

แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม
แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว

เมษายน 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม
แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สิบเอก ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว

เมษายน 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ของ ลิบเอก ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว
ของมหาวิทยาลัยพะเยา

.....ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ดร. พลิชัฐ โสภณพงศ์พัฒน์)

.....ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร. เสรี วงษ์มณฑา)

.....กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชุมนะ เตชคณา)

.....กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ดร. ธีรพล ประดิษฐ์ผลเลิศ)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิ

(ดร. อนุชิต พานิช)

.....อาจารย์บัณฑิตศึกษา

(ดร. รัชต วรณสุขชะศิริ)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. เสรี วงษ์มณฑา)

คณบดีวิทยาลัยการจัดการ

เมษายน 2560

กิตติกรรมประกาศ

ความภาคภูมิใจของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ไม่ใช่เป็นเพียงตัวแทนความสำเร็จของการศึกษาระดับปริญญาเอก แต่ยังเป็นสัญลักษณ์จากการเอาชนะต่ออุปสรรคทั้งปวงด้วยศรัทธาในวิริยธรรม จึงพยายามพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ส่งผลให้อุปสรรคทั้งหมดกลับกลายเป็นพลังผลักดัน จนเกิดเป็นโอกาสครั้งสำคัญในชีวิตทางการศึกษา

ขอขอบคุณเชิดชูและกราบขอบพระคุณ บุคคลสำคัญของความสำเร็จในครั้งนี้ ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. เสรี วงษ์มณฑา ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชูษณะ เตชคณา และ ดร. อนุรักษ์ ประดิษฐ์ผลเลิศ คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้แนวคิด ความรู้ กำลังใจ และเวลาอันมีค่า ทุกครั้งที่ได้รับคำแนะนำจากท่านจะเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่อยู่เสมอ ส่งผลให้วิทยานิพนธ์ได้รับคำชื่นชมและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดร. พลิชัฐ โสภณพงศ์พัฒน์ ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร. ถนอมพงษ์ พานิช และ ดร. รัชต วรุณสุขะศิริ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้ข้อคิดเห็นเพื่อให้ปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พลัฒ์ คงชนะ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงวิทย์ เจริญกิจชนลาภ, อาจารย์อุไรวรรณ ฉายพันธ์ุ และบรรพจารย์ทุกท่านที่ขัดเกลา ช่วยเหลือมาตลอดจนชีวิตประสบความสำเร็จ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ให้ข้อมูลประกอบการวิจัยทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่าเพื่อการศึกษาจนวิทยานิพนธ์มีข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน ขอขอบคุณผู้ให้กำลังใจและอยู่เคียงข้างเสมอ คือ ป้านิยม โพธิ์ผลิ พี่น้องครอบครัวโพธิ์ผลิทุกท่าน คุณดุสิตพร สกทา พร้อมด้วยกัลยาณมิตรที่มีอาจกล่าวนามได้หมด โอกาสอันสูงค่านี้เกิดขึ้นได้ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ที่พิจารณาคัดเลือกให้รับทุนสนับสนุนทุนการศึกษา และมหาวิทยาลัยพะเยา ที่พิจารณาคัดเลือกให้รับทุนอุดหนุนการทำวิทยานิพนธ์ ประจำปีการศึกษา 2559 ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยที่เหตุทุนยั้งทั้งสองแห่ง ไว้ ณ โอกาสนี้

สุดท้ายนี้ ขอระลึกถึงผู้มีพระคุณสูงสุด คือ พ่อชาติ ชัชวาลย์ รัตนพงศ์ธระ, แม่วันดี เลี้ยงตระกูล, ลุงอุดม รัตนพงศ์ธระ และย่ากลอย รัตนพงศ์ธระ ที่ได้ประคองครอบครัวท่ามกลางความยากลำบากมาทั้งชีวิต ได้รับโอกาสทางการศึกษาน้อยและจากไปตั้งแต่ผู้วิจัยยังเด็ก ขอนำชื่อท่าน จารึกอยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพื่อเป็นเกียรติประวัติ เพราะท่านเป็นต้นแบบของความสำเร็จในการศึกษาปริญญาเอกแห่งชีวิตแล้ว ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่แห่งใด ผู้วิจัยเชื่อเป็นอย่างยิ่งว่า ท่านรับรู้และภูมิใจในความสำเร็จครั้งนี้อย่างแน่นอน

สิบเอก ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ

เรื่อง: แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัย: ลิบเอก ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ วิทยานิพนธ์: ปริญญาโท (การจัดการการท่องเที่ยว), มหาวิทยาลัยพะเยา, 2560

ประธานที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์ ดร. เสรี วงษ์มณฑา, **กรรมการที่ปรึกษา:** ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ดร. ชุษณะ เตชคณา, ดร. ณัฐพล ประดิษฐ์ผลเลิศ

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, การท่องเที่ยว, อยุธยา

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เลือกรวมตัวอย่างแบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับภาคีรัฐภาคเอกชน และผู้แทนชุมชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 22 คน วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา และกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ จากการเก็บแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อข้อมูลจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เลือกรวมตัวอย่างแบบเจาะจงจากภาคเอกชน ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกด้านการคมนาคม 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว 4) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 5) ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 6) ด้านโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป สามารถวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ ได้แก่ “วางรากฐานพัฒนาและส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา เชิดชูเอกลักษณ์ชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกด้วยการบูรณาการเพื่อความยั่งยืน” และ 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ยุทธศาสตร์ยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม และยุทธศาสตร์พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน สามารถนำแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ มากำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในส่วนที่รับผิดชอบ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างการบูรณาการทุกภาคส่วนให้เกิดความยั่งยืน

Title: A STRATEGIC PLAN FOR POTENTIAL DEVELOPMENT IN INTEGRATED SUSTAINABLE CULTURAL HERITAGE TOURISM OF PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA.

Author: Sergeant Thanarat Ratanapongtra, Thesis: Ph.D. (Tourism Management), University of Phayao, 2017

Advisor: Associate Professor Dr. Seri Wongmonta, **Co–advisor:** Assistant Professor Dr. Jusana Techakana, Dr. Nattapol Praditphonlert

Keywords: strategy, tourism, Ayutthaya

Abstract

The purpose of this study were to 1) examine the potential of cultural heritage tourism in Phra Nakhon Si Ayutthaya province and 2) come up with a strategic planning for potential development in integrated sustainable cultural heritage tourism of Phra Nakhon Si Ayutthaya province. The study conducted a qualitative research through in–depth interviewing. It employed a semi–structured interview technique with purposive sampling which covered 22 samples from public sector, private sector, and community representatives who were, in some way, involved with tourist destinations of Phra Nakhon Si Ayutthaya. The study further analyzed the data derived from a quantitative research through questionnaire collection. The questionnaire looked to explore the public opinion related to the strategic plan. The selection method involved purposive sampling of included the 400 people from the public sector, private sector, general public in the vicinity of tourist destinations, and the visiting tourists. Data from questionnaires using descriptive statistics were analyzed through mean, percentile, and standard deviation.

The study results revealed that the potential aspects of cultural heritage tourism in Phra Nakhon Si Ayutthaya were 1) the cultural heritage tourist attractions in Phra Nakhon Si Ayutthaya, 2) the convenience of access to the destinations and transportation, 3) tourist facilities, 4) tourist activities, 5) basic infrastructures to accommodate the tourists, and 6) available tour packages. Later on, the study results were used to analyze the strategic plan for potential development in integrated sustainable cultural heritage tourism of Phra Nakhon Si Ayutthaya province. It was translated into the vision which is “create a developmental foundation, promote the cultural heritage of Phra Nakhon Si Ayutthaya, and foster the national identity through integrated sustainability”. It was additionally translated to five strategic items i.e. a strategy to promote and restore cultural heritage resources for tourism, a strategy to improve the quality of products and services related to tourism, a strategy to promote tourism marketing to become the ASEAN central, a strategy to improve the level of social participation in cultural heritage destinations, and a strategy to develop infrastructure and environment.

Public sector, private sector, and communities can employ this strategic plan to direct the tourism development plan they are in charge of to maximize and gain competitive edge and create a sustainable integration effort for all parties.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย.....	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
ขอบเขตของการวิจัย	9
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	13
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม	25
แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ	97
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน.....	104
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการวางแผนยุทธศาสตร์	109
แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดท่องเที่ยว	123
ข้อมูลแผนพัฒนาการท่องเที่ยว	132
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	142
สรุปแนวคิดการวิจัย	163
กรอบแนวคิดการวิจัย	175
3 วิธีดำเนินการวิจัย	177
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	180

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจความคิดเห็นต่อข้อมูลเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อ พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	183
ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์และจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัด พระนครศรีอยุธยา	187
4 ผลการวิจัย	191
ส่วนที่ 1 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม	192
ส่วนที่ 2 สภาพแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม	213
ส่วนที่ 3 เอกลักษณะความโดดเด่นทางมรดกวัฒนธรรม	223
ส่วนที่ 4 ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม	224
ส่วนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม.....	226
ส่วนที่ 6 การสอบถามความคิดเห็นต่อข้อมูลการจัดทำแผนยุทธศาสตร์	242
ส่วนที่ 7 การบวณการวิเคราะห์ข้อมูลจัดทำแผนยุทธศาสตร์	262
5 บทสรุป	276
สรุปผลการวิจัย	276
สรุปข้อมูลแผนยุทธศาสตร์.....	305
อภิปรายผลการวิจัย.....	326
ข้อเสนอแนะ	343
บรรณานุกรม	346

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก	361
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย	362
ภาคผนวก ข ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย	393
ภาคผนวก ค ตัวอย่างแบบตราสัญลักษณ์ในการประชาสัมพันธ์ยุทธศาสตร์....	407
ประวัติผู้วิจัย	408

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	สรุปแนวคิดการวิจัย	163
2	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภาคส่วน.....	243
3	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ.....	243
4	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ.....	244
5	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ	244
6	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการศึกษา.....	245
7	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ	245
8	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	246
9	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว เชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	246
10	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	248
11	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกใน แหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	249
12	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	250
13	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อ การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	251
14	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านรูปแบบการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	252
15	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านเอกลักษณ์ความโดดเด่นของ การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	253
16	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยว เชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	254
17	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการส่งเสริมและฟื้นฟู ทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	255

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
18	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการพัฒนาคุณภาพ สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ..	257
19	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน.....	258
20	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	259
21	ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	260
22	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....	261
23	สรุปศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	286
24	สรุปศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว.....	287
25	สรุปศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว	287
26	สรุปศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	288
27	สรุปศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน	289
28	สรุปศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	289
29	การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ในภาพรวม	307

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
30	การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ด้านกลยุทธ์เชิงรุก (SO)....	309
31	การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ด้านกลยุทธ์เชิงรับ (WT) ...	310
32	การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ด้านกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST).....	311
33	การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ด้านกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO)	312
34	ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรงจากยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากร มรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว	323
35	ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรงจากยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพ สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว	324
36	ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรงจากยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว เชิงมรดกวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน	325
37	ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรงจากยุทธศาสตร์ที่ 4 ยกกระตักการมีส่วนร่วมทาง สังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม	325
38	ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรงจากยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบสาธารณสุขปโภค และสิ่งแวดล้อม.....	326

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1	พื้นที่การนำเสนอเนื้อหา 129
2	กรอบแนวคิดการวิจัย..... 176
3	กรอบขั้นตอนการทำวิจัย..... 179
4	ข้อมูลภาพรวมแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดก วัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา..... 317
5	ข้อมูลประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1..... 318
6	ข้อมูลประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2..... 319
7	ข้อมูลประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3..... 319
8	ข้อมูลประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4..... 320
9	ข้อมูลประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5..... 321
10	องค์ประกอบของแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.... 322
11	ภาคส่วนที่ได้รับประโยชน์ทางตรงจากแผนยุทธศาสตร์ 323
12	นางสุนันทา มิตรงาม ตำแหน่ง: รองอธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวง วัฒนธรรม 396
13	นางมานัสศรี ตันไล้ ตำแหน่ง: หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมเครือข่ายท้องถิ่นและชุมชน กองกิจการเครือข่ายทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม..... 396
14	นายบุญเสริม ชันแก้ว ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการกองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว..... 397
15	นายสมชาย ชมพูน้อย ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย 397
16	นายธารทิพย์ มีลักษณะ ตำแหน่ง: ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา..... 398
17	นายประทีป เพ็งตะโก ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา..... 398

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพ		หน้า
18	นายจรรุภัทร์ ชีรัมย์พร ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และ วัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	399
19	นายเศรษฐเนตร มั่นใจจริง ตำแหน่ง: นักวิชาการวัฒนธรรม อุทยาน ประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา.....	399
20	นายวิเชียร ตริณาวงษ์ ตำแหน่ง: หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	400
21	พ.อ.อ. นรชัย กฤษณเกษสกุล ตำแหน่ง: สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รับผิดชอบศูนย์ท่องเที่ยว อบจ. พระนครศรีอยุธยา.....	400
22	อาจารย์ ดร. จงกล เสงสุวรรณ ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการสถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.....	401
23	อาจารย์ ดร. ธารณี นวัสนธิ ตำแหน่ง: หัวหน้าสาขาวิชาการท่องเที่ยวและ การโรงแรมคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ..	401
24	อาจารย์สุขุม คงดิษฐ์ ตำแหน่ง: อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ	402
25	นายนิติ สืบพงษ์สังข์ ตำแหน่ง: เจ้าของและผู้จัดการ ห้างหุ้นส่วนจำกัด อยุธยา โบ๊ทแอนด์ทราเวล.....	402
26	นางสาวพิมพ์พร พิมพ์สุวรรณ ตำแหน่ง: ผู้ช่วยผู้จัดการโรงแรม Ludia on the river	403
27	นางสาวกุลชา โกมินทร์ ตำแหน่ง: ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ตลาดน้ำอโยธยา.....	403
28	นายสัมฤทธิ์ เจียมเจริญพรกุล ตำแหน่ง: ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เดลินิวส์และ บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นเอทีวี.....	404
29	นางอัมรา หันตรา ตำแหน่ง: ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น.....	404
30	นายมณฑล เงินศิริธ ตำแหน่ง: ประธานชมรมมัคคุเทศก์อยุธยา และ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา.....	405

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพ		หน้า
31	นายเฉลิม อภิวาท ตำแหน่ง: รองประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด พระนครศรีอยุธยาผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนชุมชนในภารกิจภาคีรัฐ	405
32	นางลำพูน พรรณไวย ตำแหน่ง: อดีตผู้ใหญ่บ้าน ผู้ริเริ่มกลุ่มท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์เกาะเกิด	406
33	ตัวอย่างแบบตราสัญลักษณ์ในการประชาสัมพันธ์ยุทธศาสตร์.....	407

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยการสร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการลงทุนในธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ จนสามารถสร้างอาชีพให้กับประชากรของประเทศและสร้างรายได้กับชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร ด้านองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ได้สำรวจอาชีพของประชากรในแต่ละประเทศทั่วโลก พบว่าประชากรวัยแรงงานทั่วโลก ทำงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวถึงร้อยละ 7.8 และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังสร้างความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจภายในประเทศโดยเฉลี่ยร้อยละ 10.2 (Walker, 2010, p. 38)

องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) คาดการณ์ว่า ในปี 2563 จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 1.56 พันล้านคน โดยเป็นผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวภายในภูมิภาคของตนเองจำนวน 1.2 พันล้านคน ในขณะที่อีก 378 ล้านคนเป็นผู้ที่เดินทางไกลข้ามจากภูมิภาคหนึ่งไปยังอีกภูมิภาคหนึ่ง หากจำแนกตามภูมิภาคจะพบว่า ยุโรปเป็นภูมิภาคที่จะมีนักท่องเที่ยวมากที่สุด จำนวน 717 ล้านคน รองลงมาเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก จำนวน 397 ล้านคน อเมริกา จำนวน 282 ล้านคน แอฟริกา จำนวน 77 ล้านคน ตะวันออกกลาง จำนวน 69 ล้านคน และเอเชียใต้ จำนวน 19 ล้านคน ตามลำดับ นอกจากนี้ องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ยังระบุว่า ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีความสำคัญด้านการท่องเที่ยวเป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากยุโรป โดยมีส่วนแบ่งการตลาดร้อยละ 20 ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดของโลก ซึ่งในช่วงปี 2533-2551 การท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้มีแนวโน้มของส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากนักท่องเที่ยว 55.8 ล้านคน ในปี 2533 เป็น 184.1 ล้านคน ในปี 2551 หรือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 12.7 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 20 ในปี 2551 โดยภูมิภาคที่มีอัตราการเติบโตค่อนข้างสูง ได้แก่ เอเชียแปซิฟิกด้านเหนือ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 11 ในปี 2551 และเอเชียแปซิฟิกด้านใต้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4.8 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 6.7 ในปี 2551 (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554, หน้า 1) สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (พาด้า) เปิดเผยข้อมูลล่าสุดเรื่องประเทศที่มีรายได้ด้านการท่องเที่ยวสูงที่สุด 10 อันดับ ในปี 2556 ซึ่งประเทศไทยติดอยู่ที่อันดับ 5 ด้วยรายได้ 26,680 ล้านดอลลาร์

หรือประมาณ 8.31 แสนล้านบาท รองจากสหรัฐอเมริกา มีรายได้อยู่ที่ 1.58 แสนล้านดอลลาร์ จีน มีรายได้ราว 59,300 ล้านดอลลาร์ มาเก๊า มีรายได้เป็นอันดับสามที่ 54,820 ล้านดอลลาร์ และออสเตรเลีย มีรายได้ประมาณ 28,160 ล้านดอลลาร์ (ผู้จัดการออนไลน์, 2556, สื่อออนไลน์) นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2557 องค์การการท่องเที่ยวแห่งสหประชาชาติ ได้เปิดเผยรายงานด้านการท่องเที่ยวฉบับปี 2014 ซึ่งเป็นการประเมินภาพรวมการท่องเที่ยวนานาชาติในปี 2013 โดยมีการจัดอันดับ 10 ประเทศท่องเที่ยวยอดเยี่ยมของโลก วัดตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศในปี 2013 ซึ่งปรากฏว่า ประเทศไทยติดอันดับ 10 รองจากฝรั่งเศส สหรัฐฯ สเปน จีน อิตาลี ตุรกี เยอรมนี สหราชอาณาจักร และรัสเซีย นับเป็นครั้งแรกที่ไทยสามารถเข้าไปอยู่ในกลุ่ม Top 10 ได้ โดยขยับขึ้นจากอันดับที่ 15 ของปีที่ 2012 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจาก 22.4 ล้านคน เป็น 26.5 ล้านคน (World Tourism Organization, 2014)

สาเหตุที่ประเทศไทยเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว นั้น เนื่องจากการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้รับความสนใจจากรัฐบาลมากขึ้นตามลำดับ และได้มีการบรรจุแนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเป็นครั้งแรกไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เรื่อยมา จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้กำหนดให้มีการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยการฟื้นฟูพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เสื่อมโทรม พัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และกระแสดemand ของตลาดโลก เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการค้าปลีกทางการตลาดรูปแบบใหม่ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าและขยายไปยังตลาดใหม่ ๆ ที่มีศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554, หน้า 74) ซึ่งจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวดังกล่าว จึงส่งผลให้ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการท่องเที่ยวจึงถือเป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญของประเทศไทย โดยในปี 2551 รายรับจากการท่องเที่ยวของไทยจัดอยู่ในอันดับ 1 ของภูมิภาคอาเซียน โดยภาคการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยร้อยละ 9 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศทั้งหมดและมีการจ้างงานกว่า 1.9 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 5 ของจำนวนแรงงานทั้งหมดภายในประเทศ หากพิจารณาสถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมายังประเทศไทย พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2552 ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งหมด 14,149,180 คน และขยายตัวอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2558

ซึ่งเป็นปีที่เก็บสถิติล่าสุดพบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 29,881,091 ล้านคน มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.44 เมื่อเปรียบเทียบกับจากปี 2557 ซึ่งมีนักท่องเที่ยว 24,809,683 ล้านคน (กรมการท่องเที่ยว, 2558, สื่อออนไลน์) อีกทั้งประเทศไทยมีภูมิศาสตร์อยู่ในเขตร้อนชื้น ตั้งอยู่แถบคาบสมุทรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พื้นที่ของประเทศไทยมีลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย เทือกเขา ที่ราบลูกฟูก ที่ราบเชิงเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำและพื้นที่คาบสมุทร จึงส่งผลให้พื้นที่ของประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ (Natural Tourism Resources) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทโบราณคดีและประวัติศาสตร์ (Archeological and Historical Resources) และทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม (Cultural Tourism Resources) เพราะประเทศไทยได้สั่งสมอารยธรรมที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาเป็นระยะเวลาอย่างยาวนาน โดยมีการขุดค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความเก่าแก่ในยุคหินเก่าซึ่งเป็นยุคแรกของมนุษย์ ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี โดยอาศัยอยู่เมื่อ 5 แสนปีมาแล้ว นอกจากนี้พื้นที่ของประเทศไทยในปัจจุบันยังคงเคยเป็นที่ตั้งของรัฐโบราณจำนวนมาก ก่อนที่จะเข้าสู่ยุคอาณาจักรแรกของความเป็นชนชาติไทย นั่นคืออาณาจักรสุโขทัย เมื่อปี พ.ศ. 1792 และสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นทรัพยากรที่สร้างคุณค่าให้กับประเทศไทยอย่างมหาศาลทั้งทางด้านความเป็นสมบัติของชาติและทางการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีและเทศกาล ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต รวมไปถึงทรัพยากรทางธรรมชาติอันมีความหลากหลาย ที่ได้รับความดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ในพื้นที่ 77 จังหวัด รวม 513,115 ตารางกิโลเมตร

จากการเก็บข้อมูลสรุปสถานการณ์นักท่องเที่ยวปี 2558 ของกรมการท่องเที่ยวพบว่า มีชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังประเทศไทยมากถึง 29,881,091 ล้านคน มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.44 เมื่อเปรียบเทียบกับจากปี 2557 เมื่อจำแนกรายภาคปีล่าสุด พ.ศ. 2558 ของฐานข้อมูลกรมการท่องเที่ยว พบว่า พื้นที่ภาคกลางรวมกับกรุงเทพมหานคร มีนักท่องเที่ยวไม่รวมนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เดินทางหมุนเวียนท่องเที่ยวมากที่สุด จำนวน 50,689,561 ล้านคน แบ่งเป็น นักท่องเที่ยวต่างชาติ 20,650,860 คน นักท่องเที่ยวภายในประเทศ 30,038,701 คน โดยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดในเขตภูมิภาคภาคกลาง ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวและค้างแรมรวม 1,548,608 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวภายในประเทศ 1,205,428 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติ 343,180 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2558, สื่อออนไลน์) ซึ่งจากผลการศึกษาวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อพักผ่อนหย่อนใจสูงเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์

และมีการเดินทางท่องเที่ยวในวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์เป็นหลัก (วิภาพรรณ ตารานาย, 2556) เนื่องจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาที่แหล่งมรดกโลกสำคัญของชาติ เป็นอดีตราชธานีและศูนย์กลางการเมืองการปกครองของไทย เมื่อครั้งยังมีความเจริญรุ่งเรืองมั่งคั่ง เหล่าบรรดาพ่อค้าวานิชต่างชาติทั้งทางด้านฉีกโลกตะวันออก และซีกโลกตะวันตกต่างก็เดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรี และค้าขายกับกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างมาก จนทำให้อาณาจักรกรุงศรีอยุธยามีความยิ่งใหญ่ในแถบดินแดนพื้นที่สุวรรณภูมิ ดังมีหลักฐานอยู่ในกฎมณเฑียรบาลที่กล่าวถึงชนกลุ่มต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในพระนครศรีอยุธยาว่า มี “พริยหมู่แขกขอมลาวพม่า เมงมอญมสุมแสงจันทวนานาประเทศทั้งปวง...” (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2546, หน้า 75) และด้วยความเป็นราชธานีที่ยาวนานถึง 417 ปี ก่อให้เกิดการสังฆอารยธรรมที่มีการผสมผสานของความเป็นประวัติศาสตร์ศิลปะ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอดีต ที่ส่งอิทธิพลจนถึงปัจจุบัน แม้ว่ากรุงศรีอยุธยาจะถูกทำลายลงจากสงคราม ใน พ.ศ. 2310 แต่โบราณสถาน ศิลปวัตถุ และรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ยังคงเป็นมรดกตกทอดมาให้อนุชนได้ศึกษา เรียนรู้ และชื่นชมความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ส่งผลให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยากลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยว

ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง แต่จากข้อมูลทางสถิติตามที่กล่าวมาแล้วนั้น พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวและค้างแรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีปริมาณ อัตราส่วน 1:32 (1,548,608:50,689,561) ของนักท่องเที่ยวภาคกลางรวมกรุงเทพมหานคร และสถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มสำคัญในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว มีอัตราส่วนเพียง 1:60 (343,180:20,650,860) ของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวและค้างแรมในภาคกลางรวมกรุงเทพมหานคร ทั้งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณ เมืองมรดกโลกที่สำคัญและเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของบรรพบุรุษคนไทย แต่เหตุใดถึงมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจในปริมาณที่ยังไม่มากนัก เมืองเปรียบเทียบกับอัตราส่วนดังกล่าว

เมื่อย้อนกลับมามองการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังคงมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นนำเสนอโบราณสถานที่มีอยู่เดิมและมีการส่งเสริมฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมบางประเภท แต่พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่นำเสนอ นั้น ยังสามารถที่จะพัฒนาเพิ่มเติมจากเดิมได้ให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสุขภาพลักษณะความเป็นมรดกโลก

หรือที่ UNESCO เรียกว่า “มรดกวัฒนธรรม” แต่ด้วยระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลง สังคมปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามกาลเวลา แม้ว่าโบราณสถานอันเป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญรุ่งเรือง ยังคงตระหง่านรอนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม แต่เท่านั้นเพียงพอแล้วหรือ เพราะจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่ได้มีแต่โบราณสถานเท่านั้น หากแต่ยังมีความเป็นแบบแผนของอยุธยาดั้งเดิม มีอยู่ในรูปแบบพื้นที่และวิถีชีวิต อาทิ ย่านการค้าโบราณสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่เป็นหลักฐานความเจริญของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพระนครจำนวนมาก แต่ปัจจุบันถูกแทนที่ด้วยสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ประเพณีที่เป็นแบบแผนดั้งเดิมตั้งแต่โบราณ อาทิ พระราชพิธีคล้องช้างหลวง กำลังเลือนหายไปตามกาลเวลาหรือแม้กระทั่งโบราณสถานสำคัญที่อยู่นอกพระนคร ที่ในปัจจุบันถูกปกคลุมด้วยต้นไม้และหญ้ารกเพราะไร้ผู้คนเข้าไปชมความสวยงาม

แม้ว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างรายได้ นำไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก แต่เมื่อกาลเวลายาวนานผ่านยุคสมัยจนปัจจุบันกว่า 200 ปี ที่อยุธยาล่มสลาย ทำให้เราไม่สามารถรับรู้ได้เลยว่า อะไรบ้างคือความเป็นมรดกโลกของอยุธยาอย่างแท้จริง เพราะเราสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ เสมอ เรายังเปลี่ยนแปลงผังเมืองอย่างต่อเนื่อง สุดท้ายร่องรอยอารยธรรมจะเหลือเพียงแต่โบราณสถานสำคัญอย่างเดียวหรือไม่ และปล่อยให้ความเจริญรุ่งเรืองที่มองไม่เห็น ค่อย ๆ เลือนหายไปในที่สุด แต่หากจะฟื้นฟูสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาให้เกิดความยั่งยืน ก็จำเป็นต้องอาศัยผู้คนมาเที่ยวชมความงดงามเพื่อให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาอย่างต่อเนื่อง คงไม่มีที่แห่งใด ที่จะคงความงดงามและทรงคุณค่า โดยปราศจากผู้คนมาเยี่ยมชม การท่องเที่ยวจึงเป็นหัวใจหลักสำคัญทางหนึ่งที่จะเป็นกุญแจสำคัญให้เกิดการฟื้นฟูมรดกโลกของอยุธยาขึ้นมาให้มีชีวิตดั้งเดิมได้ อีกทั้งยังสามารถกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางมายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพิ่มมากขึ้น โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมใหม่ ๆ การจัดเส้นทางท่องเที่ยวมากกว่าหนึ่งวัน การปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งกลางวันและกลางคืน และการส่งเสริมตลาดท่องเที่ยว

โดยที่ผ่านมามีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้จัดทำแผนพัฒนาจังหวัดทุก 4 ปี ซึ่งในปีล่าสุด พ.ศ. 2557-2560 ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ การพัฒนาจังหวัดตามแผนพัฒนาจังหวัด มีวิสัยทัศน์ อยุธยานครประวัติศาสตร์ นำเที่ยว นำอยู่ ก้าวสู่สากล และได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวและบริการ สู่มาตรฐานสากล มีกลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ งานประเพณี และการประชาสัมพันธ์เชิงรุกด้านการท่องเที่ยว 2) พัฒนาคุณภาพการให้บริการของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ให้ได้มาตรฐานสากล 3) ส่งเสริมการพัฒนาและฟื้นฟู

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และ 4) พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางและเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว ให้ได้มาตรฐานสากล ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาเมืองและชุมชนให้น่าอยู่ มีกลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่เสี่ยงและได้รับผลกระทบ 2) เพิ่มขีดความสามารถของเครือข่ายทุกภาคส่วนในการจัดการสถานการณ์วิกฤต และ 3) เพิ่มประสิทธิภาพกลไกทุกภาคส่วนในการป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาภาคการผลิต ภาคการค้าและบริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีกลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมอุตสาหกรรมสีเขียว 2) ส่งเสริมเกษตรปลอดภัย และ 3) ยกกระดับคุณภาพสินค้าและบริการของชุมชนและสถานประกอบการให้ได้มาตรฐานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2556, หน้า 19) ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวมาแล้วนั้น แผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น มุ่งเน้นการจัดการพื้นที่จังหวัดในภาพรวมหลายด้าน ซึ่งการท่องเที่ยวเป็นเพียงส่วนหนึ่งในยุทธศาสตร์ อีกทั้งยังพบว่า การบริหารจัดการพื้นที่ในปัจจุบัน อันประกอบด้วย โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่สำคัญอื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังคงต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน เนื่องจากยังมีการบริหารจัดการในพื้นที่ทับซ้อนพื้นที่เดียวกัน แต่มีพันธกิจแตกต่างกัน จึงส่งผลให้พื้นที่สำคัญไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร เพราะการมีเป้าหมายคนละทิศทางการตามพันธกิจของหน่วยงานตนเอง โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมของพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว จึงส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นเกิดความเสื่อมถอยจากการบุกรุกของคน การทำลายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์จากนักท่องเที่ยวและผลกระทบจากการจัดการของชุมชน อีกทั้งสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ยังมุ่งเน้นเพียงการใช้ประโยชน์จากของเดิมที่มีอยู่ ขาดการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมใหม่ รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ที่เคยเป็นเอกลักษณ์ของชาวอยุธยา ทั้งที่ในแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมและศิลปวัฒนธรรม ประเพณีในอดีตเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้การบริหารจัดการในหลายพื้นที่ยังขาดความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาการคุ้มครองมรดกโลก (The World Heritage Convention) กำหนดไว้ ซึ่งอาจส่งผลต่อคุณสมบัติของการดำรงไว้ในฐานะมรดกโลก การจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต้องมีความสอดคล้องกับกฎหมายข้อบังคับต่าง ๆ และมีเป้าหมายในการจัดการการท่องเที่ยวที่ชัดเจน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะต้องมีการจัดการท่องเที่ยวด้วยการบูรณาการทุกภาคส่วนเข้าด้วยกันเพื่อกำหนดเป้าหมายทางการท่องเที่ยวให้ทุกภาคส่วนมีบทบาท ร่วมร่วมในการจัดการและมองอนาคตร่วมกันได้ โดยดำเนินการควบคู่กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดำเนินถึง

ปัจจัย เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ให้มีความสมดุล อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเดิม และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวใหม่ โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต้องคงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด ต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ในระยะเวลายาวนานจนถึงชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และลดปริมาณของเสีย ที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม มีการกระจายรายได้ และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่น ที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วม ในการจัดการ และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มี ส่วนได้ส่วนเสีย มีการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และการจัดการทรัพยากรอย่าง เหมาะสม และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ออกไปในหมู่ประชาชน กระตุ้นให้คนใน ท้องถิ่นให้พยายามดูแลรักษา และปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยไม่กระทำการ ใด ๆ ที่เป็นผลเสียต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตนและ สามารถให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่ง ท่อท่องเที่ยว ที่ตนเดินทางเข้าไปเยือน และให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม (ไพฑูรย์ พงตะบุตร, 2546, สืบออนไลน์) จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จังหวัด พระนครศรีอยุธยาจึงควรต้องได้รับการส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวให้มีบริบทที่มากขึ้น โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด ซึ่งต้องกระทำ การบริหารจัดการทุกภาคส่วน โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐควบคู่กับประชาชน ในพื้นที่และนักท่องเที่ยว อาศัย 4 ภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมการบูรณาการในการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและภาคนักท่องเที่ยว ในปัจจัยของความยั่งยืน ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม/ด้านวัฒนธรรม และ 3) ด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้ง ยังต้องมีการจัดทำแผนเพื่อตอบสนองและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่าง แท้จริง ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งในฐานะมรดกโลก แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ และราชธานีเก่าที่มีการส่งแบบแผนประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต คติชนมายังรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน

แนวทางที่จะส่งผลให้การดำเนินการดังกล่าวประสบความสำเร็จได้ ต้องใช้การวิจัย เป็นกระบวนการศึกษา วางแนวทางและพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง ดำเนินการวิจัยเรื่อง แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบ บูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของ

ทุกภาคส่วนในจังหวัด ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลที่ได้ปรับเปลี่ยนแนวความคิดและวางแนวทางเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวและเกิดการกระจายตัวทางการท่องเที่ยว โดยอาศัยทรัพยากรการท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรม เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักของจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเชื่อมโยงกับความเป็นวิถีชีวิต ประเพณี สังคมและวัฒนธรรมในอดีต เพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ จนส่งผลต่อการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัด เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจ การสร้างงานและรายได้ให้กับคนในชุมชน บนพื้นฐานของการหวงแหนรักษา อนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองได้อย่างถูกต้อง บริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบพึ่งพาตนเองได้ มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองอย่างมีความสมดุล ประหยัดและมีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรม วิถีชุมชน จากปัจจัยความเจริญและการเปลี่ยนแปลงจากการท่องเที่ยวได้ อีกทั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ราชการส่วนภูมิภาคและภาคเอกชน ต้องมีขีดความสามารถในการประสานงานเพื่อพัฒนาภูมิภาคและแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอื่นและชุมชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถขับเคลื่อนให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจน ทุกภาคส่วนยึดแนวทางการพัฒนาแบบบูรณาการ

โดยกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน เพราะแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต้องเกิดจากภาครัฐเป็นแกนนำ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางนโยบายที่มีความสอดคล้องกับการบริหารของราชการ ภาคเอกชนต้องมีบทบาทในการวางแผนแนวทางของอนาคตทางการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่เป็นหัวใจหลักของการท่องเที่ยวต้องมีบทบาทสำคัญในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะข้อมูลการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ได้ เพื่อนำไปสู่การสร้างแนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำถามการวิจัย

1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบันเป็นอย่างไร

2. แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่
แหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 2.1 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม โดยทำการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่และศึกษาบริบทการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม
 - 2.2 ศึกษาการวางแผนในการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมที่ยั่งยืนแบบบูรณาการของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผ่านกระบวนการหาค่าศักยภาพของพื้นที่ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว คัดวิเคราะห์ SWOT Analysis และดำเนินการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และโครงการพัฒนาเพื่อสนองกลยุทธ์
3. ขอบเขตด้านประชากร
 - 3.1 หน่วยงานภาครัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวและการวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัด ได้แก่ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สถาบันอยุธยาศึกษา นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและนักวิชาการด้านการตลาดท่องเที่ยว
 - 3.2 หน่วยงานภาคเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นผู้ประกอบการ ได้แก่ ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจจำหน่ายสินค้าทางการท่องเที่ยวและสื่อมวลชนในจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

3.3 ผู้แทนชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหรือที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน

3.4 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นิยามศัพท์เฉพาะ

แผนยุทธศาสตร์ หมายถึง กระบวนการตัดสินใจอย่างมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากภาครัฐ เอกชน ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยกำหนดสภาพการณ์ในอนาคตที่ต้องบรรลุและกำหนดแนวทางในการบรรลุสภาพการณ์ที่กำหนดบนพื้นฐานข้อมูลที่รอบด้านอย่างเป็นระบบในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรม โดยมีการให้ความรู้และความภูมิใจที่เน้นเสนอวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่เป็นมรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมของอาณาจักรอยุธยา ได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันหรือต้องได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ โดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคมที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ของอาณาจักรอยุธยา

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการจัดการเพื่อเอื้อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ สังคม/วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยให้การท่องเที่ยวมุ่งหารายได้ทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันต้องอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย

แหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม หมายถึง สถานที่ที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวชม ซึ่งเกิดจากหรือมีความเกี่ยวข้องกับอารยธรรมของอาณาจักรอยุธยา ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเดิมอยู่แล้วและที่ต้องได้รับการฟื้นฟูใหม่ ประกอบด้วยมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

การพัฒนาศักยภาพแบบบูรณาการ หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นองค์รวม สอดคล้องกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการจัดการร่วมกัน 4 ภาคส่วน ประกอบด้วย รัฐ เอกชน ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้รู้ถึงศักยภาพและสามารถจัดลำดับความเร่งด่วนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม
2. สามารถพัฒนาพื้นที่โดยใช้แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนได้
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สามารถนำแผนยุทธศาสตร์นี้ไปเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องของกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้
4. กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์กับพื้นที่ท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
 - 1.1 แนวคิดการวางแผนพัฒนา
 - 1.2 แนวคิดการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
 - 1.3 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยว
 - 1.4 แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม
 - 2.1 ความหมายของมรดกวัฒนธรรม
 - 2.2 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม
 - 2.3 ประเภทของทรัพยากรมรดกวัฒนธรรม
 - 2.4 การจัดการมรดกวัฒนธรรม
 - 2.5 ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ
 - 3.1 ความหมายของการบูรณาการ
 - 3.2 ลักษณะการบูรณาการ
 - 3.3 การบริหารจัดการจังหวัดแบบบูรณาการ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน
 - 4.1 แนวคิดการพัฒนา
 - 4.2 แนวคิดพัฒนาที่ยั่งยืน
5. แนวคิดที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการวางแผนยุทธศาสตร์
 - 5.1 แนวคิดการมีส่วนร่วม
 - 5.2 ความหมายของแผนยุทธศาสตร์
 - 5.3 กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์

6. แนวคิดการตลาดท่องเที่ยว
 - 6.1 ความหมายของการตลาดท่องเที่ยว
 - 6.2 ส่วนประสมทางการตลาดท่องเที่ยว
 - 6.3 การตลาดเชิงเนื้อหา
 - 6.4 องค์ประกอบผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
7. ข้อมูลแผนพัฒนาการท่องเที่ยว
 - 7.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)
 - 7.2 แผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์พัฒนาการท่องเที่ยว
 - 7.3 ยุทธศาสตร์การวิจัยการท่องเที่ยวแห่งชาติ
 - 7.4 แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - 8.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
 - 8.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
 - 8.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว
9. สรุปแนวคิดการวิจัย
10. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดการวางแผนพัฒนา

กมล ส่งวัฒนา (2534, หน้า 11) ได้ให้ความหมายของคำว่า แผนไว้ คือ สิ่งที่ได้มีการกำหนดขึ้น มาเพื่อเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความมุ่งหวัง การคาดการณ์ต่าง ๆ ในอนาคตส่วน การวางแผนเป็นวิธีการหรือกระบวนการเพื่อที่จะได้มาซึ่งแผนนั่นเอง ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ การเตรียมหัวข้อต่าง ๆ ของแผน การอนุมัติข้อเสนอของแผน กำหนดตัวบุคคลและผู้วางแผน หาตัวเลขจำเป็น ต้องสรุป ตลอดจนการขออนุมัติ

เสถียร เหลืองอร่าม (2517, หน้า 294) ได้ให้ความหมายของการวางแผนไว้ว่า เป็นทางเลือกวิถีทางในอนาคตจากทางเลือกหลายๆทาง สำหรับการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำที่ไหน ทำเมื่อไร และอย่างไร การวางแผนเป็นกิจกรรมที่เลือกโดยวิธีการที่ถูกต้องที่สุด

อภิรมย์ พรหมจรรยา (2544) กล่าวไว้ว่า การวางแผนเป็นเรื่องของการกระทำ กิจกรรมใด ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต โดยมีกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ วิธีการสำหรับ ผู้ปฏิบัติไว้ล่วงหน้า โดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ กำหนด

แนวทางเลือกที่เหมาะสมและถูกหลักการมากที่สุดเพื่อให้กิจกรรมบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยการวางแผนพัฒนาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ

1. การวางแผนจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง (Top-down planning)
2. การวางแผนจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน (Bottom-up planning)

การวางแผนการพัฒนา 2 ลักษณะนี้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สะท้อนความต้องการและปัญหาของท้องถิ่นโดยสอดคล้องกับแผนส่วนกลาง แต่การวางแผนที่สมบูรณ์และเหมาะสมควรเป็นการวางแผนแบบผสมผสาน (Integrative planning)

แผนพัฒนาที่ดี หมายถึง การประสานงานกับด้านต่าง ๆ มีความเหมาะสมกับสภาพศักยภาพ ข้อจำกัด ปัญหา การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ปัญหาความต้องการของประชาชน และสอดคล้องกับระบบและระเบียบการบริหารงานพัฒนาในปัจจุบัน นอกจากนี้ การวางแผนพัฒนาจึงต้องคำนึงถึงความต้องการการพัฒนาของรัฐ ปัญหาและความจำเป็นของประชาชน และขีดความสามารถหรือข้อจำกัดในการพัฒนา และยังต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน

กล่าวโดยสรุปว่า การวางแผน คือ กระบวนการที่มีการกำหนดวิธีการขึ้น มาเพื่อเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความมุ่งหวัง การคาดการณ์ต่าง ๆ ในอนาคต เป็นทางเลือกวิถีทางในอนาคต จากทางเลือกหลายๆทาง สำหรับการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำที่ไหน ทำเมื่อไร และอย่างไร การวางแผนเป็นกิจกรรมที่เลือกโดยวิธีการที่ถูกหลักที่สุดโดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ ซึ่งจะแบ่งได้ เป็น 2 ลักษณะ คือ การวางแผนจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง (Top-down planning) และการวางแผนจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน (Bottom-up planning) ที่สะท้อนความต้องการและปัญหาของท้องถิ่นโดยสอดคล้องกับแผนส่วนกลาง แต่การวางแผนที่สมบูรณ์และเหมาะสมควรเป็นการวางแผนแบบผสมผสาน ส่วนการวางแผนเป็นวิธีการหรือกระบวนการเพื่อที่จะได้มาซึ่งแผนนั่นเอง

นอกจากนี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538, หน้า 35) ให้ความหมายของการพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา คือ การทำให้เจริญ เป็นไปในทางที่ดีขึ้น หรือในทางบวก มีทิศทาง ต้องมีการกำหนดแผน เน้นความสำคัญที่คนโดยสันติวิธี ต้องมุ่งเน้นต่อการอนุรักษ์ สามารถพัฒนาเพื่อช่วยตนเองได้ มีการเปลี่ยนแปลงเสมอไม่มีที่สิ้นสุด คิดแบบองค์รวม

ปิยะ อุทาโย (2543, หน้า 32) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า เป็นกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมทางสังคม ความเสมอภาคทางสังคม การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่ดี มุ่งเน้นต่อ

การอนุรักษ์ มีคุณภาพในการจัดสรรและกระจายทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้นและประชาชนพึ่งตนเองได้

ดังนั้น การพัฒนา คือ การบวนการของการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดความเจริญขึ้น โดยมีการกำหนดทิศทางแบบองค์รวม สร้างคุณภาพให้กับองค์ประกอบที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาในทุกด้าน

ในงานวิจัยนี้ จึงขอสรุปความรวม ของการวางแผนพัฒนา ไว้ว่า เป็นกระบวนการที่มีการกำหนดรูปแบบวิธีการ เพื่อเป็นทางเลือกในการส่งเสริม แก้ไขปัญหาในอนาคต โดยการดำเนินการต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เกิดสมดุลของกระบวนการและองค์ประกอบจากการอาศัยข้อมูลในปัจจุบันเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบในอนาคต

แนวคิดการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวนับเป็นทรัพยากรองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญทางการท่องเที่ยว เพราะก่อให้เกิดความการท่องเที่ยวจากความหลากหลายของทรัพยากรเหล่านั้น ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้จำแนกแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิงนั้น จัดเป็นส่วนหนึ่งในสถานบริการนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ Clark and Stankey (1979, pp. 191-193 อ้างอิงใน มนัส สุวรรณ, 2544, หน้า 76-78) กล่าวถึง แหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) การแบ่งแหล่งท่องเที่ยวตามการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1.1) ประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ 1.2) ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา และ 1.3) ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา 2) การแบ่งแหล่งท่องเที่ยวตามช่วงชั้นโอกาสเชิงนันทนาการ เป็นการแบ่งแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นฐานและแนวความคิดของการวางแผน การจัดการ และการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว หลักการแบ่งลักษณะนี้ใช้ลักษณะทางกายภาพพื้นที่ (physical setting) ลักษณะทางสังคม (social setting) และลักษณะการจัดการพื้นที่ (managerial setting)

ในส่วนของ เอกลักษณ์ ทองเสมียน (2550, หน้า 22-23) กล่าวถึง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อจะให้บริการแก่นักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ จะต้องมีคุณภาพและ

มีมาตรฐานในระดับสากลเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและเน้นผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ซึ่งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ต้องมีการวางแผนปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบระหว่างผู้ประกอบการ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชากรท้องถิ่น โดยการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการอย่างเสมอภาคกัน

2. การให้การศึกษาในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแก่ประชาชนในท้องถิ่นทุกระดับเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เพิ่มพูนประสบการณ์และรู้วิธีการบริการ อาจจะเป็นโดยการฝึกอบรม การศึกษาดูงานหรืออื่น ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆ และทันเหตุการณ์อยู่เสมอ

3. การกำจัดของเสีย ซึ่งจะต้องมีระบบการกำจัดของเสียที่มีประสิทธิภาพและการบำบัดของเสียก่อนทิ้งลงธรรมชาติ การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล ถือหลักการให้แล้วใช้ซ้ำ และเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อีก (Reused or Recycle) สำหรับของเสียทางห้องสุขาอาจใช้ระบบทำแก๊สชีวมวล (Biogas)

4. การศึกษาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมและโบราณคดีโบราณสถานต่าง ๆ แม้เพียงเนินดินร้างย่อมสะท้อนอดีตกาลที่ทรงคุณค่าที่สามารถศึกษาค้นคว้าถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานชุมชนโบราณได้

5. ในแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติควรสร้างห้องสุขาไว้บริการตามระยะห่างกันอย่างน้อย 3 กิโลเมตรต่อ 1 ห้อง โดยห้องสุขาต้องสะอาดและมีการคิดค่าบริการเพื่อเป็นค่าจัดจ้างแรงงานดูแล

6. การเดินทางเข้าชมสะดวก โดยทางเดินในแหล่งท่องเที่ยวที่เปราะบางควรทำทางเดินข้าม (Board Walk) มีการคำนึงถึงความปลอดภัยและมีระบบสื่อความหมายที่ดี (ถึงแม้จะเดินเที่ยวเพียงคนเดียว) รวมถึงการติดต่อบริการระหว่างนักท่องเที่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อมีเหตุฉุกเฉิน นอกจากนี้ ป้ายชี้ทางหรือป้ายสื่อความหมายควรออกแบบให้ใช้ได้ทนทาน

7. การรักษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยรักษาไว้ให้คงเดิมมากที่สุดและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี (สะอาด) มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

8. การตรวจสอบผลกระทบ การประเมินศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องกำหนดสถานภาพให้เหมาะสม โดยหารายละเอียด รวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อมในที่แห่งนั้นว่า ควรอยู่ในระดับไหน หาความสมดุลระหว่างความสามารถในการรองรับของพื้นที่กับความต้องการของนักท่องเที่ยวและการยอมรับของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนา รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลจะต้องมีความสัมพันธ์กัน เป้าหมายของการบริหารจัดการทรัพยากรจะต้องมีความสอดคล้องจาก

ฝ่ายบริหารทุกระดับ การจัดการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงการลงทุนและต้นทุนของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมด้วย

9. การจัดการและการบริการควรคำนึงถึงมาตรฐานสากล ซึ่งในปัจจุบัน คือ ISO 900, ISO 14000, ISO 18000 เป็นต้น

10. การศึกษาและสำรวจแหล่งพลังงานธรรมชาติ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานพระแสงลม และพลังงานความร้อนใต้พิภพ เป็นต้น และควรเน้นการใช้พลังงานจากธรรมชาติเหล่านี้ รวมทั้งการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและหลีกเลี่ยงการใช้เครื่องปรับอากาศ

11. การจัดการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถ ขอบเขตในการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว (จำนวนนักท่องเที่ยว) โดยใช้หลักการสภาพแวดล้อม ขีดความสามารถในการรองรับทางกายภาพ (Physical Carrying Capacity) และขีดความสามารถในการรองรับทางสภาพแวดล้อม (Environment Carrying Capacity) เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ขยะมูลฝอยต้องมีแผนการจัดการอย่างดีและเพียงพอต่อการใช้

12. การออกแบบสิ่งก่อสร้างและบริการอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว (ที่จอดรถ ที่พัก การเดินทาง ร้านอาหารเครื่องดื่ม และห้องสุขา) ต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยจะต้องไม่เป็นสิ่งแปลกปลอมเข้าไป ทั้งนี้การก่อสร้างควรคำนึงถึงความสะดวกของคนพิการด้วย

แต่แม้ว่าประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ตามแนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และนักวิชาการท่านอื่น ประกอบด้วย 3 ประเภท แต่งานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องกับมรดกวัฒนธรรม จึงขอยกมาเพียง 2 ประเภท คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ 2) แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม

ซึ่งการจัดการแหล่งท่องเที่ยวนั้นต้องมีกระบวนการเป็นระบบครอบคลุมทุกด้าน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) การให้การศึกษาด้านเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแก่ประชาชน 3) การกำจัดของเสีย 4) การศึกษาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศ 5) การจัดการสุขภาพ 6) การเดินทางเข้าชมสะดวก 7) การรักษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยว 8) การตรวจสอบผลกระทบ 9) การจัดการและการบริการควรคำนึงถึงมาตรฐานสากล 10) การศึกษาและสำรวจแหล่งพลังงานธรรมชาติ 11) การจัดการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน 12) การออกแบบสิ่งก่อสร้างและบริการอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว

แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยว

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2541, หน้า 32-33) ได้อธิบายความหมายของการจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้นยังคงต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้ว การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทาง และประสบความสำเร็จ ส่วน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2543, หน้า 75) ให้ความหมายของการจัดการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การวางแผนการท่องเที่ยว และดำเนินการให้เป็นไปตามแผน โดยมีการจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้พร้อมทั้งมีการประเมินผลแผนการท่องเที่ยวด้วย

จึงสรุปว่า การจัดการท่องเที่ยว คือ การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านี้ต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นการจัดการการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางประสบความสำเร็จ

เมื่อกล่าวถึงความหมายของการจัดการการท่องเที่ยวแล้ว จะต้องพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องพิจารณาระบบย่อยและองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น รวมถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวด้วย โดยระบบการท่องเที่ยวที่สำคัญจำแนกได้เป็น 3 ระบบ ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) อันประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึงสภาพทางกายภาพของทรัพยากร ซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น

2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น ๆ

3. การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึงกิจกรรม รูปแบบ หรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดในพื้นที่

Adhikary (1995 อ้างอิงใน เดชา ไต้งสูงเนิน, 2543, หน้า 15) ได้เสนอรูปแบบการจัดการ การท่องเที่ยว (7's Model) เพื่อมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง กลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมผสาน กลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของ กิจกรรมต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งจะต้อง ประกอบไปด้วยกลยุทธ์ในการวางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตาม นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องมี เป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อจะที่จะสามารถหากกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่นำไปสู่เป้าหมายนั้น

2. โครงสร้าง (Structure) หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับ การจัดลำดับชั้น และการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะมีโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญ ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว ในบางประเทศกระทรวงการท่องเที่ยวจะเป็น ผู้จัดการและดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งองค์กรการท่องเที่ยวระดับชาติ เจ้าของธุรกิจการนำเที่ยว ตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งกลุ่ม เจ้าของโรงแรม ที่พัก ยานพาหนะ มัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะเชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีแนวคิดทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้ก็จะสามารถเข้าไป ในนโยบายของกระทรวงและสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ในทุกระดับทั้งภาครัฐ และ เอกชน ดังนั้นการมีโครงสร้างที่ดีและเป็นรูปธรรมก็สามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยว ประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตามโดยที่โครงสร้างองค์กรยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วย ซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการการท่องเที่ยวก็เหมือนกับธุรกิจอื่น ที่จะต้อง มีผู้มีอำนาจคอยควบคุมดูแล แบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามลำดับชั้น มีผู้นำมีการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่าง ๆ และที่สำคัญคือการให้ข่าวสารข้อมูล แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งควรเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ และสถานีขนส่ง

3. ระบบ (System) หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมาย ที่ครอบคลุมไปถึงระบบการจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด และระบบอื่นด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสาน ความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. บุคลากร (Staff) หมายถึง บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการ ต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยว จะต้องพิจารณา

อย่างรอบคอบ โดยคัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจซื่อสัตย์ ทำงานดี ประสพผลสำเร็จและสามารถทำให้ท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5. ทักษะ (Skill) หมายถึง ทักษะในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความชำนาญงาน จึงจะดีและมีประสิทธิภาพโดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่างคือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน ความรู้ในงานเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกในการที่จะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ความรู้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่รู้ว่าจะทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่างว่าคืออะไร ที่ไหน อย่างไรและทำไม รวมทั้งเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งความรู้นั้นอาจเป็นความรู้ที่เป็นทางการและ ไม่เป็นทางการ ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ดังนั้น ผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยว ควรมีทั้งความรู้และทักษะในงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาด้วย เพราะธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ต้องการผู้ที่มีความรู้และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ

6. รูปแบบ (Style) หมายถึง รูปแบบในการดำเนินการซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบ ในการดำเนินงานที่แตกต่างกันในการจัดการ

7. การแบ่งปัน (Share) หมายถึง การแบ่งปันการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในหลายด้าน ด้านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะทำให้ได้รับความรู้และ ประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์นับว่า เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นโดยเฉพาะผู้ที่เริ่มจะทำ ธุรกิจทางการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลมาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

นอกจากนี้แล้ว โครงการศึกษาวิจัยมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสถาบันดำรงราชานุภาพ (2541, หน้า 12) ได้เสนอถึง หลักการบริหารและจัดการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรมความพร้อมและความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปของการ เป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนภาครัฐ เป็นต้น

2. องค์กรในพื้นที่ เช่น สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ ผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศรวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการองค์กรประชาชนอื่น ๆ

3. ภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐมีหน้าที่ จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน

ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ จึงสรุปแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวได้ว่าเป็นการกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม โดยดำเนินการให้เป็นไปตามแผน มีการจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้พร้อมทั้งมีการประเมินผลแผนการท่องเที่ยวด้วย และยังคงต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง ซึ่งมีองค์ประกอบในการจัดการท่องเที่ยวอันประกอบด้วย

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) ตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงสภาพทางกายภาพของทรัพยากรซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น

2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) คือ การบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อันเป็นส่วนสำคัญที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

3. การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนสำคัญของผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือประชาชนในชุมชน ที่จะร่วมกันกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว อันเป็นการส่งเสริมการตลาด

โดยการจัดการดังกล่าวนี้ ชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว ร่วมกับองค์กรในพื้นที่ เช่น สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรประชาชนอื่น ๆ และภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐมีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน ให้ผลสัมฤทธิ์ เกิดเป็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว 7's Model ที่มีกลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบ (System) บุคลากร (Staff) ทักษะ (Skill) รูปแบบ (Style) และการแบ่งปัน (Share)

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการส่งเสริม ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวแต่เดิมนั้น ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น จึงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ชุมชนจึงต้องปรับวิถีคิดและวิถีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม นอกจากนั้น ในการจัดการท่องเที่ยวจะต้องเชื่อมโยงกับ “ศักยภาพของชุมชน” ซึ่งเป็นขีดความสามารถหรือความพร้อมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การกระจายรายได้และที่สำคัญ การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้น ชุมชนควรได้รับการเสริมสร้างศักยภาพทางการท่องเที่ยวในหลาย ๆ ด้าน (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2548, หน้า 1-10) นอกจากนี้ Adriana (1995 อ้างอิงใน เดชา ใต้สูงเนิน,

2543, หน้า 18) ยังกล่าวว่าการท่องเที่ยวเป็นเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือที่มีอำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ได้เป็นอย่างมาก ถ้าการท่องเที่ยวมีการจัดการและการบริหารที่ดี ก็จะสามารถใช้พื้นที่ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาตินั้นได้โดยไม่ได้ทำให้มันเสื่อมโทรมลง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีการวางแผนนโยบายที่ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่น เพื่อจะได้ให้การส่งเสริมในระดับชาตินโยบายควรจะเจาะจงลงไปในแต่ละด้านโดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญพื้นฐานของชุมชน ถ้าเป็นไปได้ก็ควรจะให้มีการแข่งขันเพื่อเพิ่มจุดเด่นในตลาด การสร้างแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนตลอดไป การตอบสนองนั้นต้องไม่มีการกีดกันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Boo (n.d. อ้างอิงในทิพาพร พิมพ์พิสุทธิ์, 2549, หน้า 14) ที่ให้ความสำคัญต่อชุมชน จากการค้นคว้าวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในลาตินอเมริกาและหมู่เกาะคาโริบเปียนเรื่อง Ecotourism: The Potentials and Pits falls ที่เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ ซึ่งมีผู้รับผิดชอบในการดูแลรักษาพื้นที่ มีการสร้างงานให้ชุมชนหรือท้องถิ่นและมีการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว โดยปกป้องและรักษาโอกาสให้กับคนในรุ่นต่อ ๆ ไปในอนาคต ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งหมดที่จะสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในขณะที่จะสามารถดำรงรักษาเนื้อหาทางวัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จำเป็น ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเกี่ยวพันและระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวพันชีวิต พืช สัตว์ และมนุษย์ทั้งหลาย ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าว สามารถเป็นหลักการได้ 5 ข้อ คือ (World Tourism Organization, 1998, pp. 21-22)

1. ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และทรัพยากรอื่น ๆ ในการท่องเที่ยว จะต้องได้รับการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต โดยจะยังสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สังคมปัจจุบันได้
2. จะต้องมีการวางแผนและจัดการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมและสังคม วัฒนธรรมในพื้นที่แห่งท่องเที่ยว
3. คุณภาพของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวโดยภาพรวมจะยังคงได้รับการรักษาไว้ได้และปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ เมื่อจำเป็นที่จะต้องจัดทำ
4. จะต้องรักษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเอาไว้ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นจะยังคงสามารถรักษาความเป็นที่นิยมอยู่ได้ และสามารถทำการตลาดต่อไปได้

5. ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวจะต้องแผ่หรือกระจายไปในทุกภาคส่วนของสังคม

นอกจากนี้ หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2) ความร่วมมือของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 3) การสร้างโอกาสการจ้างงานที่มีคุณภาพ
- 4) การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว
- 5) การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าเกิดประโยชน์สูงสุด
- 6) การวางแผนระยะยาว
- 7) ความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
- 8) ความสอดคล้องกันระหว่างแผนการท่องเที่ยวและแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ
- 9) ความร่วมมือระหว่างผู้กำหนดนโยบายกับผู้ปฏิบัติ
- 10) การประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ
- 11) การประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว
- 12) การสร้างหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบ
- 13) การเน้นผลประโยชน์ชุมชน คุณค่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
- 14) การพัฒนาคน การศึกษาและหลักสูตรต่าง ๆ
- 15) การเสริมสร้างลักษณะเด่นอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่
- 16) การคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากร
- 17) การดำรงรักษาทรัพยากรมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และ
- 18) การทำการตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552, หน้า 54) นอกจากนี้จะคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว ต้องพิจารณาหลักการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 10 ประการ ดังนี้ (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2547)

1. อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (using resource sustainable) หมายถึง การที่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและผู้ที่มีบทบาทด้านการท่องเที่ยว ต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างประหยัด โดยคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าคุณภาพของธรรมชาติและวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย (reducing over-consumption and waste)

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม (maintain diversity)

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (integrating tourism into planning)

5. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (supporting local economy)

6. การมีส่วนร่วม โดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (involving local communities)

7. มีการประชุมกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (consulting stakeholders and the public)
8. การพัฒนาบุคลากร (training staff)
9. การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว (marketing tourism responsibly)
10. ประเมินผล ตรวจสอบและวิจัย (undertaking research)

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีแนวความคิดที่มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวม ปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป ที่เปลี่ยนจากสังคมที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว เป็นสังคมที่มุ่งเน้นการให้ชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมีการบริหารจัดการร่วมกัน โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ (integrated) ในมิติ 4 ด้าน ประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่ทำให้เกิดเป็นองค์รวม (holistic) ในองค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (balance) หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือ การทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติการปลูกจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกคนในชุมชน สำคัญสำนึกจะเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ความสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมจะทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวคงอยู่บนโลกได้อย่างยาวนาน เมื่อทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่เกิดความเสื่อมโทรม และสามารถอำนวยความสะดวกต่อบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีแล้ว การท่องเที่ยวก็จะเกิดความยั่งยืนในที่สุด นั่นคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ โดยมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงสามารถรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติที่จะรองรับได้ และตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน วัฒนธรรมนิยม ประเพณีที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งประชาชนทุกส่วนต้องได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคกัน รวมถึงมีการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศของท้องถิ่นนั้นไว้ได้ ทั้งนี้ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม จะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด ซึ่งมีเพียงการจัดการอย่างยั่งยืนเท่านั้นจึงจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

เนื่องจากประเด็นการศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในประเทศไทย มีค่อนข้างน้อย ทำให้เอกสารที่สามารถแจกแจงถึงประเด็นการศึกษาเรื่องนี้มีอยู่จำกัด ผู้วิจัย จึงขอกล่าวถึง มรดกวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ดังนี้

ความหมายของมรดกวัฒนธรรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2559, สื่อออนไลน์) ของประเทศไทย ได้ให้ความหมายของ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน หรือในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่า เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทาง วัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่น หนึ่งนี้ เป็นสิ่งซึ่งชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม ของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้ คนเหล่านั้นเกิดความภูมิใจในตัวตนและความรู้สึกสืบเนื่องก่อให้เกิดความเคารพต่อ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์

นอกจากนี้ นักวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมได้กล่าวถึง ทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมไว้ ดังยกตัวอย่างมา ดังนี้

พิสิฐ เจริญวงศ์ (2542) ได้ให้คำนิยาม “มรดกวัฒนธรรม” ไว้ว่ามีความหมายรวม ทั้ง ที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (material culture) ในรูปของวัตถุ (objects) โครงสร้าง (structures) สถานที่ (sites) และภูมิทัศน์ (landscape) หรือวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ (living culture) หรือวัฒนธรรม ที่แสดงออก (expressive culture) เช่น ดนตรี งานฝีมือ ศิลปะการแสดง วรรณคดี ประเพณี บอกล่า และภาษา ฯลฯ ซึ่งเป็นความต่อเนื่องจากอดีตผ่านปัจจุบันไปสู่อนาคต โดยยอมรับว่า วัฒนธรรมเป็นอินทรีย์สูง (super organic) และวิวัฒนาการ (evolving) ได้เรื่อย ๆ

สายันต์ ไพเราะญจิตร (2547) ได้จัดว่า ทรัพยากรทางโบราณคดี เป็นส่วนหนึ่งของ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมประเภทจับต้องได้ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า มรดก ซึ่งหมายถึง “สถานที่ สิ่งก่อสร้าง รวมทั้งวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และวัฒนธรรมในอดีตทุกยุค ทุกสมัย เป็นสิ่งที่สามารถนำมาจัดการให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของคนสมัยปัจจุบัน ได้แก่ แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน และวัตถุโบราณ

รัตมี รัตนไชยานนท์ (2549) ได้ให้ความหมายของมรดกวัฒนธรรมว่า ผลงาน สรรสร้างสรรคของชนชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าที่ตกทอดมากจากรุ่นก่อน เป็น

ประจักษ์พยานของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ หมายรวมถึง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น รวมทั้งระบบนิเวศ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าไม่สามารถหาทดแทนได้ เป็นเครื่องหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของผู้คนในอดีต แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเอกลักษณ์ของพื้นที่ มีการสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและควรค่าต่อการสืบสานต่อไปในอนาคต

วิมล จิโรจพันธุ์ (2551) ได้ให้คำนิยามในหนังสือเรื่อง มรดกทางวัฒนธรรมภาคเหนือ ไว้ว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ในสมัยอดีต และได้รับการสืบทอดต่อกันมา จนถึงปัจจุบันทั้งในรูปธรรมและนามธรรม มรดกวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมที่เห็นได้อย่างชัดเจน ได้แก่ งานศิลปกรรม งานฝีมือ เครื่องมือเครื่องใช้ ทั้งนี้ยังรวมถึงโบราณสถาน และหลักฐานจารึกต่าง ๆ ส่วนมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม หมายถึง ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ภาษา ประเพณี ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษที่สำคัญ

ดังนั้น มรดกวัฒนธรรม จึงหมายถึง เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าที่ตกทอดมากจากรุ่นก่อน เป็นประจักษ์พยานของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ องค์ความรู้ หรือผลงานที่เกิดจากบุคคล/กลุ่มชน ที่ได้สร้างสรรค์ พัฒนา สังสม สืบทอด และประยุกต์ใช้ ในวิถีการดำเนินชีวิตมาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละกลุ่มชน อันแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผลงานสร้างสรรค์ของชนชาติ ซึ่งรวมถึงค่านิยมและความคิดทางวัฒนธรรมที่สำคัญ โครงสร้างและวัตถุที่สร้างขึ้นโดยฝีมือมนุษย์ ที่ตั้งและที่อยู่ของมรดกที่ถ่ายทอดด้วยวาจา หรือวิถีชีวิตพื้นบ้าน มรดกจากการบันทึก และมรดกทางวัฒนธรรมสมัยนิยม ในการวิจัยนี้ ต้องการเชิดชูความเป็นเอกลักษณ์ทางมรดกวัฒนธรรมของอาณาจักรอยุธยาในอดีต จึงมีขอบเขตวิจัยเฉพาะมรดกวัฒนธรรมของอาณาจักรอยุธยา ที่สามารถพัฒนาให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

ราวปี พ.ศ. 2533 การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมเริ่มเป็นที่กล่าวถึงในหมู่สาธารณชน ซึ่งวัฒนธรรม มรดก และศิลปะมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกันกับแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ต้องมีการมองย้อนหลังไปถึงกลไกทางการตลาดที่ทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีความสนใจในมรดกและศิลปะมาเที่ยวได้ (Weiler and Colin, 1994)

Hollinshead (1988) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมว่า เป็นกลุ่มที่เติบโตเร็วมากที่สุด เพราะถือเป็นความสนใจพิเศษในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ค้นหา การผจญภัย วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และการปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ถือเป็นเหตุผลในทางบวกที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดการคำนึงถึงควมมีเอกลักษณ์ การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมและความสัมพันธ์อันดี ซึ่งช่วยสนับสนุนวัฒนธรรมและก่อให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (Greg, 1996) และอาจก่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่แท้จริง และกระตุ้นให้เกิดรายได้จากวัฒนธรรม ไม่เพียงแต่จะเป็นเครื่องมือในการแสดงอัตลักษณ์ของตนเอง การจัดการหรือการอนุรักษ์เท่านั้น หากแต่การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน ท้องถิ่น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม กระจายรายได้ไปยังการอนุรักษ์ โดยใช้การตลาดและการโฆษณาประชาสัมพันธ์เข้ามาช่วย (Wikipedia, 2016)

McNulty and Koff (2014) กล่าวถึง สถานการณ์ในปัจจุบันที่การท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป นักท่องเที่ยวล้วนเดินทางท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาประสบการณ์ในสิ่งแปลกใหม่ เนื่องจากความเจริญที่ส่งอิทธิพลกับสังคมในวงกว้าง จนเข้าสู่ยุคของเทคโนโลยีแห่งการสื่อสาร ก่อเกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ทั่วทั้งโลกจึงถูกย่อให้เล็กลงจนวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ได้ผสมผสานร่วมกันจากเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ทั่วโลกเกิดเป็นโลกยุควัฒนธรรมเดียว นักท่องเที่ยวจึงถวิลหาความแตกต่างจากประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวโดยการมุ่งกลับไปสู่อุดมคติที่แต่ละพื้นที่มีวิถีชน คติธรรมเนียม และลักษณะทางกายภาพแตกต่างกัน มีความต้องการมุ่งเน้นการเรียนรู้ที่มากขึ้น เกี่ยวกับความเชื่อ วิถีชีวิต รูปแบบทางสังคม และร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ให้นแนวคิดถึงรากของวัฒนธรรมบริสุทธิ์ดั้งเดิม ซึ่งในอดีตมรดกวัฒนธรรมมุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบอนุรักษ์ไว้เท่านั้น แต่หลังจากได้รับความสนใจของนักท่องเที่ยว จึงได้กลายเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการบริหารจัดการและส่งเสริมโดยเฉพาะ

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับอัตลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม ไม่ว่าจะในด้านของศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราว และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถี ชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ที่เป็นรูปแบบดั้งเดิมในอดีต ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่สำคัญ กระตุ้นให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมขึ้น

ประเภทของทรัพยากรเชิงมรดกวัฒนธรรม

ชาติไทยเป็นชาติที่มีมรดกทางวัฒนธรรม อันแสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติหลายประการที่ตกทอดจนถึงปัจจุบัน เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงศักดิ์ศรีของชาติ เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการพัฒนาจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม อันจะเป็นผลให้เกิดการพัฒนาและความมั่นคง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศชาติ ฉะนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่ทุกคนในชาติควรได้ร่วมมือกันทำนุบำรุงรักษา ส่งเสริม และเผยแพร่ให้ดำเนินไปอย่างได้ผล และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้วัฒนธรรมของชาติได้คงอยู่สืบไปอีกรุ่นหนึ่ง

องค์การ UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2016) ได้ให้คำจำกัดความ มรดกวัฒนธรรม (cultural heritage) ไว้ในการประชุมสามัญที่จัดขึ้น ณ กรุงปารีส ในปี ค.ศ. 1972 หรือตรงกับ พ.ศ. 2515 ว่าเป็น

1. อนุสรณ์สถาน (monuments) อันรวมไปถึง ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานประติมากรรมหรือจิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างของโบราณคดีธรรมชาติ จารึกถิ่นที่อยู่อาศัย และร่องรอย ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์

2. กลุ่มอาคาร (groups of buildings) อันรวมไปถึงกลุ่มของอาคาร ไม่ว่าจะแยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือโดยความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสภาพทางภูมิทัศน์ ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

3. แหล่งอันรวมไปถึงผลงานที่เกิดจากมนุษย์ (sites) หรือผลที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติและบริเวณ อันรวมถึงแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

ทั้งนี้ องค์การ UNESCO ได้จัดตั้งคณะกรรมการมรดกโลก (The World Heritage Committee) ในปี พ.ศ. 2519 เพื่อทำหน้าที่สร้างความร่วมมือในหมู่ประเทศภาคีสมาชิกในการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการดูแลแหล่งวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของมวลมนุษยชาติให้คงอยู่ พร้อมกันนี้ได้ตั้งกองทุนมรดกโลกขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการสนับสนุนการอนุรักษ์แหล่งวัฒนธรรมและธรรมชาติที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกแล้ว

นอกจากนี้ มรดกวัฒนธรรมยังสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Mckercher and Du Cros, 2002)

1. มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องและมองเห็นได้ ได้แก่ โบราณสถาน อนุสาวรีย์ สถาปัตยกรรม อาคาร

กลุ่มอาคาร ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ และโบราณวัตถุ แหล่งภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และผลงานทางศิลปะแขนงต่าง ๆ เป็นต้น

2. มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้หรือแสดงออกมาทางกายภาพได้ ได้แก่ ภูมิปัญญา ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถ ขนบธรรมเนียม ประเพณีจารีตที่บุคคลหรือชุมชนได้สร้างสรรค์ขึ้น และถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจนถึงปัจจุบัน

ยิ่งไปกว่านั้น (สถาบันวัฒนธรรมศึกษา, 2557, สื่อออนไลน์) องค์การยูเนสโกยังได้ให้ความสำคัญกับมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากมรดกวัฒนธรรมประเภทนี้มีลักษณะเป็นนามธรรม จึงได้จัดทำ “อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” คือ ข้อตกลงร่วมกันระหว่างรัฐภาคีที่มีจุดประสงค์ที่จะสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ทั้งในการให้ความเคารพในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสร้างตระหนักรู้ในระดับต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความชื่นชมร่วมกัน รวมไปถึงการให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างประเทศ โดยอนุสัญญาฉบับนี้ได้ผ่านการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสามัญขององค์การยูเนสโก เมื่อเดือนตุลาคม 2546 (ค.ศ. 2003) และมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนเมษายน 2549 (ค.ศ. 2006) อนุสัญญาฉบับนี้จะต่างกับอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่ว่า อนุสัญญาฯ ฉบับนี้ จะเน้นถึงมรดกของบรรพบุรุษที่ได้สร้างสรรค์และปฏิบัติ สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต และส่งต่อผ่านลูกหลานแต่ละรุ่น จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ (Identity) ของชุมชน หรือกลุ่มชน ที่ยึดถือปฏิบัติกันจนถึงทุกวันนี้ โดยอาจจะแสดงออกมาในรูปแบบลักษณะต่าง ๆ เช่น มุขปาฐะ ภาษา ประเพณี พิธีกรรม งานเทศกาล การช่างฝีมือดั้งเดิม รวมถึงความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล เป็นต้น ในขณะที่อนุสัญญาฯ มรดกโลก จะเน้นงานด้านสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ศิลปกรรม ลวดลายจำหลัก แหล่งที่อยู่อาศัยในถ้ำ กลุ่มอาคาร หรือบริเวณทางโบราณคดีที่ทรงคุณค่าโดดเด่นเป็นสากล ในแง่มุมประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์ ซึ่งหากจะพูดง่าย ๆ ก็คือ อนุสัญญาฯ มรดกโลก จะเน้นในสิ่งที่มองเห็นและจับต้องเป็นรูปธรรมได้ ส่วนอนุสัญญาฯ มรดกที่จับต้องไม่ได้ จะเน้นในเรื่องที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้เช่นเดียวกับชื่อ องค์การสหประชาชาติเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (ยูเนสโก) ได้ให้คำนิยามมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ไว้ว่า การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรม อันเป็นผลจากสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่า เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน

การสงวนรักษา หมายถึง มาตรการเพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ดำรงอยู่รอดต่อไป ซึ่งรวมไปถึงการจำแนกการบันทึกหลักฐาน การวิจัย ปกป้อง คุ้มครอง ส่งเสริม เชิดชู การถ่ายทอด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผ่านทางการศึกษาในระบบและนอกระบบ รวมทั้ง การฟื้นฟูมรดกดังกล่าวในด้านต่าง ๆ ซึ่งองค์ประกอบของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ประกอบด้วย

1. ความเป็นวัฒนธรรม และการอาศัยอยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน มรดกที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) ไม่ได้หมายรวมไปถึงเพียงการเป็นตัวแทนของมรดกที่ได้รับสืบทอดต่อกัน มาจากอดีต แต่ต้องรวมถึงวิถีทางชนบทที่มีการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยชุมชนนั้น ๆ และ ธรรมเนียมการปฏิบัติเกี่ยวกับเมือง ในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนแต่ละกลุ่ม

2. สิ่งที่เกิดจากการแบ่งปันประสบการณ์ ทางมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ติดตัวมากับบุคคลต่าง ๆ ที่อพยพและย้ายถิ่นมาจากที่ต่าง ๆ หรือเกิดการดัดแปลง จากกลุ่มบุคคลที่อพยพและตั้งถิ่นฐานในแต่ละพื้นที่

3. การเป็นตัวแทนทางมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ไม่ให้กล่าวถึงเฉพาะค่านิยม ทางวัฒนธรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ให้รวมถึงองค์ความรู้ของแต่ละวัฒนธรรม สิ่งที่เป็นพิเศษ ซึ่งเป็นพื้นฐานของความเป็นชุมชนด้วย

4. พื้นฐานความเป็นชุมชน สำหรับมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งสามารถเป็น มรดกได้ เมื่อมีการเห็นคุณค่าของชุมชน เช่น ความเป็นสังคม กลุ่มหรือการเป็นปัจเจกชน ต่อการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ประกอบกับการโอนถ่ายซึ่งทักษะและความรู้ในระหว่างชุมชน

สำหรับในทางปฏิบัติแล้ว คำว่า “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” และ “มรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” มีความหมายที่ไม่แตกต่างกัน แต่การจำแนกสาขาและประเภท อาจจะมีความแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ตามอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ขององค์การยูเนสโก ก็ได้กล่าว ว่าการจำแนกสาขาดังกล่าวขึ้นอยู่กับบริบทและอัตลักษณ์ของแต่ละประเทศ โดยได้กำหนด ขอบเขตลักษณะของมรดกทางวัฒนธรรมไว้ 5 สาขา ได้แก่

1. ประเพณีและการแสดงออกที่เป็นมุขปาฐะ รวมถึงภาษาในฐานะพาหะ
2. ศิลปะการแสดง
3. แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ
4. ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
5. งานช่างฝีมือดั้งเดิม

ในส่วนของประเทศไทย กรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้จัดประชุมระดมความคิดเห็นจาก ผู้ทรงคุณวุฒิทุกแขนง เล็งเห็นว่า ประเทศไทยมีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้มีลักษณะ

ที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ จึงได้จำแนกสาขาของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้มากกว่าที่อนุสัญญากำหนด และกำหนดประเภทของแต่ละสาขาให้สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทั้ง 7 สาขา มีดังนี้

1. ศิลปะการแสดง
2. งานช่างฝีมือดั้งเดิม
3. วรรณกรรมพื้นบ้าน
4. กีฬาภูมิปัญญาไทย
5. แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ
6. ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
7. ภาษา

ประเทศไทยได้รับการจารึกไว้ในรายชื่อประเทศที่ตระหนักและเห็นคุณค่าชนกลุ่มน้อย และชุมชน และจะเกิดความระมัดระวังที่จะไม่ทำอะไรที่มีผลเสียต่อมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น การท่องเที่ยวที่อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์แบบไม่เหมาะสม มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จึงจำเป็นต้องได้รับการสงวนรักษาอย่างเร่งด่วน

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า มรดกวัฒนธรรม ประกอบด้วยทั้งสิ่งที่มองเห็นด้วยตา ซึ่งหมายถึง ลักษณะสิ่งปลูกสร้างวัตถุ อันเป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะทางกายภาพอย่างเห็นได้ชัด และสิ่งที่จับต้องได้ด้วยใจหรือความรู้สึก หมายถึง สิ่งที่ได้รับการสืบทอดจากคติภูมิปัญญา วิถีชีวิต จนเกิดเป็นประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ได้รับการสร้างสรรค์มาของมนุษย์ตั้งแต่อดีต สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยสำหรับคำว่า “มรดกวัฒนธรรม” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้นำมรดกวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวในการศึกษา เพื่อฟื้นฟูและส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมในอาณาจักรอยุธยา เพื่อเป็นการรื้อฟื้น อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว ที่จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเห็นว่ามรดกวัฒนธรรมที่แท้จริงของอยุธยามีลักษณะอย่างไร จนเกิดองค์ความรู้สามารถเข้าใจได้ว่าสิ่งใดคือ การนำมรดกวัฒนธรรมมาประยุกต์กับสังคมปัจจุบัน และสิ่งใดเป็นมรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมของอาณาจักรอยุธยา ที่เป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible heritage) ประกอบด้วย 3 ประเภท คือ

1. อนุสรณ์สถาน (monuments) รวมถึงผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานประติมากรรม หรือจิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างของโบราณคดีธรรมชาติ จารึก ถิ่นที่อยู่อาศัย และร่องรอย ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์

2. กลุ่มอาคาร (groups of buildings) รวมถึงกลุ่มของอาคาร ไม่ว่าจะแยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือโดยความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสภาพทางภูมิทัศน์ ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

3. แหล่งอันรวมไปถึงผลงานที่เกิดจากมนุษย์ (sites) ที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติและบริเวณ อันรวมถึงแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible heritage) ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 7 ประเภท แต่สำหรับงานวิจัยนี้ มุ่งเน้นศึกษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เฉพาะประวัติศาสตร์ อยุธยา ที่สามารถนำมาพัฒนาและส่งเสริมสู่การท่องเที่ยวได้ จำนวน 3 ประเภท ประกอบด้วย

1. ศิลปะการแสดง
2. แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ
3. ความรู้ การดำเนินวิถีชีวิต และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

การจัดการมรดกวัฒนธรรม

ในอดีตก่อนที่จะมีอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ สถานการณ์ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติในลกตกอยู่ในภาวะที่ได้รับการคุกคามเพิ่มมากขึ้น โดยมีได้มีสาเหตุจากการเสื่อมโทรมลงตามธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางเศรษฐกิจได้ส่งผลให้เกิดการทำลายและความเสื่อมโทรมต่อมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติอย่างต่อเนื่องรุนแรงและรวดเร็ว ทั้งนี้ความเสื่อมโทรม หรือการสูญสลายขององค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติ ก่อให้เกิดความสูญเสียที่เป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อมรดกของมวลมนุษยชาติ นอกจากนี้ มีหลายครั้งที่การดำเนินงานคุ้มครองป้องกันมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติในระดับชาติ ไม่สามารถกระทำได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ สืบเนื่องจากมีความต้องการใช้ทรัพยากรในขอบเขตที่กว้างขวางและหลากหลาย รวมทั้งการขาดแคลนทรัพยากรทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และวิทยาการของดินแดนอันเป็นที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ เหล่านั้น ดังเช่น กรณีอนุสรณ์สถานแห่งนูเบีย (Monument of Nubia) ในปี พ.ศ. 2497 (ค.ศ. 1954) เป็นจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจในการสร้างเขื่อน Aswan High Dam เขื่อนแห่งนี้ได้ก่อให้เกิดทะเลสาบขนาดใหญ่ที่ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่ The Upper Nile Valley จากเมือง Aswan ประเทศอียิปต์ไปจนถึง The Dal Cataract ในประเทศซูดาน พื้นที่เหล่านี้เป็นบริเวณที่มีแหล่งอา

รายการกรมเก่าแก่ตั้งแต่สมัยโบราณที่รู้จักกันในชื่อของนูเบีย (Nubia) ในปี พ.ศ. 2502 (ค.ศ. 1959) รัฐบาลอียิปต์และซูดานได้ร้องขอให้ทางองค์การยูเนสโกให้ความช่วยเหลือในการปกป้องและกอบกู้แหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุที่กำลังอยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายเหล่านี้ และในปี พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) ผู้อำนวยการทั่วไปขององค์การยูเนสโกได้มีหนังสือเรียกร้องไปยังรัฐภาคีสมาชิกภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อที่จะรักษาโบราณวัตถุในนูเบีย ชื่อเรียกร้องดังกล่าวก่อให้เกิดการขุดค้นและบันทึกแหล่งโบราณสถานนับร้อยแห่ง มีการค้นพบโบราณวัตถุนับพันชิ้น โครงการกอบกู้นี้ ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายวิหารที่มีความสำคัญเป็นจำนวนมากไปยังพื้นที่ที่สูงกว่า โดยวิหารที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ The temple complexes of Abu Simbel and Philae โครงการนี้สิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2523 ซึ่งถือว่าเป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จอย่างมากภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่างประเทศ องค์การยูเนสโกเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการประสานงานระหว่างรัฐผู้บริจาคกับรัฐบาลของอียิปต์และซูดาน และสนับสนุนให้รัฐบาลของทั้งสองประเทศดำเนินการทุกวิถีทางในการรักษาแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งนูเบีย (The cultural heritage of Nubia) คณะกรรมการบริหารภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่างประเทศในการรณรงค์รักษาอนุสรณ์สถานแห่งนูเบียได้รับการก่อตั้งในปี พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) มีหน้าที่คอยควบคุม และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเงินมีการก่อตั้งกองทุน (Trust Fund) ขึ้นเพื่อช่วยในการดำเนินการให้ประสบความสำเร็จหลังจากความสำเร็จของโครงการที่ได้รณรงค์เสร็จสิ้นไปแล้วนั้น ได้เกิดโครงการรณรงค์ภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศครั้งใหม่ในปี พ.ศ. 2525 (ค.ศ. 1982) เพื่อที่จะก่อสร้างพิพิธภัณฑน์นูเบีย (the Nubia Museum) ที่เมือง Aswan และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติด้านอารยธรรมของชาวอียิปต์ (the National Museum of Egyptian Civilization) ในกรุงไคโร

ดังนั้น เพื่อให้แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติยังคงสามารถดำรงรักษาเอกลักษณ์ไว้ได้อย่างยั่งยืน ทางองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือองค์การยูเนสโก จึงได้อาศัยธรรมนูญยูเนสโกภายใต้ข้อบัญญัติที่ให้องค์การฯ มีภารกิจหน้าที่ในการบำรุงรักษา เพิ่มพูน และเผยแพร่ความรู้ในการอนุรักษ์คุ้มครองป้องกันมรดกโลก โดยการเสนอแนะให้ประชาคมนานาชาติร่วมมือกันจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศได้ตามความจำเป็นในการประชุมใหญ่ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติสมัยสามัญ (UNESCO) ครั้งที่ 17 ณ กรุงปารีส ที่ประชุมจึงเห็นสมควรให้ก่อตั้งระบบการดำเนินงาน ในรูปแบบของอนุสัญญาระหว่างประเทศ และมีมติรับรองอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (The World Heritage Convention)

เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 (ค.ศ. 1972) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการคุ้มครองและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ให้ดำรงคุณค่าความโดดเด่นเป็นมรดกของมวลมนุษยชาติทั้งในปัจจุบัน และในอนาคตตลอดไป สาระสำคัญของอนุสัญญาามรดกโลก ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2515 (ค.ศ. 1972) ได้แก่ การที่อนุสัญญามรดกโลก ก่อให้เกิดการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวระหว่างการอนุรักษ์ธรรมชาติและ การสงวนคุณลักษณะทางวัฒนธรรม ซึ่งอนุสัญญามรดกโลกฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญต่อแนวทางที่ช่วยให้คนซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติ ตลอดจนความต้องการขั้นพื้นฐานในการรักษาภาวะความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ (สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2556ก)

มรดกโลกนั้น อาจจะทำให้ความหมายที่ดีที่สุดโดยอ้างถึงตามที่ได้จัดทำเป็นฉบับภาษาไทย โดยองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (2552) ที่แสดงไว้ในอนุสัญญาว่าด้วย การคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ที่ระบุว่า “... ส่วนใด ๆ ของมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติที่มีความน่าสนใจ โดดเด่นและมีความจำเป็นต้องได้รับการสงวนไว้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของมรดกของโลกสำหรับมนุษยชาติโดยรวม” (UNESCO, 1972 อ้างอิงใน สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2556ก, หน้า 5) นอกจากนี้ เอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญามรดกโลก (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention) ได้ระบุถึง มรดกโลก (มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติ) ไว้ว่าในบรรดาสมบัติที่ประเมินค่ามิได้และไม่สามารถทดแทนได้ที่ไม่ใช่มีคุณค่าดังกล่าวเพียงเฉพาะในแต่ละประเทศเท่านั้น แต่เป็นของมนุษยชาติทั้งมวล การสูญเสียทั้งในลักษณะของการเสื่อมโทรมและการสูญหายไปของสมบัติที่ล้ำค่าเหล่านี้ เป็นผลให้เกิดความสูญเสียของมรดกของประชาคมโลก โดยส่วนต่าง ๆ ของมรดกโลก ซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะที่มีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล จึงควรค่าแก่การปกป้องคุ้มครองเป็นการเฉพาะให้รอดพ้นจากอันตรายที่กำลังคุกคามในระดับที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ (UNESCO, 1996 อ้างอิงใน สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2556ก, หน้า 6)

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากคำบรรยายที่ระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติที่ได้กล่าวถึงข้างต้นแล้ว สามารถนิยามโดยรวมว่า “มรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ หมายถึง ส่วนหนึ่งส่วนใดของวัฒนธรรมและของธรรมชาติที่มีคุณลักษณะพิเศษที่โดดเด่น อันมีคุณค่าในระดับสากลและมีความสำคัญต่อมนุษยชาติทั้งมวลในโลก โดยความเสื่อมโทรมหรือความสูญหายของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เสมือนหนึ่งว่า เป็นความสูญเสียของมรดกของมนุษยชาติโดยรวม”

นิยามที่ได้สรุปไว้ข้างต้น จะเห็นว่า มรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ถือเป็นมรดกโลกสำหรับมวลมนุษยชาติโดยรวม ควรที่จะต้องมีกำหนัดมาตรการเฉพาะเพื่อการปกป้องคุ้มครองให้มรดกโลกดังกล่าวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป โดยอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ได้กำหนดคุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นมรดกโลกแยกตามประเภทในมาตราที่ 1 และ 2 ในหมวดที่ 1 นิยามของมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติดังนี้

มาตรา 1

ตามวัตถุประสงค์แห่งอนุสัญญา “มรดกทางวัฒนธรรม” มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

อนุสรณ์สถาน: ผลงานสถาปัตยกรรม ผลงานทางประติมากรรมหรือจิตรกรรมที่ใหญ่โต ส่วนประกอบหรือโครงสร้างทางโบราณคดี จารึก ถ้าที่อยู่อาศัย และร่องรอยที่ผสมผสานกันของสิ่งต่าง ๆ ข้างต้น ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

กลุ่มอาคาร: กลุ่มของอาคารที่แยกจากกันหรือต่อเนื่องกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรมหรือความสอดคล้องกลมกลืนหรือที่ตั้งในภูมิทัศน์ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือ วิทยาศาสตร์

แหล่ง: ผลงานที่เกิดจากมนุษย์ หรือของการผสมผสาน ร่วมกันระหว่างผลงานของธรรมชาติและของมนุษย์ และรวมถึงแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล ในมิติทางด้านประวัติศาสตร์, สุนทรียศาสตร์, ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

มาตรา 2

ตามวัตถุประสงค์แห่งอนุสัญญา “มรดกทางธรรมชาติ” มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ สภาพทางธรรมชาติ: ลักษณะทางกายภาพ และทางชีวภาพ หรือกลุ่มของสภาพธรรมชาติดังกล่าว ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลในมิติทางสุนทรียศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์

แหล่งธรรมชาติ: บริเวณที่มีขอบเขตอย่างชัดเจน ที่มีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลในมิติทางวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์ หรือความงามตามธรรมชาติ

สภาพทางธรณีวิทยาและภูมิประเทศ: บริเวณที่มีขอบเขตอย่างชัดเจน ที่เป็นถิ่นที่อยู่ของสายพันธุ์สัตว์และพืชที่กำลังได้รับการคุกคาม ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลในมิติทางวิทยาศาสตร์ หรือการอนุรักษ์ (องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2552)

มรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณสมบัติตามนิยามในมาตรา 1 จะได้รับการพิจารณาให้อยู่ในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมตามมาตรา 1 ได้ในกรณีที่มีลักษณะโดดเด่นตามหลักเกณฑ์ข้อใด ข้อหนึ่ง หรือหลายข้อ ดังต่อไปนี้

1. เป็นตัวแทนที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรม หรือตัวแทนของความงดงาม และเป็นผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดยิ่ง หรือ
2. เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งการพัฒนาเหล่านั้นเกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบนพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดของโลก หรือ
3. เป็นเอกลักษณ์ หายากยิ่ง หรือเป็นของแท้ดั้งเดิม หรือ
4. เป็นตัวอย่างของลักษณะโดยทั่วไปของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรืออุตสาหกรรม หรือ
5. เป็นตัวอย่างของลักษณะอันเด่นชัด หรือของขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม หรือวิถีการก่อสร้างหรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่มีความเปราะบางด้วยตัวมันเอง หรือเสื่อมสลายได้ง่าย เพราะผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่สามารถกลับคืนดั้งเดิมได้ หรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ หรือ
6. มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์หรือบุคคลที่มีความสำคัญหรือความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์

การจัดการมรดกวัฒนธรรมในต่างประเทศ

(สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2556ข) ในช่วงระยะเวลาเกือบห้าสิบปีที่ผ่านมา อนุสัญญาามรดกโลก (World Heritage Convention) ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลไกสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศในการปกป้องแหล่งที่มีคุณค่าและมีความสำคัญในระดับสากล และยังได้กลายมาเป็นที่มาของเครื่องมือในการกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับมรดกระดับนานาชาติ เพื่อที่จะนำเอาวัฒนธรรมที่หลากหลายและแหล่งมรดกให้เข้ามาอยู่ร่วมกัน ปัจจุบันมีรัฐภาคีสมาชิกถึง 190 ประเทศ วิสัยทัศน์นี้ก่อให้เกิดประโยชน์เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ตลอดจนมีการแบ่งปันกันเกินกว่าสิ่งที่ปรากฏเพียงแค่นี้เป็นแนวเขตของแหล่งมรดกโลก การเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับหลักการของคุณค่าในระดับสากลอันโดดเด่น ซึ่งทำหน้าที่ช่วยกำหนดทิศทางของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหลักจรรยาบรรณเกี่ยวกับการอนุรักษ์โดยองค์รวมได้รับการรวบรวมและกล่าวถึงอย่างชัดเจน ในฐานะที่เป็นประเด็นหลักของการประชุมเนื่องในโอกาสครบรอบ 40 ปีแห่งอนุสัญญาคุ้มครอง

มรดกโลกในปี ค.ศ. 2012 (พ.ศ. 2555) ภายใต้หัวข้อ World Heritage and Sustainable Development – the Role of Local Communities การแลกเปลี่ยนความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าในระดับสากล อันโดดเด่นระหว่างชุมชนต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันทั้งวัฒนธรรมและภาษาที่กระจายกันอยู่ทั่วโลกได้ก่อให้เกิดความเข้าใจทางวัฒนธรรมที่ถูกต้อง และเข้าถึงซึ่งจิตวิญญาณของการอนุรักษ์ ที่เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และในระดับโลก และที่สำคัญที่สุดของการแลกเปลี่ยนแนวคิดต่าง ๆ ได้กลายมาเป็นตัวแปรสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน จิตวิญญาณและข้อตกลงร่วมกันได้รับการกล่าวถึงโดย Madame Irina Bokova ผู้อำนวยการใหญ่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (Director-General of UNESCO) ที่ได้กล่าวเอาไว้ในการฉลองครบรอบ 40 ปี ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้กำหนดให้เป็นปีแห่งการฟื้นฟูแหล่งมรดกโลก “มรดกโลกกำลังยืนอยู่บนทางแยกระหว่างการเปลี่ยนแปลง ภูมิอากาศโลก การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และกระบวนการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้คน มรดกโลกต้องเผชิญกับความเสี่ยงสูงในการระบุเอกลักษณ์และการครอบครองของผู้คน สำหรับเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและการพัฒนาทางสังคมของชุมชน” นอกจากนี้ เธอยังได้แสดงความคิดเห็นว่า “แหล่งมรดกไม่ได้หมายถึงตัวแทนแห่งความหรรษา ร่ารวย แต่มันเป็นการลงทุนของประเทศเพื่ออนาคต ซึ่งมันเปรียบเสมือนกับเป็นมูลนิธิที่ปราศจากคำว่า ไม่มีอะไรที่ไม่สามารถสร้างขึ้นได้ หากเราไม่ได้ให้ความสำคัญต่อแหล่งมรดกย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นตัวตนของเรา เปรียบเสมือนกับการตัดแขนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้” และยังคงกล่าวให้การสนับสนุนต่อการเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนยิ่งขึ้นไป ภายใต้ “ทิศทางสำหรับการศึกษาริวิจัยแนวใหม่ ได้แก่ การผสมผสานการให้ความสำคัญต่อผลลัพธ์ที่จะได้รับ และความเกี่ยวข้องกันแนบแน่นโดยมุ่งเน้นให้เกิดความเข้มแข็งของการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์”

Mr. Ban Ki-moon เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ (Secretary-General of the United Nations) ได้เน้นย้ำถึง “การเติบโตของเศรษฐกิจโลกต่อหัวประชากร ประกอบไปด้วยจำนวนประชากรของโลก ที่มีมากกว่า 7,000 ล้านคน ได้ก่อให้เกิดความกดดันต่อระบบนิเวศที่เปราะบางอย่างไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ เป็นที่ทราบกันดีว่า เราไม่สามารถที่จะใช้ประโยชน์และบริโภคทรัพยากรในรูปแบบเดิม เพื่อใช้เป็นหนทางนำไปสู่ความมั่งคั่งได้อีกต่อไป และเรายังไม่สามารถที่หาทางแก้ไขที่ชัดเจนได้ ซึ่งหนทางแก้ไขเพียงทางเดียวที่เป็นไปได้ในปัจจุบันซึ่งยังคงเป็นเหมือนเมื่อยี่สิบปีที่แล้วก็คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน”

มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยทั่วไปจะถือว่าเป็นประเด็นหลักในการพิจารณาเกี่ยวกับองค์ประกอบพื้นฐานของความอยู่ดีกินดี ความมีชื่อเสียงเกียรติยศและการพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน ซึ่งองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ดำเนินการรณรงค์มาอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยที่สุดนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 วัฒนธรรมและแหล่งมรดกมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแรงขับเคลื่อนและก่อให้เกิดโอกาสของการพัฒนา และเมื่อไม่นานมานี้ ปัจจัยสำคัญทั้งสองประการได้ก่อให้เกิดแนวทางในการดำเนินการที่สำคัญที่กำหนดขึ้น โดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (the General Assembly of the United Nations) ที่มุ่งเน้นถึงความสำคัญอย่างยิ่งของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็น “องค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนามนุษย์ เป็นหลักฐานที่มาของการระบุเอกลักษณ์ วัฒนธรรม และการสร้างสรรค์ของปัจเจกชนและชุมชน”

จากงานวิจัยครั้งนี้ ได้ยกตัวอย่างการจัดการมรดกวัฒนธรรมในต่างประเทศมาตามทีละสำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมได้รวบรวมไว้ (สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2556ข, หน้า 7-23) เพื่อเป็นกรณีศึกษาของการค้นคว้าวิจัยดังต่อไปนี้

บริบทย่านเมืองเก่ามาร์ราเกช (Medina of Marrakesh) ในประเทศโมร็อกโก

มาร์ราเกช หรือที่รู้จักกันในชื่อเมืองสีแดง “Red City” ถือเป็นเมืองที่มีย่านเมืองเก่าที่มีชีวิตที่มีขนาดใหญ่ที่สุด จากจำนวน 31 เมือง ของประเทศโมร็อกโก โดยมีพื้นที่ภายในขนาด 640 เฮกตาร์ รวมไปถึง Aguedal และ Ménara garden บ่อมปราการขนาดใหญ่ที่มีประตูเมืองตั้งตระหง่านใหญ่โตน่าเกรงขาม อนุสาวรีย์ และบ้านเรือนที่อยู่อาศัยจำนวนมาก สอนพฤกษศาสตร์ที่ได้รับการสงวนไว้ ตลาดเก่าที่ทำการค้าขายสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน และงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ลานกว้างกลางจัตุรัส Jamaâ El Fna square ซึ่งเป็นศูนย์กลางการชุมนุมของผู้คนภายในเมือง เป็นบริเวณที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างย่านเมืองเก่ากับโลกภายนอกสถานที่ที่มีความน่าสนใจเกี่ยวกับการผสมผสานกันระหว่างประชาชนที่มีพื้นฐานที่มาที่แตกต่างกัน ช่วยเพิ่มคุณค่าของแหล่งมรดกย่านเมืองเก่าและชุมชนเมืองทั้งหมดที่มีอยู่ภายในประเทศโมร็อกโก ประชากรที่อาศัยอยู่ในย่านเมืองเก่าคิดเป็นร้อยละ 17.17 ของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองมาร์ราเกช (182,637 คน จากทั้งหมด 1,063,415 คน) (ข้อมูลปี ค.ศ. 2004) จำนวนประชากรคิดเป็นหนึ่งในสี่ของจำนวนประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเก่าของประเทศโมร็อกโก (182,637 คน จาก 737,945 คน) เมืองมาร์ราเกชถูกสร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์อัลโมราวิด (Almoravid Dynasty) ประมาณปี ค.ศ. 1070-1071 โดยปราศจากความจำเป็นทางด้านยุทธศาสตร์การทหาร มาร์ราเกชเป็นเมืองที่เป็น

ศูนย์กลางการค้าขายระหว่างชุมชนที่อาศัยอยู่ตามภูเขากับชุมชนที่อาศัยอยู่ตามพื้นราบ เมืองนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตแดนของเมืองศักดิ์สิทธิ์ที่ชื่ออามูร์ (Amur) ซึ่งเป็นเมืองที่ปราศจากความรุนแรงภายใต้การปกครองของเทพเจ้าเบอร์เบอร์ (Berber) ที่ชื่อว่า Akuch หรือชื่อที่ถูกตั้งคือ Amur Akuch สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ภายใต้การปกครองของ Akuch เมืองมาร์ราเกชเป็นสถานที่ซึ่งแสดงถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองในยุคแรก เมืองนี้เคยเป็นเมืองหลวงเก่าในประวัติศาสตร์ของแอฟริกาเหนือและเป็นหนึ่งในเมืองสำคัญทางชายฝั่งตะวันตกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนในยุคกลาง (Middle Ages) อนุสาวรีย์ถูกสร้างขึ้นในหลายช่วงเวลา เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ของเมืองมาร์ราเกช ที่สลับสนขาดความต่อเนื่อง มีทั้งช่วงที่เจริญรุ่งเรืองและช่วงที่เสื่อมถอย เมืองเก่ามาร์ราเกชได้รับการเสนอชื่อให้อยู่ในบัญชีมรดกโลก (World Heritage List) ในปี ค.ศ. 1985 โดยมีคุณค่าความสำคัญโดดเด่น 4 ประการ ได้แก่

1. มีคุณค่าความสำคัญของผลงานทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมในระดับผลงานชิ้นเอกที่เป็นต้นตำรับ ภายในเมืองเก่า ผลงานแต่ละชิ้นได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าความสำคัญอันโดดเด่น

2. ได้รับการยอมรับเกี่ยวกับคุณภาพของเมือง ในฐานะที่เป็นเมืองหลวงประวัติศาสตร์ที่เป็นต้นแบบ และส่งผลต่อการตัดสินใจพัฒนาเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เมืองเฟซ (Fez) ซึ่งเป็นอดีตเมืองหลวงแห่งแรกของโมร็อกโกที่มีอายุนับพันปี จนถึงปัจจุบันนี้ ก็ยังมีบรรยากาศของเมืองโบราณให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสอยู่โดยทั่วไป

3. ชื่อมาร์ราเกช (Marrakesh) ได้รับการพิจารณาให้เป็นชื่อของราชอาณาจักรโมร็อกโก เป็นตัวอย่างเมืองหลวงของรัฐอิสลามที่สำคัญที่ตั้งอยู่ทางตะวันตกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

4. เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงเมืองประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิตมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของประชากร

สาเหตุที่ทำให้ย่านเมืองเก่าได้รับการเสนอชื่อ เพราะย่านนี้มีเอกลักษณ์ที่สำคัญ ได้แก่ ประการแรกอาณาเขตของย่านเมืองเก่าที่ขยายออกไปทางทิศใต้ครอบคลุมพื้นที่ที่เป็นสวน Agdal gardens, Menara olive groves (สวนมะกอก), สระน้ำที่ขุดขึ้นในศตวรรษที่ 13 และศาลาที่สร้างขึ้นในศตวรรษที่ 19 ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นหัวใจของการสร้างเมืองในประวัติศาสตร์ของเมืองมาร์ราเกช นอกจากนี้ ยังมีสวนปาล์มที่มีอายุเก่าแก่นับพันปี (Palmeraie) ซึ่งยังคงมีปาล์มหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันเป็นจำนวนมาก ประการที่สอง ย่านเมืองเก่า มีประชากรอาศัยอยู่ 182,637 คน ขณะที่มรดกโลกทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครองอยู่ในบริเวณส่วนที่เป็นจุดศูนย์กลาง ประเทศโมร็อกโกมีพื้นที่ที่ได้รับการประกาศให้เป็นแหล่งมรดกโลก จำนวน

ทั้งสิ้น 8 แห่ง แต่มีเพียงแห่งเดียว คือ เมืองเก่ามารีราเกชเท่านั้น ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน เนื่องจากคุณค่าความสำคัญของผลงานชิ้นเอกทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมตามข้อกำหนด

ความท้าทายและการเปลี่ยนแปลง (Challenges and Transformations) ในระยะแรกของการเสนอชื่อให้ขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ชุมชนท้องถิ่นถูกจำกัดบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วม การดำเนินการส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การทำงานของกระทรวงมหาดไทย (Ministry of Interior) และการทำงานพัฒนาเมืองในระดับกรม โดย Department for Urbanism และสถานภาพของการเป็นแหล่งมรดกโลกส่งผลกระทบต่อประชาชนเพียงเล็กน้อย จนกระทั่งปี ค.ศ. 2000 อย่างไรก็ตาม กระทรวงวัฒนธรรม (Ministry of Culture) มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ปกป้องพื้นที่จากธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และการพัฒนาเมือง การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ตลอดช่วงระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมาและการตั้งถิ่นฐานของประชาชนภายในเมืองได้นำมา ซึ่งความท้าทายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่สวนกลางบ้าน (Riads) (รูปแบบบ้านเรือนดั้งเดิมของชาวโมร็อกโกจะมีพื้นที่ว่างที่เป็นส่วนที่ไม่ได้มีการมุงหลังคา จัดเป็นสวนกลางบ้านและมักจะปลูกต้นไม้จำพวกส้มเอาไว้) และบ้านเรือนที่เพิ่มมากขึ้นในย่านเมืองเก่า นอกจากนี้ ยังมีปัญหาความไม่สมดุลกันระหว่างทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ส่วนใหญ่ คือ น้ำและปัญหาแหล่งวัฒนธรรมกับการเติบโตของประชากรและการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่อนุรักษ์กับชุมชนท้องถิ่นและชุมชนโดยรอบให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนโครงการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่

ทิศทางในการปฏิบัติตามโครงการที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่า ตลอดช่วงทศวรรษหลังก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงบวกต่อสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนภายในเมืองประวัติศาสตร์แห่งนี้ การดำเนินงานต่าง ๆ ประกอบด้วย การปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสีย ปูถนน ซ่อมแซมน้ำพุสาธารณะ สร้างสวนสาธารณะขนาดเล็กกระจายไปในพื้นที่ต่าง ๆ ขึ้นทะเบียนบ้านเก่าที่อยู่ ในสภาพทรุดโทรมที่เสี่ยงต่อการพังทลาย พร้อมทั้งประเมินโครงสร้างของเมืองเก่า การปรับปรุงสภาพพื้นที่ของย่านเมืองเก่า นับตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1990-1999 ทำให้ภาพลักษณ์ของเมืองดีขึ้นเป็นลำดับ อย่างไรก็ตามการดำเนินการดังกล่าว ทำให้ราคาบ้านเรือนที่มีสวนกลางบ้านเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว การเก็งกำไรเกี่ยวกับธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ดึงดูดให้นักลงทุนชาวต่างชาติเข้ามาประกอบธุรกิจในย่านเมืองเก่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวยุโรป ปราบกฏการณ์ดังกล่าวนำมา ซึ่งความคิดเห็นที่แตกต่างกันของนักวิชาการบางคนคิดว่า ปราบกฏการณ์ดังกล่าว มีความสลับซับซ้อนและเป็นโอกาสในการคุ้มครองรักษาบ้านเรือนดั้งเดิมเอาไว้ ไม่เช่นนั้นบ้านเรือนก็จะอยู่ในภาวะที่เสื่อมเสียต่อการผุพังและเสื่อมสลายไป ขณะที่นักวิชาการบางส่วนกลับมีความคิดว่า การเติบโตของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์นั้นนำไปสู่ปัญหาที่

เกิดขึ้นจากการเกิดของชุมชนใหม่ แต่ความสลับซับซ้อนของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้มีมากกว่ามุมมองทั้งสองด้านที่กล่าวมาแล้วในแง่ที่เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับผู้ที่เข้ามาอยู่อาศัยใหม่ (ชาวต่างชาติที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน) และหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น อาจถูกครอบงำจนไม่สามารถที่จะจัดการต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วได้ ถึงแม้ว่าในระยะแรกจะขาดความสามารถในการบรรเทาผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นต่อแหล่งมรดกโลก แต่ภายหลังได้มีการประกาศใช้กฎหมายใหม่ ซึ่งมีส่วนช่วยในการสงวนที่พัก (Guest house) แบบดั้งเดิมจำนวนมากที่ยังมีพื้นที่สวนกลางบ้าน

การฟื้นฟูสภาพและการบูรณะบ้านเก่า โดยเจ้าของบ้านรายใหม่ที่มีแรงบันดาลใจและพื้นที่ทางด้านวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน นำไปสู่ความท้าทายเกี่ยวกับการเปลี่ยนรูปแบบของการจัดสวนกลางบ้าน การปรับปรุงใหม่ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับความสูงของตัวอาคารมากกว่าแผนการปรับปรุงใหม่ทั้งหมด กฎบัตรย่านเมืองเก่าถูกประกาศใช้ในปี ค.ศ. 2008 โดยสำนักงานเมืองมาร์ราเกช (the Urban Agency of Marrakesh) ด้วยความร่วมมือจากหน่วยงานระดับภูมิภาคช่วยตรวจสอบเนื้อหาภายใน ประกอบด้วย รูปแบบของสถาปัตยกรรม และลักษณะของเมืองประวัติศาสตร์ โดยพิจารณาจากการจัดลำดับชั้นของพื้นที่ว่างบริเวณข้างเคียง และโครงสร้างทางสถาปัตยกรรม กฎบัตรนี้ยังกล่าวถึงข้อบังคับต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานด้านการปกครองกับภาคประชาชนนั้นดีขึ้นภายใต้ขนบธรรมเนียม วิถีปฏิบัติของเมืองและการอนุรักษ์ กฎบัตรนี้ยังเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินส่วนบุคคล อาคารสาธารณะ พื้นที่เพื่อการค้าและบริการ (รวมไปถึง Guest houses) สิ่งตกแต่งภายนอกอาคาร โครงสร้างพื้นฐานสำหรับน้ำดื่ม บ้ายสาธารณะบนท้องถนน และการวางผังเมือง โดยมีกรณีที่เป็นข้อยกเว้นซึ่งต้องการการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบในเชิงลึกจากรูปแบบของสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สระว่ายน้ำ ลิฟต์ และห้องใต้ดินของบ้าน การสร้างตึกหรือการตัดแปลงแก้ไขอาคารที่มีความสูงเกินกว่า 8.5 เมตร ในย่านเมืองเก่า ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการสร้างที่ผิดไปจากวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์เดิม หรือการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการใช้ประโยชน์เหล่านี้ต้องได้รับอนุญาต ผู้มีอำนาจในการใช้กฎบัตรนี้ ได้แก่ ฝ่ายปกครองที่มีหน้าที่ในการดูแลเกี่ยวกับแหล่งมรดกและการวางผังเมือง เพื่อที่จะควบคุมอาคารและการก่อสร้างที่เกิดขึ้นภายในแหล่งมรดกโลกแห่งนี้มาตรการต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ที่ได้ถูกนำมาปรับใช้ประกอบด้วยการลดลงของประชากรท้องถิ่นภายในย่านเมืองเก่าอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สภาพความเป็นอยู่ภายในย่านเมืองเก่าที่เป็นแหล่งมรดกโลกแห่งนี้ดีขึ้น ซึ่งผลกระทบนี้สามารถทำการตรวจวัดได้ในปีถัดไป ถึงแม้ว่าการลดลงของจำนวนประชากรจะเป็นไปอย่างช้า ๆ (ประมาณ 7,000 คน ในช่วงระยะเวลาอันน้อยกว่า 10 ปี ในช่วงปี

ค.ศ. 1994–2004) แต่ก็ไม่ได้มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงกลับมา เพิ่มขึ้นแต่อย่างใด ดัชนีชี้วัดที่แสดงออกเช่นนี้เป็นสัญญาณเตือนให้เห็นถึงการจตุรที่ดิน เนื่องจากการกระจายของบ้านเรือนระหว่างทวายาท หรือการที่มีผู้เช่าหลายรายเช่าห้องอาศัยอยู่ภายในพื้นที่เดียวกัน ในระยะหลังนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขนาดใหญ่ต่อครอบครัวชาวโมร็อกโก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็ก การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการพื้นที่ในการก่อสร้างเพิ่มขึ้นจนเข้าขั้นวิกฤติ

การทองเที่ยวถือว่า เป็นปัจจัยสำคัญเกี่ยวข้องกับการพิจารณาเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนของย่านเมืองเก่ามาร์ราเกช ถึงแม้จะยังไม่ได้มีการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญจากการได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นแหล่งมรดกโลกที่ส่งผลทำให้เมืองได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น แต่จากหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏก็เป็นเครื่องยืนยันความเชื่อเช่นนั้น ด้วยคุณค่าของความเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของจัตุรัส Jamaâ El Fna square เมืองมาร์ราเกช อำนวยความสะดวกและให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวจำนวนประมาณ 1.5 ล้านคนต่อปี ขณะที่ประชากรอาศัยอยู่ในเมืองแห่งนี้ ประมาณ 1 ล้านคน เมืองมาร์ราเกชมีโรงแรมต่าง ๆ ถึง 130 แห่ง และหลายแห่งตั้งอยู่ในย่านเมืองเก่า พร้อมกับมีที่พัก (Guest house) อีก 578 แห่ง นักทองเที่ยวที่มายังมาร์ราเกช มีวัตถุประสงค์ของการมาเยี่ยมเยือนหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการมาทองเที่ยวเป็นหมู่คณะ นักทองเที่ยวระดับหรูหรา การมาติดต่อธุรกิจ หรือการประชุม โดยมีระยะเวลาเฉลี่ยของการพักอาศัยที่เมืองนี้ประมาณ 4 วัน สิ่งที่ต้องระวังสำหรับการพัฒนาด้านการทองเที่ยว ได้แก่ การใช้น้ำ เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้เป็นที่แห่งแล้งที่มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปี น้อยกว่า 300 มิลลิเมตร ปัญหาเกี่ยวกับความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องน้ำ กลายเป็นประเด็นที่ได้รับการกล่าวถึงกันบ่อยครั้งในปัจจุบัน เพื่อที่จะหารูปแบบการจัดการที่เหมาะสมแก่การทองเที่ยว วิสัยทัศน์สำหรับการทองเที่ยวของประเทศโมร็อกโกในปี ค.ศ. 2020 ได้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นเรื่องน้ำเอาไว้ในแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นหลักที่ควรได้รับการพิจารณาเพื่อความยั่งยืน หนึ่งในมาตรการที่มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำ ได้แก่ การก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียในมาร์ราเกช โดยได้มีการทำพิธีเปิดโรงบำบัดน้ำเสีย เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 2011 โรงบำบัดน้ำเสียมีพื้นที่ขนาด 17 เฮกเตอร์ มีค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างทั้งหมด 1,230 ล้านดอลลาร์แฮม (dirham; สกุลเงินโมร็อกโก) การดำเนินการตามยุทธศาสตร์นี้เป็นความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่ผลิตน้ำประปาและไฟฟ้าในเมืองมาร์ราเกช (RADEEMA) และอุตสาหกรรม การทองเที่ยว จากปริมาณน้ำเสียจำนวน 43 ล้านเมกะลิตร ที่เมืองผลิตขึ้นในแต่ละปี (รวมไปถึงน้ำทิ้งจากแหล่งมรดกโลก) โรงบำบัดน้ำเสียแห่งนี้สามารถทำการบำบัดน้ำและนำกลับมาใช้ใหม่

ได้ถึง 33 ล้านเมกะลิตร น้ำที่ผ่านการบำบัดจะถูกนำไปใช้รดน้ำ ต้นไม้ตามสถานที่ต่าง ๆ และในบริเวณสนามกอล์ฟ นอกจากนี้ยังได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาควบคู่กันไป โดยการปลูกสวนป่าขนาดเล็กในมาร์ราเกช ซึ่งเริ่มในปี ค.ศ. 2007 โดย The Mohammed VI Foundation for Environmental Protection โครงการดังกล่าวยังเน้นไปที่การศึกษา และการประชาสัมพันธ์ ในที่สาธารณะเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานไอเอสและการปลูกต้นป่าเป็นจำนวนมาก ยุทธศาสตร์เพื่อความยั่งยืนยังได้กล่าวถึงการให้ความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ตามรายงานประจำปี ค.ศ. 2010 (the Periodic Report of 2010) ซึ่งรายงานเกี่ยวกับสถานภาพของการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลก แสดงให้เห็นว่า ย่านเมืองเก่าต้องเผชิญกับกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบ เช่น กิจกรรมการค้าขายที่ไม่ได้รับการควบคุม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการบริการ และการขนส่งรายงานดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการฟื้นฟู และปรับปรุงอาคารบ้านเรือนที่ทรุดโทรมโดยกลุ่มชนชั้นกลาง ส่งผลให้เกิดการขับไล่ผู้มีรายได้น้อยออกจากพื้นที่ (Gentrification) เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางสังคม การเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้างของประชากร การเลือนหายไปของวิถีการดำรงชีวิตตามขนบธรรมเนียมประเพณี การสูญหายไปขององค์ความรู้ทางขนบธรรมเนียมดั้งเดิมเกี่ยวกับการจัดการ และขยายตัวอย่างรวดเร็วของกิจกรรมที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยว เป็นต้น รายงานฉบับดังกล่าวยังเน้นย้ำให้เห็นถึงภัยคุกคามจากปัญหาด้านความกลมกลืนของสิ่งปลูกสร้าง (Visual Integrity) ความงามของรูปแบบการตกแต่งบริเวณด้านหน้า อาคาร การสิ้นสละเทือนและมลพิษที่เกิดจากการคมนาคมขนส่ง การพัฒนาพื้นที่เมืองโดยรอบย่านเมืองเก่า ซึ่งส่งผลกระทบต่อแนวเขตปริมาตรที่ปรากฏต่อสายตาและการสูญหายไปของระบบระบายน้ำที่อยู่ใต้ดิน (Khattaras) ผู้เกี่ยวข้องมีความพยายามอย่างมากในการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ซึ่งมีนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมมากที่สุด เช่น Badii Palace, Bahia Palace, Dar Si Saïd Museum, Saadis Tombs, Medersa Ben Youssef และ Ménara gardens สถานที่สำคัญเหล่านี้บางแห่งต้องตกอยู่ในสถานะที่เผชิญกับการเสื่อมสลายหรือถูกทำลายลงเป็นอย่างมากภายในช่วงระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา สถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้มีคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการวางกลยุทธ์ในการจัดการนักท่องเที่ยว โดยการกำหนดเขตควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวพร้อมทั้งหาแนวทางในการกำหนดดัชนีที่ใช้ในการตรวจวัดการดำเนินการด้านการอนุรักษ์ สถานที่ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นเป้าหมายของการอนุรักษ์ ส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่ที่ได้รับการก่อสร้างขึ้นในช่วง French Protectorate สถานที่ท่องเที่ยวแห่งอื่นมีการเตรียมความพร้อมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว เช่น Dar El Bacha Palace, บานประตูประวัติศาสตร์ของ the Rampart, สะพานที่สร้างขึ้นในศตวรรษ

ที่ 13 เพื่อข้าม Tensift River, the Medersa Ben Saleh และซากปรักหักพังของ the Almoravid Palace ที่ขุดขึ้นในปี ค.ศ. 1996 ใกล้กับ Koutoubia Mosque ซึ่งเป็นหนึ่งในหลาย ๆ แห่งที่ได้รับการจำแนกและประเมินคุณค่าความสำคัญ โดยได้รับการประเมินว่ามีคุณค่าความสำคัญอันโดดเด่นมากจนประเมินค่ามิได้

แผนการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งตลอดระยะเวลาหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา ผู้ประกอบการที่ให้บริการด้านที่พักอาศัยภายในย่านเมืองเก่า ซึ่งเป็นชาวต่างประเทศเป็นตัวแปรสำคัญในการทำให้ราคาบ้านที่มีสวนกลางบ้านเพิ่มสูงขึ้น เกิดการขยายตัวของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์ ในย่านเมืองเก่า และเมืองใหม่ แต่ทั้งนี้ การดำเนินธุรกิจในย่านเมืองเก่า โดยกลุ่มทุนต่าง ๆ ถูกควบคุมโดยข้อบังคับหรือกฎหมายที่ผู้มีอำนาจจากหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้อนุญาตให้ดำเนินการได้ถูกต้องตามกฎหมาย หรือกำหนดให้มีการปรับปรุงแบบโดยการนำเอาโครงสร้างพื้นฐานเดิมของเมืองเก่ามาใช้ประโยชน์อีกครั้ง แต่มีผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเพียงน้อยนิดเท่านั้นที่ตกไปถึงชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และผู้ประกอบการขนาดเล็กที่ถูกบีบให้ทิ้งบ้านของตนเองให้ไปอาศัยอยู่ในอพาร์ทเมนต์และหอพักของเมืองที่ปราศจากพื้นที่สีเขียว และโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ยังมีการดำเนินการร่วมกัน โดยหน่วยงานรัฐและผู้อยู่อาศัย บางกลุ่ม เพื่อที่จะบรรเทาความยากจนและช่วยปรับปรุงรายได้ครัวเรือนให้ดีขึ้นหรือกล่าวโดยทั่วไปคือการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ภายใต้กรอบแผนการดำเนินงานของ the National Initiative for Human Development (INDH) ซึ่งลงนามโดย King Mohammed VI ในปี ค.ศ. 2005 ส่งผลให้เกิดการฟื้นฟูและปรับปรุงโรงแรมขนาดใหญ่แบบดั้งเดิม (Caravanserais) จำนวน 11 แห่งภายในย่านเมืองเก่า การฟื้นฟูเกิดขึ้นภายหลังจากที่มีการจำแนกโดยมีพื้นฐานมาจากการศึกษาในปี ค.ศ. 2006 มีการนำเสนอรูปแบบและมุมมองเกี่ยวกับการฟื้นฟู โดยพิจารณาจากลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ เช่น โรงงานผลิตเครื่องจักสาน เป็นต้น ทั้งนี้สถานะของการเป็นแหล่งมรดกโลก ไม่เพียงแต่ช่วยในการปกป้องบ้านเรือนเหล่านี้จากการถูกละเลยและปล่อยให้เสื่อมสลายไปเท่านั้น แต่ยังช่วยต่อลมหายใจให้กับบ้านเรือนเหล่านั้น โดยส่งผลกระทบต่อด้านบวกแก่เมืองที่อยู่โดยรอบ อีกตัวอย่างหนึ่ง ได้แก่ จัตุรัส Jamaâ El Fna square จัตุรัสแห่งนี้ได้รับการป้องกันโดยการประยุกต์ใช้ความสามารถในการรับรู้ของผู้คนถึงคุณค่าความสำคัญที่เป็นนามธรรมของมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเมื่อไม่นานมานี้ได้มีการดำเนินการในรูปแบบของสมาคม และมีส่วนช่วยให้เกิดแรงบันดาลใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างเต็มรูปแบบในโครงการใด ๆ ที่มีส่วนช่วยในการปกป้องความรู้และทักษะของพวกเขา ในกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความ

ร่วมมือและถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นโดยเน้นไปที่คนหนุ่มสาว ถูกจัดขึ้นควบคู่กันไปกับ การฝึกภาคปฏิบัติ การประเมิน การสนับสนุนจากสังคม การดูแลรักษาสุขภาพ และอื่น ๆ

การเป็นพันธมิตรร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนภายในย่านเมืองเก่า มาร์ราราเกชจะมีความแตกต่างกัน บางโครงการประสบความสำเร็จภายใต้กรอบแผนการ ดำเนินการที่ปรากฏครั้งแรกในแผนพัฒนาชุมชน (the Communal Development Plan (PCD)) แผนการดำเนินงานตาม PCD กำหนดกรอบครอบคลุมช่วงเวลา ระหว่างปี ค.ศ. 2011–2016 ซึ่งแผนการดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบโดยอาศัยหลักการพื้นฐานของความ ร่วมมือกันในการทำงานระหว่างหน่วยงานที่ประกอบด้วย สมาชิกคณะเทศมนตรีตัวแทนจาก ภาคประชาสังคม (the Civil Society Representatives) นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยและ นักลงทุนจากภาคเอกชน ซึ่งแผนการดำเนินงาน PCD จะประกอบไปด้วย ชุดโครงการที่เลือก โดยผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการที่จัดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2010 โครงการต่าง ๆ เหล่านี้ครอบคลุม เนื้อหาในหลายประเด็น ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานและการจราจรภายในเมือง การต่อสู้กับ รูปแบบที่อยู่อาศัยที่ไม่ถูกสุขลักษณะ การเข้าถึงการบริการขั้นพื้นฐานและการต่อสู้กับการกัดกร่อน ทางสังคมและความยากจน การวางผังเมืองทั้งในส่วนที่เป็นเมืองและแหล่งมรดกโลก สภาพแวดล้อมของเมือง และการพัฒนาอย่างยั่งยืน การปกครองส่วนท้องถิ่น สังคมและ วัฒนธรรม และกีฬาภายในชุมชนเมือง ดังความร่วมมือในความพยายามที่จะปกป้องย่าน Medina ที่เกิดขึ้นในระดับชาติ ระหว่างปี ค.ศ. 2006–2008 โดยสหภาพยุโรป (European Union) ได้ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่โครงการ the Rehabi Med Project ภายใต้กรอบแผนการ จัดการโครงการ the Programme Euromed Heritage ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการฟื้นฟูบ้านในย่าน เมืองเก่า จำนวน 3 หลัง เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความรู้สึกถึงคุณค่าของวิธีการในการก่อสร้าง แบบดั้งเดิมการดำเนินการดังกล่าว เป็นการรักษาเอกลักษณ์ที่ได้รับคำขอบคุณและการตอบรับ จากเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่เห็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่มีส่วนร่วม รับผิดชอบในการปรับปรุงฟื้นฟูให้อยู่ในมาตรฐานระดับมืออาชีพ

การพัฒนาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนให้ดีขึ้น (Improved Community Involvement) โดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ประชาชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งมรดกโลก แห่งนี้เพิ่มขึ้น และมีส่วนช่วยสนับสนุนและเป็นแรงผลักดันให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดการตัวแหล่งมรดกโลกเพิ่มขึ้น โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ที่จะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเน้นไปที่องค์ประกอบทั้งสองส่วน ได้แก่ ทรัพยากร ทางธรรมชาติ และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในแหล่งมรดกโลก ต่างต้องการที่จะได้รับผลตอบแทนหรือผลกำไรที่เพิ่มขึ้น มรดกวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่า

ได้กลายมาเป็นแรงขับเคลื่อนที่แท้จริงสำหรับการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน การที่มีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ย่านเมืองเก่ามารีราเกช หรือแหล่งมรดกประเภท “Sleeping Heritage” คือแหล่งมรดกที่ยังไม่ได้รับการประกาศอย่างเป็นทางการ สามารถที่จะเป็นแรงส่งให้เกิดการปรับปรุงมาตรฐานการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ช่วยให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม และการสร้างงาน ชุมชนท้องถิ่นนับว่ามีส่วนสำคัญในการจำแนก และยกระดับคุณค่า ของแหล่งอื่น ๆ เพื่อนำมาซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันมีมูลค่าประมาณ 11 ล้าน MAD ต่อปี (1 ล้านยูโร) ควบคู่ไปกับการดำเนินการผ่านระบบการเมืองในปัจจุบันที่มีผู้แทนจากการเลือกตั้ง (บนพื้นฐานของสมาชิกสภาเทศบาล ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีและเทศมนตรีที่ได้รับการเลือกตั้ง) ได้มีการปรับปรุงการดำเนินการจากแนวคิดและความคิดเห็นที่ได้รับจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อที่จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่ดีขึ้นในการจัดการและการพัฒนาเมืองเก่า ทั้งนี้ ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของระหว่างผู้ที่อยู่อาศัยในระแวกใกล้เคียงกับแหล่ง และตัวแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น ประชาชนจำนวนมากต่างคิดว่า อนุสาวรีย์ที่อยู่ข้างเคียงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รวมไปถึงเด็ก ๆ ไม่เคยที่จะเข้าไปภายในสถานที่สักการะที่อยู่ในแหล่งมรดกโลกนี้เลย นี่เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในสภาพที่ล่อแหลมต่อความไม่ยั่งยืน (Precarious Conditions) ในการจัดการพื้นที่แหล่งมรดกโลก ซึ่งต้องอาศัยการดำเนินการจัดการในระยะยาว

มารีราเกชเปรียบเสมือนห้องสมุดที่รวมการผสมผสานของแหล่งมรดกทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งแหล่งมรดกที่ได้รับการรับรองภายใต้เครื่องหมายระหว่างประเทศ ได้ก่อให้เกิดความร่วมมือของชุมชนท้องถิ่นที่ดีขึ้นในการปกป้องแหล่งมรดกทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมแห่งนี้ มาตรการต่าง ๆ ที่ใช้ในการปกป้องจัดรั้วไม่อาจนำไปประยุกต์ใช้จนประสบความสำเร็จได้หากปราศจากผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมเอาไว้ และเมื่อไม่นานมานี้ได้มีการบริหารงานในรูปของสมาคม ซึ่งได้จุดประกายการเป็นพันธมิตรร่วมกันในการปกป้ององค์ความรู้ที่มีผู้คนในชุมชนได้รับสิทธิทางสังคมเพิ่มขึ้น เช่น การได้รับเงินช่วยเหลือ (Allowances) การได้รับการดูแลด้านสุขภาพ และการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอสำหรับการฝึกฝนถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นก่อนไปสู่เยาวชนและคนหนุ่มสาวการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมแห่งนี้ จึงเป็นมาตรการที่มีความเหมาะสมในการปกป้องโครงสร้างและคุณค่าโดยรวมของแหล่งมรดกโลก

จากการศึกษาการจัดการมรดกวัฒนธรรมดังกล่าวสัมฤทธิ์ผล สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. เมืองที่ทรงคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรม คือ เมืองที่มีความโดดเด่นด้านคุณค่าสถาปัตยกรรมและชิ้นงานที่เป็นต้นตำรับ มีฐานะเป็นเมืองหลวงทางประวัติศาสตร์ต้นแบบ

2. การพัฒนาเมืองต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ เข้ามาจับบทบาทในการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ โดยการพัฒนาร่วมกันกับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งรัฐควรเป็นหน่วยงานสำคัญที่จะนำทางสู่การจัดการมรดกวัฒนธรรม หากปราศจากชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมอาจจะไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืน

3. การฟื้นฟูสภาพและการบูรณะบ้าน อาคารหรือภูมิทัศน์เก่า เป็นเรื่องที่ทำทนายแต่สามารถกระทำได้ หากมีการร่วมมือกับทุกภาคส่วน มีการออกกฎหมายควบคุมการต่อเติมหรือเปลี่ยนแปลงอาคาร บ้านหรือสิ่งปลูกสร้าง ที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองไว้ อีกทั้งต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติให้แหล่งมรดกวัฒนธรรมด้วย

4. การท่องเที่ยว นับเป็นหัวใจหลัก สู่การพัฒนาเมืองมรดกวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน เกิดอาชีพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อประชาชนได้รับประโยชน์แล้วก็จะเริ่มเห็นคุณค่า รู้สึกมีส่วนร่วมในการพัฒนาและเป็นเจ้าของ เกิดการดูแล รักษา และส่งผลต่อการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค

5. ผลกระทบทางลบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกวัฒนธรรม คือ ราคาที่ดินสูงขึ้น ค่าครองชีพเพิ่มขึ้น เกิดประชากรแฝงเข้ามาอยู่อาศัยและเกิดการผลักดันผู้มีรายได้น้อยออกจากพื้นที่ รวมถึงมีการรื้อล้างพื้นที่มรดกวัฒนธรรมเพื่อหาประโยชน์ ทำให้เป็นแหล่งเสื่อมโทรมได้

บริบทการพัฒนาเมืองเกียวโตในฐานะที่เป็นเมืองท่องเที่ยว

การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ของเมืองเกียวโต ที่เป็นเมืองหนึ่งที่รอดพ้นจากภัยพิบัติของสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นเมืองที่มีสมบัติทางวัฒนธรรมมาก ฝ่ายสัมพันธมิตรจึงตัดสินใจไม่ทำลาย ประกอบกับเมืองเกียวโตยังเป็นเมืองหลวงเก่าแก่ที่มีอายุกว่าพันปี ทำให้มีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและโบราณคดีที่ฝังอยู่ใต้ดินและสิ่งก่อสร้างทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ อาคารบ้านเรือนไม้ ที่อยู่บนดินยังหลงเหลืออยู่มากแต่ก็กระจัดกระจายกันไป บางครั้งการก่อสร้างในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นอาคารหรือสาธารณูปโภคต่าง ๆ ก็มักประสบปัญหาในการต้องระงับสมบัติเหล่านี้ทั้งที่อยู่บนดินและใต้ดิน แต่กรณีสมบัติทางวัฒนธรรมที่อยู่ใต้ดินก็มีการสำรวจอย่างต่อเนื่องและกู้ขึ้นมาเท่าที่จะทำได้ แล้วจึงจะก่อสร้าง (ศิริชัย นฤมิตรเรขการ, 2539, หน้า 45 อ้างอิงใน วิถีมา ตาห้ำ, 2556, หน้า 10) ด้วยความที่มีสมบัติทางวัฒนธรรม

เก่าแก่เป็นจำนวนมากและกระจัดกระจายกันไป ทำให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญในการรักษาเมืองให้คงสภาพความเป็นเมืองเก่าไว้ จึงกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์ขึ้น โดยการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์ของเมืองเกียวโต เป็นเขตหรือบริเวณที่สำคัญ ๆ ทั้งทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของเมือง จากการศึกษาของ ปราณอม ต้นสุขานันท์ (2539, หน้า 143-145 อ้างอิงใน ฐิติมา ตาห์ล่า, 2556, หน้า 10) พบว่า มี 6 บริเวณในเมืองเกียวโตที่ถูกกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ คือ บริเวณภูเขาทั้ง 3 ทิศที่มีต้นไม้ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งถูกกำหนดเป็นบริเวณที่มีความงามตามธรรมชาติ (SCENIC AREA) บริเวณที่มีความงดงาม (AESTHETIC AREA) เป็นบริเวณสำคัญซึ่งเป็นที่ตั้งของวัด พระราชวัง และปราสาทที่อยู่ในเมือง และมีการกำหนดความสูงของอาคารที่จะสร้างใหม่ให้มีความสูง 15-20 เมตร หรือบริเวณอนุรักษ์บรรยากาศประวัติศาสตร์ (PRESERVATION AREA OF HISTORICAL ATMOSPHERE) ซึ่งเป็นบริเวณที่มีอาคารแบบญี่ปุ่นโบราณหรือภูมิสถาปัตยกรรมในเมือง บริเวณอนุรักษ์พิเศษด้านประวัติศาสตร์ภูมิสถาปัตยกรรม (SPECIAL CONSERVATION AREA OF HISTORIC LANDSCAPE) มักเป็นที่ตั้งของวัดและสถานที่สำคัญ ที่ห้ามก่อสร้างอาคารใหม่ บริเวณห้ามก่อสร้างสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ (RESTRICTED AREA OF ENORMOUS CONSTRUCTIONS) เป็นพื้นที่บริเวณในเมืองด้านเหนือเกือบทั้งหมด และบริเวณศูนย์กลางทางธุรกิจการค้าของเมือง ที่ให้มีการสร้างอาคารสูงได้แต่ห้ามเกิน 45 เมตร การกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์ของเมืองเกียวโตก็เปรียบเสมือนกฎหรือข้อบังคับที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามและช่วยกันดูแลรักษาสิ่งเก่าแก่ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้อยู่อย่างยาวนาน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์ของเมืองเกียวโตทำให้เกิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอย่างจริงจัง

การอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ ตั้งแต่สมัยโบราณ เมืองเกียวโตได้ชื่อว่า เป็นเมืองที่มีความงดงามตามธรรมชาติ เนื่องจากแวดล้อมไปด้วยภูเขาและแม่น้ำ โดยมีภูเขาล้อมรอบ 3 ด้าน อันได้แก่ ภูเขานิชิ ภูเขาคิตะ และภูเขาฮิงะชิ และมีแม่น้ำ 3 สายสำคัญ คือ แม่น้ำอุจิชูอยู่ทางทิศใต้ แม่น้ำคาสึระที่อยู่ทางทิศตะวันตก และแม่น้ำคาโมะที่อยู่ทางทิศตะวันออก โดยในปัจจุบันเมืองเกียวโตก็ยังคงรักษาธรรมชาติของเมืองไว้ได้เป็นอย่างดี ทำให้เมืองมีบรรยากาศร่มรื่น อากาศดี และดูเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ มีชีวิตชีวา ด้วยต้นไม้ที่ปลูกเรียงรายไว้มากมาย รวมทั้งมีสวนเล็กสวนน้อยที่ถูกจัดไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด อย่างเช่น ในวัดคิโยมิสึก็ยังคงมีป่าไม้อยู่เหมือนเดิมและยังมีการปลูกต้นไม้เพิ่มเติม ซึ่งเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ วัดด้วย จากที่ นิชิ เอียวศรีวงศ์ และอรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2547, หน้า 49) ได้กล่าวไว้ว่า วัดคินคาคุจิก็มีความสวยงามของธรรมชาติให้เห็นอย่างชัดเจนอีกแห่งหนึ่งในเมืองเกียวโต ที่บริเวณด้านหลังของวัดได้เต็มไปด้วยป่าไม้ที่เขียวขจีและ

มีสวนเล็ก ๆ ที่ลดหลั่นระดับลงมาจากเนินเขา บางตอนก็เป็นน้ำตกเล็ก ๆ หรือบางตอนก็เป็นสวนหญ้าอมสเขียวข่ม ซึ่งทำให้เห็นถึงความงามอย่างกลมกลืนกันของธรรมชาติ ส่วนการอนุรักษ์แม่น้ำซึ่งเป็นหนึ่งในธรรมชาติที่สวยงามของเมืองเกียวโต โดยจากการศึกษาของนิชิ เอียวศรีวงศ์ และอรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2547, หน้า 37, 39) พบว่า การอนุรักษ์แม่น้ำสายสำคัญ เช่น แม่น้ำคาโมะที่ไหลผ่านเมืองเกียวโตนั้น ตลอดเส้นทางที่แม่น้ำไหลผ่านเมืองได้มีการทำฝายกั้นแม่น้ำเป็นตอน ๆ โดยมีระยะห่างประมาณ 500 เมตรต่อฝาย จุดประสงค์ที่ทำแบบนี้ก็เพื่อทำให้น้ำได้ออกซิเจนไหลเวียนลงไปตลอดเวลา ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถทำให้แม่น้ำใสสะอาดและมีความงามตามธรรมชาติ ส่วนบริเวณริมฝั่งแม่น้ำทั้งสองด้านก็มีการสร้างเขื่อนด้วยหินสำหรับนั่งพักผ่อนซึ่งกลายเป็นสถานที่พักผ่อนและสถานที่ทำกิจกรรมแห่งหนึ่งของชาวเมืองเกียวโต โดยในวันหยุดริมฝั่งแม่น้ำ ก็จะมีครอบครัวที่พากันมาปิกนิก มาออกกำลังกาย หรือหนุ่มสาวบางคู่ก็มานั่งจับกัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เมืองเกียวโตเป็นเมืองที่มีเสน่ห์อย่างยากที่จะหาเมืองใหญ่ใด ๆ ในโลกมาเทียบได้ โดยเฉพาะในญี่ปุ่นแล้ว เมืองส่วนใหญ่ขาดความมีชีวิตชีวา ดูแห้ง ๆ ซ้ำ ๆ ไม่สดชื่นและมีแต่ตึกรามขนาดสูงที่แออัดกันเต็มไปหมด การที่เมืองเกียวโตยังสามารถอนุรักษ์ธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ ป่าไม้ แม่น้ำ ได้เป็นอย่างดี ทำให้มีภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่สวยงาม ที่สร้างความสดชื่น สร้างอากาศบริสุทธิ์ให้แก่ชาวเมืองเกียวโตและนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เมืองเกียวโตเป็นเสมือนปอดของญี่ปุ่นที่ทุกคนสามารถสัมผัสบรรยากาศของธรรมชาติที่สดชื่นได้ ไม่ว่าจะอยู่ตรงส่วนไหนของเมือง

การให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ อาคารบ้านเรือนไม้และโบราณสถาน อันเก่าแก่ของเมืองเกียวโตที่เป็นเมืองหลวงเก่าที่มีอายุกว่าพันปี และเป็นเมืองที่มีอาคารบ้านเรือนไม้และโบราณสถานอันเก่าแก่หลงเหลือให้เห็นมากมาย จากการที่มีการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนไม้และโบราณสถานต่าง ๆ ด้วย โดยบริเวณที่เป็นที่ตั้งของวัด พระราชวัง และปราสาท ซึ่งก็คือโบราณสถานที่อยู่ในเมืองถูกกำหนดให้เป็นบริเวณที่ความงดงามหรือ AESTHETIC AREA และบริเวณที่มีอาคารแบบญี่ปุ่นโบราณหรือภูมิสถาปัตยกรรมซึ่งก็คือ อาคารบ้านเรือนไม้ที่อยู่ในเมืองถูกกำหนดเป็นบริเวณอนุรักษ์บรรยากาศประวัติศาสตร์ หรือ PRESERVATION AREA OF HISTORICAL ATMOSPHERE โบราณสถานของเมืองเกียวโต เช่น วัดวาอารามหรือศาลเจ้าต่าง ๆ ยังได้รับการอนุรักษ์เป็นอย่างดี ในทุกวันนี้ในเมืองเกียวโต มีวัดในพระพุทธศาสนากว่า 1,600 วัด มีศาลเจ้าชินโต 270 แห่ง และมีพระราชวังหลวงและพระราชวังฤดูร้อน รวม 3 แห่ง โดยมีวัด 13 แห่ง ศาลเจ้า 3 แห่ง และปราสาทอีก 1 แห่งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก การที่ยังมีวัดและศาลเจ้าหลงเหลืออยู่มากมาย อาจเป็นเพราะตั้งแต่ปี ค.ศ. 1897 มีพระราชบัญญัติเป็นกฎหมายที่

เรียกว่า “กฎหมายการคุ้มครองรักษาศาลเจ้าและวัด” (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, 2539, หน้า 66 อ้างอิงใน ลูติมา ตาหล้า, 2556, หน้า 66) วัดวาอาราม ศาลเจ้า ปราสาท หรือพระราชวัง ยังคงได้รับการอนุรักษ์ตามแบบเดิม นั่นคือ รูปแบบคงสร้างที่เป็นไม้ของตัวอาคารหรือส่วนประกอบของอาคารบางส่วน ซึ่ง นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอรรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2547, หน้า 47) ได้กล่าวว่า ประตูปูนซึ่งก็คือ ไม้ธรรมดาที่วางไว้เป็นรูปสัญลักษณ์ก็คือ ประตู ไม้มีการแตงเดิมสีสนหรือลวดลายใด ๆ อาจมีเชือกถักห้อยอยู่ตรงกลางเหมือนไม้กวาดที่คอยปิดเป่าความเปรอะเปื้อนของคนที่เดินลอดไป จะได้เกิดความบริสุทธิ์ตามที่ศาสนาซันโตยัดถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ก็แฝงอยู่กับแมกไม้บ้าง สร้างไว้ในแม่น้ำบ้างจนดูกลมกลืนไปกับธรรมชาติ รอบข้างอย่างเรียบง่าย เพิ่มความงามของธรรมชาติรอบข้างมากกว่าแย่งความงามของธรรมชาติมาไว้กับตัวเองหมด ซึ่งเป็นคติความงามของคนญี่ปุ่นที่ชอบความงามแบบเรียบง่าย และใกล้ชิดธรรมชาติในเมืองเกียวโตมีการอนุรักษ์โบราณสถาน ไม่ว่าจะเป็นวัด ศาลเจ้า พระราชวัง ปราสาท มาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 114 ปีแล้ว การที่จะอนุรักษ์ไว้ให้คงสภาพสิ่งเหล่านี้ให้เหมือนเดิมก็ต้องคอยดูแลและบูรณะสิ่งที่เสื่อมสภาพลงไป โดยการบูรณะอาคารไม้ที่เสื่อมสภาพมากมีอยู่ 4 ประการนั่นคือ การรื้อลงและประกอบขึ้นใหม่ (dismantling and reassembly) โดยพยายามใช้วัสดุของเดิมและรักษาเทคนิคเดิมไว้ให้มากที่สุด อีกวิธีหนึ่งคือ หากตัวอาคารไม้ใหญ่มาก จะสร้างผนังหรือโครงสร้างอาคารครอบลงไปบนตัวอาคารเก่า (sheltering) วิธีที่สาม คือ การซ่อมแซม หรือสร้างขึ้นใหม่ในแบบเดิมเป็นระยะ ๆ (periodical reconstruction) ส่วนการบูรณะ วิธีที่สี่คือ การสร้างจำลองแบบขึ้นมาใหม่ (Construction) ในส่วนของบ้านเรือนไม้แบบญี่ปุ่นหรือมาจิจะที่เมืองเกียวโตก็ยังคงได้รับการดูแลอนุรักษ์เป็นอย่างดี แม้การอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนไม้จะเป็นเรื่องใหม่สำหรับการอนุรักษ์ของสถาปัตยกรรมไม้และอาจจะทำได้ค่อนข้างยาก เพราะมีตึกใหญ่หรือแมนชั่นสร้างอยู่รอบบ้าน แต่แนวโน้มของชาวเมืองเกียวโตที่ให้ความสนใจในการอนุรักษ์บ้านไม้เก่าแบบญี่ปุ่นก็มีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยในปี ค.ศ. 2000 พบว่า มีคนสนใจอนุรักษ์บ้านเก่าถึง 83% การที่บ้านเก่าแบบญี่ปุ่นได้รับการอนุรักษ์เป็นอย่างดี ส่วนหนึ่งเพราะมีการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการรักษาบ้านเก่าในเขตอนุรักษ์อาคารเก่า ซึ่งบ้านที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ต้องรักษารูปแบบบ้านและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันการทำให้เขตอนุรักษ์เป็นแบบพาณิชย์ (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2539, หน้า 34 อ้างอิงใน ลูติมา ตาหล้า, 2556, หน้า 21) เพราะในเมืองเกียวโตมีบ้านเก่าแบบญี่ปุ่นถึง 28,000 หลัง การที่บ้านแบบญี่ปุ่นหรือมาจิจะมีโครงสร้างของตัวอาคารที่เป็นไม้ทั้งหมด เมื่อเวลาผ่านไปย่อมเกิดการผุพัง ดังนั้นการที่จะอนุรักษ์ไว้ให้คงสภาพให้เหมือนเดิมนั้นจึงต้องทำการซ่อมแซมส่วนที่เสียหาย นอกจากนี้ ยังมีศูนย์ความร่วมมือชุมชนแห่งเกียวโตที่คอยช่วยเหลือค่าใช้จ่าย

บางส่วนในการซ่อมแซมบ้านเก่าและมีหนังสือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการรักษาบ้านเก่า เรื่อง “อ้อ ซ่อมบ้านเก่าอย่างนี้เอง” เพื่อสนับสนุนให้คนต้องการรักษาบ้านเก่าแบบญี่ปุ่นไว้ให้มากขึ้นการอนุรักษ์บ้านเก่าที่มีอายุหลายร้อยปีซึ่งเป็นบ้านแบบญี่ปุ่นหรือมาจิจะในเมืองเกียวโตนั้น ไม่เพียงเป็นการรักษาไว้ให้ลูกหลานได้เห็น แต่ยังเป็นการรักษาไว้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เจ้าของบ้านเองและผู้อื่นด้วย เช่น บางคนนำบ้านเก่าที่ซ่อมแซมแล้วมาทำเป็นห้องเรียน พิพิธภัณฑ์ หรือสถานที่สำหรับค้าขาย เป็นต้น โดยเฉพาะการนำบ้านเรือนแบบญี่ปุ่นหรือมาจิจะ หรือห้องแถวที่เป็นไม้มาทำเป็นสถานที่ค้าขายที่ซึ่งได้รับความนิยมเป็นส่วนมาก เช่น บ้านแบบญี่ปุ่นหรือมาจิจะหรือห้องแถวที่เป็นไม้นามาทำเป็นร้านอาหาร ซึ่งได้รับความนิยมจากคนหนุ่มสาวเป็นอย่างมาก และได้เกิดกระแสนิยมขึ้นมาว่า เมื่อหนุ่มสาวจะออกเดทก็จะไปย่านเมืองเก่าไปกินข้าวตามร้านในเขตนี้ของเมืองเกียวโต นอกจากนี้ใช้บ้านแบบญี่ปุ่นหรือมาจิจะมาทำเป็นร้านอาหารแล้ว ยังใช้เป็นร้านขายและผลิตกิโมโนซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถพูดคุยกับช่างออกแบบกิโมโนได้เพื่อออกแบบกิโมโนของตัวเอง ตลอดจนใช้เป็นร้านขายของจิปาตะ เช่น ของเล่น ขนม ที่ในปัจจุบันไม่ค่อยมีขายตามท้องตลาดแล้ว

การให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ อาคารบ้านเรือนไม้และโบราณสถานอันเก่าแก่ของเมืองเกียวโต ทำให้เกิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเหล่านี้โดยไม่ใช่การอนุรักษ์เพื่อส่งต่อให้คนรุ่นหลังเท่านั้น แต่เป็นการทำให้สิ่งเหล่านี้กลับมามีประโยชน์ มีคุณค่าสำหรับผู้ที่ได้มาชื่นชมอีกครั้งและทำให้ประชาชนได้รับรู้มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นสถาปัตยกรรมของตัวเองให้กว้างที่สุด

การให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันเก่าแก่ของญี่ปุ่น เมืองเกียวโตถือได้ว่า เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น ที่ได้รวบรวมศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ไว้มากมายเพื่อให้คนญี่ปุ่นและนักท่องเที่ยวต่างชาติได้เข้าใจความเป็นญี่ปุ่นอย่างแท้จริง นับว่า เมืองเกียวโตเป็นเสาหลักของวัฒนธรรมและเป็นหัวใจของชาติตลอดระยะเวลาของการเป็นเมืองหลวงของเมืองเกียวโต ซึ่งเป็นเวลายาวนานถึง 1,074 ปี ทำให้เมืองเกียวโตมีวัฒนธรรมเกิดขึ้น เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ทางมรดกวัฒนธรรม อาทิ เทศกาลที่สำคัญอย่างเทศกาลกิออน (GION MATSURI) ซึ่งเป็นเทศกาลเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงเทศกาลหนึ่งของญี่ปุ่น เพื่อขับไล่ปีศาจที่ทำให้เกิดโรคระบาด รวมถึงเป็นการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายและเรียกขวัญกำลังใจให้กับชาวเมือง เทศกาลนี้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในเดือนกรกฎาคม ในงานมีการจำหน่ายอาหาร ขนมพื้นเมืองของญี่ปุ่น มีการจัดกิจกรรมโดยสมาชิกของชุมชนเล็ก ๆ หลายชุมชนในย่านนั้น เช่น จัดนิทรรศการแสดงผลมรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดมาในแต่ละชุมชน นอกจากนี้ คนญี่ปุ่นที่มาร่วมงานก็จะแต่งกายด้วยชุดยูกาตะ ซึ่งเป็นเทศกาลหนึ่งของญี่ปุ่นที่

นักท่องเที่ยวทั้งชาวญี่ปุ่นและชาวต่างชาติตั้งหน้าตั้งตาคอย เพราะนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสบรรยากาศแบบญี่ปุ่นดั้งเดิมอย่างแท้จริง การให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันเก่าแก่ของญี่ปุ่นทำให้เมืองเกียวโตกลายเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะได้เรียนรู้ ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ของญี่ปุ่น

การให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง ได้ใช้แนวคิดการสร้างบ้านแปลงเมืองที่ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็น ร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่นก่อนที่จะลงมือปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณะ เพื่อให้เกิดประโยชน์และความยุติธรรมแก่ประชาชนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมเท่า ประกอบกับประชาชนในเมืองเกียวโตมีจิตสำนึกที่ดีในการตระหนักถึงหน้าที่และสิทธิของตนรวมถึงมีความสนใจต่อประเด็นสาธารณะอยู่เสมอ จึงให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ซึ่งทำให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นของเมืองเกียวโตต้องมีการรวบรวมข้อมูลของเมืองเป็นระยะ ๆ เพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเมือง สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่ตระหนักในความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้การพัฒนาเมืองของเมืองเกียวโตนั้นเป็นการพัฒนาโดยตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งเก่าแก่ของเมือง โดยเมืองเกียวโตได้จัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูโดยเฉพาะ ตลอดจนจนการผลักดันให้เป็นนโยบายของท้องถิ่นในการจัดทำ Guideline Control ในการทำประชาพิจารณ์

วิธีการพัฒนาเมืองจากการใช้แนวคิดการสร้างบ้านแปลงเมืองของเมืองเกียวโตที่ได้กล่าวมานี้ ล้วนแล้วแต่สร้างความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในการเป็นเมืองเก่าของเมืองเกียวโต ที่สามารถอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันเก่าแก่ของญี่ปุ่น และความงดงามของธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ให้คงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งเป็นบรรยากาศที่หาได้ยากในเมืองใหญ่อื่น ๆ ในญี่ปุ่น ซึ่งส่วนหนึ่งของความสำเร็จที่ทำให้เมืองเกียวโตคงความเป็นเมืองเก่าไว้ได้และรักษาล้อมไปด้วยธรรมชาติอันงดงามคือ ประชาชนในท้องถิ่นที่ร่วมกันสอดส่องดูแลและอนุรักษ์เป็นอย่างดี โดยการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและความงดงามทางธรรมชาติของเมืองเกียวโต ได้สะท้อนให้เห็นถึงการใส่ใจและการเห็นคุณค่า ความสำคัญของสิ่งดีงามของท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและเป็นสิ่งที่ต้องส่งต่อสืบทอดไปยังลูกหลานต่อไป ซึ่งส่งผลให้ชาวเมืองเกียวโตร่วมกันอนุรักษ์เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามก็ทำให้สิ่งที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดีนั้น เป็นประโยชน์แก่ชาวเมืองเกียวโต ชาวญี่ปุ่นทั่วทั้งประเทศรวมถึงชาวต่างชาติที่เข้ามาเที่ยวเมืองเกียวโตที่ได้สัมผัสกลิ่นไอและบรรยากาศแบบญี่ปุ่นอย่างแท้จริง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วิธีการพัฒนาเมืองของเมืองเกียวโตได้พัฒนาโดยตระหนักในความสำคัญของสิ่งเก่าแก่และความงามของธรรมชาติที่อยู่ในท้องถิ่นเป็นอย่างดี

มาก ดังนั้นจึงทำให้เมืองเกียวโตกลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมทั้งชาวญี่ปุ่นเองและชาวต่างชาติโดยจะเห็นได้จากการสำรวจของนิตยสาร Conde Nast Traveler ในปี ค.ศ. 2011 ที่เมืองเกียวโตติดอันดับ 1 ในเมืองท่องเที่ยวของภูมิภาคเอเชียและจากการสำรวจของนิตยสาร Travel+Leisure ในปี ค.ศ. 2012 เมืองเกียวโตติดอันดับ 9 ในเมืองท่องเที่ยวของโลก (ฐิติมา ตาห้ำ, 2556)

ผู้วิจัยเห็นว่า การที่เมืองใหญ่อย่างเมืองเกียวโตสามารถอนุรักษ์ความเป็นเมืองเก่าที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุเก่าแก่ อาคารบ้านเรือนไม้แบบญี่ปุ่น ซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญหลงเหลืออยู่มากมาย ตลอดจนมีภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่งดงามนั้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจเพราะเมืองเก่าอื่น ในญี่ปุ่นบางเมืองหรือหลายประเทศทั่วโลก ได้ละเลยความใส่ใจในการรักษาบรรยากาศของเมืองดั้งเดิมปล่อยให้มีการเติบโตของธุรกิจการค้าที่เต็มไปด้วยอาคารแบบสมัยใหม่ ซึ่งจากที่กล่าวมาแล้วนั้นสามารถแสดงให้เห็นวิธีการพัฒนาเมืองให้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวของเมืองเกียวโตตามแนวคิดดังต่อไปนี้

1. การกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์บริเวณสำคัญทั้งทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของเมือง โดยการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ ทั้งพื้นที่ย่านบ้านเรือนที่รักษาความเป็นสถาปัตยกรรมและการอนุรักษ์บรรยากาศของเมือง หรือกำหนดให้ย่านสถานที่สิ่งปลูกสร้างสำคัญเป็นย่านที่ต้องคงความงดงาม บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด จำกัดความสูงของสิ่งปลูกสร้างใหม่ ไม่ให้เกินจากที่กำหนดหรือบดบังทัศนียภาพ

2. ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่งดงาม จากการจัดระเบียบต้นไม้ มีสวนสาธารณะเล็ก ใหญ่ ตามสถานที่ต่าง ๆ ทั่วเมือง ทั้งในสถานที่ท่องเที่ยวหรือโดยรอบ เพื่อเพิ่มความร่มรื่นและดูดซับมลพิษ เป็นเมืองแห่งธรรมชาติตลอดเวลา มีระบบการดูแลอย่างต่อเนื่อง

3. ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ อาคารบ้านเรือนไม้และโบราณสถานอันเก่าแก่จากการที่เมืองเกียวโตมีอาคารบ้านเรือนไม้และโบราณสถานอันเก่าแก่อยู่มากจึงมีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองรักษาสีเหล่านี้ ทำให้ปัจจุบันเมืองเกียวโตมีวัดในพระพุทธศาสนากว่า 1,600 วัด และศาลเจ้าชินโตอีก 270 แห่ง โบราณสถานที่มิได้โครงสร้างที่เป็นไม้บางแห่งก็ยังคงได้รับการอนุรักษ์ตามแบบเดิมอาจมีการบูรณะบ้างถ้าหากตัวอาคารมีการเสื่อมสภาพลงแต่การบูรณะก็ได้ยึดการให้คงสภาพให้เหมือนเดิมมากที่สุด ในส่วนของการอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนไม้ในเมืองเกียวโตซึ่งก็คือ บ้านแบบญี่ปุ่นหรือมาจิมะที่ถือได้ว่าเป็นบ้านเก่าที่ปัจจุบันหาได้ยากในญี่ปุ่น ซึ่งชาวเมืองเกียวโตก็ให้ความสนใจในการอนุรักษ์บ้านเก่าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มีการเผยแพร่หนังสือความรู้ในการรักษาบ้านเก่าและการดูแล มีศูนย์ความร่วมมือชุมชน

สนับสนุนค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์บ้าน บ้านบางส่วนที่ได้รับการซ่อมแซมแล้วนำมาทำเป็นพิพิธภัณฑ์ ห้องเรียน ร้านขายกิโมโน และร้านอาหาร เป็นต้น ซึ่งก็เป็นสร้างคุณค่าสร้างประโยชน์ให้แก่เจ้าของบ้านเองและสาธารณชนอีกด้วย

4. ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันเก่าแก่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจากการที่เป็นเมืองหลวงพันกว่าปีของเมืองเกียวโตนั้น ทำให้มีศิลปวัฒนธรรม วิจิตรศิลป์ทุกสาขาทุกแขนงเกิดขึ้นและเฟื่องฟูมากมาย จนถึงปัจจุบันก็ได้รับการสืบทอดมาเป็นอย่างดี ซึ่งอาจเรียกได้ว่า เมืองเกียวโตเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่มีค่ายิ่งต่อคนในชาติ เมืองเกียวโตเป็นเมืองที่รักษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันเก่าแก่ของญี่ปุ่นไว้ได้อย่างเหนียวแน่นและรักษาตามแบบฉบับของญี่ปุ่นดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี ซึ่งถือได้ว่า เมืองเกียวโตเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่ชาวญี่ปุ่นทั่วทั้งประเทศให้เกียรติยกย่องเมืองเกียวโตให้มีฐานะสูงส่งทางด้านวัฒนธรรม นอกจากนี้ สำหรับคนญี่ปุ่นทุกคนเมืองเกียวโตถือเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชาติ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนในชาติได้ค้นพบมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีอันเก่าแก่ของเมืองเกียวโตจึงไม่ใช่แค่การรักษาสิ่งที่ได้รับการสืบทอดมาเท่านั้น แต่ยังเป็นการรักษาเพื่อให้เป็นศูนย์รวมของคนในชาติในการมองหารากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง

5. ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการร่วมกันสร้างเมืองเพื่อให้เป็นเมืองที่น่าอยู่สำหรับชาวเมืองเองและเป็นเมืองที่น่าท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวทุกคน โดยองค์การบริหารท้องถิ่นได้เห็นถึงความสำคัญต่อเสียงของประชาชนที่จะเป็นเสียงสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการอย่างแท้จริงจึงให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจต่อประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โดยเฉพาะการก่อสร้างตึกสูง การก่อสร้างอาคารในเขตพื้นที่อนุรักษ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณะที่ต้องมีการทำประชาพิจารณ์หรือการจัดประชุมสัมมนาเพื่อสำรวจความคิดเห็นประชาชน ประกอบกับชาวเมืองมีความกระตือรือร้นและมีความสนใจต่อความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นอยู่เสมอ ตลอดจนให้ความสำคัญกับสิทธิและหน้าที่ของตนเองจึงให้ความร่วมมือในการพัฒนาเมืองเป็นอย่างดี ส่งผลให้ผู้คนในเมืองมีส่วนร่วมในการช่วยกันดูแลรักษาสิ่งดีงามต่าง ๆ ที่อยู่ในท้องถิ่นในคงอยู่ไปจนถึงลูกหลานต่อไป

ดังนั้น จากข้อมูลข้างต้นเรื่องการจัดการมรดกวัฒนธรรม ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

1. การจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม ต้องอยู่ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (The World Heritage Convention) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการคุ้มครองและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ให้ดำรงคุณค่าความโดดเด่นเป็นมรดกของมวลมนุษยชาติทั้งในปัจจุบันและในอนาคตตลอดไป

2. เมืองที่ทรงคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรม คือ เมืองที่มีความโดดเด่นด้านคุณค่าสถาปัตยกรรมและชิ้นงานที่เป็นต้นตำรับ มีฐานะเป็นเมืองหลวงทางประวัติศาสตร์ต้นแบบ

3. ต้องมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่มรดกวัฒนธรรมที่ชัดเจน โดยการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ ทั้งพื้นที่ย่านบ้านเรือนที่รักษาความเป็นสถาปัตยกรรมและการอนุรักษ์บรรยากาศของเมือง หรือกำหนดให้ย่านสถานที่สิ่งปลูกสร้างสำคัญเป็นย่านที่ต้องคงความงดงาม บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด จำกัดความสูงของสิ่งปลูกสร้างใหม่ ไม่ให้เกินจากที่กำหนดหรือบดบังทัศนียภาพ

4. การฟื้นฟูสภาพและการบูรณะบ้าน อาคารหรือภูมิทัศน์เก่า เป็นเรื่องที่ทำทนายแต่สามารถกระทำได้ หากมีการร่วมมือกับทุกภาคส่วน มีการออกกฎหมายควบคุมการต่อเติมหรือเปลี่ยนแปลงอาคาร บ้านหรือสิ่งปลูกสร้าง ที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองไว้ อีกทั้งต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติให้แหล่งมรดกวัฒนธรรมด้วย

5. ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันเก่าแก่ สิ่งเหล่านี้ นอกจากจะเป็นเอกลักษณ์ของมรดกวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการสืบทอดรากฐานของบรรพบุรุษ เป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์มีชีวิตที่เก็บรักษามรดกของชาติ และเป็นศูนย์รวมจิตวิญญาณของชาติได้

6. การพัฒนาเมืองต้องอาศัยส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ โดยการพัฒนาร่วมกันกับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งรัฐควรเป็นหน่วยงานสำคัญที่จะนำทางสู่การจัดการมรดกวัฒนธรรม หากปราศจากชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมอาจจะไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืน

7. การท่องเที่ยวนับเป็นหัวใจหลัก สู่การพัฒนาเมืองมรดกวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน เกิดอาชีพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อประชาชนได้รับประโยชน์แล้วก็จะเริ่มเห็นคุณค่า รู้สึกมีส่วนร่วมในการพัฒนาและเป็นเจ้าของ เกิดการดูแล รักษาและส่งผลการพัฒนาระบบสาธารณสุขไป

8. ผลกระทบทางลบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกวัฒนธรรม คือ ราคาที่ดินสูงขึ้น ค่าครองชีพเพิ่มขึ้น เกิดประชากรแฝงเข้ามาอยู่อาศัยและเกิดการผลักดัน

ผู้มีรายได้น้อยออกจากพื้นที่ รวมถึงมีการรื้อล้างพื้นที่มรดกวัฒนธรรมเพื่อหาประโยชน์ ทำให้เป็นแหล่งเสื่อมโทรมได้

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2558) 417 ปีแห่งการเป็นราชธานีเก่าแก่ของสยามประเทศ ประกอบด้วย 5 ราชวงศ์ คือ ราชวงศ์อู่ทอง ราชวงศ์สุพรรณภูมิ ราชวงศ์สุโขทัย ราชวงศ์ปราสาททอง และราชวงศ์บ้านพลูหลวง มีกษัตริย์ปกครองทั้งสิ้น 33 พระองค์ โดยมีปฐมกษัตริย์ คือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) พระนครศรีอยุธยาจึงนับเป็นราชธานีที่มีอายุยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ตลอดระยะเวลา 417 ปีที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีแห่งราชอาณาจักรไทย มิได้เป็นเพียงช่วงแห่งความเจริญสูงสุดของชนชาติไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างสรรค์อารยธรรมของหมู่ชนมนุษยชาติ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์แก่มานานอารยประเทศอีกด้วย แม้ว่ากรุงศรีอยุธยาจะถูกทำลายเสียหายจากสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านหรือจากการบุกรุกชุดคันของพวกเรากันเอง แต่สิ่งที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันนี้ยังมีร่องรอยหลักฐานซึ่งแสดงอัจฉริยภาพและความสามารถอันยิ่งใหญ่ของบรรพบุรุษแห่งราชอาณาจักรผู้อุทิศตนสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรม และความมั่งคั่งไว้ให้แก่ผืนแผ่นดินไทย หรือแม้แต่ชาวโลกทั้งมวล จึงเป็นที่น่ายินดีว่าองค์การยูเนสโก โดยคณะกรรมการมรดกโลกได้มีมติรับนครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีอาณาเขตครอบคลุมอุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา และเป็นพื้นที่ที่ได้รับการจัดตั้งเป็นอุทยานประวัติศาสตร์มา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 ไว้ในบัญชีมรดกโลก เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2534 ณ กรุงคาร์เธจ ประเทศตูนิเซีย พร้อมกับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย/อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย/อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร โดยจะมีผลให้ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาที่ประเทศต่าง ๆ ได้ทำร่วมกัน จึงสมควรที่อนุชนรุ่นหลังจะได้ไปศึกษาเยี่ยมชมเมืองหลวงเก่าแห่งนี้

สถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่เป็นโบราณสถาน ได้แก่ วัด และพระราชวังต่าง ๆ พระราชวังในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีอยู่ 3 แห่ง คือ พระราชวังหลวงวังจันทร์เกษมหรือวังหน้าและวังหลัง นอกจากนี้ยังมีวังและตำหนักนอกอำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นที่สำหรับเสด็จประพาส ได้แก่ พระราชวังบางปะอิน ในเขตอำเภอบางปะอิน และตำหนักนครหลวง ในเขตอำเภอนครหลวง

ภูมิประเทศของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสายใหญ่ไหลผ่าน 3 สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ แม่น้ำป่าสักไหลผ่านทางด้านทิศตะวันออก และแม่น้ำลพบุรี (ปัจจุบันเป็นคลองเมือง) ไหลผ่านทางด้านทิศเหนือแม่น้ำสามสายนี้ไหลมาบรรจบกันโอบล้อมรอบพื้นที่ของตัวเมืองพระนครศรีอยุธยา ตัวเมืองจึงมี

ลักษณะเป็นเกาะ เราจะเห็นบ้านเรือนปลูกเรียงรายหนาแน่นตามสองข้างฝั่งแม่น้ำแสดงถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่ผูกพันอยู่กับสายน้ำมายาวนาน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 76 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 2,556 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอนครหลวง อำเภอภาชี อำเภอบ้านแพรก อำเภอบางซ้าย อำเภอบางไทร อำเภอลาดบัวหลวง อำเภอบางบาล อำเภอมหาราช อำเภอบางปะหัน อำเภอเสนา อำเภออุทัย อำเภอบางปะอิน อำเภอผักไห่ อำเภอท่าเรือ และอำเภอมัญจาคีรี

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดลพบุรี อ่างทอง และสระบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี และนนทบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี

อนุสรณ์สถาน (monuments)

พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าอู่ทอง ประดิษฐานอยู่ระหว่างบึงพระรามกับวัดพระศรีสรรเพชญ์ ดำเนินการจัดสร้างขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2511-2513 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระกรุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2513 โดยทุกวันที่ 3 เมษายน ชาวอยุธยาจะร่วมกันบำเพ็ญกุศลอุทิศเป็นราชพลี แต่สมเด็จพระเจ้าอู่ทองปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาเป็นประจำทุกปี มูลเหตุที่ได้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์แห่งนี้ เนื่องจากเดิมมีความเชื่อว่า เมืองพระนครศรีอยุธยามีอาถรรพณ์ เพราะจากการเกิดสงครามกับพม่าในสมัยอยุธยาตอนปลาย มีผู้คนล้มตาย เพราะสงครามจำนวนมาก จึงทำให้เกิดอาถรรพณ์มาตลอด ของชาวเมืองมักประกอบอาชีพไม่เจริญก้าวหน้า ไม่มีความสุขความเจริญ ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยาขณะนั้น จึงได้มีความคิดในการสร้างพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าอู่ทองขึ้น เชื่อว่าจะทำให้เกิดสิริมงคลแก่เมืองด้วยเห็นว่า พระองค์ทรงเป็นผู้สถาปนาพระนครศรีอยุธยาขึ้น ชาวอยุธยามีความเคารพเลื่อมใสในพระองค์ท่านในฐานะที่ทรงเป็นเทพศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองมาตลอด เมื่อเข้าไปยังพระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าอู่ทอง จะพบพระบรมราชานุสาวรีย์ในพระอิริยาบถประทับยืนตระหง่านอยู่ด้วยขนาดหนึ่งเท่าครึ่ง หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์และรมด้วยน้ำยาสีเขียว พระหัตถ์ขวาทรงพระขรรค์ พระเกศาเกล้าขึ้นและฉลองพระองค์แบบพระมหากษัตริย์สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ผินพระพักตร์ไปทางทิศใต้สู่วัดพระราม ที่บรรจจุลฐิของพระองค์ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณที่เป็นท้องสนามหลวงเดิม คือ หน้าวิหารพระมงคลบพิตร ใกล้ ๆ กับพระบรมราชานุสาวรีย์ คือ อยุธยา มหาปราสาท เป็นที่สถิต

พระดวงวิญญาณของสมเด็จพระเจ้าอยู่ทอง และอดีตบูรพกษัตริย์ 5 พระองค์ คือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระสุริโยทัย สมเด็จพระนเรศวร สมเด็จพระนารายณ์ และสมเด็จพระเจ้าตากสิน ตัวปราสาททำเป็นรูปปราสาท 3 ยอด ภายในมีพระบรมรูปของสมเด็จพระเจ้าอยู่ทอง

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตั้งอยู่ที่บริเวณทุ่งภูเขาทอง ตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตามพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ก่อสร้างบริเวณทุ่งภูเขาทอง มีเนื้อที่กว่า 543 ไร่ ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือตามถนนสายอยุธยา-ป่าโมก-อ่างทอง เพียง 3 กิโลเมตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเทิดพระเกียรติและเป็นอนุสรณ์แด่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ให้คนรุ่นหลังได้ระลึกถึงความกล้าหาญของพระองค์ เพื่ออนุรักษ์บริเวณประวัติศาสตร์และโบราณสถาน และเป็นจุดท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัด พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช อยู่ในลักษณะสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงม้าศึก ประดิษฐานบนแท่นฐานและลานหินสีขาว องค์พระบรมรูปขนาด 3 เท่า โดยเลือกเหตุการณ์ตอนทรงม้าออกมาสังหาร “ลักไวทำมู” ทหารเอกของพระเจ้าหงสาวดี ลานบันได้เป็นหินอ่อนและหินแกรนิต ด้านหน้าเต็มไปด้วยไก่ตัวผู้หรือไก่ชน อันเป็นสิ่งที่ประชาชนนำมาสักการะพระองค์ท่านมีทั้งตัวเล็กใหญ่ขนาดต่าง ๆ กันไปรอบ ๆ แท่นฐาน ปรางค์ภาพนูนต่ำบรรยายพระราชประวัติและวีรกรรมสำคัญ จำนวน 11 ภาพ อาทิ ตอนชนไก่ในกรุงหงสาวดี ตอนยิงพระแสงปืนต้นข้ามแม่น้ำสะโตง พระแสงดาบคายค่าย เหตุการณ์สังหารลักไวทำมู และตอนประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง เป็นต้น นอกจากนี้โดยรอบพระบรมราชานุสาวรีย์ยังมีอาคารพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช บริเวณรอบ ๆ ถูกจัดให้เป็นสวนสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ เพิ่มพื้นที่สีเขียวด้วยการปลูกสวนป่าและมีอ่างเก็บน้ำความจุประมาณ 2 ล้านลูกบาศก์เมตร พระบรมราชานุสาวรีย์แห่งนี้อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับ พระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย ซึ่งอยู่ในทุ่งมะขามหย่อง

พระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัย ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านใหม่ ในทุ่งมะขามหย่อง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ห่างจากเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาออกไปประมาณ 3-4 กิโลเมตร มีสภาพเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทิศตะวันออก ภายในมีพระรูปสมเด็จพระสุริโยทัยหล่อด้วยสำริด มีขนาดหนึ่งเท่าครึ่งขององค์จริงประทับบนหลังพระคชาธารพร้อมด้วยกลุ่มอนุสาวรีย์ประติมากรรมประกอบกันทั้งสิ้น 49 ชิ้น มีประติมากรรมจำลองประวัติศาสตร์อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และสวนสาธารณะพักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชน ทุ่งมะขามหย่องแห่งนี้เคยเป็นสมรภูมิการสู้รบระหว่างไทย-พม่าหลายครั้ง จนเกิดเป็นมหาวีรกรรมคือ

เมื่อครั้งที่สมเด็จพระสุริโยทัยพระอัครมเหสีของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงทำยุทธหัตถีกับพระเจ้าแปรจนต้องพระแสงของ้าวสิ้นพระชนม์บนคอช้าง และในรัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชาเป็นกษัตริย์ของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งหลังจากที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพได้ 2 ปี พระเจ้าหงสาวดีนั้นทบุงเรงได้ให้มังมอดราชบุตรยกทัพมาตั้งที่ทุ่งมะขามหย่อง และทัพพระเจ้าหงสาวดีตั้งค่ายหลวงบริเวณชนอนปากคู้ ซึ่งอยู่ถัดจากทุ่งมะขามหย่องลงมาทางใต้ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชนำพลออกมาปล้นค่ายพม่าหลายครั้งโดยจะใช้ปากคาบพระแสงดาบ ปีนเสาระเนียดเข้าไปในค่ายพระเจ้าหงสาวดีและได้ชัยชนะทุกครั้ง พระแสงดาบนั้น จึงปรากฏนามว่า “พระแสงดาบคาบค่าย” ด้วยทุ่งมะขามหย่องเคยเป็นสมรภูมิที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ทางรัฐบาลจึงได้จัดทำโครงการสร้างพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย เป็นโครงการจัดสร้างขึ้นตามพระราชดำริ รัฐบาลและพสกนิกรชาวไทยได้ร่วมกันสร้างน้อมเกล้าฯ ถวายเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในวาระมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ เมื่อปี พ.ศ. 2535

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจันทรเกษม หรือวังจันทรเกษม หรือวังหน้า ตั้งอยู่ถนนอุโมง ริมแม่น้ำป่าสักมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะเมืองใกล้ตลาดหัวรอวังจันทรเกษม ปรากฏหลักฐานพงศาวดารว่า สร้างในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชประมาณ พ.ศ. 2120 เพื่อให้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และเคยใช้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระยุพราชและพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ เมื่อคราวเสียกรุงในปี พ.ศ. 2310 วังนี้ได้ถูกข้าศึกเผาทำลายเสียหายมากและถูกทิ้งร้าง จนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์โปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมพระที่นั่งพิมานรัตยาและพลับพลาจตุรมุขไว้เป็นที่ประทับเมื่อเสด็จประพาสพระนครศรีอยุธยาและพระราชทานนามว่า “พระราชวังจันทรเกษม” เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2436 ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้พระราชทานพระที่นั่งพิมานรัตยาเป็นที่ทำการของมณฑลกรุงเก่า เมื่อ พ.ศ. 2442 และจนกระทั่งเมื่อพระยาโบราณราชธานินทร์ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่าจึงได้จัดสร้างอาคารที่ทำการภาคบริเวณกำแพงทางด้านทิศตะวันตกต่อกับทิศใต้ แล้วย้ายที่ว่าการมณฑลจากพระที่นั่งพิมานรัตยามาตั้งที่อาคารที่ทำการภาคในขณะนั้น กรมศิลปากรจึงได้เข้ามาดูแลและจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จันทรเกษมจนกระทั่งปัจจุบัน

ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา ถือกำเนิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างนักวิชาการไทยและญี่ปุ่นในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสครบรอบ 100 ปี ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น โดยมองว่า อยุธยาเป็นแหล่งปมเพาะรากฐานทางอารยธรรมที่สำคัญของประเทศไทย และเป็นศูนย์กลางการค้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในอดีต การศึกษาเรื่องราวของอยุธยาจึงมีความสำคัญต่อความเข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติอื่น ๆ ในภูมิภาคด้วย ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยาแห่งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนอาคารหลัก ตั้งอยู่ที่ถนนโรจนะ ใกล้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เป็นอาคาร 2 ชั้น มีห้องจัดแสดงพิพิธภัณฑ์อยู่ชั้นบน และอีกส่วนคือ ส่วนอาคารผนวก ตั้งอยู่ที่ตำบลเกาะเรียนในบริเวณหมู่บ้านญี่ปุ่น พิพิธภัณฑ์ของศูนย์แห่งนี้มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์อื่นคือ การพยายามสร้างภาพชีวิต สังคม วัฒนธรรมในอดีตให้กลับมามีชีวิตขึ้นใหม่ด้วยข้อมูลการวิจัย โดยการนำเทคโนโลยีของการจัดพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่มาใช้จัดแสดงนิทรรศการซึ่งจะทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจชีวิตในอดีตได้ง่าย การจัดแสดงมีทั้งสิ้น 5 หัวข้อ คือ อยุธยาในฐานะราชธานี อยุธยาในฐานะเมืองท่า อยุธยาในฐานะของศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองและการปกครอง ความสัมพันธ์ของอยุธยากับนานาชาติและชีวิตชาวบ้านไทยสมัยก่อน

พิพิธภัณฑ์มอญ วัดทองบ่อ ชุมชนมอญบ้านเสากระโดง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 ตำบลชนอนหลวง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่โบราณนั้นชาวมอญอพยพเข้าประเทศไทยในสมัยอยุธยา ผ่านหลายทางด้วยกัน เช่น ด้านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี ด้านแม่ละเมา จังหวัดตาก เข้ามาทางจังหวัดเชียงใหม่ และทางจังหวัดอุทัยธานี ชาวมอญจะพำนักอาศัยอยู่ตามริมน้ำ โดยเฉพาะบริเวณฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตามลำน้ำแม่กลองและลำน้ำท่าจีน ส่วนที่มาของชาวมอญที่นี้ทราบจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสภายในหมู่บ้าน และจากโบราณสถาน ภายในวัดทองบ่อ คือ เจดีย์โบราณ ทำให้คาดคะเนว่า น่าจะอพยพเข้ามาอยู่ ณ ชุมชนนี้ ตั้งแต่ช่วงสมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น หมู่บ้านเสากระโดงแห่งนี้ เดิมเรียกกันตามภาษามอญว่า กวานปราสาท และวัดทองบ่อ ก็มีการเรียกกันแต่เดิมว่า เพี้ยปราสาท ต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นวัดทองบ่อ เนื่องจากบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านในอดีตเป็นด้านชนอน หรือด้านเก็บภาษีในสมัยอยุธยา เกิดเหตุเรือสำเภาอัปปางลง เสากระโดงก็ลอยมาติดอยู่แถวหมู่บ้านนี้ จนทำให้ผู้คนผ่านไปมาเรียกหมู่บ้านว่า หมู่บ้านเสากระโดง ปัจจุบันเสากระโดงได้เก็บรักษาไว้ในบริเวณวัดทองบ่อ เป็นโบราณวัตถุ และสัญลักษณ์ของหมู่บ้านเสากระโดง วัฒนธรรมประเพณี ชาวบ้านในชุมชนมอญบ้านเสากระโดง เกร็งครัดในศาสนา จะร่วมถือศีลฟังธรรม ในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา รวมทั้งร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลเข้าพรรษา ประเพณีการตักบาตรน้ำผึ้ง เทศกาลออกพรรษา นอกจากนั้นแล้วพระภิกษุสงฆ์ที่วัดทองบ่อ ยังรักษาเอกลักษณ์การสวดพระอภิธรรมด้วยภาษามอญเสมอมา

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา ตั้งอยู่ที่ตำบลประตูชัย ถนนโรจนะ ตรงข้ามกับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา สร้างขึ้นด้วยเงินที่ประชาชนเข้าพระพิมพ์

ที่ขุดได้จากกรุ วัดราชบูรณะซึ่งเป็นวัดที่เจ้าสามพระยาทรงสร้าง จึงให้ชื่อว่า “พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา” ภายในพิพิธภัณฑ์แบ่งเป็นอาคารจัดแสดง 3 อาคาร คือ อาคาร 1 ชั้นล่าง จัดแสดงโบราณศิลปะวัตถุที่ค้นพบจากการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่างพ.ศ. 2499–2500 ได้แก่ พระพุทธรูปศิลปะสมัยทวาราวดี ลพบุรี อยุธยา เช่น พระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาท เป็นพระพุทธรูปศิลาขาวสมัยทวาราวดี ในท่าประทับนั่งห้อยพระบาท จัดแสดงเศียรพระพุทธรูปสมัยอู่ทอง รวมถึงเครื่องไม้จำหลักฝีมือช่างสมัยอยุธยาชั้นบน จัดแสดงเครื่องทอง 2 ห้อง ห้องแรก จัดแสดงเครื่องทองที่พบในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ เมื่อ พ.ศ. 2500 ห้องที่สอง จัดแสดงเครื่องทองที่พบในกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งบรรจุอยู่ในผอบทองคำ ส่วนที่รอบเฉลียงจัดแสดงพระพิมพ์ที่ทำด้วยชิน (โลหะเจือชนิดหนึ่งประกอบด้วยตะกั่วและดีบุก บุทองแดง) และดินเผา สมัยสุโขทัย ลพบุรี และอยุธยา อาคาร 2 จัดแสดงโบราณศิลปะวัตถุที่พบตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11–24 คือ ตั้งแต่สมัยทวาราวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เชียงแสน สุโขทัย อู่ทอง อยุธยา และรัตนโกสินทร์ เพื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบ อาคาร 3 เป็นเรือนไทยที่สร้างเป็นหมู่เรือนไทยภาคกลางปลูกอยู่กลางคูน้ำ ภายในเรือนไทยจัดแสดงศิลปะพื้นบ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของคนไทยสมัยก่อน โบราณวัตถุเหล่านี้แสดงให้เห็นความรุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยาในอดีตไว้อย่างน่าชมน่าศึกษา

เจดีย์ศรีสุริโยทัย เป็นอนุสรณ์สถานของวีรสตรีไทยพระองค์แรก สมเด็จพระสุริโยทัย ซึ่งสิ้นพระชนม์ในการทำสงครามยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระมหาจักรพรรดิกับพระเจ้าแปร และเป็นการยืนยันเกียรติแห่งสตรีไทยที่ได้รับการยกย่องจากสังคมไทยมาแต่ครั้งบรรพกาล ปี พ.ศ. 2091 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิขึ้นครองราชสมบัติมีสมเด็จพระสุริโยทัยเป็นพระมเหสี หลังจากครองราชย์ได้ 7 เดือน พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้และบุเรงนองยกทัพเข้ามาล้อมกรุงศรีอยุธยาโดยผ่านมาจากด้านด่านพระเจดีย์สามองค์จังหวัดกาญจนบุรีและตั้งค่ายล้อมพระนคร สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงช้างออกไปพร้อมกับพระราชโอรส สมเด็จพระสุริโยทัยทรงเป็นห่วงพระราชสวามีจึงได้ทรงเครื่องแบบอย่างนักรบชายประทับช้างตามเสด็จออกไปกองทัพกรุงศรีอยุธยาปะทะกับทัพหน้าของกรุงหงสาวดี ซึ่งมีพระเจ้าแปรเป็นแม่ทัพ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงไล่ช้างเข้าชนกับช้างของพระเจ้าแปรและบังเอิญช้างทรงเกิดเพลิงงพม่า สมเด็จพระสุริโยทัยจึงไล่ช้างพระที่นั่งเข้าขวางพระเจ้าแปรด้วยเกรงว่าสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระราชสวามีจะเป็นอันตราย จนถูกพระแสงของ้าวฟันพระอังสาขาดสะพายแล่งสิ้นพระชนม์ อยู่บนคอช้าง เมื่อสงครามยุติลงสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงปลงพระศพของพระนางและสถาปนาวัดที่ปลงพระศพขึ้นเป็นวัดสวนหลวงสวรวรรค์ (เดิมชื่อวัดสวรวรรค์ซึ่งตั้งอยู่ในเขต

สวนหลวงของวังหลังสมัยนั้น) ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการสอบสวนหาตำแหน่งสถานที่ต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในพระราชพงศาวดารเพื่อเรียบเรียงเป็นหนังสือประชุมพงศาวดารขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย จึงเป็นเหตุให้ทราบตำแหน่งของวัดสบสวรรค์ ซึ่งยังคงพบเจดีย์แบบย่อไม้สิบสองสูงใหญ่ปรากฏตามที่ตั้งในปัจจุบันนี้

หลุมฝังศพท่านเอกอหะหมัด พ่อค้าแขกชาวเปอร์เซียผู้เดินทางเข้ามาทำการค้าสำเภายังกรุงศรีอยุธยา พร้อมด้วยน้องชายของท่าน ตั้งแต่ปลายแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ราวปี พ.ศ. 2143) เจริญก้าวหน้าในด้านการค้ากับราชสำนัก จนได้รับความไว้วางพระทัยในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม และเติบโตในงานราชการ จากพระยาเอกอหะหมัดรัตนราชเศรษฐีแผ่นดิน เจ้ากรมท่าขวา และได้รับพระราชทานที่ดินตั้งชุมชนอยู่ในพระนครด้านใต้ ท่านรับใช้ราชการบ้านเมืองก้าวหน้า จนดำรงตำแหน่งออกญาบวรราชนายกในแผ่นดินพระเจ้าปราสาททอง และถึงอนิจกรรมในรัชกาลนี้ ศพของท่านถูกนำมาฝังไว้ที่ป่าช้าแขกเจ้าเซ็น บ้านท้ายคู ท่ามกลางวัดสวนหลวงข้างดาว วัดบรมพุทธาราม (วัดกระเบื้องเคลือบ) วัดอัมม ตามปรากฏหลักฐานการสำรวจกรุงเก่าของพระยาโบราณราชธานินทร์ว่า ทุ่งแขก (ชุมชนแขก) และโคกแขก (สถานฝังศพ)

กลุ่มอาคาร (Groups of buildings)

วัดบรมพุทธาราม อยู่ภายในบริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา สร้างในสมัยสมเด็จพระเพทราชา ประมาณ พ.ศ. 2231-2246 ณ บริเวณย่านป่าตองอันเป็นนิวาสสถานเดิมของพระองค์ ตั้งของวัดถูกจำกัดโดยเส้นทางคมนาคมสมัยโบราณ คือ ด้านตะวันออกเป็นแนวคลองมะโกร่น้อย ด้านตะวันตกเป็นแนวถนนหลวงชื่อถนนมหาวิสุทธิหรือถนนป่าตอง แนวถนนและคลองดังกล่าวบังคับผังของวัดให้วางตัวตามแนวเหนือใต้ โดยหันหน้าวัดไปทางทิศเหนือ วัดนี้แตกต่างจากวัดอื่นตรงที่ทรงโปรดฯ ให้ทำกระเบื้องเคลือบสีเหลืองขึ้นมุงหลังคาพระอุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ และใช้ประดับเจดีย์และซุ้มประตู จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “วัดกระเบื้องเคลือบ” ซึ่งใช้เวลาก่อสร้าง 2 ปีจึงแล้วเสร็จ ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงโปรดฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดนี้ครั้งใหญ่และให้ทำบานประตูมุขฝีมืองดงาม 3 คู่ บานประตูมุขนี้ปัจจุบัน คู่หนึ่งอยู่ที่หอพระมณเฑียรธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม อีกคู่หนึ่งอยู่ที่วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม และอีกคู่หนึ่งมีผู้ตัดไปทำตู้หนังสือซึ่งขณะนี้ตั้งแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภายในวัดประกอบด้วยพระอุโบสถ ตั้งอยู่บนฐานแอ่นโค้งแบบเรือสำเภาตามแบบเป็นศิลปะอยุธยาตอนปลาย มีมุขโถงด้านหน้าและหลังของพระอุโบสถ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปหินทรายถือปูน ปางมารวิชัยเป็นประธาน พระวิหาร ตั้งอยู่ด้านข้างพระอุโบสถ ปรากฏเฉพาะส่วนของฐานและผนัง พระปรารังค์

เจดีย์ ตั้งอยู่ด้านหน้าพระอุโบสถ เป็นปราสาทย่อมุมไม้ยี่สิบแปด ฐานล่างประดับลายแข่งสิงห์ ส่วนบนมีซุ้มเรือนธาตุทั้งสี่ด้าน เจดีย์ย่อมุมไม้ยี่สิบสอง ตั้งอยู่ด้านหน้าปราสาทเจดีย์ ด้านหน้ามีบันไดทางขึ้น ส่วนบนเป็นฐานเจดีย์ประดับด้วยลวดบัวและลายแข่งสิงห์

วัดปราสาทนครหลวง ตั้งอยู่ในอำเภอนครหลวง ริมแม่น้ำป่าสัก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คำว่า “นครหลวง” นั้นได้มาจากชื่อ “เมืองพระนครหลวง หรือศรีโยธยาปุระ” ในประเทศกัมพูชา ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัดแห่งนี้ ได้ถอดแบบจำลองมาจากปราสาทในประเทศกัมพูชา โดยพระเจ้าปราสาททอง พระองค์โปรดฯ ให้ช่างถ่ายแบบมาจากปราสาทศิลาในประเทศกัมพูชา เมื่อ พ.ศ. 2174 หลังขึ้นครองราชย์ได้ 2 ปี นำแบบนั้นมาสร้างใกล้กับวัดเทพจันทร์เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติที่ได้กัมพูชากลับมาเป็นเมืองประเทศราชอีกครั้งหนึ่ง แต่เดิมนั้นปราสาทแห่งนี้เป็นตำหนักที่ประทับของกษัตริย์ในระหว่างเสด็จไปนมัสการรอยพระพุทธบาทสระบุรีและเป็นที่ประทับแรมในระหว่างเสด็จไปลพบุรี องค์ปราสาทนั้นมีสี่เหลี่ยมคางหมู ต่อมาจึงมีผู้สร้างมณฑปและพระพุทธบาทสี่รอยขึ้นบนปราสาทนี้ ภายหลังปรากฏการบูรณะในรูปแบบที่ทันสมัยมากขึ้น สังเกตได้จากซุ้มประตูที่คล้ายแบบตะวันตกและแบบจีนมากขึ้น ส่วนตำหนักที่สร้างอยู่ข้างปราสาทนี้ได้กลายเป็นปรักหักพังไปหมดแล้ว สมเด็จพระเพทรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีเปิดเมื่อ พ.ศ. 2538 สำหรับการสร้างในสมัยแรกเริ่มนั้น สร้างโดยการถมดินขึ้นเป็นเนินเขา ตัวปราสาทก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง มีซุ้มระเบียงล้อมรอบเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส รายล้อมด้วยปราสาททิศ และปราสาทราย

ป้อมปราการรอบพระนคร กรุงศรีอยุธยา เป็นเมืองโบราณของไทยมีลักษณะเป็นเกาะเมืองเพราะมีแม่น้ำล้อมรอบ นอกจากการใช้ปราการแม่น้ำแล้ว หากเราลองเรือไปรอบเกาะเมืองเราจะพบป้อมปราการดิน ป้อมปราการศิลาแลงกว่า 29 ป้อมล้อมรอบเมืองคอยป้องกันภัยอันตรายให้แก่กรุงเก่าแห่งนี้ กำแพงเมืองเดิมที่พระเจ้าอู่ทองทรงสร้างครั้งแรกนั้นเป็นเพียงเชิงเทินดินและมีเสาไม้ระเนียดปักอยู่ด้านบน ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ จึงได้ก่ออิฐถือปูนขึ้น ตามในพระราชพงศาวดารมีการสร้างป้อมต่าง ๆ เพิ่มขึ้นมากมาย อาทิ ป้อมมหาไชย ป้อมซัดกบ ป้อมเพชร ป้อมหอราชคฤห์ และป้อมจำปาพล เป็นต้น ป้อมขนาดใหญ่ ๆ มักตั้งอยู่บริเวณทางแยกระหว่างแม่น้ำ สำหรับป้อมมหาไชยและป้อมเพชรนั้นถือเป็นป้อมขนาดใหญ่และเป็นป้อมที่สำคัญมากของกรุงศรีอยุธยา หากได้ไปเที่ยวที่อยุธยา ไม่ควรพลาดชมป้อมทั้งสองนี้ ป้อมมหาไชย ตั้งอยู่มุมวังจันทร์เกษมบริเวณที่เป็นตลาดหัวรอในปัจจุบัน ตัวป้อมได้ถูกรื้อเพื่อนำอิฐไปสร้างพระนครใหม่ที่กรุงเทพมหานครตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ป้อมเพชร อยู่ตรงข้ามกับวัดพนัญเชิง ถือเป็น “ประตูสู่อุทยาน” เลยก็ว่าได้ป้อมแห่งนี้

มีความสำคัญมากในเชิงยุทธศาสตร์ ด้วยเป็นด่านปราการป้องกันศัตรูผู้รุกรานได้ดี ตั้งอยู่บริเวณที่บรรจบของแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำป่าสักทำให้เกิดเป็นลานน้ำวนขนาดใหญ่ หากศัตรูไม่ชำนาญอาจทำให้เรือล่มได้ สำหรับลักษณะทางสถาปัตยกรรม เป็นป้อมใหญ่ก่อด้วยอิฐสลับกับศิลาแลง หน้า 14 เมตร ลักษณะรูปทรงป้อมแบบหกเหลี่ยมยื่นออกไปจากแนวกำแพงเมือง มีช่องคูหา หรือเชิงเทิน ก่อเป็นรูปโค้งครึ่งวงกลม ซึ่งเป็นที่ตั้งของปืนใหญ่ประจำป้อมตามแนวกำแพงมีป้อมเป็นระยะรอบ ๆ พระนคร ปัจจุบันบริเวณป้อมแห่งนี้ได้รับการพัฒนาให้เป็นสวนสาธารณะ มีต้นไม้ร่มรื่นมากมายสำหรับการชมป้อมต่าง ๆ ของกรุงศรีอยุธยา นั้น สามารถเลือกเดินทางได้หลายวิธี ทั้งล่องเรือไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรีเพื่อชมป้อมที่อยู่รอบ ๆ เกาะเมือง หรือจะไปกับรถยนต์ส่วนตัวปั่นจักรยาน ไปตามถนนรอบเมืองก็ได้สัมผัสบรรยากาศไปอีกแบบ

พระที่นั่งเพนียด ตั้งอยู่ในตำบลสวนพริก การเดินทาง ขั้รถออกจากตัวเมืองประมาณ 4 กิโลเมตร ไปตามเส้นทางหมายเลข 347 กิโลเมตรที่ 42-43 เส้นทางเดียวกับทางไปวัดภูเขาทอง แต่ให้เลี้ยวขวาแล้วตรงไปตามถนนจะมีป้ายบอกเส้นทางไปพระที่นั่งเพนียด เพนียดแห่งนี้มีขนาดใหญ่มากสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่สำหรับพระมหากษัตริย์เสด็จฯ มาประทับทอดพระเนตรการคล้องช้างหรือจับช้างเถื่อนในเพนียดซึ่งเป็นประเพณีที่ทำกันมาแต่โบราณ เพื่อนำช้างมาใช้ประโยชน์ในราชการทั้งในยามปกติและยามสงคราม โดยหมอช้างจะล่อช้างจากนอกพระนครให้เข้ามาในเพนียดแล้วคัดเลือกช้างที่ต้องการไว้เพื่อนำไปฝึก หรือในเวลาที่มิใช่แขกบ้านแขกเมืองมาพระมหากษัตริย์ก็จะโปรดให้ทำพิธีคล้องช้างให้ชมทุกครั้งไปเพราะนอกจากจะเป็นการคัดเลือกช้างเพื่อนำมาใช้ แล้วยังถือว่าเป็นมหกรรมอีกชนิดหนึ่งด้วยการคล้องช้างนี้ทำกันเรื่อยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) จึงได้เลิกไป พระที่นั่งเพนียดและตัวเพนียดที่เห็นในปัจจุบันนั้นลักษณะเป็นคอกล้อมด้วยซุงทั้งต้น มีปีกกาแยกเป็นรั้วไปสองข้าง รอบเพนียดเป็นกำแพงดินประกอบอิฐเสมอยอดเสา ด้านหลังคอกตรงข้ามแนวปีกกาเป็นพลับพลาที่ประทับ ซึ่งได้รับการบูรณะเมื่อ พ.ศ. 2500 และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังได้สนับสนุนงบประมาณแก่กรมศิลปากรในปี พ.ศ. 2531 เพื่อบูรณะเพนียดให้อยู่ในสภาพเดิมอีกด้วย

พระราชวังบางปะอิน ประวัติความเป็นมาตามพระราชพงศาวดารกล่าวไว้ว่า พระเจ้าปราสาททองเป็นผู้สร้างพระราชวังแห่งนี้ เนื่องจากบริเวณเกาะบางปะอินเป็นที่ประสูติของพระองค์และเป็นเคหสถานเดิมของพระมารดา ซึ่งเป็นหญิงชาวบ้านที่สมเด็จพระเอกาทศรถทรงพบเมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินโดยเรือพระที่นั่งแล้วเรือเกิดล่มตรงเกาะบางปะอิน พระเจ้าปราสาททองทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดขึ้นบนเกาะบางปะอินบริเวณเคหสถานเดิม

ของพระมารดา ในปี พ.ศ. 2175 พระราชทานชื่อว่า “วัดชุมพลนิกายาราม” และให้ขุดสระน้ำ สร้างพระราชนิเวศน์ขึ้นกลางเกาะเป็นที่สำหรับเสด็จประพาส แล้วสร้างพระที่นั่งองค์หนึ่ง ที่ริมสระน้ำนั้นพระราชทานนามว่า พระที่นั่งโศภนธรรมพิทยาสน์ พระราชวังบางปะอินได้รับการบูรณะฟื้นฟูอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งองค์หนึ่ง สำหรับเป็นที่ประทับ มีเรือนแถวสำหรับฝ่ายในและมีพลับพลาริมน้ำ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ขึ้น ดังที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันนี้ ซึ่งยังคงใช้เป็นที่ประทับและต้อนรับพระราชอาคันตุกะและพระราชทานเลี้ยงรับรอง ในโอกาสต่าง ๆ เป็นครั้งคราว พระราชวังบางปะอินแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ เขตพระราชฐานชั้นนอกและเขตพระราชฐานชั้นใน เขตพระราชฐานชั้นนอกใช้เป็นที่สำหรับการออกมหาสมาคม และพระราชพิธีต่าง ๆ ส่วนเขตพระราชฐานชั้นในใช้เป็นที่ประทับส่วนพระองค์

พระราชวังหลวงหรือพระราชวังโบราณ ตั้งอยู่ใกล้กับวัดมงคลปิตร ปัจจุบันปรากฏคงเหลือแต่ฐานของอาคาร มีเพียงวัดพระศรีสรรเพชญ์ที่ยังคงรูปทรงสถาปัตยกรรมอันงดงามให้เราได้ยลโฉม สันนิษฐานว่าพระเจ้าอู่ทองสร้างพระราชวังตั้งแต่เมื่อครั้งประทับอยู่ที่เวียงเหล็ก เมื่อ พ.ศ. 1890 และเมื่อสร้างกรุงเสร็จใน พ.ศ. 1893 จึงย้ายมาประทับที่พระราชวังใหม่ริมหนองโสน พระที่นั่งต่าง ๆ ในครั้งแรกนี้สร้างด้วยไม้อยู่ในบริเวณซึ่งปัจจุบันเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 1991 สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงถวายที่บริเวณพระราชวังเดิมสร้างเป็นวัดในเขตพระราชวัง เรียกว่า "วัดพระศรีสรรเพชญ์" แล้วทรงสร้างพระราชวังหลวงใหม่ขึ้นไปทางทิศเหนือชิดริมแม่น้ำลพบุรี พระที่นั่งต่าง ๆ ในเขตพระราชวังเดิมเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์อยู่ทุกรัชกาล บริเวณพระราชวังแบ่งเป็นเขตพระราชฐานชั้นนอก ชั้นกลาง และชั้นใน มีพระที่นั่งที่สำคัญดังนี้ เขตพระราชฐานชั้นนอก เป็นที่ตั้งของพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ ใช้สำหรับดูขบวนแห่และการแสดง นอกจากนี้ประกอบด้วยส่วนราชการต่าง ๆ เช่น ศาลาลูกขุน ศาลหลวง ศาลาสารบัญชี่ เขตพระราชฐานชั้นกลาง เขตพระราชฐานชั้นกลาง เป็นที่ตั้งของพระมหาปราสาท 3 หลัง ได้แก่ พระที่นั่งวิหารสมเด็จ พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท ที่ประทับหลักของพระมหากษัตริย์ และพระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์ ซึ่งเชื่อกันว่า เป็นที่บรรจ้พระอัฐิของพระนารายณ์ เขตพระราชฐานชั้นใน เป็นที่ตั้งของพระที่นั่งบรรยงค์รัตนาสน์ โรงเครื่องต้น พระที่นั่งตรีมุข พระที่นั่งทรงปืน และที่อยู่ของฝ่ายใน

มัสยิดนุรุลยะมาล เป็นศาสนสถานสำหรับประกอบศาสนกิจและศูนย์รวมศรัทธาของชุมชนชาวไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ที่ตำบลพลูพืมาเนิ่นนานนับศตวรรษ ตามประวัติเล่าว่า มีกลุ่มทนายา เชื้อสายของสุเซ็นเป็นชาวเปอร์เซียที่นับถือศาสนาอิสลาม ได้พากันสร้างมัสยิดที่บ้านสระบัวแห่งทุ่งลุมพินีมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช คำบอกเล่านี้แสดงให้เห็นถึง

ความเป็นมาที่ยาวนานของชุมชนมุสลิมในตำบลลุมพินีแห่งนี้ ต่อมาในยุคที่เกิดสงครามคราวที่เราต้องเสียกรุงศรีอยุธยาในครั้งที่สองนั้น ชุมชนที่อยู่บริเวณนี้ถูกทำลาย ข้าศึกได้ยึดเอาทุ่งลุมพินีเป็นที่ตั้งกองทัพเพื่อล้อมพระนคร มีการค้นพบหลักฐานเป็นเศษซีเหล็กที่ใช้ในการหลอมปืนใหญ่เพื่อเข้าโจมตีพระนคร ภายหลังจากที่เสียกรุงศรีอยุธยาแล้วทุ่งลุมพินีก็กลายเป็นพื้นที่รกร้าง ต่อมาได้มีผู้คนมาตั้งถิ่นฐานที่นี่อีกครั้งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวไทยมุสลิมได้ร่วมกันสร้างมัสยิดหลังใหม่ขึ้นมาแทน อันเป็นที่มาของ “มัสยิดนูรูลยะมาล” นั่นเอง ลักษณะสถาปัตยกรรมก็มีความงดงามโดดเด่นด้วยศิลปะแบบประเทศอียิปต์ ตัวอาคารเป็นทรงปั้นหย่า หลังคามุงกระเบื้องซีเมนต์ พื้นปูด้วยหินอ่อนจากอิตาลี ภายในมีมิมบาร์ (Mimbar) หรือแท่นบรรยายธรรมไม้สักที่แกะสลักข้อความในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานตามแบบศิลปะกรรมตะวันออกกลางที่มีความประณีตงดงามมาก มัสยิดแห่งนี้ได้รับการบูรณะเรื่อยมาหลายยุคหลายสมัย ชาวชุมชนมัสยิดนูรูลยะมาลได้ใช้เป็นที่พักอาศัยและดำเนินชีวิตตามแนวทาง ยึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

วังหลัง มีชื่อปรากฏในพระราชพงศาวดารเป็นครั้งแรกในแผ่นดินสมเด็จพระจักรพรรดิเมื่อคราวมอบราชสมบัติให้สมเด็จพระมหินทราธิราช ในบริเวณนี้เดิมเป็นพระราชอุทยานนอกพระราชวัง เป็นที่สำหรับให้พระเจ้าแผ่นดินเสด็จฯ ประพาสเป็นครั้งคราว เรียกว่า "สวนหลวง" ในครั้งนั้นคงปลูกแต่เพียงพระตำหนักที่ประทับเท่านั้นเพิ่งจะมาสร้างเป็นวังขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช (พ.ศ. 2112-2133) ในคราวเดียวกันกับที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงสร้างพระราชวังจันทร์เกษม และโปรดให้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระเอกาทศรถพระราชโอรสพระองค์เล็กวังหน้า คือ พระราชวังจันทร์เกษมตั้งอยู่ด้านหน้าของพระราชวังหลวง และวังหลังหรือที่เรียกกันว่า "วังสวนหลวง" อยู่ทางด้านหลังเป็นคู่กันมาแต่เดิม จึงเรียกกันว่า "วังหน้าและวังหลัง" ต่อมาวังหลังเป็นแต่เพียงที่ประทับของเจ้านายในพระราชวงศ์เท่านั้น ไม่เหมือนพระราชวังจันทร์เกษมที่มีพระเจ้าแผ่นดินเสด็จไปประทับเป็นครั้งคราว เพราะฉะนั้นจึงไม่ปรากฏสิ่งสำคัญอันใดที่สร้างไว้แต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเลย นอกจากวัดสวนหลวงสพสวรรค์และพระเจดีย์ศรีสุริโยทัย สิ่งที่น่าสนใจในบริเวณนี้คือ พระเจดีย์ศรีสุริโยทัย เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สองสองฐานซุ้มสี่ขาวางและตัวเรือนธาตุสี่ทองอร่าม มองไปตรงข้ามจะเป็นทัศนียภาพของแม่น้ำเจ้าพระยา

วัดกล้วย ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 11 ตำบลกะมัง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาประมาณ พ.ศ. 2200 ในยุคของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชอยู่ติดกับแม่น้ำป่าสัก บริเวณนอกเกาะเมืองกรุงศรีอยุธยา วัดกล้วยเป็นวัดที่มีความสำคัญมากในทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากแต่เดิมนั้นเคยเป็น

ศูนย์กลางการค้าขายทางน้ำ เป็นที่จอดเรือสินค้าของชาวภาคเหนือ เคยเป็นสนามรบและที่ตั้งกองทหารของพระเจ้าตากสินมหาราช ภายในวัดมีพระประธานในอุโบสถเก่าเป็นหินสมัยกรุงศรีอยุธยาสร้างด้วยทองเหลือง ภายในบรรจุด้วยวัตถุมงคลส่วนในพระอุโบสถมีการจัดแสดงพระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุของครูบาอาจารย์หลายองค์ เช่น พระธาตุพระอรหันต์สมัยพุทธกาล เกศาของหลวงปู่มั่น ฎีทัดโต อัฐิหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี เป็นต้น ประชาชนสามารถเข้าไปสักการะและเข้าชมได้อย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะพระธาตุพระครูอินทวุฒิก (ต่วน อินทปัญญา) อดีตเจ้าอาวาส ซึ่งอัฐิมีการแปรสภาพเป็นพระธาตุโดยมีลักษณะแตกต่างกันไป ทั้งรูปทรง รูปร่าง สีล้นวรรณะ ทั้ง ๆ ที่เป็นพระธาตุที่บังเกิดมาจากสรีรกายของหลวงปู่ต่วนเพียงองค์เดียวบริเวณวัดตั้งอยู่ติดแม่น้ำป่าสัก มีทำน้ำให้นั่งเล่นพักผ่อนหย่อนใจ สามารถปล่อยปลาหรือให้อาหารปลาได้ที่บริเวณทำน้ำนี้เอง

วัดกษัตราธิราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่ถนนหลวง 3469 ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่บริเวณนอกเกาะเมืองตรงข้ามกับเจดีย์ศรีสุริโยทัย ริมแม่น้ำเจ้าพระยา แต่เดิมวัดแห่งนี้มีชื่อว่า “วัดกษัตรา” หรือ “วัดกษัตราราม” เป็นพระอารามหลวงสมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่ปรากฏประวัติหลักฐานการสร้าง มีปรากฏเพียงในพงศาวดารว่า ครั้งรัชสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ ครั้นที่สอง เมื่อปี พ.ศ. 2303 พม่าได้มาตั้งกองทัพที่วัดและตั้งปืนใหญ่เพื่อใช้ยิงเข้ามาในพระนคร จนกระทั่งปี พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาแตก วัดได้ถูกเพลิงไหม้เสียหายเป็นอันมากและถูกทิ้งร้างตั้งแต่นั้นมา ต่อมาได้มีการปฏิสังขรณ์วัดสองครั้งด้วยกันคือ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2349 และในรัชกาลที่ 5 ได้พระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดกษัตราธิราชวรวิหารสิ่งที่น่าสนใจภายในวัดมีหลายอย่างด้วยกัน อย่างแรกคือ พระวิหาร 4 หลัง คือ พระวิหารใหญ่ 2 หลัง ตั้งอยู่ด้านหน้าพระอุโบสถและพระวิหารเล็ก 2 หลัง พระวิหารใหญ่ ด้านหน้าทำประตูซุ้มยอดมณฑป หน้าบันเป็นลายจำหลักรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ ล้อมรอบด้วยลายกนก ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางถวายเนตรและปางประทานอภัย ส่วนพระวิหารอีกหลังเป็นลายจำหลักภาพพราหมณ์อาลัยพายนับพันพญานาคฎีทัด ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิ และพระศรีอาริย์เมตไตรสำหรับพระอุโบสถ ด้านข้างมีช่องแสงก่อเป็นซุ้มกทรงแนวตั้ง บริเวณเสาคันทวยไม้จำหลักรูปพญานาค รองรับชายคาปีกนกทั้งสองด้าน หัวเสาเป็นลายบัววง หลังคามุงด้วยกระเบื้องกาบูปแบบโบราณ หน้าบันจำหลักลายเครือเถา ด้านหน้าประดับด้วยซุ้มบุษบกบัฏชร ส่วนด้านหลังมีมุขเด็จ ประดิษฐานพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปกษัตราธิราช พระพุทธรูปปางมารวิชัย เป็นประธาน ฝาผนังปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนังศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ และรอบ ๆ พระอุโบสถมีใบเสมาคู่หินชนวน ตั้งอยู่บนฐานบัว

ปูนปั้น นอกจากนี้ ยังมีพระปรางค์ประธาน ตั้งอยู่ด้านหลังพระอุโบสถและมีเจดีย์ราย เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ศิลปะอยุธยาตอนปลายอยู่รายรอบ

วัดกุฎีดาว ตั้งอยู่นอกเกาะเมืองทางทิศตะวันออก ในตำบลไผ่ลิง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลจากวัดมเหยงคณ์ วัดแห่งนี้เป็นวัดขนาดใหญ่สมัยอยุธยาตอนปลาย พระวิหารและพระอุโบสถของที่นี่มีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถจินตนาการถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตได้ไม่ยากนัก วัดกุฎีดาวแห่งนี้ เป็นเสมือนวัดคู่แฝดกับวัดมเหยงคณ์ เพราะต่างก็ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งสำคัญ วัดกุฎีดาวในรัชสมัยพระเจ้าท้ายสระ ซึ่งเป็นช่วงปลายสมัยของอยุธยาวัดกุฎีดาวจึงยังคงมีสภาพของโบราณสถานที่ดีกว่าวัดอื่น ๆ ในแถบนี้ แพนผังขอบวัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทางทิศตะวันออก อาคารขนาดใหญ่ด้านหน้าสันนิษฐานว่าเป็นพระวิหาร ตัวอาคารแอ่นโค้งตามความนิยมในการสร้างสมัยอยุธยาตอนปลาย มีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ เจดีย์ประธานประธานวัดกุฎีดาว อยู่ถัดจากวิหาร เหลือเพียงชั้นฐานขององค์ระฆังเป็นเจดีย์ทรงลังกา ฐานย่อมุมเจดีย์ของที่นี่พิเศษกว่าที่อื่นคือปรากฏลวดลายขาลิงห์ประดับฐานประทักษิณขององค์เจดีย์ โดยแข่งลึงห์มีการทำรอบหยัก 2 หยัก ถัดจากเจดีย์สันนิษฐานว่าเป็นอุโบสถแต่ไม่พบใบเสมา อันเป็นเครื่องแสดงถึงเขตพุทธาวาส พนักด้านข้างทลายลงหมดแล้ว เผยให้เห็นเสาโครงสร้างที่ยังเหลือเรียงรายสูงตระหง่านอยู่ภายในอาคารอาคารถัดมาคือตำหนักตึกสองชั้น เรียกกันว่า “ตำหนักกำมะเลียน” คาดว่าอาจเป็นพระตำหนักของพระมหาอุปราชที่เสด็จมาทรงงานการบูรณะวัดนี้ และหลังจากนั้นอาจได้ใช้เป็นศาลาการเปรียญของวัดนั่นเอง

วัดช้างใหญ่ อยู่ใกล้กับวัดตูม ตั้งอยู่เลขที่ 46 หมู่ 1 ตำบลวัดตูม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดแห่งนี้ถือเป็นวัดที่มีความสำคัญต่อช้างและเอกราชของชาติในสมัยอยุธยาเป็นอย่างมากยิ่งพระสมุห์สมจิตร์ ลุ่มชโฒ เจ้าอาวาสวัดช้างใหญ่เล่าไว้ว่า วัดแห่งนี้เป็นวัดที่มีความเกี่ยวข้องกับชาวมอญมาแต่โบราณ ด้วยชาวมอญที่นี่มีความสามารถพิเศษในการฝึกเลี้ยงช้างเพื่อถวายแด่พระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา หัวหน้าชาวมอญได้รับการแต่งตั้งเป็นจตุลังคบาทควบคุมช้างศึก ต่อมาได้เลื่อนยศเป็นทหารเอกแม่ทัพหน้าชนะศึกหลายครั้ง และได้รับแต่งตั้งเป็น “พระยาราชนนุ” ได้รับตำแหน่งสูงสุดเป็นถึงเจ้าพระยาอัศวมหาราชนาธิปตีสมุหกลาโหมเลขที่เดียว ช้างที่ชาวมอญฝึกถวายล้วนเป็นช้างศึกเปี่ยมกำลัง คือ ช้างพระที่นั่งของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชชื่อ เจ้าพระยาไชยยานุภาพ ระวังสูงสุดที่เจ้าพระยาปราบหงสาวดี และช้างพระที่นั่งของสมเด็จพระเอกาทศรถ ชื่อเจ้าพระยาปราบไตรจักร เพื่อเป็นอนุสรณ์ของชาวมอญและความสามารถของพระยาช้าง ชาวบ้านจึงได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างวัดไว้ในพระพุทธรูปศาสนาชื่อว่า “วัดช้างใหญ่” เมื่อเดินเข้าไป ด้านหน้า

วัดแห่งนี้วัดจะมีอนุสาวรีย์ช้างศึก “เจ้าพระยาปราบหงสาวดี” ซ่างทรงองค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และพระบรมรูปของพระองค์ ให้ผู้มาเยี่ยมชมเยือนได้สักการบูชาภายในวัดมี “วิหารหลวง หลวงพ่อโต” เป็นวิหารสถาปัตยกรรมแบบศิลปะสมัยอยุธยา ฝาผนังของวิหารปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นฝีมือช่างในสมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภาพวาดเหล่านั้น วาดตามขนบแบบอยุธยา คือ ด้านหลังพระประธานวาด ภาพพระพุทธเจ้า พญามาร ด้านที่มีหน้าต่างปรากฏภาพเทพชุมนุม

วัดชุมพลนิกายาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่หัวเกาะบางปะอิน ตำบลบ้านเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ติดต่อกับเขตอุปการะพระราชวังบางปะอิน และอยู่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา วัดนี้จึงเป็นอีกวัดที่มีทัศนียภาพงดงามน่าชมวัดชุมพลนิกายาราม สันนิษฐานว่า สร้างโดยพระเจ้าปราสาททองในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเมื่อปีวอก พ.ศ. 2175 ตรงบริเวณที่เป็นเขตสถานเดิมของพระราชชนนีของพระองค์ วัดแห่งนี้ได้รับการบูรณะในยุครัตนโกสินทร์สมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 จนมีอาคารต่าง ๆ ดังเช่นที่ปรากฏในปัจจุบันนี้ สิ่งที่น่าสนใจภายในวัดแห่งนี้คือพระอุโบสถหลังงาม ภายในประดิษฐานพระประธานเป็นพระพุทธรูปหินทรายปูนปั้นถึง 7 องค์ซึ่งนับว่าเป็นคติการประดิษฐานพระประธานที่แปลกไปจากที่อื่น ได้แก่ พระวิปัสสิสิขี เวสสภู กุศลันธะโกนาตมณะ กัสสปะ และโคตมะ พร้อมด้วยพระสาวกอีก 4 องค์ นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมภิกษุณีครองจีวรมิดชิด ซึ่งหาได้ยาก รวมถึงพระศรีอารียะเมตไตรโพธิสัตว์เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องประดิษฐานอยู่ที่ด้านหน้าพระอุโบสถ ภายในพระอุโบสถปรากฏภาพเขียนพระพุทธรูปประวัติของพระพุทธเจ้าทั้ง 7 พระองค์ ที่ฝาผนังทุกด้านอย่างงดงาม แม้จะได้รับการดูแลอย่างดีแต่ด้วยกาลเวลาผ่านไปภาพเขียนส่วนหนึ่งก็ได้ลบเลือนไปบ้างแล้ว และที่บานประตูมีภาพวาดของเครื่องบูชาแบบจีน ซึ่งต่างจากวัดอื่น ๆ ซึ่งมักวาดภาพของทวารบาลนั่นเองไม่เพียงเท่านั้นวัดแห่งนี้ยังมีพระเจดีย์แบบย่อมุมไม้สิบสองศิลปะแบบอยุธยาให้ได้ชม ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุรอให้ผู้ไปเยี่ยมชมเยือนได้มาสักการะ

วัดตาลเอน ตั้งอยู่ที่ อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คาดว่าถูกสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยเจ้าเทพศักดิ์ จากหลักฐานทางโบราณวัตถุพระประธานในอุโบสถสันนิษฐานว่า เป็นศิลปะอยุธยาที่พระพักตร์อันงดงามน่าจะมีอายุไม่ต่ำกว่า 500 ปี ชาวบ้านเรียกท่านว่า “หลวงพ่อบั้ง” เนื่องจากพระพักตร์ท่านเปล่งปลั่ง และบางคนก็เรียกว่า “หลวงพ่อบั้ง” ด้วยเหตุที่ว่าพระพักตร์ท่านดูเข้มขึ้นอยู่ตลอดนั่นเอง หลวงพ่อบั้งเป็นพระประธานในพระอุโบสถที่ศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านมักมากราบไหว้ขอพรอยู่เสมอเมื่อเดินเข้าไปในวัดแห่งนี้นอกจาก โบสถ์ วิหาร ที่เหมือนวัดทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังมีธรรมชาติที่แปลกตาออกไป

เช่น ค้าวคาวแม่ไก่หนังหมื่นตัวที่มาอาศัยอยู่โดยไม่มีใครทราบว่ามีมาจากที่ไหนและเข้ามาอยู่ตั้งแต่เมื่อไรสถานที่ต่อมาคือ วังปลา อยู่บริเวณคลองหน้าวัดอันถือเป็นเขตอภัยทาน มีปลาน้ำจืดนานาชนิดผู้มาเยือนสามารถทำบุญด้วยการให้อาหารปลาเหล่านี้ได้ส่วนต่อมาคือ นก ภายในวัดมีนกมาอาศัยอยู่หลายพันธุ์ เช่น นกกาน้ำ นกกระยา นกแสก เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีต้นไม้ใหญ่อายุนับร้อยปีให้คนได้มาชื่นชม เช่น ต้นยางคู้ ซึ่งมีค่างคาวแม่ไก่มาอาศัยอยู่นั่นเอง ไม่เพียงเท่านั้นภายในวัดยังมี กระตู่กูเรือโบราณ ทำจากไม้ตะเคียน มีความยาวกว่า 8 เมตร เครื่องปั้นดินเผาโบราณที่พบพร้อมกับกระตู่ และอุปกรณ์เครื่องใช้โบราณ ทั้งอุปกรณ์การทำนา และอุปกรณ์ประมง ให้ผู้มาเยือนได้ศึกษาภูมิปัญญาของคนในอดีต

วัดตุม ตั้งอยู่บริเวณริมคลองวัดตุม ถนนอยุธยา-อ่างทอง ตำบลวัดตุม ห่างจากตัวเมืองอยุธยา ประมาณ 6 -7 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่ วัดนี้ไม่ปรากฏหลักฐานว่า สร้างตั้งแต่เมื่อไร ใครเป็นผู้สร้าง ทราบกันแต่เพียงว่า เป็นวัดโบราณตั้งแต่สมัยเมืองอโยธยา ก่อนที่จะตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี วัดนี้คงเป็นวัดร้างมาครั้งหนึ่งเมื่อคราวเสียกรุงในปี พ.ศ. 2310 ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้มีผู้ปฏิสังขรณ์ขึ้นอีกครั้ง และเป็นวัดที่พระสงฆ์อยู่จำพรรษามาจนทุกวันนี้ วัดตุมนี้เป็นที่สำหรับลงเครื่องพิชัยสงครามแต่ดั้งเดิมมาคงเป็นแต่แรกตั้งกรุงอโยธยาตลอดจนถึงทุกวันนี้ ไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ พระพุทธรูปซึ่งมีลักษณะพิเศษคือ พระเศียรตอนเหนือพระนลาฏ (หน้าผาก) เปิดออกได้และพระเศียรตอนล่างเปิดได้ ภายในพระเศียรเป็นช่องว่างลึกลงไปเกือบถึงพระศอก มีน้ำไหลซึมออกมาตลอดเวลาเหมือนหยาดเหงื่อ เป็นน้ำใสเย็นบริสุทธิ์ปราศจากมลทิน สามารถรับประทานได้โดยปราศจากอันตรายใด ๆ และไม่แห้งขาดหาย พระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ทรงเครื่อง ปางมารวิชัย นามเดิมของท่านคือ “หลวงพ่อบุญสุขสัมฤทธิ์” เรียกกันเป็นสามัญว่า “หลวงพ่อบุญสุข” หน้าตักกว้าง 87 เซนติเมตร สูง 1.50 เมตร สร้างสมัยใดไม่ปรากฏ เป็นพระทรงเครื่องแบบมหาจักรพรรดิราชาธิวาส สวมมงกุฏ มีกุดทนต์ทรวง สังวาลพารุณีประดับด้วยเนาวรัตน์ ระทับนั่งขัดสมาธิพระพุทธรูปองค์นี้จะเปิดเศียรพระทุกวันที่ 1 ของเดือน

วัดท่าการ้อง ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นวัดโบราณมีมาแต่สมัยอยุธยาตอนกลาง โดยการรวมวัด 2 วัดเข้าด้วยกัน คือ วัดท่าและวัดการ้อง สร้างขึ้นก่อนราว พ.ศ. 2092 โดยไม่ปรากฏหลักฐานการสร้าง มีเพียงบันทึกในพระราชพงศาวดารว่าพม่าได้มาตั้งค่ายที่วัดการ้อง ถึง 2 ครั้ง คือ สมัยพระมหาจักรพรรดิ เมื่อ พ.ศ. 2106 โดยพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ได้ยกทัพมาตั้งค่ายที่วัดการ้องเมื่อคราวสงครามช้างเผือก และอีกครั้งคือ สมัยพระเจ้าเอกทัศ โดยเนเมียวสีหบดีแม่ทัพพม่าเมื่อ พ.ศ. 2310 วัดท่าการ้องมีสิ่งที่น่าสนใจหลายส่วนด้วยกัน

ที่แรกคือ พระอุโบสถ หน้าบันเป็นไม้มีลายจำหลักที่แสงงดงาม ชุ่มประดูและหน้าต่างประดับลายปูนปั้น ด้านหน้าอุโบสถประดับด้วยกระจกสี ภายในพระอุโบสถมีหลวงพ่อยิ้มหรือพระพุทธรัตนมงคล เป็นพระประธาน

วัดธรรมาราม ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านป้อม หมู่ที่ 6 นอกเกาะเมืองด้านทิศตะวันตกอยู่ติดกับริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาใกล้กับวัดกษัตราธิราช หากมองไปอีกฝั่งของแม่น้ำจะเห็นพระเจดีย์ศรีสุริโยทัยอยู่ตรงข้ามแต่เดิมเดิมชื่อ วัดธรรมมา ภายหลังเรียกกันว่า “วัดธรรมาวาศ” บ้าง “วัดราชธรรมาวาศวรวิหาร” บ้าง แต่ในปัจจุบันเรียกวัดธรรมาราม วัดแห่งนี้ไม่ปรากฏว่าสร้างมาแต่รัชสมัยใด แต่สันนิษฐานว่าสร้างมาแล้วไม่น้อยกว่า 415 ปีเลยทีเดียวในอดีตวัดธรรมารามเคยเป็นที่ตั้งค่ายพม่าทุกครั้งที่ยกทัพเข้ามาล้อมกรุงศรีอยุธยา เพื่อควบคุมเส้นทางคมนาคมทางน้ำ ถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของไทยในสมัยอยุธยาภายในวัดมีเจดีย์ประธานทรงกลมบนฐานประทักษิณสี่เหลี่ยมเป็นประธานของวัด มีวิหารตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกและพระอุโบสถตั้งอยู่ทางด้านหลังของเจดีย์ประธานทางทิศตะวันตก ส่วนหอไตรและหอรอซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำทางทิศตะวันออก ในเขตสังฆาวาสกุฎีที่ตั้งอยู่ริมน้ำที่เป็นกุฎีสองชั้นนั้นปัจจุบันคือ หอไตร เป็นอาคารทรงไทยภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้ง 4 ด้าน เป็นเรื่องพุทธประวัติเทพชุมนุม การปลงอสุภกรรมฐาน และพระบรมสาทิสลักษณ์ รัชกาลที่ 5 สำหรับเขตพระอุโบสถวิหาร และพระเจดีย์ มีอาณาเขตกว้างขวาง พระวิหารนั้นมีหน้าบันเป็นลายดอกไม้ปูนปั้นประกอบด้วย รูปสัตว์ต่าง ๆ หลังคามุงกระเบื้องดินเผา ภายในมีพระพุทธรูปปูนปั้นหลายองค์ เจดีย์ทรงลังกาขนาดใหญ่อยู่หลังวิหาร นักโบราณคดีเชื่อว่า เป็นของพระเจดีย์ทรงลังการุ่นแรก ๆ

วัดบรมวงศ์อิศรวรารามวรวิหาร เป็นวัดพระอารามหลวงชั้นโท ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกริมแม่น้ำป่าสัก ห่างจากชายตลิ่ง 220 เมตรในท้องที่หมู่บ้านเพ็ญยศ ตำบลบ้านสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เดิมเป็นวัดราษฎร์มีนามว่า วัดทะเลหญ้า เพราะตั้งอยู่กลางทุ่งหญ้าถึงฤดูฝนตกรน้ำท่วมตลอดทุกปีอีกที่มานี้ อาจจะมาจากการทำเลหญ้าก็ได้ วัดแห่งนี้เป็นวัดโบราณ สร้างมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แต่ได้กลายสภาพเป็นวัดร้างมาเป็นเวลาช้านาน ต่อมาสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์ ทรงเห็นว่าวัดร้างแห่งนี้ตั้งอยู่ในบริเวณเงียบสงบ สมควรเป็นที่จำพรรษาบำเพ็ญสมณธรรมของสงฆ์ สามเณรสืบไป จึงทรงเริ่มสถาปนาวัดทะเลหญ้าขึ้นใหม่ทั้งหมด เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เสร็จเรียบร้อยบริบูรณ์เมื่อปีพุทธศักราช 2418 ในรัชกาลที่ 5 และได้ถวายเป็นพระอารามหลวงพระอุโบสถประดิษฐานพระประธานเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิหล่อด้วยโลหะลงรักปิดทอง หน้าตักกว้างประมาณ 1 เมตร พระวิหารเป็นพระวิหารตรีมุขสร้างด้วยฝีมืออย่างประณีต

วัดบางนมโค ห่างจากที่ว่าการอำเภอเสนา ประมาณ 2 กิโลเมตร สันนิษฐานกันว่า วัดบางนมโคสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย เมื่อครั้งกองทัพพม่ายกเข้ามาตี กรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2310 นั้น พม่าได้มาตั้งค่ายกองกำลังที่ลึกๆ อำเภอบางบาล ซึ่งห่างจาก วัดบางนมโคประมาณ 2 กิโลเมตรเศษ พม่าได้ทำการกวาดต้อนผู้คน วัชววยในทุ่งแถบนี้ไปเป็น เหยื่อ เป็นพาหนะ เป็นอาหาร สำหรับเป็นเสบียงสนับสนุนกองทัพ เอาโคของประชาชนไปอยู่ใน กองกำลัง จนกระทั่งโคของประชาชนในแถบนี้เหลือน้อยลงจนเกือบหมด ประชาชนจึงได้เรียก ชุมชนแถบวัดนี้ว่า “ล้างนมโค” ต่อมาประชาชนมีความคิดว่าควรจะเปลี่ยนชื่อจาก “ล้างนมโค” เป็น “บางนมโค” เนื่องจากชุมชนนี้มีวัวมากกว่าสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ในทุ่งนี้ชาวบ้านจึงพูดติดปากว่า “บางนมโค” ทางวัดจึงได้ชื่อมาจากเหตุดังกล่าวว่า “วัดบางนมโค” ตามชื่อที่ชาวบ้านเรียกกัน จนติดปากสืบมา วัดแห่งนี้มีสิ่งที่น่าสนใจไม่แพ้วัดอื่น ๆ เริ่มต้นจากพระอุโบสถ คาดว่าสร้างขึ้น ในปี พ.ศ. 2467 ด้านในมีพระประธานชื่อว่า “พระพุทธโสหนะ” ความพิเศษของพระอุโบสถ หลังนี้คือ มีชั้นใต้ดินเป็นเสมือนนิทรรศการแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับบรมครู โดยลงบันไดจาก ด้านในพระอุโบสถได้ ด้านหลังพระอุโบสถก็จะเป็นพระธาตุเจดีย์ สามารถเข้าไปปิดทองบูชา พระประจำวันเกิดกันได้

วัดพัญญูเชิงวรวิหาร ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลคลองสวนพลู ริมแม่น้ำป่าสักทางทิศใต้ ฝั่งตรงข้ามของเกาะเมือง ห่างจากตัวเมืองราว 5 กิโลเมตร หรือเมื่อออกจากวัดใหญ่ชัยมงคล ให้เลี้ยวซ้ายตรงไปตามถนนประมาณ 1 กิโลเมตร ก็จะได้เห็นวัดพัญญูเชิงอยู่ทางขวามือ วัดพัญญูเชิงเป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรวิหาร แบบมหาณิกาย เป็นวัดที่มีมาก่อนการสร้าง กรุงศรีอยุธยา ไม่ปรากฏหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้าง ตามพงศาวดารเหนือกล่าวว่า พระเจ้า ลายน้ำผึ้งซึ่งครองเมืองอโยธยาเป็นผู้สร้างขึ้นตรงที่พระราชทานเพลิงศพพระนางสร้อยดอกหมาก และพระราชทานนามวัดว่า “วัดพระเจ้าพระนางเชิง” (หรือวัดพระนางเชิง) พระวิหารเป็นที่ ประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ตามพงศาวดารกล่าวว่า สร้างเมื่อ พ.ศ. 1867

วัดพระศรีสรรเพชญ์ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของวิหารพระมงคลบพิตรเป็นวัดสำคัญที่ สร้างอยู่ในพระราชวังหลวงเทียบได้กับวัดพระศรีรัตนศาสดารามแห่งกรุงเทพมหานครหรือ วัดมหาธาตุแห่งกรุงสุโขทัย ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงสร้าง พระราชมณเฑียรเป็นที่ประทับบริเวณนี้ ต่อมาสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงย้ายพระราชวัง ขึ้นไปทางเหนือและอุทิศที่ดินเดิมให้สร้างวัดขึ้นภายในเขตพระราชวังและโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง เขตพุทธาวาสขึ้น เพื่อเป็นที่สำหรับประกอบพิธีสำคัญต่าง ๆ จึงเป็นวัดที่ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา ต่อมาในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระสถูปเจดีย์ใหญ่สององค์เมื่อ พ.ศ. 2035 องค์แรกทางทิศตะวันออกเพื่อบรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

พระราชบิดา และองค์ที่สองคือ องค์กลางเพื่อบรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 พระบรมเชษฐา ต่อมาในปี พ.ศ. 2042 ทรงสร้างพระวิหารขนาดใหญ่ และในปี พ.ศ. 2043 ทรงหล่อพระพุทธรูปยืนสูง 8 วา (16 เมตร) หุ้มด้วยทองคำหนัก 286 ชั่ง (ประมาณ 171 กิโลกรัม) ประดิษฐานไว้ในวิหาร พระนามว่า “พระศรีสรรเพชญดาญาณ” ซึ่งภายหลังเมื่อคราวเสียกรุง พ.ศ. 2310 พม่าได้เผาผลาญทองคำไปหมด ในสมัยรัตนโกสินทร์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญชิ้นส่วนชำรุดของพระประธานองค์นี้ลงมากรุงเทพฯ และบรรจุชิ้นส่วน ซึ่งบูรณะไม่ได้เหล่านั้นไว้ในเจดีย์องค์ใหญ่ที่สร้างขึ้นแล้วพระราชทานชื่อเจดีย์ว่า “เจดีย์สรรเพชญดาญาณ” สำหรับเจดีย์องค์ที่สามถัดมาทางทิศตะวันตก สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 4 (สมเด็จพระหน่อพุทธางกูร) พระราชโอรสได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อบรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 เจดีย์สามองค์นี้เป็นเจดีย์แบบลังกา ระหว่างเจดีย์แต่ละองค์มีมณฑปก่อคันทน์ไว้ ซึ่งคงจะมีการสร้างในราวรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททองและมีร่องรอยการบูรณะปฏิสังขรณ์หนึ่งครั้งในราวรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามได้มีการบูรณะเจดีย์แห่งนี้จนมีสภาพที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

วัดพรานนก หลายท่านอาจนึกถึงวัดที่ตั้งอยู่ฝั่งธนบุรีในกรุงเทพมหานคร แท้จริงแล้ว วัดพรานนกแห่งนั้นตั้งชื่อไว้เพื่อระลึกถึงวัดพรานนกและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยที่กรุงศรีอยุธยา ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลโพธิ์สาวหาญ อำเภออุทัย สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นในปีพุทธศักราช 2300 ตรงกับช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ตำนานเล่าไว้ว่า พรานทองคำชำนาญการล่านก หนู เลี้ยงชีพ เมื่อพระยาวชิรปราการ (พระยาตาก ในเวลาต่อมา) เดินทางมาประทับพัก กองทัพที่วัดแห่งนี้ พรานผู้นี้ได้อาสาจัดหาเสบียงให้กองทัพของพระองค์ เมื่อล่าออกไปถึงทุ่งสังหาร ได้เห็นกองทัพเข้าศึกจำนวนกว่า 500 นาย จึงรีบกลับมาแจ้งพระองค์ จนได้รับชัยชนะ พระยาตากได้โปรดรับสั่งให้พรานทองคำเป็นแผนกจัดหาเสบียงของกองทัพ และด้วยองค์พระยาตากมักเรียกพรานทองคำว่า “พรานนก” จึงใช้ชื่อนี้ตลอดมา ต่อมาเมื่อสร้างวัดจึงตั้งชื่อตามวัดพรานนก ยังเป็นที่ตั้งของพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและอนุสรณ์สถานพรานนก เพื่อระลึกถึงวีรกรรมของบรรพบุรุษนักรบไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย กษัตริย์พม่านามว่า พระเจ้ามังระได้ยกกองทัพมาตีหัวเมืองต่าง ๆ ของไทยจนตีล้อมพระนครได้สำเร็จ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ครั้นยังเป็นเจ้าเมืองตากได้รวบรวมสมัครพรรคพวกกว่า 500 นาย ตีฝ่าวงล้อมทางวัดพิชัย บ้านธนู บ้านข้าวเม่า บ้านสาวโพธิ์หาญจนมาพักแรมที่วัดพรานนก จนสามารถกู้เอกราชให้แก่สยามประเทศได้ ชาวบ้านพรานนกจึงพร้อมใจกันสร้างอนุสรณ์สถานเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญดังกล่าวให้เป็นแบบอย่างแก่อนุชนรุ่นหลังสืบมา จึงอัญเชิญพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้า

ตากสินมหาราชประทับบนหลังม้าศึก พร้อมด้วยทหารเอกคู่พระทัยสี่ท่าน ได้แก่ หลวงพิชัยอาสา หลวงพรหมเสนา ขุนอภัยภักดี และหมื่นราชเสนาหาจากศูนย์การทหารม้า อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยามาประดิษฐานไว้ เมื่อวันที่ 4 มกราคม พุทธศักราช 2534

วัดพิชัยสงคราม วัดแห่งนี้เป็นวัดราษฎร์โบราณ ปัจจุบันมีพระสงฆ์จำพรรษา ตั้งอยู่ที่ตำบลกระมัง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งอยู่ใกล้สถานีรถไฟจังหวัดพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มวัดแห่งนี้มีนามเดิมคือ วัดพิชัย หรือในบางราชพงศาวดารสะกดว่า วัดพิไชย อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏหลักฐานเอกสารว่า ใครเป็นผู้สร้าง ทราบเพียงว่าน่าจะสร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อประมาณพุทธศักราช 1900 วัดพิชัยเพิ่งได้เปลี่ยนนามในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มาเป็นนามปัจจุบันคือ วัดพิชัยสงคราม ในคราวที่ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ประมาณรัชกาลที่ 4 หรือ 5 โดยชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธา เพื่อเป็นการเทิดเกียรติและอนุสรณ์แห่งสถานที่ เนื่องจากถูกทิ้งเป็นวัดร้างตั้งแต่ก่อนสมัยเสียกรุงศรีอยุธยา ประมาณปีพุทธศักราช 2309 ตามที่ในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กล่าวถึงวัดนี้ สรุปความได้ว่า ณ วันเสาร์ขึ้น 4 ค่ำ เดือนยี่ ปีจอ อัฐศก (จุลศักราช 1128 ตรงกับพุทธศักราช 2309) ขณะกองทัพพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่ พระยาวชิรปราการ (สิน) เจ้าเมืองตากประเมินสถานการณ์สงครามว่า กรุงศรีอยุธยาจะต้องเสียให้แก่กองทัพพม่าอย่างแน่นอน เพราะข้าราชการ แม่ทัพนายกองขาดความเป็นธรรม ขาดความสามัคคีที่จะร่วมแรงร่วมใจกันต่อต้านกองทัพพม่า จึงพร้อมด้วยพรรคพวกทหารหาญร่วมอุดมการณ์ ประมาณ 1,000 คน ฝักกองทัพพม่าทางทิศตะวันออก ข้ามลำน้ำป่าสัก รวมพล ณ “วัดพิชัย” เวลาค่ำ ร่วมให้สัตยาธิษฐานต่อพระประธานในพระอุโบสถ ขอให้เดินทางโดยปลอดภัยกลับมาสู่กรุงศรีอยุธยามีชัยชนะต่อข้าศึก จนกลับมาครอบงำอิสรภาพมีชัยชนะต่อข้าศึกโดยเด็ดขาดปราบดาขึ้นครองราชย์สมบัติเป็น “พระเจ้ากรุงธนบุรี” ได้รับการถวายพระเกียรติเป็น “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช”

วัดพุทธไสวรรรย์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาทางด้านทิศตะวันตก ที่ตำบลลำเสาเหล็ง อำเภอพระนครศรีอยุธยา ตรงข้ามเกาะเมือง ในสมัยกรุงศรีอยุธยา วัดพุทธไสวรรรย์เป็นพระอารามหลวงที่ใหญ่โต มีชื่อเสียง และสำคัญที่สุดในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 หรือพระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์กรุงศรีอยุธยา ปรากฏตามตำนานว่า พระองค์ทรงสร้างขึ้นในบริเวณที่ซึ่งเป็นที่ตั้งพลับพลาที่ประทับเมื่อทรงอพยพมาตั้งอยู่ก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ที่ตรงนี้มีชื่อปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า “ตำบลเวียงเล็ก” หรือในบางครั้งเขียนไปเป็น “เวียงเหล็ก” เมื่อปี พ.ศ. 1896 ในบริเวณตำหนักเวียงเหล็ก ซึ่งเป็นที่ประทับแห่งแรกของพระองค์เมื่อครั้งอพยพผู้คนมาสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ในปี พ.ศ. 1893 ต่อมาได้เกิดโรคระบาด พระองค์จึงทรงย้ายผู้คนมาสร้างพระราชวังใหม่ขึ้น

ใกล้หนองโสน (บึงพระราม) ในบริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดพระศรีสรรเพชญ์ ในปัจจุบัน ส่วนเวียงเหล็กนั้นได้สถาปนาเป็นวัดพุทไธศวรรย์ อันเป็นอนุสรณ์สถานแห่งแรกของการสร้างราชธานีครั้งเมื่อสถาปนากรุงศรีอยุธยาแล้ว ถึง พ.ศ. 1896 จึงโปรดให้สร้างวัดนี้ขึ้นเป็นพระราชอนุสรณ์ ณ ตำบลซึ่งพระองค์เสด็จมาตั้งมั่นอยู่แต่เดิม และพระมหากษัตริย์องค์ต่อ ๆ มาได้ยึดธรรมเนียมดังกล่าว โปรดให้สร้างถาวรวัตถุ เพิ่มเติมขึ้นอีกหลายอย่าง หนึ่งในเมื่อเสียกรุงฯ ในปี พ.ศ. 2310 วัดพุทไธศวรรย์ ก็เป็นอีกวัดหนึ่งที่ไม่ได้ถูกพม่าทำลายเหมือนวัดอื่น ๆ จึงยังคงสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ปัจจุบันนี้จึงยังคงมีโบราณสถานให้ชมอีกมากมาย สิ่งที่น่าสนใจดังกล่าว ได้แก่ ปรารค์พระประธาน ซึ่งตั้งอยู่กลางอาณาเขตพุทธาวาสบนฐานไพทีเป็นองค์ใหญ่ศิลปะแบบขอม มณฑปสองหลังซึ่งภายในมีพระประธาน พระอุโบสถทางด้านทิศตะวันตกของปรารค์ หมู่พระเจดีย์สิบสององค์ วิหารพระนอน ตลอดจนพระตำหนักสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งเป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ประจำสมัยกรุงศรีอยุธยา ตำหนักที่น่าสนใจเนื่องจากภายในผนังของตำหนักมีภาพสีเกี่ยวกับหมู่เทวดา นักพรต นมัสการพระพุทธรูป ตำหนักท้าวจตุคามรามเทพ ตลอดจนเรือสำเภา ครั้นพระพุทโฆษาจารย์เดินทางไปยังกรุงลังกา หนึ่งในพระตำหนักนี้ รวมถึงจิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้อยู่ในสภาพที่ค่อนข้างทรุดโทรม ภาพวาดไม่ชัดเจนเท่าใด

วัดภูเขาทอง ตามหนังสือคำให้การชาวกรุงเก่า พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองเป็นผู้สร้างพระเจดีย์แบบภูเขาทองใหญ่แบบมอญขึ้นไว้ในคราวที่ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา เพื่อระลึกเมื่อคราวที่รบชนะไทย อย่างไรก็ตามสันนิษฐานว่า ผู้สร้างได้ก่อสร้างเพียงรากฐานก่อนจะยกทัพกลับ เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกอบกู้เอกราชกลับคืนมาเมื่อปีพุทธศักราช 2127 จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเจดีย์แบบไทยไว้เหนือฐานแบบมอญดังกล่าว ณ สมรภูมิต่างมะขามหย่อง จึงอธิบายได้ว่า ฝีมือช่างมอญนั้นปรากฏเพียงฐานทักษิณส่วนล่างเท่านั้น เจดีย์นี้จึงมีความพิเศษคือ มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมสองแบบปะปนกันเดิมทีเจดีย์ภูเขาทอง เป็นเจดีย์ที่สูงใหญ่ตั้งอยู่กลางทุ่งนา สามารถเห็นได้แต่ไกล วัดที่ตั้งอยู่ติดกับเจดีย์แห่งนี้จึงได้รับขนานนามว่า วัดภูเขาทองไปโดยปริยาย ปัจจุบันกรมโยธาธิการผังเมืองได้ร่วมกับกรมศิลปากรได้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงม้าบริเวณด้านหน้าวัดภูเขาทอง ในบริเวณใกล้เคียงกันกับพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัยที่กรมโยธาธิการฯ ได้สร้างไว้ก่อนหน้า เชื่อกันว่าบริเวณนี้เดิมเป็นทุ่งโล่ง ซึ่งเป็นโคก มีน้ำท่วมถึง จึงเป็นบริเวณพื้นที่ยุทธภูมิที่สำคัญของกรุงศรีอยุธยากับกองทัพพม่า ทั้ง 2 ยุคสมัย มีการตั้งทัพเข้าตีและเกิดการทำการยุทธหัตถีในหลายครั้งในประวัติศาสตร์ชาติไทยหลังการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 วัดนี้เป็นวัดร้างเรื่อยมา อย่างไรก็ตาม พระมหาเจดีย์ก็ยังเป็นสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาที่มีคน

เดินทางมากราบไหว้ ดังเช่นที่ปรากฏเป็น นิราศภูเขาทองของสุนทรภู่ ที่เดินทางมานมัสการในรัชสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จนปีพุทธศักราช 2500 วัดนี้จึงมีพระจำพรรษาอีกครั้ง

วัดมหาธาตุ ตั้งอยู่เชิงสะพานป่าถ่าน ทางทิศตะวันออกของวัดพระศรีสรรเพชญ์ พงศาวดารบางฉบับกล่าวว่า วัดนี้สร้างในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 ต่อมาสมเด็จพระรามาเมศวรโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้ใต้ฐานพระปรางค์ประธานของวัด เมื่อพ.ศ. 1927 พระปรางค์วัดมหาธาตุถือเป็นปรางค์ที่สร้างในระยะแรกของสมัยอยุธยา ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปรางค์ขอม ชั้นล่างก่อสร้างด้วยศิลาแลงแต่ที่เสริมใหม่ตอนบนเป็นอิฐถือปูน สมเด็จพระเจ้าปราสาททองได้ทรงปฏิสังขรณ์พระปรางค์ใหม่โดยเสริมให้สูงกว่าเดิม แต่ขณะนี้ยอดพังลงมาเหลือเพียงชั้นมุขเท่านั้น จึงเป็นที่น่าเสียดายเพราะมีหลักฐานว่าเป็นปรางค์ที่มีขนาดใหญ่มากและก่อสร้างอย่างวิจิตรสวยงามมาก เมื่อ พ.ศ. 2499 กรมศิลปากรได้ขุดแต่งพระปรางค์แห่งนี้ พบของโบราณหลายชิ้นที่สำคัญคือ ผอบศิลา ภายในมีสฐูปซ้อนกัน 7 ชั้น แบ่งออกเป็น ชิน เงิน นาก ไม้ดำ ไม้จันทร์แดง แก้วโกเมน และทองคำชั้นในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและเครื่องประดับอันมีค่า ปัจจุบันพระบรมสารีริกธาตุนำไปประดิษฐานไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา สิ่งที่น่าสนใจในวัดอีกอย่าง คือ เคียรพระพุทธรูปหินทราย ซึ่งมีรากไม้ปกคลุม

วัดราชบูรณะ ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา (กรุงเก่า) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริเวณเชิงสะพานป่าถ่าน ทางด้านทิศเหนือของวัดมหาธาตุและห่างจากพระราชวังโบราณเพียงเล็กน้อย วัดราชบูรณะมีฐานะเป็นพระอารามหลวงในสมัยกรุงศรีอยุธยาอีกแห่งหนึ่ง จัดเป็นหนึ่งในวัดที่ใหญ่ และมีความเก่าแก่ที่สุดในพระนครศรีอยุธยา ตามพระราชพงศาวดารปรากฏว่า วัดราชบูรณะสร้างขึ้นในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 หรือเจ้าสามพระยา โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 1967 ณ บริเวณถวายพระเพลิงพระเจ้าอ้ายพระยากับเจ้ายี่พระยา พระเชษฐาธิราชทั้ง 2 พระองค์ ซึ่งชนข้างกันจนถึงแก่พิราลัย จึงโปรดเกล้าฯ ให้ก่อเจดีย์ 2 องค์ขึ้นบริเวณนั้น และพระราชทานนามว่า เจดีย์เจ้าอ้ายพระยาเจ้ายี่พระยาสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัดราชบูรณะคือ ห่องกรู สถานที่เคยเก็บสมบัติล้ำค่าไว้มากมาย ราวปี พ.ศ. 2499-2500 นักลักลอบขุดกรูพระได้ทะลวงองค์พระปรางค์เข้าไปขนเอาสมบัติภายในกรูไปเป็นจำนวนมากหมายร้อยชิ้น รวมทั้งพระพิมพ์เนื้อชินจำนวนหนึ่ง จนกระทั่งในเดือนกันยายน พ.ศ. 2500 กรมศิลปากรได้เปิดกรุองค์ปรางค์วัดราชบูรณะและจากการเปิดกรูครั้งนี้ ได้สร้างความตะลึงพรึงเพริดให้แก่ทั้งเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรและประชาชนชาวไทยทั่วไป เนื่องจากได้พบพระบรมสารีริกธาตุ พระแสงจันทร์ มงกุฏ ฉลองพระองค์ทองคำ พระพุทธรูปต่าง ๆ พระแก้ว พระทองคำ พระนาก เครื่องราชูปโภคทองคำ และพระพิมพ์จำนวนมาก

กว่าแสนองค์ในนครปรางค์ ต่อมากรมศิลปากรได้เปิดให้ประชาชนเข้าไปบูชาเพื่อนำเงินส่วนหนึ่ง มาสร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยาในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมทอตพระเนตรโบราณวัตถุที่พบ จากกรุพระปรางค์ วัดราชบูรณะ ตั้งอยู่ที่ตำบลประตูชัย ถนนปรีดีพนมยงค์ และนำสิ่งของที่ได้ จากกรุมาเก็บรักษาไว้ในห้องราชบูรณะ ในพิพิธภัณฑสถานแห่งดังกล่าว

วัดราชประดิษฐฐาน ตั้งอยู่ที่ถนนอุทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา เป็นวัดที่สร้างขึ้นเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ตั้งอยู่ริมปากคลอง ประตูข้าวเปลือกฝั่งตะวันตก ภายในกำแพงพระนคร ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา มีกล่าวถึงวัดราชประดิษฐฐานหลายครั้ง แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่า ใครเป็นคนสร้างและสร้างใน รัชสมัยใด นักโบราณคดีทราบเพียงว่า สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น เป็นวัดที่สมเด็จพระ มหাজักรพรรดิทรงผนวชในปัจจุบัน วัดราชประดิษฐฐานมีฐานะเป็นวัดราชวรวิหารเมื่อครั้งสมเด็จพระ ไชยราชาธิราชเสด็จสวรรคต พระยอดฟ้าเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติในขณะที่มีพระชนมายุ ยังน้อย พระเชษฐราชาจึงอยู่ในฐานะที่อาจก่อความระแวงเรื่องการแย่งชิงราชสมบัติ พระองค์ จึงเสด็จออกผนวชที่วัดดังกล่าว และต่อมาเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติเป็นสมเด็จพระมหাজักรพรรดิ หลังจากที่ถูกขุนวรวงศาธิราชและท้าวศรีสุดาจันทร์ถูกปลงพระชนม์ครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็น พระเชษฐราชา เมื่อก่อนเสียกรุงฯ ราวปีพุทธศักราช 2310 นอกจากนี้ วัดราชประดิษฐฐานยังใช้ เป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรในขณะที่มีพระองค์ผนวชเป็นพระภิกษุ หลังจากเสีย กรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 วัดราชประดิษฐฐานถูกปล่อยร้างเรื่อยมา จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุนศรีสงครามเป็นแม่กองบูรณปฏิสังขรณ์ ขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2460 ภายในโบสถ์จะมีพระประธานองค์สีทองสุกเปล่งประกายชื่อ "พระบรมไตรโลกนาถ" บริเวณก่อนถึงตัวโบสถ์เป็นศาลาชั้นเดียว มีพระพุทธรูปพระพุทธรูปปฏิมากร ให้ได้กราบสักการบูชา ในบริเวณใกล้กันมีวัดท่าทราย มีสภาพเป็นวัดร้าง แต่ยังคงความขลัง สวยงาม ปัจจุบันได้รวมเข้ากับวัดราชประดิษฐฐาน จะเห็นได้ว่าวัดราชประดิษฐฐานเป็น ที่ประทับของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ไทยหลายพระองค์ แสดงให้เห็นถึงความผูกพัน ของสถาบันหลักทั้งสามของชนชาติไทยมาตั้งแต่โบราณ

วัดวราชสุธาราม เป็นเพราะอารามหลวงเก่าอายุกว่า 400 ปี ตั้งอยู่ภายในเกาะเมือง สร้างขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ เพื่ออุทิศถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระนเรศวร มหาราช ผู้เป็นพระเชษฐา วัดแห่งนี้จึงใช้ในการถวายพระเพลิงพระบรมศพของสมเด็จพระ นเรศวรมหาราช พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งกรุงศรีอยุธยา และเป็นที่บรรจุพระบรมอัฐิ ของพระองค์มีเรื่องเล่ากันว่า เคยมีคนลักลอบขุดกรุเจดีย์ประธานแล้วพบศพบรรจุอัฐิล้อมด้วย

พระพุทธรูปนครปรก ซึ่งเป็นพระประจำวันเสาร์ ด้วยเหตุที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระราชสมภพที่วัดเสาร์ จึงมีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งเชื่อว่า วัดวรเชษฐารามแห่งนี้ คือ วัดที่สมเด็จพระเอกาทศรถโปรดให้สร้างขึ้น เพื่อพระเชษฐาของพระองค์จริงสิ่งที่น่าสนใจในวัดวรเชษฐาราม ได้แก่ พระวิหารก่ออิฐถือปูน ปัจจุบันเหลือเพียงส่วนฐาน แต่ยังคงมองเห็นรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม ไม่ว่าจะเป็นมุขเด็จบริเวณด้านหน้าและด้านหลัง ฐานเจดีย์ราย และพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์ประธานของวิหารแห่งนี้ ในปัจจุบันพุทธศาสนิกชนยังคงนำพวงมาลัยดอกไม้มาสักการบูชาพระพุทธรูปกันเป็นประจำด้านหลังพระวิหารมีเจดีย์ทรงระฆัง รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนกลาง ซึ่งยังคงรายละเอียดสำคัญไว้ค่อนข้างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นชั้นมาลัยเถา หรือบัลลังก์และเสาด้านรอบก้านฉัตร เชื่อกันว่าเป็นเจดีย์ที่บรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

วัดสมณโกฏฐาราม สันนิษฐานว่า สร้างในสมัยอยุธยาตอนต้น และปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ในสมัยอยุธยาตอนปลายโดยเจ้าพระยาโกษา (เหล็ก) และเจ้าพระยาโกษา (ปาน) อาจเป็นในช่วงสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช “ในจดหมายเหตุของแกมเฟอร์ แพทย์ชาวเยอรมันที่ทำงานในบริษัทอีสต์อินเดียของฮอลันดาเดินทางเข้ามากรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2233 ในรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา ได้บันทึกไว้ว่า ห่างจากตัวเมืองไปทางตะวันออกมีวัดที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งเรียกว่า วัดพระยาคลังก์ แผ่นผังที่นายแกมเฟอร์เขียนประกอบไว้ปรากฏว่า เป็นวัดสมณโกฏฐารามและวัดกุฎีดาว และยังระบุว่าสมเด็จพระเพทราชาได้เสด็จไปที่วัดนี้เพื่อราชทานเพลิงศพเจ้าแม่คุณิตซึ่งเป็นมารดาของเจ้าพระยาโกษา (เหล็ก) และเจ้าพระยาโกษา (ปาน) และยังเป็นพระแม่นมของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเมื่อ พ.ศ. 2233” สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ พระอุโบสถ เป็นพระอุโบสถสมัยอยุธยาก่ออิฐถือปูน มีประตูเข้าออกทางด้านข้าง 4 ด้าน ภายในพระอุโบสถมีหลังคาต่อเป็นโครงไม้แบบหน้าจั่ว ประดิษฐานพระประธาน กว้างประมาณ 3.5 เมตร ทางด้านทิศตะวันออกมีวิหารขนาดใหญ่ วัดนี้มีพระปรมาภิไธยองค์ใหญ่รูปทรงสี่เหลี่ยมแปดเหลี่ยมต่างจากที่อื่นเข้าใจว่า เลียนแบบเจดีย์เจ็ดยอดของเชียงใหม่ เป็นพระปรมาภิไธยที่สร้างบนเจดีย์องค์เดิม มีมุขยื่นออกไปทางทิศตะวันออก มีบันไดทางขึ้นสู่ลานประทักษิณ 2 ทาง สันนิษฐานว่า พระปรมาภิไธยนี้สร้างขึ้นในราวสมัยอยุธยาตอนกลาง นอกจากนี้ยังมี เจดีย์ระฆังขนาดใหญ่ตั้งอยู่ระหว่างพระปรมาภิไธยและพระอุโบสถ สันนิษฐานว่าน่าจะจะมีมาแต่แรกเริ่ม การสร้างวัดตามลักษณะของเจดีย์และลวดลายที่ประดับอยู่บนบัลลังก์ ซึ่งโบราณสถานเหล่านี้ได้สร้างทับรากฐานอาคารเดิมอันเป็นงานที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น

วัดสุวรรณดารารามราชวรวิหาร มีเดิมชื่อว่า “วัดทอง” เป็นวัดที่พระบรมมหาราชวังของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสร้างไว้ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์จึงโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาวัดทองขึ้นใหม่และพระราชนามว่า “วัดสุวรรณดาราราม” เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระบรมชนกนาถและพระบรมราชชนนี ตามพระนามเดิมของทั้งสองพระองค์ คือ “ทองดี” และ “ดาวเรือง” วัดแห่งนี้มีสิ่งต่าง ๆ ที่น่าชมไม่ว่าจะเป็นพระอุโบสถซึ่งยังคงรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย คือ ทำส่วนฐานโค้งอ่อนลงตรงกลางคล้ายปากเรือสำเภา หน้าบันอุโบสถสลักลายเป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเทพชุมนุมที่ผนังอุโบสถตอนบน ตอนล่างเขียนเรื่องเวสสันดรชาดก เตมีย์ชาดกและสุวรรณสามชาดก ผนังด้านหน้าพระประธานเขียนภาพมารวิชัย มีแม่พระธรณีปีบมวยผมอยู่ตรงกลาง ส่วนพระประธานในพระอุโบสถ รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้จำลองขยายส่วนจากพระแก้วมรกตบริเวณหน้าพระอุโบสถมีแท่นพระศรีมหาโพธิ์ ลักษณะเป็นแท่นฐานบัวคว่ำและบัวหงาย ประดิษฐานต้นพระศรีมหาโพธิ์ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้นำหน่อโพธิ์มาจากประเทศอินเดีย ส่วนพระวิหารสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 ภายในพระวิหารมีภาพเขียนสีในสมัยรัชกาลที่ 7 แสดงพระราชประวัติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกระทำยุทธหัตถี นับเป็นจิตรกรรมฝาผนังที่มีฝีมือยอดเยี่ยมงดงามมาก กรมศิลปากรได้ถ่ายแบบภาพเขียนนี้ไปไว้ที่อนุสรณ์ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

วัดหน้าพระเมรุ ตั้งอยู่ริมคลองสระบัวด้านทิศเหนือของคูเมือง (เดิมเป็นแม่น้ำลพบุรี) ตรงข้ามกับพระราชวังหลวง สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น พุทธศักราช 2046 มีชื่อเดิมว่า “วัดพระเมรุราชิการาม” ที่ตั้งของวัดนี้เดิมคงเป็นสถานที่สำหรับสร้างพระเมรุถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระมหากษัตริย์พระองค์ใดพระองค์หนึ่งสมัยอยุธยาตอนต้นต่อมาจึงได้สร้างวัดขึ้น มีตำนานเล่าว่า พระองค์อินทร์ในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ทรงสร้างวัดนี้เมื่อ พ.ศ. 2046 วัดนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเมื่อครั้งทำศึกกับพระเจ้าบุเรงนองได้มีการทำสัญญาสงบศึกเมื่อ พ.ศ. 2106 ได้สร้างพลับพลาที่ประทับขึ้นระหว่างวัดหน้าพระเมรุกับวัดหัสดาวาสวัดนี้เป็นวัดเดียวในกรุงศรีอยุธยาที่ไม่ได้ถูกพม่าทำลายและยังคงปรากฏสถาปัตยกรรมแบบอยุธยาอยู่ในสภาพสมบูรณ์มากที่สุดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระอุโบสถมีขนาดยาว 50 เมตร กว้าง 16 เมตร เป็นแบบอยุธยาตอนต้น ซึ่งมีเสาอยู่ภายใน ต่อมาสร้างขยายออกโดยเพิ่มเสารับชายคาภายนอกในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ หน้าบันเป็นไม้สักแกะสลักเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑเหยียบเศียรนาค และมีรูปราหูสองข้างติดกับเศียรนาค หน้าต่างเจาะเป็นช่องยาวตามแนวตั้ง เสาเหลี่ยมสองแถว ๆ ละแปดต้น มีบัวหัวเสาเป็นบัวโถแบบอยุธยา ด้านบนประดับด้วยดาวเพดานเป็นงานจำหลักไม้ลงรักปิดทอง ส่วนลายแกะสลักบานประตูพระวิหารน้อย เป็นลายแกะสลักด้วย

ไม้สักหนา แกะสลักจากพื้นไม้ไม่มีการนำชิ้นส่วนที่อื่นมาติดต่อเป็นลายซ้อนกันหลายชั้น พระประธานในอุโบสถสร้างปลายสมัยอยุธยาเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ทรงเครื่องแบบกษัตริราช มีนามว่า “พระพุทธรูปนิมิตวิชิตมารโมลีศรีสรรเพชญ์บรมไตรโลกนาถ” จัดเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องสมัยอยุธยาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่มีปรากฏ

วัดเชิงท่า ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเกาะเมือง ริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำลพบุรี ใกล้กับคูไม้ร่องซึ่งเป็นอยู่เก็บเรือพระที่นั่ง ที่ตั้งของวัดอยู่บริเวณท่าข้ามเรือของฝั่งเกาะเมืองมาขึ้นฝั่งวัดเชิงท่า ด้วยเหตุนี้จึงได้ชื่อว่า วัดเชิงท่า หรือวัดตีนท่าไม่มีการบันทึกไว้ชัดเจนว่าวัดเชิงท่าสร้างขึ้นในสมัยใด หรือโดยใคร แต่วัดเชิงท่าผูกพันกับตำนาน เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และถูกกล่าวถึงในวรรณคดีไทย จึงทำให้วัดเชิงท่ามีชื่อเรียกหลากหลาย มีเรื่องเล่าสืบต่อกันว่า เศรษฐีผู้หนึ่งสร้างเรือนหอให้บุตรสาวซึ่งหนีตามชายคนรักไปแล้วไม่ย้อนกลับ เศรษฐีผู้บิดาคอยบุตรสาวอยู่นานไม่เห็นกลับมาจึงถวายเป็นเรือนหอให้แก่วัดที่ตนสร้างขึ้น จึงได้ชื่อว่า วัดคอยท่า เรื่องราวดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในนิราศทวารวดีของหลวงจักรปราณีด้วยเช่นกัน มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์บ่งบอกว่า ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หลัจากพระยาโกษาปานผู้เป็นราชทูตไทยกลับมาจากฝรั่งเศสแล้วได้ปฏิสังขรณ์วัดนี้ และเปลี่ยนชื่อเป็นวัดโกษาवास นอกจากนี้ วัดเชิงท่ายังผูกพันกับพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ด้วยวัดโกษาवास หรือวัดคดลิ่ง เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนหนังสือไทย ขอม และพระไตรปิฎกของสิน หรือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ภายในวัดเชิงท่างดงามด้วยศิลปกรรมไทยสมัยอยุธยาตอนปลาย ทั้งสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัดเสนาสนารามราชวรวิหาร ตั้งอยู่บนถนนอยู่ของ ตำบลหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เดิมชื่อวัดเสือ เป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา ต่อมาได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 4 และมีฐานะเป็นอารามหลวงชั้นเอก สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ พระอุโบสถศิลปะสมัยอยุธยา งดงามด้วยหน้าบันไม้แกะสลักปิดทอง มีพระราชลัญจกรในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นรูปพระมหามงกุฏ ซึ่งบ่งบอกว่า พระองค์เป็นผู้โปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์วัด ภายในอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วาดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ประกอบไปด้วยภาพของเทพชุมนุม ภาพพระราชพิธีสิบสองเดือน ซึ่งหาชมได้ยาก และพระบรมฉายาลักษณ์ทรงเครื่องต้นเฉลิมพระมหาพิชัยมงกุฏประทับเหนือพระราชบัลลังก์ในกรอบไม้สักภายในพระอุโบสถ ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือพระสัมพุทธมุนี เป็นพระพุทธรูปหล่อปางมารวิชัยลงรักปิดทอง ศิลปะสมัยอยุธยา ประดับด้วยซุ้มเรือนแก้วมีอักษรขอมจารึกไว้ นอกจากนี้ ยังมีพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ อยู่ติดกับ

พระเจดีย์ระฆังคว่ำองค์ใหญ่ ประดิษฐานพระพุทธไสยาสน์ศิลปะสมัยอยุธยา ประกอบด้วยศิลา เป็นท่อน ๆ เรียงต่อกันแล้วแกะสลักอย่างประณีตบรรจง เดิมพระพุทธไสยาสน์ประดิษฐาน อยู่ภายในวัดมหาธาตุ รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่นี้ แทนถัดจากพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ คือ พระวิหารพระอินทร์แปลง ภายในประดิษฐาน พระพุทธรูปปางมารวิชัยที่อัญเชิญมาจากนครเวียงจันทน์ เชื่อกันว่าพระอินทร์ทรงแปลงร่างมา สร้างพระพุทธรูปองค์นี้ ด้านหลังพระอินทร์แปลงเป็นซุ้มศรีมหาโพธิ์ นอกจากนี้ยังมีธรรมมาสน์ หินปิดทอง 2 แท่น และมีภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งแสดงภาพการดำเนินชีวิตของ ประชาชนอันเกี่ยวเนื่องด้วยวัดและภาพลายรดน้ำรูปสัตว์ 10 อย่างที่พระภิกษุไม่ควรบริโภค

วัดแม่นางปลื้ม ตั้งอยู่บริเวณคลองเมือง ตรงข้ามหัวรอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา วัดแม่นางปลื้มเปี่ยมด้วยตำนาน และเรื่องราวทาง ประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา อีกทั้งยังงดงามด้วยโบราณสถานที่มีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ตำนานการสร้างวัดมีหลายความเชื่อ บ้างก็ว่าวัดนี้มีมาก่อนตั้งกรุงศรีอยุธยา บ้างก็ว่าวัดนี้สร้าง ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีตำนานเล่าว่า ที่ดินตรงนี้เคยเป็นเรือนของแม่ปลื้ม แม่ปลื้มอาศัยอยู่คนเดียวไม่มีลูกหลาน วันหนึ่งพระนเรศวรพายเรือมาแต่พระองค์เดียวแล้วเจอ พายุฝนซัดกระหน่ำ เมื่อทอดพระเนตรเห็นเรือนหลังนี้ยังสว่างด้วยแสงไฟตะเกียง จึงเสด็จขึ้นท่า ขอเสวยน้ำจันทน์และพักค้างแรม แม่ปลื้มจะไม่รู้ถึงชาติกำเนิดของชายผู้นี้ก็ยิ่งต้อนรับขับสู้ อย่างดี อีกทั้งยังกล่าวถึงพระเจ้าแผ่นดินด้วยความจงรักภักดี พระนเรศวรทรงพอพระทัยมาก พอรุ่งสางก็เสด็จกลับพระราชวังหลวง จากนั้นไม่นานก็จัดขบวนมารับแม่นางปลื้มไปเลี้ยงอาหาร ในวัง เพื่อตอบแทนความเมตตาและหัวใจอันภักดี เมื่อแม่ปลื้มเสียชีวิต สมเด็จพระนเรศวรก็จัด พิธีศพให้อย่างสมเกียรติ พร้อมสร้างวัดพระราชทาน ชื่อว่า วัดแม่นางปลื้มช่วงก่อนเสีย กรุงศรีอยุธยา วัดแม่นางปลื้มเป็นฐานที่พม่ายิงปืนใหญ่เข้าไปในกำแพงพระนคร ด้วยเหตุนี้วัดจึง มีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ไม่ถูกเผาทำลายเช่นวัดอื่น ๆ ในเกาะเมือง นักท่องเที่ยวสามารถชื่นชม ความงามของสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาภายในวัด อันได้แก่ พระวิหารเก่าแก่ ภายในประดิษฐาน “หลวงพ่อบุญ” พระประธานองค์สีขาวบริสุทธิ์ ศิลปะสมัยอยุธยาตอนต้น เจดีย์ทรงกลม ฐานสิงห์ล้อม ศิลปะสมัยอยุธยาที่ได้รับอิทธิพลศิลปะเขมรพร้อมชมพระอุโบสถหลังใหม่ หน้าบันประดับด้วยปูนปั้นลวดลายวิจิตร และเข้าไปนมัสการพระพุทธรูป และถวายสังฆทาน วัดโลกยสุธาราม ตั้งอยู่ที่ตำบลประตูชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ใกล้กับพระราชวังหลวงและวัดพระศรีสรรเพชญ์ อันเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรอยุธยา จึงอาจกล่าวได้ว่า ที่นี่เป็นหนึ่งในวัดสำคัญภายในเกาะเมืองอยุธยา

วัดโลกยสุธาราม มีอีกชื่อหนึ่ง คือ วัดพระนอน ภายในวัดประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ที่ใหญ่ที่สุดในเกาะเมืองอยุธยา มีประวัติเก่าแก่ และถูกกล่าวถึงในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาว่า เป็นเส้นทางนมัสการพระนอนของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศลักษณะเป็นพระพุทธรูปนอนกลางแจ้งสีขาวยกอกอิฐถือปูน องค์พระมีความยาว 42 เมตร สูง 8 เมตร แม้จะมีอายุเก่าแก่แล้ว แต่ยังคงรายละเอียดค่อนข้างสมบูรณ์ สีพระพักตร์อิมเอิบ ปิติ เปี่ยมด้วยเมตตาบารมี พระเศียรมีฐานบัวรองรับอย่างสวยงาม พระพุทธรูปไสยาสน์องค์นี้นับเป็นหนึ่งในไฮไลต์ของอยุธยาที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ นอกจากนี้ วัดพระนอนยังมีร่องรอยของอาคารขนาดใหญ่ และระเบียงคดหลังเหลืออยู่ให้เห็น มีพระปราสาทสูงราว 30 เมตร โดดเด่นเป็นสง่าเป็นองค์ประธานของวัด ด้วยเหตุนี้วัดพระนอน จึงเหมาะสำหรับผู้ที่สนใจด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีไม่แพ้วัดอื่น ๆ ในเกาะเมืองอยุธยาพระนอนเป็นหนึ่งในมรดกแห่งอยุธยาที่ไม่มอดไหม้ไปพร้อมไฟสงคราม และเป็นความภูมิใจของอยุธยาในฐานะเมืองมรดกโลกควรค่าแก่การมาเยี่ยมชม

วัดใหญ่ชัยมงคล เดิมชื่อวัดป่าแก้วหรือวัดเจ้าพระยาไท ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำป่าสัก ตามข้อมูลประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 หรือพระเจ้าอู่ทองปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาโปรดให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นสำนักของพระสงฆ์ซึ่งไปบวชเรียนมาแต่สำนักพระวันรัตน์มหาเถรในประเทศลังกา คณะสงฆ์ที่ไปศึกษาพระธรรมวินัยเรียกนามนิกายในภาษาไทยว่า “คณะป่าแก้ว” วัดนี้จึงได้ชื่อว่า “วัดป่าแก้ว” ต่อมาคนเลื่อมใสบวชเรียนพระสงฆ์นิกายนี้ จึงมีการตั้งอธิบดีสงฆ์นิกายนี้เป็นสมเด็จพระวันรัตน์มีตำแหน่งเป็นสังฆราชฝ่ายชวา คู่กับพระพุทธรูปโฆษาจารย์เป็นอธิบดีสงฆ์ฝ่ายคันถธุระมีตำแหน่งเป็นสังฆราชฝ่ายซ้าย หลังจากนั้นได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดเจ้าพระยาไท” สันนิษฐานว่ามาจากที่พระเจ้าอู่ทองทรงสร้างวัดป่าแก้วขึ้น ณ บริเวณที่ซึ่งได้ถวายพระเพลิงพระศพของเจ้าแก้วเจ้าไทหรืออาจมาจากการที่วัดนี้เป็นที่ประทับของพระสังฆราชฝ่ายชวา ซึ่งในสมัยโบราณเรียกพระสงฆ์ว่า “เจ้าไท” ฉะนั้นเจ้าพระยาไทจึงหมายถึง ตำแหน่งพระสังฆราชวัดใหญ่ชัยมงคลยังมีความผูกพันกับประวัติศาสตร์สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชด้วย กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2135 เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงทำศึกยุทธหัตถีชนะพระมหาอุปราชาแห่งพม่าที่ตำบลหนองสาหร่าย เมืองสุพรรณบุรี ทรงสร้างพระเจดีย์ใหญ่ขึ้นที่วัดนี้เป็นอนุสรณ์แห่งชัยชนะ การสร้างพระเจดีย์อาจสร้างเสริมพระเจดีย์เดิมที่มีอยู่หรืออาจสร้างใหม่ทั้งองค์ก็ได้ ไม่มีหลักฐานแน่นอน ชนานนามว่า “พระเจดีย์ชัยมงคล” แต่ราษฎรเรียกว่า “พระเจดีย์ใหญ่” ฉะนั้นนานวันเข้าวัดนี้จึงเรียกชื่อเป็น “วัดใหญ่ชัยมงคล” ทว่าเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 บ้านเมืองถูกกองทัพพม่าเผาทำลาย วัดใหญ่ชัย

มงคลจึงถูกทิ้งร้างไปในที่สุด ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์จึงมีการบูรณปฏิสังขรณ์และมีภิกษุสงฆ์จำพรรษาดังเช่นในปัจจุบัน

วัดไก่อ เป็นวัดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมากลายเป็นวัดร้างภายหลังจากการเสียกรุงแก่พม่า ประมาณปี พ.ศ. 2535 มีพระสงฆ์มาบูรณะและตั้งเป็นสำนักสงฆ์ขึ้น และในปี พ.ศ. 2540 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเป็นวัดและให้ชื่อว่า “วัดไก่อ” เนื่องจากมีไก่อโดนโรคระบาดตายไปจำนวนมาก ส่วนฝูงลิงป่าที่อาศัยอยู่ที่วัดนี้ไม่มีใครบอกว่าอยู่มาตั้งแต่เมื่อใด เป็นลิงแสม หรือลิงกัง มีอยู่เป็นจำนวนมากแต่เป็นลิงที่มีนิสัยน่ารัก เชื่องไม่ดุร้าย เป็นมิตรแก่ผู้มาเยือนสิ่งที่น่าสนใจภายในวัดนี้ ภายในอุโบสถวัดไก่อประดิษฐานพระพุทธรูปชื่อว่า หลวงพ่อใหญ่ เชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านมักมาขอพรให้พ้นจากโรคภัย นอกจากนี้ ยังมีพระสังกัจจายน์ หรือ “ตาแปะ” ที่ชาวบ้านเชื่อถือกันในเรื่องโชคลาภและการเสี่ยงทาย เมื่อสมปรารถนาตามคำขอแล้วก็มักกลับมาที่วัดเพื่อทำบุญและซื้ออาหารมาเลี้ยงลิงป่าภายในวัดเป็นการแก้บน

วัดไชยวัฒนาราม ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกนอกเกาะเมือง เป็นวัดที่พระเจ้าปราสาททอง กษัตริย์กรุงศรีอยุธยาองค์ที่ 24 (พ.ศ. 2173-2198) โปรดให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2173 ได้ชื่อว่าเป็นโบราณสถานที่มีความงดงามมากแห่งหนึ่ง ความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ วัดนี้เป็นที่ฝังพระศพของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ (เจ้าฟ้ากุ้ง) กวีเอกสมัยอยุธยาตอนปลายกับเจ้าฟ้าสังวาลย์ ซึ่งต้องพระราชอาญาโดยจนสิ้นพระชนม์ในรัชสมัยของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ พระปราสาทศรีรัตนมหาธาตุ เป็นปราสาทประธานของวัดตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสและที่มุขฐานมีปราสาททิศประจำอยู่ทั้งสี่มุม การที่สมเด็จพระเจ้าปราสาททองซึ่งเป็นกษัตริย์สมัยอยุธยาตอนปลายทรงสร้างปราสาทขนาดใหญ่เป็นประธานของวัด เท่ากับเป็นการรื้อฟื้นศิลปะสมัยอยุธยาตอนต้นที่นิยมสร้างปราสาทเป็นประธานของวัด เช่น การสร้างปราสาทที่วัดมหาธาตุและวัดราชบูรณะ เนื่องจากพระองค์ทรงได้เขมรมาอยู่ได้อำนาจจึงมีการนำรูปแบบสถาปัตยกรรมเขมรเข้ามาใช้ในการก่อสร้างปราสาทอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีพระระเบียงรอบปราสาทประธาน ภายในพระระเบียงมีพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยผนังระเบียงก่อด้วยอิฐถือปูน มีลูกทรงหลอกเป็นรูปลายกุดั่น พระอุโบสถ อยู่ด้านหน้าของวัดภายในมีซากพระประธานเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยสร้างด้วยหินทราย ใบเสมาของพระอุโบสถทำด้วยหินสีค่อนข้างเขียว จำหลักเป็นลายประจำยามและลายก้านขด และเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ทางด้านหน้าพระอุโบสถมีเจดีย์ 2 องค์ ฐานกว้าง 12 เมตร สูง 12 เมตร ซึ่งถือเป็นศิลปะที่เริ่มมีแพร่หลายตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง วัดไชยวัฒนารามได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478

และกรมศิลปากรได้ดำเนินการบูรณะตลอดมาจนปัจจุบันไม่มีสภาพรกร้างอยู่ในป่าอีกแล้ว และยังคงมองเห็นเค้าแห่งความสวยงามยิ่งใหญ่ตระการตา

วิหารพระมงคลบพิตร ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของวัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นที่ประดิษฐานพระมงคลบพิตร พระพุทธรูปบุสัมฤทธิ์ปางมารวิชัย มีขนาดหน้าตักกว้าง 9.55 เมตร และสูง 12.45 เมตร นับเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่องค์หนึ่งในประเทศไทย ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างในสมัยใด สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นระหว่างสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายจากทิศตะวันออกนอกพระราชวังมาไว้ทางด้านทิศตะวันตกที่ประดิษฐานอยู่ในปัจจุบันและโปรดเกล้าฯ ให้ก่อมณฑปสวมไว้ทว่าในสมัยสมเด็จพระเจ้าเสือ เกิดฟ้าผ่ายอดมณฑปพระมงคลบพิตรเกิดไฟไหม้ ทำให้ส่วนบนขององค์พระมงคลบพิตรเสียหายจึงโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมใหม่ แปลงหลังคายอดมณฑปเป็นมหาวิหารและต่อพระเศียรพระมงคลบพิตรในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ และในคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 วิหารพระมงคลบพิตรถูกข้าศึกเผาทำลายจนเสียหาย รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้การปฏิสังขรณ์ใหม่ซึ่งยังคงเค้าความเป็นพระพุทธรูปสมัยอยุธยา และสามารถเป็นแบบอย่างของพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนกลางได้อย่างดี สำหรับบริเวณข้างวิหารพระมงคลบพิตรทางด้านทิศตะวันออกแต่เดิมเป็นสนามหลวง ใช้เป็นที่สำหรับสร้างพระเมรุพระบรมศพของพระมหากษัตริย์และเจ้านายเช่นเดียวกับท้องสนามหลวงของกรุงเทพฯ

หมู่บ้านอรัญญิก ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 และ 7 ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แท้จริงแล้วหมู่บ้านอรัญญิกมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่สองหมู่บ้าน ได้แก่ บ้านต้นโพธิ์ และบ้านหนองไผ่ ทั้งสองหมู่บ้านมีชื่อเสียงโด่งดัง เพราะเป็นแหล่งผลิตมิดที่ใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศที่ทำกันเป็นล่ำเป็นสันมาเกือบสองร้อยปีย้อนกลับไปในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวบ้านต้นโพธิ์ และชาวบ้านไผ่หนอง รกรากถิ่นฐานเป็นชาวเวียงจันทน์ ประเทศลาว ได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ซึ่งชาวเวียงจันทน์กลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพทางช่าง มีช่างทำเครื่องประดับทองกับช่างตีเหล็กซึ่งเน้นตีมีด ครั้นต่อมาในราว พ.ศ. 2365 อาชีพช่างทองก็ได้เลิกสาสลายตัวไป คงเหลือแต่อาชีพตีมีดประเภทเดียว ชาวบ้านจึงยึดอาชีพตีมีดเป็นอาชีพหลัก ไม่ได้ประกอบอาชีพอื่นปะปนเลย ส่วนที่มาของคำว่า “มีดอรัญญิก” นั้น ในสมัยก่อนมีตลาดร้านค้า มีโรงบ่อน อยู่ที่บ้านอรัญญิก ตำบลปากท่า อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านต้นโพธิ์และหมู่บ้านไผ่หนองมากนัก ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร มีผู้คนนำสินค้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันมากในยุคนั้น ชาวบ้านก็นำเอามีดไปขาย เมื่อคนที่ซื้อไปใช้เห็นว่า คุณภาพดีจึงบอกต่อ ๆ กันไปว่ามีดคุณภาพดีต้องมีดอรัญญิก เลยเรียกติดปากไปหาซื้อมีดต้องไปที่อรัญญิก ที่จริงแล้วทำที่

หมู่บ้านต้นโพธิ์ หมู่บ้านไผ่หนองและหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า “มิดอร์ญุก” ปัจจุบันมิดอร์ญุกยังคงเป็นความภาคภูมิใจของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพราะมิดอร์ญุกนั้นขึ้นชื่อเรื่องความแข็งแรงทนทาน มีบางชนิดสามารถใช้ได้นานตลอดชั่วอายุคน อีกทั้งงานใบมิดอร์ญุกสวยงามประณีต นับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอันล้ำค่าที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

วัดนางกุย ตั้งอยู่เลขที่ 30 หมู่ 5 ตำบลลำภาลม เป็นวัดที่ตั้งอยู่นอกเกาะเมืองด้านใต้ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาอายุกว่า 400 ปี ผู้ที่สร้างวัดนางกุยชื่อ “นางกุย” เป็นผู้มั่งคั่งมีทรัพย์สินเงินทองมากมายจึงได้สร้างวัดขึ้น ในสมัยก่อนวัดนี้มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ต่อมาหลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 วัดนางกุยได้ถูกปล่อยให้ชำรุดทรุดโทรม จนมาถึงในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3 ได้มาทำการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดต่าง ๆ ในพระนครศรีอยุธยา วัดนางกุย เป็นวัดหนึ่งที่ได้รับการบูรณะในส่วนต่าง ๆ เช่น อุโบสถหน้าบันรูปนารายณ์ทรงครุฑและเสมาคู่ รวมทั้งเจดีย์และพระปรางค์ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2484 ภายในพระอุโบสถประดิษฐาน “พระพุทธรูปศิลา สมัยทวารวดี” ปางสมาธิ และ “หลวงพ่อยิ้ม” เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่แกะจากไม้สักทองและลงรักปิดทองเป็นพระเก่าแก่อยู่คู่กับวัดมานาน จากคำบอกเล่าของคนเก่าแก่ว่าสมัยก่อน หลวงพ่อยิ้มได้ลอยมาตามแม่น้ำเจ้าพระยามาติดอยู่บริเวณหน้าวัดทางเจ้าอาวาสได้อัญเชิญหลวงพ่อยิ้มมาประดิษฐานตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

โบสถ์นักบุญยอแซฟ ตั้งอยู่เลขที่ 30 หมู่ 11 ตำบลลำภาลม สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2209 ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชกษัตริย์องค์ที่ 27 แห่งกรุงศรีอยุธยา หลังจากคณะธรรมทูตรุ่นแรกแห่งปารีส คือ ฯพณฯ ท่าน ลอมแบร์ต เดอ ลาม็อดกับพระสงฆ์อีก 2 รูปได้เดินทางมากรุงศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2205 ท่านและคณะได้ทำประโยชน์ต่อชาวกรุงศรีอยุธยาเป็นที่พอพระทัย พร้อมกันนั้นท่านได้เข้าเฝ้า สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเพื่อทูลขอสถานที่สร้างวัดและโรงเรียน เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและให้การศึกษาแก่เด็ก พระองค์ท่านจึงได้พระราชทานที่ดินแปลงหนึ่งริมน้ำ เพื่อสร้างวัดและโรงเรียน ซึ่งเรียกชื่อในสมัยนั้นว่า “คายนักบุญยอแซฟ” คนไทยได้อาศัยวัดนี้เป็นป้อมต่อสู้กับพม่า จนกระทั่งถึงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2310 ก่อนกรุงศรีอยุธยาจะเสียแก่พม่าเพียง 10 วัน พม่าได้เผาและปล้นสะดมทรัพย์สินไปจนหมดสิ้นกวาดต้อนพระสังฆราชบริโกต์และคณะไปพม่าด้วย หลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งนี้จึงกลายเป็นวัดร้างไม่มีพระสงฆ์ดูแล ต่อมาในปี พ.ศ. 2374 คุณพ่อบ็อลเลอกัวและคณะได้เดินทางมาเมืองไทยจึงได้มีการบูรณะฟื้นฟูอีกครั้ง เมื่อไม่นานมานี้ทางอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ได้มีการบูรณะฟื้นฟูส่วนต่าง ๆ และประดับตกแต่งภายในทั้งหมด พร้อมทั้งจัดที่บรรจุกษของพระสังฆราชปีแอร์ ลอมแบร์ต เดอ ลาม็อด และพระสังฆราชหลุยส์ ลาโน ไว้ภายในวัดบริเวณด้านพระแท่นทั้งสองข้าง

ส่วนศพ (กระดูก) ของพระสังฆราชอีก 6 องค์รวมทั้งบรรดามิชชันนารีอีก 23 องค์ได้ย้ายไปบรรจุไว้ในอนุสรณ์สถานฯ ในสุสานของวัด

แหล่งอันรวมไปถึงผลงานที่เกิดจากมนุษย์ (sites)

หมู่บ้านญี่ปุ่น ตั้งอยู่ที่ตำบลเกาะเรียน เมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16 ชาวต่างประเทศเข้ามาค้าขายใน กรุงศรีอยุธยาจำนวนมากขึ้น ทางการญี่ปุ่นได้อนุญาตให้ชาวญี่ปุ่นเดินเรือออกไปค้าขายกับชาวต่างชาติในบรรดาพวกที่ไปค้าขายมีพวกหนึ่งเดินทางมายังกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าแผ่นดินไทยมีพระบรมราชานุญาตให้ชาวญี่ปุ่น มาตั้งหลักแหล่งในกรุงศรีอยุธยา รอบนอกเกาะเมืองเหมือนชาติอื่น ๆ นับตั้งแต่นั้นมาก็มีชาวญี่ปุ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในอยุธยา มากขึ้น โดยมีหัวหน้าปกครองในกลุ่มตน หัวหน้าชาวญี่ปุ่นในขณะนั้นคือ นากามาซะ ยามาตะ เป็นผู้มียอำนาจและเป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม จนได้รับแต่งตั้งเป็นออกญาเสนาภิมุขรับราชการ ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชจนสิ้นชีวิต ปัจจุบันสมาคมไทย-ญี่ปุ่นได้สร้างหุ่นจำลอง นากามาซะ ยามาตะ และจารึกประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้านญี่ปุ่นในสมัยกรุงศรีอยุธยามาตั้งไว้ภายในหมู่บ้าน มีอาคารจัดแสดงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยากับต่างประเทศ

หมู่บ้านโปรตุเกส อยู่ที่ตำบลสำเภาล่ม บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทางทิศตะวันตก อยู่ทางใต้ของตัวเมือง ชาวโปรตุเกสเป็นชาวยุโรปชาติแรกที่เข้ามาติดต่อกับค้าขายกับกรุงศรีอยุธยา เมื่อปี พ.ศ. 2054 โดยอัลฟองโซ เดอ อัลบูเคอร์ก ผู้สำเร็จราชการของโปรตุเกสประจำเอเชีย ได้ส่งนายคูอาร์เต้ เพอร์นันเดส เป็นทูตเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา ชาวโปรตุเกสเข้ามาตั้งหลักแหล่งค้าขายและเป็นทหารอาสาในกองทัพกรุงศรีอยุธยา สร้างโบสถ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่ศาสนาและเป็นศูนย์กลางของชุมชน ปัจจุบันบริเวณนี้ยังมีร่องรอยซากสิ่งก่อสร้างปรากฏให้เห็นคือ โบราณสถานซานเปโตร หรือเรียกในสมัยอยุธยาว่าโบสถ์เซนต์โดมินิค เป็นโบสถ์ในคณะโดมินิกัน นับเป็นโบสถ์แห่งแรกที่สร้างขึ้นในแผ่นดินไทย เมื่อปี พ.ศ. 2083 ตั้งอยู่ในบริเวณเกือบกึ่งกลางหมู่บ้านโปรตุเกส มีเนื้อที่ประมาณ 2,400 ตารางเมตร ยาวตามแนวทิศตะวันออกไปตะวันตกหันหน้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ตัวอาคารแบ่งออกเป็นสามส่วน คือ ส่วนหน้าเป็นสุสานของชาวคาทอลิกคณะโดมินิกัน ส่วนกลางใช้ประกอบพิธีทางศาสนาและฝังศพบาทหลวง ส่วนในด้านหลังและด้านข้างเป็นที่พักอาศัยและมีการขุดค้นพบโบราณวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ โครงกระดูกมนุษย์ กิ่งงยาสูบ เหรียญกษาปณ์ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับกำไลแก้วและเครื่องประกอบพิธีทางศาสนา เช่น ไม้กางเขน เหรียญรูปเคารพในศาสนา ลูกประคำในส่วนของสุสานพบโครงกระดูกจำนวนมากมายถึง 254 โครง ฝังเรียงรายอย่างเป็นระเบียบและทับซ้อนกัน

หนาแน่นทั้งภายในและภายนอกอาคาร จากแนวโคจรกระดูกที่พบแบ่งขอบเขตสุสานออกเป็น 3 ส่วน ส่วนในสุดกลางตัวอาคารที่เป็นฐานโบสถ์ อาจเป็นโคจรกระดูกของบาทหลวงหรือนักบวช ถัดมาส่วนที่สอง ส่วนนี้อาจเป็นผู้มีฐานะทางสังคมในค่ายโปรตุเกสสูงกว่าคนธรรมดาทั่วไป ส่วนที่สามนอกแนวฐานโบสถ์มีการฝังซ้อนกันมากถึง 3-4 โคน โคนกระดูกเหล่านี้มีทั้งที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์และบางส่วนชำรุด จากหลักฐานเอกสารประวัติศาสตร์ กล่าวถึงการเกิดโรคระบาดร้ายแรงในปลายแผ่นดินพระเพทราชา เมื่อปี พ.ศ. 2239 มีผู้คนล้มตายมาก และในปี พ.ศ. 2255 ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระก็เกิดโรคระบาดอีกครั้งมีผู้คนล้มตายมาก อาจเป็นเหตุให้มีการขยายสุสานออกมาจากเดิมอยู่ในเกาะเมืองด้านทิศตะวันตกติดกับสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 ถนนอุทอง พระเจดีย์แห่งนี้เป็นโบราณสถานที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่งในเขตอุทยานประวัติศาสตร์

หมู่บ้านฮอลันดา อยู่ในเขตตำบลกระมัง ใกล้กับหมู่บ้านอังกฤษ สิ่งที่เหลืออยู่ก็คือหลักแสดงที่ตั้งหมู่บ้าน เขียนเป็นภาษาดัตช์และภาษาไทยว่า ชาวฮอลันดาเดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 2047 นายคอร์เนเลียส สเปกซ์ ซึ่งผู้อำนวยการสถานีการค้าเมืองปัตตานีส่งมาได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ขอดตั้งสถานีการค้าขึ้นในกรุงศรีอยุธยา นายสเปกซ์ได้เป็นผู้อำนวยการบริษัท ดัช อีสต์ อินเดียนในประเทศไทย บริษัทนี้เป็นบริษัทกึ่งราชการ อยู่ในความคุ้มครองดูแลของรัฐบาลฮอลันดา เมื่อตั้งบริษัททำการค้าขึ้นที่กรุงศรีอยุธยา ทำให้ไทยกับฮอลันดามีความสัมพันธ์ทางการทูตขึ้นด้วย ในรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถไทย คณะแรกได้เดินทางไปถึงกรุงเฮก เมื่อ พ.ศ. 2151 ได้เข้าเฝ้าพระเจ้ามอริสแห่งราชวงศ์ออเรนจ์เป็นคนไทยคณะแรกที่เดินทางไปถึงยุโรปในรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม ฮอลันดาได้เซ็นสัญญาฉบับแรกกับกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2160 ในตอนปลายแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ฮอลันดาอำนาจมาก และมีฐานะมั่นคงอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฮอลันดาในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองไม่สู้ราบรื่นนัก แต่ไม่มีเหตุการณ์ร้ายแรงถึงกับทำให้ฝ่ายดำเนินการรุนแรงกับฝ่ายไทยเหมือนกันกับที่ได้กระทำมาแล้วกับดินแดนต่าง ๆ รอบประเทศไทย ครั้งถึงแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถในการเมืองทรงเล็งเห็นอันตรายที่กำลังพญากับกรุงศรีอยุธยาขณะนั้น จึงทรงดำเนินนโยบายอย่างสุขุม เพื่อให้ประเทศไทยรอดพ้นเงื้อมมือฮอลันดา โดยการเปิดสัมพันธไมตรีทางการทูตกับประเทศฝรั่งเศส แต่พระราชวิเทโศบายนี้มีทั้งผลดีและผลร้าย ผลดีก็คือ สามารถยับยั้งมิให้ฮอลันดากลับมารุนแรงต่อไทย และผลร้ายก็คือ ประเทศไทยเกือบกลายเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ในรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา ฮอลันดาเซ็นสัญญาฉบับใหม่กับไทย ซึ่งแท้จริงคือ ฉบับที่ทำกับไทยเมื่อ

พ.ศ. 2160 นั่นเอง รัชกาลหลังจากนั้นสัมพันธไมตรีระหว่างทั้งสองฝ่ายไม่ดีขึ้น และเสื่อมทรามลงเป็นลำดับจนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า เมื่อ พ.ศ. 2310

ศิลปะการแสดง (Performance)

(หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, 2558, สืบออนไลน์) กรุงศรีอยุธยา ราชธานีของไทยในสมัยอดีต เคยเจริญรุ่งเรืองทั้งวัตถุและจิตใจของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน กวีในสมัยนั้นเขียนพรรณนาถึงกรุงศรีอยุธยาว่าสง่างามดั่งเมืองสวรรค์ประชาชนมีความสุขสำราญด้วยการเที่ยวเตร่ ชมการละเล่นหลากหลายชนิด ทั้งวัฒนธรรมประจำชาติก็เป็นที่สนใจของคนไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามาเชื่อมสัมพันธไมตรี ทำมาค้าขายในสมัยนั้นวัฒนธรรมสมัยอยุธยาที่ยังสืบสานต่อมามีจนถึงสมัยปัจจุบัน ทางด้านดนตรีและศิลปะการละเล่นนั้น นับเป็นวิวัฒนาการและเป็นแบบแผนที่ยอมรับของผู้ที่ได้ชมได้ฟังโดยทั่วไป

ดนตรีคีตศิลป์ ในสมัยอยุธยา มีวงดนตรีบรรเลงทั้งในพระราชสำนักและตามชุมชนชาวบ้านทั่วไป ดนตรีไทยสมัยอยุธยาวิวัฒนาการมาจากดนตรีสมัยสุโขทัย โดยเพิ่มเครื่องดนตรีให้มีมากขึ้นขึ้น เช่น เพิ่มระนาด ซึ่งในสมัยสุโขทัยไม่มีระนาด วงดนตรีที่มีระนาดเพิ่มขึ้นมาในสมัยอยุธยา เรียกว่า ปี่พาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย ปี่ใน ระนาด ซอวง ตะโพน กลองทัด (ลูกเดียว เพิ่งมาเพิ่มเป็น 2 ลูกในสมัยรัชกาลที่ 2 กรุงรัตนโกสินทร์) และเครื่องประกอบจังหวะคือ ฉิ่ง นอกจากวงปี่พาทย์แล้ว ในสมัยอยุธยา ยังมีวงเครื่องสายและวงมโหรีอีกด้วย วงเครื่องสายและวงมโหรีจะเป็นวงดนตรีในพระราชสำนักสำหรับบรรเลงถวายพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ชาวบ้านทั่วไปคงจะไม่มีวงดนตรีชนิดนี้เวลาที่มิงานพระราชพิธีจะมีเครื่องดนตรีเป็นพิเศษสำหรับประโคม ได้แก่ บัณเฑาะว์ (ลาลูแบร์ ราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศส เข้ามาเจริญพระราชไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เรียกบัณเฑาะว์ว่า ตลุงปุงปัง คงจะเรียกตามเสียงที่เกิดจากการไกวบัณเฑาะว์) สังข์ แตร ปี่โฉม ปี่ชวา เปิงมาง กลองชนะและโหม่ง ในสมัยอยุธยามีการติดต่อสัมพันธไมตรีกับนานาชาติ ทำให้ไทยเราได้รับวัฒนธรรมทางด้านดนตรีมาจาก ชาติเหล่านั้น เช่น ได้กลองแขก ปี่ชวามาจากชวา และได้กลองจิ้งมาจากจีน เป็นต้น ไทยเรานำเครื่องดนตรีของต่างชาติเข้ามาบรรเลงในวงดนตรีไทยได้อย่างเหมาะสม

การละเล่นหลวง การละเล่นในเวลาที่มิพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น พระราชพิธีโสกันต์ พระราชพิธีสมโภชพระบรมมหาราชวัง เป็นต้น จะมีการละเล่นของหลวงสมโภชโดยจัดเล่นถวายหน้าพระที่นั่ง การละเล่นของหลวงในพระราชพิธีมีระเบง โหม่งครุ่ม และกลาตีไม้ การละเล่นทั้ง 3 ชนิด ดังกล่าวนี้นี้ มีกล่าวไว้เป็นหลักฐานในงานสมโภชพระพุทธบาทสมัยสมเด็จพระ

พระเจ้าบรมโกศ ซึ่งพระมหานาควัดท่าทรายเขียนพรรณนาไว้ในหนังสือบุณโณวาทคำฉันท์บทที่เกี่ยวกับเล่นระเบง มีดังนี้

“บัดเป็องระเบงแต่ง	กลกายประคุดจุมง
ครุ่มเทริด บ สมทรง	กรกุ่มธนูเมียง
ย่องยิงมยุรมรณ	ก็สอ่อนสะเอดเอียง
ลูกคู่ก็แตกเสียง	โอะละพอดระหลบเวียน”

สำหรับบทที่เป็นการเล่นโหมงครุ่ม พระมหานาควัดท่าทราย บรรยายว่า

“โหมงครุ่มคณาชาย	กลเพศพึงแสง
ทับทรวงสะอิ่งแผง	ก็ตะกุดตะโกคำ
เทริดใส่ บ ไครยล	ก็ละลนละลาวท่า
กุ่มแสบทวารำ	ศัพทร้องดำเนินวง”

การเล่นระเบง โหมงครุ่ม กุลาตีไม้ เป็นการละเล่นของหลวงในพระราชพิธี ผู้เล่นเป็นข้าราชการในราชสำนัก มีใช้ชาวบ้านทั่วไป

ละครนอกและละครใน ชาวบ้านทั่วไปที่เป็นผู้ชายร่วมกันจัดการละเล่นตามแบบอย่างที่เราเรียกว่า ละคร นับเป็นละครของชาวบ้านแสดงเรื่องต่าง ๆ ต่อมาเกิดละครของพระมหากษัตริย์แสดงโดยสาวสรรกำนัลใน แสดงเรื่อง รามเกียรติ์ อิเหนา และอุณรุฑ จึงมีประกาศห้ามมิให้ชาวบ้านแสดงละครทั้ง 3 เรื่องนี้ ละครของชาวบ้านที่ใช้ผู้ชายแสดงจะไม่ประณีตทั้งในลีลาท่ารำ และการร้องเพลง การดำเนินเรื่องจะรวดเร็ว เวลาที่มีบทเจรจาตลกจะใช้ถ้อยคำสองแง่สองง่าม ค่อนข้างหยาบคาย โดยมุ่งหมายให้คนดูสนุกสนาน และไม่ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีมากนัก เพลงร้องจะเป็นแบบของละครชาวบ้าน ภายหลังที่เกิดมีละครนางใน แสดงในพระราชฐานของพระมหากษัตริย์ และกำหนดชื่อว่า ละครใน ละครของชาวบ้านจึงมีชื่อว่า ละครนอก เพลงร้องก็มีคำว่า “นอก” ต่อท้าย เช่น เพลงช้าปี่นอก เพลงร่ายนอก เพลงโองปี่นอก เป็นต้น ในขณะที่ชาวบ้านแสดงละครแบบชาวบ้านกันอย่างแพร่หลายนั้น ในพระราชฐานของพระมหากษัตริย์ ก็มีการจับระบำรำฟ้อน โดยผู้แสดงเป็น สาวสรรกำนัลใน ต่อมาพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่ง ผู้ครองกรุงศรีอยุธยาคงจะมีพระราชดำรัสให้นางรำเหล่านั้น จับระบำรำฟ้อนเป็นเรื่อง เช่น เรื่องรามสูรเมขลา อันเป็นตำนานฟ้าแลบ ฟ้าร้อง เมื่อได้แสดงเป็นตอนเป็นชุดแล้ว จึงจัดแสดงเป็นเรื่องยาว ๆ โดยนำเรื่องรามเกียรติ์ เรื่องอุณรุฑ และต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ เกิดมีเรื่องอิเหนาเพิ่มขึ้นมา จึงนำทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวแสดงเป็นละครกำหนดชื่อละครใน โดยใช้ผู้แสดงเป็นหญิงล้วน ศิลปะการแสดงละครในเน้นความสำคัญที่การรำร่ายรำอ่อนช้อยสวยงามไม่มีการตลกโดยไม่มีถ้อยสั้นวรรณะเพลงก็ร้อง

ตรงกันข้ามกับละครนอก และกำหนดให้เป็นเพลงร้องของละครในโดยเฉพาะ เช่น เพลงซ้ำปี่ใน เพลงร้ายใน และเพลงไอ้ปี่ใน เป็นต้น

หนังใหญ่ วัฒนธรรมด้านการละเล่นที่นิยมแพร่หลายในสมัยอยุธยาอีกอย่างหนึ่งคือหนังใหญ่ การเล่นหนังใหญ่นิยมเล่นเรื่องรามเกียรติ์ ศิลปะการเล่นหนัง ใหญ่จะต้องตั้งจอหนังใหญ่โดยคาดด้วยผ้าขาว สวมไฟไว้ทางด้านหลังจอ ผู้ขีดหนังจะนำตัวหนังที่มีขนาดใหญ่ บางตัวสูงประมาณ 2 เมตร กว้าง 1 เมตร ฉลุสลักเป็นภาพตัวในเรื่องรามเกียรติ์ แบ่งเป็นตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิง ออกมาขีดทั้งทางด้านหลังจอ และหน้าจอ เวลาขีดหนังทางด้านหลังจอ คนดูจะแลเห็นลวดลายตัวหนังที่ฉลุสลักอย่างสวยงาม เวลาที่คนขีดหนังนำหนังออกมาขีดทางด้านหน้าจอ คนดูจะได้เห็นศิลปะ การเดินยกขาขึ้นลงของผู้ขีดหนังใหญ่ ดนตรีที่ได้บรรเลงประกอบการเล่นหนังใหญ่ คือ วงปี่พาทย์เครื่องห้า การดำเนินเรื่องมีคนพากย์ เจรจา โดยเจรจาตอนบทพูดและดำเนินเรื่อง พร้อมทั้งบอกเพลงหน้าพาทย์ให้นักดนตรีบรรเลงด้วย

การแสดงโขน หลังจากการเล่นหนังใหญ่ไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร จึงเกิดมีการละเล่นชนิดใหม่ขึ้นมาแทน คือ โขน การแสดงโขนมีวิวัฒนาการมาจากหนังใหญ่นั้นเอง โดยนำเรื่องรามเกียรติ์มาแสดง นำวงปี่พาทย์เครื่องห้ามาบรรเลงประกอบ ใช้คนแต่งกายเป็นตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิงออกไปแสดง การดำเนินเรื่องใช้คนพากย์ เจรจา เช่นเดียวกัน โขนที่แสดงในสมัยอยุธยา นิยมแสดงบนสนามกว้างๆ ไม่มีฉากประกอบ ใช้ธรรมชาติเป็นฉาก เรียกว่า โขนกลางแจ้ง ครั้งหนึ่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โปรดให้มีโขนกลางแจ้ง ทำขวัญเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ เนื่องจากเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ถูกหลวงสรศักดิ์ชกปากถึงกับพันหัก 2 ซี่ นอกจากโขนกลางแจ้งแล้ว ก็มีโขนนั่งราวหรือโขนโรงนอก การแสดงโขนแบบนี้มีการปลูกโรงให้เล่น ตัวแสดงนั่งบนราวไม้กระบอกแทนการ นั่งเตียง จึงเรียกว่า โขนนั่งราว เหตุที่มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โขนโรงนอก เป็นเพราะว่าต่อมาเกิดมีการนำเอาศิลปะการแสดงละครในเข้าร่วมในการแสดงโขน เช่น มีการร้องเพลงแบบละครใน เรียกว่า โขนโรงใน โขนนั่งราวที่แสดงอยู่ก่อน จึงได้ชื่อว่า โขนโรงนอก ยังมีโขนอีกชนิดหนึ่ง ชื่อ โขนหน้าจอ การแสดงโขนชนิดนี้เกิดขึ้นตอนที่หนังใหญ่เริ่มวิวัฒนาการมาเป็นโขน โดยมีการปล่อยตัวโขนออกมาแสดงที่หน้าจอสลักกับการขีดหนังใหญ่ ต่อจึงเลิกการขีดหนังใหญ่มีแต่การแสดงโขนอย่างเดียว การแสดงโขนที่มาแทนหนังใหญ่ก็ยังคงแสดงอยู่บนพื้นดินหน้าจอหนังใหญ่นั้นเอง ต่อมาจึงมีการปลูกโรงยกพื้นสูงระดับสายตาคคนดู และซึ่งผ้าขาวเป็นจอแบบหนังใหญ่ แต่แก้ไขให้มีประตูเข้าออก 2 ข้าง ทั้งด้านซ้ายและด้านขวา สำหรับให้ตัวโขนเข้าออก ถัดจากขอบประตูออกมาทางด้านขวาเขียนเป็นภาพพลับพลาพระรามทางด้านซ้ายของเวทีเขียนเป็นรูปปราสาทราชวัง สมมติเป็นกรุงลงกาหรือเมืองยักษ์ การแสดงโขนในสมัยอยุธยา นับเป็นเครื่องราชูปโภคอย่าง

หนึ่งของพระมหากษัตริย์ราชกุมารทั่วไปจะทำเทียมมิได้ จึงไม่มีโขนของชาวบ้านแสดง แข่งกับโขนหลวงประชาชนที่เป็นชายแสดงได้เพียงละครนอกเท่านั้น

เพลงพื้นบ้าน มีวัฒนธรรมชาวบ้านสมัยอยุธยาอยู่อย่างหนึ่ง ที่ประชาชนชายและหญิงแสดงร่วมกัน คือ การร้องเพลงพื้นบ้าน ในสมัยอยุธยาเรียกการร้องเพลงชนิดนี้ตามชื่อเพลงว่า เทพทอง เทพทองเป็นชื่อเพลงพื้นบ้าน ชนิดหนึ่ง ชายหญิงร้องโต้ตอบกัน พระมหานาค วัดท่าทรายบรรยายเกี่ยวกับเพลงเทพทองไว้ในหนังสือบุญโณวาทคำฉันท์ ว่า

“เทพทองคะนองเฮ ชนเปรสสดับสรวล
โต้ตอบก็ไปควร ประถ้อยแถลงกัน”

หุ่นหรือหุ่นใหญ่หรือหุ่นหลวง หุ่นในสมัยอยุธยา จำลองแบบจากตัวละครที่เป็นคน โดยการทำรูปหุ่นเป็นตัวคนสูงประมาณ 1 เมตร แต่งกายเครื่องละคร มีสายใยร้อยเข้าไปในแขนในมือ และในนิ้ว สามารถดึงสายใยให้หุ่นร้ายรำเลียนแบบตัวละครที่เป็นคนจริง ๆ ได้ในงานสมโภชพระพุทธรูปบาทสมเด็จเจ้าบรมโกศ มีการละเล่นเป็นมหรสพในเวลากลางวัน ซึ่งพระมหานาควัดท่าทราย บรรยายไว้ในหนังสือบุญโณวาทคำฉันท์ ว่า

“ฝ่ายหุ่นที่ตั้งให้ ศัพทสำวกระโหมโครม
ชูเชิดพระโคโคดม ทวิพราหมณรณงค์
เริ่มเรื่องพระไชยทัต จรเสด็จพนาพง
ลอบล้อมมฤคยง อสุรท้าวภูเวรแปลง”

แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล (Social Festivals)

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏประเพณีสำคัญ ซึ่งเป็นพระราชพิธีทั้ง 12 เดือน ในกฎมณเฑียรบาลที่ตราขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมพระยาดำรงเดชนานุภาพทรงสันนิษฐานว่า กฎมณเฑียรบาลนี้ถูกตราขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถราวปี พ.ศ. 2001 (จุลศักราช 820) และได้สูญหายไปเมื่อครั้งเสียกรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 จึงไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดนักเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมโดยละเอียดของกรุงศรีอยุธยา พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมไว้เป็นหมวดหมู่ในกฎหมายตราสามดวง เมื่อ พ.ศ. 2347 (ฉัตรบงกช ศรีวัฒนธรรมสาร, 2546, หน้า 14) ทั้งนี้ สันนิษฐานว่า พระราชพิธีสำคัญหลายพระราชพิธีทั้งที่ได้รับการรวบรวมไว้ในพระราชพิธีสิบสองเดือนและตามหลักฐานอื่น ๆ ส่งอิทธิพลมาถึงประเพณีของประชาชน ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันด้วย ผู้วิจัยขอยกพระราชพิธีและประเพณีที่สามารถนำมาสืบทอด อนุรักษ์ และส่งเสริมผ่านรูปแบบของการท่องเที่ยวได้ ดังนี้

เข้าพระวษา หรือพระราชพิธีเข้าพรรษา ในเดือนแปดเป็นพิธีการในพระพุทธศาสนา เป็นประเพณีเมื่อถึงฤดูฝนพระสงฆ์หยุดอยู่ ณ เมืองใดเมืองหนึ่ง เป็นการจำพรรษาในที่สงัดแห่งใดแห่งหนึ่ง เช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติ เมื่อเข้าพรรษาแล้วไม่ให้ท่องเที่ยวไป ต้องอยู่จำพรรษาในวัดแห่งเดียวให้ครบ 3 เดือน มีการบวชนาคหลวง สมัยอยุธยาในแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ มีการบวชนาคหลวงเท่าพระชนมายุถือเป็นพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่ (ฉัตรบงกช ศิริวัฒนसार, 2546, หน้า 26)

พระราชพิธีอาศุขแข่งเรือ ในเดือนสิบเอ็ด เป็นฤดูน้ำหลาก เนื่องจากมีฝนตกหนัก ต้นข้าวในนากำลังชูกอเพราะได้น้ำมากพอสำหรับหล่อเลี้ยงลำต้น จึงมีพระราชพิธีแข่งเรือ อันเป็นการชักซ้อมกำลังทางเรือและฝีพาย การเตรียมความพร้อมทางน้ำดูได้จากกระบวนการพยุหยาตราทางชลมารค ซึ่งพระราชพิธีดังกล่าวนี้ ปรับปรุงแบบแผนมาจนถึงประชาชนทั่วไป จนมีการจัดกิจกรรมแข่งเรือยาว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พิธีจรองเปรียงลดชุดลอยโคม คือ พระราชพิธีจรองเปรียงลดชุดลอยโคมหรือพระราชพิธีลอยพระประทีป เป็นการพิธียกโคมขึ้นบูชาเทพเจ้าทั้งสาม คือ พระอิศวร พระนารายณ์ และพระพรหมในศาสนาพราหมณ์ ภายหลังปรับเปลี่ยนตามแนววิถีคติความเชื่อของพุทธและปรับเปลี่ยนตามสภาพสังคม เดิมกระทำ 15 วันจนถึงในวันขึ้น 15 ค่ำ นอกจากนี้ยังมีพิธีอาบน้ำคืนเพ็ญ ที่ปรากฏหลักฐานตามหนังสือพระราชพิธี 12 เดือน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เดิมนิยมประกอบพิธีในเดือน 3 ตรงกับวันมาฆบูชา แต่ภายหลังปรับเปลี่ยนไปจัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 หรือวันลอยกระทง

การส่งพรหมจารี คือ **พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์** เดือนสี่ เป็นพระราชพิธีทำบุญตรุษสุคติ คือ พิธีตัดปีส่งปีเก่าเพื่อจะขึ้นปีใหม่ ปรากฏในกฎมนเทียรบาลเป็นโบราณราชประเพณี เริ่มด้วยเจ้าพนักงานตั้งพระราชพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์ที่หอเวทียาศึกในวังหลวง มีการสวดอาถรรพณ์วิญญูสูตร หรือเรียกว่า สวดภาณยักษ์รอบกำแพงพระบรมมหาราชวังในวันสิ้นปี แล้วยิงปืนใหญ่ที่เรียกว่า ยิงปืนอาถรรพณ์ขับไล่ภูตผีปีศาจทุกชนิดให้ตกใจและหนีไป ทำให้มีความสะอาดหมดจดในวันขึ้นปีใหม่ต่อไป เป็นพระราชพิธีประจำปีเพื่อความมีสวัสดิมงคลแก่พระนครและพระเจ้าแผ่นดิน พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายใน ตลอดจนราษฎร ซึ่งพระราชพิธีดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องและจัดขึ้นใกล้เคียงกับประเพณีสงกรานต์ในปัจจุบัน

พระราชพิธีคล้องช้าง ในสมัยโบราณมีการสร้างเพนียดจับช้างไว้หลายแห่ง แต่ในสภาพปัจจุบันเพนียดหลวงกรุงเก่า ที่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ยังคงมีสภาพที่สมบูรณ์ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างเมื่อใด แต่เดิมการคล้องช้างเป็นประเพณีประจำปี แต่หากมีพระราชอาคันตุกะมาเยือนในฤดูจับช้าง พระมหากษัตริย์ก็จะทรงโปรดฯ ให้กระทำพิธีคล้องช้าง

ให้แขกบ้านแขกเมืองได้ชม ดังปรากฏในหลักฐานจดหมายเหตุของเซอร์วาเลียร์ เดอ โซมองต์ ราชทูตฝรั่งเศสที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้บันทึกไว้ว่า “สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดให้ชมการจับช้างเถื่อนที่เพนียดเมืองลพบุรีครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2229” ทั้งนี้ทรงปฏิบัติสืบทอดมาจนสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยทรงโปรดฯ ให้จับช้างที่เพนียดอยุธยาให้พระเจ้าชาร์นิโคลาสที่ 2 ทอดพระเนตร เมื่อครั้งทรงดำรงตำแหน่งมกุฎราชกุมาร และคราวแกรนด์ ดยุกบอริส วลาดิโรวิตช์ แห่งรัสเซียเสด็จเยือนประเทศไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะ ในรัชกาลปัจจุบันไม่มีการจับช้างเถื่อน แต่มีการจัดสถานีคล้องช้างในเพนียดหลายครั้ง กล่าวคือ วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2505 ครั้งกษัตริย์เดนมาร์กและพระราชินีอินกริด เสด็จฯ เยือนประเทศไทย ตลอดจนคราวพระราชพิธีฉลองรัชมังคลาภิเษก เมื่อปี พ.ศ. 2531 และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดแสดงการคล้องช้าง ในปี พ.ศ. 2533

ประเพณีการลงแขกทำนา ประเพณีลงแขกทำนาคำนับเป็นประเพณีอีกประเพณีหนึ่งที่ชาวกรุงศรีอยุธยาเฝ้ารักษาเอาไว้ คือ เมื่อถึงฤดูเกี่ยวข้าว ชาวนาก็ช่วยกันเก็บเกี่ยว ร้องรำทำเพลงกันไปบ้าง ได้ทั้งงานได้ทั้งความเบิกบานสำราญใจและไม่ตรีจิตมิตรภาพ ทุกวันนี้ก็ยังคงปฏิบัติกันอยู่ประเพณีนี้แสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพรียง ความรักพวกพ้องของชาวกรุงศรีอยุธยา เป็นการปฏิบัติเข้าทำนองสุภาษิตที่ว่า “โบราณว่า ถ้าเหลือกำลังลาก ให้ออกปากบอกแขกช่วยแบกหาม” เท่ากับเป็นเครื่องยืนยันถึงลักษณะนิสัยใจคอของคนไทยในสมัยก่อนอีกกรณีหนึ่ง

ความรู้ การดำเนินวิถีชีวิต และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (Knowledge and Culture)

วัฒนธรรมการแต่งกาย การแต่งกายมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในการสร้างความสุขใจได้ทางหนึ่ง ด้วยเหตุที่มนุษย์รักงาม และเป็นสิ่งที่หาได้ไม่ยากนัก วัฒนธรรมการแต่งกายของคนในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นอยู่ และมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยภาวะของบ้านเมือง สมัยอยุธยามีการแต่งกายประกอบด้วย การแต่งกายของคนชั้นสูง คนชั้นสูงแต่งกายตามขนบธรรมเนียมประเพณีของราชการ ซึ่งเจ้านายหรือข้าราชการผู้ใหญ่ทั้งหลายใช้กัน และพวกผู้ดีมีสกุล ผู้หญิงทั้งหลายถือเป็นแบบอย่างเพราะแสดงให้เห็นว่าอยู่ในสังคมชั้นสูง การแต่งกายของชาวบ้าน ชาวบ้านจะนุ่งโจงกระเบน พวกทางเหนือ ผู้ชายมักไว้ผมยาว ส่วนพวกทางใต้มักตัดผมให้สั้น สมัยสมเด็จพระนารายณ์ ผู้ชายตัดผมทรงมหาดไทย ส่วนผู้หญิงคงไว้ผมยาวและห่มผ้าสไบ การแต่งกายยามเกิดสงคราม ยามสงครามผู้หญิงอาจต้องช่วยสู้รบหรือให้การสนับสนุน มีการเปลี่ยนทรง

ผมตัดผมให้สั้นดูคล้ายชาย ทะมัดทะแมงเข้มแข็งขึ้น การนุ่งห่มต้องให้รัดกุม แน่นไม่รุ่มร่าม เคลื่อนไหวได้สะดวก ห่มผ้าแบบตะเบ็งมาน ส่วนผู้ชายไม่เปลี่ยนแปลง

อาหารพื้นบ้านสมัยอยุธยา (คลังสารสนเทศอาหารไทย อาหารท้องถิ่น, 2553, สื่อออนไลน์) สมัยอยุธยาถือว่าเป็นยุคที่การติดต่อการค้าต่างชาติดำเนินไปอย่างกว้างขวาง จากหลักฐานบันทึกของ “มองซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์” อัครราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส เขียนว่า “ไม่มีชนใดที่จะสมถะเท่าชนชาวสยาม ชาวบ้านดื่มกันแต่น้ำเปล่า และอยู่กันอย่างมีความสุข ด้วยอาหารการกินง่าย ๆ เพียงข้าวเปล่ากับปลาแห้ง หรือปลาเค็มตัวเล็ก ๆ อาจมีเครื่องจิ้มบ้าง ปลานั้นซุกซุ่มเหลือเกินจับชั่วโมงหนึ่งนำไปกินได้หลายวัน” และยังพบว่า คนอยุธยายังคงมีปลาเป็นหลัก มีต้ม แกง และคาดว่ามีการใช้น้ำมันในการประกอบอาหาร แต่เป็นน้ำมันจากมะพร้าว และกะทิ มากกว่าไขมันหรือน้ำมันจากสัตว์มากขึ้น คนไทยสมัยนี้มีการถนอมอาหาร อาทิ การนำไปตากแห้งหรือทำเป็นปลาเค็ม มีอาหารประเภทเครื่องจิ้ม เช่น น้ำพริกกะปิ เป็นต้น นิยมบริโภคสัตว์น้ำมากกว่าสัตว์บก โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ ไม่นิยมนำมาฆ่าเพื่อใช้เป็นอาหาร ได้มีการกล่าวถึง แกงปลาต่าง ๆ ที่ใช้เครื่องเทศ แกงที่ใส่หัวหอม กระเทียม สมุนไพรหวาน และเครื่องเทศแรง ๆ ที่คาดว่านำมาใช้ประกอบอาหารเพื่อดับกลิ่นคาวของเนื้อปลา อาหารเช้า คนอยุธยาสมัยก่อนส่วนหนึ่งเน้นปรุงง่าย และใช้การหุงข้าวสารที่เหนียวคล้ายข้าวเหนียว แต่ไม่ใช่ข้าวเหนียว เป็นข้าวพื้นเมืองคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันในพม่า กัมพูชา หรือเวียดนามยังมีการปลูกอยู่ เม็ดข้าวจะอวบ เม็ดยาว ซึ่งคำว่า “จก” หรือ “เป็บ” มาจากการทานข้าวประเภทนี้ นอกจากนี้ยังมีหลักฐานจากการบันทึกของบาทหลวงชาวต่างชาติที่แสดงให้เห็นว่าอาหารของชาติ เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ในสมเด็จพระนารายณ์ เช่น เหล้าองุ่นจาก สเปน เปรู อิตาลี และฝรั่งเศส เป็นต้น หรือแม้แต่อาหารจีนนั้นคาดว่าเริ่มมีมากขึ้นในช่วงยุคกรุงศรีอยุธยาตอนปลายที่ไทยติดสัมพันธ์กับชาติตะวันตก ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า อาหารไทยในสมัยอยุธยา ได้รับเอาวัฒนธรรมจากอาหารต่างชาติ โดยผ่านทาง การมีสัมพันธ์ไมตรีทั้งทางการ ทูตและทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ และจากหลักฐานที่ปรากฏทางประวัติศาสตร์ว่า อาหารต่างชาติส่วนใหญ่แพร่หลายอยู่ในราชสำนัก ต่อมาจึงกระจายสู่ประชาชน และกลืนกลายเป็นอาหารไทยไป ในที่สุด “กลุ่มมุสลิมเปอร์เซีย สันนิษฐานว่า เป็นชนชาติแรกที่นำอาหารประเภทกะทิเข้ามาในอยุธยา ซึ่งกะทิพอใส่เข้าไปในอาหารแล้วจะเป็นแกง อาหารที่คนกลุ่มนี้ทาน เช่น กวยเตี๋ยวแกง มัสมั่นต่าง ๆ ถ้ามองมาถึงอาหารที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันอย่าง ข้าวยังมีการทานอยู่ แต่การปรุงมีการแปรรูปมากขึ้น โดยการทำให้กินง่ายและรวดเร็ว” อาหารเช้าที่คนกรุงศรีอยุธยานิยมทาน คือ “ข้าวเหนียวหัวหงอก” เป็นข้าวเหนียวคล้ายข้าวเหนียวหน้าปลาแห้ง แต่มีการโรยหน้าด้วยมะพร้าวขูด เมื่อนี้พอไปถามคนพม่าจะบอกว่า คนโบราณ

กินกันมานาน พอไปดูที่เวียดนาม กัมพูชา ก็นิยมเหมือนกัน จึงสันนิษฐานว่า คนกรุงศรีอยุธยา สมัยก่อนเคยทานอาหารชนิดนี้ โดยเมนูนี้นิยมเพราะทำง่าย พอ รวมถึงมีความเค็มกับหวาน อยู่ในตัว ในอยุธยาปัจจุบันอาหารชนิดนี้แทบไม่มีเหลือแล้ว ต่างจากประเทศเพื่อนบ้านยังรักษา การกินอยู่

อาหารชาววัง อาหารเข้าของราชวงศ์ในอยุธยามีความหลากหลายกว่าชาวบ้านทั่วไป เช่น นำแกงเหงาหงอด ที่ชาวโปรตุเกสนิยมทาน ซึ่งถ้ามีฐานะดีจะกินอาหารเข้าต่างจากชาวบ้าน ปกติ อย่างชาวบ้านหาข้าวกับปลามาปิ้งย่างก็กินได้ แต่คนมีเงินจะกินอาหารที่มีเครื่องเทศ เช่น น้ำพริกกะปิ แกงกะทิที่ใส่หัวหอม มีหลักฐานการใช้ผักหวานนำมาประกอบอาหาร ผิดจาก ชาวบ้านที่วันไหนไม่มีเวลาทำอาหารก็อาศัยชุดเผือกหามันกิน ตามหลักฐานอ้างอิงของ บาทหลวง เดอ ลาลูแบร์ ชาวฝรั่งเศส จดบันทึกไว้ว่า อาหารไทยมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ยุคพระนารายณ์มหาราช ส่วนอาหารชาววังนั้น คือ อาหารชาวบ้าน แต่มีการนำเสนอที่สวยงาม คือ ต้องไม่มีก้าง ไม่มีกระดูก ต้องเปื่อยนุ่ม จะไม่มีของแข็ง พวกผักก็ต้องตัดพอดำ หากสิ่งใด มีเมล็ดก็ต้องเอาออก การจะทำอาหารให้อร่อย ต้องรู้รสชาติที่แท้จริงของอาหารนั้น ๆ (รายการ คิดเล่นเห็นต่างกับคำผกา, 2556, สื่อออนไลน์)

ขนมไทยในสมัยอยุธยา (พนิดา อภิรามเมธา, 2553) หลักฐานเก่าแก่ที่สุดที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างขนมไทยกับคนไทยก็คือ วรรณคดีมรดกสุโขทัยเรื่องไตรภูมิพระร่วง ซึ่งกล่าวถึงขนมต้มที่เป็นขนมไทยชนิดหนึ่งไว้ คำว่า ขนม มีใช้มาหลายร้อยปียากจะสันนิษฐาน แน่แน่นอนได้ เช่นเดียวกับไม่มีหลักฐานยืนยันแน่นอนว่า "ขนมไทย" เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยใดเป็น ครั้งแรก แต่ตามประวัติศาสตร์ไทยมีหลักฐานตอนหนึ่งว่า มีการจารึกชื่อขนมในการจารึกแบบ ลายแทงสมัยโบราณ ขนมที่ปรากฏ คือ ไช้กบ นกปล่อย บัวลอย อ้ายตื้อ ซึ่งไช้กบ อาจหมายถึง เม็ดแมงลัก นกปล่อย อาจหมายถึง ลอดช่อง บัวลอย อาจหมายถึง ข้าวตอกอ้ายตื้อ อาจหมายถึง ข้าวเหนียว ขนมทั้งสี่ใช้น้ำกระสายอย่างเดียวกัน คือ น้ำกะทิ โดยใช้ถ้วยใส่ขนม ซึ่งเรียกการเลี้ยงขนม 4 อย่างนี้ว่า "ประเพณี 4 ถ้วย" ขนมไทยเริ่มแพร่หลายมากขึ้นในสมัย อยุธยา ดังปรากฏข้อความในจดหมายเหตุบางฉบับกล่าวถึง ย่านป่าขนม หรือตลาดขนม บางฉบับกล่าวถึง "บ้านหม้อ" ที่มีการปั้นหม้อ และรวมไปถึงกระทะขนมเบื้อง เต่า และรังขนม ครก แสดงให้เห็นว่า ขนมครกและขนมเบื้องนั้น คงจะแพร่หลายมากจนถึงขนาดมีการปั้นเต่า และกระทะขาย บางฉบับกล่าวถึงขนมชะมด ขนมกงเกวียนหรือขนมกง ขนมครก ขนมเบื้อง ขนมลอดช่อง นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงประวัติของท้าวทองกีบม้า หรือ มารี ก็มาร์ ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในอยุธยา ภายหลังจากพวกชามูโรซูดแรกจะเดินทางเข้ามาเป็นทหารอาสา ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไม่นานนัก ชีวิตช่วงหนึ่งของท้าวทองกีบม้า

ได้เข้าไปรับราชการในพระราชวังตำแหน่งหัวหน้าห้องเครื่องต้น ดูแลเครื่องเงินเครื่องทองของหลวง เป็นหัวหน้าเก็บพระภูษาฉลองพระองค์ และเก็บผลไม้ของเสวย มีพนักงานอยู่ใต้บังคับบัญชาเป็นหญิงล้วน จำนวน 2,000 คน ซึ่งเธอก็ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่ชื่นชมยกย่อง มาริ ก็มาริ ได้สอนการทำขนมหวานจำพวกทองหยอด ทองหยิบ ฝอยทอง ทองพลุ ทองโปร่ง ขนมฝิง และอื่น ๆ และถูกถ่ายทอดต่อมายังแต่ละครอบครัวกระจายไปในหมู่คนไทย ปัจจุบันขนมไทย สามารถจัดแบ่งเป็นชนิดต่าง ๆ ได้ตามลักษณะของเครื่องปรุง ลักษณะกรรมวิธีในการทำ และลักษณะการหุงต้ม คือ

1. ขนมประเภทไข เช่น ฝอยทอง ทองหยิบ ทองหยอด สังขยา ฯลฯ
2. ประเภทหนึ่ง เช่น ขนมชั้น ขนมสาลี่ ขนมบัวดอกไม้ ขนมทราย ฯลฯ
3. ขนมประเภทต้ม เช่น ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว มันต้มน้ำตาล ฯลฯ
4. ขนมประเภทกวน เช่น ขนมเปียกปูน ชำหรับิม ขนมตะโก้ ฯลฯ
5. ขนมประเภทอบและผิง เช่น ขนมดอกเกตุขาว ขนมบัวป็น ขนมหน้าฉนวน ฯลฯ
6. ขนมประเภททอด เช่น ขนมกง ขนมฝักบัว ขนมสามเกลอ ฯลฯ
7. ขนมประเภทปิ้ง เช่น ข้าวเหนียวปิ้ง ขนมจาก ฯลฯ
8. ขนมประเภทเชื่อม เช่น กัลฉวยเชื่อม สากเชื่อม ฯลฯ
9. ขนมประเภทฉาบ เช่น เผือกฉาบ กัลฉวยฉาบ มันฉาบ ฯลฯ
10. ขนมประเภทน้ำกะทิ เช่น เผือกน้ำกะทิ ลอดช่องน้ำกะทิ ฯลฯ
11. ขนมประเภทน้ำเชื่อม เช่น ผลไม้ลอยแก้ว วุ้นน้ำเชื่อม ฯลฯ
12. ขนมประเภททอด เช่น กัลฉวยทอดชี แกงบวดเผือก ฯลฯ
13. ขนมประเภทแช่อิ่ม เช่น มะม่วงแช่อิ่ม มะเขือเทศแช่อิ่ม กระท้อนแช่อิ่ม ฯลฯ

ย่านการค้าชุมชนโบราณ (วรรณัย พงศาชลากร, 2552, สืบออนไลน์) ย่านการค้า (Locality) แต่หากความหมายทางมานุษยวิทยาเชิงประวัติศาสตร์แล้ว “ตลาด” ถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม (Social Phenomena) ที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง เพราะตลาดคือสถานที่ที่เป็นที่รวมของมนุษย์ในแต่ละกลุ่มชุมชน ที่ตั้ง (Place) ชื่อ (Manes) และขนาด (site area) ของตลาด สามารถอธิบายไปถึงชื่อของย่านที่อยู่อาศัยของผู้คน จำนวนประชากร ลักษณะทางภูมิศาสตร์ รวมไปถึงสภาพวิถีชีวิตพื้นฐานประจำวัน ความหลากหลายของสินค้าที่มีอยู่ในตลาด สามารถอธิบายได้ถึงกิจกรรมทางสังคม ระดับสังคม อาหาร และพืชพรรณ เทคโนโลยีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับชุมชน จนไปถึงการติดต่อระหว่างรัฐต่อรัฐ การค้าขายระหว่างประเทศ ฯลฯ และเมื่อเราพบตลาด 1 แห่ง ก็สามารถสรุปอุปมาได้ว่า มีชุมชนโพรฟ้าตามชื่อตลาดนั้นอยู่ด้วย 1-2 ชุมชนตรงย่านตลาดนั้น ตลาดในกรุงศรีอยุธยาจากหลักฐาน

บันทึกและคำให้การ ล้วนแสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองมั่งคั่งของการค้าขายในสยามประเทศและบ้านเมืองรอบข้าง ไพร่ฟ้ามีอิสระและเสรีภาพมากกว่าที่เราเคยรับรู้ในประวัติศาสตร์ของระบบไพร่และการควบคุมผู้คน พ่อค้าพาณิชจากต่างประเทศล้วนหลากหลาย มาจากทุกทิศทางต่างกลุ่มก็ล้วนมีคลังเก็บสินค้าไว้ใกล้ท่าเรือเพื่อเตรียมนำสินค้าเหล่านั้นออกมาขายปลีก ให้กับชาวบ้านร้านตลาด ในขณะที่สินค้าที่มีความสำคัญ เป็นที่ต้องการและให้ผลกำไรต่อกันในระดับสูง รัฐและผู้ปกครองจะเข้ามาทำการค้าแบบ "ขายส่ง" กับเหล่าพ่อค้าพาณิชต่างประเทศนั้นอย่างเปิดเผย ตลาดการค้าจึงมิได้จำกัดวงอยู่เพียงเฉพาะตลาดของชนชั้นสูง ไพร่ฟ้า และข้าทาสก็มีโอกาสได้ลิ้มรสและเลือกซื้อเลือกหาอาหารมากประเภท จากชาวบ้านย่านป่าต่าง ๆ ต้องการกินขนมก็ไปป่าขนม ต้องการปู ปลาทะเลก็มีตลาดร้านรวงล่องเรือมาขาย ทั้งยังย่านชาวจีนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่เมืองแหม่นทางแถบคลองสวนพลูและทางใต้ของเกาะเมือง ก็มีวิถีชีวิตในการเพาะปลูกและผลิตอาหารประเภทเห็ด ผักนานาพันธุ์และเนื้อหมู มาขายตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา จนถึงช่วงก่อนมีการพัฒนาระบบชลประทานในประเทศสยาม เมื่อเพียง 100 ปีที่แล้ว ตลาดและย่านการค้าจึงเป็นหลักฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญ ที่จะนำพาให้ผู้สนใจประวัติศาสตร์ มีจินตนาการความคิดและมีความสุขกับภาพวิถีชาวบ้านของชากรุงศรีอยุธยาที่กำลังรุ่งเรืองขึ้นอีกครั้ง ในจิตใจและองค์ความรู้ ซึ่งข้อมูลตลาดเก่าที่เรียงเรียงจากหนังสือคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวง พ.ศ. 2534 มีตลาดในเมือง 61 ตำบล มีอยู่ตามย่านต่าง ๆ ตลาดน้ำหรือตลาดเรือมี 4 แห่ง ล้วนเป็นตลาดใหญ่อยู่ในแม่น้ำรอบพระนครตลาดบก มีตลาดบนบกนอกกำแพงพระนคร อยู่ตามชานพระนครบ้าง ตามฝั่งปากกรุงบ้าง ติดตั้งแต่รอบบริเวณขนอนใหญ่ทั้ง 4 ทิศรอบกรุงเข้ามา จนปากฝั่งแม่น้ำตรงกรุง รวมทั้งชานกำแพงกรุงมี 30 ตลาด

แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ

ความหมายของการบูรณาการ

ราชบัณฑิตยสถาน (2538) ให้ความหมายของบูรณาการรวมหน่วย หมายถึง การนำการบริหารในยุคดิจิทัลทศวรรษที่ 21 ต้องเป็นการบริหารจัดการด้วยความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนางานกำหนดนโยบายและมีกระบวนการที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ และความพึงพอใจของลูกค้าที่เป็นลักษณะปัจเจกบุคคล (Mass Customization) เมื่อพิจารณาจากที่กล่าวมานั้น ระบบการบริหารต้องเปลี่ยนจากเดิมคือ ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์หรือกรอบวิธีคิดและยุทธศาสตร์ธุรกิจแบบใหม่ที่ต้องเป็นลักษณะการบริหารองค์กรแบบบูรณาการ (integrated organization) หรือ

แบบเครือข่ายขององค์กร (the network organization) โดยทำให้แก่นของความสามารถหลักเกิดขึ้น (core competencies) ในทุก ๆ หน่วยขององค์กร สรุปคำว่า“บูรณาการรวมหน่วย” คือ การนำหน่วยที่แยกกันมารวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2544) ได้นิยามคำว่า “บูรณาการ” ไว้ว่า “การทำให้หน่วยงานย่อย ๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เข้ามารวมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว” และได้กล่าวถึงลักษณะและองค์ประกอบของการบูรณาการว่า “ในการบูรณาการนั้น จะเอาหน่วยย่อยหน่วยหนึ่งมารวมเข้าในองค์รวมที่มีหน่วยย่อยหน่วยอื่นแล้วก็ได้ หรือจะเอาหน่วยย่อยทั้ง หลายที่ต่างกันแยกกันอยู่ มารวมเข้าด้วยกันเป็นองค์รวมก็ได้” อันนี้ เรียกว่า บูรณาการทั้งสิ้น แต่ข้อสำคัญจะต้องมีตัวอื่นเป็นหลักอยู่ 3 อย่าง ในเรื่องบูรณาการ คือ

1. มีหน่วยย่อย องค์ประกอบ ชิ้นส่วน หรือชั้น ระดับ แ่ง ด้าน ที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน อันนี้คือ สิ่งที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน คือ สิ่งย่อย ส่วนย่อย

2. หน่วยย่อยเป็นต้นนั้น มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยง อิงอาศัยซึ่งกันและกัน อันนี้อาจจะเลยไปถึงลักษณะที่ว่า ยืดหยุ่น ปรับตัวได้ มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลาด้วย

3. เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้วก็จะความครบถ้วนเต็มบริบูรณ์ โดยมีความประสานกลมกลืน เกิดภาวะได้ที่ พอดี หรือสมดุลพอได้ที่ หรือพอดีสมดุลแล้ว องค์รวมนั้น มีชีวิตชีวา ดำรงอยู่และดำเนินไปด้วยดีอันเป็นภาวะของบูรณาการ

โดยสรุปความของ “การบูรณาการ” คือ การจัดสรรและระดมสรรพกำลังขององค์กร ตั้งแต่วัตถุดิบ ทรัพยากร บุคลากร กระบวนการ และปัจจัยต่าง ๆ โดยทำให้เกิดการประสานร่วมกันอย่างสอดคล้อง กลมกลืนกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เช่น การผลิตสินค้าหรือให้บริการที่ลูกค้าพึงพอใจ และในงานวิจัยครั้งนี้ การบูรณาการ หมายถึง การพัฒนาควบคู่กันไปทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และยังมี การบูรณาการกับ 4 กลุ่มประชากร ได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยว

ลักษณะการบูรณาการ

การบูรณาการ เป็นการเชื่อมโยงสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งเข้าเป็นส่วนประกอบของอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อให้สิ่งนั้นเกิดความสมบูรณ์ขึ้น ซึ่งมักเป็นการรวมกันของส่วนประกอบย่อยที่มีความแตกต่างกันตั้งแต่ 2 องค์ประกอบขึ้นไปให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของแก่นหลักหรือส่วนทั้งหมดที่ใหญ่กว่า ทั้งนี้องค์ประกอบย่อยดังกล่าวโดยปกติจะแยกกันอยู่อาจดูเหมือนไม่สามารถเข้ากันได้ หรืออาจมีลักษณะที่ขัดแย้ง แต่เมื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เข้าด้วยกันใหม่ ภายใต้แก่น

ร่วมเดียวกันกลับสามารถรวมความแตกต่างเหล่านั้นเข้าด้วยกันได้ และส่งผลให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546, หน้า 2-3)

1. การบูรณาการรูปธรรม (Factual integration) หมายถึง การนำสิ่งที่มีอยู่จริง หรือนำองค์ประกอบที่อยู่อย่างแยกส่วนมา ทำให้เป็นระบบที่มีลักษณะสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นใช้ในลักษณะของกระบวนการที่องค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ระบบ องค์การ บุคคล ตั้งแต่ 2 หน่วยงานขึ้นไปรวมตัวกัน โดยมีการจัดโครงสร้างใหม่หรือปรับกระบวนการทำงานใหม่ตามหน้าที่มีการประสานงานอย่างร่วมมือและเชื่อมโยงกัน เพื่อให้องค์ประกอบดังกล่าวบรรลุถึงสภาพที่ดีกว่าสภาพก่อนการบูรณาการ ซึ่งการบูรณาการในลักษณะนี้จะเป็นการผลานศักยภาพระหว่างกัน เพื่อช่วยให้สามารถใช้ศักยภาพหรือความถนัดในแต่ละด้านของแต่ละฝ่ายมาผสมผสานกัน

2. การบูรณาการนามธรรม (Conceptual integration) อยู่ในรูปของแผนงาน กระบวนทัศน์ ทฤษฎี โครงการ แผนการ ตั้งแต่ 2 แนวคิดขึ้นไป แนวคิดนี้อาจมีข้อมูลบางส่วนหรือแนวคิดภายในที่ดูเหมือนมีความขัดแย้งกัน การบูรณาการเป็นการนำมาก่อรูปใหม่ โดยการนำองค์ประกอบย่อยที่ดูเหมือนแตกต่างกันมารวมกันอย่างผสมกลมกลืนกัน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนี้ คือ มูลค่าที่เพิ่มขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีการนำเอาแนวคิดเชิงบูรณาการมาใช้ในศึกษาศาสตร์ ในลักษณะของสหวิทยาการ (Multi-disciplinary) ที่นำเอาศาสตร์ในสาขาที่แตกต่างกันหรือหลายสาขาผนวกเข้ากับศาสตร์ที่เป็นแกนหลักสาขาหนึ่ง เพื่อให้ศาสตร์นั้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นนำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่มีประสิทธิภาพกว่า

สำหรับการบูรณาการ ตามความหมายของการวางแผน หมายถึง กระบวนการวางแผนที่ระดมความคิดเห็นร่วมกันอย่างมีระบบจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การวางแผนในระดับสาขาที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายหลักของแผนร่วมกันได้

Deutsch (1985, pp. 7-18) ให้คำจำกัดความของบูรณาการ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งพึ่งพาอาศัยกันและกันและร่วมมือเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ในระบบและแต่ละหน่วยงานไม่สามารถทำได้โดยลำพัง Deutsch เห็นว่า หน้าที่หลักของการรวมกลุ่มมี 3 ประการ ประการที่ 1 เพื่อให้ได้มาซึ่งความสามารถเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ได้มากขึ้น ประการที่ 2 เพื่อให้ประสบความสำเร็จในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ประการที่ 3 เพื่อให้ได้มาซึ่งภาพพจน์ของตนและเอกลักษณ์ในบทบาทใหม่

การบูรณาการใช้หลัก AFP (Area, Function, Participation) ในการบูรณาการ คือ หลักการที่ 1 ต้องมีการวางแผนให้ชัดเจนเรื่องพื้นที่ (Area) ว่า มีพื้นที่ใดที่จะลงไปดำเนินการ

ตามระบบการบริหาร ซึ่งอาจจะเป็นพื้นที่ระดับตำบล ท้องถิ่น อำเภอ หรือจังหวัด ที่มีอำนาจในการบริหารงานหรือโครงการ และงบประมาณ หลักการที่ 2 ค้นหาปัญหา ความต้องการและกลุ่มเป้าหมาย (คน) ให้ชัดเจนว่า อะไรและกลุ่มเป้าหมายเป็นใครบ้าง หลักการที่ 3 พิจารณากำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและกำหนดแนวโครงการพัฒนาว่า จะต้องมีการดำเนินงานใดบ้างเข้าไปร่วมดำเนินการตามภารกิจที่รับผิดชอบ (Function) หลักการที่ 4 กระบวนการดังกล่าวอาศัยหลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ คือ การมีส่วนร่วมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทั้งหมด (Participation) (ภูวนิดา คุณผลิน, 2550)

การศึกษากระบวนการบูรณาการยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวนี้ ให้ความหมายของการบูรณาการ หมายถึง การปรับกระบวนการทำงานใหม่ตามหน้าที่ที่มีการประสานงานเชื่อมโยงกันโดยประสานศักยภาพระหว่างหน่วยงานหน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้สามารถใช้ศักยภาพหรือความถนัดในแต่ละด้านของแต่ละหน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่ม โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกันการบูรณาการ โดย 1) ต้องมีการวางแผนให้ชัดเจนเรื่องพื้นที่ (Area) 2) ค้นหาปัญหา ความต้องการ และกลุ่มเป้าหมาย (คน) 3) พิจารณากำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและกำหนดแนวโครงการพัฒนาว่า จะต้องมีการดำเนินงานใดบ้างเข้าไปร่วมดำเนินการตามภารกิจที่รับผิดชอบ (Function) 4)อาศัยหลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด (Participation)

การบริหารจัดการจังหวัดแบบบูรณาการ

สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย ในฐานะที่เป็นกลไกพัฒนาบุคลากรของกระทรวงมหาดไทย พิจารณาเห็นว่า เพื่อให้ส่วนราชการและผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ และความเข้าใจหลักการ และแนวทางการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการกว้างขวางมากขึ้น จึงได้จัดทำเอกสารสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับหลักการ และแนวทางการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการฉบับนี้

เป้าหมายสำคัญเพื่อ (สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2547, หน้า 1-27)

1. ให้บุคลากรของกระทรวงมหาดไทยและผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ โดยเฉพาะผู้ที่ปฏิบัติราชการในระดับจังหวัดมีความรู้และความเข้าใจหลักการและสาระสำคัญของการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ และมีความพร้อมที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการแบบบูรณาการ

2. สามารถนำแนวทาง รูปแบบ วิธีการทำงานไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อสนับสนุนการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่

จะครอบคลุมสาระสำคัญกฎหมาย ระเบียบ และหนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ประกอบด้วย

2.1 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

2.2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการมอบอำนาจ พ.ศ. 2546

2.3 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงบประมาณจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2546

2.4 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงบประมาณ พ.ศ. 2546

2.5 หนังสือสั่งการเรื่อง การมอบอำนาจด้านการบริหารงานบุคคลให้ผู้ว่าราชการจังหวัดของสำนักงาน ก.พ.

การบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ หมายความว่า การบริหารราชการของจังหวัด เพื่อให้จังหวัดสามารถบริหารงาน แก้ไขปัญหา และพัฒนาพื้นที่ในเขตจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของประชาชนให้ได้รับประโยชน์สูงสุด โดยมีการบูรณาการยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ สรรพกำลัง และทรัพยากรในจังหวัด และการทำงานประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในสังคมอย่างมีทิศทางและเป้าหมายหลักร่วมกัน รวมทั้งมีผู้รับผิดชอบต่อผลของงานในการบริหารการพัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาในเขตพื้นที่จังหวัดอย่างชัดเจน โดยมีหลักการสำคัญของการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ มีดังนี้

1. การบริหารจัดการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ภาค ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด

2. การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในจังหวัดในการพัฒนา สร้างศักยภาพการแข่งขันและแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อน ความล่าช้าและความสิ้นเปลือง

3. ส่วนราชการทั้งในส่วนกลางและในพื้นที่จังหวัด สนับสนุนการจัดองค์การบุคลากรงบประมาณ ข้อมูลสารสนเทศ กฎหมายระเบียบ และข้อบังคับอย่างเพียงพอ เพื่อกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่ระดับปฏิบัติ

4. สนับสนุนนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ด้วยการทำให้เกิดการยอมรับต่อเป้าหมายการทำงานร่วมกันมากกว่าจะมุ่งเน้นการกำกับดูแลเพียงอย่างเดียว

5. ส่งเสริมการกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่ผู้ปฏิบัติ และมีศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเป็นฐานข้อมูลในการบริหาร และติดตามประเมินผล

รัฐบาลกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จของการทำงานไว้ในระดับชาติ โดยให้คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการสามารถกำหนดรายละเอียดการปฏิบัติและตัวชี้วัดในระดับจังหวัดได้เอง

ภารกิจหลักของการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ มีดังนี้ (สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2547, หน้า 1-5)

1. สร้างความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ และแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัด

2. สร้างสังคมที่สงบสุขและพึงปรารถนาาร่วมกัน

3. สร้างการพัฒนาให้เกิดคุณภาพที่ยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชน

4. บริหารราชการให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

5. ทราบ เข้าใจ และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในจังหวัด

6. ปฏิบัติภารกิจอันเป็นแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และนโยบายของรัฐบาล เช่น การแก้ไขปัญหายาเสพติด การแก้ไขปัญหาผู้มีอิทธิพลและการปราบปรามการทุจริต เป็นต้น

โดยมีองค์การกำกับและดำเนินการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ มี 3 ระดับ ได้แก่ (สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2547, หน้า 7-9)

1. ระดับชาติ คณะกรรมการสนับสนุนระบบการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (กสจ.) นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน หัวหน้าส่วนราชการ และภาคเอกชนจำนวนหนึ่งเป็นกรรมการปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการและเลขานุการ อำนาจหน้าที่กำหนดกรอบนโยบาย วางระบบ แนวทาง มาตรการในการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ อำนาจการและประสานการดำเนินงาน เสนอแนะและแก้ไขปัญหาการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการเสนอ นายกรัฐมนตรี/รัฐมนตรี เพื่อให้ส่วนราชการและหน่วยงานปรับปรุง ระบบงาน ระบบบริหารงานบุคคล ระบบการเงินการคลัง หรือระบบการบริหารราชการแผ่นดินขึ้นให้ สอดคล้องกับระบบการบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการ กำหนดกรอบแนวทางการติดตามประเมินผลประชาสัมพันธ์ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ และเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือการปฏิบัติงาน

2. ระดับกลุ่มจังหวัด คณะกรรมการยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด (กกจ.) รองนายกรัฐมนตรี ซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนส่วนราชการและผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคเอกชนจำนวนหนึ่งเป็นกรรมการ โดยมีผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรีในเขตพื้นที่รับผิดชอบ เป็นกรรมการและเลขานุการ อำนาจหน้าที่ บูรณาการการจัดทำยุทธศาสตร์

การพัฒนาในกลุ่มจังหวัดให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค ประสานความร่วมมือการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ ป้องกัน/แก้ไขปัญหาภายในกลุ่มจังหวัดและระหว่างกลุ่มจังหวัด กำกับ แนะนำ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานภายในกลุ่มจังหวัด

3. ระดับจังหวัด คณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการ (กบจ.) ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน หัวหน้าส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาชน จำนวนหนึ่งเป็นกรรมการ หัวหน้าสำนักงานเป็นกรรมการและเลขานุการ อำนาจหน้าที่จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด แผนงาน/โครงการ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาในกลุ่มจังหวัด ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคและยุทธศาสตร์ชาติ ส่งเสริมสนับสนุน ประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้มีการพัฒนาเป็นไปตามยุทธศาสตร์ บูรณาการแผนงาน โครงการพัฒนาของส่วนราชการ หน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน กำกับ แนะนำ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานภายในจังหวัด เชิญส่วนราชการ หน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องร่วมชี้แจง ให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น หรือส่งเอกสารตามที่เห็นสมควร กลไกสนับสนุนการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ ได้แก่ (สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2547 , หน้า 18-27)

3.1 ส่วนราชการตามนิยามของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงบประมาณจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2546 ที่ดำเนินการในจังหวัด ต้องแจ้งรายละเอียด ข้อมูล แผนงาน โครงการ และงบประมาณที่จัดสรรให้แก่จังหวัดภายใน 30 วัน นับแต่วันที่พระราชบัญญัติ งบประมาณรายจ่ายประจำปีผ่านการพิจารณาของรัฐสภา

3.2 จังหวัดต้องจัดให้มีคณะกรรมการควบคุม กำกับดูแลการใช้จ่ายงบประมาณของจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตามที่ กสจ. กำหนดเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ การโอนงบประมาณการใช้เงินเหลือจ่าย การใช้บกลาง การรายงานสรุปผลการปฏิบัติงาน และผลการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารงบประมาณแบบบูรณาการ พ.ศ. 2546

3.3 จังหวัดต้องจัดให้มีคณะกรรมการควบคุม กำกับ ดูแลการจัดซื้อจัดจ้างของจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตามที่ กสจ. กำหนด เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างของจังหวัดแบบบูรณาการ การมอบอำนาจการจัดซื้อจัดจ้างให้กับผู้ว่าราชการจังหวัด และหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด รวมถึงการจัดวางระบบจัดหาพัสดุด้วยวิธีอิเล็กทรอนิกส์ได้

3.4 จังหวัดต้องจัดให้มีคณะกรรมการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร จังหวัดมีอำนาจหน้าที่ตามที่ กบจ. กำหนดเกี่ยวกับการวางระบบข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารของจังหวัดแบบบูรณาการ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระบบฐานข้อมูล ด้านการบริหารงบประมาณของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้อมูลการบริหารงานบุคคล แผน โครงการพัฒนา ผลิตภัณฑ์

3.5 จังหวัดต้องจัดให้มีคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และยุทธศาสตร์ กำลังคนของจังหวัด มีอำนาจหน้าที่เสนอแนะ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดเกี่ยวกับการพัฒนาระบบราชการ และวิธีการปฏิบัติราชการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหาร กิจการบ้านเมืองที่ดีการจัดทำฐานข้อมูลกำลังคนของจังหวัด การกำหนดยุทธศาสตร์และ วางแผน การบริหารและพัฒนากำลังคน การพัฒนาข้าราชการของจังหวัด การส่งเสริมระบบ คุณธรรมและจริยธรรม การส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีม การสร้างเครือข่ายการทำงาน การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการสรรหา แต่งตั้ง หรือโยก ย้าย พิจารณาความดีความชอบหรือ ลงโทษทางวินัย

สรุปการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ เป็นการบริหารราชการเพื่อให้จังหวัด สามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาพื้นที่ในเขตจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของประชาชนให้ได้รับประโยชน์สูงสุด โดยการรวมการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติ การมีส่วนร่วมของส่วนราชการทั้งในส่วนกลาง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค ประชาชนในจังหวัด และสนับสนุนนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ส่งเสริมการกระจาย อำนาจการตัดสินใจไปสู่ผู้ปฏิบัติ ด้วยการทำให้เกิดการยอมรับต่อเป้าหมายการทำงานร่วมกัน มากกว่าจะมุ่งเน้นการกำกับดูแลเพียงอย่างเดียว

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

ทฤษฎีพัฒนาการของรอสโตว์ หรือทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับ ขั้น อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนาเป็นการเคลื่อนไหวที่ค่อยเป็น ค่อยไปและสะสมมาเรื่อยๆ จนเข้าสู่การพัฒนา โดยรอสโตว์ (Watt W. Rostow) นักเศรษฐศาสตร์ ชาวอเมริกันได้เสนอแนวคิดว่าการพัฒนาประเทศให้ประสบความสำเร็จคือ แนวทาง การพัฒนาประเทศที่มีอุตสาหกรรมก้าวหน้า โดยเชื่อว่าแบบแผนการพัฒนาในประเทศกำลัง พัฒนาจะเหมือนกับกลุ่มประเทศตะวันตกที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งมีการแบ่งลำดับขั้นของ การพัฒนาไว้ดังนี้ 1) ขั้นเศรษฐกิจสังคมดั้งเดิม เป็นระยะที่เศรษฐกิจและสังคมยังล้าหลังโบราณ

อาชีพหลักคือเกษตรกรรมแบบยังชีพ มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีน้อย และเศรษฐกิจขยายตัวน้อย 2) ขั้นเตรียมการพัฒนา เป็นระยะที่สังคมมีการติดต่อด้านค้าขายกับสังคมภายนอกมากขึ้น 3) ขั้นเข้าสู่กระบวนการพัฒนา เป็นระยะที่มีการลงทุนทางอุตสาหกรรมสูงกว่าด้านอื่น ๆ มีอัตราเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นรวดเร็ว โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้สังคมเมืองขยายตัวมาก 4) ขั้นทะยานเข้าสู่ภาวะการพัฒนา เมื่อเศรษฐกิจขยายตัวแล้วจะมีระบบการจัดการที่มีคุณภาพ และมีความต้องการสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาในขั้นต่อไป 5) ขั้นพัฒนาสมบูรณ์แบบ สมาชิกในสังคมจะมีมาตรฐานการครองชีพสูง มีการจ้างงานเต็มที่ ประชาชนมีการอุปโภคบริโภคอย่างอุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตประชาชนมีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย เศรษฐกิจ มั่งคั่ง สังคมมั่นคง ประชาชนมีความสุข ซึ่งเป็นการบรรลุเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (นิเทศ ดินณะกุล, 2544, หน้า 31-33)

ทฤษฎีการพัฒนาสังคมของเอนสมิงเงอร์ เป็นทฤษฎีที่รวบรวมมาจากการทำงานนอกสถานที่ในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ เช่น อินเดีย ทฤษฎีนี้จึงมีความเป็นตะวันออก โดยมีสาระสรุป คือ เป้าหมายการพัฒนาชาติ คือ การพัฒนาคนและสถาบัน โดยทำให้คนพึ่งตนเองได้ ในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนร่วมจะต้องมีความรับผิดชอบในการแก้ปัญหา แสวงหาเทคโนโลยีและงบประมาณจากรัฐบาลและโครงสร้างสถาบันพื้นฐานสาเหตุของการพัฒนาอาจมาจากภายนอกหรือภายใน ซึ่งคนที่จะถูกพัฒนาต้องยินยอมเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้ทำการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วย การเปลี่ยนแปลงทางสังคม พฤติกรรมและค่านิยมเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยการพัฒนาระบบกระบวนการพัฒนาสังคมจะทำให้ประเพณีปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป หลักสำคัญของการพัฒนาจะต้องพัฒนาเศรษฐกิจก่อนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยประชาชนจะต้องเข้าใจว่าเงินที่นำมาใช้ในการพัฒนานั้นมาจากชุมชนนั่นเอง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2546)

แนวคิดการพัฒนาของกลุ่มนิโคลาสสิก เริ่มต้นจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2513 และหลังจากเกิดวิกฤตการเงินในเอเชีย ปี พ.ศ. 2540 ทำให้องค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติและธนาคารโลกหันมาส่งเสริมบทบาททางการสะสมทุนของภาคเอกชน โดยเน้นกลไกตลาดเสรีทางการค้าและการลงทุน ชักชวนนักลงทุนชาวต่างประเทศให้เข้ามาลงทุนโดยรัฐเข้าไปมีบทบาทน้อยที่สุด แนวคิดการพัฒนาของกลุ่มทฤษฎีการพึ่งพา กลุ่มนี้มองว่ากลยุทธ์ในการพัฒนาจะต้องเป็นไปในแนวทางที่จะพัฒนาตลาดขึ้นเองภายในประเทศ ทำการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า สร้างกำแพงการคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศ และการปฏิรูปทางสังคมโดยพึ่งตนเองเป็นหลัก และยังคงมีความเชื่อว่าการที่บางประเทศไม่สามารถพัฒนาไปได้นั้นเป็นผลมา

จากการเอาวัดเอาเปรียบจากประเทศที่พัฒนาแล้วเช่นเดียวกับการเป็นอาณานิคมสมัยใหม่ แนวคิดการพัฒนาของกลุ่มพัฒนาบนทางเลือกใหม่ มุ่งเน้นการมองหาทางเลือกใหม่ในการพัฒนาต่าง ๆ อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยมีความเห็นว่าการพัฒนาที่ถูกต้องควรเริ่มจากการทำให้ทุกคนมีพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างเพียงพอตามปัจจัยสี่และสิ่งที่จำเป็นในการมีชีวิตอยู่ โดยเน้นให้คนในท้องถิ่นสามารถตัดสินใจกำหนดแนวทางของตนเองด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน การวางแผนและการกำหนดกลยุทธ์ร่วมกันในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น (ชัยวุฒิ ชัยพันธ์, 2544, หน้า 25-26)

ดังนั้น สรุปได้ว่า เป้าหมายการพัฒนา คือ การพัฒนาคน โดยทำให้คนพึ่งตนเองได้ โดยผู้มีส่วนร่วมจะต้องมีความรับผิดชอบในการแก้ปัญหา สาเหตุของการพัฒนาอาจมาจากภายนอกหรือภายใน หลักสำคัญของการพัฒนาจะต้องพัฒนาเศรษฐกิจก่อนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยประชาชนจะต้องเข้าใจว่าเงินที่นำมาใช้ในการพัฒนานั้นมาจากชุมชนนั่นเอง ปฏิรูปทางสังคมโดยพึ่งตนเองเป็นหลัก เน้นให้คนในท้องถิ่นสามารถตัดสินใจกำหนดแนวทางของตนเองด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน การวางแผนและการกำหนดกลยุทธ์ร่วมกันในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาสังคมและกระบวนการพัฒนาสังคมอาจมีผลกระทบทำให้ประเพณีปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) มีที่มาจากแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ซึ่งเป็นแผนแม่บทของโลก ที่ได้รับการรับรองจากที่ประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอ-เดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อปี ค.ศ. 1992 ซึ่งมีพันธกรณีหรือผู้นำโลก 179 ประเทศเข้าร่วมประชุม รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากองค์การสหประชาชาติ รัฐบาลพลัดถิ่น องค์กร NGOs นักวิทยาศาสตร์ และนักธุรกิจ รวมจำนวนหลายร้อยคนเข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ ซึ่งได้มีการกำหนดนโยบายการดำเนินงานเพื่ออนาคตโดยใช้แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ที่คำนึงถึงความสมดุลในการอยู่ร่วมกันของสังคมโลก ระหว่างประชากร การบริโภคและความสามารถในการดำรงสิ่งมีชีวิต โดยให้ความสำคัญต่อการดูแลทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมไม่ให้เสื่อมโทรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างเหมาะสม นับจากนั้น รัฐบาลในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงได้นำกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนมาใช้ รวมทั้งประเทศไทยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นมาเพื่อผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยได้มีการประชุมร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในการวิเคราะห์ความเชื่อมโยง เหตุปัจจัยและตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่มีเป้าหมายให้สังคมไทย

มีคุณภาพ เสถียรภาพ การปรับตัว การกระจายการพัฒนาอย่างเป็นธรรม และมีระบบการบริหารจัดการที่ดี สำหรับการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน 3 มิติ นั้นเชื่อมโยงตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนใน 3 มิติ ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจมีคุณภาพ มีการพัฒนาอย่างมีเสถียรภาพและมีการกระจายความมั่งคั่ง โดยวัดจากประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม การจ้างงาน การแก้ปัญหาความยากจน การก่อกองหนี้สาธารณะ การรักษาดุลบัญชีเดินสะพัด การกระจายรายได้ การเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ มีการประหยัดการใช้ทรัพยากร การนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ การบริหารจัดการที่ดี โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะการพัฒนากันทั้งระบบในระดับจุลภาคและมหภาคของประเทศและภูมิภาค ต่อไปมิติทางสังคม คือ การพัฒนาคนและสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล วัดได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทักษะ อาชีพ การปรับตัวความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม สุดท้ายเป็นมิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การใช้ทรัพยากรในปริมาณเหมาะสมที่ทำให้ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ วัดได้จากผลกระทบจากการใช้ทรัพยากร การสงวนรักษา และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรป่าไม้ ป่าชายเลน ชายทะเล แหล่งน้ำใต้ดิน แหล่งน้ำบนดิน สัตว์น้ำจืด สัตว์น้ำเค็ม คุณภาพทางอากาศ ของเสียอันตรายและมลภาวะต่าง ๆ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดียังคงอยู่ต่อไปสำหรับคนรุ่นหลัง (คณิศร วัฒนวิวัฒน์, 2554, หน้า 27-28)

ในการวางกรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น มีผู้กำหนดแนวคิดไว้ อาทิ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) กล่าวว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งความพอเพียงทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ ปัญญาและระบบการศึกษาที่สร้างปัญญาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างสังคมที่พออยู่พอกินและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน รวมทั้งแนวคิดของวรรณกรรมเรื่องพระมหาชนก ที่มุ่งการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร การอนุรักษ์และเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติ” และยังได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยแบ่งออกเป็น 3 แนวทางหลักเชื่อมโยง 3 มิติในการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ แนวทางที่ 1 การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาในมิติทางเศรษฐกิจที่จะต้องผลักดันให้เกิดผลด้านการผลิต การบริโภค การกระจายรายได้และการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวทางที่ 2 การพัฒนาสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาในมิติทางสังคมที่ต้องการพัฒนาคนและการคุ้มครองทางสังคม มีการพัฒนาการใช้ทุนทางสังคมและการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ดี และแนวทางที่ 3 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาในมิติทาง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีการบริหารในเชิงพื้นที่และเชิงบูรณาการ โดยใช้หลักระบบนิเวศภายใต้การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยดำเนินมาตรการเชิงรุกในการป้องกันฐานทรัพยากร การอนุรักษ์ป่าเขตร้อน การคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ดีทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ

ด้าน ประเวศ วะสี (2542) กล่าวว่า “แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นรูปแบบการพัฒนาที่จะต้องก่อให้เกิดดุลยภาพของทุกมิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จิตใจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการบริหารจัดการที่ดี และมีพหุภาคีร่วมกัน ดำเนินการทุกขั้นตอนเพื่อกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนในทางปฏิบัติ” นอกจากนี้ วิวัฒน์ชัย อัครถาวร ได้กล่าวว่า “แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมและสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม เช่น สถาบันเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา สื่อมวลชน ฯลฯ ในหลายๆ มิติ รวมทั้งทัศนคติ ค่านิยม และระบบคุณค่า ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจากเชิงปริมาณไปสู่เชิงคุณภาพให้ดียิ่งขึ้น โดยปลอดจากระบบผูกขาดทางเศรษฐกิจและอำนาจการเมือง ทำให้เอื้ออำนวยต่อระบบเศรษฐกิจโดยสามารถเพิ่มผลผลิตอย่างมีดุลยภาพระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี ที่มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม สามารถสร้างความเสมอภาคทางโอกาสและช่วยขจัดความยากจน” (สุมาลี วงษ์วิฑิต และ รพีพรรณ ทองหล่อ, 2547, หน้า 160)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวคิดที่เป็นกระบวนการในการกำหนดแนวทางและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน มีการขับเคลื่อนกลไกของระบบการพัฒนาด้วยการบริหารจัดการที่ดีของพหุภาคีในการมีส่วนร่วมดำเนินการและปฏิบัติร่วมกัน และมีการกระจายประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงในทุกภาคส่วน โดยมี 4 แนวทาง คือ

1. มิติทางเศรษฐกิจมีคุณภาพ มีการพัฒนาอย่างมีเสถียรภาพและมีการกระจายความมั่นคง มีการจ้างงาน การแก้ปัญหาความยากจน การกอบกู้หนี้สาธารณะ การกระจายรายได้ การเพิ่มขีดความสามารถ มีการประหยัดการใช้ทรัพยากร การนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ การบริหารจัดการที่ดี

2. มิติทางสังคม คือ การพัฒนาคนและสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล วัตถุประสงค์สัมฤทธิ์ทางการศึกษา การพัฒนา

คุณภาพชีวิต ทักษะ อาชีพ การปรับตัว ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม

3. มิติทางวัฒนธรรม ที่มีการธำรงรักษาวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากอดีต พื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สูญหายไป และมีกระบวนการจัดการทางวัฒนธรรมไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อม หรือการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจากปัจจัยทางการท่องเที่ยว

4. มิติด้านสิ่งแวดล้อม คือ การใช้ทรัพยากรในปริมาณเหมาะสม วัตถุประสงค์จากผลกระทบจากการใช้ทรัพยากร การสงวนรักษา และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดียังคงอยู่ต่อไปสำหรับคนรุ่นหลัง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการวางแผนยุทธศาสตร์

แนวคิดการมีส่วนร่วม

ทวิทอง หงส์วิวัฒน์ (2527, หน้า 2) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปแบบการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน โดยภาครัฐจะต้องคืนอำนาจในการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชน เพื่อประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มสตรี คนจน หรือคนด้อยโอกาสในสังคมได้มีโอกาสในการแสดงความต้องการ แสวงหาทางเลือกหรือเสนอข้อเรียกร้องเพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม และเป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองความจำเป็นพื้นฐานและบรรลุวัตถุประสงค์บางประการทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

ไพรัช เดชะรินทร์ (2516, หน้า 5) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่ได้กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมกันศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมพัฒนาสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือสร้างสิ่งใหม่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน

3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อขจัดปัญหาและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีขีดจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของ หน่วยงาน

7. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

สมพงษ์ เกษมสิน (2531, หน้า 72) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า “การที่ บุคคลได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติทั้งในด้านแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วม ขณะช่วยสร้างพลังจิตใจให้ร่วมกันปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการยินยอม ปฏิบัติตามคำสั่ง”

นเรศ สงเคราะห์สุข (2541, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าเป็นลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่ การวิจัย (ศึกษาชุมชน) การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตาม และประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ในกระบวนการพัฒนา แบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความ ต้องการของตนเอง ในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร

ไพรัช เตชะรินทร์ (2516, หน้า 91-95) ได้ให้หลักการและแนวทางการพัฒนาให้ ประชาชน มีส่วนร่วมไว้ว่า

1. ต้องยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชน เป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม
2. กิจกรรมต้องดำเนินในรูปกลุ่ม เพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกัน
3. ให้คำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชน ปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ
4. กิจกรรมที่ต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากร วัฒนธรรมของชุมชน
5. การเริ่มต้นควรอาศัยผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ
6. ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526, หน้า 10) กล่าวว่า “กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนใน งานพัฒนานั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยมี นักพัฒนาหรือนักวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น ข้อมูล ข่าวสารเทคโนโลยี ฯลฯ”

ทศพล กฤตยพิสิฐ (2538, หน้า 13) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอกขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาเป็นขั้นตอน ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative evaluation) เป็นการประเมินผลก้าวหน้าระยะๆหรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม (Summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุป รวบยอด

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 183) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมมีดังนี้

1. ความศรัทธาต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ มีเกียรติยศ หรือตำแหน่งที่ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วม ทั้ง ๆ ที่ยังมีศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ

ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวความคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกัน ที่เกิดจากความสนใจห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องกันกลายเป็นความสนใจและห่วงกังวลกันของส่วนรวม

2. ความเดือดร้อนและความไม่พอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการที่ตอบสนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการที่ทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่ได้ กำหนดไว้คือ การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตาม และประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของตนเอง ในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร โดยเกิดจากความสนใจร่วมกัน ความไม่พอใจร่วมกันหรือการตกลงใจที่จะเปลี่ยนแปลง ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งอาจกำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน เช่น ปัญหาทางการท่องเที่ยวหรือปัญหาด้านทรัพยากร เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนยุทธศาสตร์ การกำหนดแนวทางหรือเป้าหมายร่วมกัน รูปแบบและวิธีการบริการทรัพยากรการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงาน

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา ซึ่งในการประเมินในรูปแบบของการประเมินผลรวม (Summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุป รวบรวมจากการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการวิจัยครั้งนี้

ความหมายของแผนยุทธศาสตร์

แนวคิดด้านการวางแผนกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ (Strategic Planning) เป็นการวางแผนที่นำมาใช้เพื่อกำหนดแผนการทำงานด้านต่าง ๆ ในระยะยาวอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการก้าวไปในอนาคต มีการพิจารณาความสามารถขององค์กร และวิเคราะห์ปัจจัยที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อองค์กรในอนาคต เพื่อบอกทิศทาง การดำเนินงานและแนวทางปฏิบัติที่จะบรรลุตามเป้าหมายต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้

การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดพันธกิจ (Mission) เป้าหมาย (Goals) และแผนงาน (Plans) เพื่อให้องค์กรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่ประสงค์ ดังนั้นกระบวนการวางแผน จึงประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การกำหนดพันธกิจ 2) การกำหนดเป้าหมาย และ 3) การกำหนดแผนงาน (Bartol and Martin, 1998, p. 191) ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องดำเนินการให้ครบถ้วนทั้งสามขั้นตอน จากนั้นจึงนำแผนงานไปสื่อสารให้สมาชิกในองค์กรเข้าใจในทิศทางเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ในการบริหารจัดการทั่วไป ผู้บริหารอาจมุ่งที่การปฏิบัติตามแผนงานจนละเลยเป้าหมายขององค์กร ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายหลักที่กำหนดไว้ได้ จึงถือว่าการบริหารจัดการลักษณะนี้ไม่ได้ดำเนินการครบถ้วนตามกระบวนการวางแผน (สาคร สุขศรีวงศ์, 2550, หน้า 99)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 73) ให้คำจำกัดความของกลยุทธ์ว่า หมายถึง การรบที่มีเล่ห์เหลี่ยม และวิธีการต่อสู้ที่ต้องใช้อุบายต่างๆ หรือมีเล่ห์เหลี่ยมในการต่อสู้ ส่วนกลยุทธ์ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Strategy มีที่มาจากรากศัพท์ภาษากรีกว่า Strategia มีความหมายว่า ศาสตร์และศิลป์ในการบังคับบัญชา กองทัพหรือความเป็นแม่ทัพ ซึ่งปัจจุบันการดำเนินธุรกิจก็ไม่ได้ต่างไปจากการทำสงครามที่ผู้บริหารระดับสูงเปรียบเสมือนแม่ทัพที่ต้องเข้าใจสถานการณ์สงครามและข้อมูลต่าง ๆ ของศัตรู และสามารถวางแผนและนำกองทัพให้ได้ชัยชนะในการรบหรือการแข่งขันทางธุรกิจแต่ละครั้ง (จินตนา บุญบงการ และณัฐพันธ์ เขจรันท์, 2544, หน้า 12-13)

Hellriegel and Slocum (n.d. อ้างอิงใน วิโรจน์ สารัตนะ, 2543, หน้า 6-10) กล่าวถึงแผนยุทธศาสตร์ว่า เป็นกระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ระบุธรรมชาติขององค์กร กำหนดจุดหมาย และจำแนกประเมินและเลือกแนวการปฏิบัติสำหรับองค์กร ส่วนในด้านการวางแผนยุทธศาสตร์นั้น เป็นกิจกรรมที่มีขั้นตอนที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กับการจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยเริ่มจากการประเมินจุดหมายพื้นฐานและธรรมชาติขององค์กรด้วยการศึกษาอนาคต และกำหนดความคาดหวังโดยใช้หลักการ SWOT ต่อไปจึงสร้างยุทธศาสตร์

ทางเลือกด้วยการประเมิน คัดเลือกและกำหนดพื้นที่ของผลลัพธ์ที่สำคัญ เพื่อเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดซึ่งอาจมากกว่าหนึ่งทางเลือก

บุญเลิศ เย็นคงคา และคณะ (2546, หน้า 22-24) ให้ความหมายของการวางแผนกลยุทธ์ว่า เป็นการพัฒนาแผนระยะยาวขององค์การบนรากฐานของโอกาสและอุปสรรคจากการประเมินสภาวะแวดล้อมในกลุ่มบริษัท การวางแผนกลยุทธ์จะประกอบด้วย การตัดสินใจกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุทิศทางหรือภารกิจหลัก การกำหนดเป้าหมาย การพัฒนากลยุทธ์ และการกำหนดนโยบายขององค์การ

เฉลียว บุรีภักดี (2548, หน้า 2) กล่าวถึง ยุทธศาสตร์ว่าหมายถึง แผนการหรือวิธีการอันชาญฉลาด เพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ยากเป็นพิเศษ ไม่อาจบรรลุได้ด้วยวิธีธรรมดาที่คนทั่วไปรู้อยู่แล้ว โดยต้องประกอบขึ้นจากศาสตร์ย่อย ๆ มาประกอบกันเป็นศาสตร์อีกชั้นหนึ่ง ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อยืนยันได้ว่า สามารถบรรลุจุดหมายของงานได้จริง ส่วนคำว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนา หมายถึง แผนการอันชาญฉลาดสำหรับใช้ทำงานพัฒนาเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่มีความยากเป็นพิเศษ ซึ่งไม่อาจทำให้บรรลุได้ด้วยวิธีปกติธรรมดาที่รู้จักกันโดยทั่วไป เป็นแผนการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชา ทฤษฎี แนวความคิด และข้อมูลสภาพจริงที่ถูกต้องเหมาะสมกับเรื่องที่จะทำการพัฒนาในครั้งนั้น โดยแผนการดังกล่าวประกอบด้วย เป้าหมายปลายทางที่ดี วิธีการที่ดี และระบบทำงานที่ดี

ธงชัย สันติวงษ์ (2533, หน้า 74-75) ได้ให้ความหมายของการวางแผนยุทธศาสตร์ในความหมายกว้างๆ ว่า เป็นการวางแผนที่มุ่งการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม โดยการวางแผนพัฒนาให้องค์การปรับการทำงานเพื่อให้สามารถมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุดตลอดเวลาทุกขณะที่ก้าวไปในอนาคต การวางแผนกลยุทธ์มีกลไกหลายประการประกอบอยู่ คือ

1. เป็นการวางแผนปรับทิศทางขององค์การไปสู่วัตถุประสงค์ใหม่ที่จะสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป
2. เป็นการวางแผนการใช้ทรัพยากรขององค์การเพื่อพัฒนาระบบทำงานต่าง ๆ ทั้งระบบการผลิตและการขาย การนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ ตลอดจนงานบริหารงานต่าง ๆ ให้เปลี่ยนแปลงไปเป็นรูปแบบและระบบการทำงานใหม่ ๆ ที่มีผลให้สภาพและระบบการทำงานเกิดต้องถูกปรับหรือยกเลิกไปแล้วทดแทนด้วยเครื่องจักร ระบบ และวิธีการทำงานใหม่ ๆ ที่นำเข้ามาทดแทน
3. เป็นการวางแผนที่มีการวิเคราะห์พิจารณาในเชิงกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่มุ่งจะให้องค์การประสบความสำเร็จมากที่สุด ดีที่สุด โดยประหยัดการใช้ทรัพยากรมากที่สุดด้วย

จากการศึกษาการวางแผนยุทธศาสตร์ในประเทศไทยเริ่มขยายกรอบการนำไปปฏิบัติใช้กว้างขวางและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น จากหน่วยงานของเอกชนเป็นหลักจนกระทั่งสู่ทุกหน่วยงานของภาครัฐ ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และกระบวนการทำงานของตนใหม่ เห็นได้จากรัฐบาล ได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2546 เห็นชอบให้ทุกจังหวัดใช้รูปแบบการบริหารแบบบูรณาการในคำของบประมาณปี พ.ศ. 2547 (ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546) เป็นต้นมา แต่ละจังหวัดต้องเรียนรู้ที่จะวางแผนในรูปแบบของการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategy Planning) และต้องพยายามพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนและแบบบูรณาการ สำหรับการท่องเที่ยว การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์เป็นตัวแปรที่จะทำให้การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวและอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้นด้วย อีกทั้งยังต้องปรับกลยุทธ์เพื่อให้เกิดความพัฒนาที่ยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์

ชรินทร์ ชุมพันธ์รักษ์ (2544, หน้า 15-17) ได้กำหนดกระบวนการวางแผนไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เป็นการพิจารณาตรวจสอบและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์การทั้งภายในและภายนอกอย่างรอบคอบ เพื่อค้นหาโอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats) จุดเด่น (Strengths) และจุดด้อย (Weaknesses) ขององค์การเพื่อที่ผู้บริหารจะได้สามารถกำหนดภารกิจและเป้าหมายของกิจการได้อย่างเหมาะสม หลังจากนั้นจะได้พิจารณากำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาโอกาสและอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไป เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการแข่งขัน อันได้แก่ คู่แข่งขัน ลูกค้าและชุมชน เป็นต้น ส่วนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาจุดเด่นและจุดด้อยจากการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ขององค์การเอง เช่น การดำเนินงานด้านการตลาด การผลิต การเงิน และการบัญชี เป็นต้น ในการวางแผนกลยุทธ์ผู้บริหารจะต้องพยายามหาโอกาสในการดำเนินธุรกิจ หลีกเลี่ยงอุปสรรคต่อการดำเนินงาน โดยจุดเด่นของกิจการมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ลดจุดด้อยหรือเปลี่ยนจุดด้อยให้เป็นจุดเด่นให้ได้ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) เป็นการกำหนดเป้าหมายกว้าง ๆ ขององค์กรถึงสิ่งที่ต้องการในอนาคต โดยยังไม่ได้กำหนดวิธีการในการดำเนินการไว้ วิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่ทำให้ทราบถึงทิศทางขององค์กรในอนาคต นอกจากนั้นจะเป็นแนวคิดที่ใช้เป็นแนวทางในการชี้แนะว่าองค์กรพยายามจะทำอะไรและจะเป็นอะไร

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดภารกิจ (Mission) เพื่อระบุขอบเขตการดำเนินงานขององค์กร โดยกำหนดไว้เป็นข้อความภารกิจ (Mission Statement) เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กรในอนาคต โดยทั่วไปข้อความภารกิจจะมุ่งเน้นประเด็นที่แสดงออกอย่างชัดเจน และมีความเฉพาะเจาะจงในคุณลักษณะของแต่ละหน่วยขององค์กรว่ามีอะไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดเป้าหมาย (Goals) เป็นการกำหนดผลลัพธ์ที่องค์กรคาดหวังไว้ หรือเป็นจุดมุ่งหมายที่องค์กรต้องการจะบรรลุ เป้าหมายจะเป็นสิ่งที่ทำให้ภารกิจขององค์กรเป็นจริงยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) วัตถุประสงค์ คือ สิ่งที่องค์กรต้องการที่จะบรรลุ แต่จะมีรายละเอียดที่มากกว่าเป้าหมาย วัตถุประสงค์เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับองค์กรที่จะใช้เป็นแนวทางขั้นพื้นฐานสำหรับการวางแผน การจัดองค์กร การจูงใจและการควบคุม รวมทั้งเป็นตัวกำหนดแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดนโยบาย (Policies) เป็นการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานขององค์กรอย่างชัดเจน เพื่อให้กลยุทธ์ที่กำหนดไว้บรรลุผลตามที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 7 การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy) การกำหนดกลยุทธ์จะเกี่ยวข้องกับ การกำหนดแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้องค์กรบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปกลยุทธ์ จะมี 3 ระดับ ได้แก่ 1) กลยุทธ์ระดับองค์กร (Corporate Strategy) มักถูกกำหนดโดยผู้บริหารระดับสูง กลยุทธ์ระดับนี้ถูกกำหนดเพื่อบรรลุเป้าหมายโดยรวมขององค์กร มีการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทางขององค์กรนั้น ๆ 2) กลยุทธ์ระดับธุรกิจ (Business Level Strategy) เป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้กลยุทธ์ระดับองค์กรบรรลุ สิ่งสำคัญของกลยุทธ์ระดับนี้ คือ เป็นการค้นหาวิธีการแข่งขันให้กับแต่ละธุรกิจที่องค์กรดำเนินงานอยู่ และ 3) กลยุทธ์ระดับหน้าที่ทางธุรกิจ (Functional Level Strategy) เป็นกลยุทธ์ที่ถูกกำหนดขึ้นตามหน้าที่ต่าง ๆ ขององค์กร เพื่อที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุผลตามกลยุทธ์ระดับธุรกิจ

นอกจากนี้ พิบูล ทีปะपाल (2546, หน้า 12-19) ได้อธิบายถึงขั้นตอนของการวางแผนกลยุทธ์ไว้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบสภาพแวดล้อม (Environmental Scanning) เป็นการประเมินสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกขององค์กร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อระบุปัจจัยเชิงกลยุทธ์ (Strategic Factors) ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่กำหนดอนาคตขององค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกเป็นการวิเคราะห์ตัวแปร 2 ตัว ได้แก่ โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ซึ่งอยู่ภายนอกองค์กร ไม่สามารถควบคุมได้ในระยะสั้นและเป็นปัจจัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มีผลกระทบต่อองค์กรโดยตรง ส่วนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเป็น

การวิเคราะห์ปัจจัยอีก 2 ตัว ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) ขององค์การ ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างวัฒนธรรม และทรัพยากร

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดพันธกิจ (Mission) เป็นการกำหนดความมุ่งหมายหรือเหตุผลที่องค์การได้จัดตั้งขึ้น พันธกิจจะบอกถึงความมุ่งหมายพื้นฐานที่เป็นเอกลักษณ์ชัดเจนที่ทำให้องค์การมีความแตกต่างจากองค์การอื่น

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) เป็นการกำหนดเป้าหมายที่องค์การต้องการที่จะบรรลุ ซึ่งควรกำหนดในรูปของปริมาณหรือตัวเลขที่ชัดเจนที่สามารถวัดได้

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy) เป็นการกำหนดแผนแม่บทเพื่อให้เห็นว่าองค์การจะดำเนินการอย่างไรเพื่อให้บรรลุพันธกิจและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กลยุทธ์จะเป็นการนำข้อได้เปรียบทางการแข่งขันมาใช้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกันจะลดข้อเสียเปรียบทางการแข่งขันให้เหลือน้อยที่สุด กลยุทธ์โดยทั่วไป แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ 1) กลยุทธ์ระดับบริษัท (Corporate Strategy) เป็นกลยุทธ์ที่แสดงให้เห็นทิศทางการดำเนินงานขององค์กรโดยรวม 2) กลยุทธ์ระดับหน่วยงานธุรกิจ (Business Strategy) เป็นกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์การ 3) กลยุทธ์ระดับหน้าที่ (Functional Strategy) เป็นกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติการ ทั้งในแง่กิจกรรมและกระบวนการดำเนินงาน เพื่อให้การใช้ทรัพยากรที่จัดสรรมาให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ทั้งในระดับบริษัทและระดับธุรกิจ

ตำรา วัฒนา (2548, หน้า 47) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ว่า อาจสรุปได้ดังนี้ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค 2) การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) เพื่อระบุสภาพในอนาคตและการดำเนินงานที่ต้องการจะสร้างให้เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งจะบอกความคาดหวังและความปรารถนาที่อยากจะทำให้เกิดอะไรขึ้นตามเจตนารมณ์ที่มุ่งมั่นไว้ 3) พันธกิจ (Mission) ที่แสดงถึงขอบข่ายหรือวิธีการในการดำเนินงานของหน่วยงานที่จะปฏิบัติให้สำเร็จตามวิสัยทัศน์ 4) ยุทธศาสตร์ เป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในการกำหนดทิศทางขององค์กร 5) การกำหนดกลยุทธ์ (Tactic) เป็นแนวทางหรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำองค์การไปสู่การบรรลุผลตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ 6) การแปลงกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ต้องอาศัยแผนปฏิบัติการเป็นเครื่องมือที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับส่วนงานต่าง ๆ ที่เป็นไปอย่างสอดคล้องประสานกันทั้งในด้านทิศทางและจังหวะเวลา โดยมีองค์ประกอบดังนี้ ชื่อกลยุทธ์หรือแผนงาน วัตถุประสงค์ที่จะใช้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ ชื่อโครงการ/งาน/กิจกรรมต่าง ๆ

เป้าหมายหรือตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ ระยะเวลาในการดำเนินการ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินโครงการให้บรรลุผลสำเร็จ และงบประมาณ

การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์จึงมีความเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก กล่าวคือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเป็นการประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์การจากทรัพยากรภายในและสมรรถนะในการใช้ทรัพยากร หรือจากการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ขององค์การ โดยพิจารณาจากปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ (Critical Success Factor) ความเชื่อมโยงของคุณค่าหรือค่านิยม (Value Chains) และกระบวนการหลักหรือระบบธุรกิจขององค์การ (Value Chain) เพื่อประโยชน์ต่อองค์การ ทั้งที่เป็นผลดีหรือความได้เปรียบในการแข่งขัน และที่เป็นผลเสียหรือความเสียเปรียบในการแข่งขัน ส่วนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก เป็นการประเมินโอกาสและอุปสรรคขององค์การจากสภาวะภายนอก ทั้งที่เป็นสภาพแวดล้อมทั่วไป (General Environment) เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมของตัวงานจากภายนอก (Task Environment) ที่เอื้อประโยชน์หรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จขององค์การทั้งระยะสั้นและระยะยาว (ปกรณัม ปรียากรณ์, 2542, หน้า 85)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม สามารถใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ ได้แก่ เทคนิค SWOT Analysis ใช้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก, รูปแบบ McKinsey's 7-S Model ใช้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กร และรูปแบบสภาพแวดล้อมมหภาค (Macro Environment) เป็นรูปแบบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ด้วยเทคนิค SWOT Analysis ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ด้วยการประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์การจากทรัพยากรภายในและสมรรถนะในการใช้ทรัพยากร และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ด้วยการประเมินโอกาสและอุปสรรคขององค์การจากสภาวะภายนอก ทั้งที่เป็นสภาพแวดล้อมทั่วไปและสภาพแวดล้อมของตัวงานจากภายนอกที่เอื้อประโยชน์หรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จขององค์การ สำหรับรายละเอียดและขอบเขตของคำว่า SWOT นั้น สถาบันตำราวิชาการและสถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพ (2539, หน้า 2-3 อ้างอิงใน จตุพล ชูจันทร์, 2553, หน้า 144-145) ได้ให้ความหมายของแต่ละคำไว้ดังนี้

จุดแข็ง หรือจุดเด่น (Strengths: S) สภาวะการณ์ที่เป็นองค์ประกอบหรือปัจจัยภายในองค์กรที่สร้างความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน หรือเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานให้สูงกว่าองค์กรอื่น ๆ ซึ่งทำให้การดำเนินงานขององค์กรมีแนวโน้มบรรลุถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการจุดอ่อนหรือจุดด้อย

(Weaknesses: W) หมายถึง สภาพการณ์ที่องค์กรหรือปัจจัยภายในองค์กรที่สร้างความเสียเปรียบในเชิงแข่งขัน หรือทำให้ศักยภาพในการดำเนินงานด้อยกว่าองค์กรอื่น ๆ ซึ่งทำให้การดำเนินงานขององค์กรมีแนวโน้มไม่บรรลุผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการโอกาส

(Opportunities: O) หมายถึง ผลกระทบหรือผลที่เกิดขึ้นเมื่อสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานขององค์กร ได้แก่ การมีความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน การเพิ่มขึ้นของลูกค้าหรือผู้รับบริการ หรือความต้องการบริโภคสินค้าและบริการอุปสรรคหรือภัยคุกคาม

(Threats: T) หมายถึง ผลกระทบหรือผลที่เกิดขึ้นเมื่อสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานขององค์กร หรือเป็นสิ่งที่คุกคามที่ก่อให้เกิดความเสียเปรียบในเชิงแข่งขัน

หลังจากวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ด้วยเทคนิค SWOT Analysis แล้ว จึงประมวลข้อมูลทั้งสองด้านเข้าด้วยกันเพื่อสรุปความสัมพันธ์แบบแมทริกซ์ของปัจจัยเชิงกลยุทธ์ของสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ด้วยการประมวล SWOT Matrix นำไปสู่การวางกลยุทธ์ 4 แนวทาง ได้แก่ 1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategies) เป็นการกำหนดเป้าหมายโดยใช้จุดแข็งประสานกับความได้เปรียบในโอกาส 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไขหรือพัฒนา (WO Strategies) เป็นการกำหนดเป้าหมายโดยใช้ความได้เปรียบในโอกาสมาปิดจุดอ่อน 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategies) เป็นการกำหนดเป้าหมายโดยใช้จุดแข็งหลบหลีกข้อจำกัด 4) กลยุทธ์เชิงรับหรือหลีกเลี่ยงข้อจำกัด (WT Strategies) เป็นการกำหนดเป้าหมายโดยระมัดระวังจุดอ่อนและหลบหลีกข้อจำกัด (ปกรณ ปรียากรณ, 2542, หน้า 131)

สำหรับรูปแบบ McKinsey's 7-S Model เป็นกรอบปัจจัยการบริหาร 7 ด้าน ที่ใช้ในการประเมินสถานการณ์ภายในองค์กร เพื่อสร้างความสมดุลของปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง 7 ด้าน ที่มีผลต่อการบรรลุความสำเร็จขององค์กร ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กร (สมยศ นาวิกาน, 2541, หน้า 109) โดยการตรวจดูปัจจัยต่าง ๆ ภายในองค์กรอย่างละเอียดว่า มีการประสานความสอดคล้องภายในองค์กร (Organizational Alignment) หรือไม่ ซึ่งถ้าปัจจัยส่วนใดส่วนหนึ่งขององค์กรไม่ประสานสอดคล้องหรือไม่สนับสนุนการดำเนินการของส่วนอื่น ๆ หรือมีความบกพร่องย่อมส่งผลให้การดำเนินการในส่วนอื่น ๆ สะดุด ติดขัด และไม่สามารถดำเนินการส่วนต่าง ๆ ตามกลยุทธ์ที่กำหนด (สาคร สุขศรีวงศ์, 2550, หน้า 244) ซึ่งตามแนวคิด 7-S นี้ มิได้ให้กลยุทธ์องค์การเน้นหนักเฉพาะกลยุทธ์ทางธุรกิจหรือเน้นด้านโครงสร้างมากเกินไป แต่ให้เน้นถึงปัจจัยด้านบุคคลหรือทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นผู้ปฏิบัติงานให้มี

ดุลยภาพระหว่างกัน โดยกรอบแนวทางการบริหารองค์การนี้ Anthony Athos แห่งมหาวิทยาลัย Harvard ได้ริเริ่มคิดค้นขึ้น และต่อมาบริษัทที่ปรึกษาทางด้านการจัดการชื่อว่า McKinsey ได้ดัดแปลงเป็นรูปแบบการบริหารแบบหนึ่งที่เรียกว่า 7-S ซึ่งเป็นการเน้นการบริหารในปัจจัยต่าง ๆ 7 ด้านพร้อมกัน ได้แก่ 1) กลยุทธ์ (Strategy) 2) โครงสร้าง (Structure) 3) แบบการบริหาร (Style) 4) ระบบงาน (System) 5) พนักงาน (Staff) 6) ทักษะ (Skill) 7) ค่านิยมร่วม (Shared Value) ซึ่งทั้ง 7-S เหล่านี้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับการกำหนดกลยุทธ์การบริหารที่สามารถปรับให้มีดุลยภาพ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็น Hardware ได้แก่ กลยุทธ์ (Strategy) และโครงสร้าง (Structure) กลุ่มที่ 2 คือ Software ได้แก่ แบบการบริหาร (Style) ระบบงาน (System) พนักงาน (Staff) ทักษะ (Skill) และค่านิยมร่วม (Shared Value) ซึ่งหากองค์กรใดเน้นกลยุทธ์การบริหารที่มุ่งเน้นคนและกระบวนการปฏิบัติงานหรือวัฒนธรรมขององค์กร ก็จะทำให้ความสำคัญกับปัจจัยใน Software มากกว่า Hardware นั่นเอง (Pascale and Althos, 1981) ตามรูปแบบกลยุทธ์การบริหารแบบ 7-S นี้ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการบริหารในส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมขององค์กร หรือที่เป็นความรู้สึกและบรรยากาศในการปฏิบัติงานทั่วไปนั่นคือ การให้ความสำคัญกับส่วนที่เป็นความคิดหรือดุลพินิจของผู้ปฏิบัติ รวมทั้งความนึกคิดทางอารมณ์ที่เป็นส่วนสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งหากมีการกระตุ้นให้ตื่นตัว เกิดความพึงพอใจและมีความคล่องตัวตลอดเวลาแล้ว จะทำให้การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ง่าย ผลที่ตามมาก็คือ การปรับตัวให้สอดคล้องและทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ก็จะสามารถทำได้อย่างรวดเร็วไปด้วย ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ผู้ปฏิบัติมีอิสระและคล่องตัวที่สุด จึงเป็นหนทางที่จะช่วยให้บริษัทประสบผลสำเร็จจากประสิทธิภาพงาน ผลผลิต คุณภาพบริการ รวมทั้งมีผลิตภัณฑ์ใหม่เกิดขึ้นได้เสมอ (ธงชัย สันติวงษ์, 2533, หน้า 48-49) ในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กร จึงมีความจำเป็นต้องวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กรอย่างละเอียด ซึ่งรูปแบบ McKinsey's 7-S Model จะใช้ในการตรวจสอบปัจจัยการบริหาร 7 ด้าน ให้มีการประสานความสอดคล้องกันภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้การกำหนดกลยุทธ์การบริหารมีการคำนึงถึงดุลยภาพในการบริหารงานที่เหมาะสมกับองค์กรและนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร

สำหรับรูปแบบสภาพแวดล้อมมหภาค (Macro Environment) จะครอบคลุมสภาพแวดล้อมทั่วไปที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรทุกองค์กรในสังคม ไม่ใช่ส่งผลกระทบต่อเฉพาะองค์กรใดองค์กรเดียวเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม (Socioculture) เช่น ค่านิยมของสังคม อัตราการอ่านออกเขียนได้ มาตรฐานทางการศึกษา ความใส่ใจด้านสุขภาพ ปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม 2) สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (Economic) เช่น อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ อัตราดอกเบี้ย อัตรา

แลกเปลี่ยนเงินตรา อัตราเงินเฟ้อ อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ดุลการค้า 3) สภาพแวดล้อมทางการเมืองและกฎหมาย (Political and Legal) เช่น ความมั่นคงทางการเมือง นโยบายของรัฐบาล กฎหมายต่าง ๆ 4) สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี (Technology) เช่น เทคโนโลยีด้านการสื่อสาร โทรคมนาคม เทคโนโลยีด้านพลังงานทางเลือก และเทคโนโลยีอื่น ๆ 5) สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ เช่น องค์การการค้าโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ข้อตกลงเปิดเสรีทางการค้า การรวมกลุ่มพันธมิตรทางการค้า ความขัดแย้งระหว่างประเทศ (International) (Dalf, 2006) ซึ่งการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมมหภาค เป็นรูปแบบหนึ่งในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร โดยองค์กรแต่ละแห่งจะได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมมหภาคแต่ละประเภทแตกต่างกัน ซึ่งสภาพแวดล้อมบางประเภทอาจส่งผลกระทบต่อองค์กรโดยตรง อาทิ อัตราดอกเบี้ย กฎหมายแรงงาน และกฎหมายภาษี ในขณะที่บางประเภทอาจส่งผลกระทบต่อโดยอ้อม เช่น อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศมีสูง ก็อาจหมายถึงขนาดของอุตสาหกรรมมีโอกาสขยายตัวสูงขึ้น หรือหากมีความไม่มั่นคงทางการเมือง รัฐบาลขาดเสถียรภาพ ก็อาจส่งผลให้ธุรกิจชะลอการตัดสินใจลงทุนออกไปเพื่อรอความชัดเจนทางการเมืองของประเทศ เป็นต้น ซึ่งหากผู้บริหารองค์กรธุรกิจใดสามารถวิเคราะห์หรือคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมมหภาคได้ ก็จะมองเห็นโอกาสในการประกอบธุรกิจได้มากขึ้น เช่น เมื่อเห็นแนวโน้มของสภาพแวดล้อมภายนอกที่ให้ความสนใจเรื่องสุขภาพของประชาชน ก็ย่อมมองเห็นโอกาสทางธุรกิจด้านอาหารบำรุงสุขภาพ สถานให้บริการออกกำลังกาย หรือธุรกิจโรงพยาบาล ส่วนการมองเห็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลกระทบในทางเสียประโยชน์ต่อองค์กร ก็จะสามารถวางแผนเพื่อเตรียมพร้อมและปรับตัวรองรับกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน เช่น กรณีประเทศไทยทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับบางประเทศ ทำให้ไทยต้องลดอัตราภาษีศุลกากรในสินค้าประเภทต่าง ๆ ลงตามข้อตกลง ย่อมทำให้คู่แข่งจากต่างประเทศเข้ามาแข่งขันได้ง่ายขึ้น ธุรกิจที่อยู่ในรายการตามข้อตกลงนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาธุรกิจตนเองให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมแข่งขันกับคู่แข่งที่มีศักยภาพในต่างประเทศได้ (สาคร สุขศรีวงศ์, 2550, หน้า 61-63)

นอกจากรูปแบบสภาพแวดล้อมมหภาคดังกล่าวแล้ว ธงชัย สันติวงษ์ (2533, หน้า 130) ได้เสนอรูปแบบสภาพแวดล้อมวงกว้าง ที่ใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรเช่นกัน ซึ่งมีส่วนประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสังคม (Social) คือ เกี่ยวข้องกับการศึกษา อายุ เพศ ประชากร รูปแบบการใช้ชีวิตและค่านิยมในสังคม 2) ด้านเศรษฐกิจ (Economic) คือ ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจ ภาวะการค้า และการผลิตทางอุตสาหกรรมต่าง ๆ 3) ด้านการเมือง (Political) คือ การติดตามการทำงานของรัฐบาลและกระบวนการทางรัฐสภา

หรือความเคลื่อนไหวทางการเมืองของประเทศและท้องถิ่น 4) ด้านเทคโนโลยี (Technology) คือ ศึกษาถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น การเกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ กระบวนการผลิตใหม่ ๆ วัสดุใหม่ ๆ และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ ด้วย ซึ่งภายใต้กรอบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกนี้ มีเกณฑ์ที่จะใช้เพื่อติดตามสภาพแวดล้อมแต่ละด้านอยู่ 3 เกณฑ์ คือ 1) ชนิดของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งถ้ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ต่อเนื่องและติดตามได้ เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ แต่ถ้าการเปลี่ยนแปลงที่ละอย่างโดยไม่สัมพันธ์กัน และคาดหมายได้ยาก เรียกว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ละส่วน ซึ่งขาดความต่อเนื่อง 2) ณ ระดับที่สูงขึ้นไปกว่าการดูการเปลี่ยนแปลง เรียกว่า การประเมินพลังผลักดันต่าง ๆ (Driving Force) ที่เกิดขึ้น เป็นการวิเคราะห์ลึกลงไปถึงปัจจัยแต่ละตัวในแต่ละด้าน เช่น ด้านสังคม อาจดูที่อัตราการเกิด การแต่งงาน หรือด้านเศรษฐกิจอาจดูถึงการเติบโตของการนำเข้า การเพิ่มอัตรารายได้ประชาชาติ เป็นต้น ซึ่งพลังผลักดันที่เกิดขึ้นอาจมีผลกระทบซึ่งกันและกัน หรืออาจก่อผลกระทบในทางขัดแย้ง เสริมหรือแยกไปคนละเรื่องก็ได้ 3) การคาดคะเนแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต เป็นการวิเคราะห์ติดตามจากปัจจุบันว่า ในอนาคตจะเป็นไปในทางใด และจะเกิดผลต่อการดำเนินงานขององค์การหรือต่อปัจจัยอื่นในทิศทางใดบ้าง เช่น การคาดคะเนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอีก 5 ปีข้างหน้า เป็นต้น

วิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ด้วยการตรวจสอบสภาพแวดล้อมมหภาคหรือรูปแบบสภาพแวดล้อมวงกว้าง (Macro Environment) ดังกล่าว จึงทำให้สามารถวิเคราะห์หรือคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายนอกที่จะมีผลกระทบต่อองค์กร โดยละเอียดรอบด้าน ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และด้านระหว่างประเทศ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อองค์กรโดยตรงและโดยอ้อมทั้งในด้านดีและด้านเสีย โดยปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกใดที่ส่งผลดีต่อองค์กรก็คือโอกาส (Opportunities) ที่จะทำให้องค์กรได้รับประโยชน์และสร้างความก้าวหน้าต่อองค์กร และปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกใดที่ส่งผลเสียต่อองค์กรก็คือ อุปสรรคหรือภัยคุกคาม (Threat) ที่องค์กรจะต้องเตรียมรับมือและป้องกันหรือแก้ไข เพื่อสามารถปรับตัวและรักษาองค์กรให้ดำรงอยู่ต่อไปได้ ซึ่งจะทำให้การกำหนดกลยุทธ์การบริหารองค์กรมีความครอบคลุมองค์ ประกอบภายนอกที่สำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร ฉะนั้น การวางแผนกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์จึงมีความสำคัญในการเป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้หน่วยงานพัฒนานตนเองได้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการกระจายอำนาจในการบริหารงานภาครัฐในปัจจุบัน รวมทั้งยังเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance base budgeting)

ที่สำนักงานงบประมาณกำหนดให้ส่วนราชการและหน่วยงานในสังกัดจัดทำก่อนที่จะกระจายอำนาจด้านงบประมาณเป็นเงินก้อนลงไปให้หน่วยงานต่าง ๆ

ดังนั้น ในการศึกษาเพื่อการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงมีขั้นตอนตามหลักการวางแผนยุทธศาสตร์ โดยใช้กระบวนการศึกษาวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยเครื่องมือในการวิจัย ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ด้วยเทคนิค SWOT Analysis, SWOT Matrix และรูปแบบสภาพแวดล้อมมหภาค (Macro Environment) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของแผนยุทธศาสตร์ประกอบด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) เพื่อระบุสภาพในอนาคตและการดำเนินงานที่ต้องการจะสร้างให้เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งจะบอกความคาดหวังและความปรารถนา ที่อยากจะทำให้เกิดอะไรขึ้นตามเจตนารมณ์ที่มุ่งมั่นไว้ 2) พันธกิจ (Mission) ที่แสดงถึงขอบข่ายหรือวิธีการในการดำเนินงานของหน่วยงานที่จะปฏิบัติให้สำเร็จตามวิสัยทัศน์ 3) ประเด็นยุทธศาสตร์ เป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในการกำหนดทิศทางขององค์กร 4) การกำหนดกลยุทธ์ (Tactic) เป็นแนวทางหรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำองค์กรไปสู่การบรรลุผลตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ 5) แนวทางพัฒนา คือ การแปลงกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งขั้นตอนสุดท้ายคือการประเมินแผนยุทธศาสตร์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และการเปิดเผยความคิดเห็นประชาพิจารณ์สาธารณะ (Public Hearing)

แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดท่องเที่ยว

ความหมายของการตลาดท่องเที่ยว

Kotler, Bowen and Makens (1994, p. 25) กล่าวว่า ตลาดการบริการและการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการทางการจัดการและทางสังคม ซึ่งบุคคลและกลุ่มบุคคลจะได้รับสิ่งจำเป็น และสิ่งที่พวกเขาต้องการต้องการจากการสร้างและแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์รวมทั้งคุณค่าของผลิตภัณฑ์กับบุคคลอื่น ขณะที่ วินิจ วีรยางกูร (2532, หน้า 15) กล่าวว่า ตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง ปรัชญาทางการจัดการที่มุ่งมั่น เน้นไปสู่ความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยอาศัยการวิจัยตลาด การพยากรณ์ การคัดเลือกทรัพยากรการท่องเที่ยวที่กำลังอยู่ในความต้องการเพื่อธุรกิจได้รับประโยชน์สูงสุดในการเสนอบริการแก่นักท่องเที่ยวตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, หน้า 29) กล่าวว่า ตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง กลุ่มผู้ซื้อและกลุ่มผู้ขายมาทำการติดต่อเพื่อต่อรองซื้อขายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว กลุ่มนั้นให้ได้รับความพอใจและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การหรือธุรกิจท่องเที่ยว

นอกจากนี้ เสรี วงษ์มณฑา (2547) ยังได้กล่าวถึง กระบวนการพัฒนางานการสื่อสารการตลาดที่ต้องการใช้การสื่อสารเพื่อจูงใจหลายรูปแบบกับกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งสร้างพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายให้ตรงกับความต้องการของตลาด โดยการพิจารณาวิธีการสื่อสารตราสินค้า (Brand Contacts) เพื่อกลุ่มผู้บริโภคได้รู้จักสินค้า

จึงสรุปได้ว่า การตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง การวิจัย การวิเคราะห์ การพยากรณ์ และการเลือกสรรส่วนประสมทางการตลาดของตลาดบริการที่เหมาะสมมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า โดยศึกษาพฤติกรรมความต้องการของลูกค้าเพื่อสร้างแรงจูงใจและรู้จักสินค้า

ส่วนประสมทางการตลาดท่องเที่ยว

เสรี วงษ์มณฑา (2542, หน้า 11) ได้อธิบายว่า ส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง การมีสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมายได้ ขายเป็นราคาที่ผู้บริโภคยอมรับได้ และผู้บริโภค ยินดีจ่ายเพราะมองเห็นว่าคุ้ม รวมถึงการจัดจำหน่ายกระจายสินค้าให้สอดคล้องกับพฤติกรรม การซื้อหาเพื่อให้ความสะดวกแก่ลูกค้าด้วยความพยายามจูงใจให้เกิดความชอบในสินค้าและเกิดพฤติกรรมอย่างถูกต้อง ที่เรียกว่า ส่วนประสมทางการตลาด ซึ่งประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2546, หน้า 59-60) กล่าวว่า ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบหลาย ๆ อย่างที่ผู้ประกอบการธุรกิจใช้เป็นเครื่องมือหรือกลยุทธ์ทางการตลาดที่สามารถควบคุมหรือพัฒนาได้ และปัจจัยทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า เพื่อให้ธุรกิจท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1. ผลิตภัณฑ์ (product) คือ สินค้าทางการท่องเที่ยวจะหมายถึงลักษณะของสินค้าที่เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ สินค้าและบริการทุกอย่างที่ผู้ประกอบการธุรกิจเสนอขาย เช่น รายการทัวร์เหมา (package tour) เรือสำราญ (cruise) เป็นต้น

2. ราคา (price) คือ ตัวบ่งบอกถึงลักษณะของสินค้าทางการท่องเที่ยวได้ค่อนข้างดี โดยราคาของสินค้าและบริการจะเป็นการสร้างการรับรู้ให้นักท่องเที่ยวได้ว่า ราคาเท่านี้จะหมายถึง ลักษณะของสินค้าทางการท่องเที่ยวในระดับไหน การกำหนดราคา เช่น ราคาทัวร์ยุโรป 9 วัน 3 ประเทศ 46,900 บาท เป็นต้น ทั้งนี้ราคาจะขึ้นอยู่กับยี่ห้อ ชื่อ และภาพลักษณ์ของสินค้าทางการท่องเที่ยว

3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (place/process of delivery) เป็นกระบวนการหรือช่องทางจำหน่ายสินค้าและบริการไปให้ถึงลูกค้าโดยรวดเร็วและสะดวกที่สุด เช่น จัดจำหน่ายโดยบริษัทตัวแทนจำหน่าย (travel agent) เป็นต้น

4. การส่งเสริมการตลาด (promotion) หมายถึง วิธีการที่จะกระตุ้นให้ลูกค้าต้องการซื้อสินค้าและบริการเร็วขึ้น ซื้อจำนวนมากขึ้น เช่น การโฆษณา (advertising) การส่งเสริมการขาย (sales promotion) การขายโดยพนักงานขาย (personal selling) เป็นต้น

5. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physical environment) ได้แก่ บรรยากาศขณะซื้อขายสินค้าและบริการ และขณะที่ลูกค้าบริโภคสินค้า ซึ่งจะสามารถสร้างความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจได้ในทันที เช่น การขายทัวร์ที่เคาน์เตอร์ของพนักงานขายกับลูกค้า การพักในห้องพักของโรงแรม

6. กระบวนการซื้อ (purchasing process) คือ การศึกษาข้อมูลทางการตลาด เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการซื้อของนักท่องเที่ยวและการเลือกสรรผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยว

7. การจัดรวมผลิตภัณฑ์ (packaging) หมายถึง การจัดรวมสินค้าและบริการการท่องเที่ยวหลาย ๆ อย่างที่เหมาะสมเข้าด้วยกันเพื่อตอบสนองกลุ่มตลาดเป้าหมายธุรกิจ เช่น รายการนำเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ (all-inclusive tour)

8. ความร่วมมือทางธุรกิจ (partnership/participation) หมายถึง การประสานงานร่วมมือกันทางธุรกิจระหว่างผู้ซื้อ (buyers) และผู้ขาย (sellers) ในธุรกิจท่องเที่ยว การร่วมมือกันเสนอขายสินค้าและบริการการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและได้รับความพอใจสูงสุด โดยรักษาคุณภาพมาตรฐานการบริการ และระดับราคาที่เหมาะสม

Philip (1984 อ้างอิงใน ทักษิณา คุณารักษ์, 2546, หน้า 35) กล่าวว่า ส่วนผสมทางการตลาด (marketing mix) หมายถึง ส่วนผสมของตัวแปรทางการตลาดที่ควบคุมได้ ซึ่งธุรกิจจะใช้เป็นหลักในการหาระดับของยอดขายตามเป้าหมายทางการตลาด ประกอบด้วย 7 ตัวแปรดังนี้

1. Product: สินค้าทางการท่องเที่ยว หมายถึง ลักษณะของสินค้าที่เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวหลัก รวมถึงรายละเอียดปลีกย่อยของลักษณะสินค้านั้นด้วยและมีการดัดแปลงให้เหมาะสมกับแนวโน้มของนักท่องเที่ยวอยู่เสมอ เช่น โรงแรม สถานที่พัก แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

2. Price: ราคา เป็นตัวบ่งบอกถึงลักษณะของสินค้าทางการท่องเที่ยว มาตรฐานของการบริการ และประเภทของนักท่องเที่ยวโดยอัตโนมัติ โดยราคาจะสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวว่า ราคาเท่านี้จะหมายถึงลักษณะของสินค้าทางการท่องเที่ยวระดับใด

3. Place: ช่องทางการจัดจำหน่าย หมายถึง สถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถที่จะซื้อสินค้าทางการท่องเที่ยวได้โดยสะดวก รวมถึงจุดขาย (point of sale) ที่นักท่องเที่ยวสามารถที่จะซื้อสินค้าทางการท่องเที่ยวได้โดยสะดวก ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว

4. Promotion: การส่งเสริมการตลาด การส่งเสริมการตลาดจะประกอบด้วย การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การใช้พนักงานขาย และการส่งเสริมการขาย

5. People: บุคลากร หมายถึง พนักงานทุกระดับที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากบุคคลในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะเป็นผู้ที่นักท่องเที่ยวพบเป็นคนแรก เพื่อประกอบการตัดสินใจซื้อสินค้าทางการท่องเที่ยว ดังนั้นบุคลากรซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างความรู้สึกด้านบวกให้กับนักท่องเที่ยว

6. Physical evidence: การใช้สิ่งซึ่งเป็นรูปธรรม หมายถึง การใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมมาเชื่อมระหว่างสินค้าทางการท่องเที่ยวกับบริการที่ให้นักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ สร้างความรู้สึกภูมิใจแก่นักท่องเที่ยวและยืนยันการตัดสินใจที่ถูกต้องและคุ้มค่ากับราคา เพราะสินค้าทางการท่องเที่ยวไม่สามารถทดลองใช้ก่อนซื้อได้ การใช้บริการก็จะยังไม่เกิดขึ้นจนกว่านักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจเลือกซื้อแล้ว

7. Process: กระบวนการ หมายถึง กระบวนการจัดบริการให้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวและประเภทของสินค้าทางการท่องเที่ยวตามส่วนของตลาดที่แบ่งไว้ โดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้กระบวนการจัดการดีที่สุด ได้แก่ บุคลากร ลักษณะการบริการ

สอดคล้องกับ ชัยสมพล ชาวประเสริฐ (2549, หน้า 57) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาดของสินค้าบริการ (the expanding marketing mix for services) ประกอบด้วย 7P's ดังนี้ สินค้า (product) หมายถึง สิ่งที่ธุรกิจเสนอเพื่อสนองความจำเป็น และความต้องการของบุคคลให้เกิดความพึงพอใจ ราคา (price) หมายถึง มูลค่าของสินค้าและหรือบริการช่องทางการจัดจำหน่าย (place) หมายถึง การเข้าถึงตัวสินค้า โดยการจัดจำหน่ายผ่านคนกลางทางการตลาด หรือการจำหน่ายเองโดยตรง การส่งเสริมการตลาด (promotion) หมายถึง การจูงใจให้ลูกค้าเข้ามาใช้บริการ เช่น การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การขาย และการส่งเสริมการขาย เป็นต้น บุคลากร (people) หมายถึง บุคคลที่คอยให้บริการ และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ลูกค้า ขั้นตอนของการให้บริการ (process) หมายถึง ขั้นตอนต่าง ๆ ของการให้บริการที่เหมาะสมแก่ลูกค้า สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physical evidence) หมายถึง สิ่งที่ลูกค้าสามารถสัมผัสได้และเพิ่มความมั่นใจให้แก่ลูกค้าในการเข้ามาใช้บริการ

จากข้อมูลแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าแต่ละองค์ประกอบของส่วนผสมทางการตลาดมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จึงคงไว้ซึ่งองค์ประกอบที่ครบถ้วนที่สุด ประกอบด้วย

7 องค์ประกอบ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (product) ราคา (price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (place/process of delivery) การส่งเสริมการตลาด (promotion) สิ่งที่เป็นรูปธรรม (Physical evidence) บุคลากร (People) และกระบวนการ (Process) เมื่อได้ทำการศึกษาค้นคว้าแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้ว จึงนำส่วนผสมทางการตลาดเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวต่อไป

การตลาดเชิงเนื้อหา

Nosrai, et al. (2013, p. 59) ได้อธิบายความหมายของการตลาดเชิงเนื้อหาไว้ว่าเป็นการสร้างมูลค่าจากการใช้ข้อมูลผสมผสานกับความบันเทิงเพื่อสร้างผลกระทบในเชิงบวกให้กับผู้บริโภค ขณะที่ ญัฐพัชญ์ วงษ์เหรียญทอง (2557) ได้อธิบายหลักการตลาดเชิงเนื้อหาไว้ โดยให้ความหมายของการตลาดเชิงเนื้อหาไว้ว่า เป็นกระบวนการทำการตลาดด้วยการสร้างและเผยแพร่เนื้อหาสู่กลุ่มเป้าหมายทางการตลาด เพื่อดึงดูดความสนใจ สร้างปฏิสัมพันธ์และนำไปสู่การสร้างโอกาสทางธุรกิจ ซึ่งนับเป็นปัจจัยที่ดึงดูดลูกค้าในมิติใหม่ ที่สามารถใช้เทคโนโลยีหรือเรื่องราวสร้างความน่าสนใจของผลิตภัณฑ์ได้ เหมาะสมกับสังคมยุคเทคโนโลยี

Lieb (2012, p. 2) กล่าวถึง การตลาดเชิงเนื้อหาว่าเป็นเทคนิคและศิลปะการสื่อสารการตลาดที่ต้องกระทำต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยสร้างการรู้ จดจำ วางใจ น่าเชื่อถือ รวมถึงการสร้างความรักภักดีต่อผลิตภัณฑ์

หลักการของการตลาดเชิงเนื้อหา เป็นกระบวนการส่วนหนึ่งของการตลาดมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับผู้บริโภค ซึ่งเกิดจากการรับรู้ ปฏิสัมพันธ์ ลงผลให้เกิดการซื้อสินค้า หรือบริการในทันทีหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติซึ่งเป็นผลมาจากสาร (Message) โดยมีสื่อเป็นเครื่องมือส่งไปยังผู้รับสาร และมีผลทางการตลาดเป็นเป้าหมายสอดคล้องกับ Lankow, Ritchie and Crooks (2011, p. 11) ได้อธิบายถึงหลักการสำคัญในการทำการตลาดเชิงเนื้อหา 5 หลักการ คือ

1. การจัดการข้อมูลให้เป็นข้อมูลที่มีคุณค่าและเกี่ยวข้องกับผู้บริโภค
2. มีวัตถุประสงค์ทางการตลาด
3. ต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงหรือรักษาพฤติกรรมของผู้บริโภค
4. ใช้สื่อผ่านรูปแบบที่หลากหลาย เช่น สิ่งพิมพ์ หรือภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น
5. มีการระบุกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน

ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างโฆษณาและการตลาดเชิงเนื้อหา มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ (ญัฐพัชญ์ วงษ์เหรียญทอง, 2557, หน้า 58)

1. การตลาดเชิงเนื้อหาส่วนมากจะเผยแพร่ผ่านสื่อที่ตัวเองเป็นเจ้าของ (Own Media) หรือสื่อที่ได้จากการบอกต่อ (Earn Media) ในขณะที่การโฆษณาจะเกิดขึ้นจากการซื้อพื้นที่สื่อ เช่น ในละครโทรทัศน์หรือนิตยสาร

2. การตลาดเชิงเนื้อหาเป็นลักษณะของดึง (Pull Marketing) มากกว่าผลัก (Push Marketing) คือ การสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจทำให้กลุ่มเป้าหมายอยากติดตาม ซึ่งต่างจากโฆษณาแบบเดิมที่เข้าไปขัดจังหวะของ กลุ่มเป้าหมาย

อย่างไรก็ตาม การตลาดเชิงเนื้อหาและโฆษณาต่างเป็นส่วนสนับสนุนกันและกันด้วยวิธีการสร้างการตลาดเชิงเนื้อหาไว้ในสื่อของผลิตภัณฑ์ จากนั้นซื้อสื่อเพื่อโฆษณาเนื้อหา ดังกล่าว ด้วยเนื้อหาที่มีความน่าสนใจจะทำให้ถูกพบเห็นได้มากขึ้น กลยุทธ์ในลักษณะนี้แพร่หลายในสื่อสังคมเช่น Facebook หรือ Youtube ที่เป็นตัวแทนนำเสนอเรื่องราวของสินค้า บริการ หรือองค์กรได้ (Lieb, 2012, p. 2) ด้วยการนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับบุคลิกผลิตภัณฑ์ (Brand Personality) ได้ การตลาดเชิงเนื้อหาไม่ได้มีเป้าหมายสำคัญเพื่อขายสินค้า แต่มุ่งสร้างประสบการณ์กับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคและผลิตภัณฑ์ ซึ่งปัจจัยสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ คือ การรับรู้ และเข้าใจกลุ่มเป้าหมายว่าต้องการอะไร จากนั้นจึงนำเสนอเนื้อหาที่พวกเขาต้องการโดยมีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา คือ

1. สามารถนำเสนอเนื้อหาที่มีความน่าเชื่อถือ (Stability)
2. สามารถนำเสนอเนื้อหาที่มีความต่อเนื่อง ยั่งยืน (Sustainability)
3. สามารถนำเสนอเนื้อหาที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายรู้สึกพึงพอใจ หรือปลอดภัย (Security)

การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในการตลาดเชิงเนื้อหาควรนำเสนอให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยสามารถอธิบายได้ด้วยแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพ 1 พื้นที่การนำเสนอเนื้อหา

ที่มา: ณัฐพัชณ์ วงษ์เทรียญทอง, 2557

พื้นที่ในแผนภูมิแบ่งออกเป็น 3 ส่วน เป็นการนำเสนอเนื้อหา 3 ประเภทเพื่อใช้ในการสื่อสารสำหรับแต่ละพื้นที่ คือ

1. Target Focused Content คือ เนื้อหาที่ให้ความสำคัญกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เช่น สิ่งที่กลุ่มเป้าหมายสนใจอยากรู้ ซึ่งอาจไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตราสินค้าเลย เนื้อหาประเภทนี้อาจไม่สร้างผลที่ชัดเจนกับตราสินค้า แต่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย สร้างความคุ้นเคย และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

2. Brand Focused Content คือ เนื้อหาที่ให้ความสำคัญกับตราสินค้า ประโยชน์และคุณค่าของสินค้าหรือบริการเป็นข้อมูลที่ตราสินค้าต้องการให้กลุ่มเป้าหมายได้รับรู้ เช่น รายละเอียดหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของสินค้า ซึ่งมักจะถูกนำเสนอในโฆษณา แต่ปัจจุบันผู้บริโภคสามารถเลือกเปิดรับข้อมูลต่าง ๆ ได้มา การนำเสนอข้อมูลประเภทนี้จึงประสบปัญหามากขึ้น

3. Target Brand Partnered Content คือ พื้นที่ส่วนที่ทับซ้อนระหว่างสิ่งที่ตราสินค้าต้องการสื่อสาร และสิ่งที่กลุ่มเป้าหมายต้องการ เนื้อหาประเภทนี้เป็นเนื้อหาที่สำคัญซึ่งเป็นแกนหลักในการทำการตลาดเชิงเนื้อหา เพราะสามารถดึงความสนใจและตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงไปยังตราสินค้าได้อีกด้วย นักการตลาดจึงควรศึกษาว่า เนื้อหาใดจะเป็นสิ่งที่ตราสินค้าต้องการสื่อสารและเป็นที่น่าสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การตลาดเชิงเนื้อหา คือ กระบวนการหนึ่งของการตลาดที่มุ่งเน้น การนำเสนอเรื่องราวหรือมุมมองให้เกิดความผูกพันระหว่างกลุ่มเป้าหมายและผลิตภัณฑ์ โดยที่ ไม่ได้มุ่งหมายนำเสนอผลิตภัณฑ์นั้นโดยตรงแต่นำเสนอรูปแบบให้กลุ่มเป้าหมายเกิดทัศนคติที่ดี ต่อผลิตภัณฑ์นั้นในทางอ้อม โดยต้องมีความต่อเนื่องของเนื้อหา มีความน่าเชื่อถือ และสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า โดยใช้พื้นที่ส่วนที่ทับซ้อนระหว่างสิ่งที่ผลิตภัณฑ์ต้องการสื่อสาร และสิ่งที่กลุ่มเป้าหมายต้องการ เนื้อหาประเภทนี้เป็นเนื้อหาที่สำคัญซึ่งเป็นแกนหลักในการทำการตลาดเชิงเนื้อหา เพราะสามารถดึงความสนใจและตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงไปยังตราสินค้าได้อีกด้วย นักการตลาดจึงควร ศึกษาว่าเนื้อหาใดจะเป็นสิ่งที่ผลิตภัณฑ์ต้องการสื่อสารและเป็นที่น่าสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สามารถนำแนวคิดของการตลาดเชิงเนื้อหา มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการตลาดท่องเที่ยว เนื่องจากจะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้สถานที่ท่องเที่ยวมีหลากหลาย กลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยวในเชิงรูป เป็นลักษณะที่เป็นเชิงหน้า จึงส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่เห็นความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยว มองไม่เห็นถึงคุณค่าและสุดท้ายก็ไม่เกิดความรักรัก หวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น อีกทั้งยังไม่เกิดการท่องเที่ยวซ้ำด้วย การนำเสนอมาร์เก็ตติ้งเนื้อหา ผสมผสานกับการท่องเที่ยว สามารถกระทำได้โดยเชื่อมโยงความเป็นมา ความน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ไปสู่สิ่งที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ ตัวอย่างเช่น การนำเสนอเรื่องราว ประวัติศาสตร์ของชนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาใช้ชีวิตหรือรับราชการในอาณาจักรอยุธยา โดยนำเสนอความผูกพันเหล่านี้กับนักท่องเที่ยวชาตินั้น ๆ เพื่อสร้างจุดสนใจว่าบรรพบุรุษส่วนหนึ่ง เคยเจริญสัมพันธไมตรีกับอาณาจักรอยุธยา เป็นต้น หรือแม้กระทั่งการนำเสนอเรื่องราวข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดทัศนคติที่ดี เกิดความภาคภูมิใจ หวงแหน และรู้สึกเป็นเจ้าของ จนเกิดการมาท่องเที่ยวซ้ำและแนะนำผู้อื่นมาท่องเที่ยวได้

องค์ประกอบผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

Dickman (1996, pp. 41-42) ได้กล่าวถึง แหล่งท่องเที่ยวและองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวจำเป็นต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก มีรายละเอียดดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นซึ่งแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสามารถแบ่งแยกเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา หาดทราย ชายหาด ภูเขา อุทยานแห่งชาติ เทศกาล

ต่าง ๆ หรือสถานที่ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่โด่งดังและโดยทั่วไป แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่า 1 อย่าง

2. สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) เนื่องจากถึงแม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวอาจมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ แต่สิ่งเหล่านั้นอาจไร้ประโยชน์ หากนักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางไปยังสถานที่นั้นได้ ซึ่งในพื้นที่จังหวัดตรัง มีถนนที่มีความสะดวกสบาย

3. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่อนักท่องเที่ยว อาทิ สาธารณูปโภคน้ำ ไฟ โทรศัพท์ ห้องสุขาและ สิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ เช่น โรงพยาบาล ธนาคาร สำนักงานไปรษณีย์ การบริการในกรณีฉุกเฉินก็มีความสำคัญเช่นกัน

4. ที่พัก (Accommodation) แหล่งท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการและเหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก

5. กิจกรรมต่าง ๆ (Activities) ที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อให้การท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยวน่าสนใจมากขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับ Buhalis (2000, pp. 50-51) ได้กล่าวถึง แหล่งท่องเที่ยวควรจะต้องมีการจัดการท่องเที่ยวที่ดีต้องประกอบด้วย 6As ได้แก่

1. สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) มีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย ซึ่งอาจจะประกอบไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือรูปแบบวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์

2. ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีการเดินทางได้หลากหลายเส้นทางในการท่องเที่ยว ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ

3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พัก ร้านอาหาร ห้องน้ำ โรงพยาบาล ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่จะต้องมีไว้ให้บริการอย่างเพียงพอต่อการรองรับและมีมาตรฐาน

4. กิจกรรม (Activities) กิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งที่น่าสนใจนักท่องเที่ยวสามารถกระทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อให้การท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยวน่าสนใจมากขึ้นและสามารถในนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน

5. การบริการขั้นพื้นฐาน (Ancillary) สิ่งที่สำคัญในการให้บริการเพิ่มเติมกับนักท่องเที่ยวในรูปแบบของระบบสาธารณูปโภค โรงพยาบาล ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว ธนาคาร ไปรษณีย์ ระบบการสื่อสาร เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับนักท่องเที่ยว

6. รายการสำเร็จรูปที่จัดไว้ใช้ในการท่องเที่ยว (Available Package) โดยในปัจจุบันมีผู้ประกอบการในธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวนมากจัดทำเพื่อนำเสนอรูปแบบรายการท่องเที่ยวแบบสำเร็จรูปไว้ให้บริการนักท่องเที่ยวที่สนใจเลือกได้รับความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่จำเป็นทั้ง 6 องค์ประกอบหลัก คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) ที่พัก (Accommodation) กิจกรรมต่าง ๆ (Activities) และรายการสำเร็จรูปที่จัดไว้ใช้ในการท่องเที่ยว (Available Package) เพื่อให้ครอบคลุมทุกมิติของการพิจารณาคักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ข้อมูลแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555–2559)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554) ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้น ในช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรง ช่วงที่ผ่านมาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8–10 สังคมไทยได้เผชิญหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม จนถึงระดับประเทศ ซึ่งได้มีส่วนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ทุกภาคส่วนในสังคมไทยเห็นพ้องร่วมกันน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน

ในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงเป็นการนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่าง

เหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกัน ยังจำเป็นต้องบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้หลักการพัฒนาพื้นที่การกิจ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) ดังนี้

การพัฒนาประเทศให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนรวดเร็ว คาดการณ์ได้ยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงจำเป็นต้องกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม โดยเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยง และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่าง ๆ ให้เข้มแข็ง ควบคู่กับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน มียุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงและบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทยสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุมทั่วถึงและมีคุณภาพเท่าเทียมกัน มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานในการสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคง สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค ได้รับการคุ้มครองสิทธิ ผลประโยชน์และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอย่างเท่าเทียม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใส ยึดประโยชน์ส่วนรวม และเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในกระบวนการพัฒนาประเทศ

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน มุ่งเตรียมคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัยให้มี

ภูมิคุ้มกันเพื่อเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างศักยภาพของคนในทุกมิติให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในคุณธรรมจริยธรรม มีความเพียร และรู้คุณค่าความเป็นไทย มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ควบคู่กับการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมและสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็งและเอื้อต่อการพัฒนาคน รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชน และเป็นพลังทางสังคมในการพัฒนาประเทศ

3. ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงานให้ ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็ง และสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้ภาคเกษตรเป็นฐานการผลิตอาหารและพลังงานที่มีความมั่นคง โดยการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพการผลิตภาคเกษตร สนับสนุนการวิจัย และพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และสัตว์น้ำ รวมถึงเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร อาหารและพลังงาน บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้สร้างสรรค์ การสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกัน ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานชีวภาพทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ภาคเกษตรสามารถพึ่งตนเองได้และเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง

4. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้ปัจจัยสนับสนุนที่เอื้ออำนวยและระบบการแข่งขันที่เป็นธรรม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประเทศ มุ่งปรับโครงสร้างการค้าและการลงทุนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสาขาบริการที่มีศักยภาพบนพื้นฐานของนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ เพิ่มผลิตภาพของภาคเกษตร และสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเทคโนโลยีและกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาภาคอุตสาหกรรมสู่อุตสาหกรรมฐานความรู้เชิงสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ สร้างความมั่นคงด้านพลังงาน ควบคู่ไปกับการปฏิรูปกฎหมายและกฎ ระเบียบต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ และบริหารจัดการเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เป็นฐานเศรษฐกิจของประเทศที่เข้มแข็ง และขยายตัวอย่างมีคุณภาพ

5. ยุทธศาสตร์การสร้าง ความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มุ่งเชื่อมโยงมิติของการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศกับมิติของความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ บนพื้นฐานของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาฐานการผลิตและการลงทุนของประเทศให้เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งเชื่อมโยงกับการผลิตในประเทศ พัฒนาความร่วมมือแบบหุ้นส่วนการพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันทั้งในระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาค และสร้างปฏิสัมพันธ์ในความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างสร้างสรรค์ เตรียมความพร้อมประเทศไทยในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนให้มีความสำคัญกับการพัฒนากำลังคนในทุกภาคส่วนให้มีทักษะที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ควบคู่ไปกับการพัฒนาความเชื่อมโยงด้านขนส่งและระบบโลจิสติกส์ภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค ปรับปรุงกฎระเบียบการขนส่งคนและสินค้าเพื่อลดต้นทุนการค้าในธุรกิจ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีการพัฒนา ภายในประเทศตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่นให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง

6. ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มุ่งบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอต่อการรักษาสมดุลของระบบนิเวศบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแล รักษาและใช้ประโยชน์ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติเพื่อให้สังคมมีภูมิคุ้มกัน สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตให้คนในสังคมไทย โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับกระบวนทัศน์การพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นเศรษฐกิจและสังคมคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยกกระดับขีดความสามารถในการรับมือและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ ควบคุมและลดมลพิษ และพัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใสและเป็นธรรมอย่างบูรณาการ สร้างภูมิคุ้มกันด้านการค้าจากเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมและวิกฤตภาวะโลกร้อน และเพิ่มบทบาทประเทศไทยในเวทีประชาคมโลกที่เกี่ยวข้องกับกรอบความตกลงและพันธกรณีด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

แผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์พัฒนาการท่องเที่ยว

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555–2559 (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2554) ได้กำหนดถึง การแข่งขันในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นทุกประเทศต่างก็ให้ความสำคัญกับการลงทุนและพัฒนาด้าน

การท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้ประเทศประกอบกับบริบทที่เปลี่ยนไป ทั้งสถานการณ์และปัจจัยเสี่ยงด้านการท่องเที่ยว ที่นับวันจะมีความซับซ้อน รุนแรง และเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย โดยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้

วิสัยทัศน์

“ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน”

พันธกิจ

1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนปัจจัยสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว ให้มีคุณภาพและมาตรฐานในระดับสากล
2. พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมสังคม และวิถีชีวิตของชุมชน
3. เตรียมความพร้อมของภาคบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลง และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ
4. สร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ
5. บูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวให้มีเอกภาพ ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ สร้างกลไกในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในด้านการท่องเที่ยวที่อาจส่งผลให้ศักยภาพการท่องเที่ยวของประเทศไทยลดลง โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ ได้แก่ ระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ และรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่อาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

การขยายตัวของการท่องเที่ยวโดยเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวหรือการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวในขณะที่การรองรับขยายไปไม่ทัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยมีความเสื่อมโทรม ยุทธศาสตร์จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีทิศทาง ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อป้องกันการใช้ประโยชน์มากเกินไป การกำหนดมาตรการในการแก้ไขกฎระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยสามารถมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว

การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่องครบวงจร ความพร้อมของภาคบริการและการท่องเที่ยว แม้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกและความไม่สงบภายในประเทศ แต่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ประเทศไทยยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศและมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมและสปาที่มีมาตรฐานสูง บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้มีบทบาทมากขึ้นในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวรับรู้และเข้าใจในภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศสร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย โดยการดำเนินการตลาดเชิงรุกเพื่อประชาสัมพันธ์ในการจัดงานระดับโลก/ภูมิภาคเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าประเทศ จัดงานแสดงต่าง ๆ (Event) เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวไทยผ่านสื่อต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้นมีการใช้จ่ายมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

โครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชนและการปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะที่หน่วยงานระดับพื้นที่ เช่น จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนขาดความรู้ด้านการจัดการภูมิทัศน์ และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

การพัฒนากลไกในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางในการบูรณาการการทำงานร่วมกันการกำหนดภารกิจ

ยุทธศาสตร์การวิจัยการท่องเที่ยวแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์การวิจัยการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554) เกิดจากการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว บริบทการวิจัยการท่องเที่ยวของไทย ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของหน่วยงานต่าง ๆ และผลการประชุมผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ พบว่า ประเทศไทยมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการพัฒนา “ระบบบริหารจัดการการวิจัยการท่องเที่ยว” ตั้งแต่ระยะต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และท้ายน้ำ ในระดับต่าง ๆ ที่สร้างองค์ความรู้ที่นำเชื่อถือเที่ยวตรงและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเน้นประเด็นวาระแห่งชาติทางการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยที่สร้างนโยบายการท่องเที่ยวของประเทศในระดับมหภาค การวิจัยเพื่อส่งเสริมและพัฒนาอุปทานทางการท่องเที่ยว (Tourism Supply) อุปสงค์ทางการตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Demand) และกลไกการจัดการการท่องเที่ยว (Tourism Management Mechanism) ในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวและพื้นที่เชื่อมโยงซึ่งเน้นกลุ่มพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้ 1) กลุ่มคลัสเตอร์ภูมิสังคมการท่องเที่ยวใน 14 กลุ่มพื้นที่ตามกลุ่มคลัสเตอร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2552-2555 2) กลุ่มคลัสเตอร์ของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และ 3) กลุ่มคลัสเตอร์ตามระบบโลจิสติกส์ทางการท่องเที่ยว ลักษณะการวิจัยต้องเน้นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) และเป็นการวิจัยร่วมสาขา (Trans-disciplinary Research) ที่บูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะพิเศษของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นอุตสาหกรรมบูรณาการ (Integrated Industry)

วิสัยทัศน์

เพิ่มมูลค่าและคุณค่าของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยผ่านระบบการบริหารจัดการการวิจัยการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นำการท่องเที่ยวไทยสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นธรรมยั่งยืน

พันธกิจ

สร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านกระบวนการวิจัยการท่องเที่ยวแบบบูรณาการด้วยกลไกและระบบการบริหารจัดการการวิจัยการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมเชิงเครือข่ายพหุภาคีในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างเป็นรูปธรรมสู่การท่องเที่ยวไทยเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นธรรมยั่งยืน

ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัยวาระแห่งชาติทางการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการวิจัยวาระแห่งชาติทางการท่องเที่ยวประกอบด้วยกลยุทธ์ภายใต้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การวิจัยเพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในระดับมหภาค 2) การวิจัยเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของอุทยานการท่องเที่ยวไทย 3) การวิจัยเพื่อส่งเสริม พัฒนา และจัดการอุปสงค์ทางการตลาดการท่องเที่ยวของไทย 4) การวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนากลไกการจัดการการท่องเที่ยวของไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 สนับสนุนการวิจัยในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวและพื้นที่เชื่อมโยง

ยุทธศาสตร์การวิจัยเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของอุทยานการท่องเที่ยวไทย และพื้นที่เชื่อมโยง ซึ่งใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area-Based) โดยเน้นให้การสนับสนุนทุนและดำเนินการวิจัยในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวและพื้นที่เชื่อมโยงเท่านั้น โดยใช้กลยุทธ์การวิจัยที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 1 หากสามารถดำเนินการดังกล่าว จะสามารถเพิ่มพลังการนำผลการวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มคลังเตอร์ภูมิสังคมการท่องเที่ยว 2) กลุ่มคลังเตอร์ของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และ 3) กลุ่มคลังเตอร์ตามระบบโลจิสติกส์ทางการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 สนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งกลไกการบริหารจัดการการวิจัยการท่องเที่ยว

การสนับสนุนทุนและดำเนินการวิจัยการท่องเที่ยวที่ขาดความเป็นเอกภาพ ส่งผลให้สิ้นเปลืองทั้งงบประมาณ เวลาและบุคลากรรวมทั้งผลการวิจัยก็ไม่สามารถนำไปสู่การพัฒนาได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ระบบบริหารจัดการการวิจัยการท่องเที่ยวของชาติในระดับต่าง ๆ จึงเป็นกลไกสำคัญที่ผลักดันให้เกิดระบบการบริหารจัดการการวิจัยการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตั้งแต่กระบวนการตั้งโจทย์การวิจัย สร้างผลการวิจัยและผลักดันสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยบนฐานความรู้ โดยเฉพาะการส่งเสริมจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศทางการวิจัยการท่องเที่ยวของชาติ (National Tourism Excellence Center) ที่มีการทำงานเชิงเครือข่ายและเป็นหน่วยบริหารจัดการการวิจัยการท่องเที่ยวตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงท้ายน้ำผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อีกทั้งส่งเสริมการพัฒนานักวิจัยการท่องเที่ยวมืออาชีพที่สามารถผลิตงานวิจัยที่มีคุณภาพด้วยวิธีวิทยาที่ทันสมัย พร้อมส่งเสริมการวิจัยการท่องเที่ยวแบบสหวิทยาการที่สามารถบูรณาการหลายศาสตร์เข้าด้วยกันและสร้างวารสาร

วิชาการการวิจัยการท่องเที่ยวระดับชาติและนานาชาติเพื่อเผยแพร่ผลการวิจัยและกระตุ้นการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อไป

แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดทำแผนพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2557-2560 (สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2556) เพื่อวางแนวทางการพัฒนาจังหวัด กำหนดเป้าหมายขับเคลื่อนไว้ ดังนี้

วิสัยทัศน์

สภาพทั่วไปและการวิเคราะห์ถึงความได้เปรียบจากจุดแข็งและโอกาสที่จังหวัดมีอยู่ รวมถึงการประเมินข้อจำกัดที่ได้รับจากภาวะคุกคามและสิ่งที่ยังเป็นจุดอ่อนบางประการของจังหวัด นำไปสู่การพิจารณาศักยภาพการพัฒนาที่มีอยู่ของจังหวัดและให้เกิดความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และประเด็นการพัฒนาของประเทศ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาของจังหวัด ดังนี้

“อยุธยา นครประวัติศาสตร์ น่าเที่ยว น่าอยู่ ก้าวสู่สากล”

ความหมายของวิสัยทัศน์ ดังกล่าวประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญซึ่งเป็นทิศทางการพัฒนาจังหวัด 3 ประการคือ

1. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเมืองราชธานีเก่า ได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกโลก มีโบราณสถานเป็นจำนวนมากที่มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นแบบดั้งเดิมและที่สร้างใหม่ จึงเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์เป็นการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวในจังหวัดมากขึ้น

2. จังหวัดได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนของประเทศไทย เพื่อเป็นเจ้าภาพจัดงาน World Expo 2020 จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดมากขึ้น ทำให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตไปสู่สากล

3. มีประชาชนจากจังหวัดอื่น ๆ ซึ่งเป็นประชากรแฝงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดจำนวนมาก และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาพักค้างคืน จึงควรพัฒนาให้จังหวัดเป็นเมืองน่าอยู่ ทั้งสำหรับชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

เป้าประสงค์การพัฒนา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กำหนดเป้าประสงค์ (Goals) ของการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของจังหวัดดังนี้

1. เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่น่าท่องเที่ยวระดับสากล
2. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. ภาคการผลิต ภาคการค้า และบริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

จากเป้าประสงค์ 3 ประการข้างต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้กำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวและบริการสู่มาตรฐานสากล ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ งานประเพณี และการประชาสัมพันธ์เชิงรุกด้านการท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพการให้บริการของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล ส่งเสริมการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางและเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว ให้ได้มาตรฐานสากล

2. พัฒนาเมืองและชุมชนให้น่าอยู่ สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่เสี่ยงและได้รับผลกระทบเพิ่มขีดความสามารถของเครือข่ายทุกภาคส่วนในการจัดการสถานการณ์วิกฤต และเพิ่มประสิทธิภาพกลไกทุกภาคส่วนในการป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม

3. พัฒนาภาคการผลิต ภาคการค้าและบริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมอุตสาหกรรมสีเขียว ส่งเสริมเกษตรปลอดภัย และยกระดับคุณภาพสินค้าและบริการของชุมชนและสถานประกอบการ ให้ได้มาตรฐานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการเปรียบเทียบวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์รวมเดิมและที่กำหนดให้ พร้อมทั้งให้เหตุผลไว้ ดังนี้

วิสัยทัศน์เดิม

พระนครศรีอยุธยา นครแห่งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แหล่งการค้า การลงทุน อุตสาหกรรมสะอาด เกษตรปลอดภัย เป็นเมืองน่าอยู่

วิสัยทัศน์ใหม่

อุทยานประวัติศาสตร์ น่าเที่ยว น่าอยู่ ก้าวสู่สากล

เหตุผล

1. เนื่องจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเมืองราชธานีเก่า ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก มีโบราณสถานสำคัญจำนวนมากที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นแบบดั้งเดิมและที่สร้างใหม่ จึงเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ เป็นการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในจังหวัดมากขึ้น

2. จังหวัดได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนประเทศไทย เพื่อเป็นเจ้าภาพจัดงาน World Expo 2020 จะมีผลให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดมากขึ้น ทำให้สามารถ

พัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตไปสู่สากล

3. มีประชาชนจากจังหวัดอื่น ๆ ซึ่งเป็นประชากรแฝงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดจำนวนมาก และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาพักค้างคืน จึงควรพัฒนาให้จังหวัดเป็นเมืองนำอยู่ ทั้งสำหรับชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

เป้าประสงค์รวมเดิม

1. อนุรักษ์ให้เป็นนครแห่งการเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
2. เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับสากล
3. เพิ่มการผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย
4. พัฒนาให้เป็นเมืองที่ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

เป้าประสงค์รวมใหม่

1. เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่น่าท่องเที่ยวระดับสากล
2. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี
3. ภาคการผลิต ภาคการค้าและบริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เหตุผล

เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนด ควรมีเป้าหมายการพัฒนา

1. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ตลอดจนมีการเชิญชวนชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดมากขึ้น

2. เพื่อให้จังหวัดเป็นเมืองนำอยู่ ควรพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพใจ ตลอดจนครอบครัว ชุมชน และสังคม

3. เนื่องจากจังหวัดมีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก และมีสภาพภูมิประเทศเหมาะสมกับการทำนา ประกอบกับนโยบายเปิดตลาดการค้าของ AEC จึงควรให้มีการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม และภาคการค้าและการบริการ ที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม หรือเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เนตรชนก นันท์ (2544) ได้ศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอสี จังหวัดลำพูน พบว่า องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม พบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงและด้าน

สิ่งอำนวยความสะดวก มีจุดอ่อนในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก คือ การให้บริการอาหารและเครื่องดื่มที่ไม่หลากหลาย และการขาดการให้บริการด้านข้อมูล ด้านแนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น ในเรื่องการจัดโครงสร้างองค์การการท่องเที่ยว การจัดการด้านบุคลากร การจัดระบบการดำเนินงานและการจัดรายการนำเที่ยว ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอส่งผลให้ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนและชุมชนยังขาดทักษะในการลงมือปฏิบัติการ

หัตตดาว บุญปัญญาโรจน์ (2545) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการ แหล่งท่องเที่ยววนอุทยานภูชี้ฟ้าตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยววนอุทยานภูชี้ฟ้ามีความพร้อมในองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 3 ประการ คือ 1) มีสิ่งดึงดูดใจ 2) มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง 3) มีสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับระดับความรู้ของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับพื้นที่วนอุทยานภูชี้ฟ้า และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งสองอย่าง ปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววนอุทยานภูชี้ฟ้าในมุมมองของนักท่องเที่ยว พบว่า การบริการข่าวสารข้อมูลยังขาดข้อมูลรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับบริการนักท่องเที่ยว บัญชีสัญลักษณ์ยังขาดความชัดเจน และขาดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวยังขาดความเป็นธรรมชาติที่พักและร้านอาหารไม่เพียงพอในช่วงฤดูกลาง รวมทั้งไม่มีสินค้าที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของวนอุทยานภูชี้ฟ้า อีกทั้งขาดเจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยว น้ำใช้ห้องน้ำ และจำนวนถังขยะสาธารณะไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ขาดความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อมและขาดมนุษยสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับข้อจำกัดของงบประมาณ บุคลากรไม่เพียงพอ ในช่วงฤดูกลาง ด้านพื้นที่ไม่สามารถจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อกระจายนักท่องเที่ยวควรมีการเพิ่ม จุดดึงดูดความสนใจในพื้นที่ใกล้เคียง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดความเข้าใจในระบบการบริหาร จัดการของหน่วยงานวนอุทยานนักท่องเที่ยวบางส่วนไม่เคารพกฎระเบียบ และผู้ประกอบการฉกฉวยโอกาสขึ้นราคาตามฤดูกาล

วาสิกา แสนคำ (2545) ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนมีความหลากหลายด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ความหลากหลายด้านวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่ มนุษย์สร้างขึ้น มีความสวยงามตามธรรมชาติอันเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่มีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานครบถ้วนเพียงพอสำหรับรองรับการท่องเที่ยว แต่ควรมี

การปรับปรุงด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกเบื้องต้น เช่น ศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว และห้องน้ำสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยว

วิชชุดา ให้เจริญ (2546) ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนเกาะยาวน้อยมีกระบวนการจัดการท่องเที่ยวอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) กระบวนการวางแผน 2) กระบวนการจัดสายงาน 3) กระบวนการดำเนินงาน ซึ่งยึดหลักการสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ 1) ต้องมีการจัดสรร นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาร่วมกิจกรรมโฮมสเตย์ 2) ทำกิจกรรมท่องเที่ยวโดยไม่มุ่งหวังรายได้เป็นหลักแต่สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยผลานการประกอบอาชีพ การอนุรักษ์ธรรมชาติ และการท่องเที่ยวให้เป็นเรื่องเดียวกัน 3) ต้องมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม และ 4) กระบวนการควบคุมการดำเนินงาน ซึ่งกระบวนการจัดการดังกล่าวสามารถกระตุ้น และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนให้หันมาร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิต ชุมชนตามแนวทางของการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยชุมชนเกาะยาวน้อยมีปัจจัยเอื้อที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อยู่ 6 ประการ ได้แก่ ทุนทางบุคคล ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติทุนทางเศรษฐกิจ และทุนภายนอก ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัด กิจกรรมท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของชุมชนเกาะยาวน้อย มี 2 ลักษณะ คือ 1) ปัจจัยภายในซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารภายในคณะกรรมการเอง 2) ปัญหาภายนอก สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นชุมชนเกาะยาวน้อยต้องสร้างความเข้มแข็งในชุมชน การดำเนินการต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้เมื่อมีปัญหาต้องพูดคุยทำความเข้าใจกัน และทุกคนต้องยึดมั่นในแนวทางการดำเนินงาน ตามเจตนาารมณ์ในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนที่ได้ตั้งไว้

อภิญา จิตรวงศ์นันท์ (2546) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนลำน้ำว้า จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพการณ์ของชุมชนลำน้ำว้าเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้เกาะแก่ง และวังปลา ชุมชนลำน้ำว้ามีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติจึงได้ให้คุณค่าและร่วมกันดูแลรักษาให้คงความสมบูรณ์และมีความหลากหลาย ทางชีวภาพของต้นไม้พืชพรรณ สัตว์ป่า และสัตว์น้ำมาจนถึงปัจจุบัน การท่องเที่ยวผจญภัยกึ่งอนุรักษ์ประเภทล่องแก่งแพยาง ซึ่งแนวโน้มในอนาคตอาจมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และชุมชนมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถดำเนินการเอง 2) การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนหลังจากการเข้ามาของการท่องเที่ยวไม่เกิดขึ้นมาก และเกิดกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยวมากกว่า เพราะการท่องเที่ยวได้เข้ามาในชุมชนอย่างช้า ๆ ทำให้ชุมชนค่อย ๆ ปรับตัว และ

ความสามารถในการปรับตัวของคนในชุมชนไม่เท่ากัน การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่ชัดเจนที่สุด คือ ด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่ด้านสังคมและวัฒนธรรม ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงมากนัก นอกจากนั้น เป็นด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตชุมชนเป็นไปเชิงบวก ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงลบพบในการจัดการน้ำ และ 3) แนวทางการร่วมกับชุมชนเพื่อลดผลกระทบในอนาคต ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้านการท่องเที่ยว การรวมกลุ่ม ผู้รับจ้างบังคับแบยง การควบคุมจำนวนผู้ประกอบการ การให้หน่วยงานท้องถิ่นเข้ามาดูแล การท่องเที่ยวอย่างจริงจัง การป้องกันพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางระบบนิเวศ การเพิ่มกฎ กติกา สำหรับนักท่องเที่ยวและการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชน ดำเนินการเอง ส่วนแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชน คือ การดำเนินการท่องเที่ยวตามแนวทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันในรูปแบบองค์กรกึ่งอิสระ

บุญจันทร์ ไทยทองสุข (2548) ได้ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด พระนครศรีอยุธยา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นการท่องเที่ยวที่ช่วยอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี โบราณสถานอันเก่าแก่มีชื่อเสียงเป็นแหล่ง ที่ให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่มีมาช้านาน รวมทั้งให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิด ความภาคภูมิใจ ความรักและหวงแหนในแผ่นดินและมรดกทางวัฒนธรรม มีความต้องการ อยากรักษาไว้ให้คนรุ่นหลังต่อไป แต่การจะดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่จะต้อง ปลูกจิตสำนึกทั้งเจ้าของท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว ให้ได้มีส่วนร่วมในการรักษาไว้และจาก การศึกษาพบว่า ยุทธศาสตร์/แนวทาง ในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นที่สนใจ และประทับใจแก่นักท่องเที่ยวแต่ยังมีบางส่วนต้องปรับปรุง เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น ความปลอดภัยในการเดินทาง การเอาใจใส่เปรียบนักท่องเที่ยว ความสะอาด รวมทั้งการสร้างศูนย์กลางจำหน่ายสินค้า OTOP เป็นต้น

เศกสรรค์ ยงวณิชย์, วันชัย อัครทิวทอง และยุทธศาสตร์ ฤาปาบุตร (2549) ได้จัดทำโครงการศึกษาเส้นทางและจัดรูปแบบการท่องเที่ยว โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนมอหินขาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวและการศึกษา ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงมอหินขาว และเพื่อศึกษารูปแบบและการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกการสนทนากลุ่ม การสำรวจภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า มอหินขาวเป็นกลุ่มหินธรรมชาติที่มีอายุหลายร้อยล้านปี หมวดหินเขาพระวิหารยุคจูแรลลิกตอนกลางถึงตอนต้น (150-135 ล้านปี) และมีขนาดรูปร่างต่าง ๆ กัน พื้นที่ด้านตะวันตก มีพืชและความหลากหลายชนิดพันธุ์พืช และเพื่อการ

พัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนควรดำเนินการ ดังนี้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ควรดำเนินการโดยส่งเสริมให้ตำบลทำตึนโงมเป็นแหล่งท่องเที่ยว จัดทำป้ายสื่อความหมาย ป้ายให้ความรู้ทางธรณีวิทยาของแหล่งท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ จัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว กำหนดการใช้พื้นที่กิจกรรมและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง

เบญญาตา ฉัตรไชยาฤกษ์ (2550) ได้ศึกษาการปรับปรุงโปรแกรมการท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทย สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า โปรแกรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจควรประกอบด้วย สถานที่ท่องเที่ยวที่มีภาพลักษณ์ดี มีความสวยงามและจะเป็นการจูงใจให้นักท่องเที่ยวสนใจเลือกใช้บริการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และแหล่งท่องเที่ยวควรมีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ บริษัทนำเที่ยวควรจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

ทรงวิทย์ เจริญกิจธนลาภ, ธีชญลักษณ์ เรื่องระวีวัฒน์ และวรรษษา พรหมศิลป์ (2551) ได้ศึกษาปัจจัยด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวทางน้ำของนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปัจจัยด้านอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวทางน้ำของนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยามากที่สุด คือ ความเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ

สมประสงค์ อ่อนแสง (2551) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของวัดจังหวัดมุกดาหาร เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า วัดจังหวัดมุกดาหารมีศักยภาพในการท่องเที่ยวหลากหลายเพียงพอ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและกิจกรรมเด่นที่มีลักษณะ เฉพาะที่เน้นการปฏิบัติทางด้านจิตใจ การศึกษาประวัติความเป็นมาศิลปกรรมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การพักผ่อนหย่อนใจ และการชมทัศนียภาพที่สวยงาม ร่มรื่น รวมทั้งการรักษาสืบทอดประเพณีท้องถิ่น การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น สภาพเส้นทาง ลักษณะการเดินทาง ระยะทางจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก การบริการสาธารณูปโภค ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์การประชาสัมพันธ์และความพร้อมของบุคลากร ที่มีขีดความสามารถในการรองรับเพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนของนักท่องเที่ยว เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวยังมีปริมาณน้อยจึงไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด ชาวบ้านในชุมชนก็ยังมีความรู้สึกว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมนั้นไม่ได้สร้างความรำคาญแต่อย่างใด สิ่งจูงใจในการท่องเที่ยวเหล่านี้ สรุปจากงานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว (โฮมสเตย์) พบว่า มีการปรับเปลี่ยนต่อเติมบ้านเรือนที่พักอาศัยให้

เป็นโฮมสเตย์ แต่ยังคงรักษาสภาพเดิมอยู่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำโฮมสเตย์มีการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติประเภทวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และประเพณีมีการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมกับธรรมชาติมีการสืบทอด ดำรงรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยว มีความเกี่ยวข้องและมีส่วนสำคัญประกอบด้วยชุมชน ประชาชนและหน่วยงานของรัฐร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระบบ เช่น การจัดการเรื่องสิ่งแวดล้อม การจัดการเรื่องที่พักอาศัย การจัดการเรื่องอาหาร เป็นต้น

สุพล ชัยทร (2552) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผลการวิจัย พบว่า ลาวเวียงเป็นชนชาติลาวกลุ่มหนึ่งที่ถูกกวาดต้อนมาจากนครเวียงจันทน์ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้วในรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี มาตั้งถิ่นฐานในภาคกลาง ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี นครปฐม สระบุรี สุพรรณบุรี และกาญจนบุรีเพื่อทำนาสะสมเสบียงให้กองทัพได้นำวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองมาด้วย โดยตั้งบ้านเรือนกันเป็นกลุ่มในกลุ่มเครือญาติ แต่งกายแบบลาวเวียงจันทน์หญิงนุ่งผ้าซิ่นมีเป็ย ชายนุ่งกางเกงขาก๊วย สื่อม่อฮ่อม ผ้าขาวม้า พาดบ่า ปัจจุบันมีการปรับตัวทางวัฒนธรรมและมีรูปแบบสังคมวัฒนธรรมเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนเอง ส่วนลาวโซ่งเป็นเผ่าไทเผ่าหนึ่งอพยพจากแคว้นสิบสองจุไทย ประเทศเวียดนามในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บางส่วนของภาคกลางและภาคเหนือของประเทศไทย บริเวณจังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก ปัจจุบันลาวโซ่งมีการปรับตัวทางวัฒนธรรมและมีรูปแบบทางสังคมวัฒนธรรมเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของตนเอง วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่นของลาวเวียงที่ได้รับคัดสรรเพื่อการจัดโฮมสเตย์ ประกอบด้วย อาหารประเภทตำป่น ขนมจีนน้ำยา ประเพณีบุญบั้งไฟ บุญข้าวเจี๊สสารทลาว สงกรานต์ การลู่ขวัญในงานมงคล การละเล่นประเพณีหมอลำ รำแคน รวมทั้งการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงและมีวัดโศคาราม และวัดคีรีรัตนารามศูนย์รวมทางศาสนา ประเพณีและพิธีกรรมต่าง เลือกลมูบ้านดอนคาที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม การคมนาคมสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมและมีความปลอดภัยสูงเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ลาวเวียง ส่วนลาวโซ่งยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีของตนอย่างเหนียวแน่น วิถีชีวิตที่ได้รับคัดสรร ประกอบด้วย อาหารประเภทแกงหน่อส้ม ขนมและผลไม้ในพิธีกรรมประเภท ข้าวต้มมัด ขนมเปียกปูน ขนมเทียน ขนมจันอับ ก๋วยเตี๋ยวน้ำเผือก มัน และอ้อย พิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเรือน ห้องพิธีกรรมหมอลู่ขวัญ และแม่หมอลู่ ภาษาที่ยังมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน การแต่งกายด้วยชุดลาวโซ่ง

ชายใส่กางเกงขา กว้าง เสื้อฮีสีดำ หรือสีเข้ม หมวกใส่ผ้าสีนลายปลาชะโด เสื้อฮี บ้านเรือนลาวโซ่ง ที่เป็นบ้านใต้ถุนสูงสำหรับเก็บอุปกรณ์การเกษตร การรักษาโรคทั้งโดยแพทย์แผนปัจจุบันและแผนโบราณที่มีแม่หมอเป็นผู้รักษา และประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ทั้งประเพณีเสนเรือน ประเพณีแต่งงาน ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน และประเพณีงานศพ งานหัตถกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การทอผ้าของหญิงลาวโซ่ง ทั้งผ้าฝ้าย ไหม ผ้าควบ ผ้าล้ง ผ้าโสร่ง แพรชิต แพรลาย เสื้อสาต อาสนะ มุ้ง หมอน โดยทำเป็นลวดลายต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์กลุ่ม 4 ลายหลัก มีวัดโคกสำโรงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งศูนย์การเรียนรู้ บ้านไทยทรงดำ เลือกหมู่บ้านโคกสำโรง อบต. หนองไธสง อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีการคมนาคมสะดวก มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน มีป้อมตำรวจประจำหมู่บ้าน มีสาธารณูปโภคครบครันเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ลาวเวียงและลาวโซ่ง

นพดล ธิยะใจ (2554) ได้ศึกษาการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน: ความรู้และความเข้าใจของบุคลากรในภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน และศิลปกรรม กรณีศึกษา มรดกโลก (อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า บุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่สังกัดภาครัฐและภาคเอกชนที่ปฏิบัติงานในพื้นที่มรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน และศิลปกรรมในพื้นที่มรดกโลกไม่แตกต่างกันมากนัก โดยบุคลากรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานและศิลปกรรมในพื้นที่มรดกโลกอยู่ในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งบุคลากรทั้งสองกลุ่มเคยได้รับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านนี้มาก่อน สำหรับความรู้ภาษาอังกฤษที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานพบว่า บุคลากรทั้งสองกลุ่มมีความเห็นไม่แตกต่างกัน โดยเห็นว่า ภาษาอังกฤษนั้นมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานทำให้การปฏิบัติงานมีความคล่องตัว นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งบุคลากรทั้งสองกลุ่มมีความต้องการที่จะได้รับการฝึกอบรมภาษาอังกฤษ (การฟัง การพูด การเขียน) เพิ่มเติม

สระขวัญ ภาสกร บุนนาค (2555) ได้ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนเสียบคลองพระยาบันลือ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนเสียบคลองพระยาบันลือ มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ มีโบราณสถาน ประเพณี แหล่งธรรมชาติ อาหาร และสินค้าพื้นเมือง มีผลผลิตทางการเกษตรหลากหลายและจำนวนมากพอที่จะเป็นวัตถุดิบให้โรงงานอุตสาหกรรมประเภทแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและผู้ประกอบการสามารถลดต้นทุนการผลิตได้เป็นอย่างดี สามารถพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางและศูนย์รวมผลผลิตทางการเกษตรได้

Lu (2006) ได้ศึกษาอำนาจการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์: การวางแผนของเกาะแห่งหนึ่งที่มีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมในประเทศไต้หวัน พบว่า เกาะหลักใหญ่ ซึ่งมีประชากรดั้งเดิม คือ ชาวยามิใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมแต่เผชิญกับความกดดันจากนโยบาย การอนุรักษ์ธรรมชาติการกลบกลืนทางวัฒนธรรมกระแสหลักและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เมื่อประเมินผลกระทบจากด้านต่าง ๆ 3 ด้าน สรุปได้ว่า ให้มีข้อเสนอแนะเป็นกลยุทธ์ในการวางแผน และพัฒนาเกาะหลักใหญ่เพื่อให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของคนพื้นเมืองดั้งเดิม ชาวหลักใหญ่สามารถอยู่ได้

Haug (2007) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวและ อุตสาหกรรมและผู้คนในท้องถิ่นที่จะรักษาพัฒนาวัฒนธรรม โดยสันนิษฐานว่า การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เข้าไปทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิม คนในท้องถิ่นสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวโดยกำหนดกติกาเป็นข้อตกลงร่วมกัน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการเข้าไปศึกษาวัฒนธรรม เป็นการท้าทายเพราะในเงื่อนไขการท่องเที่ยวในอดีตของชาติโดยผู้เขียนมีความต้องการให้ชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสรักษาพัฒนาในความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น โดยทัศนะที่น่าสนใจว่าถ้าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความชำนาญและรู้ตัวตนของท้องถิ่นก็จะสามารถผดุงรักษาพัฒนาเศรษฐกิจได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

พูลทรัพย์ สวนเมือง ตูลาพันธ์, สุปราณี ทับสกุล และพูลสมบัติ นามหล้า (2544) ทำการวิจัยรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และร้อยเอ็ด ผลของการศึกษาพบว่า ชุมชนมีทัศนคติไม่ดีกับการท่องเที่ยวที่ผ่านมา กล่าวคือ ชุมชนเชื่อว่าการท่องเที่ยวที่ผ่านมาทำลายความเข้มแข็งและวัฒนธรรมชุมชน นอกจากนี้รัฐยังแย่งการจัดการไปจากประชาชน ชุมชนส่วนใหญ่ไม่รู้จัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แต่ก็คิดว่า การท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชนจะช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม ดั้งเดิมเอาไว้ถ้าชุมชนจัดการท่องเที่ยวโดยตนเอง วัตถุประสงค์อันดับแรกที่ชุมชนต้องการ คือ การสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน อันดับที่สอง คือ เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ส่วนการเผยแพร่ของดีของชุมชนและการศึกษาร่วมกันของชุมชน เป้าหมายกับนักท่องเที่ยวเป็นวัตถุประสงค์อันดับรองลงมา

รุ่งนภา จันทวิสมบูรณ์ (2546) ได้ศึกษา การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาประวัติศาสตร์เชียงแสน จ.เชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์เชียงแสน โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 308 คน และสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้อง 4 คน ผลการศึกษา

พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนประกอบด้วย การพัฒนาทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม สะอาด ปลอดภัยต่อการเดินทาง การบริหารจัดการในเรื่อง การกำหนดนโยบาย กำหนดผังเมือง ควบคุมการก่อสร้างรวมถึงการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของ 41 ชุมชนในการอนุรักษ์ ประวัติศาสตร์โบราณสถานและโบราณวัตถุด้วยการดูแล ทำนุบำรุง บูรณะซ่อมแซม โบราณสถานให้ยืนยงตราบนานเท่านาน

รัตติยา คีตานนท์ (2549) ได้ทำวิจัยเรื่อง การเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดสมุทรสงครามภายใต้การมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก ปัญหาและอุปสรรค และเพื่อเสนอแนวทางในการสร้างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีระเบียบวิจัยจากการสำรวจและแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัด คือ ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการพักผ่อน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเชิงเกษตร ปลูกจิตสำนึกให้ชาวจังหวัดรักถิ่นกำเนิด สนับสนุนให้เป็นเมืองอาหารทะเล และผลไม้ปลอดสารพิษและจำดำรงรักษาความเป็นเมืองระบบนิเวศทางน้ำ และใช้ทรัพยากรป่าชายเลนอย่างยั่งยืน

วันดี สีสังข์ (2549) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรี โดยประมวลผลจากข้อมูลภาคทฤษฎี และข้อมูลส่วนราชการของจังหวัดที่ได้จากแบบสอบถาม และเพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเป็นแนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนโดยใช้รูปแบบการวิจัยในเชิงการวิจัยพัฒนา ผลการวิจัย พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ได้แก่ การเป็นศูนย์กลาง และแหล่งความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมในภูมิภาค เป็นเมืองปลอดมลพิษ มีการบริหารทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้สู่ปัญญาในระดับภูมิภาค และพัฒนาเป็นเมืองการค้าต่างแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นเมืองปลอดคนจน มีสังคมที่มีคุณภาพและเป็นคนดีมีศีลธรรม

วรรณิ ศิริมานะพงษ์ (2549) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญภายใต้จังหวัดสมุทรปราการ ศึกษาความคิดเห็นจากแบบสอบถามของบุคลากรภาครัฐ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และประชาชน ที่มีต่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ผลการวิจัยพบว่า แผนพัฒนา

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดสมุทรปราการ คือ เป็นแหล่งรองรับการขยายตัวของ สนามบินสุวรรณภูมิ เป็นศูนย์กลาง Logistics เพื่อการส่งออกสินค้าเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ต่อเนื่อง ให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมหลักของชาติ ตลอดจนพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางบริการด้าน สุขภาพแพทย์แผนไทยและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้เป็นเมืองน่าอยู่ สะอาด มีความปลอดภัย ประชากรมีรายได้ดี

ประกอบศิริ ภักดีพิณีจ (2550) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยว ทางน้ำชุมชนริมคลองเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนริมคลองควรมีการดำเนินการใน 5 แนวทาง คือ 1) การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายทั้งเส้นทางและกิจกรรม 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน 3) การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 4) การพัฒนาขีดความสามารถในการให้บริการการท่องเที่ยวชุมชน และ 5) การอนุรักษ์ทรัพยากร การท่องเที่ยว

ศักดิ์ศิริ นันตะสุข และคณะ (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยโครงการพัฒนาศักยภาพ ของคนในท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับศักยภาพ ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการจัดการ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ และเพื่อศึกษาแนวทางยุทธศาสตร์พึงพา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยศึกษาจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่น ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว และประชาชน กำหนดให้ทุก จังหวัดในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และชัยภูมิ เป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย จังหวัดละ 1 อำเภอ ซึ่งเป็นอำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียง ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูล เชิงคุณภาพ จำนวน 27 คน และกลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ จำนวนทั้งสิ้น 807 คน ผลการวิจัยพบว่า คนในท้องถิ่นมีศักยภาพด้านบุคลิกภาพระดับมาก ส่วนศักยภาพ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านการบริหารจัดการและด้านการพึ่งพาตนเองระดับปานกลาง มีความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการบริหารจัดการ และด้านการพึ่งพาตนเองในระดับมาก ระดับศักยภาพกับระดับความต้องการพัฒนา ศักยภาพ การจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของคนในท้องถิ่นทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการบริหารจัดการ และด้านการพึ่งพาตนเอง

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แนวทางยุทธศาสตร์พึงพาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ การปรับทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนการสร้างความมั่นใจในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม แบบแผนการปฏิบัติต่าง ๆ ของคนในพื้นที่ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการจัดการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่งเสริมให้มันักวิจัยอยู่ในพื้นที่เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปิยวรรณ คงประเสริฐ (2551) ได้ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่เกาะพังงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก และการใช้หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะพังงันจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยบูรณาการแผนพัฒนาทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจิตใจไว้ในแผนเดียวกัน โดยการบูรณาการความคิดของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ที่ประกอบด้วย กลุ่มภาครัฐ กลุ่มภาคเอกชน กลุ่มภาคประชาชน และกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 400 คน ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ประกอบด้วย 1) บทบาทหน้าที่ของภาครัฐจะอยู่ในระดับบน คือไปในทิศทางของการสนับสนุนงบประมาณเพื่อฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยว สร้างระบบฐานข้อมูล เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนนโยบาย 2) ภาคเอกชนต้องมีบทบาทในการสร้างภาพลักษณ์และ branding รวมทั้งการมีส่วนร่วมกับภาครัฐและประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมและก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่ชุมชน และ 3) ภาคประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยวจึงมีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชุมชนอื่นที่ควรมีส่วนร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวและลดปัญหาอาชญากรรม ผลการวิจัยยังพบข้อเสนอแนะทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว ในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา คือ 1) ภาครัฐเสนอแนะว่า ควรดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้ผลิตภัณฑ์ที่รักษาสิ่งแวดล้อม ต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นสิ่งสำคัญควรมีการแปรรูปสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ให้กับเกาะพังงัน มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังเพื่อความปลอดภัยในการท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องโดยต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งใน

ด้านงบประมาณและบุคคลากร และสุดท้ายต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรู้จัก เกาะพะงันให้มากขึ้น 2) ภาคเอกชน ได้เสนอแนะว่า ต้องปรับปรุงสาธารณูปโภคสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การกำหนดนโยบาย การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมและดูแลให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องพร้อมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีน้ำใจต่อนักท่องเที่ยว 3) ภาคประชาชนเสนอแนะว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องเป็นไปในทิศทางไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ควรสนับสนุนการทำ การเกษตรอินทรีย์ให้เพียงพอต่อการบริโภค และควรเพิ่มการรักษาความปลอดภัยให้มากขึ้น ทั้งแก่นักท่องเที่ยว ผู้มาทำธุรกิจ และคนในพื้นที่ 4) นักท่องเที่ยว มีข้อเสนอแนะให้รักษา ธรรมชาติให้เป็นอย่างเดิมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ไม่พัฒนาเป็นแบบเกาะภูเก็ตและเกาะสมุย รักษาเกาะพะงัน ให้มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้มากขึ้น พัฒนาที่พักเชิงเกษตรบนเกาะพะงัน ให้เพียงพอและมีมาตรฐานในระดับสากล

พระไชยยา พิณบรรเลง (2552) ได้ศึกษาการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีการเห่เรือบก จังหวัดเพชรบุรี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า แนวทางใน การอนุรักษ์มี 4 ส่วน คือ 1) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้ความสำคัญกับการเห่เรือบก และเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านนโยบายและทุนสนับสนุน 2) โรงเรียนจัดทำหลักสูตรการเรียน การสอนการเล่นเห่เรือบกและเพลงพื้นบ้าน สนับสนุนงบประมาณจ้างวิทยากรและ หาอุปกรณ์การเล่นอย่างต่อเนื่อง และ 3) พ่อเพลงแม่เพลงจัดตั้งกลุ่มพ่อ เพลงแม่เพลงเห่เรือบก มีการพบปะ ปรึกษาหารือถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไข และ 4) ประชาชนจัดตั้งกลุ่มหรือ องค์การเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการเล่นเห่เรือบก สำหรับรูปแบบการอนุรักษ์ มีขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ 1) อนุรักษ์ของเดิมไว้เป็นแม่บท โดยการอนุรักษ์รูปแบบ คือ อนุรักษ์เรือ เครื่องแต่งกาย และเพลงในรูปแบบเดิม และการอนุรักษ์เนื้อหา โดยการศึกษา และเก็บเรื่องราวที่เกี่ยวกับการเห่เรือบกไว้ให้เป็นระบบ 2) ปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับ ยุคสมัยแต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ และ 3) สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการเห่เรือบก โดยนำเสนอในรูปแบบของความบันเทิงนำเสนอในรูปแบบของการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยว สนใจและจะช่วยให้อนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้านนี้ต่อไปได้ โดยสรุป การอนุรักษ์และสืบสาน ประเพณีการเห่เรือบกจังหวัดเพชรบุรีจะต้องอาศัยหน่วยงานจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะองค์การ บริหารส่วนตำบล (อบต.) จะต้องให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และหาทุนสนับสนุน ตลอดจนการจัดตั้งกลุ่ม และองค์กรในการกำหนดนโยบายและแนวทาง เกี่ยวกับการเล่นเห่เรือบก เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไป

ใช้เป็นข้อสนทนาศึกษาเพื่ออนุรักษ์และสืบสานประเพณีการเล่น และร้องเพลงพื้นบ้านด้านอื่น ๆ ต่อไปได้

สุรินทร์ สุริยวงศ์ (2553) ได้ศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตง มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงชัน จากด้านทิศเหนือและลาดต่ำลงมาทางด้านทิศใต้ ระดับความสูงจากน้ำทะเลระหว่าง 300-1,700 เมตร มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำ ทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน ประชากรอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายเผ่าพันธุ์ทั้งบริเวณพื้นที่ราบและพื้นที่สูง มีรายได้รวม 40,000-50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี มีการรวมกลุ่มในรูปแบบของสมาชิกกลุ่ม โดยแกนนำชุมชนจะเป็นผู้มีหน้าที่และตำแหน่งในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ยังคงมีอัตลักษณ์ของชุมชนอยู่เช่นเดิม มีรูปแบบการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศและวัฒนธรรม สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญคือ การเดินทางป่าชมทิวทัศน์ เที่ยวชมวิถีชีวิตของหมู่บ้านชนเผ่า การขี่ช้าง การล่องแพไม้ไผ่และแพยาง การขี่จักรยานและรถ ATV ในขณะที่ทำการวิจัยครั้งนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่กระทบกับสภาพแวดล้อม ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา และวัฒนธรรม โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง และเมื่อได้มีการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชนภายใต้แผนปฏิบัติการที่เกิดขึ้น จากผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน แต่ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งยืนยันได้ว่ารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมที่ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงสามารถนำไปใช้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

Jagannath (2011) ทำการวิจัยเรื่องการบรรเทาความยากจนด้วยวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเนปาล: ศึกษาในมุมมองยุทธศาสตร์ด้านการตลาด โดยมีวัตถุประสงค์ประกอบด้วย 1) เพื่อประเมินยุทธศาสตร์การขยายตลาดท่องเที่ยวเพื่อการบรรเทาความยากจนของเนปาล 2) ศึกษายุทธศาสตร์การตลาดของการท่องเที่ยวปัจจุบันสำหรับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตรงกับความต้องการของตลาดที่สำคัญและตลาดในประเทศฟินแลนด์หรือไม่ 3) เสนอแนะแนวทางการปรับปรุงยุทธศาสตร์การตลาดท่องเที่ยวเพื่อบรรเทาความยากจนในเนปาล ผลการศึกษาพบว่า เนปาลเป็นประเทศหนึ่งในโลกที่มีศักยภาพทางด้านท่องเที่ยวสูงมาก มีการระบุว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นเครื่องมือสำคัญ

สำหรับการบรรเทาความยากจนภายในประเทศเนปาล งานวิจัยนี้ได้ยืนยันว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศเนปาล ซึ่งมีความหลากหลายในโครงสร้าง ความหลากหลายในแง่มุมและระดับสำหรับการบรรเทาความยากจน เนปาลมีความได้เปรียบมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วในแง่ของมรดกทางวัฒนธรรม สภาพธรรมชาติ และภูมิอากาศที่หลากหลาย รวมถึงกิจกรรมพื้นฐานแบบดั้งเดิมที่ไม่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา และแรงงานจำนวนมากในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายในประเทศเนปาล เช่น ทางชีวภาพ การผจญภัย วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนา และส่วนอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของการตอบสนองความต้องการทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสำหรับตลาดท่องเที่ยวรายใหญ่และตลาดท่องเที่ยวในฟินแลนด์ และในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่กำเนิดใหม่ เนปาลต้องพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความอย่างยั่งยืน เช่นเดียวกับการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อที่จะเข้าถึงส่วนตลาดของนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ เนปาลต้องนำการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้เป็นเครื่องมือของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การดำเนินงานและความต่อเนื่องของโครงการการท่องเที่ยวเพื่อการบรรเทาความยากจนในชนบท แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนกับกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวในการบรรเทาความยากจนของเนปาล ดัชชีชีวิตหลายตัวที่กำหนดในระดับประเทศได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบไปในทิศทางบวกสำหรับการลดความยากจนโดยการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยรัฐบาลต้องดำเนินการกำหนดกิจกรรมการตลาดและคณะกรรมการการท่องเที่ยวเนปาลดำเนินการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศเนปาล และผู้ประกอบการท่องเที่ยวภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศ ต้องทำการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กลยุทธ์ทางการตลาดของประเทศเนปาลต้องตระหนักถึงเรื่องของความจำเป็นในการทบทวนแนวโน้มของตลาดการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในข้อมูลสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวภายในประเทศ ยังไม่สามารถประมาณการแท้จริงได้ และจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศเนปาลก็ยังไม่แน่นอน เพราะการพัฒนาและตลาดการท่องเที่ยวยังไม่เติบโตอย่างเต็มที่ แต่ข้อมูลทางสถิติได้สะท้อนให้เห็นถึงจุดประสงค์ที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศเนปาลของนักท่องเที่ยวประกอบด้วยเป็นการท่องเที่ยวเพื่อวันหยุดการเดินทางมาพักผ่อน การเดินป่า และปีนเขา การแสวงบุญ การมาทำธุรกิจ การมาราชการและเพื่อวัตถุประสงค์อื่น

สุดท้ายประเทศเนปาลต้องมีการปรับปรุงกลยุทธ์การตลาดทางการท่องเที่ยวในส่วนประกอบทั้ง 5 ด้าน คือ ราคา สถานที่ คน ผลิตภัณฑ์ และโปรโมชัน ในรูปแบบการกำหนดราคาที่เป็นธรรม กำหนดส่วนตลาดที่เหมาะสม การตั้งเป้าสำหรับนักท่องเที่ยวในประเทศและ

นักท่องเที่ยวต่างชาติ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในด้านพื้นที่ ความเป็นกลาง ผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ และวัฒนธรรม โดยข้อมูลและวิธีการส่งเสริมผ่านช่องทางที่ถูกต้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

นพดล ปราศราคี (2547) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาประชาชนในเขตเทศบาลนครนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครศรีอยุธยาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครศรีอยุธยาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเพื่อศึกษา ปัญหาความต้องการและข้อเสนอแนะเพื่อให้ประชาชนในเขตเทศบาลนครศรีอยุธยามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชน จำนวน 10 ชุมชนเป้าหมาย ซึ่งเลือกแบบเจาะจง จำนวน 245 คนในพื้นที่เขตเทศบาลนครศรีอยุธยาและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบุคคลที่ทำให้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ครั้งนี้ได้ แต่ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง มีอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่นี้ ระหว่าง 16-25 ปี การเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่ากลุ่มที่แตกต่าง ส่วนกลุ่มที่ได้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารมากมีความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกลับมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านนี้น้อย สำหรับระดับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยระดับสูงในการดูแลรักษาสถานที่ท่องเที่ยว เช่น การสังเกตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบเมื่อมีการบุกรุกทำลายแหล่งท่องเที่ยว และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือหากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแจ้งให้ทราบ

สิงห์ โพธิ์งาม (2547) ศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรมประเพณี อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีจะนำไปสู่การพัฒนาเอกลักษณ์และอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติได้นั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทางประชาชน และชุมชน และหน่วยงานองค์กรปกครองท้องถิ่นต้องให้ความรู้ความเข้าใจต่อประชาชนในทางที่ว่า วัฒนธรรมประเพณีเป็นของประชาชน ทุกคนต้องร่วมสืบสานรักษาให้ดำรงคงอยู่ ทรานานเท่านาน ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของรัฐฝ่ายเดียว องค์กรปกครองท้องถิ่นต้องจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ชุมชนเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมประเพณีของตน

นิวัฒน์ อมาตยกุล (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัจจัยทางสังคม ผลกระทบและ การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนช่วยในการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนเกาะเกร็ด คือ เครือข่ายองค์กรทางสังคม กิจกรรมสำคัญทางศาสนา ความสามัคคี และความร่วมมือกันในชุมชน

2. ผลกระทบ และความเปลี่ยนแปลงจากการที่ชุมชนเกาะเกร็ดถูกพัฒนาขึ้นให้เป็น แหล่งท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม คือ

2.1 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า การพัฒนาดังกล่าว สร้างงาน สร้างรายได้ ยกระดับ คุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชน

2.2 ด้านสังคม พบว่า มีการฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตของ ชาวมอญในอดีตให้กลับคืนมา คนในชุมชนเกาะเกร็ดเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของ ตนเอง

2.3 ด้านวัฒนธรรม พบว่า เกาะเกร็ดมีการรับวัฒนธรรมจากแหล่งอื่น เหตุผล ประการสำคัญ คือ ชุมชนเกาะเกร็ดอยู่ใกล้กรุงเทพฯ จึงมีการคมนาคมติดต่อได้อย่างสะดวก

2.4 ด้านสภาพแวดล้อม พบว่า สิ่งสาธารณูปโภค เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ได้รับการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ และช่วยกันดูแล สภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น

3. ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมของ ชาวชุมชนเกาะเกร็ด พบว่า ยังมีการสืบทอด เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร การประกอบ พิธีกรรมยังคงทำในรูปแบบดั้งเดิม การผลิตเครื่องปั้นดินเผา วิธีการแบบดั้งเดิมได้มีการอนุรักษ์ ไว้ให้คนทั่วไปได้เห็น อย่างไรก็ตามได้มีการประยุกต์วัฒนธรรม ประเพณีบางด้านให้เข้ากับ รูปแบบใหม่ ๆ ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐ ควรปรับบทบาทในการสร้างความยอมรับจากคนในพื้นที่ ด้วยการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ และมีการรณรงค์ให้คนในชุมชนรักษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของชุมชนเกาะเกร็ดอย่างต่อเนื่อง

รัฐกรณ์ แสงโชติ (2554) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนในเทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนกลุ่มดั้งเดิม ไม่ค่อยได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ถึงแม้ประชาชนกลุ่มดังกล่าวจะได้รับ ผลกระทบมากที่สุดจากการขยายตัวการท่องเที่ยว เนื่องจากไม่ได้มีโอกาสได้เป็นคณะกรรมการ ในการจัดการท่องเที่ยวของเทศบาลปาย แต่กลุ่มผู้ประกอบการกลับได้มีโอกาสเข้าร่วมมากกว่า

นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐยังให้ความสนใจผู้ประกอบการธุรกิจมากกว่าประชาชนดั้งเดิม ซึ่งทั้งกลุ่มประชาชนเดิมและกลุ่มผู้ประกอบการยังเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง สำหรับประชาชนที่อพยพมาอยู่ใหม่ พบว่า มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของเทศบาลปาย มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะต่อที่ประชุมหรือไม่ และแม้ว่าได้เข้าร่วมประชุม ประชาชนกลุ่มนี้ไม่เคยได้รับการแต่งตั้งหรือมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบติดตามโครงการหรือเป็นคณะกรรมการในการจัดการท่องเที่ยวแต่อย่างใด กลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่ พบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมทั้งการแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมปฏิบัติและการร่วมติดตามประเมินผลในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาครัฐหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรให้ความสำคัญและความจริงจังในการมุ่งมันจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แสดงให้เห็นผลงานที่เป็นรูปธรรม ควรมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงไปศึกษาและพัฒนาอย่างจริงจัง มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีนโยบายปรับปรุงส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม มีการประสานงานกับทุกกลุ่ม ตลอดจนต้องมีการประชาสัมพันธ์ กระตุ้นประชาชนเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วม

ชัยสิทธิ์ ดำรงวงศ์เจริญ (2550) ได้วิจัยการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติอำเภอกงพาน จังหวัดสกลนคร พบว่า มีการวางแผนแบบมีส่วนร่วมและมีแผนปฏิบัติการที่จะขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยผู้นำด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีการฝึกอบรมภาคีให้แก่ชาวบ้าน มีการเตรียมให้มีกิจกรรม การแสดงด้านวัฒนธรรมแก่ผู้มาเยี่ยมชมและพักผ่อนหย่อนใจ มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน

Antonia (2003) ได้ศึกษารูปแบบของบาร์เซโลนาหรือนโยบายและการวางแผนพลวัตในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า รูปแบบของบาร์เซโลนาในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากทศวรรษที่ 1980 จนถึง 1990 ตามแนวคิดแบบเขตเมืองแล้วมาพัฒนาที่ดินการปฏิรูปเขตเมืองในบาร์เซโลนาต้องใช้ลักษณะการประกอบการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามลักษณะนโยบายในเมืองใหญ่ ในยุโรปและสหรัฐ โดยหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนไทยขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงต้องสร้างศูนย์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในเมืองขึ้นและควบคุมแรงงานและอุตสาหกรรมโรงแรมตามกฎหมาย ท่องถิ่น และกฎหมายแห่งชาติจึงสามารถดำเนินไปด้วยดี

Diedrich (2007) ได้ศึกษาผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งทะเลเมืองเบลีเซสหรัฐ ผลการศึกษาพบว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองเบลีเซกำลังมีอิทธิพล

และตัวแทนที่เกี่ยวข้องในด้านการท่องเที่ยวของ 3 จังหวัด คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และกระบี่ ผลการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันปัญหาหลักด้านการท่องเที่ยวของ องค์การบริหารส่วนจังหวัด 3 จังหวัด คือ การขาดการประชาสัมพันธ์อย่างเพียงพอ งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ไม่เพียงพอ และขาดความช่วยเหลือจากภาครัฐ อย่างเหมาะสม อีกทั้งระบบกฎหมายไม่เอื้ออำนวยต่อระบบการท่องเที่ยว และบุคลากรขาด ความรู้ความสามารถด้านการบริหารงาน รวมทั้งปัจจุบันการบริหารด้านการท่องเที่ยวทำอย่าง ไม่เป็นระบบ และการขาดการบริหารเชิงบูรณาการ ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจะเกิดขึ้น มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ นโยบายของรัฐบาล สถาบัน หรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น และคุณภาพของประชากรในท้องถิ่น ซึ่งประโยชน์ที่ ได้รับจากการท่องเที่ยวมีทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยประโยชน์ทางตรงประกอบด้วย การสร้าง งานหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรม ภัตตาคาร มัคคุเทศก์ และการขนส่งสำหรับ ผลประโยชน์ทางอ้อมจากการท่องเที่ยวประกอบด้วย การผลิตสินค้าพื้นเมืองหรือผลิตของที่ ระลึก การเลี้ยงสัตว์ การผลิตพืชผักผลไม้ อาชีพก่อสร้างและบริการอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้รูปแบบยุทธศาสตร์การบริหารแบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคือผลกระทบที่เกิดขึ้นใน ขณะนี้ได้โดยตัวแบบได้ จำแนกแนวทางในการดำเนินการตามองค์ประกอบไว้ 3 องค์ประกอบด้วยกัน คือ 1) ด้านวิสัยทัศน์และการเข้าใจปัญหาร่วมกัน (vision) เป็นการกำหนดสภาพที่พึงประสงค์ใน อนาคต 2) ด้านการบริหารจัดการ (management) และ 3) ด้านการประชาสัมพันธ์ (public relations)

วีณา ชุ่มบัณฑิต (2549) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวางแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อย่างยั่งยืนของจังหวัดสมุทรสงคราม ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยเชิงพัฒนา โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า แผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่าง ยั่งยืนของจังหวัดสมุทรสงคราม คือ จังหวัดสมุทรสงครามจะพัฒนาสู่การเป็นเมืองประมงใน ฐานะส่วนหนึ่งของครัวโลก เป็นเมืองนำอยู่ที่ใกล้กรุงเทพ เป็นอีกทางเลือกใหม่สำหรับ การท่องเที่ยว และเป็นผู้นำด้านการศึกษาาระบบประมง และสัตว์น้ำ

ประชุม โพธิ์ทักษิณ (2551) ได้ศึกษาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ อบต. ตากแดด อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ อบต. ตากแดด มีทั้งที่เป็นสถานที่สำคัญและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

ทุกหมู่บ้านรวม 9 หมู่บ้าน และพบประเด็นปัญหาที่รวบรวมได้ 10 ประเด็นปัญหาในการวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ อบต. ตากแดด อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ได้มีการวิเคราะห์ SWOT และกำหนดวิสัยทัศน์ ไว้ว่า “เป็นหน่วยงานที่จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการที่ดีที่สุดของจังหวัดชุมพร โดยมีพันธกิจดังนี้ 1) พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้สวยงาม ปลอดภัย และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น 2) มีการบริหารจัดการที่ดี และ 3) ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เป้าหมายเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับสากล และได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาไว้ 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านการจัดการ และ 4) ด้านการมีส่วนร่วม

นภัสนันท์ ทองอินทร์ (2553) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะพัฒนาจังหวัดให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตระดับโลกและจะสร้างแบรนด์ของจังหวัดให้เป็นเมืองที่พัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด จะพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ พัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีมาตรฐานระดับโลก และจะพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาดั้งเดิม ตลอดจนเพื่อพัฒนาจิตใจและปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม พัฒนาจิตใจ และปลูกจิตสำนึก

เอมอร หนูทับ (2552) ได้ศึกษาการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่จำเป็นและเหมาะสมควรประกอบด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช พัฒนาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน คือ การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและส่งเสริมการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและโบราณสถานให้ชัดเจนขึ้น 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามแนวคิดวิสัยทัศน์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาสังคม อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม พัฒนาจิตใจ และการปลูกจิตสำนึก ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์การ

พัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาชุมชนแบบอย่างยั่งยืน

สกนธ์ ภู่งามดี (2553) ได้ศึกษาการท่องเที่ยววัดภาคกลาง: การพัฒนายุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามโครงการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) พบว่า การจัดโครงการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด เป็นภารกิจเพิ่มเติมจากหน้าที่หลักขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ โดยมีเหตุผล 3 ประการ คือ ประการแรก ต้องการสนองตอบนโยบายรัฐบาล ประการที่สอง มองเห็นศักยภาพและโอกาสขององค์กรด้านการรับส่งกลุ่มคนในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวด้วยรถประจำทางปรับอากาศขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) และประการที่สาม ต้องการสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้นเพื่อให้องค์กรสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น มีปัญหาภายใน 3 ประการ ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ 2) ราคาบัตรโดยสาร และ 3) คุณภาพการให้บริการ ส่วนปัญหาภายนอก ได้แก่ 1) ปัญหาด้านคุณภาพการให้บริการจากวัดเป้าหมาย 2) ปัญหาด้านกฎหมาย คือ การรับรองทางกฎหมายในการดำเนินโครงการระยะยาว การร้องเรียนจากบริษัทเอกชน เงื่อนไขการต่อใบอนุญาตและการมีคู่แข่งเพิ่มขึ้น และ 3) ปัญหาจากเหตุสุดวิสัยที่เกิดจากวิกฤตการณ์ทางการเมือง การพัฒนายุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามโครงการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัดขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) จากการวิเคราะห์ด้วยเทคนิค SWOT Analysis และจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ได้นำไปสู่การพัฒนายุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามโครงการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัดขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) ฉบับสมบูรณ์ที่ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ ยุทธศาสตร์เชิงรุก ยุทธศาสตร์พลิกฟื้นยุทธศาสตร์รักษาเสถียรภาพ และยุทธศาสตร์การตัดทอนโดยสรุป โครงการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัดขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานครเป็นโครงการที่ดีและมีประโยชน์แก่ชาวพุทธที่สนใจในการท่องเที่ยวและการทำบุญในคราวเดียวกันทั้งยังเป็นวิธีการสร้างรายได้ของ ขสมก. ตลอดจนเป็นการส่งเสริมให้คนเข้าวัด ทั้งยังเป็นผลดีด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชนเหล่านั้น สมควรที่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้การสนับสนุน เพื่อก่อให้เกิดสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขสืบไป

Hurlbert (2003) ได้ศึกษา การเรียนรู้จากผู้ที่ไปก่อน: สามกรณีศึกษาการวางแผนกลยุทธ์เพื่อจัดการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการพัฒนาในสหรัฐอเมริกาจำนวน 3 รัฐ พบว่า วิธีการที่เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมนั้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามลำดับความสำคัญของชุมชนซึ่งสะท้อนให้เห็นในนโยบายและกลยุทธ์ที่รับเอามาระบุภาระหน้าที่ที่มองเห็นเมื่อเข้าสู่ขั้นตอนใหม่ของการพัฒนา โดยต้องเตรียมพร้อมสำหรับต้นทุนและผลประโยชน์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจ

Preissing (2007) ได้ศึกษาแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสำหรับชุมชนในชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ประสบความสำเร็จ พบว่า แผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนในโครงการที่ประสบความสำเร็จนั้น เน้นในด้านการเตรียมการของชุมชนก่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อศึกษาจุดด้อยและจุดเด่นของชุมชน ประการที่สองให้ความสำคัญกับการตรวจสอบ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนมีและวิธีการที่จะนำทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่นั้นไป ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยไม่ทำลายสภาพสิ่งแวดล้อม จนเสื่อมโทรม ประการที่สาม ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการผลิตของชุมชนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประการที่สี่ แผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและเห็นคุณค่าของตนเองและชุมชน ประการที่ห้า แผนยุทธศาสตร์ในการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนของตนเองและชุมชนอื่น ๆ

สรุปแนวคิดการวิจัย

ตาราง 1 สรุปแนวคิดการวิจัย

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
1. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	
1.1 แนวคิดการวางแผนพัฒนา	เป็นกระบวนการที่มีการกำหนดรูปแบบวิธีการ เพื่อเป็นทางเลือกในการส่งเสริม แก้ไขปัญหาในอนาคต โดยการดำเนินการต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เกิดสมดุลของกระบวนการและองค์ประกอบ จากการอาศัยข้อมูลในปัจจุบันเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบในอนาคต
1.2 แนวคิดการจัดการแหล่งท่องเที่ยว	ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรม จึงขอยกมาเพียง 2 ประเภท คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ 2) แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ซึ่งการจัดการแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีกระบวนการเป็นระบบครอบคลุมทุกด้าน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) การให้การศึกษาในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแก่ประชาชน 3) การกำจัดของเสีย 4) การศึกษาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศ 5) การจัดการสุขภาพ 6) การเดินทางเข้าชมสะดวก 7) การรักษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยว 8) การตรวจสอบผลกระทบ 9) การจัดการและการบริการควรคำนึงถึงมาตรฐานสากล 10) การศึกษาและสำรวจแหล่งพลังงานธรรมชาติ 11) การจัดการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน 12) การออกแบบสิ่งก่อสร้างและสิ่งบริการอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
1.3 แนวคิด การจัดการ การท่องเที่ยว	<p>การจัดการท่องเที่ยว คือ การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านี้ต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทางมาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นการจัดการการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไร้ทิศทางประสบความสำเร็จล้มเหลว</p>
	<p>ในงานวิจัยนี้ จึงสรุปแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวได้ว่า เป็นการกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่เหมาะสม โดยดำเนินการให้เป็นไปตามแผน มีการจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ พร้อมทั้งมีการประเมินผลแผนการท่องเที่ยวด้วย และยังคงต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง ซึ่งมีองค์ประกอบในการจัดการท่องเที่ยว อันประกอบด้วย</p>
	<p>1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) ตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงสภาพทางกายภาพของทรัพยากรซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น</p>
	<p>2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) คือการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อันเป็นส่วนสำคัญที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว</p>
	<p>3. การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนสำคัญของผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือประชาชนในชุมชน ที่จะร่วมกันกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว อันเป็นการส่งเสริมการตลาด โดยการจัดการดังกล่าวนั้น ชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว ร่วมกับองค์กรในพื้นที่ เช่น สถาบัน องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการองค์กรประชาชนอื่น ๆ และภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐมีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน ให้ผลสัมฤทธิ์ เกิดเป็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว 7's Model ที่มีกลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบ (System) บุคลากร (Staff) ทักษะ (Skill) รูปแบบ (Style) และการแบ่งปัน (Share)</p>

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
1.4 แนวคิด การท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืน	<p>การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีแนวความคิดที่มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวม ปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป ที่เปลี่ยนจากสังคมที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว เป็นสังคมที่มุ่งเน้นการให้ชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมีการบริหารจัดการร่วมกัน โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ (integrated) ในมิติ 4 ด้านประกอบด้วยเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่ทำให้เกิดเป็นองค์รวม(holistic) ในองค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (balance) หรือพูดอีกอย่างหนึ่ง คือ การทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติการปลูกจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกคนในชุมชน สามัญสำนึกจะเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ความสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมจะทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวคงอยู่บนโลกได้อย่างยาวนาน เมื่อทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่เกิดความเสื่อมโทรม และสามารถอำนวยความสะดวกต่อบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีแล้ว การท่องเที่ยวก็จะเกิดความยั่งยืนในที่สุด นั่นคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ โดยมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงสามารถรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติที่จะรองรับได้ และตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ชนบทธรรมนิยม ประเพณีที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งประชาชนทุกส่วนต้องได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคกัน รวมถึงมีการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในขณะที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศของท้องถิ่นนั้นไว้ได้ ทั้งนี้ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม จะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด ซึ่งมีเพียงการจัดการอย่างยั่งยืนเท่านั้นจึงจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้</p>

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม	
2.1 ความหมายของมรดกวัฒนธรรม	มรดกวัฒนธรรม หมายถึง เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าที่ตกทอดมากจากรุ่นก่อน เป็นประจักษ์พยานของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ องค์ความรู้หรือผลงานที่เกิดจากบุคคล/กลุ่มชน ที่ได้สร้างสรรค์ พัฒนา สั่งสม สืบทอดและประยุกต์ใช้ ในวิถีการดำเนินชีวิตมาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละกลุ่มชน อันแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผลงานสร้างสรรค์ของชนชาติ ซึ่งรวมถึง ค่านิยมและความคิดทางวัฒนธรรมที่สำคัญ โครงสร้างและวัตถุที่สร้างขึ้นโดยฝีมือมนุษย์ ที่ตั้งและที่อยู่ของ มรดกที่ถ่ายทอดด้วยวาจาหรือวิถีชีวิตพื้นบ้าน มรดกจากการบันทึก และ มรดกทางวัฒนธรรมสมัยนิยม ในการวิจัยนี้ ต้องการเชิดชูความเป็นเอกลักษณ์ทางมรดกวัฒนธรรมของอาณาจักรอยุธยาในอดีต จึงมีขอบเขตวิจัยเฉพาะมรดกวัฒนธรรมของอาณาจักรอยุธยา ที่สามารถพัฒนาให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้
2.2 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม	การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่น โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับอัตลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้านของศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถี ชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ที่เป็นรูปแบบดั้งเดิมในอดีต ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่สำคัญกระตุ้นให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมขึ้น
2.3 ประเภทของทรัพยากรเชิงมรดกวัฒนธรรม	มรดกวัฒนธรรม ประกอบด้วยสิ่งที่มองเห็นด้วยตา ซึ่งหมายถึงลักษณะสิ่งปลูกสร้าง วัตถุ อันเป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะทางกายภาพอย่างเห็นได้ชัด และสิ่งที่จับต้องได้ด้วยใจหรือความรู้สึก หมายถึง สิ่งที่ได้รับการสืบทอดจากคตินิยมปัญญา วิถีชีวิต จนเกิดเป็นประเพณี วัฒนธรรมและพิธีกรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ได้รับการสร้างสรรค์มาของมนุษย์ตั้งแต่อดีต สืบทอดมาถึงปัจจุบัน โดยสำหรับคำว่า “มรดกวัฒนธรรม” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้นำมรดกวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวใช้ในการศึกษา เพื่อฟื้นฟูและส่งเสริม มรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมในอาณาจักรอยุธยา เพื่อเป็นการรื้อฟื้น อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว ที่จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเห็นว่า มรดกวัฒนธรรมที่

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
	<p>แท้จริงของอยุธยา มีลักษณะอย่างไร จนเกิดองค์ความรู้สามารถเข้าใจได้ว่าสิ่งใดคือการนำมรดกวัฒนธรรมมาประยุกต์กับสังคมปัจจุบัน และสิ่งใดเป็นมรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมของอาณาจักรอยุธยา ที่เป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible heritage) ประกอบด้วย 3 ประเภท คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. อนุสรณ์สถาน (monuments) รวมถึงผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานประติมากรรมหรือจิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างของโบราณคดี ธรรมชาติ จารึก ถิ่นที่อยู่อาศัย และร่องรอย ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ 2. กลุ่มอาคาร (groups of buildings) รวมถึงกลุ่มของอาคารไม่ว่าจะแยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือโดยความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสภาพทางภูมิทัศน์ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ 3. แหล่งอันรวมไปถึงผลงานที่เกิดจากมนุษย์ (sites) ที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติและบริเวณอันรวมถึงแหล่งโบราณคดีซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา <p>มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible heritage) ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 7 ประเภท แต่สำหรับงานวิจัยนี้ มุ่งเน้นศึกษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เฉพาะประวัติศาสตร์อยุธยา ที่สามารถนำมาพัฒนาและส่งเสริมสู่การท่องเที่ยวได้ จำนวน 3 ประเภท ประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ศิลปะการแสดง 2. แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ 3. ความรู้ การดำเนินวิถีชีวิต และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
2.4 การจัดการมรดกวัฒนธรรม	<p>ดังนั้น จากข้อมูลข้างต้นเรื่องการจัดการมรดกวัฒนธรรม ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม ต้องอยู่ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (The World Heritage Convention) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการคุ้มครองและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ให้ดำรงคุณค่าความโดดเด่นเป็นมรดกของมวลมนุษยชาติทั้งในปัจจุบัน และในอนาคตตลอดไป

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
	<p>2. เมืองที่ทรงคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรม คือ เมืองที่มีความโดดเด่น ด้านคุณค่าสถาปัตยกรรมและชิ้นงานที่เป็นต้นตำรับ มีฐานะเป็นเมืองหลวงทางประวัติศาสตร์ต้นแบบ</p>
	<p>3. ต้องมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่มรดกวัฒนธรรมที่ชัดเจน โดยการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ ทั้งพื้นที่ย่านบ้านเรือนที่รักษาความเป็นสถาปัตยกรรมและการอนุรักษ์บรรยากาศของเมือง หรือกำหนดให้ย่านสถานที่สิ่งปลูกสร้างสำคัญเป็นย่านที่ต้องคงความงดงาม บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด จำกัดความสูงของสิ่งปลูกสร้างใหม่ ไม่ให้เกินจากที่กำหนดหรือบดบังทัศนียภาพ</p>
	<p>4. การฟื้นฟูสภาพและการบูรณะบ้าน อาคารหรือภูมิทัศน์เก่า เป็นเรื่องที่ทำหาย แต่สามารถกระทำได้ หากมีการร่วมมือกับทุกภาคส่วน มีการออกกฎหมายควบคุมการต่อเติมหรือเปลี่ยนแปลงอาคาร บ้านหรือสิ่งปลูกสร้าง ที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองไว้ อีกทั้งต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติให้แหล่งมรดกวัฒนธรรมด้วย</p>
	<p>5. ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันเก่าแก่ สิ่งเหล่านี้นอกจากจะเป็นเอกลักษณ์ของมรดกวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการสืบทอดรากฐานของบรรพบุรุษ เป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์มีชีวิตที่เก็บรักษามรดกของชาติ และเป็นศูนย์ร่วมจิตวิญญาณของชาติได้</p>
	<p>6. การพัฒนาเมืองต้องอาศัยส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ โดยการพัฒนาร่วมกันกับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งรัฐควรเป็นหน่วยงานสำคัญที่จะนำทางสู่การจัดการมรดกวัฒนธรรม หากปราศจากชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมอาจจะก่อให้เกิดความยั่งยืน</p>
	<p>7. การท่องเที่ยวฉบับเป็นหัวใจหลัก สู่การพัฒนาเมืองมรดกวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน เกิดอาชีพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อประชาชนได้รับประโยชน์แล้วก็จะเริ่มเห็นคุณค่า รู้สึกมีส่วนร่วมในการพัฒนาและเป็นเจ้าของ เกิดการดูแล รักษา และส่งผลการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค</p>
	<p>8. ผลกระทบทางลบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกวัฒนธรรม คือราคาที่ดินสูงขึ้น ค่าครองชีพเพิ่มขึ้น เกิดประชากรแฝงเข้ามาอยู่อาศัยและเกิดการผลักดันผู้มีรายได้น้อยออกจากพื้นที่ รวมถึงมีการรื้อล้างพื้นที่มรดกวัฒนธรรมเพื่อหาประโยชน์ ทำให้เป็นแหล่งเสื่อมโทรมได้</p>

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
3. แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ	
3.1 ความหมายของการบูรณาการ	<p>“การบูรณาการ” คือ การจัดสรรและระดมสรรพกำลังขององค์กรตั้งแต่วัตถุติบ ทรัพยากร บุคลากร กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ โดยทำให้เกิดการประสานร่วมกันอย่างสอดคล้อง กลมกลืนกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เช่น การผลิตสินค้าหรือให้บริการที่ลูกค้าพึงพอใจ และในงานวิจัยครั้งนี้ การบูรณาการหมายถึงการพัฒนาควบคู่กันไปทั้ง ด้าน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และยังมี การบูรณาการกับ 4 กลุ่มประชากร ได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยว</p>
3.2 ลักษณะการบูรณาการ	<p>การศึกษากระบวนการบูรณาการยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวนี้ ให้ความหมายของการบูรณาการ หมายถึง การปรับกระบวนการทำงานใหม่ตามหน้าที่ที่มีการประสานงานเชื่อมโยงกันโดยผลานศักยภาพระหว่างหน่วยงานหน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้สามารถใช้ศักยภาพหรือความถนัดในแต่ละด้านของ แต่ละหน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่ม โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกัน การบูรณาการ โดย 1) ต้องมีการวางแผนให้ชัดเจนเรื่องพื้นที่ (Area) 2) ค้นหาปัญหา ความต้องการและกลุ่มเป้าหมาย (คน) 3) พิจารณากำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและกำหนดแนวโครงการพัฒนาว่าจะต้องมีหน่วยงานใดบ้างเข้าไปร่วมดำเนินการตามภารกิจที่รับผิดชอบ (Function) 4)อาศัยหลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทั้งหมด (Participation)</p>
3.3 การบริหารจัดการจังหวัดแบบบูรณาการ	<p>การบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ เป็นการบริหารราชการเพื่อให้จังหวัดสามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาพื้นที่ในเขตจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของประชาชนให้ได้รับประโยชน์สูงสุด โดยการรวมการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ การมีส่วนร่วมของส่วนราชการทั้งในส่วนกลาง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในจังหวัด และสนับสนุนนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ส่งเสริมการกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่ผู้ปฏิบัติ ด้วยการทำให้เกิดการยอมรับต่อเป้าหมายการทำงานร่วมกันมากกว่าจะมุ่งเน้นการกำกับดูแลเพียงอย่างเดียว</p>

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน	
4.1 แนวคิดเกี่ยวกับ การพัฒนา	เป้าหมายการพัฒนาคือการพัฒนาคน โดยทำให้คนพึ่งตนเองได้ โดยผู้มีส่วนร่วมจะต้องมีความรับผิดชอบในการแก้ปัญหา สาเหตุของการพัฒนาอาจมาจากภายนอกหรือภายใน หลักสำคัญของการพัฒนาจะต้องพัฒนาเศรษฐกิจก่อนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยประชาชนจะต้องเข้าใจว่าเงินที่นำมาใช้ในการพัฒนานั้นมาจากชุมชนนั่นเอง ปฏิรูปทางสังคมโดยพึ่งตนเองเป็นหลัก เน้นให้คนในท้องถิ่นสามารถตัดสินใจกำหนดแนวทางของตนเองด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน การวางแผนและการกำหนดกลยุทธ์ร่วมกันในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาสังคมและกระบวนการพัฒนาสังคมอาจมีผลกระทบทำให้ประเพณีปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป
4.2 แนวคิด การพัฒนาที่ยั่งยืน	<p>การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวคิดที่เป็นกระบวนการในการกำหนดแนวทางและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน มีการขับเคลื่อนกลไกของระบบการพัฒนาด้วยการบริหารจัดการที่ดีของพหุภาคีในการมีส่วนร่วมดำเนินการและปฏิบัติร่วมกัน และมีการกระจายประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงในทุกภาคส่วน โดยมี 4 แนวทาง คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มิติทางเศรษฐกิจมีคุณภาพ มีการพัฒนาอย่างมีเสถียรภาพและมี การกระจายความมั่นคง มีการจ้างงาน การแก้ปัญหาคาความยากจน การก่อกองหนี้ สาธารณะ การกระจายรายได้ การเพิ่มขีดความสามารถ มีการประหยัดการใช้ทรัพยากร การนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ การบริหารจัดการที่ดี 2. มิติทางสังคม คือ การพัฒนาคนและสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล วัดได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทักษะ อาชีพ การปรับตัว ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม 3. มิติทางวัฒนธรรม ที่มีการธำรงรักษาวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากอดีต พื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สูญหายไป และมีกระบวนการจัดการทางวัฒนธรรม ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อม หรือการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจากปัจจัยทางการท่องเที่ยว 4. มิติด้านสิ่งแวดล้อม คือ การใช้ทรัพยากรในปริมาณเหมาะสม วัดได้จากผลกระทบจากการใช้ทรัพยากร การสงวนรักษา และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดียังคงอยู่ต่อไปสำหรับคนรุ่นหลัง

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
5. แนวคิดที่เกี่ยวกับการวางแผนยุทธศาสตร์	
5.1 แนวคิดการมีส่วนร่วม	<p>ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการที่ทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่ได้ กำหนดไว้คือ การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตาม และประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น</p> <p>ในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของตนเอง ในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร โดยเกิดจากความสนใจร่วมกัน ความไม่พอใจร่วมกันหรือการตกลงใจที่จะเปลี่ยนแปลง ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งอาจกำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย</p> <p>ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน เช่นปัญหาทางการท่องเที่ยวหรือปัญหาด้านทรัพยากร เป็นต้น</p> <p>ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนยุทธศาสตร์ การกำหนดแนวทางหรือเป้าหมายร่วมกัน รูปแบบและวิธีการบริการทรัพยากรการท่องเที่ยว</p> <p>ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน</p> <p>ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาเกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน</p> <p>ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา ซึ่งในการประเมินในรูปแบบของการประเมินผลรวม (Summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดจากการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการวิจัยครั้งนี้</p>

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
5.2 ความหมายของแผนยุทธศาสตร์	<p>จากการศึกษาการวางแผนยุทธศาสตร์ในประเทศไทยเริ่มขยายกรอบการนำไปปฏิบัติใช้กว้างขวางและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น จากหน่วยงานของเอกชนเป็นหลักจนกระทั่งสู่ทุกหน่วยงานของภาครัฐ ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการและกระบวนการทำงานของตนใหม่เห็นได้จากรัฐบาล ได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2546 เห็นชอบให้ทุกจังหวัดใช้รูปแบบการบริหารแบบบูรณาการในคำของบประมาณปี พ.ศ. 2547 (ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546) เป็นต้นมา แต่ละจังหวัดต้องเรียนรู้ที่จะวางแผนในรูปแบบของการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategy Planning) และต้องพยายามพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนและแบบบูรณาการ สำหรับการท่องเที่ยว การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์เป็นตัวแปรที่จะทำให้การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวและอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้นด้วย อีกทั้งยังต้องปรับกลยุทธ์เพื่อให้เกิดความพัฒนาที่ยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย</p>
5.3 กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์	<p>ในการศึกษาเพื่อการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีขั้นตอนตามหลักการวางแผนยุทธศาสตร์ โดยใช้กระบวนการศึกษาวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยเครื่องมือในการวิจัย ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกด้วยเทคนิค SWOT Analysis, SWOT Matrix และรูปแบบสภาพแวดล้อมมหภาค (Macro Environment) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของแผนยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) เพื่อระบุสภาพในอนาคตและการดำเนินงานที่ต้องการจะสร้างให้เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งจะบอกความคาดหวังและความปรารถนาที่อยากจะทำให้เกิดอะไรขึ้นตามเจตนารมณ์ที่มุ่งมั่นไว้ 2) พันธกิจ (Mission) ที่แสดงถึงขอบข่ายหรือวิธีการในการดำเนินงานของหน่วยงานที่จะปฏิบัติให้สำเร็จตามวิสัยทัศน์ 3) ประเด็นยุทธศาสตร์ เป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในการกำหนดทิศทางขององค์กร 4) การกำหนดกลยุทธ์ (Tactic) เป็นแนวทางหรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำองค์กรไปสู่การบรรลุผลตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ 5) แนวทางพัฒนา คือ การแปลงกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งขั้นตอนสุดท้ายคือการประเมินแผนยุทธศาสตร์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และการเปิดเผยแสดงความคิดเห็นประชาพิจารณ์สาธารณะ (Public Hearing)</p>

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
6. แนวคิดการตลาดท่องเที่ยว	
6.1 ความหมายของการตลาดท่องเที่ยว	การตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง การวิจัย การวิเคราะห์ การพยากรณ์ และการเลือกสรรส่วนประสมทางการตลาดของตลาดบริการที่เหมาะสมมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า โดยศึกษาพฤติกรรมความต้องการของกลุ่มลูกค้าเพื่อสร้างแรงจูงใจและรู้จักสินค้า
6.2 ส่วนประสมทางการตลาดท่องเที่ยว	ส่วนผลสมทางการตลาด มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จึงควรวางโครงสร้างองค์ประกอบที่ครบถ้วนที่สุด ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (product) ราคา (price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (place/process of delivery) การส่งเสริมการตลาด (promotion) สิ่งที่เป็นรูปธรรม (Physical evidence) บุคลากร (People) และกระบวนการ (Process) เมื่อได้ทำการศึกษาค้นคว้าแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้ว จึงนำส่วนผลสมทางการตลาดเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวต่อไป
6.3 การตลาดเชิงเนื้อหา	<p>การตลาดเชิงเนื้อหา คือกระบวนการหนึ่งของการตลาดที่มุ่งเน้นการนำเสนอเรื่องราวหรือมุมมองให้เกิดความคุ้นชินระหว่างกลุ่มเป้าหมายและผลิตภัณฑ์ โดยที่ไม่ได้มุ่งหมายนำเสนอผลิตภัณฑ์นั้นโดยตรงแต่นำเสนอรูปแบบให้กลุ่มเป้าหมายเกิดทัศนคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์นั้นในทางอ้อม โดยต้องมีความต่อเนื่องของเนื้อหา มีความน่าเชื่อถือและสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า โดยใช้พื้นที่ส่วนที่ทับซ้อนระหว่างสิ่งที่ผลิตภัณฑ์ต้องการสื่อสาร และสิ่งที่กลุ่มเป้าหมายต้องการ เนื้อหาประเภทนี้เป็นเนื้อหาที่สำคัญซึ่งเป็นแกนหลักในการทำการตลาดเชิงเนื้อหา เพราะสามารถดึงความสนใจและตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงไปยังตราสินค้าได้อีกด้วย นักการตลาดจึงควรศึกษาว่าเนื้อหาใดจะเป็นสิ่งที่ผลิตภัณฑ์ต้องการสื่อสารและเป็นที่สนใจของกลุ่มเป้าหมาย</p> <p>ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สามารถนำแนวคิดของการตลาดเชิงเนื้อหามาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการตลาดท่องเที่ยว เนื่องจากจะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้สถานที่ท่องเที่ยวมีหลากหลาย</p> <p>กลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยวในเชิงรูป เป็นลักษณะที่เป็นซึ่งหน้า จึงส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่เห็นความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยว มองไม่เห็นถึงคุณค่าและสุดท้ายก็ไม่เกิดความประทับใจ หวังแทนทรัพย์สินการท่องเที่ยวเหล่านั้น อีกทั้งยังไม่เกิดการท่องเที่ยวซ้ำด้วย</p>

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
	<p>การนำเสนอการตลาดเชิงเนื้อหาผนวกเข้ากับการท่องเที่ยว สามารถกระทำได้โดยเชื่อมโยงความเป็นมา ความน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ไปสู่สิ่งที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ ตัวอย่างเช่น การนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาใช้ชีวิตหรือรับราชการในอาณาจักรอยุธยา โดยนำเสนอความผูกพันเหล่านี้กับนักท่องเที่ยวชาตินั้น ๆ เพื่อสร้างจุดสนใจว่าบรรพบุรุษส่วนหนึ่งเคยเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับอาณาจักรอยุธยา เป็นต้น หรือแม้กระทั่งการนำเสนอเรื่องราวข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดทัศนคติที่ดี เกิดความภาคภูมิใจ หวังแทนและรู้สึกเป็นเจ้าของ จนเกิดการมาท่องเที่ยวซ้ำและแนะนำผู้อื่นมาท่องเที่ยวได้</p>
<p>6.4 องค์ประกอบผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว</p>	<p>ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่จำเป็นทั้ง 6 องค์ประกอบหลัก คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) ที่พัก (Accommodation) กิจกรรมต่าง ๆ (Activities) และรายการสำเร็จรูปที่จัดไว้ใช้ในการท่องเที่ยว (Available Package) เพื่อให้ครอบคลุมทุกมิติของการพิจารณาคักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว</p>
<p>7. ข้อมูลแผนพัฒนาการท่องเที่ยว</p>	
<p>7.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)</p>	<p>ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน 3) ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร 4) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน 5) ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม 6) ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
<p>7.2 แผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์พัฒนาการท่องเที่ยว</p>	<p>แบ่งเป็นยุทธศาสตร์รายด้าน ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว</p>

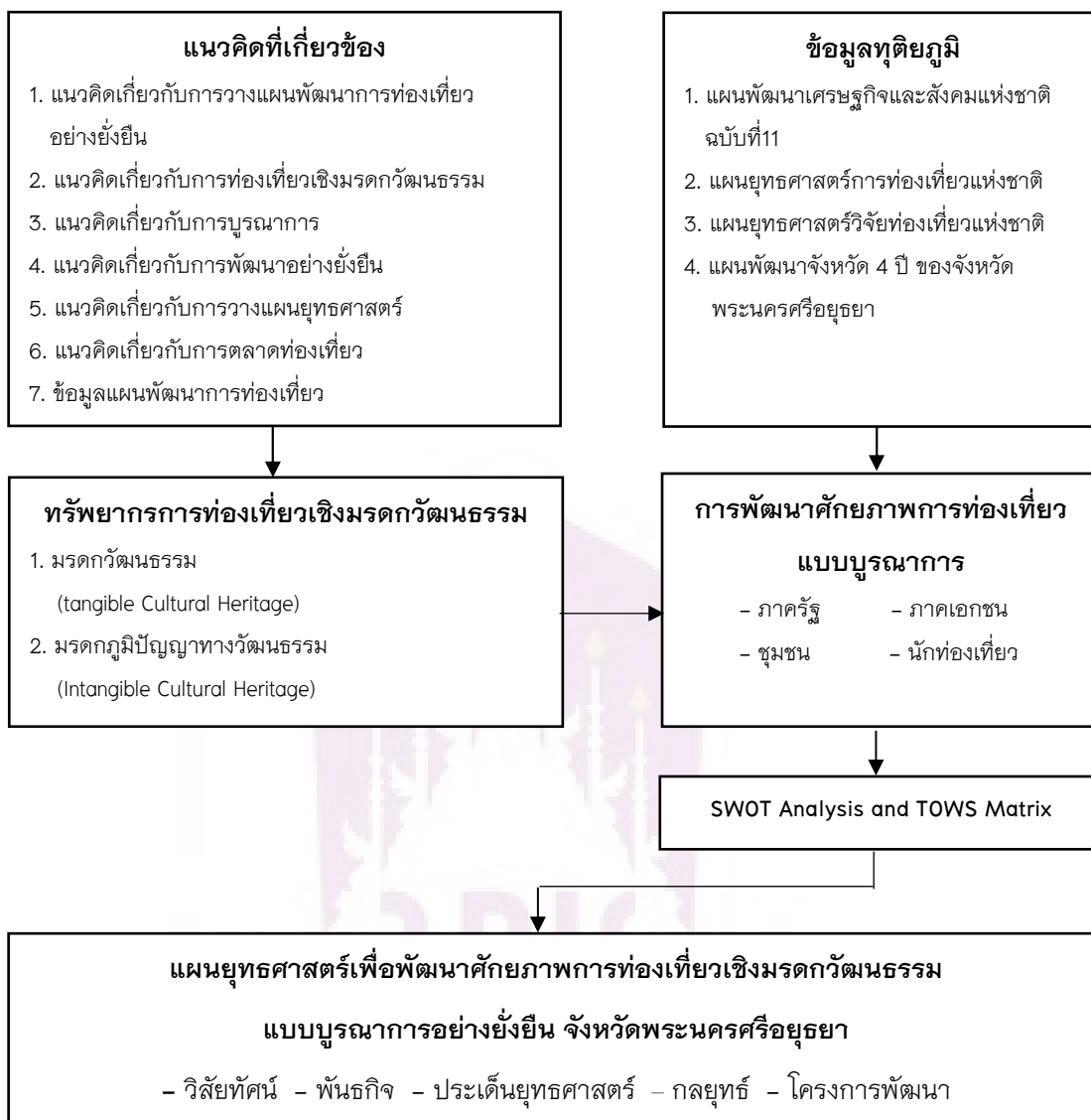
ตาราง 1 (ต่อ)

แนวคิด	สรุปแนวคิดการวิจัย
7.3 ยุทธศาสตร์การวิจัยการท่องเที่ยวแห่งชาติ	แบ่งเป็นยุทธศาสตร์รายด้าน ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัยวาระแห่งชาติทางการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 2 สนับสนุนการวิจัยในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวและพื้นที่เชื่อมโยง ยุทธศาสตร์ที่ 3 สนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งกลไกการบริหารจัดการการวิจัยการท่องเที่ยว
7.4 แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กำหนดเป้าประสงค์ (Goals) ของการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของจังหวัดดังนี้ 1) เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่น่าท่องเที่ยวระดับสากล 2) ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี 3) ภาคการผลิต ภาคการค้าและบริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจากเป้าประสงค์ 3 ประการข้างต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้กำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวและบริการสู่มาตรฐานสากล พัฒนาเมืองและชุมชนให้น่าอยู่ พัฒนาภาคการผลิต ภาคการค้าและบริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

กรอบแนวคิดการวิจัย

กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมีประชาชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่และหน่วยงานที่ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น ร่วมกันพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและให้ความสำคัญถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกันก็จะส่งเสริมการตลาดควบคู่ไปด้วย เพื่อให้เกิดการบูรณาการกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ส่งผลต่อการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวตลอดทั้งมีความสำนึกรักษ์ ห่วงแหนมทรัพยากรทางมรดกวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป

จากที่ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดข้างต้น สามารถสรุปกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ที่นำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ดังภาพ

ภาพ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้เกิดคำตอบเชิงประจักษ์ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจึงได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จากการตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิด และผลงานวิจัยต่าง ๆ ผู้วิจัยสามารถสรุปกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

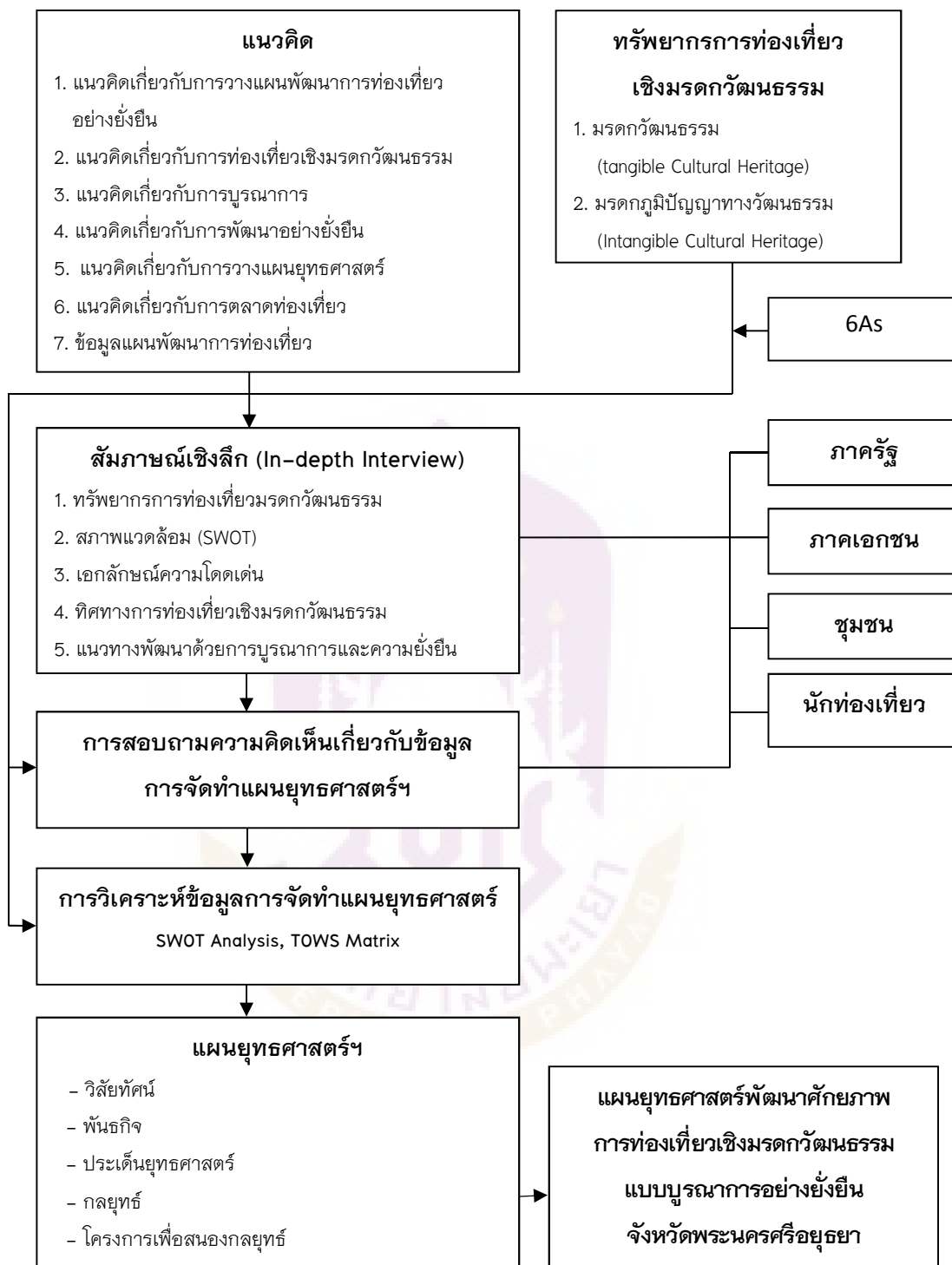
ขั้นตอนแรก เป็นการตรวจสอบศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นขั้นตอนก่อนมีการวางแผนยุทธศาสตร์ ดำเนินการศึกษาปัจจัย 5 ส่วนที่สำคัญกับภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้แทนชุมชน รวม 22 คน ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structures Interview) โดยกำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้า ได้แก่ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 6As 2) สภาพแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) เอกลักษณ์ความโดดเด่นทางมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 4) ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 5) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามแนวคิดและกระบวนการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการ เก็บข้อมูลด้วยการสังเกต (Observation) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่สอง เป็นการสำรวจความคิดเห็นต่อข้อมูลการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยขอความร่วมมือกับภาคเอกชน ผู้แทนชุมชน และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น รวม 400 คน ใช้วิธีการเชิงปริมาณ จากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม โดยมีข้อคำถาม ประกอบด้วย 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว 3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

4) เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อสอบถามข้อเสนอแนะ ต่อจากนั้นนำคะแนนความคิดเห็นวิเคราะห์ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หากมีค่าเฉลี่ย ระดับความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไป จึงนำไปเป็นข้อมูลจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อ พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัด พระนครศรีอยุธยาในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่สาม เป็นกระบวนการวิเคราะห์จัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการนำข้อมูลจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ได้จาก 3 ภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้แทน ชุมชน มาวิเคราะห์นโยบายการบริหารจังหวัดที่ส่งผลกับการท่องเที่ยวและแนวทางการบูรณาการระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก และภายใน (SWOT Analysis) และ TOWS Matrix เพื่อสังเคราะห์ออกมาเป็นแผนยุทธศาสตร์ ที่ประกอบด้วย การบูรณาการและความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม/วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม และเป็นไปตามทิศทางของแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติและระดับจังหวัด จนออกมา เป็นแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่าง ยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการวิจัย ผู้วิจัยได้จัดทำกรอบขั้นตอนการทำวิจัยตามรายละเอียดที่ได้อธิบาย ข้างต้น โดยแจกแจงเป็นกระบวนการเพื่อสอบถามของวัตถุประสงค์แต่ละข้อตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ภาพ 3 กรอบขั้นตอนการทำวิจัย (Research Framework)

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมผสานกับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยจะมีวิธีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยจะศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวจากเอกสาร (Secondary Data) ได้จากการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารประชาสัมพันธ์ สื่อสารสนเทศ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อสรุปจำนวนแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. เมื่อได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้วนั้น ต่อมาผู้วิจัยจะวิเคราะห์สภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก เอกลักษณ์ความโดดเด่น ทิศทางการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการบูรณาการและความยั่งยืน กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม (Stakeholders) โดยใช้เทคนิคในการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกต (Observation) ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำผลจากกระบวนการดังกล่าวมาใช้ในกระบวนการแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ต่อไป

ผู้ให้ข้อมูล

ประชากรในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 คือ หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและผู้แทนจากกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชน โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้ได้มาข้อมูลที่แท้จริง รวมทั้งสิ้น 22 คน จาก 3 ภาคส่วน ได้แก่

1. กลุ่มผู้แทนภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 14 คน

- 1.1 รองอธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม
- 1.2 หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมเครือข่ายท้องถิ่นและชุมชน กรมส่งเสริมวัฒนธรรม
- 1.3 ผู้อำนวยการกองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว
- 1.4 ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภูมิภาคภาคกลาง
- 1.5 ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 1.6 ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา

1.7 ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรม
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.8 นักวิชาการวัฒนธรรม อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

1.9 หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

1.10 ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระนครศรีอยุธยา

1.11 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รับผิดชอบศูนย์
ท่องเที่ยว อบจ.พระนครศรีอยุธยา

1.12 ผู้อำนวยการสถาบันอยุธยาศึกษา มรภ.พระนครศรีอยุธยา

1.13 หัวหน้าสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม มทร.สุวรรณภูมิ

1.14 อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดท่องเที่ยว มทร.สุวรรณภูมิ

2. กลุ่มผู้แทนภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
จำนวน 4 คน

2.1 ผู้ประกอบการบริษัทจัดนำเที่ยว

2.2 ผู้บริหารโรงแรม

2.3 ผู้บริหารตลาดน้ำอโยธยา

2.4 ผู้สื่อข่าวเดลินิวส์และบรรณาธิการข่าวท้องถิ่น

3. กลุ่มผู้แทนชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 4 คน

3.1 ประชาชนชาวบ้าน ผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3.2 ประชาชนชาวบ้าน ผู้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

3.3 ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนชุมชนในการดำเนินนโยบายภาครัฐ

3.4 ผู้ริเริ่มกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกาะเกิด อำเภอบางปะอิน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structures Interview) ซึ่งมีข้อคำถาม
เกี่ยวข้องกับ 1) ทรรศนะการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 6As ของ Buhalis (2000, pp. 50-51)
2) สภาพแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) เอกลักษณะ
ความโดดเด่นทางมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 4) ทิศทางการท่องเที่ยวเชิง

มรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 5) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดก วัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามแนวคิดและกระบวนการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ผสมผสานระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจากแหล่งข้อมูลของพื้นที่และการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่ได้จากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากข้อมูลที่ได้รวบรวมได้ ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย โดยระบุคุณลักษณะเฉพาะของข้อความหรือสาระอย่างมีระบบ โดยมีวิธีการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ลดทอนข้อมูล (Data Reduction) ด้วยการเลือกจุดที่น่าสนใจ ทำให้เข้าใจง่าย สรุปลย่อ ปรับข้อมูลดิบที่เก็บรวบรวมได้มาลงรหัส ทดสอบแนวคิด รวมเป็นกลุ่ม แบ่งเป็นหมวดหมู่หรือเป็นส่วน ๆ เขียนข้อสรุปชั่วคราว ทำให้เกิดความชัดเจน หากจุดที่น่าสนใจและปรับลดเพิ่มหาข้อมูลใหม่ จนกระทั่งได้ผลสรุปและพิสูจน์บทสรุปที่น่าพอใจ

2. แสดงข้อมูล (Data Display) เป็นขั้นตอนของการจัดการเลือกเฟ้น สรรหาตัวอย่างข้อมูลหรือสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นการสรุปจากรายงาน การสังเกตคำพูดจากการสัมภาษณ์ หรือการกระทำของผู้ให้ข้อมูล นำมาเป็นหลักฐานของข้อสรุปชั่วคราว เสนอไว้เพื่อแสดงให้เห็น และก่อให้เกิดความเข้าใจว่า อะไรเกิดขึ้น ทำไม อย่างไร อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

3. สร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป (Conclusion and Verification) เป็นการสังเคราะห์ข้อสรุปย่อย ๆ ในช่วงแรก ๆ เข้าด้วยกันเป็นบทสรุปและตรวจสอบยืนยันเป็นผลสรุปการวิจัยในช่วงสุดท้าย เพื่อให้บทสรุปมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งในขณะที่เขียนรายงานกับข้อมูลสนามเพื่อยืนยันผลสรุปวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจความคิดเห็นต่อข้อมูลเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขั้นตอนนี้เป็นการสำรวจความคิดเห็นเพื่อใช้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งมีขั้นตอน การดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอความร่วมมือหน่วยงานเอกชน ผู้แทนชุมชนและนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์
2. วิเคราะห์ผลและสรุปข้อมูลเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่มีศักยภาพและเหมาะสม

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ทำการแสดงความคิดเห็น เพื่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงประเด็นการศึกษาและถูกต้อง ครบถ้วน จำนวน 400 คน

1. กลุ่มภาคเอกชนและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่ทำงานใน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย สมาคม องค์กร ธุรกิจท่องเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจอาหาร ธุรกิจของที่ระลึก ธุรกิจขนส่ง จำนวน 130 คน
2. กลุ่มชุมชน มีคุณสมบัติ เป็นผู้ที่อยู่อาศัยหรือมีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่แหล่ง ท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 130 คน
3. กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่ไม่ได้มี ภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 140 คน

เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลเพื่อจัดทำ แผนยุทธศาสตร์ ใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดก วัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การสร้างเครื่องมือในภาคสนามทุกอย่างต้องสอดคล้องและเชื่อมโยงข้อมูลซึ่งกันและ กันได้ เครื่องมือใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีทั้งหมด 5 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับ การศึกษา อาชีพ สถานภาพและรายได้ ลักษณะคำตอบเป็นตัวเลือก (Check List)

ตอนที่ 2-3 เป็นคำถามให้ตัดสินใจเลือกด้วยเกณฑ์การตอบจากมากที่สุด-น้อยที่สุด โดยแบ่งหัวข้อเป็นดังนี้

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อสอบถามข้อเสนอนะ

แบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่าง ตอนที่ 2-3 มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	ได้ 5 คะแนน
เห็นด้วยมาก	ได้ 4 คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	ได้ 3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	ได้ 2 คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ได้ 1 คะแนน

ผู้วิจัยใช้สอบถามผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 3 กลุ่ม ต่อจากนั้นนำคะแนนไปวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

การทดสอบเครื่องมือ

การทดสอบเครื่องมือ ในขั้นตอนที่ 1 ประเด็นการสร้างแบบสอบถาม เพื่อให้เกิดความถูกต้องและตรงกับวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบเครื่องมือ ดังนี้

1. ทดสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถาม (IOC) จากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณ เสนอผู้เชี่ยวชาญประเมิน จำนวน 4 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงวิทย์ เจริญกิจฉนลาภ ดร. อนันต์ เชี่ยวชาญกิจการ ดร. ธารณี นวสันธิ์ และ ดร. วิริศา พานิชย์ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอนะของผู้เชี่ยวชาญ สำหรับการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (อัศวิน แสงพิบูล, 2556, หน้า 206) เพื่อวัดความเที่ยงตรง (Validity) มีสูตรการคำนวณดังต่อไปนี้

สูตรในการคำนวณ

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC คือ ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์

R คือ คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

จากนั้น นำผลจากการตรวจสอบที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item-Objective Congruence) โดยกำหนดเกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้อง แล้วปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ผลการประเมินพบว่า แต่ละข้อมีคะแนน 0.75-1 จึงถือว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้อง

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไขความสมบูรณ์ของเนื้อหา ก่อนไปทำการทดสอบกับกลุ่มคน 30 คน เพื่อนำคำตอบมาหาความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของแบบสอบถามเช่นเดียวกับการทดสอบการเก็บข้อมูลจริงโดยวิธีวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (สุวิมล ติรกาพันธ์, 2550, หน้า 146) ดังนี้

สูตรในการคำนวณ

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(\frac{1 - \sum \frac{\sigma_i^2}{n}}{\sigma^2} \right)$$

α = สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

n = จำนวนข้อ

$\sum S_i^2$ = คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ

S^2 = คะแนนความแปรปรวนทั้งฉบับ

เมื่อได้คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นแล้ว ค่าความเชื่อมั่นต่ำกว่า 0.71 ลงมา ก็ต้องนำมาปรับปรุงแก้ไข จนกว่าจะเป็นเครื่องมือที่ได้มาตรฐาน เพื่อนำไปเก็บข้อมูลภาคสนาม ผลการทดสอบหาความเชื่อมั่นกับกลุ่มคน จำนวน 30 คน พบว่า มีค่าความเชื่อมั่น 0.96

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยลงพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่เกี่ยวเนื่องกับแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการพิจารณาสภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยนำผลประเมินระดับความคิดต่อระดับศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวจากกลุ่มตัวอย่าง 400 ชุด มาดำเนินการวิเคราะห์หาค่าสถิติด้วยระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่าสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในขณะเดียวกันได้แสดงผลเป็นค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อข้อมูลเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลพรรณนา ผู้วิจัยใช้สถิติหาความถี่ร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต กับตอนที่ 1 ในแบบสอบถาม คือ ข้อมูลทั่วไป ค่าเฉลี่ยจากข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง (รัตนะ บัวสนธ์, 2538, หน้า 139) ใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum \square}{\square}$$

$$\bar{X} = \text{ค่าเฉลี่ย}$$

$$\sum \square = \text{จำนวนข้อมูลทั้งหมด}$$

$$N = \text{ขนาดกลุ่มตัวอย่าง}$$

2. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้กับแบบสอบถามรายชื่อในตอนที่ 2-3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$SD = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

$$S.D. = \text{ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน}$$

$$(\sum x)^2 = \text{ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง}$$

$$\sum x^2 = \text{ผลรวมของกำลังสองของคะแนน}$$

$$n = \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง}$$

การแปลผลแบ่งระดับการประเมินค่า 5 ระดับ แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยการกำหนด อันตรภาคชั้น (Class Interval)

ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อข้อมูลเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยจะสร้างแบบสอบถามที่มีข้อความเกี่ยวกับศักยภาพและข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งทุกข้อความมีคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบ โดยได้กำหนดค่าคะแนน จากนั้นนำคะแนนที่ได้มารวมกันและคำนวณหาน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยตามมาตรวัดทัศนคติของ ลิเคิล (Likert, n.d. อ้างอิงใน สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540, หน้า 185-188) ซึ่งมีรายละเอียดค่าคะแนนและการให้ความหมายดังต่อไปนี้

$$5 = \text{เห็นด้วยมากที่สุด}$$

$$4 = \text{เห็นด้วยมาก}$$

$$3 = \text{เห็นด้วยปานกลาง}$$

$$2 = \text{เห็นด้วยน้อย}$$

$$1 = \text{เห็นด้วยน้อยที่สุด}$$

จากนั้น นำค่าคะแนนมาหาช่วงคะแนน เพื่อจัดระดับความเหมาะสมและความ เป็นไปได้ของแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งมีวิธีการหาอันตรภาคชั้นดังนี้

$$\begin{aligned} \text{สูตร} &= \frac{\text{พิสัย (Range)}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

จากนั้นนำค่ามาหาคะแนนเฉลี่ย โดยการใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูลดังนี้

เห็นด้วยน้อยที่สุด	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80
เห็นด้วยน้อย	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60
เห็นด้วยปานกลาง	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40
เห็นด้วยมาก	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20
เห็นด้วยมากที่สุด	มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์และจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยจะกำหนดแนวทางในการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดก วัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยจะใช้เทคนิคการวิจัย ได้แก่ เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix มาใช้ในงานวิจัยโดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้

1. การนำภาพแวดล้อมภายในและภายนอกมาวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อกำหนด กลยุทธ์ของแผนยุทธศาสตร์
2. กำหนดโครงการเพื่อสนองแผนกลยุทธ์ตามการข้อมูลแนวทางการพัฒนา การท่องเที่ยวที่มีผลคะแนนการประเมินระดับปานกลางขึ้นไป
3. จัดทำข้อมูลแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็น ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์

กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน เป็นการวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weakness) ของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก เป็นการวิเคราะห์ถึงสภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อระบุถึงโอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Weaknesses) ของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. การจับคู่กำหนดตำแหน่งทิศทางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนด้วย TOWS Matrix เพื่อกำหนดกลยุทธ์

หลังจากวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกแล้ว จึงนำประเด็นต่าง ๆ มาจับคู่ เพื่อนำไปวิเคราะห์กำหนดทิศทางของแผนยุทธศาสตร์ โดยจับคู่ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

3.1 Strengths–Opportunities: SO

การเอาจุดแข็งขององค์กรไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตามไปรวมกับโอกาสที่ดีจากภายนอกที่เหมาะสมกัน เป็นกลยุทธ์ที่ทุกองค์กรแสวงหาและต้องการให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ เพื่อปกป้องจุดแข็งของตนเองและนำโอกาสที่ดีจากภายนอกมาใช้ประโยชน์

3.2 Weaknesses–Opportunities: WO

การนำเอาโอกาสที่ดีข้างนอกมารวมกับจุดอ่อนขององค์กรที่ตรงกันเพื่อพัฒนาให้เกิดประโยชน์ กลยุทธ์ในส่วนนี้จะช่วยในการกำหนดวิธีการปรับปรุงจุดอ่อนแล้วเปลี่ยนเป็นจุดแข็ง

3.3 Strengths–Threats: ST

การเอาจุดแข็งขององค์กรมาจับคู่กับภัยคุกคามจากภายนอก เพื่อต่อสู้กับภัยคุกคาม มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งและลดปัญหาที่เกิดขึ้น

3.4 Weaknesses–Threats: WT

การจับคู่กันระหว่างจุดอ่อนขององค์กรกับภัยคุกคามจากภายนอกที่ตรงกัน เพื่อพยายามที่จะลดทอนปัญหาทั้งสองที่เกิดขึ้น คือ ลดทั้งจุดอ่อนและภัยคุกคามที่มีมาจากภายนอก

4. กำหนดโครงการพัฒนาที่ได้รับการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปให้สอดคล้องกับกลยุทธ์แต่ละด้าน

5. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ จัดทำข้อมูลแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ผสมผสานระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจากแหล่งข้อมูลของพื้นที่ และการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล และได้ตรวจสอบความถูกต้องทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยจึงจะจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. จากข้อมูลที่ได้รวบรวมได้ ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย โดยระบุคุณลักษณะเฉพาะของข้อความหรือสาระอย่างมีระบบ เพื่อบรรยายข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. การวิเคราะห์ TOWS Matrix ของการกำหนดทิศทางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ข้อมูลมาจากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้ TOWS Matrix ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ คือ

2.1 สร้างตาราง Matrix ของแต่ละด้าน โดยกำหนดให้จุดแข็งและจุดอ่อนของที่เรียงคะแนนไว้แล้ว ให้อยู่ในแนวนอนหรือแกนเอ็กซ์ (X) และโอกาสกับภัยคุกคามที่เรียงคะแนนไว้แล้ว ให้อยู่ในแนวตั้งหรือแกนวาย (Y) ตามหลักของ SWOT Matrix

2.2 เลือกเฉพาะจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่มีระดับค่าคะแนนมากและปานกลาง (ค่าคะแนนระหว่าง 2.61-5.00) ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ ในส่วนจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่มีค่าคะแนนระดับปานกลางถึงระดับน้อย (1.00-1.67) จะไม่นำมาพิจารณา แต่สามารถย้อนกลับไปเพื่อพิจารณาปัจจัยที่มีคะแนนระดับปานถึงระดับน้อยได้

2.3 จับคู่ TOWS Matrix โดยจับคู่ในแต่ละประเด็น ซึ่งเป็นเทคนิคในการสร้างแผนยุทธศาสตร์

3. นำผลข้อมูลที่ได้ไปประกอบการสร้างแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ การนำผลจากการจับคู่ TOWS Matrix มาเป็นปัจจัยข้อมูลนำเข้าในการคิดและสร้างแผนยุทธศาสตร์ ให้สอดคล้องกับความยั่งยืนทั้ง 3 ด้าน เศรษฐกิจ สังคม/วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4. ผู้วิจัยสร้างแผนยุทธศาสตร์ตามกระบวนการ โดยมีขั้นตอนในกระบวนการดังต่อไปนี้
1) กำหนดวิสัยทัศน์ 2) กำหนดพันธกิจ 3) ประเด็นยุทธศาสตร์ 4) กลยุทธ์ และ 5) โครงการเพื่อ
สนองกลยุทธ์ จนเป็นแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบ
บูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้เกิดคำตอบเชิงประจักษ์ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิด และผลงานวิจัยต่าง ๆ ผู้วิจัยสามารถสรุปกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนแรก เป็นการตรวจสอบศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นขั้นตอนก่อนมีการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยว 6As และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จากการสัมภาษณ์เชิงลึกภาคีรัฐ ภาคเอกชนและผู้แทนชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวนทั้งสิ้น 22 คน

ขั้นตอนที่สอง เป็นการสอบถามความคิดเห็นข้อมูลการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยขอความร่วมมือกับภาคเอกชน ผู้แทนชุมชน และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น รวม 400 คน

ขั้นตอนที่สาม เป็นกระบวนการวิเคราะห์จัดทำข้อมูลประกอบแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการนำข้อมูลประกอบการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ได้จาก 3 ภาคส่วน คือ รัฐ เอกชน และผู้แทนชุมชน มาวิเคราะห์ SWOT นโยบายการการบริหารจังหวัดที่ส่งผลกับการท่องเที่ยวและแนวทางการบูรณาการระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน ประกอบด้วย SWOT Analysis และ TOWN Matrix ด้วยข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและดำเนินการวิเคราะห์ผลการวิจัยตามขั้นตอนตามรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการใช้แนวคิด 6As ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดี ของ Buhalis (2000, pp. 50-51) โดยดำเนินการตรวจสอบศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากภาครัฐ เอกชน และผู้แทนชุมชน จำนวน 22 คน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ศักยภาพทางการท่องเที่ยวตามองค์ประกอบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

สิ่งดึงดูดในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

ด้านมรดกวัฒนธรรม

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกพบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอาณาจักรอยุธยา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีการปกครองรวม 16 อำเภอ ซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน แต่ส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรเชิงประวัติศาสตร์และเกี่ยวข้องกับศาสนา รวมถึงศูนย์อนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยมีพื้นที่หลักอยู่ใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอนครหลวง และอำเภอบางไทร ประกอบด้วย

1. อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
2. ปราสาทนครหลวง
3. หมู่บ้านชาวต่างชาติ
4. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา
5. ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา
6. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร

1. **อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา** กรมศิลปากรได้ประกาศกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2519 พื้นที่ 1,810 ไร่ และในปี พ.ศ. 2540 กรมศิลปากรได้ประกาศกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานพระนครศรีอยุธยาเพิ่มเติม ซึ่งครอบคลุมเกาะเมืองอยุธยาและพื้นที่รอบนอกเกาะเมืองทุกด้านที่ปรากฏหลักฐานด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี รวมพื้นที่โบราณสถานประมาณ 3,000 ไร่ เกาะเมืองซึ่งเป็นศูนย์กลางของกรุงศรีอยุธยาในอดีต ถูกล้อมรอบด้วยแม่น้ำสำคัญ 3 สาย คือ แม่น้ำลพบุรีด้านทิศเหนือ แม่น้ำป่าสักด้านทิศตะวันออก และแม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะต่อการเกษตรกรรมอันเป็นพื้นฐานของการตั้งถิ่นฐาน เป็นชุมทาง

คมนาคมที่เอื้อต่อการค้าทั้งภายในและภายนอก ทำให้กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าที่มีความสำคัญของภูมิภาคเอเชียและของโลก ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-23 มีโบราณสถานสำคัญที่น่าสนใจ คือ พระราชวังโบราณแม้ว่าจะเหลือร่องรอยฐานของพระที่นั่งต่าง ๆ แต่ก็ยังคงเป็นสิ่งที่น่าสนใจเพราะยังทำให้เป็นความยิ่งใหญ่ของพื้นที่และเห็นความใหญ่โตของสิ่งปลูกสร้างในพระบรมมหาราชวังเดิม วัดพระศรีสรรเพชญ์ที่อยู่ในเขตพระราชฐานเดิม มีความงดงามมีเจดีย์ วัดมหาธาตุที่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรอยุธยาสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นพระสุเมรุเมืองหรือศูนย์กลางของพระนครมีสถาปัตยกรรมที่มีความสวยงามและมีเศียรพระพุทธรูปในต้นไม้สร้าง ความสนใจจากนักท่องเที่ยวได้ วัดราชบูรณะที่มีโครงสร้างที่สมบูรณ์เป็นที่เก็บเครื่องทองราชกฤถ์ภัณฑ์ในอดีต วิหารพระมงคลบพิตรที่เป็นพระพุทธรูปองค์สำคัญขององค์ใหญ่ วัดพระรามมีพื้นที่รายล้อมด้วยบึงพระราม วัดใหญ่ชัยมงคลมีเจดีย์สำคัญที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งชัยชนะสงคราม วัดพนัญเชิงวรวิหารมีสถาปัตยกรรมไทยและจีนสร้างขึ้นก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา 26 ปี และวัดชัยวัฒนารามที่มีความงดงามในด้านโครงสร้างอยุธยาแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งหมดนี้จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานสำคัญในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นศูนย์กลางพระนครเดิม ความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์นี้ เป็นจุดสำคัญของการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและแสดงถึงความเป็นมรดกโลก โบราณสถานเหล่านี้เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว” และยังมีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ระบุว่า “เอกลักษณ์สำคัญของอยุธยาคือบริเวณพื้นที่เกาะเมืองและโดยรอบ ส่วนในพื้นที่อำเภออื่น ๆ ก็มีแหล่งท่องเที่ยวอยู่บ้างแต่ยังไม่ได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร”

2. ปราสาทนครหลวง อยุธยาแม่น้ำป่าสักฝั่งทิศตะวันออก ตำบลนครหลวง เป็นตำหนักที่ประทับในระหว่างเสด็จไปพระพุทธรูปที่สระบุรี และเป็นที่พักแรมในระหว่างเสด็จลพบุรี สันนิษฐานว่า สร้างในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม แต่มาสร้างเป็นที่ประทับก่อนอริราชศัตรูในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ในแผ่นดินนี้พระองค์โปรดให้ช่างไปถ่ายแบบปราสาทศิลาที่เรียกว่า “พระนครหลวง” ในกรุงกัมพูชาเมื่อ พ.ศ. 2147 มาสร้างใกล้วัดเทพจันทร์ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติที่ได้กรุงกัมพูชากลับมาเป็นประเทศราชอีก แต่สร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ด้วยประการใดไม่ปรากฏ ต่อมาจึงมีผู้สร้างมณฑปและพระบาทสี่รอยขึ้นบนปราสาทนี้ ส่วนตำหนักที่สร้างข้างปราสาทนี้ได้ปรักหักพังหมดแล้วแต่ยังคงความงดงามให้นักท่องเที่ยวได้ชม “ปราสาทนครหลวงนี้ก็สำคัญ แต่ว่าอยู่ห่างจากเกาะเมืองไปมากนักท่องเที่ยวจึงไม่ให้ความสนใจมากนัก แต่เราก็สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพได้ และ

อาจจะมีการเชื่อมโยงอื่น ๆ อีก ให้นักท่องเที่ยวได้กระจายไปต่างอำเภอ” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

3. หมู่บ้านชาวต่างชาติ ที่มีบทบาทในสมัยกรุงศรีอยุธยา ประกอบด้วย หมู่บ้านโปรตุเกสอยู่ทางใต้ของตัวเมือง ชาวโปรตุเกสเป็นชาวยุโรปชาติแรกที่เข้ามาติดต่อดำขายกับกรุงศรีอยุธยา เมื่อปี พ.ศ. 2054 ชาวโปรตุเกสเข้ามาตั้งหลักแหล่งค้าขายและเป็นทหารอาสาในกองทัพกรุงศรีอยุธยาสร้างโบสถ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่ศาสนาและเป็นศูนย์กลางของชุมชน ปัจจุบันบริเวณนี้ยังมีร่องรอยซากสิ่งก่อสร้างปรากฏให้เห็น คือ โบราณสถานซานเปโตรหรือเรียกในสมัยอยุธยาว่า โบสถ์เซนต์โดมินิค เป็นโบสถ์ในคณะโดมินิกัน นับเป็นโบสถ์แห่งแรกที่สร้างขึ้นในแผ่นดินไทย เมื่อปี พ.ศ. 2083 ตั้งอยู่ในบริเวณเกือบกึ่งกลางหมู่บ้านโปรตุเกส บ้านฮอลันดา ซึ่งในอดีตเคยเป็นชุมชนของชาวดัตช์ที่มาทำการค้าอยู่ตั้งแต่สมัยอยุธยา ได้เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีในช่วงรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งก็คือ จุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ จากนั้นทางฮอลันดาได้ให้ความช่วยเหลือทางการทหารในการส่งเรือไปช่วยกองทัพสยามในกรณีพิพาทกับปัตตานี สมเด็จพระเจ้าปราสาททองจึงทรงตอบแทนโดยการพระราชทานที่ดินผืนใหญ่สำหรับก่อตั้งสถานีการค้า ซึ่งติดแม่น้ำเจ้าพระยาและอยู่นอกเกาะเมือง สะดวกต่อการขนถ่ายสินค้าขึ้นลงเรือ ซึ่งก็คือ พื้นที่ของบ้านฮอลันดาในปัจจุบัน เดิมมีเพียงแค่ว่าซากฐานรากเดิมของคลังสินค้าเดิมสถานีการค้าดัตช์ และได้ขุดค้นพบเครื่องมือเครื่องใช้เพิ่มเติม อาทิ เครื่องกระเบื้องจีน เครื่องปั้นดินเผา กล้องสูบยาของดัตช์ และเหรียญเงินตราดัตช์ ฯ ภายหลังการเสด็จพระราชดำเนินของพระราชินีเปียทริกซ์ และมกุฎราชกุมารแห่งเนเธอร์แลนด์ จึงเกิดความร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างไทยและเนเธอร์แลนด์ จึงได้มีการดำเนินการก่อสร้างอาคารจัดแสดงพิพิธภัณฑ์บ้านฮอลันดาขึ้นที่บริเวณที่เป็นหมู่บ้านฮอลันดาเดิม โดยพยายามยึดรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมให้มากที่สุดผสมผสานกับสถาปัตยกรรมแบบสมัยใหม่ หมู่บ้านญี่ปุ่นตามประวัติศาสตร์ทางการญี่ปุ่นได้อนุญาตให้ชาวญี่ปุ่นเดินเรือออกไปค้าขายกับชาวต่างชาติในบรรดาพวกที่ไปค้าขายมีพวกหนึ่งเดินทางมายังกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าแผ่นดินไทยมีพระบรมราชานุญาตให้ชาวญี่ปุ่นมาตั้งหลักแหล่งในกรุงศรีอยุธยารอบนอกเกาะเมืองเหมือนชาติอื่น ๆ นับตั้งแต่นั้นมาก็มีชาวญี่ปุ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในอยุธยามากขึ้น สอดคล้องกับความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “จริงแล้วหมู่บ้านชาวต่างชาตินี้ เป็นส่วนสำคัญของความเป็นอยุธยาเลยนะ เพราะแสดงถึงความรุ่งเรืองแล้วมีต่างชาติเข้ามาอยู่อาศัย เป็นที่บรรพบุรุษที่นักท่องเที่ยวต่างชาติก็อยากจะเดินทางมาดูที่บรรพบุรุษตัวเองอยู่อาศัย”

4. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สำคัญที่สุดในจังหวัดอยุธยา และจัดแสดงศิลปวัตถุสมัยอยุธยาที่สำคัญ ๆ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2502 จากเงินที่ประชาชนขอเช่าพระพิมพ์จากกรมศิลปากรที่ขุดได้จากกรุวัดราชบูรณะ เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 3,416,928 บาท เปิดให้เข้าชมเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2504 และโดยเหตุที่วัดราชบูรณะสร้างขึ้นในสมัยเจ้าสามพระยา พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จึงใช้พระนามของพระองค์เป็นชื่อพิพิธภัณฑ์ด้วย ภายในจึงมีการจัดแสดงโบราณวัตถุและเครื่องทองที่มีความงดงามทางศิลปะ

5. ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา ถือกำเนิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างนักวิชาการไทยและญี่ปุ่นในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสครบรอบ 100 ปีความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น โดยมองว่าอยุธยาเป็นแหล่งบ่มเพาะรากฐานทางอารยธรรมที่สำคัญของประเทศไทย และเป็นศูนย์กลางทางการค้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอดีต การศึกษาเรื่องราวของอยุธยาจึงมีความสำคัญต่อความเข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติอื่น ๆ ในภูมิภาค ความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “คิดว่าถ้านักท่องเที่ยวมาอยุธยาจะต้องมาศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ก่อนจะได้รู้เรื่องราวทั้งหมด แต่ที่นี้ยังควรได้รับการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ หากเป็นไปได้ควรให้ซื้อบัตรเข้าชมโบราณสถานที่นี่และให้ชมข้อมูลในศูนย์ก่อน”

6. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร เป็นศูนย์สาธิตและจำหน่ายศิลปหัตถกรรม งานฝีมือที่มีคุณภาพมาตรฐานจากทั่วทุกภาคของประเทศไทย มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตอำเภอบางไทร จัดตั้งขึ้นโดยพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เพื่อฝึกอาชีพเกี่ยวกับงานศิลปหัตถกรรมให้แก่เกษตรกรที่เป็นภูมิปัญญาสืบทอดมาตั้งแต่อดีต เป็นศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ศิลปาชีพของศูนย์ศิลปาชีพบางไทรฯ และศูนย์ศิลปาชีพอื่น ๆ มีหมู่บ้านศิลปาชีพที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้การสนับสนุนเพื่อเป็นสถานที่แสดงถึงสถาปัตยกรรม ในการสร้างบ้านเรือนของคนไทยภาคต่าง ๆ การจำลองชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมไทยจากทั่วประเทศ ภายในหมู่บ้านมีการสาธิตวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไทย ๆ ในแต่ละภาค และการสาธิตงานศิลปาชีพเปิดให้ชมทุกวัน นอกจากนี้ยังมีการแสดงนาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นบ้านทั้ง 4 ภาคให้ชมด้วย

ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลพบว่า อาณาจักรอยุธยามีศิลปะการแสดง เทศกาล ประเพณี ความรู้ การดำเนินวิถีชีวิตและแนวปฏิบัติ ซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือเรียกว่า

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แต่บางส่วนได้เลือนหายไป โดยสามารถมีศักยภาพสร้างแรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วย

1. การแสดงโขนในสมัยกรุงศรีอยุธยา
2. เพลงเรือ
3. พระราชพิธีโบราณ
4. ประเพณีกวนข้าวทิพย์
5. ประเพณีลอยกระทง
6. ประเพณีแห่เทียนพรรษาทางน้ำ
7. ประเพณีสงกรานต์กรุงเก่า
8. ภูมิปัญญามวยไทย
9. สาธิตพระราชพิธีคล้องช้าง
10. อาหารสมัยกรุงศรีอยุธยา
11. ดนตรีไทยสมัยอยุธยา
12. วิถีชีวิตอยุธยา
13. งานประจำปีเพื่อฉลองความเป็นมรดกโลก

1. การแสดงโขนในสมัยกรุงศรีอยุธยา โขนเป็นนาฏศิลป์ขั้นสูงที่เก่าแก่ของไทย มีมานานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตามหลักฐานจากจดหมายเหตุของลาลูแบร์ราชทูตฝรั่งเศส สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้กล่าวถึงการเล่นโขนว่า เป็นการเต้นออกท่าทางเข้ากับเสียงซอและเครื่องดนตรีอื่น ๆ ผู้เต้นสวมหน้ากากและถืออาวุธ โขนเป็นที่รวมของศิลปะหลายแขนง คือ โขนนำวิธีเล่นและวิธีแต่งตัวบางอย่างมาจากการเล่นซั๊กนาคตีกลองรำพรหม โขนนำท่าต่อสู้อัดโขน ท่ารำท่าเต้นมาจากกระบี่กระบอง และโขนนำศิลปะการพากย์การเจรจา หน้าพาทย์เพลงดนตรี การแสดงโขน ผู้แสดงสวมศีรษะ คือ หัวโขน ปิดหน้าหมด ยกเว้น เทวดา มนุษย์ และมเหสี ธิตาพระยายักษ์ มีต้นเสียงและลูกคู่ร้องบทให้และมีคนพากย์และเจรจาให้ด้วย เรื่องที่แสดงนิยมแสดงเรื่องรามเกียรติ์และอุณรุฑ ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโขนใช้วงปี่พาทย์ “โขนเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมา จึงเป็นการแสดงที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ แต่ปัจจุบันในอยุธยาก็กแทบไม่มีโขนแล้ว มีเพียงคนทำหัวโขนซึ่งก็อายุมากแล้ว จึงต้องฟื้นฟูโขนให้กลับมาคู่อยุธยา เนื่องจากการแสดงโขนเป็นการแสดงที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ และหากมีการแสดงในพื้นที่ต้นกำเนิดย่อมจะได้รับความสนใจมากขึ้น” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

2. เพลงเรือ เป็นเพลงพื้นบ้านของชาวไทยภาคกลางที่อยู่ตามริมลำน้ำ เช่น สุพรรณบุรี อ่างทอง อโยธยา ฯลฯ นิยมเล่นกันในหน้านาประมาณเดือน 11-12 อุปกรณ์ในการเล่นเพลงเรือ คือ เรือของพ่อเพลงลำหนึ่งและเรือของแม่เพลงลำหนึ่ง เครื่องดนตรีมี กรับธรรมหรือกรับพวงและฉิ่ง ถ้าเล่นกลางคืนจะต้องมีตะเกียงไว้กลางลำเรือ เนื้อร้องทั้งสองฝ่ายมาพบกัน พ่อเพลงก็จะพายเรือเข้าไปเทียบเกาะเรือแม่เพลงไว้แม่เพลงเริ่มด้วยเพลงปลอบหรือเพลงเกริ่น บางคณะจะเริ่มด้วยบทไหว้ครูก่อน จากนั้นแม่เพลงก็จะร้องประโยคโต้ตอบเรียกว่า บทประ แล้วต่อด้วยชุดลัทธิหาพานี่ หรือนัดหมายสู่ขอ แล้วต่อด้วยเพลงชุดชิงชู้และเพลงตีหมากผัว เมื่อเลิกก็จะมีเพลงจาก แสดงความอาลัยอาวรณ์ ความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ระบุว่า “เอกลักษณ์ของอโยธยาก็อย่างหนึ่งนะ แต่คนไม่ค่อยนึกถึงกัน คือ เพลงเรือ เพลงเรือนี้เล่นกันในภาคกลาง อโยธยาก็โดดเด่น เหมือนตอนที่เราร้องถวายในหลวงคราวเสด็จมาที่มะขามหย่องนี่ละ คือ การส่งเสริมการแสดงของอโยธยา” ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “เพลงเรือมีมนต์เสน่ห์ที่เอามาใส่ไว้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ เวลาทีมงานสำคัญเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้คุณค่าของความเป็นอโยธยา”

3. พระราชพิธีโบราณ เป็นพระราชพิธีสำหรับพระนครที่เคยมีมาแต่ก่อน อาศัยที่มาเป็นสองทาง คือ จากตำราไสยศาสตร์ จากศาสนาพราหมณ์ทางหนึ่ง และจากพระพุทธศาสนาทางหนึ่ง แต่มีบางพิธีมาจากต้นเหตุทั้งสองนี้ แล้วได้ดลละระคนกันขึ้นก็มีอยู่บ้าง แต่เดิมพระเจ้าแผ่นดิน และชาวพระนครนับถือศาสนาพราหมณ์ การพิธีใดในศาสนาพราหมณ์ การพิธีใดที่เป็นศรีสวัสดิมงคลก็ยึดถือปฏิบัติกันมา ครั้นต่อมาเมื่อชาวไทยหันมานับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งมีได้มีฤกษ์และพิธีใด ๆ เข้ามาปะปน ก็นำเอาพิธีต่าง ๆ ในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งไม่ขัดต่อคติทางพระพุทธศาสนามาใช้ปฏิบัติแทรกไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในทางใจ ดังที่เคยเชื่อถือมาก่อนแล้วนั่นเอง พระราชพิธีที่มีมาในพระราชกำหนดกฎมณเฑียรบาล ซึ่งได้ใช้มาแต่แรกสร้างกรุงศรีอยุธยา ก็คือ พระราชพิธีสิบสองเดือน ความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “แม้ว่าจะเป็นพระราชพิธี แต่นับว่าเป็นมรดกสำคัญของชาติ การได้ฟื้นฟู สานิต เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักและหวงแหน โดยให้การท่องเที่ยวมาเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจ เพราะสามารถมีกิจกรรมได้ทั้งสิบสองเดือน”

4. ประเพณีกวนข้าวทิพย์ ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นประเพณีสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในหมู่ของชาวพุทธทั่วไป เพื่อระลึกถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเหตุการณ์ที่นางสุชาดาได้กวนข้าวทิพย์ในวันขึ้น 14 ค่ำ แล้วนำไปถวายพระพุทธเจ้าก่อนที่จะตรัสรู้ 1 วัน โดยถือว่า มีผลานิสงส์มาก ด้วยเหตุนี้ชาวพุทธจึงพร้อมใจกันกวนข้าวทิพย์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เกิดทุนพระเกียรติคุณด้วยความกตัญญูกตเวทิตาธรรม ข้าวทิพย์มรปูยาสนี้เชื่อกัน

ว่า เมื่อทำครบถ้วนตามพิธีแล้ว จะเป็นสิริมงคลแต่ผู้ทำและผู้บริโภคนั้น สมควรจะเช่นสรวงเทพารักษ์ ผู้ที่ได้บริโภคข้าวทิพย์แล้ว จะประสบโชคลาภต่าง ๆ นานา ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บภัยพิบัติ ประสบสิ่งที่เป็นมงคล “พิธีกรรมข้าวทิพย์นี้ ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่า เริ่มอย่างเป็นทางการในสมัยใด แต่เชื่อว่าด้วยความที่กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองพระพุทธศาสนา พิธีนี้จึงได้รับสืบทอดมาต่อเนื่องแน่นอน” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

5. ประเพณีลอยกระทง ไม่มีหลักฐานระบุแน่ชัดว่าเริ่มตั้งแต่เมื่อใด แต่เชื่อว่าประเพณีนี้ได้สืบทอดกันมายาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงเรียกประเพณีลอยกระทงนี้ว่า “พิธีจองเปรียญ” หรือ “การลอยพระประทีป” และมีหลักฐานจากศิลาจารึกหลักที่ 1 กล่าวถึงงานเผาเทียนเล่นไฟว่า เป็นงานรื่นเริงที่ใหญ่ที่สุดของกรุงสุโขทัย ทำให้เชื่อกันว่างานดังกล่าวน่าจะเป็นงานลอยกระทง นับเป็นประเพณีโบราณของไทย แต่ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า ทำกันมาตั้งแต่เมื่อไร เท่าที่ปรากฏ กล่าวได้ว่า มีมาตั้งแต่สุโขทัยเป็นราชธานี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสันนิษฐานว่า เดิมทีเดียวเห็นจะเป็นพิธีของพราหมณ์ กระทำเพื่อบูชาพระผู้เป็นเจ้าทั้งสาม คือ พระอิศวร พระนารายณ์ และพระพรหม ต่อมาได้ถือตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีการชักโคมเพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ พระจุฬามณีในชั้นดาวดึงส์ และลอยโคมเพื่อบูชารอยพระพุทธบาท “ในอยุธยาแม้ว่าจะไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด แต่ก็เชื่อได้ว่าประเพณีนี้สืบทอดมา เพราะไม่เช่นนั้นคงจะขาดหายไป ไม่สืบทอดจากสุโขทัย ข้ามมารัตนโกสินทร์ได้แน่ ๆ” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

6. ประเพณีแห่เทียนพรรษาทางน้ำ ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้มาเที่ยวชมงานกันอย่างคึกคัก และที่สำคัญเป็นเส้นทางพิเศษ ที่อยู่ในเส้นทางการท่องเที่ยวในโซนภาคกลางใกล้กรุงเทพฯ เนื่องจากอาณาจักรพระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองน้ำ มีการคมนาคมทางน้ำ และมีการสืบทอดพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่ยาวนาน ประเพณีแห่เทียนพรรษาทางน้ำ จึงสร้างเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบันได้ เดิมมีการจัดที่ตลาดลาดชะโด อำเภอผักไห่ ภายหลังมีการจัดที่อำเภอเสนา ซึ่งมีกิจกรรมการแสดงและการออกร้าน การตกแต่งเรืออย่างสวยงาม ความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุถึงความน่าสนใจของประเพณีนี้ว่า “นักท่องเที่ยวเวลาจะมาพักที่อยุธยามักถามว่า จะไปร่วมกิจกรรมหรือดูประเพณีของอยุธยาได้ที่ไหน ถ้าตรงกับช่วงเข้าพรรษาก็สร้างความสนใจให้นักท่องเที่ยวได้ อาจจะมีอุปสรรคตรงที่มีปีละครั้ง และอยู่ต่างอำเภอ”

7. ประเพณีสงกรานต์กรุงเก่า ปัจจุบันจัดขึ้นระหว่างวันที่ 13-15 เมษายน ของทุกปี ณ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีกิจกรรม อาทิ แต่งกายผ้าไทยไปทำบุญตักบาตรหน้าวิหาร พระมงคลบพิตร รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ ปลั่ยนก

ปล่อยปลา เล่นน้ำสงกรานต์กับช้าง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจแต่ยังรับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวน้อย เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ ประกอบด้วย การห้ามนำรถบรรทุกน้ำเล่นสงกรานต์ ปัจจุบันยังขาดความต่อเนื่องของกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมในเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน และที่สำคัญยังขาดเอกลักษณ์ของความเป็นอยุธยาเท่าที่ควร ยังขาดการนำวิถีของชาวอยุธยาดั้งเดิมมานำเสนอรวมทั้งการฟื้นฟูประเพณีโบราณ แต่ยังสามารถพัฒนาเพื่อสร้างแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวได้ ตามความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “สงกรานต์อยุธยาน่าสนใจอยู่ไม่น้อย ควรสร้างความหลากหลายเพิ่มขึ้นและเพิ่มความต่อเนื่อง เชื่อมโยงของกิจกรรม คนเล่นน้ำเสร็จ กลางคืนควรมีกิจกรรมให้ร่วมและยังต้องฟื้นฟูเสน่ห์ของอยุธยาแท้จริงออกมา จะดึงนักท่องเที่ยวมาได้และจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวใกล้กรุงเทพฯที่น่าเที่ยวในช่วงเทศกาล”

8. ภูมิปัญญามวยไทย โดยปัจจุบันจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สมาคมสถาบันศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย สมาคมครูมวยไทย และสมาคมกีฬามวยอาชีพแห่งประเทศไทย ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดงาน ไหว้ครูมวยไทยโลก อย่างต่อเนื่องทุกปี ประมาณเดือนมีนาคม ณ วัดมหาธาตุ และวัดหลังคาขาว อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เพื่อยกย่องและส่งเสริมศิลปะป้องกันตัวของไทย อันเป็นมรดกโลกที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพชนไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวต่างจากชนชาติอื่น อีกทั้งยังมีการจัดงานรำลึกถึงนายขนมต้มบรมครูมวยไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา ด้วยศิลปะมวยไทยนี้เป็นปัจจัยสำคัญให้นักท่องเที่ยวต่างชาติรู้จักความเป็นอยุธยาและความเป็นไทย มวยไทย จึงเป็นศิลปะการต่อสู้ที่ทรงคุณค่าและควรได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านภูมิปัญญามวยไทยได้ โดยอาจจะเปิดเป็นหลักสูตรมวยโบราณระยะสั้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ มีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ระบุว่า “งานไหว้ครูมวยไทยโลกเป็นงานที่ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ เดินทางเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งจะมีการเรียนมวยไทยจากครูมวยไทยต่างประเทศ เมื่อจบหลักสูตรแล้วจะมาร่วมพิธีไหว้ครูมวยไทยและสวมมงคลในอยุธยา เพราะเป็นจุดกำเนิดมวยไทย”

9. สาธิตพระราชพิธีคล้องช้าง สาเหตุจากอยุธยามีความเกี่ยวข้องกับช้างมายาวนาน ทั้งยังมีช้างลักษณะพิเศษ เรียกว่า ช้างเผือกอันเป็นเรื่องมหามงคลสิริมหาราชของพระมหากษัตริย์ การคล้องช้างมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและสืบทอดมาจนถึงอยุธยา เดิมทีเพนียดคล้องช้างมีหลายแห่งแต่หลังจากเสียกรุงก็ถูกปล่อยรกร้าง จนเพนียดคล้องช้างของอยุธยาได้รับการฟื้นฟูในสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นพิธีกรรมคู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ในอดีต และที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาถือได้ว่า เป็นเพนียดหลวงที่ยังมีความสมบูรณ์ หากหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้อง ได้จัดงานฟื้นฟูพระราชพิธีและมีการสาธิตการคล้องช้าง จะเป็นการสืบสานมรดกวัฒนธรรมของชาติ และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจังหวัดเคยจัดสาธิตมาแล้วครั้งหนึ่ง เพื่อให้พระราชอาคันตุกะจากรัสเซียทอดพระเนตรและได้รับความสนใจจากประชาชนจำนวนมาก “เป็นที่น่าเสียดายว่าการคล้องช้างไม่มีแล้ว เคยมีการจัดสาธิตแล้วก็หายไป ไม่ได้จัดต่อเนื่องมา คนรุ่นหลัง ๆ ไม่ได้เห็นการคล้องช้าง ในอยุธยามีเพนียดที่สมบูรณ์ที่สุด ถ้าไม่มีการฟื้นฟูก็คงจะเลือนหายไปเป็นที่สุด” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

10. อาหารสมัยกรุงศรีอยุธยา ถือว่าเป็นยุคทองที่ได้มีการติดต่อกับชาวต่างประเทศมากขึ้นทั้งชาวตะวันตกและตะวันออก จากบันทึกเอกสารของชาวต่างประเทศ พบว่า คนอยุธยา กินอาหารแบบเรียบง่าย ยังคงมีปลาเป็นหลัก มีต้ม แกง และคาดว่า มีการใช้น้ำมันในการประกอบอาหารแต่เป็นน้ำมันจากมะพร้าวและกะทิมากกว่าไขมันหรือน้ำมันจากสัตว์ คนอยุธยามีการถนอมอาหาร เช่น การนำไปตากแห้ง หรือทำเป็นปลาเค็ม มีอาหารประเภทเครื่องจิ้ม อาทิ น้ำพริกกะปิ นิยมบริโภคสัตว์น้ำมากกว่าสัตว์บก โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ไม่นิยมนำมาฆ่าเพื่อใช้เป็นอาหาร ได้มีการกล่าวถึงแกงปลาต่าง ๆ ที่ใช้เครื่องเทศ หลักฐานจากการบันทึกของบาทหลวงชาวต่างชาติที่แสดงให้เห็นว่า อาหารของชาติต่าง ๆ อาหารไทยในสมัยอยุธยา ได้รับเอาวัฒนธรรมจากอาหารต่างชาติ โดยผ่านทาง การมีสัมพันธไมตรีทั้งทางการทูตและทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ และจากหลักฐานที่ปรากฏทางประวัติศาสตร์ว่า อาหารต่างชาติส่วนใหญ่แพร่หลายอยู่ในราชสำนัก ต่อมาจึงกระจายสู่ประชาชน และกลืนกลายเป็นอาหารไทยไปเป็นที่สุด ยังมีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ระบุว่า “อาหารอยุธยาคนก็ลืมไปหมดแล้ว เพราะว่ากลายเป็นอาหารภาคกลางที่เรากินกัน แต่อาหารอยุธยานี้มีวิธีการทำละเอียดอ่อน โดยเฉพาะอาหารในวัง ถ้านักท่องเที่ยวได้มีที่ชิมอาหารแบบอยุธยาจะทำให้เข้าใจความเป็นอยุธยามากขึ้น”

11. ดนตรีไทยสมัยอยุธยา การดนตรีของอยุธยาได้รับแบบแผนมาจากสุโขทัยและไม่ได้เปลี่ยนแปลงมากนักเนื่องจากบ้านเมืองมีศึกสงครามมาก เอกลักษณะที่โดดเด่น คือ วงปี่พาทย์ เครื่องห้า เครื่องดนตรีที่มีมาจากสมัยสุโขทัย คือ ปี่ใน ซอวง ตะโพน กลองทัด และฉิ่ง ในสมัยอยุธยายังคงแบบเดิมไว้ทั้งหมด แต่ในช่วงปลายสมัยอยุธยา ระนาดก็ได้เข้ามาเป็นเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์เครื่องห้าและแม้จะมีระนาดเพิ่มเข้ามาก็ตาม “วงปี่พาทย์เครื่องห้า” ก็ยังคงเรียกชื่อเดิมอยู่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังมีวงมโหรี เป็นวงดนตรีที่เกิดขึ้นสมัยอยุธยา มีผู้หญิงเป็นผู้บรรเลง สำหรับขับกล่อมพระมหากษัตริย์ให้ทรงพระเกษมสำราญ และวงเครื่องสาย เครื่องดนตรีประเภทสายที่มีอยู่ในสมัยอยุธยานั้นมีอยู่แล้วมากมายหลายชนิด และได้รับความนิยมในการเล่นอย่างแพร่หลายจากผู้คนสมัยนั้น “ดนตรีอยุธยาสืบทอดมาถึง

ยุคปัจจุบัน แต่ค่อย ๆ หายตามเวลา เป็นของที่หาดยาก ปัจจุบันแม้ในอยุธยาเองก็ยังคงหาคุณตรีแบบอยุธยาไม่ได้ แต่ถ้านำมาให้นักท่องเที่ยวได้ฟัง ส่งเสริมการท่องเที่ยวกลางคืน มีการบรรเลงดนตรีและรับประทานอาหาร จะเป็นอีกบรรยากาศหนึ่งที่มีความน่าสนใจ” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

12. วิถีชีวิตอยุธยา ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสบรรยากาศวิถีชีวิตอยุธยา โดยเฉพาะริมสายน้ำ มีโบราณสถานสำคัญมากมาย อันทรงคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ มีแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสัก โอบเมืองทั้งสองด้านแล้วมาสบกัน เกิดเป็นความสวยงามทางธรรมชาติ ได้ชื่อชมทัศนียภาพทางน้ำอันเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวอยุธยา มีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ระบุว่า “กิจกรรมการล่องเรือ นักท่องเที่ยวยังให้ความสนใจ ส่วนใหญ่รับประทานอาหารตอนเย็นและถ่ายรูปฝั่งน้ำเจ้าพระยา คือ วิถีชีวิตอยุธยาเดิมอาจจะไม่มีเหลืออยู่มากนัก แต่ว่ายังมีบรรยากาศและมีโบราณสถานให้ชม สำคัญตรงที่อาจจะต้องมีการปรับปรุงทัศนียภาพสองฝั่งแม่น้ำเพิ่มเติม”

13. งานประจำปีเพื่อฉลองความเป็นมรดกโลก ในปัจจุบันคือ งานยอยคดียังฟ้าอยุธยา มรดกโลก จัดขึ้นระยะเวลา 10 วันในเดือนธันวาคมของทุกปี มีการแสดงแสงเสียง การออกร้านกาชาด การจัดตลาดย้อนยุค และเวทีวัฒนธรรมต่าง ๆ สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวได้โดยการเชิดชูความเป็นประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาผ่านการจัดกิจกรรมและงานประจำปี ทั้งนี้เห็นว่า การที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวและเชิดชูความเป็นอยุธยาอย่างแท้จริงนั้น ควรสร้างกิจกรรมและรูปแบบการจัดงานที่สอดคล้องกับความเป็นอยุธยา เช่น การนำเสนอการแสดงดนตรีไทยแบบอยุธยา การฟื้นฟูการแสดงของอยุธยาและการให้ความรู้เรื่องราวของอยุธยามากขึ้น “งานประจำปีในอยุธยามีหลัก ๆ มีไม่กี่งาน รูปแบบการจัดงานมองว่าควรเชิดชูความเป็นอยุธยาอย่างแท้จริงเพื่อนำเสนอเอกลักษณ์ จึงควรให้งานประจำปีมีการส่งเสริมความเป็นอยุธยาให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

ด้านสินค้าของที่ระลึกทางการท่องเที่ยว

สินค้าของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่สร้างรายได้ให้กับพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ สินค้าที่ระลึกจำเป็นต้องสื่อถึงเอกลักษณ์ในท้องถิ่นโดยเฉพาะในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่การสร้างรูปแบบสินค้าที่ระลึกต้องสื่อถึงความเป็นมรดกโลก มรดกวัฒนธรรม และใช้ความน่าสนใจของทรัพยากรพื้นถิ่นเป็นส่วนประกอบ ส่วนใหญ่ในปัจจุบันได้รับการพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ OTOP หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ทั้งสิ้น เป็นผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาวซึ่งมีคุณภาพการส่งออกต่างประเทศได้ ประมาณ 27 ผลิตภัณฑ์ และมีผลิตภัณฑ์ระดับ 3-4 ดาวอีกประมาณ 100 ผลิตภัณฑ์ ดังนั้น จึงมีโอกาสการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกได้มาก แต่ยัง

ต้องส่งเสริมปัจจัยด้านการสร้างความรู้ให้กับผู้ประกอบการ การสร้างตลาดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพิ่มเติม ในปัจจุบันนี้หากเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าโรตีสายไหมเป็นสินค้าของฝากขึ้นชื่อของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์เดียว ไม่มีตัวเลือกผลิตภัณฑ์อื่นที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ แต่ที่จริงแล้วจังหวัดพระนครศรีอยุธยายังมีสินค้าของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวและแสดงให้เห็นถึงการสืบทอดภูมิปัญญา คุณค่าและเกี่ยวเนื่องกับการเป็นราชธานีโบราณอีกหลายผลิตภัณฑ์ สามารถพัฒนาให้เกิดความน่าสนใจได้ ประกอบด้วย

1. ประเภทของรับประทาน
2. ประเภทของใช้
3. ประเภทของตกแต่ง

1. ประเภทของรับประทาน เช่น ข้าวตังหน้าหมูหยอง ข้าวกลิ้งสามสี ผลิตภัณฑ์จากข้าว มะพร้าวแก้ว ผลิตภัณฑ์จากกล้วย กระจ่างสารท ขนมหอยดำรับอยุธยา เป็นต้น

2. ประเภทของใช้ เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าไหม มีด เครื่องครัว เพอร์นิเจอร์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสาน ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เครื่องเงิน เป็นต้น

3. ประเภทของตกแต่ง เช่น งานปั้นดินยอส่วน เรือจำลอง ชุดประกอบบ้านทรงไทย ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าและต้นโสน แก้วประดิษฐ์ หัวโขนจำลอง ตุ๊กตาจำลองการละเล่นปลาตะเพียน และผลิตภัณฑ์จากโบลาน เป็นต้น

“โขนเกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนนี่เราไม่มีอะไรเกี่ยวกับโขนมากนักแต่เรามีช่างทำหัวโขนคนท้าย ๆ ที่ตำบลหัวรอและภูมิปัญญานี้จะไม่มีคนสืบทอด ถ้าจะซื้อของฝากในอยุธยาก็อยากให้เป็นของที่เกี่ยวข้อกับความเป็นมรดกโลกของอยุธยา” ผู้จากความตอหน่งของการสัมภาษณ์ ซึ่งยังมีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ระบุว่า “มาอยุธยาจะนึกถึงแต่โรตีสายไหม จริงแล้วมีมากกว่านั้น แต่นักท่องเที่ยวยังไม่นิยมซื้ออาจเป็นเพราะยังขาดการประยุกต์ให้ทันสมัยน่าซื้อตรงความต้องการนักท่องเที่ยว ตอนนี่เลยกำลังสอนให้ผู้ผลิตพัฒนาสินค้าตัวเองขึ้นมา เช่น โบลาน กะลามะพร้าวเอามาเป็นของตั้งโชว์ไม่ได้แล้ว ต้องทำมาเป็นของใช้” ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “อยุธยา มีของฝากเยอะมาก ๆ ทั้งของกิน ของใช้ ของตกแต่ง แต่ว่าเราต้องผลักดันให้เกิดการพัฒนาและมีตลาดจำหน่าย เพราะร้านค้าในจังหวัดมักจะได้รับของเหมือน ๆ กันจากที่อื่นมาจำหน่าย ของอยุธยามีน้อย”

ปัจจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยว จะได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวได้นั้น ควรผูกความเป็นเรื่องราวของสถานที่ท่องเที่ยวที่เข้าไปให้เกิดคุณค่าเกิดเรื่องราวเชื่อมโยงซึ่งกันและกันให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว

นอกจากนี้ลักษณะของผลิตภัณฑ์ยังต้องมีคุณลักษณะตรงความต้องการของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย การมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในพื้นที่นั้น มีราคาประหยัดสามารถซื้อได้คราวละหลายชิ้น การออกแบบแปลกตา รูปร่างหรือขนาดเหมาะแก่การขนส่ง สามารถเก็บไว้ได้นาน มีประโยชน์ใช้สอย ใช้แรงงานของท้องถิ่น มีการผลิตในท้องถิ่นและควรมีการนำเสนอขั้นตอนการทำ พร้อมเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำ “โรตีสายไหม เป็นของฝากชื่อดังก็ยังมีปัญหา คือ เก็บไว้นานไม่ได้ ส่งไปรษณีย์ไม่ได้ คนซื้อต้องรีบกิน ต้องคิดต่อว่าทำอย่างไรจะอยู่ให้นานขึ้น ของอย่างอื่นก็ต้องพัฒนาควบคู่กันไปให้เป็นผลิตภัณฑ์ของจังหวัดแล้วมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจ ของต้องเป็นเอกลักษณ์ด้วยและก็ส่งเสริมให้คนเกิดรายได้ด้วยการทำในพื้นที่นั้น เราต้องเข้าไปให้ความรู้เพื่อผลิตและพัฒนา” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกด้านการคมนาคม

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดในพื้นที่ภาคกลาง มีเส้นทางหลวงผ่านหลายเส้นทาง เป็นทางผ่านการคมนาคมไปยังภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งที่ตั้งยังห่างจากกรุงเทพฯ เพียง 75 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งสามารถเดินทางมาได้โดยทางบก 3 ช่องทาง ประกอบด้วย

1. การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว
2. การเดินทางโดยรถโดยสารสาธารณะ
3. การเดินทางโดยรถไฟ

1. **การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว** ใช้ถนนสายเอเชีย เป็นทางผ่านสามารถใช้เดินทางไปภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ ได้โดยสะดวก และถนนโรจนะ (ถนนมนตรี พงษ์พานิช) เป็นถนนสายหลักที่เชื่อมต่อจากเกาะเมือง พระนครศรีอยุธยาสู่ถนนสายเอเชียและถนนพหลโยธิน

2. **การเดินทางโดยรถโดยสารสาธารณะ** โดยบริษัท ขนส่ง จำกัด มีบริการรถโดยสารธรรมดาและรถโดยสารปรับอากาศไปจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทุกวัน วันละหลายเที่ยว โดยออกจากสถานีขนส่งหมอชิต ถนนกำแพงเพชร 2 รถโดยสารปรับอากาศชั้น 1 กรุงเทพฯ-พระนครศรีอยุธยา และรถโดยสารปรับอากาศชั้น 2 กรุงเทพฯ-ศูนย์คิลปาชีพ บางไทร-พระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ ยังมีรถตู้โดยสารจากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิและพิวเจอร์ปาร์ค รังสิต

3. การเดินทางโดยรถไฟ สถานีรถไฟตั้งอยู่ที่ตำบลกะมัง (ในเขตเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา) ซึ่งประชาชนสามารถใช้รถไฟเป็นพาหนะในการเดินทาง และขนส่งไปในเส้นทางสายเหนือ สายตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ได้โดยสะดวก

การเดินทางระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวภายในจังหวัด มีรถตู้บริการในอัตรา 20-40 บาทต่อคนขึ้นอยู่กับระยะทาง ค่าบริการรถตู้จากสถานีรถไฟไปยังตัวเมืองราคาประมาณ 30 บาท ค่าบริการภายในเกาะเมืองราคา 20 บาท ค่าเช่าตู้รถต่อชั่วโมงประมาณ 200 บาท นอกจากนี้ ยังมีบริการรถสองแถววิ่งจากสถานีรถไฟไปยังตัวเมือง และจากตัวเมืองไปยังอำเภอบางปะอิน (รถออกจากตลาดเจ้าพรหม) ราคาประมาณ 30 บาท ใช้เวลาเดินทาง 50 นาที อย่างไรก็ตาม การเดินทางที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นการเดินทางสำหรับผู้โดยสารและประชาชนทั่วไป มุ่งเน้นการเข้าถึงแหล่งชุมชนมากกว่าสถานที่ท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงควรมีการส่งเสริมรถประจำทางตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยระบบขนส่งสาธารณะมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น ไม่ต้องจ้างเหมาบริการรถรายวัน

สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในภาพรวม ประกอบด้วย

1. ด้านที่พัก
2. ด้านร้านอาหาร
3. ด้านศูนย์การค้า
4. ด้านศูนย์ให้บริการนักท่องเที่ยว
5. ด้านการให้บริการห้องน้ำสาธารณะ

1. ด้านที่พัก ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีที่พักรวมประมาณ 149 แห่ง จำนวน 5,026 ห้อง โดยแบ่งเป็นโรงแรม 28 แห่ง จำนวน 2,988 ห้อง รีสอร์ท 30 แห่ง จำนวน 552 ห้อง เกสต์เฮาส์ 41 แห่ง จำนวน 626 ห้อง โฮมสเตย์ จำนวน 26 แห่ง จำนวน 656 ห้อง และอื่น ๆ อีกประมาณ 40 แห่ง โดยสถานประกอบการที่พักมีบริการหลายระดับและปัจจัยพื้นฐานตามความต้องการของนักท่องเที่ยวแตกต่างกัน ส่งผลให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 10,000 คนต่อคืน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ยังพบว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาพักน้อย มีเพียงบางแห่งที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติและนิยมพักในที่ราคาประหยัดไม่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก

โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวยุโรป แต่หากเป็นนักท่องเที่ยวเอเชียจะยังคงต้องการความสะดวกสบายในการเข้าพักระดับหนึ่ง ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทย หากมาท่องเที่ยวโดยส่วนตัว นิยมมาพักเป็นครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อน และมีกลุ่มนักท่องเที่ยวลักษณะการศึกษาดูงานหรือประชุมสัมมนา ช่วงระยะเวลาการท่องเที่ยวจะมาในวันเสาร์-อาทิตย์ วันหยุดเทศกาลต่าง ๆ แต่วันธรรมดาจะมีนักท่องเที่ยวมาน้อย สถานประกอบการมีห้องพักรว่างจำนวนมาก ความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “ปัญหาของโรงแรมในขณะนี้ คือ การที่นักท่องเที่ยวมีมาไม่สม่ำเสมอ คือ จะมีนักท่องเที่ยวเข้าพักมากในวันหยุด แต่วันธรรมดาแทบจะไม่มีคนพักเลย ยกเว้นกลุ่มสัมมนา อีกปัญหาหนึ่ง คือ นักท่องเที่ยวเข้าพักแล้วไม่มีกิจกรรมอะไรให้เที่ยวเวลากลางคืน” กลุ่มที่พักโฮมสเตย์ กินอยู่อย่างไทยสัมผัสวิถีชีวิตไทย วิถีชีวิตของความเป็นอยู่ รับประทานอาหารแบบพื้นบ้านตามวิถีชีวิต ส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนในพื้นที่เกี่ยวกับคุณค่าของความเป็นอยู่ การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม และการวางแผนสมบัติชาติ เกิดคุณค่าทางการท่องเที่ยว โดยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีที่พักโฮมสเตย์บริการนักท่องเที่ยวหลายอำเภอ เช่น อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอเสนา อำเภอบางไทรและอำเภอบางปะอิน เป็นต้น

2. ด้านร้านอาหาร ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีร้านอาหารจำนวนมาก ทั้งกลุ่มที่เป็นภัตตาคารในโรงแรม ร้านอาหารทั่วไป ร้านอาหารตามสั่งและร้านสะดวกซื้อ 24 ชั่วโมง ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว การบริการด้านอาหารนักท่องเที่ยวนิยมรับประทานอาหารริมแม่น้ำในพื้นที่เกาะพระนครศรีอยุธยาและพื้นที่โดยรอบ ซึ่งเป็นลักษณะรับประทานอาหารพร้อมสัมผัสบรรยากาศริมน้ำ และส่วนใหญ่ร้านอาหารมีกิจกรรมการล่องเรือรับประทานอาหารโดยจะเป็นการเช่าเหมาลำ สำหรับนักท่องเที่ยวมาเป็นหมู่คณะ ไม่มีบริการสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก โดยราคาอาหารตามร้านอาหารต่าง ๆ อยู่ในระดับที่นักท่องเที่ยวสามารถจ่ายได้ ทั้งนี้นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะต่างชาติ มีความต้องการร้านอาหารทางการท่องเที่ยวที่มีการแสดงและให้บริการอาหารพื้นถิ่นต้นตำรับของอยุธยา ซึ่งขณะนี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังไม่มีการให้บริการร้านอาหารในลักษณะนี้ ความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “ร้านอาหารเป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวในบางพื้นที่ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ จะมีบริการร้านอาหารพื้นถิ่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการแสดงให้ชม ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสบรรยากาศในพื้นที่นั้น และเกิดความประทับใจได้อีกทางหนึ่ง”

3. ด้านศูนย์การค้า มีศูนย์การค้าใกล้แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ จำนวน 4 แห่ง คือ ศูนย์การค้าอยุธยาซิตีพาร์ค เดอะสกายช้อปปิ้งเซ็นเตอร์ ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี และอัมพรดีพาร์ทเมนท์ สโตร์ เป็นศูนย์กลางการจัดจ่ายซื้อสินค้าและเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางหนึ่ง

มีโรงภาพยนตร์และสินค้าหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการซื้อสินค้า สาธารณูปโภคได้อย่างครบครันและเดินทางไม่ถึง 10 กิโลเมตร จากศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยว เกาะพระนครศรีอยุธยา “ศูนย์การค้าเป็นเหมือนที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้ระดับหนึ่ง และแสดงให้เห็นถึงความเจริญของเมืองนั้น นักท่องเที่ยวอาจจะเข้าร้านสะดวกซื้อ เป็นส่วนใหญ่ แต่ถ้ามีของจำเป็น เช่น เสื้อผ้า หรือของที่ไม่มีตามร้านสะดวกซื้อ นักท่องเที่ยว ก็จะต้องพึ่งพาห้างสรรพสินค้า” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

4. ด้านศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอดีตมีเพียง ศูนย์ท่องเที่ยวอยุธยา ซึ่งเดิมเป็นศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหน้าอาคารมีรูปปั้น พระมหากษัตริย์และวีรกรรมสำคัญสมัยอยุธยา 6 พระองค์ คือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 หรือ พระเจ้าอู่ทอง สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระสุริโยทัย สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี ชั้นล่างของ อาคารเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว บริเวณชั้น 2 ถูกจัดแสดงเป็นหอนิทรรศการประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา แสดงเรื่องราวและประวัติ ความเป็นมาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนแนะนำ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดแก่นักท่องเที่ยว โดยบริเวณท้ายสุดของห้องนิทรรศการฯ มีการฉายวีดิทัศน์ให้นักท่องเที่ยวสามารถชมได้ทั้งภาษาไทย อังกฤษ จีน และญี่ปุ่น ซึ่ง การจัดการการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านมาพบว่า เนื่องจากนักท่องเที่ยว ตามแหล่งท่องเที่ยว ไม่สะดวกเดินทางมายังศูนย์ท่องเที่ยวอยุธยา อีกทั้งเมื่อนักท่องเที่ยวไป ตามสถานที่ต่าง ๆ แล้วไม่ได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควร การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด พระนครศรีอยุธยา จึงได้จัดทำศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เพื่อให้การแนะนำนักท่องเที่ยวและ ประสานงานเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน ตามสถานที่สำคัญที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยเริ่ม ดำเนินการนำร่อง 3 ศูนย์ ในปี 2559 ประกอบด้วย ศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวประจำสถานี รถไฟอยุธยา ศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวประจำวัดมหาธาตุและศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ประจำวัดพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งยังเป็นศูนย์ชั่วคราวและยังต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง “จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีปัญหาด้านการให้ข้อมูลและช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เวลา นักท่องเที่ยวประสบปัญหาไม่รู้จะขอความช่วยเหลือทางไหน การจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือขึ้นมาช่วย นักท่องเที่ยวได้มีผลเป็นที่น่าพอใจและจะยังคงพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ” จากความตอนหนึ่งของ การสัมภาษณ์

5. ด้านการให้บริการห้องน้ำสาธารณะ ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนหนึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นวัดมีพระสงฆ์จำพรรษา

จึงไม่มีปัญหาเรื่องการให้บริการห้องน้ำสาธารณะ เนื่องจากวัดในปัจจุบันมีการพัฒนาห้องน้ำที่สะอาด จัดคนดูแลและยังติดเครื่องปรับอากาศด้วย มีมาตรฐานของกรรมการท่องเที่ยวจนได้รับรางวัลหลายแห่ง ในส่วนของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเขตอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ก็มีการสร้างห้องน้ำสาธารณะไว้ให้บริการนักท่องเที่ยวทุกพื้นที่ เช่น บริเวณวิหารพระมงคลบพิตรและวัดพระศรีสรรเพชญ์ บริเวณวัดมหาธาตุ บริเวณวัดไชยวัฒนาราม เป็นต้น แต่อาจจะมีปัญหาเรื่องความสะดวกอยู่บ้างเนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ และห้องน้ำในหลายแห่งนั้นยังเป็นห้องน้ำแบบนั่งยอง ไม่ใช่แบบนั่งราบหรือชักโครก นักท่องเที่ยวต่างชาติบางคนอาจจะไม่เข้าใจวิธีการใช้ห้องน้ำในลักษณะนี้ ความตอหนึ่งของการสัมภาษณ์ระบุว่า “เคยเจอปัญหว่านักท่องเที่ยวต่างชาติดกล่าวถึงห้องน้ำว่าเป็นลักษณะนั่งยองไม่สามารถใช้บริการได้และสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องน้ำไม่เพียงพอ จึงต้องค่อย ๆ พัฒนาเพิ่มมากขึ้น”

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

ผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกได้นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมที่น่าสนใจ โดยแบ่งตามรูปแบบกิจกรรม ประกอบด้วย

1. กิจกรรมไหว้พระชมโบราณสถาน
2. กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ
3. กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางประวัติศาสตร์
4. กิจกรรมนั่งสามล้อชมโบราณสถาน
5. กิจกรรมนั่งรถม้า
6. กิจกรรมนั่งช้าง

1. กิจกรรมไหว้พระชมโบราณสถาน ในแหล่งประวัติศาสตร์ในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นกิจกรรมหลักของการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในฐานะเมืองมรดกโลก โดยแบ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวหลายเส้นทางตั้งแต่เส้นทางระยะ 1 วันไปจนถึงเส้นทางศึกษาประวัติศาสตร์ 3 วัน และเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งมรดกวัฒนธรรมในสมัยอยุธยา กับจังหวัดใกล้เคียง เช่น เส้นทางประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา-วังนารายณ์ราชนิเวศ จังหวัดลพบุรี เป็นต้น

2. กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ ล่องเรือชมทัศนียภาพและวิถีชีวิตความเป็นไทยริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และรอบเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีบรรยากาศริมริ้นสวยงาม มองเห็นโบราณสถานและวัดต่าง ๆ จากแม่น้ำ และยังสามารถขึ้นไปชมตามแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำได้ โดยกิจกรรมล่องเรือในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามี 2 ประเภท คือ ประเภท

แรกเป็นการล่องเรือรับประทานอาหารยามเย็นและชมความงดงามของริมฝั่งแม่น้ำรอบเกาะพระนครศรีอยุธยา ใช้เรือบรรทุกข้าวสารในอดีตหรือเรียกว่าเรือเอี่ยมจุ่น เป็นพาหนะในการเดินทาง ระยะเวลาประมาณ 1-3 ชั่วโมงต่อ 1 เส้นทาง ประเภทที่สองเป็นการล่องเรือชมวิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำในเวลากลางวันถึงเวลาค่ำ ใช้เรือหางยาวเป็นพาหนะ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 10 คนต่อลำ ไม่มีการรับประทานอาหาร แต่นักท่องเที่ยวสามารถแวะรับประทานอาหารร้านอาหารริมน้ำได้

3. กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางประวัติศาสตร์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเส้นทางที่สามารถขี่จักรยานไปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้หลายเส้นทาง ได้แก่ เส้นทางช่วงที่ 1 เริ่มต้นที่สำนักงาน ททท. พระนครศรีอยุธยา-ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ฯ ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 2 ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา-วัดพระศรีสรรเพชญ์ ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 3 วัดพระศรีสรรเพชญ์-วัดมหาธาตุ-วัดราชบูรณะ ระยะทาง ประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 4 พิพิธภัณฑสถานไทย-วัดหน้าพระเมรุ ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 5 วัดหน้าพระเมรุ-วัดโลกยสุธา ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 6 วัดโลกยสุธา-วัดไชยวัฒนาราม ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 7 วัดไชยวัฒนาราม-บ้านโปรตุเกส ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 8 บ้านโปรตุเกส-วัดพุทไธสวรรย์ ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 9 วัดพุทไธสวรรย์-สำนักงาน ททท. พระนครศรีอยุธยา ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร นอกจากนั้นยังมีเส้นทางที่สามารถขี่จักรยานได้อีกหลายเส้นทาง และสามารถหาเช่าจักรยานได้ที่ สำนักงานตำรวจท่องเที่ยวพระนครศรีอยุธยา บริเวณด้านหน้าสถานีรถไฟ บริเวณตลาดเจ้าพรหมและตามเกสต์เฮาส์ต่าง ๆ ได้ในอัตราคันละประมาณ 30-70 บาทต่อวัน ทั้งนี้ยังพบว่า เส้นทางท่องเที่ยวในเขตแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ยังขาดเส้นทางจักรยานตามมาตรฐานสากล

4. กิจกรรมนั่งสามล้อชมโบราณสถาน มีบริการรถสามล้อชมโบราณสถาน มีให้เลือก 2 ประเภทสามล้อปั่น มีบริการนั่งสามล้อปั่นท่องเที่ยวบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ในช่วงเวลากลางวันและกลางคืน โดยในช่วงกลางวันรถสามล้อจะติดไฟประดับมีสีฉลนสวยงามในอดีตนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อก็ได้ บริเวณหน้าวิหารพระมงคลบพิตร แต่ในปัจจุบันสามล้อปั่นเลือนหายไปแล้ว ยังคงเหลือสามล้อหน้ากบ หรือตุ๊กตุ๊ก มีบริการทั่วไปในตัวเมืองพระนครศรีอยุธยา โดยบริการนำเที่ยวโบราณสถาน และรอบนอกเกาะเมือง นักท่องเที่ยวสามารถเช่าท่องเที่ยวได้ตลอดทุกเส้นทางในราคามาตรฐาน 200 บาทต่อชั่วโมง ทั้งนี้จังหวัด

พระนครศรีอยุธยาควรที่การฟื้นฟูสามล้อปั่น เพื่อเป็นการเดินทางแบบประหยัดพลังงาน
เชื้อเพลิง

5. กิจกรรมนั่งรถม้า นับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่สามารถเลือกพาหนะในการท่องเที่ยวชมรอบ ๆ โบราณสถาน กรุงเก่ารถม้าเป็นพาหนะย้อนยุคสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งนำมาประยุกต์ปรับเปลี่ยนต้องการให้เห็นถึงความแปลกใหม่และความสวยงามของตัวรถม้า ที่สร้างขึ้นมาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีรูปร่างสูงใหญ่ สามารถนั่งได้แบบสบาย 2 คน ใช้เวลา 25 นาที, 45 นาที หรือ 1 ชั่วโมง 30 นาที ต่อรอบ โดยอดีตจุดจอดรับนักท่องเที่ยวอยู่ที่หลังอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง ในปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวนี้ไม่มีให้บริการนักท่องเที่ยวแล้ว เพราะไม่มีผู้ประกอบการดำเนินการในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา จึงเห็นควรร่วมกันฟื้นฟู เนื่องจากเป็นการสร้างเสน่ห์ของอยุธยาและสร้างบรรยากาศการเดินทางโดยไม่ต้องใช้รถยนต์

6. กิจกรรมนั่งช้าง บริเวณวังช้างอยุธยา แล เพนียด อยู่ตรงข้ามกับคุ้มขุนแผนในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มีบริการขี่ช้าง การแสดงช้าง ให้อาหารช้าง ทุกวัน และหมู่บ้านช้างอยุธยา ตำบลไผ่ลิง อำเภอพระนครศรีอยุธยา มีบริการนั่งช้างลุยน้ำ เข้าป่าชมนกป่าหลากหลายชนิดชมโบราณสถาน ไหว้พระวัดมเหยงคณ์ นักท่องเที่ยวยังสามารถสัมผัสชีวิตหมู่บ้านช้าง เพนียดหลวง อยู่ติดกับเพนียดคล้องช้าง เป็นชุมชนที่มีช้างอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ช้างที่อยู่ในชุมชนนี้ เป็นช้างที่เจ็บป่วยและช้างทั่วไป นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของช้างได้อย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ มีที่พักแรมแบบโฮมสเตย์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตการเลี้ยงช้างของเพนียดคล้องช้าง การฝึกช้าง การควบคุมดูแลช้าง

สาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1. ด้านการไฟฟ้า
2. ด้านการใช้น้ำ
3. ด้านการเงิน
4. ด้านการโทรคมนาคมและการประชาสัมพันธ์
5. ด้านสาธารณสุข
6. ด้านความปลอดภัย

1. **ด้านการไฟฟ้า** ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีไฟฟ้าเข้าถึงร้อยละ 99.84 ของพื้นที่ ซึ่งครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวและจุดบริการนักท่องเที่ยวทั้งหมด และมีเสถียรภาพ

ด้านการให้บริการในระดับหนึ่ง ยกเว้นการเกิดเหตุสุดวิสัยที่ทำให้ไฟฟ้าดับและนักท่องเที่ยว รวมถึงประชาชนไม่ได้รับความสะดวกบ้างเป็นครั้งคราว

2. ด้านการใช้น้ำ ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสำนักงานการประปา ส่วนภูมิภาคในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยาและสาขาในอำเภออื่น ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ ของจังหวัดและมีน้ำประปาบริการตลอด 24 ชั่วโมง ความสะอาดของน้ำได้มาตรฐานและได้รับการตรวจสอบสม่ำเสมอ

3. ด้านการเงิน มีธนาคารพาณิชย์โดยประมาณ จำนวน 80 แห่ง ซึ่งอยู่ในพื้นที่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวประมาณ 17 แห่ง และยังมีบริการ ATM ในทุกพื้นที่สำคัญ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ แต่พบว่า ยังมีอุปสรรคทางด้านธนาคารและการเงินกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เนื่องจาก จุดบริการแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่ทางการท่องเที่ยว โดยหาก นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะพระนครศรีอยุธยา จะสามารถแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศได้ที่ธนาคารพาณิชย์บางแห่งซึ่งจะปิดเวลา 15.30 น. ไม่เปิดทำการในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จุดแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศหลักสำหรับนักท่องเที่ยวมีเพียง 2 พื้นที่ คือ จุดแลกเปลี่ยนเงินบริเวณตลาดเจ้าพรหม ซึ่งต้องใช้บริการยานพาหนะหรือจักรยานมาจาก แหล่งท่องเที่ยว ไม่สามารถเดินมาแลกเปลี่ยนได้ เนื่องจากอยู่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวประมาณ 3-5 กิโลเมตร และจุดแลกเปลี่ยนเงินพื้นที่วัดใหญ่ชัยมงคลที่ตั้งอยู่นอกเกาะพระนครศรีอยุธยา และไกลจากแหล่งที่พักของนักท่องเที่ยว “ได้รับการสอบถามจากนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับ ความไม่สะดวกในด้านการแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศ นักท่องเที่ยวเตรียมเงินของตัวเองมา อยากแลกเปลี่ยนแต่หา ที่แลกเปลี่ยนไม่ได้ ก็จะส่งผลต่อการใช้จ่ายในพื้นที่ นักท่องเที่ยวก็ไม่อยากเที่ยวและใช้เงิน” จากความ ตอหนหนึ่งของ การสัมภาษณ์

4. ด้านการโทรคมนาคมและการประชาสัมพันธ์ สำนักงานบริการโทรคมนาคม สาขาพระนครศรีอยุธยา ให้บริการโทรคมนาคมทั้งในประเทศและต่างประเทศและมีสัญญาณ โทรศัพท์เคลื่อนที่ครบทุกเครือข่ายและครอบคลุมพื้นที่สัญญาณ 3G และ 4G ทุกเครือข่าย ที่ให้บริการในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีระบบเสียงตามสาย/หอกระจายข่าวของแต่ละชุมชน เพื่อ ประชาสัมพันธ์ให้ข่าวสารแก่ประชาชนได้ครอบคลุมเกือบทั้งพื้นที่ ส่งผลให้การติดต่อสื่อสาร ในชุมชนเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว อุปสรรคทางด้านการประชาสัมพันธ์ที่พบ คือ การสื่อสารตามสื่อต่าง ๆ ในพื้นที่จะใช้ภาษาไทยเป็นหลัก นักท่องเที่ยวจึงประสบปัญหา ด้านการสื่อความหมายจากสื่อในพื้นที่ “นักท่องเที่ยวไม่เคยบนเรื่องสัญญาณโทรศัพท์ เนื่องจาก เป็นสถานที่ท่องเที่ยวกลางเมือง มีปัญหาบ้างกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ต้องการใช้โทรศัพท์

สาธารณสุข แต่ก็เป็นส่วนน้อยมาก ๆ แล้ว ส่วนด้านการประชาสัมพันธ์บ้างจะมาเป็นภาษาไทย นักท่องเที่ยวต่างชาติไม่สามารถรู้เลยว่าป้ายแจ้งอะไรหรือนำอะไร เห็นว่าควรส่งเสริมประเด็นนี้มากยิ่งขึ้น” จากความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์

5. ด้านสาธารณสุข มีนโยบายการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสุขภาพ โดยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสถานพยาบาลทั้งรัฐและเอกชน ครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัด โดยเฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยาและใกล้เคียง ที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก มีโรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา ขนาด 522 เตียง ซึ่งเป็นโรงพยาบาลศูนย์ขนาดใหญ่ มีโรงพยาบาลเอกชน ประกอบด้วย โรงพยาบาลราชธานีและโรงพยาบาลพีรเวช มีสถานพยาบาลสาธารณสุขจำนวนหลายแห่งและที่สถานที่ย้ายมาแผนปัจจุบันจำนวนมากในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ปลอดภัย ปราศจากโรคระบาด และเมื่อเกิดเหตุเจ็บป่วย นักท่องเที่ยวสามารถเข้ารับบริการได้ทันทีที่มีเพียงอุปสรรคของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลที่ส่วนใหญ่ไม่ชำนาญภาษาต่างประเทศ การสื่อสารกับผู้ป่วยต่างชาติจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก ความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “ส่วนใหญ่แล้วนักท่องเที่ยวไม่เจ็บป่วยมากนัก มีแต่อุบัติเหตุจากการเดินทางบ้าง แต่ก็ไม่ถึงขั้นร้ายแรง หากเกิดเหตุต้องเข้ารับการรักษาจากแพทย์ ก็มีสถานพยาบาลอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว”

6. ด้านความปลอดภัย มีสถานีตำรวจภูธรในพื้นที่ประจำอำเภอทุกอำเภอในเขตเกาะพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญมีเจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยวคอยตรวจตราดูแลความเรียบร้อยและป้องกันเหตุอาชญากรรม ร่วมกับเจ้าหน้าที่สายตรวจจักรยานที่เกิดจากการบูรณาการร่วมกันของตำรวจภูธรจังหวัด ตำรวจท่องเที่ยวและอาสาสมัครที่ลงพื้นที่ดูแลนักท่องเที่ยวตลอดทั้งวัน เดิมมีเจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยวมีไม่เพียงพอต่อการดูแลนักท่องเที่ยว ภายหลังมีการบูรณาการร่วมกันจัดสายตรวจจักรยานและจัดอบรมอาสาสมัครเพิ่ม จึงมีเจ้าหน้าที่เพิ่มมากขึ้นหลายสิบนาย นักท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงมีปัญหากฎหมายน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นคดีของการชิงทรัพย์ของนักท่องเที่ยวอยู่บ้าง แต่จำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับปริมาณนักท่องเที่ยว “เจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยวมีน้อยสิบกว่านาย ตอนนี้ได้อัตราเพิ่มขึ้นและมีการเพิ่มสายตรวจจักรยาน ลงพื้นที่ดูแลนักท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ” จากความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์

รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกสรุปได้ว่า พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม้ว่าจะอยู่ใกล้กับกรุงเทพฯ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวด้วยตนเองได้ แต่ก็ยังมีการจัดการขายแพ็คเกจการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1. การจำหน่ายแพ็คเกจท่องเที่ยว
2. การให้บริการโดยรถท่องเที่ยวโดย ชมรมก.
3. การให้บริการแพ็คเกจท่องเที่ยวมารถกลับเรือ

1. การจำหน่ายแพ็คเกจท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการจำหน่ายจากบริษัทจัดนำเที่ยว ให้บริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ในเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานคร หรือ การจำหน่ายแพ็คเกจท่องเที่ยวระยะสั้นจากผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่กรุงเทพฯ เช่น ถนนข้าวสาร เป็นต้น สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย แพ็คเกจท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีลักษณะการเดินทางเป็นหมู่คณะในการศึกษาดูงาน การประชุมสัมมนา และการทัศนศึกษาของกลุ่มนักเรียน การจัดขายแพ็คเกจท่องเที่ยวข้างต้นนี้ ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและเป็นปัจจัยให้นักท่องเที่ยวพักค้างแรมในพื้นที่ สามารถกระตุ้นรายได้ทางการท่องเที่ยวสอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ ที่ระบุว่า “เวลาให้บริการนักท่องเที่ยวถ้าเป็นชาวไทยส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทหรือหน่วยงานรัฐ มาศึกษาดูงาน มาประชุม แต่ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติก็จะมาจากกรุงเทพฯ แล้วใช้บริการบริษัทท่องเที่ยว หรือบางส่วนก็จะซื้อมาแบบระยะสั้นจากที่ข่าวสารจากกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อย”

2. การให้บริการโดยรถท่องเที่ยวโดย ชมรมก. ตั้งแต่ปี 2549 จนถึงปี 2559 ที่ผ่านมานี้ ทางขนส่งมวลชนกรุงเทพ หรือ ชมรมก. ได้ให้บริการพาผู้โดยสารเดินทางไหว้พระ ทำบุญ 9 วัด ตลอดทั้งปี เริ่มจากปีใหม่ปี 2549 พาไปไหว้พระ 9 วัดกรุงเทพฯ หลังจากนั้นก็มีโครงการพาผู้โดยสารที่เรียกกันใหม่ว่า ลูกทัวร์ไปไหว้พระทำบุญวันละ 9 วัด ตามต่างจังหวัดที่สามารถไปเข้าเย็นกลับได้โดยแต่ละเขตการเดินทางก็มี โปรแกรมไหว้พระ ทำบุญ ออกมาแตกต่างกันไปในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดในโครงการของ ชมรมก. ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้สะดวก เนื่องจากใช้รถปรับอากาศและอำนวยความสะดวกตลอดทั้งวัน “บริการจาก ชมรมก. สามารถกระตุ้นการท่องเที่ยวของจังหวัดได้ เนื่องจากส่งเสริมให้คนที่อยู่ในกรุงเทพฯ และมีช่วงวันหยุด เดินทางมาอยุธยาได้ โดยไม่ต้องขับรถมาเองและการจำหน่ายแพ็คเกจราคาไม่แพงหลักร้อยเท่านั้น ถือว่าประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

3. การให้บริการแพ็คเกจท่องเที่ยวมารถกลับเรือ เป็นกิจกรรมที่ผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวทางบกและการท่องเที่ยวทางน้ำ ดำเนินการโดยบริษัทจัดนำเที่ยวต่าง ๆ ที่สร้างศักยภาพการแข่งขันในธุรกิจเส้นทางท่องเที่ยวระยะใกล้ คือ กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยการจัดเส้นทางท่องเที่ยวในการเดินทางมาโดยรถโค้ชปรับอากาศและเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อนล่องเรือกลับตามแม่น้ำเจ้าพระยาไปยังจุดหมายที่นนทบุรีและขึ้นเรืออีกลำหนึ่งในการรับประทานอาหารจนถึงกรุงเทพมหานคร โดยลักษณะการให้บริการแพ็คเกจนี้เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน ไม่มีการพักค้างคืน “แพ็คเกจท่องเที่ยวมารถกลับเรือก็เป็นรูปแบบหนึ่ง มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจ คือ มาเที่ยวอยุธยาแล้วได้เห็นลำน้ำเจ้าพระยาเชื่อมโยงไปจนถึงกรุงเทพฯ ถือว่าได้รับความรู้สึกอีกแบบ” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 สภาพแวดล้อมท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก รายละเอียดดังต่อไปนี้

สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง ประกอบด้วย

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมมรดกโลก
2. เป็นแหล่งเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ
3. ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา
4. ความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยว

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมมรดกโลก เป็นที่รู้จักของนานาชาติ เนื่องจากเมืองพระนครศรีอยุธยา ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2534 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ขององค์การยูเนสโก คือ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรม หรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว ซึ่งเดิมมีพื้นที่ตามที่กรมศิลปากรได้ประกาศ จำนวน 1,810 ไร่ และประกาศเพิ่มเติมภายหลังเป็น 3,000 ไร่ จึงมีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ “ความยิ่งใหญ่ของอยุธยา มีความเป็นเอกลักษณ์ไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ ด้านประวัติศาสตร์ และด้านอารยธรรม จะหาใครที่ไหนได้เทียบได้ ไม่ว่าจะอยู่ในเอเชียหรือในโลก” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลอีกหลายท่าน โดยเฉพาะข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ที่ระบุว่า “ต้องขอบคุณบรรพบุรุษที่สร้างสิ่งที่ยิ่งใหญ่เอาไว้ และสร้างเรื่องราว

ที่น่าสนใจเอาไว้ นักท่องเที่ยวกลุ่มยุโรปที่สนใจวัฒนธรรม เขาจะมาเที่ยวที่อยุธยา เพราะในบ้านเขามีประวัติศาสตร์ไม่มากนัก กลุ่มนักท่องเที่ยวจีน ก็เป็นกลุ่มตลาดใหม่ที่สนใจวัฒนธรรม”

2. เป็นแหล่งเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง สามารถเดินทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้สะดวก เนื่องจากอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร เพียง 75 กิโลเมตร มีการเชื่อมโยงระบบขนส่งทางบกมีถนนสายเอเชียและถนนพหลโยธินตัดผ่าน เป็นเส้นทางเพื่อเดินทางไปยังภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และระบบรถไฟที่ยังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นจุดแวะเดินทางท่องเที่ยว ก่อนจะเดินทางไปยังจังหวัดภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมและกลุ่มโบราณสถานที่ยังคงอยู่เต็มพื้นที่เกาะพระนครศรีอยุธยา และพื้นที่โดยรอบ ดังนั้นแล้วด้วยลักษณะภูมิศาสตร์และเอกลักษณ์ความโดดเด่นของแหล่งโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงส่งผลที่แห่งนี้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นจุดหมายทางการท่องเที่ยวและการแวะท่องเที่ยวระหว่างเดินทาง ความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “อยุธยา มีเอกลักษณ์ชัดเจน มีความสวยงามและความยิ่งใหญ่ ทำให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมมาก” และยังมีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ระบุว่า “นักท่องเที่ยวต่างชาติที่ไม่เคยเที่ยวกรุงเทพฯ ก็แวะเที่ยวกรุงเทพฯ ก่อน แล้วค่อยมาจังหวัดโดยรอบ เช่นอยุธยา ที่เป็นเป้าหมายหลังจากการเที่ยวในเมืองหลวง”

3. ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา ตามความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “จุดกำเนิดศาสนาของไทยเรานี้ เกิดจากสมัยอยุธยาและมีความรุ่งเรืองจากอยุธยาเป็นหลัก โดยได้อิทธิพลจากต่างชาติ” และยังมีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ระบุว่า “กรุงศรีอยุธยามีการติดต่อด้านค้าขายและการทหารจากหลายชาติในยุคแรก ๆ ยังไม่มีสงครามก็จะเป็นการค้าโดยส่วนใหญ่ อย่างกลุ่มแขกเปอร์เซียมาขายผ้าเมื่อเข้ามาแล้วก็เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมกันขึ้น เช่น โปรตุเกสก็มีบทบาทเรื่องการทำขนมจากไข่จนเป็นขนมทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทองที่เรารู้จักกัน” จึงสามารถสรุปข้อมูลได้ว่า เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าที่มีการค้ากับนานาชาติอารายประเทศ ประกอบด้วยความสัมพันธ์กับจีนที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยทางการทูตและการค้า ความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นที่เข้ามาทำมาหากินและตั้งบ้านเรือนรวมถึงการเป็นทหารอาสาสมัครในสงคราม ความสัมพันธ์กับอิหร่านในการเข้ามาค้าขายและรับราชการ ความสัมพันธ์กับลังกาในทางเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมไปถึงโปรตุเกส ฮอลันดา อังกฤษ ฝรั่งเศสที่เดินทางเข้ามาติดต่อด้านค้าขาย

และการเป็นอาสาสมัครทหารในสงครามรวมถึงความสัมพันธ์ทางการทูต กลุ่มประเทศเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นจุดกำเนิดของศาสนาสำคัญในประเทศไทย คือ ศาสนาคริสต์จากฝรั่งเศส และศาสนาอิสลามจากเปอร์เซีย อินเดียและอาหรับในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์และบันทึกของชาวต่างชาติในสมัยอยุธยาที่ยังพอหลงเหลือในปัจจุบัน จึงเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า อาณาจักรกรุงศรีอยุธยานั้น มีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นอาณาจักรที่เปิดรับอารยธรรมจากภายนอกเข้ามาด้วย

4. ความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยว เนื่องจากค่าใช้จ่ายทางการท่องเที่ยวราคาประหยัดเมื่อเทียบกับความใช้จ่ายเมืองประวัติศาสตร์หรือแหล่งมรดกวัฒนธรรมต่างประเทศ นักท่องเที่ยวจะเสียค่าใช้จ่ายเข้าชมอุทยานประวัติศาสตร์ชาวไทย 10 บาท ชาวต่างชาติ 40 บาทต่อสถานที่ และเลือกที่จะเดินทางท่องเที่ยวได้ตามความสมัครใจ ประกอบกับค่าใช้จ่ายที่พักมีให้เลือกหลายระดับตั้งแต่หลักร้อยบาทจนถึงระดับพันบาท ราคาอาหารไม่สูงและค่าใช้จ่ายในการเดินทางประหยัด หากเทียบกับแหล่งมรดกวัฒนธรรมต่างประเทศแล้วมีค่าเข้าชมเป็นเงินไทย จำนวนหลายร้อยบาทถึงหลักพันบาท จากสถิติการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ปี 2558 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทย มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,737 บาท และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,736 บาท ต่อวัน จึงถือได้ว่าค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความคุ้มค่าต่อการท่องเที่ยว ความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ กล่าวสนับสนุนกรณีนี้ว่า “จากการสำรวจข้อมูลนักท่องเที่ยวต่างชาติ มาท่องเที่ยวเพราะสถานที่อันดับแรก อันดับต่อมาคือเรื่องของความปลอดภัย ราคาที่คุ้มค่าและอาหารที่มีความน่าสนใจ แต่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจะมาเข้าเย็นกลับ ไม่นิยมพักค้างแรม”

สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดอ่อน ประกอบด้วย

1. การท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ในเฉพาะอำเภอพระนครศรีอยุธยา
2. ทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศของประชาชนในพื้นที่
3. มีการบริหารงานแบบทับซ้อนพื้นที่
4. การคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยว
5. การวางผังเมืองที่ขาดประสิทธิภาพ
6. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาในแต่ละหน่วยงานขาดความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว
7. นักท่องเที่ยวไม่ค้างคืน เนื่องจากไม่มีกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยว
8. ภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม

1. การท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ในเฉพาะอำเภอพระนครศรีอยุธยา ด้วยพื้นที่มรดกโลกอยู่ในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยาทั้งหมด กระจายตัวอยู่ในเกาะพระนครศรีอยุธยา

และพื้นที่โดยรอบ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นศูนย์กลางราชธานีสมัยกรุงศรีอยุธยา นักท่องเที่ยวจึงสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวในเกาะพระนครศรีอยุธยาเป็นหลัก ขณะที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนทั้งสิ้น 16 อำเภอ แต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวกลับไม่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมากนัก ด้วยสาเหตุนี้จึงส่งผลกระทบต่อการประจุกตัวของนักท่องเที่ยวที่จะอยู่เฉพาะเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยาเป็นหลัก นำมาซึ่งปัญหาด้านการจราจรที่หนาแน่นในช่วงวันหยุดและการบุกรุกพื้นที่โบราณสถานพื้นที่การค้าขายจากประชาชนในชุมชนทั้งในและนอกพื้นที่ อีกประเด็นหนึ่งคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่จำกัดแล้ว จึงไม่เกิดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับอำเภออื่น ๆ และเกิดการกระจายรายได้ทางการท่องเที่ยว “เราต้องยอมรับว่าถ้าพูดถึงอยุธยา ก็ต้องนึกถึงในเกาะเมืองเป็นหลักเพราะแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอยู่ในนี้ ถ้าจะให้นักท่องเที่ยวไปที่อื่นก็เดินทางไกลและมีที่เที่ยวไม่มาก” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์เพิ่มเติม ที่ระบุว่า “ถ้าจะให้กระจายตัวของรายได้ เราก็ต้องพัฒนาจากเมืองนี้ละพอนักท่องเที่ยวมากขึ้น พื้นที่ใกล้เคียงก็จะได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นเอง”

2. ทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศของประชาชนในพื้นที่ เป็นปัจจัยอุปสรรคหนึ่งในพื้นที่ท่องเที่ยว ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีนักท่องเที่ยวหลากหลายชาติเข้ามาท่องเที่ยว ด้วยพื้นที่จำนวนหลายพันไร่ อีกทั้งการเดินทางที่เป็นระบบขนส่งมวลชน รวมถึงนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งนิยมขี่จักรยานและเดินชมโบราณสถาน จึงอาจจะต้องการความช่วยเหลือหรือมีการสอบถามข้อมูลจากผู้ประกอบการ ผู้รับจ้างในระบบขนส่งหรือประชาชนในพื้นที่ ปรากฏว่าประชาชนในพื้นที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างจำกัด ด้วยปัจจัยทางด้านข้อมูลและปัจจัยทางด้านภาษา แนนอนว่าการสื่อสารภาษาต่างประเทศพื้นฐานคือภาษาอังกฤษ นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษสื่อสาร มีการเตรียมพร้อมทางด้านภาษาอังกฤษมาในระดับหนึ่งก่อนเดินทางมาท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ตลอดจนผู้ประกอบการหรือผู้รับจ้างจึงควรมีทักษะภาษาอังกฤษในระดับสื่อสาร บอกเส้นทางแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเบื้องต้นได้ “นักท่องเที่ยวที่มาอยุธยาหลัก ๆ เป็นกลุ่มอาเซียน เอเชียตะวันออก และกลุ่มยุโรป สองกลุ่มแรกบางประเทศไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษแต่ก็มีความพร้อมที่จะสื่อสารได้ เมื่อเดินทางท่องเที่ยวแล้วต้องการข้อมูลคนอยุธยาสื่อสารได้น้อย จะมีสื่อสารได้บ้าง คือ รถรับจ้างนักท่องเที่ยวโดยตรง” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

3. มีการบริหารงานแบบทับซ้อนพื้นที่ เป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังไม่สามารถพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวได้เต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากในพื้นที่เกาะพระนครศรีอยุธยาพื้นที่ท่องเที่ยวหลักมีการบริหารพื้นที่หลายหน่วยงาน แต่มีการกิจต่างกัน อาทิ หน่วยงานระดับจังหวัด หน่วยงานระดับพื้นที่และหน่วยงานที่ดูแล

เฉพาะ ซึ่งมีภารกิจต่างกัน เมื่อดำเนินการบริหารพื้นที่ท่องเที่ยวจึงเกิดความไม่สอดคล้องในเชิงนโยบาย ความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ได้ยกตัวอย่างเอาไว้ว่า “พื้นที่คลองบางแห่งในเกาะพระนครศรีอยุธยา มีการดูแลที่ไม่ทั่วถึงเนื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ มีภารกิจในการดูแลแตกต่างกัน” ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องดำเนินการร่วมกันแบบบูรณาการและต้องมีหน่วยงานกลางเป็นตัวแทนจัดการปัญหาการบริหารจัดการ

4. การคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า การเดินทางในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ขาดความเชื่อมโยงและราคาที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงแหล่งท่องเที่ยวทางรถไฟ นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องจ้างเหมาบริการรถตุ๊กตุ๊กเพื่อไปที่พัก หรือต้องเดินทางโดยเรือข้ามแม่น้ำและโบใช้บริการจ้างเหมารถตุ๊กตุ๊กอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งบ่อยครั้งพบว่า นักท่องเที่ยวต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น หากนักท่องเที่ยวเดินทางมาโดยรถยนต์ตู้สาธารณะก็ต้องจ้างเหมารถตุ๊กตุ๊กหรือมอเตอร์ไซค์รับจ้างสาธารณะในปัจจุบันยังไม่มีระบบขนส่งสาธารณะเพื่อรองรับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ มีเพียงรถตู้และรถสองแถวประจำทางที่มีเส้นทางรอบเกาะพระนครศรีอยุธยาและภายในเกาะพระนครศรีอยุธยา บางเส้นทาง ข้อความแจ้งเส้นทางที่รถโดยสารเป็นภาษาไทยทั้งหมด ไม่มีป้ายแสดงจุดจอดรถชัดเจนระหว่างเส้นทางและปลายทางแต่ละจุด นักท่องเที่ยวจึงแนะนำให้พัฒนาการให้บริการด้านการคมนาคมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น “เวลานักท่องเที่ยวจากสถานีรถไฟและเดินทางมาที่พัก นักท่องเที่ยวจะไม่รู้เส้นทาง เพราะที่พักแต่ละแห่งกระจายตัวอยู่รอบเกาะ ที่พักบางแห่งจำเป็นต้องส่งรถมารับแต่ก็พบปัญหาหลายด้านในการรับส่งนักท่องเที่ยวในพื้นที่” จากความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์

5. การวางผังเมืองที่ขาดประสิทธิภาพ ด้วยแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน การกำหนดขอบเขตแหล่งอนุรักษ์มีข้อจำกัด จนเป็นสาเหตุให้ชุมชนและสถานประกอบการตั้งอยู่กระจายทั่วไปทั้งเกาะพระนครศรีอยุธยาทั้งชั้นในและชั้นนอก ก่อให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การรुक้าโบราณสถานจากชุมชนที่อยู่ในพื้นที่โดยรอบเข้ามาตั้งบ้านเรือนหรือใช้ประโยชน์ในพื้นที่โบราณสถาน ส่งผลให้เป็นแหล่งเสื่อมโทรม การกระจายตัวของสถานประกอบการด้านที่พักจนส่งผลให้นักท่องเที่ยวขาดความสะดวกในการเดินทางอีกทั้งการบริหารจัดการสิ่งปฏิกูลไม่เป็นระบบ และการจราจรที่ไม่สามารถบังคับใช้เส้นทางเพื่อการขี่จักรยานหรือเส้นทางปลอดรถยนต์ได้ เนื่องจากชุมชนต้องใช้สัญจรร่วมกับนักท่องเที่ยวด้วย “อยุธยาแก้ไขปัญหาผังเมืองลำบาก เพราะชุมชนเข้ามาอยู่ตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์และอยู่ร่วมกับโบราณสถานเรื่อยมา

ก่อนที่จะมีการเริ่มอนุรักษ์ราวปี พ.ศ. 2500 หากจะขอเวนคืนที่ดิน ก็ใช้งบประมาณสูงมากและยังไม่มั่นใจว่า ชุมชนจะมีความคิดเห็นอย่างไร” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

6. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาในแต่ละหน่วยงานขาดความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว จากการประชุมวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักจะเปิดโอกาสให้หน่วยงานในท้องถิ่นเสนอขอโครงการตามนโยบายการท่องเที่ยว โดยพบว่าหลายครั้งกลุ่มผู้เสนอขอโครงการขาดความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยว เสนอโครงการไม่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยว อาจจะเป็นเพราะบุคลากรที่เสนอโครงการหรือทำหน้าที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น เป็นผู้รับผิดชอบด้านงบประมาณหรือด้านบริหารทั่วไปเป็นหลัก อีกทั้งบางหน่วยงานไม่มีภารกิจด้านการท่องเที่ยว จึงขาดทักษะพื้นฐานทางการท่องเที่ยวเพื่อจำเป็นต้องเสนอแนวทาง โครงการหรือแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน ความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ระบุว่า “บุคลากรในจังหวัดส่วนหนึ่งยังควรได้รับการส่งเสริมความรู้มากขึ้น เวลาเราเสนอของบประมาณการท่องเที่ยวจะใช้วิธีการบูรณาการทุกหน่วยงาน แต่เราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าบางหน่วยงานไม่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวเลย ให้มองภาพการท่องเที่ยว ก็อาจจะมองไม่ออกหรือไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญเนื่องจากไม่ตรงกับภารกิจ”

7. นักท่องเที่ยวไม่ค้างคืน เนื่องจากไม่มีกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยว ด้วยภูมิศาสตร์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม้ว่าจะจะเป็นจุดแข็งที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครและเป็นเมืองผ่านในการขึ้นภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จนเป็นปัจจัยให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น แต่ปัจจัยดังกล่าวนี้ยังถือเป็นจุดอ่อนทางการท่องเที่ยวได้อีกด้วยเนื่องจากนักท่องเที่ยวจะไม่นิยมค้างคืน เพราะการเดินทางสะดวกรวดเร็ว ประกอบกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่มุ่งเน้นการชมความสวยงามและไหว้พระตามวัดและโบราณสถาน ไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวในเวลากลางคืน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ถือเป็นจุดอ่อนทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา “ด้วยพื้นที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพฯ นักท่องเที่ยวจึงเดินทางไปเช้าเย็นกลับได้เพราะกลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาจากพื้นที่ใกล้ ๆ หากเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมักนั่งรถไฟมาลงอยุธยา เที่ยวหนึ่งวันและตอนเย็นจะเดินทางโดยรถไฟไปนอนที่ลพบุรีหรือไม่ก็เดินทางขึ้นเหนือไปจังหวัดเชียงใหม่เลย” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังมีข้อมูลสนับสนุนจากการสัมภาษณ์ ที่ระบุว่า “จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นอันดับ 7 ของประเทศ แต่ทำรายได้เป็นอันดับที่ 17 ของประเทศ นั่นแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวมีสิ่งดึงดูดให้จ่ายเงินน้อย และก็มีค่าใช้จ่ายด้านที่พักน้อย”

8. ภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงโทรม เนื่องจากการบุกรุกของชุมชนและการพัฒนาเมืองขาดเสถียรภาพ ด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมส่วนใหญ่อยู่ท่ามกลางแหล่งชุมชน ที่มีลักษณะการบริหารจัดการต่างกัน กล่าวคือ แหล่งชุมชนต้องการความปลอดภัยและตัดต้นไม้ที่ไม่เป็นประโยชน์ออก ขณะที่แหล่งมรดกวัฒนธรรมต้องการต้นไม้ปกคลุมพื้นที่และต้องการความร่มรื่น อีกทั้งยังมีปัจจัยทางการก่อสร้างถนน อาคารสถานที่ และการกำจัดมลภาวะ ย่อมเป็นสาเหตุของภูมิทัศน์ที่เสื่อมโทรมด้วย “แหล่งท่องเที่ยวของอยุธยาภูมิทัศน์เสื่อมโทรมจากการจัดการของชุมชนส่วนหนึ่ง และการดำเนินงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนหนึ่ง สมควรที่จะบูรณาการร่วมกันว่าเราจะวางแผนในการพัฒนาภูมิทัศน์อย่างไรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาส ประกอบด้วย

1. รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ
2. มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง
3. มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวเพื่อนบ้านเพิ่มมากขึ้นจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
4. มีโอกาสพัฒนาระบบขนส่งทางรถไฟ
5. มีโอกาสพัฒนาและฟื้นฟูกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่

1. รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวระดับชาติ พ.ศ. 2558–2560 ที่ยังคงให้ความสำคัญกับพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนกลาง ซึ่งเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาติ โดยจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองหลักในกลุ่มเมืองท่องเที่ยวของลุ่มน้ำเจ้าพระยา จึงมีโอกาพัฒนาและเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวได้ หรือแผนกลุ่มจังหวัดของกระทรวงมหาดไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความพร้อมในการเป็นต้นแบบการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาด้านการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ชูภาพลักษณ์การท่องเที่ยววิถีไทย ซึ่งจากที่กล่าวมาแล้วนั้น จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีโอกาสได้รับการสนับสนุนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่องจากหลายหน่วยงาน “แม้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะทำแคมเปญ 12 เมืองต้องห้ามพลาด เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเมืองรอง แต่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถือเป็นเมืองหลักทางการท่องเที่ยวที่ทุกภาคส่วนยังให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

2. มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง จากการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐเป็นไปอย่างต่อเนื่องตามปัจจัยที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อยู่ในแผนยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาหลายหน่วยงาน อีกทั้งการบริหารจัดการในพื้นที่ยังมีหน่วยงานรัฐระดับจังหวัดมีความสำคัญกับการท่องเที่ยวจำนวนมาก งบประมาณส่วนหนึ่งจึงถูกผลักดันเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล กรมศิลปากร สำนักงานจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด ฯลฯ ในส่วนของภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพราะเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมาก อีกทั้งภาคเอกชนยังได้รับนโยบายสนับสนุนจากรัฐจากรัฐบาลปัจจุบัน เพื่อสร้างรายได้และกระตุ้นการใช้จ่ายของประเทศ เพื่อมาพัฒนาด้านการท่องเที่ยว “ในปี 2559 จะเห็นว่า มีกลุ่มเซ็นทรัล ซึ่งอยู่ในกลุ่ม D7 ของโครงการสานพลังประชารัฐมีแนวคิดที่จะแปลงโฉมอยุธยา แม้ว่าจะมีค่าใช้จ่ายสูง แต่ถือเป็นนิมิตหมายอันดีในการพัฒนาและรวบรวมแนวคิดเพื่อแก้ปัญหาทางการท่องเที่ยว” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

3. มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวที่นอนบ้านเพิ่มมากขึ้นจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เนื่องด้วยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนมีข้อตกลงในการเดินทางข้ามเขตแดนในอนาคต และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนดำเนินการอย่างเป็นทางการปลายปี 2558 จึงมีแนวโน้มเป็นไปได้ว่า เมื่อเกิดการกระตุ้นของการรวมกลุ่มประเทศแล้ว ประชากรแต่ละประเทศจะมีแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศมากขึ้น อีกทั้งจำนวนประชากรในกลุ่มอาเซียนถึง 600 ล้านคน จะส่งผลต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างแน่นอน เพราะประเทศไทยถือเป็นศูนย์กลางทางภูมิศาสตร์และการเดินทางของอาเซียน “แม้จะยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการเปิดประชาคมอาเซียนที่จะมีต่อไปในอนาคต แต่นักท่องเที่ยวของประเทศในกลุ่ม ก็มีแรงกระตุ้นที่สนใจเดินทางท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศสมาชิก และจากสถิติของนักท่องเที่ยวต่างชาติ จะเห็นได้ว่า นักท่องเที่ยวอาเซียน คือกลุ่มอันดับหนึ่งที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

4. มีโอกาสพัฒนาระบบขนส่งทางรถไฟ จากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการสร้างระบบรถไฟความเร็วสูงและรถไฟรางคู่ โดยจะมีการสร้างเส้นทางนำร่องของประเทศไทย ระยะแรก จากกรุงเทพมหานครไปยังอำเภอภาชีของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเส้นทางดังกล่าวจะผ่านสถานีอยุธยา ซึ่งเป็นสถานีเพื่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังจังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วย ดังนั้นแล้วจึงถือเป็นโอกาสที่สำคัญสำหรับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอนาคตทั้งในเชิงการคมนาคมและการส่งเสริมเศรษฐกิจ นักท่องเที่ยวจะเดินทางโดยใช้เส้นทางผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวภาคเหนือ หากการคมนาคมสามารถเดินทางด้วยความรวดเร็วเพิ่มมากขึ้น นักท่องเที่ยวจะมีโอกาสแวะท่องเที่ยวในจังหวัด

พระนครศรีอยุธยาระหว่างเดินทางได้ “ทุกวันนี้ นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมเดินทางด้วยรถไฟ ส่วนคนไทยนิยมมารถส่วนตัว ฉะนั้นถ้ามีรถไฟความเร็วสูง นักท่องเที่ยวก็จะนิยมเดินทางด้วยรถไฟมากขึ้น เพราะทันสมัยขึ้นและเดินทางรวดเร็วขึ้นกว่าปัจจุบัน จึงถือว่าเป็นความหวังของจังหวัดของเรา” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

5. มีโอกาสพัฒนาและฟื้นฟูกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ โดยจะเห็นได้ว่า ทิศทางการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจากอดีตที่ผ่านมาจะพบว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเพื่อชมโบราณสถานในเขตเกาะพระนครศรีอยุธยา หรือนิยมมาไหว้พระขอพร ในประเด็นเหล่านี้จะพบว่า นักท่องเที่ยวมีโอกาสเดินทางมาท่องเที่ยวช้าน้อย เนื่องจากขาดแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งที่การท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นกายภาพเพื่อสร้างจุดแข็งทางการท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทั้งมรดกวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะทางกายภาพและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหรือที่เราเรียกว่าภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ เช่น ประเพณี คติความเชื่อ วิถีชีวิต เป็นต้น ซึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยายังขาดการนำสิ่งเหล่านี้มาสร้างสรรค์เพื่อเป็นจุดดึงดูดจากนักท่องเที่ยว จึงเป็นโอกาสที่ดีอย่างยิ่งหากจะมีการฟื้นฟูองค์ความรู้ทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสมัยอยุธยา เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์และก่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ ที่ระบุว่า “เวลาคนมองอยุธยา ก็จะมองถึงโบราณสถานเท่านั้นเอง การส่งเสริมการท่องเที่ยวก็จะขายจุดนี้เป็นหลัก แต่ถ้าศึกษาประวัติศาสตร์ก็รู้ว่า อยุธยามีสิ่งที่น่าสนใจเยอะมาก ทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี อาหารหรือการแสดงไทยของเรา เราต้องฟื้นฟูเพื่อเป็นการอนุรักษ์ด้วยและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ทำให้คนตระหนักคุณค่าความเป็นไทยด้วย”

สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรค ประกอบด้วย

1. การชะลอตัวของสภาพเศรษฐกิจโลก
2. กระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงและกระทบวิถีชีวิตชุมชน
3. การแข่งขันและส่งเสริมการท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน

1. การชะลอตัวของสภาพเศรษฐกิจโลก โดยจะเป็นได้ว่า ปัจจุบันเศรษฐกิจโลกมีความผันผวนอยู่ตลอดเวลา จากสถานการณ์ของสหรัฐอเมริกาในช่วงเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ส่งความไม่แน่นอนออกกลาง และสถานการณ์ค่าเงินของหลายประเทศ ย่อมส่งผลให้ประชาชนทั่วโลกต้องระมัดระวังเรื่องการใช้จ่ายมากยิ่งขึ้น แม้ว่าทิศทางการท่องเที่ยวจะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี แต่ความอ่อนไหวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ของโลกย่อมเป็นปัจจัยสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะประเทศไทยที่มีรายได้หลักจากการท่องเที่ยวและ

คาดการณ์ว่ารายได้จากการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2559 นี้ จำนวน 2.3 ล้านล้านบาท แม้ว่า จะสร้างรายได้ สูงแต่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็มีความอ่อนไหวสูงเช่นกัน จังหวัด พระนครศรีอยุธยา มีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นอันดับที่ 17 ของประเทศไทยและมีผู้ประกอบการ ด้านการท่องเที่ยวจำนวนมาก หากเกิดผลกระทบทางการท่องเที่ยว จะส่งผลต่อภาพรวม เศรษฐกิจของจังหวัดโดยตรง “รัฐบาลพยายามกระตุ้นการท่องเที่ยวต่อเนื่องจากยุทธศาสตร์ ของชาติที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเป็นหลัก แต่ก็ต้องเตรียมความพร้อม หากจำนวน นักท่องเที่ยวต่างชาติน้อยลงจากสภาวะเศรษฐกิจ เพราะรายได้หลักของประเทศไทยลดลงไป แฉ่นอน” จากความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์

2. กระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงและกระทบวิถีชีวิตชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในพื้นที่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในฐานะเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม โดยจะเห็นถึง ความเจริญรุ่งเรืองที่มีมายาวนานถึง 417 ปี ความเป็นอยู่ของชาวอยุธยาวิถีชีวิตอยู่กับสายน้ำ มีการสัญจรทางเรือ มีคลอง คูน้ำ ตลาดทั่วทั้งเกาะพระนครศรีอยุธยา แต่เมื่อเวลาผ่านไป วัฒนธรรมใหม่เข้ามาแทนที่วิถีชีวิตของชาวอยุธยาจึงเลือนหายไป ปัจจุบันนี้คลองสำคัญในเกาะ พระนครศรีอยุธยาถูกถมเป็นถนน ย่านการค้าโบราณถูกแทนที่ด้วยตึกสมัยใหม่และร้านค้า วิถีชีวิตริมแม่น้ำสำคัญถูกปิดกั้นด้วยเขื่อนปูนกันน้ำเซาะตลิ่ง ประชาชนใส่เส้นทางสัญจรทางบก ทดแทน และยิ่งไปกว่านั้นที่ดินริมน้ำไม่สามารถควบคุมการออกแบบต่อเติมได้ เนื่องจาก ประชาชนมีโฉนดที่ดิน บ้านทรงไทยริมน้ำจึงถูกแทนที่ด้วยบ้านสมัยใหม่ หากเวลาล่วงนานไป วิถีชีวิตริมสายน้ำและร่องรอยโบราณสำคัญในเกาะพระนครศรีอยุธยาก็จะถูกลบเลือนไป “หน่วยงานก็พยายามมีแนวคิดที่เราอยากให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวัฒนธรรมของอยุธยา นอกเหนือจากการที่ไปชมโบราณสถานอย่างเดียว แต่ก็เป็นไปได้ยากมากขึ้น เพราะชีวิต ริมสายน้ำก็เปลี่ยนไป เราควบคุมไม่ได้ ไม่มีกฎหมายรองรับ ที่ดินริมน้ำเป็นของชาวบ้านหมด และก็มีแนวคิดจะปลูกบ้านสมัยใหม่กันหมดแล้ว ไม่มีความเป็นไทยเหลืออยู่มากนัก” จากความ ต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ระบุว่า “ในพื้นที่ เกาะเมืองก็ถูกถมทำถนนหมด ย่านการค้าโบราณ ตลาดเก่าสมัยอยุธยา ไม่เหลือร่องรอยให้ พื้นฟูเลย มีหลายสิบตลาดมาก ตอนนี้เป็นอาคารพาณิชย์ไปหมดแล้ว จะมีก็เหลือแค่ตลาด หัวรอที่ยังสืบทอดความเป็นตลาดเรื่อยมา”

3. การแข่งขันและส่งเสริมการท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน ในกลุ่มภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความรุ่งเรืองทางอารยธรรมโบราณ แต่ละประเทศมีมรดกที่เป็น เอกลักษณ์ แต่ด้วยสถานการณ์ที่ผ่านมา ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองหรือปัจจัยต่าง ๆ ภายในประเทศเพื่อนบ้านของประเทศไทย ส่งผลให้มีการปิดประเทศ ไม่นโยบายส่งเสริมด้าน

การท่องเที่ยว ประเทศไทยจึงได้เปรียบมาโดยตลอด เพราะเป็นประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีความมั่นคงและปลอดภัยสูง แต่ในปัจจุบันกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านมีความสงบและมีเสถียรภาพทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ประกอบกับการชูนโยบายสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว จึงมีการเปิดประเทศ เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่งเสริมการท่องเที่ยวหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และวังเวียง รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ต่อเนื่องประเทศกัมพูชามีการพัฒนาการให้บริการท่องเที่ยวกลุ่มนครวัด นครธมที่มีมาตรฐาน มีศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว และประเทศเมียนมาร์มีนโยบายเปิดประเทศมากขึ้นจากการจัดเลือกตั้งอย่างเป็นทางการและลดบทบาทของรัฐบาลทหารลง สิ่งนี้เองเป็นปัจจัยสำคัญที่กล่าวได้ว่าประเทศไทยในฐานะที่เป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวควรจะพัฒนาการให้บริการทางการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ความตอหนึงของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “กลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในขณะนี้พัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นมาก แม้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวจะยังไม่สูงเท่าไทย แต่หากพูดถึงแหล่งมรดกวัฒนธรรมของแต่ละประเทศมีศักยภาพที่จะแข่งขันกับไทยได้อย่างแน่นอน”

ส่วนที่ 3 เอกลักษณะความโดดเด่นทางมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เอกลักษณะความโดดเด่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกล่าวสรุปได้ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นอดีตราชธานีของชาติ มีความรุ่งเรืองในพุทธศตวรรษที่ 19-23 มีอายุยาวนาน 417 ปี เป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชาติ สะท้อนความงามอันทรงคุณค่า มีโบราณสถานสำคัญจำนวนมากส่วนใหญ่ เป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธ แต่ก็ยังมีโบราณสถานหรือพื้นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอื่น ได้แก่ อิสลามและคริสต์ รวมถึงมีพื้นที่ในสมัยโบราณ เช่น ย่านการค้าโบราณ ถนนโบราณ คลองโบราณ เหนียดคล้องช้างและบ้านเรือนของประชาชน สิ่งเหล่านี้จึงนับเป็นรากฐานสำคัญของชาติไทยและอารยธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่งทางด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม คีตศิลป์ และนาฏศิลป์ นอกจากนี้ ยังมีหมู่บ้านชาวต่างชาติที่เป็นหลักฐานสำคัญในการตั้งรกรากในสมัยกรุงศรีอยุธยา แสดงถึงการเชื่อมโยงกับนานาชาติอารยประเทศ ความเป็นปึกแผ่นและยิ่งใหญ่ของอยุธยาแสดงให้เห็นถึงความชาญฉลาดของการสร้างเมืองที่มีรูปแบบการวางผังเมืองที่เป็นระบบทั้งคู คลอง ถนน โอบล้อมด้วยแม่น้ำสายสำคัญที่เป็นปราการของเมืองจากการรุกราน และยังเป็นเส้นทางคมนาคมไปยังทะเลอ่าวไทย เชื่อมโยงทางเรือไปยังอาณาจักรอื่นจนเกิดความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับต่างเมือง จนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น

มรดกโลก แม้ว่าอาณาจักรอยุธยาจะสูญสิ้นอำนาจลง แต่ร่องรอยอารยธรรมเหล่านี้ยังคงแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและความอัจฉริยะของบรรพบุรุษ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมจำนวนมาก โดยพื้นที่สำคัญที่เป็นแหล่งอารยธรรมและความโดดเด่น คือ พื้นที่ในเกาะพระนครหรืออยุธยา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรอยุธยา ฉะนั้นจึงถือได้ว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเอกลักษณ์ความโดดเด่นจากความเป็นประวัติศาสตร์ มีมรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของความเป็นชาติไทย เป็นต้นกำเนิดของประวัติศาสตร์ศิลปะของชนชาติไทยที่มีความโดดเด่น

ดังความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “อยุธยาก็คือความเป็นเมืองโบราณเป็นอดีตราชธานีเป็นสิ่งที่คนรู้อยู่แล้ว สิ่งที่น่าสนใจก็คือเรื่องของโบราณสถาน สิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับวัดวาอาราม ซึ่งหลัก ๆ ส่วนใหญ่เป็นโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาที่คนไทยเรานับถือเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็มีโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอื่น ไม่ว่าจะเป็นศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม เป็นต้น” และยังมีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “ความเป็นอยุธยาเป็นสมบัติเก่าที่ต้องขอขอบคุณบรรพบุรุษที่ตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเพราะฉะนั้นที่เป็นราชธานี สุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ นั้นถือว่าเป็นสมบัติที่บรรพบุรุษได้สร้างมาจึงอยู่ในความสนใจของคนไทยและคนต่างชาติ โดยเฉพาะคนต่างชาติที่ชอบเที่ยวแบบเชิงวัฒนธรรม”

ส่วนที่ 4 ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังสามารถเติบโตได้สูงขึ้นจากนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากรัฐบาล สภาพภูมิศาสตร์ทางการท่องเที่ยวและระบบคมนาคมที่จะรองรับในอนาคต ประกอบกับแนวโน้มประชากรนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในฐานะที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจึงต้องหาทางกระตุ้นการท่องเที่ยวและดึงเสน่ห์ของความเป็นอยุธยาออกมาให้เด่นชัด เช่นเดียวกับเมืองเกียวโตของประเทศญี่ปุ่น ที่มีลักษณะทางประวัติศาสตร์ใกล้เคียงกับพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากเป็นอดีตเมืองหลวงของอาณาจักรเหมือนกัน แต่ปัจจุบันเมืองเกียวโต สามารถเป็นศูนย์กลางด้านวัฒนธรรมและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของประเทศได้ แต่พระนครศรีอยุธยาในฐานะเมืองต้นกำเนิดของวัฒนธรรมชาติหลายแขนงยังขาดความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมของชาติ “ไทยกับญี่ปุ่นคล้ายกัน ตรงที่มีการย้ายราชธานีและการตั้งเมืองหลวงแห่งใหม่ แต่ญี่ปุ่นทำให้เกียวโตเป็นเหมือนศูนย์รวมของความเป็นประวัติศาสตร์ชาติเอาไว้ เป็นศูนย์กลางของการเผยแพร่

วัฒนธรรม แต่ประเทศไทยมีอยู่หลายเป็นจุดกำเนิดหลายอย่าง แต่เราต้องพัฒนาอีกหลายสิ่ง ที่แสดงถึงความเป็นต้นแบบของไทยในอยุธยา โดยเฉพาะประเพณีและวัฒนธรรม” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะมีอุปสรรคในการพัฒนาและก็ยังถือว่า มีโอกาส หากเปรียบเทียบความพร้อมของประเทศที่มีแหล่งมรดกวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน ด้วยความพร้อมทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และการรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงมีโอกาสก้าวหน้าสู่การเป็นเมืองทางมรดกวัฒนธรรมติดอันดับ ต้น ๆ ของโลก ตามที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งมองว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสามารถเป็น ศูนย์กลางวัฒนธรรมของอาเซียนได้ เนื่องจากในอดีตพระนครศรีอยุธยาเป็นอาณาจักร ศูนย์กลางความเจริญของทิวเขาภาคเหนือหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งจากหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ยังแสดงให้เห็นว่า ในยุคเริ่มแรกของอาณาจักรบนแถบคาบสมุทรอินโดจีนต่างมีความเชื่อมโยงกันและเคยเชื่อมต่อเป็นดินแดนเดียวกันมาก่อน วัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์จึงมีความเกี่ยวเนื่องทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน “ถ้าย้อนประวัติศาสตร์ไปนี้จะพบว่า เราเป็น กลุ่มบรรพบุรุษเดียวกัน ตั้งแต่อาณาจักรฟูนานเรื่อยมา แล้วถึงจะมาแยกเป็นอาณาจักรที่มีเขตแดนชัดเจน มีการทำสงครามกลายเป็นแยกชาติพันธุ์กันไป แต่ถ้าสังเกตจากหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ไทยอยู่ตรงการคาบสมุทรพอลี ความเจริญจึงมาผสมผสานที่ไทย” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “ไทยเรามีทั้งความเป็น ศิลปะร่วมกับขอม มีความเป็นล้านช้างและมีความเป็นล้านนา และก็มีความเป็นตัวเองที่เด่นชัด คือ ความเป็นอยุธยา ถ้าเรามองการท่องเที่ยววัฒนธรรมหรือจะรวมองค์ความรู้ ประเทศไทยมีความเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางของอาเซียนและอยุธยาเป็นเมืองที่เหมาะสมกับการรวบรวม องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมของอาเซียน เพราะว่าอยู่ใกล้กรุงเทพฯ นักท่องเที่ยวเดินทางมาง่าย จะสะดวกกว่าสุโขทัยหรือเชียงใหม่”

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งมองว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีองค์ประกอบ ทางการท่องเที่ยว มีประวัติศาสตร์ที่เป็นต้นแบบของการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ดังนั้นแล้ว จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงควรมีฐานะเมืองต้นแบบของกรุงเทพมหานคร หากนักท่องเที่ยวที่ ชื่นชอบประวัติศาสตร์ ต้องการชมความสวยงามของกรุงเทพมหานคร ก็จำเป็นต้องเดินทาง มายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อศึกษาสถาปัตยกรรมต้นแบบของไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ ด้วย ดังนั้นจึงสามารถว่า ตำแหน่งทางการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ว่าเป็น เมืองต้นแบบของศิลปะและสถาปัตยกรรมของชาติ “ควรมองว่าถ้าจะมาเที่ยวกรุงเทพฯ ก็ต้อง มาอยุธยาด้วย จะได้เห็นวิวัฒนาการของความเป็นชาติและเห็นความเชื่อมโยงของการก่อสร้าง

นักท่องเที่ยวต่างชาติก็จะได้เข้าใจความเป็นไทยมากขึ้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาต้องวางตำแหน่งทางการท่องเที่ยวให้ได้ในลักษณะนี้ ถ้าทำได้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาไทยจะต้องมาอยุธยา เพราะนักท่องเที่ยวต้องเที่ยววังในกรุงเทพฯ อยู่แล้ว และต้องมาอยุธยาด้วย” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกภาคีรัฐ เอกชน และผู้แทนชุมชน จำนวน 22 คน ได้ให้ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้หลายประการ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและรวบรวมออกมาเป็นแนวทาง เพื่อกำหนดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยกำหนดเป็นแนวทางไว้ดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมและรวบรวมความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม
 2. การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา
 3. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว
 4. การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
 5. การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว
 6. การส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว
 7. การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน
 8. การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
 9. การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
 10. การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว
 11. การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว
 12. การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร
- 1. การส่งเสริมและรวบรวมความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม**

เป็นส่วนสำคัญที่จะฟื้นความเป็นอยุธยาในอดีตขึ้นมาโดยการรวบรวมองค์ความรู้และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีการเก็บรวบรวมไว้ นำเสนอในรูปแบบของการศึกษาทางการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาพิพิธภัณฑ์เดิมในแหล่งท่องเที่ยวให้มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยตอบสนองความต้องการและสร้างความน่าสนใจทางการท่องเที่ยวได้

ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกที่สำคัญของโลก มีการพัฒนาพื้นที่รวบรวมองค์ความรู้และพิพิธภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจมากขึ้น เช่น การฉายภาพแบบ

360 องศา การใช้ระบบบรรยายและระบบจอสัมผัสเข้ามาเป็นสื่อของการเรียนรู้ ความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “เมื่อไปท่องเที่ยวที่ไหนก็แล้วแต่ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ก็จะต้องมีพิพิธภัณฑ์ แต่ไม่ใช่แค่สถานที่เก็บรวบรวมหลักฐานในสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งใช้ระบบเทคโนโลยีมาช่วยให้เกิดความน่าสนใจ” สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “ประเทศเพื่อนบ้านของเรามีแหล่งมรดกโลก มีการจัดสร้างศูนย์ให้ข้อมูลที่มีการฉายภาพ และมีโปรแกรมให้เราเรียนรู้ได้ นักท่องเที่ยวจึงได้ความรู้และเห็นคุณค่ามากกว่าไปเดินชมแล้วมองแค่ความสวยงาม” นอกจากนี้ยังควรมีการรวบรวมความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันประกอบด้วย พระราชพิธี ประเพณี และวิถีชีวิตอยุธยา โดยการจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา ด้วยเหตุว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไม่มีหลักฐานทางกายภาพ ได้รับการสืบทอดจากอุดมคติจากรุ่นสู่รุ่น มีเพียงบันทึกจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์บางส่วน แต่สิ่งเหล่านี้ล้วนมีคุณค่าที่ได้รับการสืบทอดต่อเนื่องมา จึงควรมีการเก็บรวบรวมความรู้เหล่านี้ไว้ไม่ให้สูญหายและใช้การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้มาศึกษาความเป็นอยุธยาและจุดเริ่มต้นของภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทั้งนี้สิ่งที่สามารถพัฒนาให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้ ยังประกอบด้วยทักษะมวยไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา เป็นศิลปะการต่อสู้ที่มีเอกลักษณ์ นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเรียนรู้ และอาหารพร้อมทั้งขนมไทยในสมัยอยุธยาที่ได้รับการสืบทอดแบบแผนวิธีการทำมาจนถึงปัจจุบัน จึงควรมีการจัดตั้งศูนย์ฝึกสอนมวยไทย และศูนย์สาธิตอาหารและขนมไทยอยุธยา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา “สิ่งที่อยุธยามีแล้ว คือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ มีการรวบรวมและคุ้มครองไว้ มาศึกษาได้ชัดเจน แต่ว่าประเพณี ความรู้ ชีวิตของชาวอยุธยานี้ ยังไม่มีการเก็บรวบรวมเพื่อนำเสนอทางการท่องเที่ยวมากนัก ถ้าจะมองว่าเราจะเริ่มศึกษาเพื่อรวบรวมไว้เป็นสมบัติอย่างเดียวก็น่าไม่ได้ เพราะคนไม่เรียนรู้ต้องมีการท่องเที่ยวเข้ามา นักท่องเที่ยวได้มาเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นพิธีหลวง ประเพณีทั่วไป การละเล่นต่าง ๆ ของคนอยุธยาสมัยก่อน” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังมีข้อมูลสนับสนุนจากการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพยายามฟื้นฟูมวยอยุธยาให้ทั่วโลกได้รู้จัก ตอนนี้มีครูต่างชาติมาเรียนที่ไทยแล้วก็กลับไปสอนที่ประเทศตนเอง มวยไทยเกิดขึ้นในอยุธยาแต่ถ้าจะหาที่สาธิตหรือเรียนรู้มวยไทยในอยุธยายังไม่มีสถานที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดยตรง” ขณะที่ยังมีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ระบุว่า “อาหารและขนมแบบอยุธยาเรายังมีคนทำนะ แต่ทำเพื่อจำหน่ายอย่างเดียว เราไม่มีที่สอน ถ้าเราไปเกาหลียังต้องมีการสอนทำกิมจิ แต่อยุธยาเรามีอาหารและขนมมากมายเราก็ต้องส่งเสริมเป็นสถานที่หรือศูนย์สาธิตขึ้นมา”

2. การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา

โดยผู้ให้ข้อมูลได้ระบุถึงแนวทางการรักษาและฟื้นฟูลักษณะทางกายภาพของแหล่งมรดกวัฒนธรรมของพระนครศรีอยุธยา เห็นได้ว่า ในอดีตที่ผ่านมาเกาะพระนครศรีอยุธยา เป็นเขตพระนครที่ถูกล้อมรอบด้วยแม่น้ำลำค้ำสามสาย และยังมีประตูระบายน้ำเข้าไปในพื้นที่จำนวนมากเพื่อเป็นแหล่งสาธารณูปโภคที่สำคัญของชาวเมือง รวมทั้งเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในการจัดการน้ำ นักท่องเที่ยวจึงควรได้เห็นคลองโบราณที่ใช้สัญจรกันในอดีต ปัญหาในปัจจุบันที่พบเห็นอยู่บ่อยครั้งคือ แต่ละหน่วยงานให้ความสำคัญคลองโบราณแตกต่างกันตามพันธกิจ บางหน่วยงานมีหน้าที่ในการอนุรักษ์ก็จะขุดลอก ปล่อยน้ำหล่อเลี้ยงให้มีความสวยงาม แต่บางหน่วยงานต้องดูแลชุมชนจัดการสิ่งปฏิกูล ก็จะใช้คลองเป็นช่องทางในการระบายสิ่งเหล่านี้ ตรงนี้เองจึงนับว่าเป็นปัญหาต่อการฟื้นฟูคลองโบราณตามความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “นักท่องเที่ยวเคยมาถามเรื่องสภาพคลอง คลองหนึ่งว่าทำไมต้นคลองมีน้ำใส สวยงามและท้ายคลองมีขยะมากและมีน้ำเสีย” และยังมีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ระบุว่า “อยุธยาเป็นเมืองน้ำ นับว่าเป็นเมืองเวนิสตะวันออก เราใช้น้ำในประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ป้องกันข้าศึก การสัญจร และใช้ดำรงชีพ เป็นต้น แต่เอกลักษณ์ตรงนี้ถูกทดแทนด้วยถนน คือ คนสัญจรทางถนนเลยลืมคลอง เอาดินมาถมคลองเดิม ความเป็นเวนิสตะวันออกจึงจางหายไป แต่ก็ต้องฟื้นฟูให้นักท่องเที่ยวได้เห็น”

ชุมชนโบราณในย่านต่าง ๆ ริมคลองหรือตามถนนสัญจรในอดีตก็เป็นสิ่งที่ควรฟื้นฟูเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยว ในเกาะพระนครศรีอยุธยาในอดีตมีย่านการค้ามากกว่าห้าสิบย่าน มีตลาดน้ำหลายแห่ง ปัจจุบันมีเพียงตลาดใหม่ ๆ เนื่องจากชุมชนสมัยรัตนโกสินทร์เข้ามาอยู่อาศัย ทั้งนี้ควรมีการสำรวจหรือรักษาพื้นที่ย่านการค้าโบราณเพื่อเป็นอนุสรณ์ของการเรียนรู้ โดยการจัดตลาดย้อนยุคในย่านการค้าดั้งเดิมเพื่อให้เห็นบรรยากาศของพระนครศรีอยุธยา “ย่านการค้าโบราณในอยุธยา มีการสำรวจไว้มากกว่าห้าสิบแห่ง แต่ก็ไม่เคยมีการให้ข้อมูล มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับย่านการค้าเหล่านั้น เพราะอย่าลืมว่า ย่านการค้าที่สำคัญมากแสดงให้เห็นถึงความเป็นเมืองได้ แถวไหนมีตลาดใหญ่ก็แสดงว่ามีประชากรอาศัยอยู่มาก แถวไหนมีของต่างชาติดายเยอะก็อาจจะเมืองท่าหรือเป็นชุมชนที่ต่างชาติอาศัย” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “ตลาดโบราณหรือตลาดน้ำเดิมนี้อย่างนี้ ยังต้องได้รับการส่งเสริมรูปแบบให้เป็นตลาดโบราณจริง ๆ มีความเป็นอยุธยาจริง ๆ จังหวัดอื่นทำตลาดย้อนยุคได้ชัดเจน เช่น กาญจนบุรี ทำตลาดโบราณในที่กองถ่ายเดิม และยังมีตลาดแห่งใหม่เป็นเมืองเลย คนขายหรือการก่อสร้างเป็นแบบโบราณแท้จริง มีการศึกษาที่ชัดเจน” และยังมีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ระบุว่า “ญี่ปุ่นมีเมืองโบราณ

เป็นการจำลองเมืองขึ้นมาเลย มีการแต่งตัวของคนในเมือง นักท่องเที่ยวก็ต้องเปลี่ยนเสื้อผ้าให้เป็นแบบย้อนยุค แล้วก็เลือกบทบาทในเมืองได้ ถ้าเป็นเจ้าเมือง คนเดินผ่านต้องนั่งลงรอเจ้าเมืองผ่านไป หรือเป็นชาмуไร คนในเมืองเจอเราก็จะก้มหัวให้”

ด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ส่วนหนึ่งระบุว่า แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัดเป็นสำคัญเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในอดีต แบ่งเป็นวัดร้างที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และวัดเก่าแก่ที่มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ ทั้ง 2 ประเภทนั้นควรมีการอนุรักษ์ไว้ให้มีความดั้งเดิมและไม่ปิดทับสถาปัตยกรรมเดิมจนมากเกินไป โดยโบราณสถานนั้นมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาของบประมาณสนับสนุนบูรณะจำนวนมาก แต่ปัญหาที่สำคัญคือวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษานั้นมีความเป็นอิสระในการดูแลตัวเองสูง ส่งผลให้หลายแห่งมีการปลูกสร้างสิ่งใหม่ ๆ เข้าไปแทนที่หรือสร้างอาคารเข้าไปบดบังโบราณสถานเดิม “วัดในอยุธยา มีนักท่องเที่ยวเข้ามาไหว้พระจำนวนมาก จึงมีสภาพคล่องในการบริหารจัดการสูง เนื่องจากมีผู้มาทำบุญเยอะ กรมศิลปากรดูแลได้เฉพาะโบราณสถานที่ยื่นทะเบียน แต่โดยรอบ ๆ พื้นที่หรือที่ดินที่วัดซื้อใหม่ จะไม่มีอำนาจเข้าไปสั่งการใด ๆ จึงทำให้วัดหลายที่สร้างอาคาร สิ่งปลูกสร้างมาบดบังของเดิม กลายเป็นว่า ความโบราณของวัดเก่าแก่ถูกแทนที่ด้วยของใหม่หมด มีของเก่าเหลืออยู่ไม่กี่อย่าง” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังมีข้อมูลสนับสนุนจากการสัมภาษณ์ ที่ระบุถึงการอนุรักษ์ศาสนสถานจากอุทกภัย โดยให้มีการจัดการความเสี่ยง มีการสำรวจพื้นที่น้ำท่วม และหามาตรการป้องกันอย่างถาวร เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในแต่ละปี รวมถึงลดความเสียหายหากเกิดอุทกภัยรุนแรง “ปัญหาของอยุธยาสำคัญ คือ ปัญหาน้ำท่วม ถึงแม้ว่าจะท่วมไม่ทุกปี และท่วมต่างอำเภอเป็นหลัก แต่ว่าวัดริมน้ำโดยเฉพาะวัดเก่าแก่ มีโบราณสถานสำคัญ จะต้องมีจัดการเพื่อจัดลำดับในการป้องกันปัญหาน้ำท่วมได้”

3. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว

หากเดินทางมายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะพบว่า ลักษณะการท่องเที่ยวหลักมุ่งเน้นไปทางด้านของการชมความงดงามของสถานที่ กิจกรรมไหว้พระเพื่อความเป็นสิริมงคล และยังพบว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบวันเดียว ไม่นิยมพักค้างคืน เนื่องจากไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวดึงดูดนักท่องเที่ยว จึงต้องมีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ชมโบราณสถานสำคัญให้ครบถ้วน และต้องเดินทางท่องเที่ยวมากกว่า 1 วัน เพื่อให้เกิดการพักแรม “นักท่องเที่ยวของที่พักไว้ 5 คืน จากต่างประเทศเพื่อจะมาอยู่อยุธยา พอมาถึงแล้วนักท่องเที่ยวถามหากิจกรรมการท่องเที่ยวในเวลากลางคืน และเส้นทางท่องเที่ยวต่างอำเภอที่น่าสนใจ ก็ไม่สามารถแนะนำได้เพราะกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มี ต่างอำเภอก็ไม่โดดเด่น

สุดท้ายนักท่องเที่ยวขอคืนที่พัก เหลือพักเพียง 1 คืน” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ทั้งนี้รูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับการส่งเสริมปัจจุบันไม่เพียงแต่การท่องเที่ยวโดยรถยนต์เท่านั้น แต่ยังสามารถเดินทางโดยเรือไปยังนนทบุรีและกรุงเทพมหานครได้ ซึ่งจะส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางโดยรถสาธารณะมากขึ้นเพื่อมาท่องเที่ยวที่พระนครศรีอยุธยา และกลับโดยเรือล่องตามแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต้องมีการอำนวยความสะดวกด้านการเดินทางสาธารณะด้วย “ตอนนี้มีโปรแกรมการท่องเที่ยวในลักษณะมารดกลับเรือ โดยบริษัทจะรับนักท่องเที่ยวมาจากกรุงเทพฯ แล้วให้นักท่องเที่ยวล่องเรือกลับ ซึ่งก็เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ แต่ถ้ามีหน่วยงานเข้ามาช่วยส่งเสริมโดยจัดเส้นทางเรือประจำ การเดินทางลักษณะนี้ช่วยให้เดินทางโดยรถสาธารณะได้มากขึ้น” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

เมื่อมีการฟื้นฟูสภาพคลองโบราณในเกาะเมืองแล้ว ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการสัญจรทางน้ำ มีการสำรวจพื้นที่คลองโบราณที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นย่านตลาดน้ำของจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวริมคลองและให้นักท่องเที่ยวสัญจรทางเรือ ซึ่งเป็นการย่อนวิถีอยุธยาได้อีกรูปแบบหนึ่ง ข้อมูลสัมภาษณ์ระบุว่า “ที่เวนิช ค่าใช้จ่ายในการนั่งเรือสูงมาก เพราะมีการบริการอย่างดี คนพายเรือจะมีการร้องเพลงโดยได้รับการฝึกมาอย่างเข้มข้น เมื่อทุกคนไปเวนิชทุกคนก็อยากนั่งเรือ ทั้ง ๆ ที่ถ้าอยู่เมืองอื่นการนั่งเรืออาจจะเป็นเพียงเรื่องธรรมดา ในอยุธยามีการเดินทางทางน้ำ ถ้าเราฟื้นฟูวิถีอยุธยาก็ต้องฟื้นฟูการนั่งเรือด้วย” นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าใจ และแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพระนครศรีอยุธยา โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้าว โดยการสานต่อโครงการปลูกข้าวกินเองที่จังหวัดได้จัดขึ้น ให้นักท่องเที่ยวมีปลูกข้าวร่วมกับชาวนาตั้งแต่การหว่านเมล็ดจนถึงการเก็บเกี่ยว การส่งเสริมให้มีเทศกาลดนตรีไทย เนื่องจากพระนครศรีอยุธยาเป็นต้นกำเนิดของดนตรีไทยและเพลงโบราณหลายชนิด ควรที่จะมีการถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการแสดงไทย มีการจำหน่ายอาหารพร้อมชมการแสดง อาจจะมีเรียกว่า ลานวัฒนธรรมก็ได้ ความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้เคยจัดกิจกรรมปลูกข้าวกินเอง โดยให้นักท่องเที่ยวมาสมัครโครงการ ถึงเวลาจะไปปลูกข้าวร่วมกับชาวนา มีที่นาของตัวเอง หว่านเมล็ดพันธุ์ ดูแลจนกระทั่งการเก็บเกี่ยว ฉะนั้น นักท่องเที่ยวจึงต้องเดินทางมาดูที่นาของตนเองอย่างต่อเนื่อง เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วก็ได้ข้าวกลับไปส่วนหนึ่ง นักท่องเที่ยวก็จะเกิดความภาคภูมิใจ”

งานกิจกรรมที่สำคัญที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดมาทุกปี คือ การฉลองความเป็นมรดกโลกในช่วงเดือนธันวาคม โดยจัดเป็นตลาดย้อนยุค มีการแสดงวัฒนธรรมนิทรรศการ และยังมีออกร้านกาชาดด้วย ทั้งนี้เห็นว่า อีกกิจกรรมหนึ่งที่ควรเกิดขึ้น คือ การ

จัดกิจกรรมวันช้างไทย โดยจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดกิจกรรมทุกปี แต่ยังเป็นเพียงกิจกรรมเฉพาะพื้นที่ จึงควรส่งเสริมเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวด้วย “อยุธยามีการจัดงานมรดกโลกทุกปี ประมาณ 10 วัน นักท่องเที่ยวให้ความสนใจดี” จากความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังมีข้อมูลสนับสนุนจากการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “ช้างเป็นสัตว์สำคัญของชาติ กุ๊ราชธานีมาร่วมกับพระมหากษัตริย์ รัฐบาลกำหนดวันช้างไทย เดือนมีนาคม ถ้าจะฉลองความเป็นช้างไทยที่เกี่ยวข้องกับชาติ อยุธยาจึงเป็นสถานที่สำคัญยิ่งที่จะต้องจัดงานนี้ให้ยิ่งใหญ่”

4. การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ที่พัก ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว ร้านจำหน่ายของที่ระลึก และขนส่ง ซึ่งการให้บริการที่ผ่านมาผู้ประกอบการมีชมรม สมาคมเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อน แต่ในลักษณะการปฏิบัติยังขาดความร่วมมือกันอย่างจริงจังเพื่อเป็นพันธมิตรทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น การร่วมมือการเพื่อจัดบริการเส้นทางท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ การให้ความร่วมมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากรัฐบาล เป็นต้น หากผู้ประกอบการท่องเที่ยวมีความเข้มแข็งจะส่งผลให้การท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เนื่องจากภาคเอกชนมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการสูง “ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีจำนวนมากในหลายภาคส่วน จึงเกิดการแข่งขันกันสูง แต่หากมีความร่วมมือกันมากขึ้นในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ร่วมกัน จะทำให้การท่องเที่ยวอยุธยาพัฒนาขึ้น” จากความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์ สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “ในหลายพื้นที่ที่มีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกันโดยภาคเอกชน เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวโดยส่วนตัว ไม่จำเป็นต้องผ่านบริษัทนำเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่จะทำสื่อประชาสัมพันธ์และร่วมกันจัดโปรโมชันว่านักท่องเที่ยวเดินทางตามเส้นทางนี้แล้วจะได้รับส่วนลดค่าบริการต่าง ๆ” นอกจากนี้แล้ว อุปสรรคที่สำคัญของการท่องเที่ยวคือ การใช้ภาษาของผู้ประกอบการขนาดเล็ก เนื่องจากปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวจีน ชาวเกาหลี และญี่ปุ่นหรือประเทศอื่น ๆ ที่ไม่คุ้นชินกับการใช้ภาษาอังกฤษมากนัก ขณะที่ป้ายข้อมูลต่าง ๆ ในพื้นที่เป็นภาษาไทย และมีภาษาอังกฤษควบคู่บ้างในบางพื้นที่ จึงเป็นจุดอ่อนสำคัญของการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการจึงต้องเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมากขึ้นนอกเหนือจากภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้เบื้องต้น ข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ระบุว่า “อยุธยา มีโครงการเพื่อพัฒนาภาษาอังกฤษให้กับประชาชนอยู่บ้าง ก็มีผู้ประกอบการมาอบรมด้วย แต่ภาษาอื่นควรจะมีการจัดอบรมเช่นกัน เพราะเรามีทั้งจีน รัสเซีย ญี่ปุ่น เกาหลี เข้ามาท่องเที่ยวประเทศเหล่านี้สื่อสารภาษาอังกฤษได้น้อย ถ้าเราพูดภาษาเขาได้ เขาจะได้รู้สึกอบอุ่นมากขึ้น”

ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของการท่องเที่ยว คือ การที่ผู้ประกอบการหรือผู้ให้บริการบางรายคิดราคาเกินจริง การส่งต่อนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเสียค่าใช้จ่ายสูง ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ต้องมีการบูรณาการกันระหว่างภาครัฐ ผู้ประกอบการหรือผู้ให้บริการ และประชาชนในพื้นที่ “การเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยวเหมือนจะเป็นปัญหาโดยทั่วไป ในพื้นที่ของอยุธยาก็มีพบอยู่เรื่อย ๆ เช่น ปัญหาการเดินทาง ปัญหาเหล่านี้จะหมดไปได้จะต้องมีการวางระบบการจัดการโดยทั้งภาครัฐ ผู้ประกอบการ และคนในพื้นที่ต้องช่วยกัน สอดส่องช่วยเหลือนักท่องเที่ยว” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

5. การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะในการให้ความรู้ของนักท่องเที่ยวว่า ในการท่องเที่ยวแหล่งมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นักท่องเที่ยวขาดข้อมูลความรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากมีเพียงป้ายกล่าวถึงสถานที่และประวัติสั้น ๆ หากแต่สถานที่เหล่านั้นมีประวัติศาสตร์ มีคุณค่าที่ยาวนาน นักท่องเที่ยวจึงขาดความตระหนักและการซึมซับถึงคุณค่าของสถานที่โดยแท้จริง สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งแม้กระทั่งประเทศกัมพูชา มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นไฟล์เสียงบรรยายผ่านเครื่องเล่นเพลง นอกจากนี้ด้วยความทันสมัยยังสามารถที่จะพัฒนาแอปพลิเคชันในอุปกรณ์สื่อสารเพื่อให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวได้ ยกตัวอย่างเช่น การสร้างแอปพลิเคชันสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีข้อมูลเส้นทางท่องเที่ยว ร้านอาหาร หรือสิ่งที่น่าสนใจในจังหวัด เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวไปถึงสถานที่ใดแล้วสามารถเปิด GPS ระบุตำแหน่งเพื่อฟังประวัติและรับชมภาพผ่านอุปกรณ์สื่อสารนั้นได้ “การท่องเที่ยวสามารถประยุกต์เทคโนโลยีมาใช้เพื่อให้ข้อมูลทดแทนป้ายบอกทางหรือให้ข้อมูลแบบเดิม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีความสะดวกสบายและรับทราบข้อมูลที่เพิ่มขึ้น” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ และยังมีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ระบุว่า “ในกัมพูชามีการให้ข้อมูลผ่านเครื่องเล่นเพลง ในสถานที่ประวัติศาสตร์ นักท่องเที่ยวมีความรู้ ซึมซับได้ โดยไม่ต้องใช้ไม้คูปูเทคค์ เพราะบางครั้งเดินทางมาโดยส่วนตัว เทคโนโลยีเหล่านี้พัฒนาขึ้นมาได้ เช่น การแจ้งตำแหน่งที่เราอยู่แล้วมีภาพข้อมูลให้ดูแบบจำลอง ฟังประวัติศาสตร์ไปด้วยเลย” ทั้งนี้ ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวก็เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่มีความสำคัญ โดยปกติแล้วสถานที่ทางประวัติศาสตร์ มักจะมีศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวเพื่อให้คำปรึกษาในการเดินทางและมีนิตการการบรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเบื้องต้นก่อนการเดินทางท่องเที่ยว โดยสามารถใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางให้เกิดความน่าสนใจได้ ยกตัวอย่างเช่น เทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดนิทรรศการกรุงรัตนโกสินทร์ของนิทรรศน์รัตนโกสินทร์ เป็นต้น และควรกำหนดเป็นแนวทางการท่องเที่ยวให้

นักท่องเที่ยวเดินทางมายังศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวก่อนเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในพื้นที่ “ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในแหล่งท่องเที่ยว ลองนึกภาพว่า ถ้าเราไปต่างประเทศแล้วไปเที่ยวในที่ที่เราไม่รู้ข้อมูลเลย ก็จะไม่มีความเข้าใจหรือมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน” จากความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ขณะที่ข้อมูลส่วนหนึ่งได้ระบุว่า นอกจากสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็นแล้ว จะต้องไม่ลืมสิ่งที่เป็นพื้นฐาน นั่นคือ ป้ายบอกทางและป้ายบอกข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งพบว่า ป้ายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนมากและหลายขนาด ส่วนใหญ่ป้ายเป็นภาษาไทยมีใช้ภาษาอังกฤษอยู่บ้างแต่ยังถือว่ามีปริมาณน้อย ซึ่งภาษานับว่า เป็นข้อจำกัดในการท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังสามารถพัฒนาป้ายบอกทางเป็นรูปภาพและเป็นแผนผังเพื่อสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวได้ ดังข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “เวลาชาวต่างชาติจะเดินทางไปไหนในอยุธยาจะไม่ค่อยรู้ทาง เพราะป้ายบางป้ายไม่ได้สื่อความหมายที่ชัดเจนมากนัก ซึ่งป้ายเป็นสิ่งสำคัญทางการท่องเที่ยวและอำนวยความสะดวกได้อย่างมาก”

6. การส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว

ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า การจะสร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต้องอาศัยการจดจำของนักท่องเที่ยวผ่านสื่อที่มีเอกลักษณ์ ผู้สัมภาษณ์จึงได้หาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อปรึกษากับผู้ให้สัมภาษณ์พบว่า ในจังหวัดคุเมะมะโตะของประเทศญี่ปุ่นมีการออกแบบมาสคอตที่มีสีดำ แก้มแดง ชื่อว่า คุเมะมง เพื่อเป็นทูตทางการท่องเที่ยวในภูมิภาค ปรากฏว่าได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในประเทศและนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจอย่างมหาศาล ด้วยเหตุนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงเห็นด้วยที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรมีการสร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวผ่านมาสคอต เพื่อเป็นทูตทางวัฒนธรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา “คุเมะมงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ แม้กระทั่งในประเทศไทยยังมีการออกแบบสินค้าหลายอย่างเป็นรูปคุเมะมง” จากความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ทั้งนี้มีข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ระบุว่า “เมื่อนึกถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็จะนึกถึงโบราณสถาน หากมีสื่อที่ให้นักท่องเที่ยวเห็นชีวิตของอยุธยาขึ้นมาได้ ก็จะทำให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น”

นอกจากนี้ ศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากเดินทางสะดวกและไม่มีข้อจำกัดของฤดูกาล ซึ่งจำเป็นต้องสื่อให้นักท่องเที่ยวได้สนใจเดินทางมาท่องเที่ยวได้ทุกเดือน โดยที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการวางแผนการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้กระจายไปแต่ละเดือนทั้ง 12 เดือน

เพื่อนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาร่วมกิจกรรมที่น่าสนใจได้ตลอดทั้งปี และควรทำสื่อประชาสัมพันธ์ของคืออยุธยาที่นักท่องเที่ยวมาแล้วต้องชม ต้องสัมผัส เพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นทางการท่องเที่ยวด้วย “จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถท่องเที่ยวได้ทั้งปี แต่นักท่องเที่ยวยังขาดการดึงดูดทางการท่องเที่ยว ไม่มีกิจกรรมที่น่าสนใจมากนัก นักท่องเที่ยวจึงมาไหว้พระเป็นหลักในเทศกาลทางศาสนา แต่ถ้ามีสื่อประชาสัมพันธ์และการวางแผนว่า มาอยุธยาเดือนนี้มีอะไรต้องเที่ยว นักท่องเที่ยวก็จะมาเที่ยวได้ทั้งปี ไม่ซ้ำกิจกรรม” จากความตอหนึงของการสัมภาษณ์สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “นักท่องเที่ยวก็ไม่ทราบว่ายุชยานอกจากมาไหว้พระแล้ว ยังมีอะไรที่ควรจะต้องลองหรือต้องไป ซึ่งยังมีอีกหลายมิติหรือเราเรียกว่า Unseen อยุธยาก็ได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เปิดประสบการณ์ใหม่ ๆ”

จังหวัดพระนครศรีอยุธยายังเป็นเมืองที่มีความสำคัญของศาสนา นอกจากจะมีความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นเมืองที่เกิดศาสนาคริสต์และอิสลามในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มชาวมุสลิมที่มีรากฐานอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวนมาก ในอดีตกรุงศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์กับนานาประเทศและหลากหลายศาสนา จึงเห็นว่าด้วยจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีชุมชนมุสลิมจำนวนมากและมีประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน มีทรัพยากรอนุสรณ์สถานบุคคลสำคัญที่นับถือศาสนาอิสลามที่รับราชการในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีมัสยิดจำนวนมาก ควรต้องส่งเสริมภาพลักษณ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชาวมุสลิมอีกแห่งหนึ่ง สอดคล้องกับแนวโน้มของการท่องเที่ยวโลก ที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชาวมุสลิมเพิ่มมากขึ้น “แนวโน้มการท่องเที่ยวโลก มีชาวมุสลิมจำนวนมาก และมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวมุสลิมมากขึ้น อีกทั้งในพื้นที่ยังมีประวัติศาสตร์สำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นศาสนาอิสลามในประเทศไทย และมีอนุสรณ์สถานตะเกียหรือแจกอหะหมัดจุฬาราชมนตรีคนแรกของประเทศไทยที่มีประวัติสำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยา” จากความตอหนึงของการสัมภาษณ์

ขณะที่การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวสำคัญภายในเขตอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา นักท่องเที่ยวต้องซื้อบัตรเข้าชมบริเวณหน้าทางเข้าของแต่ละสถานที่ ในบางครั้งนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวเพียงบางแห่งเท่านั้น ไม่เกิดแรงจูงใจให้เดินทางไปท่องเที่ยวทุกที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงควรพัฒนารูปแบบการจำหน่ายบัตรในลักษณะซื้อแบบเหมาจ่ายบัตรเดียว สามารถท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ทุกแห่ง เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวทุกแห่งได้ในราคาที่ถูกลง อีกทั้งสามารถพัฒนาเครือข่ายร่วมกับร้านอาหารหรือพักใช้บัตรดังกล่าวนี้ เป็นส่วนลดบริการได้อีกด้วย “นักท่องเที่ยวต้องซื้อบัตรเข้าชมหน้าทางเข้าทุกที่ หากเราจัดจำหน่ายที่ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว

เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของอยุธยาจากนิทรรศการก่อน กำหนดเลยว่า ถ้าจะเที่ยวอยุธยาจะต้องไปซื้อบัตรก่อน หากทำแบบนี้นักท่องเที่ยวก็เดินทางท่องเที่ยวได้ครบทุกแห่งในราคาประหยัด และก็ขอความร่วมมือร้านอาหารและที่พักให้ส่วนลดนักท่องเที่ยวที่มีบัตรเหล่านี้” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

7. การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน

เนื่องด้วยภาคเอกชนมีการจัดประชุมระหว่างประเทศ อันเกิดจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมากขึ้น และยังมีการจัดนิทรรศการระหว่างประเทศบ่อยครั้ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในฐานะเป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรม มีโรงแรมและสถานที่อำนวยความสะดวกเพียงพอ จึงควรได้รับการส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการจัดประชุม นิทรรศการ และการลงทุนทางด้านของการท่องเที่ยว สอดคล้องกับนโยบายของชาติที่มีการส่งเสริมการลงทุน และอุตสาหกรรม MICE อีกทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยายังเคยได้รับการคัดเลือกจากประเทศไทยเพื่อเสนอตัวเป็นเจ้าภาพจัดงาน World Expo 2020 จึงแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในระดับสากล ทั้งนี้ควรมีการส่งเสริมการประชุมสัมมนาของภาคอุตสาหกรรมภายในประเทศด้วย เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการจัดประชุมสัมมนาอย่างต่อเนื่อง “ในการเสนอชื่อเพื่อเป็นเจ้าภาพการจัดนิทรรศการระดับโลก World Expo 2020 ประเทศไทยมีการคัดเลือกเมืองสำคัญของประเทศเพื่อใช้เป็นสถานที่จัดงานในนามประเทศไทย ปรากฏว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับการคัดเลือก แสดงให้เห็นถึงความพร้อมในพื้นที่และการให้บริการ” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ ที่ระบุเพิ่มเติมว่า “ในแต่ละปีกลุ่มภาคเอกชนจะมีการประชุมสัมมนากัน หากเราสร้างกิจกรรมและรูปแบบที่ชัดเจนเพื่อรองรับการจัดประชุมสัมมนาในประเทศ จะส่งผลให้มีภาคเอกชนสนใจจำนวนมาก เนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก แต่ต้องวางกิจกรรมให้มีความน่าสนใจด้วย”

ในการเป็นศูนย์กลางของอาเซียนนั้น วัฒนธรรมนับว่าเป็นสิ่งเชื่อมโยงสำคัญ เนื่องจากในกลุ่มภูมิภาคอาเซียนมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกัน โดยเฉพาะพื้นที่แหลมมลายู มีอาณาจักรสำคัญ ประกอบด้วย พุนาน ขอม อยุธยา ศรีวิชัย ล้านนา ล้านช้าง ซึ่งอาณาจักรสำคัญเหล่านี้มีพื้นที่เกี่ยวข้องกับอาณาเขตของประเทศไทยในปัจจุบันทั้งสิ้น จึงเป็นโอกาสอันดีที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะกำหนดตำแหน่งและนโยบายเพื่อเป็นสถานที่รวบรวมประวัติศาสตร์ของชนชาติในกลุ่มอาเซียน อันจะส่งผลให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางร่วมในการศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ เกิดเป็นมิติใหม่ทางการท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียนจะให้ความสนใจมากขึ้นด้วย “ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ของอยุธยา และอาณาจักรบรรพบุรุษของเพื่อนบ้าน เกี่ยวข้องกันทั้งสิ้น และเป็นที่น่ายินดีที่ ประเทศไทยมีพื้นที่อาณาจักร

สำคัญอยู่ในประเทศจำนวนมาก จนมาถึงสมัยอยุธยา ก็เป็นศูนย์กลางการปกครองไปจนถึงลาว กัมพูชา ส่วนหนึ่งของจีน และมาเลเซียจนถึงสิงคโปร์ ถ้าอยุธยาจะรวบรวมประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวก็ควรจะรวบรวมเป็นประวัติศาสตร์ในกลุ่มอาเซียนเลย เพื่อเราจะได้สร้างจุดสนใจทางการท่องเที่ยวได้” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

8. การส่งเสริมศักยภาพภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่ง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกล่าวถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมองการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยว พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจว่าการท่องเที่ยวเป็นบทบาทสำคัญในการส่งเสริมรายได้ของประชาชนและกระตุ้นเศรษฐกิจ แต่ประชาชนจำนวนไม่น้อยที่ขาดความรู้ความเข้าใจว่าการปฏิบัติตนในฐานะเจ้าบ้านนั้นควรทำเช่นไร เพราะประชาชนในท้องถิ่นยังขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะทางการท่องเที่ยว หน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะเข้ามาให้ความรู้เรื่องการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้กับประชาชน สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม นั้น เป็นไปด้วยความยากลำบากในช่วงแรก เนื่องจากประชาชนไม่เข้าใจว่าจะได้รับประโยชน์โดยอ้อมอย่างไร เพราะทางตรงประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยว จึงขาดความเข้าใจในส่วนนี้ แต่ถ้าประชาชนเข้าใจว่าการท่องเที่ยวส่งผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกันก็จะพัฒนาการท่องเที่ยวง่ายขึ้น หน่วยงานรัฐควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ประชาชน”

หากจะทำให้ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ทางการท่องเที่ยวสิ่งสำคัญ คือ การสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่หน่วยงานภาครัฐได้สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง มีการจัดอันดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ การพัฒนาความรู้ผู้ผลิตอย่างต่อเนื่อง โดยจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีผลิตภัณฑ์ OTOP ขึ้นชื่อได้รับมาตรฐาน 3-5 ดาวจำนวนมาก แต่ยังไม่สามารถหาช่องทางเพื่อให้เป็นช่องทางทางการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะพบว่าหากมาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้วนักท่องเที่ยวจะนึกถึงโรตีสายไหมเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้เพื่อเป็นการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนจึงควรมีการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การเป็นของฝากทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้เกิดความหลากหลาย มีคุณภาพ บรรจุภัณฑ์ได้มาตรฐาน เก็บได้อย่างยาวนานและมีคุณค่า แม้กระทั่งโรตีสายไหม แม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับแต่ก็ยังขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สามารถเก็บไว้หลายวันได้ ข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ ระบุว่า “อยุธยามีผลิตภัณฑ์ชุมชนระดับ 5 ดาว กว่า 27 ผลิตภัณฑ์ ระดับ 3-4 ดาว อีกกว่า 100 ผลิตภัณฑ์ แต่คนไม่รู้จักน้อย คนจะรู้จักแต่โรตีสายไหม ซึ่งก็ยังพบปัญหาอยู่ว่า

เก็บไว้หลายวันไม่ได้ ส่งไปรษณีย์ 3 วันก็เสียแล้ว ต้องพัฒนาให้ชุมชนสร้างผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจขึ้นมาเพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนก็จะเกิดการกระจายรายได้”

เมื่อมีกระบวนการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแล้ว ย่อมส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมาก เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวและชุมชน อีกทั้งเป็นยุคเทคโนโลยีแห่งการสื่อสารและสิ่งอำนวยความสะดวกส่งผลให้วิถีชีวิตและรูปแบบในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนทำให้เอกลักษณ์ของชุมชนค่อย ๆ เลือนหายไป ยกตัวอย่างเช่น การปรับปรุงบ้านที่อยู่อาศัยเป็นแบบสมัยใหม่ ไม่หลงเหลือเอกลักษณ์ของอยุธยา หรือการละทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนจนเลือนหายไป ในที่สุดสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการปกป้องให้มีการเก็บรักษา โดยให้ชุมชนมีความเข้าใจข้อดี ข้อเสียของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันของชุมชน ให้ชุมชนคงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองไว้ “เดี๋ยวนี้วัฒนธรรมเปลี่ยนไปหมด การก่อสร้างบ้านก็เปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบสมัยใหม่ ภูมิปัญญาก็ถูกละทิ้งไปหมด เพราะมีความสมัยใหม่เข้ามา” จากความตอหนหนึ่งของ การสัมภาษณ์ สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “ชุมชนต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลงว่ามีผลกระทบประการใด เมื่อเข้าใจแล้วก็จะรู้ว่าอะไรควรเปลี่ยนอะไรไม่ควรเปลี่ยน คือ บางอย่างเปลี่ยนแล้วก็เกิดความเสียหายกับชุมชนในระยะยาว”

9. การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

ในการเดินทางท่องเที่ยวทุกแห่งความปลอดภัยจากการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด เนื่องจากจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความไว้วางใจในการท่องเที่ยวนั้น ๆ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาก็มีมาตรการดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ทั้งระบบไฟส่องสว่าง ระบบกล้องวงจร และการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อย แต่ก็ยังมีเหตุอาชญากรรมอยู่บ้าง จึงเห็นควรให้มีการพัฒนาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกล้องวงจรปิดให้ครอบคลุมพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวตลอดทั้งเส้นทางท่องเที่ยวในการติดตามและเป็นหลักฐานเมื่อเกิดเหตุการณ์กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งระบบการตรวจตราของเจ้าหน้าที่โดยแบ่งเป็น 2 หน่วยงาน คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยว แต่ยังพบว่า ยังมีจุดอ่อนแหลมในการก่อเหตุกับนักท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งจึงเสนอให้มีการจัดโครงการอาสาสมัครชุมชนเพิ่มมากขึ้น เพื่อช่วยเหลือให้คำแนะนำและป้องกันเหตุ ทั้งนี้โครงการดังกล่าวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดอยู่อย่างต่อเนื่องในระดับหนึ่งแล้ว “ระบบการป้องกันเหตุของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีอยู่ระดับหนึ่ง แต่ก็ยังเห็นนักท่องเที่ยวเดินทางในเวลาากลางคืนหรือเดินทางท่องเที่ยวคนเดียว จึงควรติดตั้งระบบกล้องวงจรปิดให้ทั่วทั้งพื้นที่ แม้ว่าจะป้องกันเหตุไม่ได้ทั้งหมด แต่ก็ยังสร้างความมั่นใจกับนักท่องเที่ยว

และเป็นหลักฐานติดตามตัวผู้ก่อเหตุมาดำเนินการได้โดยง่าย” จากความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์

ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ทั้งปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและการเอาเปรียบของผู้ประกอบการส่วนหนึ่ง จึงได้จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวขึ้นมาเพื่อนำร่องให้บริการนักท่องเที่ยวจำนวน 3 พื้นที่ ประกอบด้วย สถานีรถไฟอยุธยา วัดมหาธาตุ และวัดพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการจำนวนมาก โดยยังเห็นว่า ควรเพิ่มศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวให้กระจายทั่วพื้นที่ท่องเที่ยวและจัดสร้างศูนย์ที่เป็นมาตรฐาน มีความเหมาะสมกับพื้นที่ “ศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเป็นการแก้ปัญหาการท่องเที่ยวของอยุธยาได้ระดับหนึ่ง เบื้องต้นเป็นการนำร่อง 3 พื้นที่ คือ สถานีรถไฟ วัดมหาธาตุ วัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นศูนย์ชั่วคราวอนาคตจะมีการเพิ่มศูนย์อีก แต่ยังคงขาดเจ้าหน้าที่พอสมควรและต้องพัฒนาศูนย์ให้ได้มาตรฐานมากขึ้น” จากความต่อนหนึ่งของการสัมภาษณ์

10. การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว

พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นแหล่งมรดกโลกท่ามกลางชุมชน โดยเป็นพื้นที่ชุมชนสำคัญของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งรกรากเรื่อยมาตั้งแต่รัตนโกสินทร์ตอนต้น ภายหลักรวมศิลปกรรมเข้ามาบูรณะโบราณสถานราวปี พ.ศ. 2500 จึงส่งผลให้การบริหารจัดการพื้นที่เป็นไปด้วยเงื่อนไขหลายประการ เนื่องจากมีชุมชนตั้งอยู่ในเขตโบราณสถานด้วย จนกลายเป็นปัญหาการรुक้าโบราณสถานในปัจจุบัน จนอาจจะถูกถอดถอนจากการเป็นมรดกโลกได้ ขณะที่ชุมชนก็มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงแม้ความแออัดในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเนื่องจากต้องสัญจรร่วมกับประชาชนในท้องที่ด้วย ตลอดจนการบริหารจัดการพื้นที่มีความซ้ำซ้อนของหน่วยงานราชการ โดยแต่ละหน่วยงานมีภารกิจที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้การดูแลพื้นที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยเหตุนี้เอง หลายหน่วยงานจึงได้มีการนำเสนอเพื่อให้ออกแบบและจัดทำผังเมืองในแหล่งมรดกวัฒนธรรม มีการบังคับใช้กฎหมายควบคุมพื้นที่ เช่น การต่อเติมอาคารที่อยู่อาศัย การก่อสร้างที่บดบังภูมิทัศน์ และการเวนคืนพื้นที่ มรดกวัฒนธรรมสำคัญ เป็นต้น เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แก้ปัญหาการบุกรุกโบราณสถานได้ “ปัญหาของอยุธยาคือพื้นที่ในเกาะเมืองเป็นแหล่งชุมชน อยู่อาศัยกันมายาวนาน จนภายหลังหน่วยงานเข้าไปพัฒนาได้ยากมาก เนื่องจากชุมชนอยู่มาดั้งเดิมแล้ว อีกทั้งแต่ละหน่วยงานก็มีภารกิจแตกต่างกัน จึงส่งผลให้เกิดการจัดการพื้นที่พอสมควร

กรมศิลปากรได้เคยมีแผนแม่บทเพื่อให้ทุกหน่วยงานใช้ร่วมกัน ตอนนี้นำกำลังจะจัดทำขึ้นมาใหม่ เพราะแผนเดิมสิ้นสุดไปราวปี พ.ศ. 2544” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์

นอกจากปัญหาการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแล้ว การพัฒนาภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่โดยรอบ มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติทางบกเดินทางมาในเวลากลางวันอากาศร้อน หากมีการปลูกต้นไม้ใหญ่ให้ร่มรื่น จะทำให้เกิดความสวยงามและลดความร้อนจากการท่องเที่ยวลงได้บ้าง ตลอดจนสวนสาธารณะในพื้นที่เกาะเมือง ต้องมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจทั้งประชาชนและนักท่องเที่ยวสร้างความสวยงามและร่มรื่นทั่วทั้งเกาะเมือง รวมถึงการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ โดยจะเห็นว่าการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อชมวิถีชีวิตชาวอยุธยายังคงได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันสภาพบ้านเรือนมีการต่อเติมแบบสมัยใหม่ มีสิ่งก่อสร้างและสิ่งบดบังทัศนียภาพริมน้ำจากบ้านเรือนของประชาชน จึงควรพัฒนาภูมิทัศน์โดยการออกเป็นกฎหมายหรือสร้างความร่วมมือในการต่อบ้าน ที่อยู่อาศัยตามรูปแบบเชิงอนุรักษ์ มีการพัฒนาพื้นที่ว่างเปล่าเป็นส่วนสาธารณะริมน้ำ จัดแสดงสถาปัตยกรรมของอยุธยาเพื่อสร้างความสวยงามริมน้ำ “จะเห็นได้ว่าเมื่อมาเที่ยวอยุธยา อากาศร้อนมาก เพราะต้นไม้ไม่ค่อยมีมากนัก จึงควรเพิ่มความร่มรื่นในแหล่งท่องเที่ยว สวนสาธารณะก็เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจสำคัญเช่นกัน” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ขณะที่ข้อมูลสนับสนุนจากการสัมภาษณ์ระบุว่า “วิถีชีวิตริมน้ำของชาวอยุธยาเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ เราจึงต้องหาทางอนุรักษ์ว่าทำอย่างไร จะรักษาความมีเสน่ห์จากบ้านทรงไทยหรือวิถีชีวิตริมน้ำไว้ได้บ้าง”

ทั้งนี้ เมื่อแหล่งท่องเที่ยวมีภูมิทัศน์ที่สวยงามแล้ว การท่องเที่ยวในยามค่ำคืน โดยการชมความงดงามของโบราณสถานในจังหวัด เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะต้องได้รับการส่งเสริมอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวยามค่ำคืน เกิดการพักผ่อนโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องมีการประดับไฟโบราณสถานสำคัญทุกแห่ง เพื่อสร้างแรงจูงใจในการชมความงดงามของโบราณสถาน เป็นบรรยากาศอีกมิติหนึ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ระบุว่า “ที่ผ่านมามีการเปิดไฟโบราณสถานแต่ก็ประสบปัญหาเรื่องของภาระค่าไฟฟ้า ในส่วนนี้ต้องมีการตกลงกันใหม่และพูดคุยกันให้ชัดเจน เพราะนักท่องเที่ยวก็เรียกร้องให้มีการจัดแสงสีโบราณสถานให้มีความสวยงาม จะได้ท่องเที่ยวในเวลากลางคืนได้” ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ ที่ระบุว่า “ถ้ามีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในเวลากลางคืนแล้ว การประดับไฟโบราณสถานก็ต้องทำ เพื่อให้อยุธยามีชีวิตในเวลากลางคืน ไม่อย่างนั้นนักท่องเที่ยวก็ไม่มีที่เที่ยวและไม่อยากนอนค้างที่อยุธยา”

11. การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอแนะการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ตามแนวโน้มการท่องเที่ยวในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวโดยการปั่นจักรยานได้รับความนิยมอย่างสูง หน่วยงานต่าง ๆ ได้มีการพัฒนาเส้นทางจักรยานเพื่อให้เกิดความปลอดภัย จากอุบัติเหตุ ในเกาะพระนครศรีอยุธยา มีร้านให้เช่าจักรยานให้บริการและนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มชาวต่างชาตินิยมการปั่นจักรยานมากกว่าการเดินทางท่องเที่ยวโดยรถ การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีนโยบายการพัฒนาเส้นทางจักรยานหลาย เส้นทาง เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น จึงเห็นควรกำหนดไว้เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ “นักท่องเที่ยวนิยมการปั่นจักรยานมากขึ้น เมื่อก่อนมีเพียงชาวต่างชาติ ตอนนี้องค์คนไทยก็นิยมเช่นกัน จึงถือเป็นแนวโน้มใหม่ในการท่องเที่ยวของอยุธยา” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ ที่ระบุว่า “ได้มีการของบประมาณเพื่อพัฒนาเส้นทางจักรยานในพื้นที่ โดยแบ่งเป็นเส้นทางต่าง ๆ ตั้งใจว่าต้องมีการสนับสนุนงบประมาณทุกปีเพื่อจัดทำเส้นทางให้เชื่อมโยงกันทุกเส้นทาง” ทั้งนี้การสัญจรทางถนนในเวลากลางคืนผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการเพิ่มไฟส่องสว่างตลอดเส้นทาง ถนนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะภายในเกาะพระนครศรีอยุธยาบางจุดนั้น เป็นที่ลุ่มเสี่ยงต่อความปลอดภัย ทั้งจากเหตุอาชญากรรมและอุบัติเหตุจากรถยนต์ ตลอดจนเส้นทางหลักในการเข้าออกจากแหล่งท่องเที่ยว ควรเพิ่มไฟส่องสว่างอย่างทั่วถึง ในการนี้การออกแบบไฟส่องสว่างไม่ควรมีความสูงเกินโบราณสถาน เพราะเป็นการบดบังทัศนียภาพ ควรมีการออกกฎหมายควบคุมความสูงของสิ่งปลูกสร้างในภาพรวมทั้งหมด “นักท่องเที่ยวบางทีก็ไม่ได้คิดว่า ในพื้นที่จะมีอันตรายอะไร เพราะเชื่อเรื่องความปลอดภัย เราจึงต้องเพิ่มไฟส่องสว่างเพื่อไม่ให้กลายเป็นที่มืดและเปลี่ยวมองเห็นภูมิทัศน์ระยะไกลชัดเจนให้ทั่วทั้งเกาะเมือง” จากความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ สอดคล้องกับข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ระบุว่า “เห็นเสาไฟสูงกว่ายอดเจดีย์แล้วรู้สึกไม่สบายใจ เพราะเจดีย์นี้เป็นเครื่องบูชา เป็นของสูงค่า เป็นความสวยงาม นักท่องเที่ยวมาถ่ายภาพ ถ้าติดเสาไฟก็ดูเสียความเป็นมรดกโลกไปหมด ตอนนี้อยู่มีบางแห่งที่เสาไฟสูงมาก อยากให้ออกแบบให้เหมาะสมเพราะพื้นที่ของเราพิเศษกว่าพื้นที่ถนนทั่วไป” อีกประการหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคคือ การจำกัดสิ่งปฏิญูลในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากเกาะพระนครศรีอยุธยามีชุมชนอาศัยอยู่หนาแน่น จึงก่อให้เกิดน้ำเสียที่ต้องได้รับการบำบัดก่อนปล่อยคืนธรรมชาติและสิ่งปฏิญูล ขยะต่าง ๆ จากการอยู่อาศัยของชุมชน โดยในพื้นที่มีหน่วยงานท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานรัฐอื่น ๆ จึงเห็นควรให้มีการจัดระบบกำจัดน้ำเสียอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดแก้ไขปัญหาขยะและสิ่งปฏิญูลในพื้นที่ ไม่ให้เป็นมลพิษในแหล่งโบราณสถาน

คลองโบราณ และภูมิทัศน์โดยรอบ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตอนหนึ่งกล่าวถึงปัญหาขยะว่า “อยากให้คนในชุมชนได้ช่วยกันรักษาความสะอาด เพราะบ้านเราเป็นเมืองท่องเที่ยว บางทีเห็นขยะข้างถนนเยอะมาก”

12. การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร

การจัดระเบียบทางเท้าและวางแผนการจราจรในพื้นที่เกาะพระนครศรีอยุธยา นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง เนื่องจากในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมีการรुक้าพื้นที่ทางเท้าตั้งร้านค้า แผงลอย นักท่องเที่ยวไม่สามารถสัญจรได้อย่างสะดวก อีกทั้งระบบการจราจรในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ มีความหนาแน่น จึงควรจัดระเบียบการจราจรให้รถเดินทางเดียวเพื่อป้องกันปัญหาการจราจรติดขัด และเห็นควรให้เปิดเส้นทางศูนย์กลางของอุทยานประวัติศาสตร์ภายในเกาะเมือง เพื่อเป็นเส้นทางสำหรับเดินชมหรือปั่นจักรยานเพื่อชมโบราณสถานโดยปราศจากรถยนต์ และอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมโดยการจัดตารางสำหรับนักท่องเที่ยวชมโบราณสถานตามเส้นทางท่องเที่ยวที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งนักท่องเที่ยวก็จะลดการใช้รถส่วนตัวเดินทางท่องเที่ยว แก้ปัญหาที่จอดรถและมลพิษได้ การใช้รถรางชมโบราณสถานจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวได้สะดวกมากขึ้น ความตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ ระบุว่า “การแก้ปัญหาการจราจรในจังหวัดคือ การจัดทำตารางบริการให้กับนักท่องเที่ยว เพราะในปัจจุบันนี้มีเพียงรถตุ๊กตุ๊ก และรถรอบเมือง ที่ต้องใช้บริการร่วมกับประชาชนในพื้นที่ ไม่ใช่เพื่อการท่องเที่ยวโดยตรง” นอกจากนี้ยังมีข้อมูลสนับสนุนจากการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “หากมีบริการรถรางนำเที่ยว จะทำให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวครบทุกพื้นที่มากขึ้น โดยให้รถรางจัดเป็นรถประจำทาง มีตารางการเดินรถที่ชัดเจน วิ่งวนบนเส้นทางเป็นวงกลมกลับมายังจุดเดิมได้”

นอกจากนี้ การพัฒนาระบบขนส่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต คือ การสร้างเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยว โดยจัดรถประจำทางบริการจากสถานีรถไฟรางสิต ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีการเดินทางที่สะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เพราะในปัจจุบันนี้ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาโดยส่วนตัว จะใช้บริการรถไฟจากกรุงเทพฯ ที่ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการเดินทาง หรือนั่งรถประจำทางที่มีสถานีห่างไกลจากระบบเชื่อมโยงรถไฟฯ จึงเดินทางมายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่สะดวกเท่าที่ควร การที่รัฐบาลมีนโยบายสร้างรถไฟฟ้าน้ำลึกที่สถานีรางสิต จึงเป็นโอกาสอันดีที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะเพิ่มโอกาสทางการท่องเที่ยวโดยการจัดรถประจำทางที่มีมาตรฐานให้บริการในเส้นทางดังกล่าว “มองว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังมีโอกาสขยายตัวทางการท่องเที่ยวได้สูง เพราะรัฐบาลมีทั้งนโยบายรถไฟรางคู่นี้ที่ต้องผ่านอยุธยาแน่นอน และเส้นทางรถไฟฟ้าน้ำลึกที่สถานีรางสิต อยุธยาต้องคิดว่าจะคว้าโอกาสอะไรจากจุดนี้” จากความตอนหนึ่งของ

การสัมภาษณ์ สอดคล้องข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ระบุว่า “การพัฒนาการขนส่งไปยัง
 ชานเมืองเป็นโอกาสอันดีของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่ว่าจะเป็นรถไฟรางคู่หรือการสร้าง
 รถไฟฟ้ามาจนถึงเขตปทุมธานี”

ส่วนที่ 6 การสอบถามความคิดเห็นข้อมูลการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลความคิดเห็นข้อมูลการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนา
 ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 โดยขอความร่วมมือกับภาคเอกชน ผู้แทนชุมชน และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยว
 ในพื้นที่ ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น
 รวม 400 คน

การวิเคราะห์และการนำเสนอผลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอในรูปแบบตาราง
 และข้อความประกอบคำบรรยาย โดยแบ่งการนำเสนอเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยว
 ชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประชาชนในพื้นที่
 แหล่งท่องเที่ยว และภาคเอกชน

ตอนที่ 2 ผลวิเคราะห์การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมใน
 จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ 3 ผลวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัด
 พระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสอบถามปลายเปิด
 เป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการปรับปรุงและพัฒนา

จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาทำ
 การวิเคราะห์เป็นผลการวิจัย โดยนำเสนอเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภาคส่วน เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ผลปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภาคส่วน

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) นักท่องเที่ยว	140	35.00
2) ประชาชนในพื้นที่	130	32.50
3) ภาคเอกชน	130	32.50
รวม	400	100.00

จากตาราง 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 35 รองลงมา คือ ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 และภาคเอกชน จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 ตามลำดับ

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) ชาย	191	47.75
2) หญิง	209	52.25
รวม	400	100.00

จากตาราง 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 52.25 รองลงมา คือ เพศชาย จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 47.75 ตามลำดับ

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) อายุต่ำกว่า 25 ปี	91	22.75
2) อายุ 25-34 ปี	184	46.00
3) อายุ 35-44 ปี	73	18.25
4) อายุ 45-54 ปี	35	8.75
5) อายุ 55-64 ปี	14	3.50
6) อายุ 65 ปีขึ้นไป	3	0.75
รวม	400	100.00

จากตาราง 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุ 25-34 ปี จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 46 รองลงมา คือ อายุต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 22.75 และ อายุ 35-44 ปี จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.25 ตามลำดับ

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) โสด	239	59.75
2) สมรส	132	33.00
3) หม้าย/หย่าร้าง	29	7.25
รวม	400	100.00

จากตาราง 5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 59.75 รองลงมา คือ สถานภาพสมรส จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 33 และ สถานภาพหม้าย/หย่าร้าง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.25 ตามลำดับ

ตาราง 6 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการศึกษา

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	33	8.25
2) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	55	13.75
3) อนุปริญญา/ปวส.	42	10.50
4)ปริญญาตรี	205	51.25
5)ปริญญาโทขึ้นไป	65	16.25
รวม	400	100.00

จากตาราง 6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 51.25 รองลงมา คือ ปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 และมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.75 ตามลำดับ

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) นักเรียน/นักศึกษา	57	14.25
2) รับจ้าง	31	7.75
3) ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	150	37.50
4) เกษตรกร	3	0.75
5) แม่บ้าน/พ่อบ้าน	2	0.50
6) ข้าราชการ/พนักงานรัฐ	62	15.50
7) พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	95	23.75
รวม	400	100.00

จากตาราง 7 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมา คือ พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 และข้าราชการ/พนักงานรัฐ จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.50 ตามลำดับ

ตาราง 8 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) ต่ำกว่า 15,000 บาท	125	31.25
2) 15,001–30,000 บาท	176	44.00
3) 30,001–45,000 บาท	49	12.25
4) 45,001 บาทขึ้นไป	50	12.50
รวม	400	100.00

จากตาราง 8 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 15,001–30,000 บาท จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมา คือ ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 และ 45,001 บาทขึ้นไป จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำนวณค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย นักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว วัฒนธรรม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว ด้านรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 9 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ชื่อ	ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านมรดกวัฒนธรรม						
1	โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์	400	0	4.54	0.61	มากที่สุด
2	ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา	392	8	3.89	0.89	มาก
3	ศูนย์ศิลปาชีพ บางไทร	400	0	3.89	0.88	มาก
4	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา	391	9	3.82	0.94	มาก
5	ปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง	383	17	3.50	1.09	มาก
6	หมู่บ้านชาวต่างชาติ (โปรตุเกส ฮอลันดา ญี่ปุ่น)	393	7	3.35	1.00	ปานกลาง

ตาราง 9 (ต่อ)

ข้อ	ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
	ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม					
7	งานประจำปีเพื่อฉลองความเป็นมรดกโลก	400	0	4.31	0.88	มากที่สุด
8	ชมวิถีชีวิตชาวอยุธยาริมน้ำ	398	2	4.14	0.92	มาก
9	ประเพณีลอยกระทง	398	2	3.93	1.06	มาก
10	การจำลองพระราชพิธีคล้องช้าง	389	11	3.77	1.09	มาก
11	อาหารชาววัง อาหารพื้นบ้านแบบอยุธยา	393	7	3.75	1.05	มาก
12	ประเพณีสงกรานต์แบบโบราณ	387	13	3.73	1.10	มาก
13	ประเพณีแห่เทียนพรรษาทางน้ำ	389	11	3.72	1.10	มาก
14	งานไหว้ครูมวยไทย นายขนมต้ม	389	11	3.72	0.99	มาก
15	การจำลองพระราชพิธีแบบโบราณ	383	17	3.69	1.06	มาก
16	การสาธิตอาชีพที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร	396	4	3.67	0.96	มาก
17	การฟื้นฟูการแสดงโขนสมัยอยุธยา	389	11	3.60	1.02	มาก
18	ดนตรีไทยสมัยอยุธยา (วงเครื่องสาย ปี่พาทย์ มโหรี)	389	11	3.58	1.09	มาก
19	ประเพณีกวนข้าวทิพย์ก่อนเข้าพรรษา	386	14	3.51	1.15	มาก
20	การฟื้นฟูเพลงเรือ	383	17	3.45	1.06	มาก
	รวม			3.77	0.70	มาก

จากตาราง 9 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นภาพรวมว่ามีศักยภาพ อยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย 3.77) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ (มีค่าเฉลี่ย 4.54) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ งานประจำปีเพื่อฉลองความเป็นมรดกโลก (มีค่าเฉลี่ย 4.31) อยู่ในระดับมากที่สุด และการชมวิถีชีวิตชาวอยุธยาริมน้ำ (มีค่าเฉลี่ย 4.14) อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ การฟื้นฟูเพลงเรือ (มีค่าเฉลี่ย 3.45) อยู่ในระดับมาก และหมู่บ้านชาวต่างชาติ (โปรตุเกส ฮอลันดา ญี่ปุ่น) (มีค่าเฉลี่ย 3.35) อยู่ในระดับปานกลาง

สรุป: ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีศักยภาพดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวได้มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ งานประจำปีเพื่อฉลองความเป็นมรดกโลก และชมวิถีชีวิตชาวอยุธยาริมน้ำ ขณะที่การฟื้นฟูเพลงเรือ และหมู่บ้านชาวต่างชาติ (โปรตุเกส ฮอลันดา ญี่ปุ่น) เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

ตาราง 10 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
เชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อ	ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
1	การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว	400	0	4.36	0.83	มากที่สุด
2	การเดินทางโดยรถไฟ	397	3	3.81	0.99	มาก
3	การเดินทางโดยรถตุ๊กตุ๊กสามล้อในจังหวัด	396	4	3.77	1.02	มาก
4	การเดินทางโดยรถยนต์สาธารณะ	395	5	3.74	0.88	มาก
5	การเดินทางโดยรถประจำทาง บริษัท ขนส่ง จำกัด	396	4	3.62	0.98	มาก
6	การเดินทางโดยรถยนต์สองแถวในจังหวัด	396	4	3.53	1.11	มาก
รวม				3.80	0.70	มาก

จากตาราง 10 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นภาพรวมว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย 3.80) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว (มีค่าเฉลี่ย 4.36) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การเดินทางโดยรถไฟ (มีค่าเฉลี่ย 3.81) อยู่ในระดับมาก และการเดินทางโดยรถตุ๊กตุ๊กสามล้อในจังหวัด (มีค่าเฉลี่ย 3.77) อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ การเดินทางโดยรถประจำทาง บริษัท ขนส่ง จำกัด (มีค่าเฉลี่ย 3.62) อยู่ในระดับมาก และการเดินทางโดยรถยนต์สองแถวในจังหวัด (มีค่าเฉลี่ย 3.53) อยู่ในระดับมาก

สรุป: การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีศักยภาพให้นักท่องเที่ยวใช้ในการเดินทางมากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว การเดินทางโดยรถไฟ และการเดินทางโดยรถตุ๊กตุ๊กสามล้อในจังหวัด ขณะที่การเดินทางโดยรถประจำทาง บริษัท ขนส่ง จำกัด และการเดินทางโดยรถยนต์สองแถวในจังหวัด เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

ตาราง 11 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกใน
แหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อ	ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
1	ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (โรงแรม เกสต์เฮาส์ โฮมสเตย์)	397	3	4.09	0.87	มาก
2	แหล่งซื้อสินค้า ประเภท ศูนย์การค้า ร้านสะดวกซื้อ	400	0	4.06	0.79	มาก
3	ร้านอาหารในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว	400	0	3.97	0.81	มาก
4	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	399	1	3.89	1.02	มาก
5	การบริการห้องน้ำสาธารณะ	399	1	3.23	1.22	มาก
รวม				3.85	0.70	มาก

จากตาราง 11 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นภาพรวมว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย 3.85) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.09) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ แหล่งซื้อสินค้า ประเภทศูนย์การค้า ร้านสะดวกซื้อ (มีค่าเฉลี่ย 4.06) อยู่ในระดับมาก และร้านอาหารในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 3.97) อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 3.89) อยู่ในระดับมาก และการบริการห้องน้ำสาธารณะ (มีค่าเฉลี่ย 3.23) อยู่ในระดับมาก

สรุป: สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีศักยภาพในการบริการนักท่องเที่ยวมากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว แหล่งซื้อสินค้า ประเภท ศูนย์การค้า ร้านสะดวกซื้อ และร้านอาหารในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ขณะที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และการบริการห้องน้ำสาธารณะ เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

ตาราง 12 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง
มรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อ	ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
1	กิจกรรมขับรถส่วนตัวไหว้พระชมโบราณสถาน	400	0	4.26	0.82	มากที่สุด
2	กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ ล่องเรือชมวิถีชีวิต	400	0	4.23	0.73	มากที่สุด
3	กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางประวัติศาสตร์	400	0	4.17	0.77	มาก
4	กิจกรรมนั่งช้าง ชมโบราณสถาน	398	2	4.11	0.99	มาก
5	กิจกรรมนั่งสามล้อตุ๊กตุ๊ก ชมโบราณสถาน	396	4	4.04	0.88	มาก
6	กิจกรรมนั่งสามล้อปั่น ชมโบราณสถาน	398	2	4.04	0.87	มาก
7	กิจกรรมนั่งรถม้า ชมโบราณสถาน	390	10	3.80	1.14	มาก
รวม				4.10	0.66	มาก

จากตาราง 12 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นภาพรวมว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย 4.10) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ กิจกรรมขับรถส่วนตัวไหว้พระชมโบราณสถาน (มีค่าเฉลี่ย 4.26) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ ล่องเรือชมวิถีชีวิต (มีค่าเฉลี่ย 4.23) อยู่ในระดับมากที่สุด และกิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางประวัติศาสตร์ (มีค่าเฉลี่ย 4.17) อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ กิจกรรมนั่งสามล้อปั่นชมโบราณสถาน (มีค่าเฉลี่ย 4.04) อยู่ในระดับมาก และกิจกรรมนั่งรถม้า ชมโบราณสถาน (มีค่าเฉลี่ย 3.80) อยู่ในระดับมาก

สรุป: กิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวมากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย กิจกรรมขับรถส่วนตัวไหว้พระชมโบราณสถาน กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ ล่องเรือชมวิถีชีวิต และกิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางประวัติศาสตร์ ขณะที่กิจกรรมนั่งสามล้อปั่นชมโบราณสถานและ กิจกรรมนั่งรถม้า ชมโบราณสถาน เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

ตาราง 13 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อ
การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อ	ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
1	สัญญาณมือถือ	400	0	4.15	0.83	มาก
2	ไฟฟ้า	398	2	4.14	0.83	มาก
3	น้ำประปา	398	2	4.09	0.84	มาก
4	ด้านการเงิน (ธนาคาร ATM การแลกเปลี่ยนเงิน)	398	2	3.98	0.86	มาก
5	ป้ายประชาสัมพันธ์ (ป้ายบอกทางให้ข้อมูล)	400	0	3.92	0.99	มาก
6	ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว	398	2	3.78	1.05	มาก
7	สาธารณสุข	390	10	3.65	1.07	มาก
8	เสียงตามสายในแหล่งท่องเที่ยว	395	5	3.61	1.08	มาก
รวม				3.91	0.78	มาก

จากตาราง 13 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นภาพรวมว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย 3.91) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สัญญาณมือถือ (มีค่าเฉลี่ย 4.15) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ระบบไฟฟ้า (มีค่าเฉลี่ย 4.14) อยู่ในระดับมาก และน้ำประปา (มีค่าเฉลี่ย 4.09) อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านสาธารณสุข (มีค่าเฉลี่ย 3.65) อยู่ในระดับมาก และเสียงตามสายในแหล่งท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 3.80) อยู่ในระดับมาก

สรุป: สาธารณูปโภคพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีศักยภาพในการให้บริการนักท่องเที่ยวมากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย สัญญาณมือถือ ระบบไฟฟ้า และน้ำประปา ขณะที่ด้านสาธารณสุข และเสียงตามสายในแหล่งท่องเที่ยว เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

ตาราง 14 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านรูปแบบการส่งเสริม
การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อ	ด้านรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
1	แพ็คเกจท่องเที่ยว	395	5	4.03	0.88	มาก
2	แพ็คเกจท่องเที่ยวมารถ กลับเรือ (กรุงเทพ-อยุธยา)	395	5	3.97	0.82	มาก
3	โครงการบริการรถท่องเที่ยวโดย ชมสมก.	395	5	3.93	0.76	มาก
รวม				3.97	0.72	มาก

จากตาราง 14 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นภาพรวมว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย 3.97) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้บริการแพ็คเกจท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.03) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ แพ็คเกจท่องเที่ยวมารถ กลับเรือ (กรุงเทพ-อยุธยา) (มีค่าเฉลี่ย 3.97) อยู่ในระดับมาก และโครงการบริการรถท่องเที่ยวโดย ชมสมก. (มีค่าเฉลี่ย 3.93) อยู่ในระดับมาก

สรุป: รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีศักยภาพเหมาะสมต่อการให้บริการท่องเที่ยวมากที่สุด 2 อันดับแรก ประกอบด้วย การให้บริการแพ็คเกจท่องเที่ยว และแพ็คเกจท่องเที่ยวมารถ กลับเรือ ขณะที่โครงการบริการรถท่องเที่ยวโดย ชมสมก. เป็นอันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำนวณค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ ต่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านเอกลักษณ์ความโดดเด่น ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ ด้านการส่งเสริมการตลาดเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ด้านการยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคม และด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 15 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านเอกลักษณ์ความโดดเด่นของ
การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อ	ด้านเอกลักษณ์ความโดดเด่น	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
1	เป็นอดีตราชธานีของชาติที่มีความเจริญรุ่งเรือง	400	0	4.52	0.62	มากที่สุด
2	เป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ	400	0	4.47	0.60	มากที่สุด
3	เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญระดับโลก	400	0	4.43	0.66	มากที่สุด
4	มีประวัติศาสตร์ศิลปะที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น	400	0	4.40	0.65	มากที่สุด
5	เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชาติ	400	0	4.39	0.70	มากที่สุด
6	เป็นแบบอย่างกันอยู่ร่วมกันของชุมชนหลายศาสนา	400	0	4.16	0.75	มาก
รวม				4.39	0.53	มากที่สุด

จากตาราง 15 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านเอกลักษณ์ความโดดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ย 4.39) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การเป็นอดีตราชธานีของชาติที่มีความเจริญรุ่งเรือง (มีค่าเฉลี่ย 4.52) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การเป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ (มีค่าเฉลี่ย 4.47) อยู่ในระดับมากที่สุด และการเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญระดับโลก (มีค่าเฉลี่ย 4.43) อยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชาติ (มีค่าเฉลี่ย 4.39) อยู่ในระดับมากที่สุด และการเป็นแบบอย่างกันอยู่ร่วมกันของชุมชนหลายศาสนา (มีค่าเฉลี่ย 4.16) อยู่ในระดับมาก

สรุป: เอกลักษณ์ความโดดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การเป็นอดีตราชธานีของชาติที่มีความเจริญรุ่งเรือง การเป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ และการเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญระดับโลก ขณะที่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชาติ และการเป็นแบบอย่างกันอยู่ร่วมกันของชุมชนหลายศาสนา เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังคงมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

ตาราง 16 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิง
มรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ย		S.D.	ระดับความคิดเห็น	
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
1	แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนานาชาติ	400	0	4.45	0.65	มากที่สุด
2	เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ	400	0	4.33	0.67	มากที่สุด
3	ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและ หลากหลายศาสนา	400	0	4.22	0.71	มากที่สุด
4	การท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ในเฉพาะอำเภอพระนครศรีอยุธยา	398	2	4.13	0.76	มาก
5	มีความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยว	400	0	4.07	0.78	มาก
6	มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวเพื่อนบ้านเพิ่มมากขึ้น จากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	397	3	4.03	0.87	มาก
7	กระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงกระทบวิถีชีวิตชุมชน ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป	400	0	3.99	0.92	มาก
8	มีโอกาพัฒนาและฟื้นฟูกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่	393	7	3.97	0.79	มาก
9	นักท่องเที่ยวไม่ค้างคืน เพราะไม่มีกิจกรรมดึงดูด การท่องเที่ยวในเวลากลางคืน	394	6	3.96	0.93	มาก
10	ภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม	397	3	3.94	0.93	มาก
11	มีโอกาพัฒนาระบบขนส่งทางรถไฟ จากนโยบาย ของรัฐบาล	394	6	3.93	0.85	มาก
12	ประชาชนในพื้นที่ มีทักษะการสื่อสารภาษา ต่างประเทศน้อย	395	5	3.90	0.84	มาก
13	การชะลอตัวของสภาพเศรษฐกิจโลก เป็นอุปสรรค ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว	397	3	3.89	0.81	มาก
14	รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว หลักของชาติ	392	8	3.88	0.81	มาก
15	มีการบริหารงานแบบทับซ้อนพื้นที่จึงประสบปัญหา ในการพัฒนาการท่องเที่ยว	396	4	3.88	0.78	มาก
16	การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจประเทศไทยน้อยลง	394	6	3.81	0.94	มาก
17	การวางผังเมืองที่ขาดประสิทธิภาพ	389	11	3.80	0.90	มาก
18	การคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยว ขาดความเชื่อมโยง และราคาที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน	395	5	3.78	0.98	มาก
19	ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาในแต่ละหน่วยงาน ขาด ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว	387	13	3.78	0.89	มาก
20	มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามา สนับสนุนต่อเนื่อง	374	16	3.65	0.93	มาก
รวม				3.97	0.72	มาก

จากตาราง 16 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย 3.97) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนานาชาติ (มีค่าเฉลี่ย 4.45) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ (มีค่าเฉลี่ย 4.33) อยู่ในระดับมากที่สุด และประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา (มีค่าเฉลี่ย 4.22) อยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาในแต่ละหน่วยงาน ขาดความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 3.78) อยู่ในระดับมาก และการมีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง (มีค่าเฉลี่ย 3.65) อยู่ในระดับมาก

สรุป: สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนานาชาติ การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ และประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา ขณะที่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาในแต่ละหน่วยงาน ขาดความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว และมีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังคงมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

ตาราง 17 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อ	ด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
1	ฟื้นฟูคู คลองโบราณในเกาะเมืองให้สวยงาม	400	0	4.43	0.75	มากที่สุด
2	พัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เป็นมาตรฐานระดับโลก	399	1	4.38	0.76	มากที่สุด
3	รวบรวมความรู้พระราชพิธี ประเพณีและวิถีชีวิตอยุธยา	400	0	4.36	0.67	มากที่สุด
4	อนุรักษ์สถาปัตยกรรมของศาสนสถานสำคัญ	399	1	4.32	0.81	มากที่สุด
5	สาธิตอาหารและขนมไทยโบราณแบบอยุธยา	400	0	4.32	0.72	มากที่สุด
6	ฟื้นฟูย่านการค้าโบราณ ย่านตลาดเก่าในสมัยอยุธยา	400	0	4.31	0.77	มากที่สุด
7	จัดการความเสี่ยงน้ำท่วมโบราณสถาน	400	0	4.28	0.84	มากที่สุด
8	อนุรักษ์ความดั้งเดิมของชุมชน	400	0	4.26	0.85	มากที่สุด
9	ส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวอยุธยามากกว่า 1 วัน	397	3	4.26	0.82	มากที่สุด
10	ฟื้นฟูการสัญจรทางน้ำในคู คลองของเกาะเมือง	398	2	4.26	0.90	มากที่สุด
11	ส่งเสริมการฝึกมวยไทยอยุธยา เพื่อการท่องเที่ยว	400	0	4.24	0.73	มากที่สุด

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อ	ด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
12	การจัดงานสัปดาห์ช้างไทย ช้างภูซาคติ ภูราชธานี	400	0	4.22	0.86	มากที่สุด
13	จัดงานประจำปี เพื่อฉลองการสถาปนาอยุธยา	400	0	4.21	0.83	มากที่สุด
14	จัดตลาดย้อนยุคพร้อมชมการแสดงยามค่ำ	400	0	4.20	0.84	มาก
15	จัดเส้นทางท่องเที่ยวชมรถ กลั๊บบรีล (กรุงเทพ-อยุธยา)	398	2	4.17	0.90	มาก
16	ให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมปลูกข้าวร่วมกับชาวนา	399	1	4.10	0.91	มาก
17	จัดเทศกาลดนตรีไทยสมัยอยุธยา	400	0	4.06	0.95	มาก
รวม				4.26	0.63	มากที่สุด

จากตาราง 17 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ย 4.26) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การฟื้นฟูคู คลองโบราณในเกาะเมืองให้สวยงาม (มีค่าเฉลี่ย 4.43) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เป็นมาตรฐานระดับโลก (มีค่าเฉลี่ย 4.38) อยู่ในระดับมากที่สุด และการรวบรวมความรู้พระราชพิธี ประเพณีและวิถีชีวิตอยุธยา (มีค่าเฉลี่ย 4.36) อยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ ผู้ให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมปลูกข้าวร่วมกับชาวนา (มีค่าเฉลี่ย 4.10) อยู่ในระดับมาก และจัดเทศกาลดนตรีไทยสมัยอยุธยา (มีค่าเฉลี่ย 4.06) อยู่ในระดับมาก

สรุป: การส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การฟื้นฟูคู คลองโบราณในเกาะเมืองให้สวยงาม การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เป็นมาตรฐานระดับโลก และการรวบรวมความรู้พระราชพิธี ประเพณี และวิถีชีวิตอยุธยา ขณะที่การให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมปลูกข้าวร่วมกับชาวนา และการจัดเทศกาลดนตรีไทยสมัยอยุธยา เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

ตาราง 18 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการพัฒนาคุณภาพ สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อ	ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
1	พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว	399	1	4.40	0.68	มากที่สุด
2	แก้ไขปัญหาเออาร์ดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว	399	1	4.37	0.73	มากที่สุด
3	ให้ความรู้ด้านภาษาต่างประเทศกับผู้ประกอบการ	399	1	4.33	0.67	มากที่สุด
4	สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	399	1	4.31	0.77	มากที่สุด
5	พัฒนาป้ายประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลการท่องเที่ยว	399	1	4.30	0.68	มากที่สุด
6	พัฒนาศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัด	399	1	4.26	0.65	มากที่สุด
รวม				4.33	0.56	มากที่สุด

จากตาราง 18 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ย 4.33) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.40) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การแก้ไขปัญหาเออาร์ดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.33) อยู่ในระดับมากที่สุด และ การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.31) อยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ การพัฒนาป้ายประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลการท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.30) อยู่ในระดับมากที่สุด และการพัฒนาศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัด (มีค่าเฉลี่ย 4.26) อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป: การพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาเออาร์ดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ขณะที่การพัฒนาป้ายประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลการท่องเที่ยว และการพัฒนาศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัด เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมากที่สุด

ตาราง 19 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการส่งเสริมการตลาด
ท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็น
ศูนย์กลางอาเซียน

ข้อ	ด้านการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
1	ประชาสัมพันธ์ของเด่น ของขึ้นชื่อ อยุธยาในการท่องเที่ยว	397	3	4.34	0.76	มากที่สุด
2	ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมของอาเซียน	399	1	4.25	0.77	มากที่สุด
3	ซื้อบัตรเข้าชมโบราณสถานแบบใบเดียวเที่ยวทุกที่	397	3	4.25	0.82	มากที่สุด
4	ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวตลอด 12 เดือน	399	1	4.23	0.74	มากที่สุด
5	ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางจัดประชุมนานาชาติ	397	3	4.20	0.81	มาก
6	ส่งเสริมเป็นสถานที่จัดสัมมนาของรัฐและบริษัทเอกชน	399	1	4.15	0.84	มาก
7	ทำมาสกอสเพื่อเป็นทูตวัฒนธรรมการท่องเที่ยว	399	1	4.09	0.88	มาก
8	ส่งเสริมการท่องเที่ยวกับกลุ่มชาวมุสลิม	397	3	4.03	0.92	มาก
รวม				4.19	0.64	มาก

จากตาราง 19 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน มีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย 4.19) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ประชาสัมพันธ์ของเด่น ของขึ้นชื่อ อยุธยาในการท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.37) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมของอาเซียน (มีค่าเฉลี่ย 4.25) อยู่ในระดับมากที่สุด และซื้อบัตรเข้าชมโบราณสถานแบบใบเดียวเที่ยวทุกที่ (มีค่าเฉลี่ย 4.25) อยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ การทำมาสกอสเพื่อเป็นทูตวัฒนธรรมการท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.09) อยู่ในระดับมาก และการส่งเสริมการท่องเที่ยวกับกลุ่มชาวมุสลิม (มีค่าเฉลี่ย 4.03) อยู่ในระดับมาก

สรุป: การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์ของเด่น ของขึ้นชื่อ อยุธยาในการท่องเที่ยว การส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมของอาเซียน และการซื้อบัตรเข้าชมโบราณสถานแบบใบเดียวเที่ยวทุกที่ ขณะที่การทำมาสกอสเพื่อเป็นทูตวัฒนธรรมการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยวกับกลุ่มชาวมุสลิม เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

ตาราง 20 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อ	ด้านการมีส่วนร่วมทางสังคม	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
1	ให้ความรู้กับชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยว	399	1	4.40	0.73	มากที่สุด
2	พัฒนาระบบกล้องวงจรปิดทั่วแหล่งท่องเที่ยว	399	1	4.36	0.77	มากที่สุด
3	ส่งเสริมอาสาสมัครชุมชนเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว	399	1	4.35	0.74	มากที่สุด
4	พัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP เป็นของฝากทางการท่องเที่ยว	399	1	4.34	0.72	มากที่สุด
5	จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	399	1	4.34	0.74	มากที่สุด
6	ให้ความรู้ชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม	399	1	4.32	0.76	มากที่สุด
รวม				4.35	0.65	มากที่สุด

จากตาราง 20 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ย 4.35) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การให้ความรู้กับชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.40) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การพัฒนาระบบกล้องวงจรปิดทั่วแหล่งท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.36) อยู่ในระดับมากที่สุด และการส่งเสริมอาสาสมัครชุมชนเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.35) อยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.34) อยู่ในระดับมากที่สุด และการให้ความรู้ชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม (มีค่าเฉลี่ย 4.32) อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป: การยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การให้ความรู้กับชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาระบบกล้องวงจรปิดทั่วแหล่งท่องเที่ยว และการส่งเสริมอาสาสมัครชุมชนเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ขณะที่การจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และการให้ความรู้ชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมากที่สุด

ตาราง 21 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการพัฒนาระบบ
สาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อ	ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
		มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล			
1	เพิ่มไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทางสัญจร	399	1	4.45	0.73	มากที่สุด
2	สร้างเส้นทางจักรยานตามแหล่งท่องเที่ยว	399	1	4.43	0.72	มากที่สุด
3	พัฒนาภูมิทัศน์วิถีชีวิตริมแม่น้ำรอบเกาะเมือง	399	1	4.42	0.81	มากที่สุด
4	จัดระบบกำจัดน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลในแหล่งท่องเที่ยว	397	3	4.42	0.75	มากที่สุด
5	ออกแบบและทำผังเมืองในแหล่งท่องเที่ยว	397	3	4.40	0.71	มากที่สุด
6	จัดระเบียบทางเดินเท้าและระบบการจราจรทางบก	399	1	4.38	0.78	มากที่สุด
7	ให้บริการรถรางประจำทาง เพื่อชมแหล่งท่องเที่ยว	398	2	4.37	0.79	มากที่สุด
8	จัดการเดินทางจากสถานีรถไฟรังสิต ในอนาคต	394	6	4.36	0.79	มากที่สุด
9	จัดไฟแสงสี โบราณสถานยามค่ำคืน	399	1	4.35	0.79	มากที่สุด
10	ปลูกต้นไม้ในแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาสวนสาธารณะ	399	1	4.34	0.70	มากที่สุด
รวม				4.39	0.63	มากที่สุด

จากตาราง 21 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ย 4.39) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การเพิ่มไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทางสัญจร (มีค่าเฉลี่ย 4.45) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การสร้างเส้นทางจักรยานตามแหล่งท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ย 4.43) อยู่ในระดับมากที่สุด และการพัฒนาภูมิทัศน์วิถีชีวิตริมแม่น้ำรอบเกาะเมือง (มีค่าเฉลี่ย 4.42) อยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ การจัดไฟแสงสี โบราณสถานยามค่ำคืน (มีค่าเฉลี่ย 4.35) อยู่ในระดับมากที่สุด และการปลูกต้นไม้ในแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาสวนสาธารณะ (มีค่าเฉลี่ย 4.34) อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป: การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การเพิ่มไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทางสัญจร การสร้างเส้นทางจักรยานตามแหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนาภูมิทัศน์วิถีชีวิตริมแม่น้ำรอบเกาะเมือง ขณะที่ การจัดไฟแสงสี โบราณสถานยามค่ำคืน และปลูกต้นไม้ในแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาสวนสาธารณะ เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมากที่สุด

**ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา**

จำนวนและค่าร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมและ
ข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยว ผลปรากฏ ดังตารางต่อไปนี้

**ตาราง 22 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับความคิดเห็นและ
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม**

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	จำนวน	ร้อยละ
1) พัฒนาระบบคมนาคมในพื้นที่เพื่อบริการนักท่องเที่ยว	25	18.52
2) ส่งเสริมเอกลักษณ์และประเพณีไทยเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว	22	16.30
3) เพิ่มช่องทางการตลาดให้หลากหลายตอบสนองนักท่องเที่ยว	20	14.81
4) มุ่งเน้นบริหารจัดการพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และเป็นระบบ	18	13.33
5) ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวกลางคืน	17	12.58
6) ควรมุ่งเน้นเรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว	8	5.93
7) ฟื้นฟู คูคลอง และจัดเป็นตลาดสัญจรทางเรือ	8	5.93
8) พัฒนาระบบไฟแสงสว่างในเส้นทางท่องเที่ยว	5	3.71
9) มีมาตรการรักษาภูมิทัศน์และทัศนียภาพพื้นที่ท่องเที่ยว	5	3.71
10) มีช่องทางให้ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น	4	2.96
11) พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้ประชาชนและผู้ประกอบการ	3	2.22
รวม	134	100.00

จากตาราง 22 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จำนวน
134 ความคิดเห็น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า ควรมีการพัฒนาระบบคมนาคมในพื้นที่
เพื่อบริการนักท่องเที่ยว จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 18.52 รองลงมา คือ การส่งเสริม
เอกลักษณ์และประเพณีไทยเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 16.30 และ
เพิ่มช่องทางการตลาดให้หลากหลายตอบสนองนักท่องเที่ยว จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ
14.81 ตามลำดับ

ส่วนที่ 7 กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามในขั้นตอนที่ 2 กำหนดเป็นข้อมูลประกอบการทำแผนยุทธศาสตร์ โดยการกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น จำเป็นต้องกำหนดให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตลอดจนผลจากการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว มาวิเคราะห์ความพร้อมด้านการท่องเที่ยวและวางแผนยุทธศาสตร์ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามลำดับ ประกอบด้วย

กระบวนการที่ 1 การนำผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและภาคเอกชน ในขั้นตอนที่ 2 ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีผลการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดเป็นกลยุทธ์ในเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อนำเอาจุดเด่นจากจุดแข็งมาขยายผลหรือเสริมการพัฒนาที่มีอยู่ ขณะเดียวกันต้องมีการป้องกันและแก้ไขจุดอ่อน รวมถึงข้อจำกัดที่มีอยู่ให้มากที่สุด โดยใช้แบบหาค่าความสัมพันธ์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แต่ละคู่ดังกล่าว จะทำให้เกิดกลยุทธ์ โดยสามารถแบ่งออกได้ 4 ประเภท คือ 1) กลยุทธ์เชิงรุก 2) กลยุทธ์เชิงป้องกัน 3) กลยุทธ์เชิงแก้ไข และ 4) กลยุทธ์เชิงรับ

กระบวนการที่ 2 เมื่อได้ข้อมูลกลยุทธ์ ทั้ง 4 ด้านแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและภาคเอกชน ในขั้นตอนที่ 2 ในด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ด้านการยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม ที่มีผลการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดเป็นลักษณะโครงการตามความสอดคล้องของกลยุทธ์ ทั้ง 4 ด้าน และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป ทั้งนี้ผลการแสดงความคิดเห็นต่ำกว่าระดับปานกลาง ผู้วิจัยอาจนำมากำหนดเป็นลักษณะโครงการในกลยุทธ์เชิงแก้ไขด้วย ตามเนื้อหาที่ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

การกำหนดกลยุทธ์ในภาพรวมโดยการสังเคราะห์ด้วยเทคนิค TOWS Matrix

การนำผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงความคิดเห็นจากนักท่งเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและภาคเอกชน ในขั้นตอน ที่ 2 ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีผล การแสดงความคิดเห็น ในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดเป็นกลยุทธ์ในเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อนำเอาจุดเด่นจากจุดแข็งมาขยายผลหรือเสริมการพัฒนาที่มีอยู่ ขณะเดียวกันต้องมึ การป้องกันและแก้ไขจุดอ่อน รวมถึงข้อจำกัดที่มีอยู่ให้มากที่สุด เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในภาพรวม โดยการสังเคราะห์ผ่านเทคนิค TOWS Matrix ซึ่งผลจากการสังเคราะห์จุดแต่ละคู่ดังกล่าว จะทำให้เกิดกลยุทธ์ โดยสามารถแบ่งออกได้ 4 ประเภท คือ 1) กลยุทธ์เชิงรุก 2) กลยุทธ์เชิง ป้องกัน 3) กลยุทธ์เชิงแก้ไข และ 4) กลยุทธ์เชิงรับ ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

จุดแข็ง (Strengths)

- S1 แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของ นานาชาติ
- S2 เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ
- S3 ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา
- S4 มีความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยว

จุดอ่อน (Weaknesses)

- W1 การท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ในเฉพาะอำเภอพระนครศรีอยุธยา
- W2 ไม่มีกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยวในเวลากลางคืน
- W3 ภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม
- W4 ประชาชนในพื้นที่ มีทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศน้อย
- W5 มีการบริหารงานแบบทับซ้อนพื้นที่จึงประสบปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยว
- W6 การวางผังเมืองที่ขาดประสิทธิภาพ
- W7 การคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยว ขาดความเชื่อมโยงและราคาที่ไม่เป็นไปตาม

มาตรฐาน

W8 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาในแต่ละหน่วยงานขาดความเข้าใจด้าน การท่องเที่ยว

โอกาส (Opportunities)

- O1 รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ
- O2 มีโอกาสพัฒนาและฟื้นฟูกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่

O3 มีโอกาสพัฒนาระบบขนส่งทางรถไฟจากนโยบายของรัฐบาล

O4 มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวเพื่อนบ้านเพิ่มมากขึ้น จากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

O5 มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง

อุปสรรค (Threats)

T1 กระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงกระทบวิถีชีวิตชุมชน ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป

T2 การชะลอตัวของสภาพเศรษฐกิจโลกเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

T3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจประเทศไทยน้อยลง

กลยุทธ์เชิงรุก (SO)

SO1 การส่งเสริมและรวบรวมความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม

SO2 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว

กลยุทธ์เชิงรับ (WT)

WT1 การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา

WT2 การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

WT3 การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว

กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)

ST1 การส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว

ST2 การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน

ST3 การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO)

WO1 การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว

WO2 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

WO3 การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

WO4 การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร

สรุปการสังเคราะห์: การกำหนดกลยุทธ์ในภาพรวมโดยการสังเคราะห์ผ่านเทคนิค

TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจุดแข็งและโอกาสที่นำมาวิเคราะห์กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ด้วยการเพิ่มจุดแข็งและการสร้างโอกาสทางด้าน

1) การส่งเสริมและรวบรวมความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม และ 2) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว นอกจากนี้ จุดอ่อนและอุปสรรค สามารถวิเคราะห์กลยุทธ์เชิงรับ (WT) เพื่อลดจุดอ่อนและอุปสรรคทางด้าน 1) การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา 2) การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และ 3) การพัฒนาภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน มีการนำจุดแข็งและอุปสรรคมาวิเคราะห์กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) ทางด้าน 1) การส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว และ 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน และ 3) การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว อีกทั้งมีการนำจุดอ่อนและโอกาส (WO) มาวิเคราะห์กลยุทธ์เชิงแก้ไขเพื่อลดจุดอ่อนโดยใช้โอกาสที่มีอยู่ทางด้าน 1) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว 3) การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และ 4) การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงรุก (SO) โดยการสังเคราะห์ด้วยเทคนิค

TOWS Matrix

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และภาคเอกชน ในขั้นตอนที่ 2 ในด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ด้านการยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมที่มีผลการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดเป็นลักษณะโครงการตามความสอดคล้องของกลยุทธ์เชิงรุก (SO) และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงรุกที่ 1

จุดแข็ง (Strengths)

- S1 แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของ นานาชาติ
- S2 เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ
- S3 ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา

โอกาส (Opportunities)

- O1 รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ
- O2 มีโอกาสพัฒนาและฟื้นฟูกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่

05 มິงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง

กลยุทธ์ (Strategy)

S01 กลยุทธ์การส่งเสริมและรวบรวมความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม

สรุปการสังเคราะห์: จากข้อมูลการกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงรุก (SO) สามารถนำจุดแข็งและโอกาสมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงรุกที่ 1 คือ กลยุทธ์การส่งเสริมและรวบรวมความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงรุกที่ 1 ดังนี้

1. โครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สู่มาตรฐานโลก
2. โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พระราชพิธี ประเพณี และวิถีชีวิตอยุธยา
3. โครงการการจัดตั้งศูนย์ฝึกมวยไทย นายขนมต้ม
4. โครงการจัดตั้งศูนย์สาธิตอาหารและขนมไทยสมัยอยุธยา

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงรุกที่ 2

จุดแข็ง (Strengths)

- S1 แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของ นานาชาติ
 S2 เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ
 S3 ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา

โอกาส (Opportunities)

- O1 รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ
 O3 มีโอกาสพัฒนาระบบขนส่งทางรถไฟจากนโยบายของรัฐบาล
 O5 มິงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง

กลยุทธ์ (Strategy)

S02 กลยุทธ์การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว

สรุปการสังเคราะห์: จากข้อมูลการกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงรุก (SO) สามารถนำจุดแข็งและโอกาสมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงรุกที่ 2 คือ กลยุทธ์การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงรุกที่ 2 ดังนี้

1. โครงการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว
2. โครงการการพัฒนาศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวพระนครศรีอยุธยา
3. โครงการจัดทำป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงรับ (WT) โดยการสังเคราะห์ด้วยเทคนิค

TOWS Matrix

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและภาคเอกชน ในขั้นตอนที่ 2 ในด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ด้านการยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม ที่มีผล การแสดงความคิดเห็น ในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดเป็นลักษณะโครงการตามความสอดคล้องของกลยุทธ์เชิงรับ (WT) และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงรับที่ 1

จุดอ่อน (Weaknesses)

W2 ไม่มีกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยวในเวลากลางคืน

W3 ภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม

อุปสรรค (Threats)

T1 กระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงกระทบวิถีชีวิตชุมชน ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป

กลยุทธ์ (Strategy)

WT1 กลยุทธ์การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา

สรุปการสังเคราะห์: จากข้อมูลการกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงรับ (WT) สามารถนำจุดอ่อนและ

อุปสรรคมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงรับที่ 1 คือ กลยุทธ์การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงรับที่ 1 ดังนี้

1. โครงการฟื้นฟูสภาพคู คลองโบราณในสมัยกรุงศรีอยุธยา
2. โครงการการฟื้นฟูย่านการค้าชุมชนโบราณในสมัยอยุธยา
3. โครงการการอนุรักษ์ชุมชนดั้งเดิม
4. โครงการการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน
5. โครงการการจัดการความเสี่ยงน้ำท่วมโบราณสถาน

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงรับที่ 2

จุดอ่อน (Weaknesses)

W4 ประชาชนในพื้นที่ มีทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศน้อย

อุปสรรค (Threats)

T3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจประเทศไทยน้อยลง

กลยุทธ์ (Strategy)

WT2 กลยุทธ์การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

สรุปการสังเคราะห์: จากข้อมูลการกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงรับ (WT) สามารถนำจุดอ่อนและอุปสรรคมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงรับที่ 2 คือ กลยุทธ์การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงรับที่ 2 ดังนี้

1. โครงการให้ความรู้ด้านการเป็นเจ้าบ้านที่ดี
2. โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ช่องทางทางการท่องเที่ยว
3. โครงการอบรมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงรับที่ 3

จุดอ่อน (Weaknesses)

W5 มีการบริหารงานแบบทับซ้อนพื้นที่ซึ่งประสบปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยว

W6 การวางผังเมืองที่ขาดประสิทธิภาพ

อุปสรรค (Threats)

T1 กระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงกระทบวิถีชีวิตชุมชน ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป

กลยุทธ์ (Strategy)

WT3 กลยุทธ์การพัฒนาภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว

สรุปการสังเคราะห์: จากข้อมูลการกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงรับ (WT) สามารถนำจุดอ่อนและอุปสรรคมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงรับที่ 3 คือ กลยุทธ์การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงรับที่ 3 ดังนี้

1. ออกแบบและจัดทำผังเมืองในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ประกอบด้วย
2. การปลูกต้นไม้และพัฒนาสวนสาธารณะ
3. จัดแสงสีโบราณสถาน
4. พัฒนาภูมิทัศน์วิถีชีวิตริมฝั่งเจ้าพระยา

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) โดยการสังเคราะห์ด้วยเทคนิค

TOWS Matrix

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและภาคเอกชน ในขั้นตอนที่ 2 ในด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ด้านการยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมที่มีผลการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดเป็นลักษณะโครงการตามความสอดคล้องของกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงป้องกันที่ 1

จุดแข็ง (Strengths)

- S1 แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของ นานาชาติ
- S2 เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ
- S3 ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา

อุปสรรค (Threats)

T2 การชะลอตัวของสภาพเศรษฐกิจโลกเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

กลยุทธ์ (Strategy)

ST1 การส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว

สรุปการสังเคราะห์: จากข้อมูลการกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) สามารถนำจุดแข็งและอุปสรรคมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงป้องกันที่ 1 คือ การส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงป้องกันที่ 1 ดังนี้

1. สร้างเอกลักษณ์ผ่านมรดกวัฒนธรรมการท่องเที่ยว
2. ประชาสัมพันธ์ “12 เดือน อยุธยา น่าเที่ยว”
3. บัตรเที่ยวเที่ยวอยุธยา
4. อยุธยาเมืองท่ามุสลิม
5. กรุงศรีอยุธยา มาแล้วต้องลอง

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงป้องกันที่ 2

จุดแข็ง (Strengths)

- S1 แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของ นานาชาติ
- S3 ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา

อุปสรรค (Threats)

T3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจประเทศไทยน้อยลง

กลยุทธ์ (Strategy)

ST2 การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน

สรุปการสังเคราะห์: จากข้อมูลการกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) สามารถนำจุดแข็งและอุปสรรคมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงป้องกันที่ 2 คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงป้องกันที่ 2 ดังนี้

1. สนับสนุนการจัดประชุม นิทรรศการและการลงทุน
2. เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอาเซียน
3. เป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงป้องกันที่ 3

จุดแข็ง (Strengths)

S4 มีความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยว

อุปสรรค (Threats)

T3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจประเทศไทยน้อยลง

กลยุทธ์ (Strategy)

ST3 การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

สรุปการสังเคราะห์: จากข้อมูลการกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) สามารถนำจุดแข็งและอุปสรรคมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงป้องกันที่ 3 คือ การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดง

ความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงป้องกันที่ 2 ดังนี้

1. สนับสนุนการจัดประชุม นิทรรศการและการลงทุน
2. เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอาเซียน
3. เป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) โดยการสังเคราะห์ด้วยเทคนิค

TOWS Matrix

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและภาคเอกชน ในขั้นตอนที่ 2 ในด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ด้านการยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม ที่มีผลการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดเป็นลักษณะโครงการตามความสอดคล้องของกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ 1

จุดอ่อน (Weaknesses)

W2 ไม่มีกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยวในเวลากลางคืน

โอกาส (Opportunities)

O2 มีโอกาสพัฒนาและฟื้นฟูกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่

O4 มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวเพื่อนบ้านเพิ่มมากขึ้นจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

กลยุทธ์ (Strategy)

WO1 การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว

สรุปการสังเคราะห์: จากข้อมูลการกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) สามารถนำจุดอ่อนและโอกาสมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ 1 คือ การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดง

ความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ 1 ดังนี้

1. จัดเส้นทางท่องเที่ยวมรดกโลก วันเดียวเที่ยวไม่พอ
2. ท่องเที่ยวมิติใหม่ มารถ กลับเรือ
3. พื้นฟูการสัญจรทางน้ำภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา
4. ปลุกข้าวกินเอง
5. เทศกาลดนตรีไทย อยุธยา
6. ลานอาหาร ลานวัฒนธรรม
7. งานสมโภชราชธานี ศรีอยุธยา
8. งานสัปดาห์ช้างไทย ช่างคู่ชาติ กุ์ราชธานี

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ 2

จุดอ่อน (Weaknesses)

W4 ประชาชนในพื้นที่ มีทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศน้อย

W8 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาในแต่ละหน่วยงานขาดความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว

โอกาส (Opportunities)

O1 รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ

O4 มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวเพื่อนบ้านเพิ่มมากขึ้นจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

กลยุทธ์ (Strategy)

WO2 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

สรุปการสังเคราะห์: จากข้อมูลการกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) สามารถนำจุดอ่อนและโอกาสมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ 2 คือ การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ 2 ดังนี้

1. การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ
2. การอบรมให้ความรู้ด้านภาษาให้ผู้ประกอบการ
3. มาตรการแก้ไขปัญหาเออาร์ดีเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ 3

จุดอ่อน (Weaknesses)

W3 ภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม

โอกาส (Opportunities)

O1 รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ

O5 มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง

กลยุทธ์ (Strategy)

W03 การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

สรุปการสังเคราะห์: จากข้อมูลการกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) สามารถนำจุดอ่อนและโอกาสมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ 3 คือ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ 3 ดังนี้

1. การสร้างเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว
2. การเพิ่มไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทางสัญจร
3. การกำจัดน้ำเสียและสิ่งปฏิกูล

การกำหนดโครงการในกลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ 4

จุดอ่อน (Weaknesses)

W1 การท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ในเฉพาะอำเภอพระนครศรีอยุธยา

W7 การคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยว ขาดความเชื่อมโยงและราคาที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน

โอกาส (Opportunities)

O3 มีโอกาสพัฒนาระบบขนส่งทางรถไฟจากนโยบายของรัฐบาล

กลยุทธ์ (Strategy)

WO4 การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร

สรุปการสังเคราะห์: จากข้อมูลการกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) สามารถนำจุดอ่อนและโอกาสมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ 4 คือ การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงแก้ไขที่ 4 ดังนี้

1. จัดระเบียบทางเดินเท้าและวางแผนการจราจรทางบก
2. พัฒนาระบบขนส่งเชื่อมโยงกับกรุงเทพ
3. การรอรถรางเพื่อนักท่องเที่ยว

บทที่ 5

บทสรุป

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีการเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการใช้แนวคิด 6As ในการจัดการการท่องเที่ยวที่ดีของ Buhalis (2000, pp. 50–51) โดยดำเนินการตรวจสอบศักยภาพการท่องเที่ยววิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากภาครัฐ เอกชนและผู้แทนชุมชน จำนวน 22 คน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

สิ่งดึงดูดในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. **ด้านมรดกวัฒนธรรม** ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความเป็นอาณาจักรอยุธยาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีการปกครองรวม 16 อำเภอ ซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน แต่ส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรเชิงประวัติศาสตร์และเกี่ยวข้องกับศาสนา โดยมีพื้นที่หลักอยู่ใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยาอำเภอนครหลวง ประกอบด้วย 1) อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา 2) ปราสาทนครหลวง 3) หมู่บ้านชาวต่างชาติ 4) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา 5) ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา 6) ศูนย์ศิลปะบางไทร

2. **ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม** อาณาจักรอยุธยามีศิลปะการแสดงเทศกาล ประเพณี ความรู้ การดำเนินวิถีชีวิต และแนวปฏิบัติ ซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือเรียกว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แต่บางส่วนได้เลือนหายไป สามารถพัฒนาหรือฟื้นฟูให้มีศักยภาพสร้างแรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วย 1) การแสดงโขนในสมัยกรุงศรีอยุธยา 2) เพลงเรือ 3) พระราชพิธีสิบสองเดือน 4) ประเพณีกวนข้าวทิพย์ 5) ประเพณีลอยกระทง 6) ประเพณีแห่เทียนพรรษาทางน้ำ 7) ประเพณีสงกรานต์กรุงเก่า พระนครศรีอยุธยา 8) งานไหว้ครุมวยไทย 9) สาธิต

พระราชพิธีคล้ายช้าง 10) งานประจำปีเพื่อฉลองความเป็นมรดกโลก 11) อาหารสมัยกรุงศรีอยุธยา 12) ดนตรีไทยในอยุธยา 13) วิถีชีวิตอยุธยาริมน้ำ 14) งานประจำปีเพื่อฉลองความเป็นมรดกโลก

3. ด้านสินค้าของที่ระลึกทางการท่องเที่ยว สินค้าของที่ระลึกทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) ประเภทของรับประทาน 2) ประเภทของใช้ 3) ประเภทของตกแต่ง ซึ่งสื่อถึงเอกลักษณ์ในท้องถิ่นโดยเฉพาะในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่การสร้างรูปแบบสินค้าที่ระลึกต้องสื่อถึงความเป็นมรดกโลก มรดกวัฒนธรรม และใช้ความน่าสนใจของทรัพยากรพื้นถิ่นเป็นส่วนประกอบ ส่วนใหญ่ในปัจจุบันได้รับการพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ OTOP หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ทั้งสิ้นเป็นผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาวซึ่งมีคุณภาพการส่งออกต่างประเทศได้ประมาณ 27 ผลิตภัณฑ์ เช่น เรือจำลอง ชุดต่อประกอบบ้านทรงไทย หัวโขงจำลอง หัตถกรรมไม้สัก เป็นต้น และมีผลิตภัณฑ์ระดับ 3-4 ดาว อีกประมาณ 100 ผลิตภัณฑ์ เช่น ตุ๊กตาปั้น กระเป๋าสาน ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เป็นต้น ดังนั้น จึงมีโอกาสการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกได้มาก แต่ยังคงส่งเสริมปัจจัยด้านการสร้างความรู้ให้กับผู้ประกอบการ การสร้างตลาดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพิ่มเติม

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกด้านการคมนาคม สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ช่องทาง ได้แก่

1. การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว ใช้ถนนสายเอเชีย เป็นทางผ่านสามารถใช้เดินทางไปภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ ได้โดยสะดวก และถนนโรจนะ เป็นถนนสายหลักที่เชื่อมต่อกจากเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา สู่ถนนสายเอเชีย และถนนพหลโยธิน

2. การเดินทางโดยรถโดยสารสาธารณะ โดยบริษัท ขนส่ง จำกัด มีบริการรถโดยสารธรรมดาและรถโดยสารปรับอากาศไปจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทุกวัน วันละหลายเที่ยว โดยออกจากสถานีขนส่งหมอชิต ถนนกำแพงเพชร 2 รถโดยสารปรับอากาศชั้น 1 กรุงเทพฯ-พระนครศรีอยุธยา และรถโดยสารปรับอากาศชั้น 2 กรุงเทพฯ-ศูนย์ศิลปาชีพ บางไทร-พระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังมีรถตู้โดยสารจากกรุงเทพฯมายังพระนครศรีอยุธยา บริเวณหมอชิตและรังสิต

3. การเดินทางโดยรถไฟ สถานีรถไฟตั้งอยู่ที่ตำบลกะมัง (ในเขตเทศบาลนครนครศรีอยุธยา) ซึ่งประชาชนสามารถใช้รถไฟเป็นพาหนะในการเดินทาง และขนส่งไปในเส้นทางสายเหนือ สายตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ได้โดยสะดวก

4. การเดินทางภายในแหล่งท่องเที่ยว การเดินทางระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวภายในจังหวัด มีรถตุ๊กตุ๊กบริการในอัตรา 20-40 บาทต่อคนขึ้นอยู่กับระยะทาง ค่าบริการรถตุ๊กตุ๊ก

จากสถานีรถไฟไปยังตัวเมืองราคาประมาณ 30 บาท ค่าบริการภายในเกาะเมืองราคา 20 บาท ค่าเช่าตุ๊กตุ๊กต่อชั่วโมงประมาณ 200 บาท นอกจากนี้ยังมีบริการรถสองแถววิ่งจากสถานีรถไฟไปยังตัวเมือง และจากตัวเมืองไปยังอำเภอบางปะอิน (รถออกจากตลาดเจ้าพรหม) ราคาประมาณ 30 บาท ใช้เวลาเดินทาง 50 นาที แต่ยังไม่มียุทธวิธีประจำทางเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยว

สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในภาพรวมประกอบด้วย ที่พัก ร้านอาหาร ศูนย์การค้า ศูนย์ให้บริการนักท่องเที่ยว และการให้บริการห้องน้ำสาธารณะ ดังนี้

1. ด้านที่พัก ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีที่พักรวมประมาณ 149 แห่ง จำนวน 5,026 ห้อง โดย แบ่งเป็นโรงแรม 28 แห่ง จำนวน 2,988 ห้อง รีสอร์ท 30 แห่ง จำนวน 552 ห้อง เกสต์เฮาส์ 41 แห่ง จำนวน 626 ห้อง โฮมสเตย์ จำนวน 26 แห่ง จำนวน 656 ห้อง และอื่น ๆ อีกประมาณ 40 แห่ง โดยสถานประกอบการที่พักรวมมีบริการหลายระดับและปัจจัยพื้นฐานตามความต้องการของนักท่องเที่ยวแตกต่างกัน ส่งผลให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 10,000 คนต่อคืน ซึ่งสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาพักน้อย มีเพียงบางแห่งที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติและนิยมพักในที่ราคาประหยัดไม่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวยุโรป แต่หากเป็นนักท่องเที่ยวเอเชียจะยังคงต้องการความสะดวกสบายในการเข้าพักระดับหนึ่ง ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทย หากมาท่องเที่ยวโดยส่วนตัวนิยมมาพักเป็นครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อน และมีกลุ่มนักท่องเที่ยวลักษณะการศึกษาดูงานหรือประชุมสัมมนา ช่วงระยะเวลาการท่องเที่ยวจะมาในวันเสาร์-อาทิตย์ วันหยุดเทศกาลต่าง ๆ แต่วันธรรมดาจะมีนักท่องเที่ยวมาน้อย สถานประกอบการมีห้องพักว่างจำนวนมาก

2. ด้านร้านอาหาร ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีร้านอาหารจำนวนมาก ทั้งกลุ่มที่เป็นภัตตาคารในโรงแรม ร้านอาหารทั่วไป ร้านอาหารตามสั่ง และร้านสะดวกซื้อ 24 ชั่วโมง ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว การบริการด้านอาหารนักท่องเที่ยวนิยมรับประทานอาหารริมแม่น้ำในพื้นที่เกาะพระนครศรีอยุธยาและพื้นที่โดยรอบ ซึ่งเป็นลักษณะรับประทานอาหารพร้อมสัมผัสบรรยากาศริมน้ำ และส่วนใหญ่ร้านอาหารมีกิจกรรมการส่งเสริมรับประทานอาหารเช้าจะเป็นการเข้าหม่ำล่า สำหรับนักท่องเที่ยวมาเป็นหมู่คณะ ไม่มีบริการสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก โดยราคาอาหารตามร้านอาหารต่าง ๆ อยู่ในระดับที่นักท่องเที่ยวสามารถ

จ่ายได้ ทั้งนี้นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะต่างชาติ มีความต้องการร้านอาหารทางการท่องเที่ยวที่มีการแสดงและให้บริการอาหารพื้นถิ่นต้อนรับของอยุธยา

3. ด้านศูนย์การค้า มีศูนย์การค้าใกล้แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ จำนวน 4 แห่ง คือ ศูนย์การค้าอยุธยาซิตี้พาร์ค เดอะสกายช้อปปิ้งเซ็นเตอร์ ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี และ อัมพรดีพาร์ทเมนท์ สโตร์ เป็นศูนย์กลางการจัดจ่ายซื้อสินค้าและเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางหนึ่ง มีโรงภาพยนตร์และสินค้าหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการซื้อสินค้า สาธารณูปโภคได้อย่างครบครันและเดินทางไม่ถึง 10 กิโลเมตร จากศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยว เกาะพระนครศรีอยุธยา

4. ด้านศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว จัดแสดงเป็นหอนิทรรศการประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา แสดงเรื่องราวและประวัติความเป็นมาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนแนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดแก่นักท่องเที่ยว โดยบริเวณท้ายสุดของห้องนิทรรศการฯ มีการฉายวีดิทัศน์ให้นักท่องเที่ยวสามารถชมได้ทั้งภาษาไทย อังกฤษ จีน และ ญี่ปุ่น ซึ่งการจัดการการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านมามีปัญหา เนื่องจากนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยว ไม่สะดวกเดินทางมายังศูนย์ท่องเที่ยวอยุธยา อีกทั้งเมื่อนักท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่าง ๆ แล้วไม่ได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควร การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงได้จัดทำศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและประสานงานเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินตามสถานที่สำคัญที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยเริ่มดำเนินการนำร่อง 3 ศูนย์ ในปี 2559 ประกอบด้วย ศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวประจำสถานีรถไฟอยุธยา ศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวประจำวัดมหาธาตุและศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวประจำวัดพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งยังเป็นศูนย์ชั่วคราวและยังต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านการให้บริการห้องน้ำสาธารณะ ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนหนึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นวัดมีพระสงฆ์จำพรรษา จึงไม่มีปัญหาเรื่องการให้บริการห้องน้ำสาธารณะ เนื่องจากวัดในปัจจุบันมีการพัฒนาห้องน้ำที่สะอาด จัดคนดูแลและยังติดเครื่องปรับอากาศด้วย มีมาตรฐานของกรมการท่องเที่ยว จนได้รับรางวัลหลายแห่ง ในส่วนของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเขตอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ก็มีการสร้างห้องน้ำสาธารณะไว้ให้บริการนักท่องเที่ยวทุกพื้นที่ เช่น บริเวณวิหารพระมงคลบพิตร และวัดพระศรีสรรเพชญ์ บริเวณวัดมหาธาตุ บริเวณวัดไชยวัฒนาราม เป็นต้น แต่อาจจะมีปัญหาเรื่องความสะอาดอยู่บ้างเนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ และห้องน้ำในหลายแห่งนั้นยังเป็นห้องน้ำแบบนั่งยอง ไม่ใช่แบบนั่งราบหรือชักโครก นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

บางคนอาจจะไม่เข้าใจวิธีการใช้ห้องน้ำในลักษณะนี้ ดังนั้นสิ่งอำนวยความสะดวกจึงมีผลสำคัญต่อนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ จามร วังศรีแก้ว (2553) พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกเป็นปัจจัยพื้นฐานที่แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งต้องมีไว้บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอยอมทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางไปท่องเที่ยวดียิ่งขึ้น

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมที่น่าสนใจ โดยแบ่งตามรูปแบบกิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมชมโบราณสถาน ในแหล่งประวัติศาสตร์ในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นกิจกรรมหลักของการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในฐานะเมืองมรดกโลก โดยแบ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวหลายเส้นทางตั้งแต่เส้นทางระยะ 1 วันไปจนถึงเส้นทางศึกษาประวัติศาสตร์ 3 วัน และเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งมรดกวัฒนธรรมในสมัยอยุธยา กับจังหวัดใกล้เคียง เช่น เส้นทางประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา-วังนารายณ์ราชนิเวศจังหวัดลพบุรี เป็นต้น

2. กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ ล่องเรือชมทัศนียภาพและวิถีชีวิตความเป็นไทยริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และรอบเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีบรรยากาศร่มรื่นสวยงาม มองเห็นโบราณสถานและวัดต่าง ๆ จากแม่น้ำ และยังสามารถขึ้นไปชมตามแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำได้ โดยกิจกรรมล่องเรือในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามี 2 ประเภท คือ ประเภทแรกเป็นการล่องเรือรับประทานอาหารยามเย็นและชมความงดงามของริมฝั่งแม่น้ำรอบเกาะพระนครศรีอยุธยา ใช้เรือบรรทุกข้าวสารในอดีตหรือเรียกว่าเรือเอี่ยมจุ่น เป็นพาหนะในการเดินทาง ระยะเวลาประมาณ 1-3 ชั่วโมงต่อ 1 เส้นทาง ประเภทที่สองเป็นการล่องเรือชมวิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำในเวลากลางวันถึงเวลาค่ำ ใช้เรือหางยาวเป็นพาหนะ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 10 คนต่อลำ ไม่มีการรับประทานอาหาร แต่นักท่องเที่ยวสามารถแวะรับประทานอาหารร้านอาหารริมน้ำได้

3. กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางประวัติศาสตร์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเส้นทางที่สามารถขี่จักรยานไปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้หลายเส้นทาง ได้แก่ เส้นทางช่วงที่ 1 เริ่มต้นที่สำนักงาน ททท. พระนครศรีอยุธยา-ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ฯ ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 2 ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา-วัดพระศรีสรรเพชญ์ ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 3 วัดพระศรีสรรเพชญ์-วัดมหาธาตุ-วัดราชบูรณะ ระยะทาง ประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 4 พิพิธภัณฑสถานเรือไทย-วัดหน้าพระเมรุ ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 5 วัดหน้าพระเมรุ-

วัดโลกยสุธา ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 6 วัดโลกยสุธา-วัดไชยวัฒนาราม ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 7 วัดไชยวัฒนาราม-บ้านโปรตุเกส ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 8 บ้านโปรตุเกส-วัดพุทไธสวรรย์ ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 9 วัดพุทไธสวรรย์-สำนักงาน ททท. พระนครศรีอยุธยา ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีเส้นทางที่สามารถขี่จักรยานได้อีกหลายเส้นทาง และสามารถหาเช่าจักรยานได้ที่ สำนักงานตำรวจท่องเที่ยวพระนครศรีอยุธยา บริเวณด้านหน้า สถานีรถไฟ บริเวณตลาดเจ้าพรหมและตามเกสต์เฮาส์ต่าง ๆ ได้ในอัตราคันละประมาณ 30-70 บาทต่อวัน ทั้งนี้ยังพบว่าเส้นทางท่องเที่ยวในเขตแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา ยังขาดเส้นทางจักรยานตามมาตรฐานสากล

4. กิจกรรมนั่งสามล้อชมโบราณสถาน มีบริการรถสามล้อชมโบราณสถาน มีให้เลือก 2 ประเภทสามล้อปั่น มีบริการนั่งสามล้อปั่นท่องเที่ยวบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ ในช่วงเวลากลางวันและกลางคืน โดยในช่วงกลางวันรถสามล้อจะติดไฟประดับมีสีสันสวยงาม ในอดีตนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อได้ บริเวณหน้าวิหารพระมงคลบพิตร แต่ในปัจจุบันสามล้อปั่นเลือนหายไปแล้ว ยังคงเหลือสามล้อหน้ากบ หรือตุ๊กตุ๊ก มีบริการทั่วไปในตัวเมือง พระนครศรีอยุธยา โดยบริการนำเที่ยวโบราณสถาน และรอบนอกเกาะเมือง นักท่องเที่ยวสามารถเช่าท่องเที่ยวได้ตลอดทุกเส้นทางในราคามาตรฐาน 200 บาทต่อชั่วโมง ทั้งนี้ควรมีการรักษาและฟื้นฟูสามล้อปั่นเพื่อเป็นการประหยัดพลังงานเชื้อเพลิง

5. กิจกรรมนั่งรถม้า หรือกรูเง่ารถม้า นับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่สามารถเลือกพาหนะในการท่องเที่ยวชมรอบ ๆ โบราณสถาน กรูเง่ารถม้า เป็นพาหนะย้อนยุคสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งนำมาประยุกต์ปรับเปลี่ยนต้องการให้เห็นถึงความแปลกใหม่และความสวยงามของตัวรถม้าที่สร้างขึ้นมารับรองรับนักท่องเที่ยวที่มีรูปร่างสูงใหญ่ สามารถนั่งได้แบบสบาย ๆ 2 คน ใช้เวลา 25 นาที 45 นาที หรือ 1 ชั่วโมง 30 นาทีต่อรอบ โดยอดีตจุดจอดรับนักท่องเที่ยวอยู่ที่หลังอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวนี้ไม่มีให้บริการนักท่องเที่ยวแล้วเพราะไม่มีผู้ประกอบการดำเนินการในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา จึงควรกลับมาส่งเสริมมากขึ้น

6. กิจกรรมนั่งช้าง บริเวณวังช้างอยุธยาแลเพนียด อยู่ตรงข้ามกับคุ้มขุนแผนในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มีบริการขี่ช้าง การแสดงช้าง ให้อาหารช้างทุกวันและหมู่บ้านช้างอยุธยา ตำบลไผ่ลิง อำเภอพระนครศรีอยุธยา มีบริการนั่งช้างลุยน้ำ เข้าป่าชมนกป่าหลากหลายชนิดชมโบราณสถาน ไหว้พระวัดมเหยงคณ์ นักท่องเที่ยวยังสามารถสัมผัสชีวิตหมู่บ้านช้าง เพนียดหลวง อยู่ติดกับเพนียดคล้องช้าง เป็นชุมชนที่มีช้างอาศัยอยู่เป็นจำนวน

มาก ช้างที่อยู่ในชุมชนนี้ เป็นช้างที่เจ็บป่วยและช้างทั่วไป นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของช้างได้อย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ มีที่พักแรมแบบโฮมสเตย์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต การเลี้ยงช้างของเพนียดคล้องช้าง การฝึกช้าง การควบคุมดูแลช้าง

สาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ศักยภาพด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

1. **ด้านการไฟฟ้า** ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีไฟฟ้าเข้าถึงร้อยละ 99.84 ของพื้นที่ ซึ่งครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวและจุดบริการนักท่องเที่ยวทั้งหมด และมีเสถียรภาพด้านการให้บริการในระดับหนึ่ง ยกเว้นการเกิดเหตุสุดวิสัยที่ทำให้ไฟฟ้าดับและนักท่องเที่ยวรวมถึงประชาชนไม่ได้รับความสะดวกบ้างเป็นครั้งคราว

2. **ด้านการใช้น้ำ** ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสำนักงานการประปาส่วนภูมิภาคในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยาและสาขาในอำเภออื่น ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดและมีน้ำประปาบริการตลอด 24 ชั่วโมง ความสะอาดของน้ำได้มาตรฐานและได้รับการตรวจสอบสม่ำเสมอ

3. **ด้านธนาคารและการเงิน** มีธนาคารพาณิชย์โดยประมาณ จำนวน 80 แห่ง ซึ่งอยู่ในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวประมาณ 17 แห่ง และยังมีบริการ ATM ในทุกพื้นที่สำคัญ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ แต่พบว่ายังมีอุปสรรคทางด้านธนาคารและการเงิน กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เนื่องจากจุดบริการแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่ทางการท่องเที่ยว โดยหากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะพระนครศรีอยุธยา จะสามารถแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศได้ที่ธนาคารพาณิชย์บางแห่งซึ่งจะปิดเวลา 15.30 น. ไม่เปิดทำการในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จุดแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศหลักสำหรับนักท่องเที่ยวมีเพียง 2 พื้นที่ คือ จุดแลกเปลี่ยนเงินบริเวณตลาดเจ้าพรหม ซึ่งต้องใช้บริการยานพาหนะหรือจักรยานมาจากแหล่งท่องเที่ยว ไม่สามารถเดินมาแลกเปลี่ยนต่างได้ เนื่องจากอยู่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวประมาณ 3-5 กิโลเมตร และจุดแลกเปลี่ยนเงินที่วัดใหญ่ชัยมงคล ซึ่งมีที่ตั้งอยู่นอกเกาะพระนครศรีอยุธยา และไกลจากแหล่งที่พักของนักท่องเที่ยว

4. **ด้านการโทรคมนาคมและการประชาสัมพันธ์** สำนักงานบริการโทรคมนาคมสาขาพระนครศรีอยุธยา ให้บริการโทรคมนาคม ทั้งในประเทศและต่างประเทศและมีสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ครบทุกเครือข่ายและครอบคลุมพื้นที่สัญญาณ 3G และ 4G ทุกเครือข่ายที่ให้บริการในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีระบบเสียงตามสาย/หอกระจายข่าวของแต่ละชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ข่าวสารแก่ประชาชนได้ครอบคลุมเกือบทั้งพื้นที่ ส่งผลให้การติดต่อสื่อสาร

ในชุมชนเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว อุปสรรคทางด้านการประชาสัมพันธ์ที่พบ คือ การสื่อสารตามสื่อต่าง ๆ ในพื้นที่จะใช้ภาษาไทยเป็นหลัก นักท่องเที่ยวจึงประสบปัญหา ด้านการสื่อความหมายจากสื่อในพื้นที่

5. ด้านสาธารณสุข มีนโยบายการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสุขภาพ โดยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสถานพยาบาลทั้งรัฐและเอกชน ครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัด โดยเฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยาและใกล้เคียง ที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก มีโรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา ขนาด 522 เตียง ซึ่งเป็นโรงพยาบาลศูนย์ขนาดใหญ่ มีโรงพยาบาลเอกชน ประกอบด้วย โรงพยาบาลราชธานีและโรงพยาบาลพีรเวช มีสถานพยาบาลสาธารณสุขจำนวนมากและที่สถานที่ขยายแผนปัจจุบันจำนวนมาก ในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ปลอดภัย ปราศจากโรคระบาด และเมื่อเกิดเหตุเจ็บป่วย นักท่องเที่ยวสามารถเข้ารับบริการได้ทันทีที่มีเพียงอุปสรรคของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล อยู่บ้างที่ส่วนใหญ่ไม่ชำนาญภาษาต่างประเทศ การสื่อสารกับผู้ป่วยต่างชาติจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก

6. ด้านความปลอดภัย มีสถานีตำรวจภูธรในพื้นที่ประจำอำเภอทุกอำเภอ ในเขตเกาะพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญมีเจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยวคอยตรวจตรา ดูแลความเรียบร้อยและป้องกันเหตุอาชญากรรม ร่วมกับเจ้าหน้าที่สายตรวจจักรยานที่เกิดจากการบูรณาการร่วมกันของ ตำรวจภูธรจังหวัด ตำรวจท่องเที่ยวและอาสาสมัครที่ลงพื้นที่ดูแล นักท่องเที่ยวตลอดทั้งวัน เดิมมีเจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยวไม่ถึง 20 นาย ทำให้ไม่เพียงพอต่อการดูแลนักท่องเที่ยว ภายหลังมีการบูรณาการร่วมกันจัดสายตรวจจักรยานและจัดอบรมอาสาสมัครเพิ่ม จึงมีเจ้าหน้าที่เพิ่มมากขึ้นหลายสิบนาย นักท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงมีปัญหาอาชญากรรมน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นคดีของการชิงทรัพย์ของนักท่องเที่ยวอยู่บ้าง แต่จำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับปริมาณนักท่องเที่ยว

รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม้ว่าจะอยู่ใกล้กับกรุงเทพฯ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวด้วยตนเองได้ แต่ก็ยังมีการจัดการขายโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ประกอบด้วย

1. การจำหน่ายโปรแกรมท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการจำหน่ายจากบริษัทจัดนำเที่ยว ให้บริการนักท่องเที่ยวต่างชาติ ในเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานครหรือ การจำหน่ายโปรแกรมท่องเที่ยวระยะสั้นจากผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่กรุงเทพฯ

เช่น ถนนข้าวสาร เป็นต้น สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย แพ้คึกเกิดท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีลักษณะการเดินทางเป็นหมู่คณะในการศึกษาดูงาน การประชุมสัมมนาและการทัศนศึกษาของกลุ่มนักเรียน การจัดขายแพ็คเกจท่องเที่ยวช่วงต้นนี้ ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและเป็นปัจจัยให้นักท่องเที่ยวพักค้างแรมในพื้นที่ สามารถกระตุ้นรายได้ทางการท่องเที่ยว

2. การให้บริการโดยรถท่องเที่ยวโดย ขสมก. ตั้งแต่ปี 2549 จนถึงปี 2559 ที่ผ่านมาขนส่งมวลชนกรุงเทพ หรือ ขสมก. ได้ให้บริการพาผู้โดยสารเดินทางไหว้พระ ทำบุญ 9 วัดตลอดทั้งปี เริ่มจากปีใหม่ปี 2549 พาไปไหว้พระ 9 วัดกรุงเทพฯ หลังจากนั้นก็มีโครงการพาผู้โดยสารไปไหว้พระทำบุญตามต่างจังหวัดที่สามารถ ไปเข้าเย็นกลับได้ โดยแต่ละเขตการเดินทางก็มี โปรแกรมไหว้พระ ทำบุญ ออกมาแตกต่างกันไป ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดในโครงการของ ขสมก. ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้สะดวกเนื่องจากใช้รถปรับอากาศและอำนวยความสะดวกตลอดทั้งวัน

3. การให้บริการโปรแกรมท่องเที่ยวมารถกลับเรือ เป็นกิจกรรมที่ผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวทางบกและการท่องเที่ยวทางน้ำ ดำเนินการโดยบริษัทจัดนำเที่ยวต่าง ๆ ที่สร้างศักยภาพการแข่งขันในธุรกิจเส้นทางท่องเที่ยวระยะใกล้ คือ กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยการจัดเส้นทางท่องเที่ยวในการเดินทางมาโดยรถได้ปรับอากาศและเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อนล่องเรือกลับตามแม่น้ำเจ้าพระยาไปถึงจุดหมายที่นนทบุรีและขึ้นเรืออีกลำหนึ่งในการรับประทานอาหารจนถึงกรุงเทพมหานคร โดยลักษณะการให้บริการแพ็คเกจนี้เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน ไม่มีการพักค้างคืน

วิธีการเชิงปริมาณ

เป็นการสำรวจความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ทำการประเมินระดับศักยภาพเบื้องต้น เพื่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงประเด็นการศึกษาและถูกต้องครบถ้วน จำนวน 400 คน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สถานะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 35 รองลงมา คือ ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 และภาคเอกชน จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 52.25 รองลงมา คือ เพศชาย จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 47.75 มีอายุ 25-34 ปี จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 46 รองลงมา คือ อายุต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 22.75 และอายุ 35-44 ปี จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.25 สถานภาพโสด จำนวน 239 คน คิดเป็น

ร้อยละ 59.75 รองลงมา คือ สถานภาพสมรส จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 33 และสถานภาพหม้าย/หย่าร้าง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.25 มีการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 51.25 รองลงมา คือ ปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 และมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.75 อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมา คือ พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 และข้าราชการ/พนักงานรัฐ จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.50 และมีรายได้ต่อเดือน 15,001–30,000 บาท จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมา คือ ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 และ 45,001 บาทขึ้นไป จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50

ตอนที่ 2 การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีศักยภาพดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวได้มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ งานประจำปีเพื่อฉลองความเป็นมรดกโลก และชมวิถีชีวิตชาวอยุธยาริมน้ำ ขณะที่การฟื้นฟูเพลงเรือ และหมู่บ้านชาวต่างชาติ (โปรตุเกส ฮอลันดา ญี่ปุ่น) เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีศักยภาพให้นักท่องเที่ยวใช้ในการเดินทางมากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว การเดินทางโดยรถไฟ และการเดินทางโดยรถตุ๊กตุ๊กสามล้อในจังหวัด ขณะที่การเดินทางโดยรถประจำทาง บริษัท ขนส่ง จำกัด และการเดินทางโดยรถยนต์สองแถวในจังหวัด เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีศักยภาพในการบริการนักท่องเที่ยวมากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย พักในแหล่งท่องเที่ยว แหล่งซื้อสินค้าประเภทศูนย์การค้า ร้านสะดวกซื้อ และร้านอาหารในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ขณะที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และการบริการห้องน้ำสาธารณะ เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

กิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวมากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย กิจกรรมขับรถส่วนตัวไหว้พระชมโบราณสถาน กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ ล่องเรือชมวิถีชีวิต และกิจกรรม

ซึ่งจักรยานตามเส้นทางประวัติศาสตร์ ขณะที่กิจกรรมนั่งสามล้อปั่น ชมโบราณสถานและกิจกรรมนั่งรถม้า ชมโบราณสถาน เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

สาธารณูปโภคพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีศักยภาพในการให้บริการนักท่องเที่ยวมากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย สัญญาณมือถือระบบไฟฟ้า และน้ำประปา ขณะที่ด้านสาธารณสุข และเสียงตามสายในแหล่งท่องเที่ยว เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีศักยภาพเหมาะสมต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวมากที่สุด 2 อันดับแรก ประกอบด้วย การให้บริการแพ็คเกจท่องเที่ยว และแพ็คเกจท่องเที่ยวมารถ กลับเรือ ขณะที่โครงการบริการรถท่องเที่ยวโดย ชมวก. เป็นอันดับสุดท้าย แต่ยังมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

ตาราง 23 สรุปศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

ข้อ	ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	Preserve (รักษา)	Modify (เปลี่ยนแปลง)	Enhance (ยกระดับ)	Complete (ทำให้สมบูรณ์)	Adjunct (เพิ่มเติม)
ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านมรดกวัฒนธรรม						
1	โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์	✓		✓		
2	ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา	✓	✓	✓		
3	ศูนย์ศิลปาชีพ บางไทร	✓	✓	✓		✓
4	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา	✓	✓	✓	✓	✓
5	ปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง	✓	✓		✓	✓
6	หมู่บ้านชาวต่างชาติ (โปรตุเกส ฮอลันดา ญี่ปุ่น)	✓	✓	✓	✓	✓
ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม						
7	งานประจำปีเพื่อฉลองความเป็นมรดกโลก	✓	✓	✓	✓	✓
8	ชมวิถีชีวิตชาวอยุธยาริมน้ำ	✓			✓	✓
9	ประเพณีลอยกระทง	✓		✓	✓	✓
10	การจำลองพระราชพิธีคล้องช้าง	✓			✓	✓
11	อาหารชาววัง อาหารพื้นบ้านแบบอยุธยา	✓	✓		✓	✓
12	ประเพณีสงกรานต์แบบโบราณ	✓		✓	✓	✓
13	ประเพณีแห่เทียนพรรษาทางน้ำ	✓			✓	✓
14	งานไหว้ครูมวยไทย นายขนมต้ม	✓	✓	✓	✓	✓
15	การจำลองพระราชพิธีแบบโบราณ	✓			✓	✓
16	การสาธิตอาชีพที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร	✓	✓	✓	✓	✓
17	การฟื้นฟูการแสดงโขนสมัยอยุธยา	✓		✓	✓	✓
18	ดนตรีไทยสมัยอยุธยา (วงเครื่องสาย ปี่พาทย์มโหรี)	✓			✓	✓
19	ประเพณีกวนข้าวทิพย์ก่อนเข้าพรรษา	✓			✓	✓
20	การฟื้นฟูเพลงเรือ	✓			✓	✓

จากตาราง 23 พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องรักษาไว้จำนวน 20 ทรัพยากร ทำการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น จำนวน 9 ทรัพยากร ทำการยกระดับให้ได้มาตรฐาน จำนวน 11 ทรัพยากร ทำให้เกิดความสมบูรณ์ในแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 17 ทรัพยากร และควรพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มเติม จำนวน 18 ทรัพยากร

ตาราง 24 สรุปศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ข้อ	ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	Preserve (รักษา)	Modify (เปลี่ยนแปลง)	Enhance (ยกระดับ)	Complete (ทำให้สมบูรณ์)	Adjunct (เพิ่มเติม)
1	การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว	✓				
2	การเดินทางโดยรถไฟ	✓	✓	✓	✓	
3	การเดินทางโดยรถตุ๊กตุ๊กสามล้อในจังหวัด	✓	✓	✓	✓	✓
4	การเดินทางโดยรถยนต์สาธารณะ		✓	✓	✓	✓
5	การเดินทางโดยรถประจำทาง บริษัท ขนส่ง จำกัด	✓	✓	✓	✓	✓
6	การเดินทางโดยรถยนต์สองแถวในจังหวัด		✓	✓	✓	✓

จากตาราง 24 พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องรักษาไว้ จำนวน 4 ประเภท ทำการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น จำนวน 5 ประเภท ทำการยกระดับให้ได้มาตรฐาน จำนวน 5 ประเภท ทำให้เกิดความสมบูรณ์ จำนวน 5 ประเภท และควรพัฒนาศักยภาพเพิ่มเติม จำนวน 4 ประเภท

ตาราง 25 สรุปศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

ข้อ		Preserve (รักษา)	Modify (เปลี่ยนแปลง)	Enhance (ยกระดับ)	Complete (ทำให้สมบูรณ์)	Adjunct (เพิ่มเติม)
1	ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว			✓	✓	✓
2	แหล่งซื้อสินค้า ประเภท ศูนย์การค้า ร้านสะดวกซื้อ				✓	✓
3	ร้านอาหารในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว		✓	✓	✓	
4	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว		✓	✓	✓	✓
5	การบริการห้องน้ำสาธารณะ		✓	✓	✓	✓

จากตาราง 25 พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องทำการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น จำนวน 3 ประเภท ทำการยกระดับให้ได้มาตรฐาน จำนวน 4 ประเภท ทำให้เกิดความสมบูรณ์ จำนวน 5 ประเภท และควรพัฒนาศักยภาพเพิ่มเติม จำนวน 4 ประเภท

ตาราง 26 สรุปศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ข้อ	ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	Preserve (รักษา)	Modify (เปลี่ยนแปลง)	Enhance (ยกระดับ)	Complete (ทำให้สมบูรณ์)	Adjunct (เพิ่มเติม)
1	กิจกรรมขับรถส่วนตัวไหว้พระชมโบราณสถาน	✓				
2	กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ ล่องเรือชมวิถีชีวิต	✓	✓	✓	✓	✓
3	กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางประวัติศาสตร์	✓	✓	✓	✓	✓
4	กิจกรรมนั่งช้าง ชมโบราณสถาน	✓	✓			
5	กิจกรรมนั่งสามล้อตุ๊กตุ๊ก ชมโบราณสถาน	✓	✓	✓	✓	✓
6	กิจกรรมนั่งสามล้อปั่น ชมโบราณสถาน	✓	✓			✓
7	กิจกรรมนั่งรถม้า ชมโบราณสถาน	✓	✓			✓

จากตาราง 26 พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องรักษาไว้ จำนวน 7 ประเภท ทำการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น จำนวน 6 ประเภท ทำการยกระดับให้ได้มาตรฐาน จำนวน 3 ประเภท ทำให้เกิดความสมบูรณ์ จำนวน 3 ประเภท และควรพัฒนาศักยภาพเพิ่มเติม จำนวน 5 ประเภท

ตาราง 27 สรุปศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน

ข้อ		Preserve (รักษา)	Modify (เปลี่ยนแปลง)	Enhance (ยกระดับ)	Complete (ทำให้สมบูรณ์)	Adjunct (เพิ่มเติม)
1	สัญญาณมือถือ	✓			✓	✓
2	ไฟฟ้า	✓			✓	✓
3	น้ำประปา	✓			✓	✓
4	ด้านการเงิน (ธนาคาร ATM การแลกเปลี่ยนเงิน)	✓	✓	✓	✓	✓
5	ป้ายประชาสัมพันธ์ (ป้ายบอกทางให้ข้อมูล)	✓	✓		✓	✓
6	ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	✓
7	สาธารณสุข	✓	✓	✓	✓	✓
8	เสียงตามสายในแหล่งท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	✓

จากตาราง 27 พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน โดยมีสาธารณูปโภคที่ต้องรักษาไว้ จำนวน 8 ประเภท ทำการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น จำนวน 5 ประเภท ทำการยกระดับให้ได้มาตรฐาน จำนวน 4 ประเภท ทำให้เกิดความสมบูรณ์ จำนวน 8 ประเภท และควรพัฒนาศักยภาพเพิ่มเติม จำนวน 8 ประเภท

ตาราง 28 สรุปศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ด้านรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ข้อ	ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	Preserve (รักษา)	Modify (เปลี่ยนแปลง)	Enhance (ยกระดับ)	Complete (ทำให้สมบูรณ์)	Adjunct (เพิ่มเติม)
1	โปรแกรมท่องเที่ยว	✓		✓		
2	โปรแกรมท่องเที่ยวมารถ กลับเรือ (กรุงเทพ-อยุธยา)	✓			✓	
3	โครงการบริการรถท่องเที่ยวโดย ชมมก.	✓		✓	✓	✓

จากตาราง 28 พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ต้องรักษาไว้ จำนวน 3 ประเภท ทำการยกระดับให้ได้มาตรฐาน จำนวน 2 ประเภท ทำให้เกิดความสมบูรณ์ จำนวน 2 ประเภท และควรพัฒนาศักยภาพเพิ่มเติม จำนวน 1 ประเภท

ผลการวิจัย วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีการเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากภาคีรัฐ เอกชน และผู้แทนชุมชน จำนวน 22 คน โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง ในข้อคำถาม ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เอกอัครราชทูตความโดดเด่นทางมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประชากรเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมมรดกโลก เป็นที่รู้จักของนานาชาติ เนื่องจากเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรม หรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันมีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์

2. เป็นแหล่งเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง สามารถเดินทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้สะดวก เนื่องจากอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร เพียง 75 กิโลเมตร มีการเชื่อมโยงระบบขนส่งทางบกมีถนนสายเอเชียและถนนพหลโยธินตัดผ่าน เป็นเส้นทางเพื่อเดินทางไปยังภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และระบบรถไฟที่ยังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ

3. ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าที่มีการค้ากับนานาชาติอารยประเทศ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์กับจีน ที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยทางด้านการทูตและการค้า ความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นที่เข้ามาทำมาหากินและตั้งบ้านเรือนรวมถึงการเป็นทหารอาสาสมัครในสงคราม ความสัมพันธ์กับอิหร่านในการเข้ามาค้าขายและรับราชการ ความสัมพันธ์กับลังกาในทางเผยแพร่พระพุทธศาสนา รวมไปถึงโปรตุเกส ฮอลันดา อังกฤษ ฝรั่งเศสที่เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายและการเป็นอาสาสมัครทหารในสงครามรวมถึงความสัมพันธ์ทางการทูต กลุ่มประเทศเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็น

จุดกำเนิดของศาสนาสำคัญในประเทศไทย คือศาสนาคริสต์จากฝรั่งเศส และศาสนาอิสลามจากเปอร์เซีย อินเดียและอาหรับ

4. ความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยว เนื่องจากค่าใช้จ่ายทางการท่องเที่ยวราคาประหยัดเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายเมืองประวัติศาสตร์หรือแหล่งมรดกวัฒนธรรมต่างประเทศ นักท่องเที่ยวจะเสียค่าใช้จ่ายเข้าชมอุทยานประวัติศาสตร์ชาวไทย 10 บาท ชาวต่างชาติ 40 บาทต่อสถานที่และเลือกที่จะเดินทางท่องเที่ยวได้ตามความสมัครใจ ประกอบกับค่าใช้จ่ายที่พิกมีให้เลือกหลายระดับตั้งแต่หลักร้อยบาทจนถึงระดับพันบาท จากสถิติการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวปี 2558 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,737 บาท และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,736 บาท ต่อวัน

สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดอ่อน

1. การท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ในเฉพาะอำเภอพระนครศรีอยุธยา ด้วยพื้นที่มรดกโลกอยู่ในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยาทั้งหมด กระจายตัวอยู่ในเกาะพระนครศรีอยุธยา และพื้นที่โดยรอบ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นศูนย์กลางราชธานีสมัยกรุงศรีอยุธยา นักท่องเที่ยวจึงสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวในเกาะพระนครศรีอยุธยาเป็นหลัก นำมาซึ่งปัญหาด้านการจราจรที่หนาแน่นในช่วงวันหยุดและการบุกรุกพื้นที่โบราณสถานพื้นที่การค้าขายจากประชาชนในชุมชนทั้งในและนอกพื้นที่

2. ทัศนัยการสื่อสารภาษาต่างประเทศของประชาชนในพื้นที่ ด้วยพื้นที่จำนวนหลายพันไร่ อีกทั้งการเดินทางที่เป็นระบบขนส่งมวลชน รวมถึงนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งนิยมขี่จักรยานและเดินชมโบราณสถาน จึงอาจจะต้องการความช่วยเหลือหรือมีการสอบถามข้อมูลจากผู้ประกอบการ ผู้รับจ้างในระบบขนส่งหรือประชาชนในพื้นที่ ปรากฏว่าประชาชนในพื้นที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างจำกัด ด้วยปัจจัยทางด้านข้อมูลและปัจจัยทางด้านภาษา

3. มีการบริหารงานแบบทับซ้อนพื้นที่ เนื่องจากในพื้นที่เกาะพระนครศรีอยุธยาพื้นที่ท่องเที่ยวหลักมีการบริหารพื้นที่หลายหน่วยงานแต่มีภารกิจต่างกัน อาทิ หน่วยงานระดับจังหวัด หน่วยงานระดับพื้นที่และหน่วยงานที่ดูแลเฉพาะ ซึ่งมีภารกิจต่างกัน เมื่อดำเนินการบริหารพื้นที่ท่องเที่ยวจึงเกิดความขัดแย้งในเชิงนโยบาย ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องดำเนินการร่วมกันแบบบูรณาการและต้องมีหน่วยงานกลางเป็นตัวแทนจัดการปัญหาการบริหารจัดการ

4. การคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า การเดินทางในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ขาดความเชื่อมโยงและบ่อยครั้งพบว่า ราคาสูงกว่ามาตรฐานหากนักท่องเที่ยวเดินทางมาโดยรถยนต์ผู้โดยสารณะก็จะต้องจ้างเหมารถตู้รถหรือ

รถจักรยานยนต์รับจ้างสาธารณะ ในปัจจุบันยังไม่มีรถขนส่งสาธารณะเพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะ มีเพียงรถตู้และรถสองแถวประจำทางที่มีเส้นทางรอบเกาะพระนครศรีอยุธยาและภายในเกาะพระนครศรีอยุธยาบางเส้นทาง ข้อความแจ้งเส้นทางที่รถโดยสารเป็นภาษาไทยทั้งหมด ไม่มีป้ายแสดงจุดจอดรถชัดเจนระหว่างเส้นทาง และปลายทางแต่ละจุด

5. การวางผังเมืองที่ขาดประสิทธิภาพ ด้วยแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน การกำหนดขอบเขตแหล่งอนุรักษ์มีข้อจำกัด จนเป็นสาเหตุให้ชุมชนและสถานประกอบการตั้งอยู่กระจายทั่วไปทั้งเกาะพระนครศรีอยุธยาทั้งชั้นในและชั้นนอก ก่อให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการ การรुक้าโบราณสถานจากชุมชนหรือใช้ประโยชน์ในพื้นที่โบราณสถาน ส่งผลให้เป็นแหล่งเสื่อมโทรม การกระจายตัวของสถานประกอบการด้านที่พักจนส่งผลให้นักท่องเที่ยวขาดความสะดวกในการเดินทางอีกทั้งการบริหารจัดการสิ่งปฏิกูลไม่เป็นระบบ และการจราจรที่ไม่สามารถบังคับใช้เส้นทางเพื่อการจราจรหรือเส้นทางปลอดภัยได้

6. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาในแต่ละหน่วยงานขาดความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว จากการประชุมวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักจะเปิดโอกาสให้หน่วยงานในท้องถิ่นเสนอขอโครงการตามนโยบายการท่องเที่ยว โดยพบว่าหลายครั้งกลุ่มผู้เสนอขอโครงการขาดความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยว เสนอโครงการไม่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยว อาจจะเป็นเพราะบุคลากรที่เสนอโครงการหรือทำหน้าที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น เป็นผู้รับผิดชอบด้านงบประมาณหรือด้านบริหารทั่วไปเป็นหลัก อีกทั้งบางหน่วยงานไม่มีภารกิจด้านการท่องเที่ยว จึงขาดทักษะพื้นฐานทางการท่องเที่ยว

7. นักท่องเที่ยวไม่ค้างคืน เนื่องจากอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ และไม่มีกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยว ด้วยภูมิศาสตร์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม้ว่าจะเป็นจุดแข็งที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร และเป็นเมืองผ่านในการขึ้นภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จนเป็นปัจจัยให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น แต่ปัจจัยดังกล่าวนี้ยังถือเป็นจุดอ่อนทางการท่องเที่ยวได้อีกด้วย เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะไม่นิยมค้างคืน เพราะการเดินทางสะดวกรวดเร็ว ประกอบกับไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวในเวลาว่างคืน

8. ภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม เนื่องจากการบุกรุกของชุมชนและการพัฒนาเมืองขาดเสถียรภาพ ด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมส่วนใหญ่อยู่ท่ามกลางแหล่งชุมชนที่มีลักษณะการบริหารจัดการต่างกัน กล่าวคือ แหล่งชุมชนต้องการความปลอดภัยและตัดต้นไม้ที่ไม่เป็นประโยชน์ออก ขณะที่แหล่งมรดกวัฒนธรรมต้องการต้นไม้

ปกคลุมพื้นที่และต้องการความร่วมมืออื่น อีกทั้งยังมีปัจจัยทางการก่อสร้างถนน อาคารสถานที่ และการกำจัดมลภาวะ

สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาส

1. **รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ** สอดคล้องกับ แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวระดับชาติ พ.ศ. 2558-2560 ที่ยังคงให้ความสำคัญกับพื้นที่ ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนกลาง ซึ่งเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาติ โดยจังหวัด พระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองหลักในกลุ่มเมืองท่องเที่ยวของลุ่มน้ำเจ้าพระยา จึงมีโอกาสพัฒนา และเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวได้

2. **มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง** จากการ สนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐเป็นไปอย่างต่อเนื่องตามปัจจัยที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในแผนยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาหลายหน่วยงาน อีกทั้งการบริหารจัดการในพื้นที่ยังมี หน่วยงานรัฐระดับจังหวัดมีความสำคัญกับการท่องเที่ยวจำนวนมาก งบประมาณส่วนหนึ่งจึง ถูกผลักดันเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล กรมศิลปากร สำนักงานจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด ฯลฯ มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวเพื่อบ้าน เพิ่มขึ้นจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เนื่องด้วยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของ อาเซียนมีข้อตกลงในการเดินทางข้ามเขตแดนในอนาคต จึงมีแนวโน้มเป็นไปได้ว่า เมื่อเกิดการ กระตุ้นของการรวมกลุ่มประเทศแล้ว ประชากรแต่ละประเทศจะมีแรงจูงใจในการเดินทาง ท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศมากขึ้น อีกทั้งจำนวนประชากรในกลุ่มอาเซียนถึง 600 ล้านคน จะส่งผลต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างแน่นอนเพราะประเทศไทยถือเป็น ศูนย์กลางทางภูมิศาสตร์และการเดินทางของอาเซียน

3. **มีโอกาสพัฒนาระบบขนส่งทางรถไฟจากนโยบายของรัฐบาล** ที่ต้องการสร้าง ระบบรถไฟความเร็วสูงและรถไฟรางคู่ ซึ่งเส้นทางดังกล่าวจะผ่านสถานีอยุธยา ซึ่งเป็นสถานี เพื่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังจังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วย ดังนั้นแล้วจึงถือเป็นโอกาส ที่สำคัญสำหรับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอนาคตทั้งในเชิงการคมนาคมและการส่งเสริม เศรษฐกิจ

4. **มีโอกาสพัฒนาและฟื้นฟูกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่** โดยจะเห็นได้ว่า ทิศทาง การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากอดีตที่ผ่านมาจะพบว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทาง มาเพื่อชมโบราณสถานในเขตเกาะพระนครศรีอยุธยา หรือนิยมมาไหว้พระขอพร ในประเด็น เหล่านี้จะพบว่านักท่องเที่ยวมีโอกาสเดินทางมาท่องเที่ยวช้าน้อย เนื่องจากขาดแหล่งท่องเที่ยว หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวแห่งใหม่ หากแต่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทั้งมรดกวัฒนธรรม

ที่เป็นลักษณะทางกายภาพและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหรือที่เราเรียกว่า ภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ เช่น ประเพณี คติความเชื่อ วิถีชีวิต เป็นต้น ซึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังขาดการนำสิ่งเหล่านี้มาสร้างสรรค์เพื่อเป็นจุดดึงดูดจากนักท่องเที่ยว

สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรค

1. **การชะลอตัวของสภาพเศรษฐกิจโลก** โดยจะเป็นได้ว่า ปัจจุบันเศรษฐกิจโลกมีความผันผวนอยู่ตลอดเวลา จากสถานการณ์ของสหรัฐอเมริกาในช่วงเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ส่งความไม่แน่นอนออกกลาง และสถานการณ์ค่าเงินของหลายประเทศ ย่อมส่งผลให้ประชาชนทั่วโลกต้องระมัดระวังเรื่องการใช้เงินมากยิ่งขึ้น แม้ว่าทิศทางการท่องเที่ยวจะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี แต่ความอ่อนไหวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ของโลกย่อมเป็นปัจจัยสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยว

2. **กระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงและกระทบวิถีชีวิตชุมชน** ในฐานะเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมมีความเจริญรุ่งเรืองที่มีมายาวนานถึง 417 ปี ความเป็นอยู่ของชาวอยุธยา มีวิถีชีวิตอยู่กับสายน้ำ มีการสัญจรทางเรือ มีคลอง คูน้ำ ตลาดทั่วทั้งเกาะพระนครศรีอยุธยา แต่เมื่อเวลาผ่านไป วัฒนธรรมใหม่เข้ามาแทนที่วิถีชีวิตของชาวอยุธยาจึงเลือนหายไป ปัจจุบันนี้คลองสำคัญในเกาะพระนครศรีอยุธยาถูกถมเป็นถนน ย่านการค้าโบราณถูกแทนที่ด้วยตึกสมัยใหม่และร้านค้า วิถีชีวิตริมแม่น้ำสำคัญถูกปิดกั้นด้วยเขื่อนปูนกันน้ำเขาะตลิ่ง ยิ่งไปกว่านั้นที่ดินริมน้ำไม่สามารถควบคุมการออกแบบต่อเติมได้ เนื่องจากประชาชนมีโฉนดที่ดิน บ้านทรงไทยริมน้ำจึงถูกแทนที่ด้วยบ้านสมัยใหม่

3. **การแข่งขันและส่งเสริมการท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน** ในกลุ่มภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความรุ่งเรืองทางอารยธรรมโบราณ แต่ละประเทศมีมรดกที่เป็นเอกลักษณ์ ในปัจจุบันกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านมีความสงบและมีเสถียรภาพทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ประกอบกับการชูนโยบายสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว จึงมีการเปิดประเทศ สิ่งนี้เองเป็นปัจจัยสำคัญที่กล่าวได้ว่า ประเทศไทยในฐานะที่เป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวควรจะพัฒนาการให้บริการทางการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

เอกลักษณ์ความโดดเด่นทางมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นอดีตราชธานีของชาติ มีความรุ่งเรืองในพุทธศตวรรษที่ 19-23 มีอายุยาวนาน 417 ปี เป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชาติ สะท้อนความงามอันทรงคุณค่า มีโบราณสถานสำคัญจำนวนมากส่วนใหญ่ เป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธ แต่ก็ยังมีโบราณสถานหรือพื้นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอื่น ได้แก่ อิสลามและคริสต์ รวมถึงมีพื้นที่ในสมัยโบราณ เช่น ย่านการค้าโบราณ ถนนโบราณ คลองโบราณ เหนียด

คลังช่าง และบ้านเรือนของประชาชน สิ่งเหล่านี้จึงนับเป็นรากฐานสำคัญของชาติไทยและอารยธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่งทางด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม คีตศิลป์ และนาฏศิลป์ นอกจากนี้ ยังมีหมู่บ้านชาวต่างชาติที่เป็นหลักฐานสำคัญในการตั้งรกรากในสมัยกรุงศรีอยุธยา แสดงถึงการเชื่อมโยงกับนานาชาติอารยประเทศ ความเป็นปึกแผ่นและยิ่งใหญ่ของอยุธยาแสดงให้เห็นถึงความชาญฉลาดของการสร้างเมืองที่มีรูปแบบการวางผังเมืองที่เป็นระบบทั้งคู คลอง ถนน โอบล้อมด้วยแม่น้ำสายสำคัญที่เป็นปราการของเมืองจากการรุกราน และยังเป็นเส้นทางคมนาคมไปยังทะเลอ่าวไทย เชื่อมโยงทางเรือไปยังอาณาจักรอื่นจนเกิดความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างเมือง จนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก แม้ว่าอาณาจักรอยุธยาจะสูญสิ้นอำนาจลงแต่ร่องรอยอารยธรรมเหล่านี้ยังคงแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและความอัจฉริยะของบรรพบุรุษ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมจำนวนมาก โดยพื้นที่สำคัญที่เป็นแหล่งอารยธรรมและความโดดเด่น คือ พื้นที่ในเกาะพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรอยุธยา ฉะนั้นจึงถือได้ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเอกลักษณ์ความโดดเด่นจากความเป็นประวัติศาสตร์ มีมรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของความเป็นชาติไทย เป็นต้นกำเนิดของประวัติศาสตร์ศิลปะของชนชาติไทยที่มีความโดดเด่น

ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังสามารถเติบโตได้สูงขึ้นจากนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากรัฐบาล สถาปนามิศาสตร์ทางการท่องเที่ยวและระบบคมนาคมที่จะรองรับในอนาคต ประกอบกับแนวโน้มประชากรนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในฐานะที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจึงต้องหาทางกระตุ้นการท่องเที่ยวและดึงเสน่ห์ของความเป็นอยุธยาออกมาให้เด่นชัด แม้ว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะมีอุปสรรคในการพัฒนาและก็ยังถือว่ามีโอกาสหากเปรียบเทียบความพร้อมของประเทศที่มีแหล่งมรดกวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน ด้วยความพร้อมทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและการรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงมีโอกาสก้าวหน้าสู่การเป็นเมืองทางมรดกวัฒนธรรมติดอันดับต้น ๆ ของโลก ตามที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งมองว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสามารถเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมของอาเซียนได้ เนื่องจากในอดีต พระนครศรีอยุธยาเป็นอาณาจักรศูนย์กลางความเจริญของทีชอุษาอาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยังแสดงให้เห็นว่าในยุคเริ่มแรกของอาณาจักรบนแถบคาบสมุทรอินโดจีนต่างมีความเชื่อมโยงกันและเคยเชื่อมต่อเป็นดินแดนเดียวกันมาก่อน วัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์จึงมี

ความเกี่ยวเนื่องทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว มีประวัติศาสตร์ที่เป็นต้นแบบของการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งนั้นแล้ว จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงควรมีฐานะเมืองต้นแบบของกรุงเทพมหานคร หากนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบประวัติศาสตร์ ต้องการชมความสวยงามของกรุงเทพมหานคร ก็จำเป็นต้องเดินทางมายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อศึกษาสถาปัตยกรรมต้นแบบของไทย ในกรุงรัตนโกสินทร์ด้วย ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า ตำแหน่งทางการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเมืองต้นแบบของศิลปะและสถาปัตยกรรมของชาติ

แนวทางการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

1. **การส่งเสริมและรวบรวมความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม** เป็นส่วนสำคัญที่จะฟื้นฟูความเป็นอยุธยาในอดีตขึ้นมาโดยการรวบรวมองค์ความรู้และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีการเก็บรวบรวมไว้ นำเสนอในรูปแบบของการศึกษาทางการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาพิพิธภัณฑ์เดิมในแหล่งท่องเที่ยวให้มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ตอบสนองความต้องการและสร้างความน่าสนใจทางการท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ยังควรมีการรวบรวมความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อันประกอบด้วย พระราชพิธี ประเพณี และวิถีชีวิตอยุธยา โดยการจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา ด้วยเหตุว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไม่มีหลักฐานทางกายภาพ ได้รับการสืบทอดจากอุดมคติจากรุ่นสู่รุ่น มีเพียงบันทึกจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์บางส่วน แต่สิ่งเหล่านี้ล้วนมีคุณค่าที่ได้รับการสืบทอดต่อเนื่องมา จึงควรมีการเก็บรวบรวมความรู้เหล่านี้ไว้ไม่ให้สูญหายและใช้การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว รวมไปถึงทักษะมวยไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา และอาหาร พร้อมทั้งขนมไทยในสมัยอยุธยาที่ได้รับการสืบทอดแบบแผนวิธีการทำมาจนถึงปัจจุบัน จึงควรมีการจัดตั้งศูนย์ฝึกสอนมวยไทย และศูนย์สาธิตอาหารและขนมไทยอยุธยา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. **การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา** เกาะพระนครศรีอยุธยา เป็นเขตพระนครที่ถูกล้อมรอบด้วยแม่น้ำสำคัญสามสาย และยังมีประตูระบายน้ำเข้าไปในพื้นที่จำนวนมากเพื่อเป็นแหล่งสาธารณูปโภคที่สำคัญของชาวเมือง รวมทั้งเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในการจัดการน้ำ นักท่องเที่ยวจึงควรได้เห็นคลองโบราณที่ใช้สัญจรกันในอดีต ชุมชนโบราณในย่านต่าง ๆ ริมคลองหรือตามถนนสัญจรในอดีตก็เป็นสิ่งที่ควรฟื้นฟูเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยว ในเกาะพระนครศรีอยุธยาในอดีตมีย่านการค้ามากกว่าห้าสิบย่าน มีตลาดน้ำหลายแห่ง ปัจจุบันมีเพียงตลาดใหม่ ๆ เนื่องจากชุมชนสมัยรัตนโกสินทร์

เข้ามาอยู่อาศัย ทั้งนี้ควรมีการสำรวจหรือรักษาพื้นที่ย่านการค้าโบราณเพื่อเป็นอนุสรณ์ของการเรียนรู้ โดยการจัดตลาตย่อนยุคในย่านการค้าดั้งเดิมเพื่อให้เห็นบรรยากาศของพระนครศรีอยุธยา ด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัดเป็นสำคัญเนื่องจากเป็นพื้นที่ ที่มีความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในอดีต แบ่งเป็นวัดร้างที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานและวัดเก่าแก่ที่มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ ทั้ง 2 ประเภทนั้นควรมีการอนุรักษ์ไว้ให้มีความดั้งเดิมและไม่ปิดทับสถาปัตยกรรมเดิมจนมากเกินไป การอนุรักษ์ศาสนสถานจากอุทกภัย โดยให้มีการจัดการความเสี่ยง มีการสำรวจพื้นที่น้ำท่วมและหามาตรการป้องกันอย่างถาวร เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในแต่ละปี รวมถึงลดความเสียหายหากเกิดอุทกภัยรุนแรง

3. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว หากเดินทางมายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะพบว่า ลักษณะการท่องเที่ยวหลักมุ่งเน้นไปทางด้านของการชมความงดงามของสถานที่กิจกรรมไหว้พระเพื่อความป็นสิริมงคล และยังพบว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบวันเดียว ไม่นิยมพักค้างคืน เนื่องจากไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวดึงดูดนักท่องเที่ยว จึงต้องมีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ชมโบราณสถานสำคัญให้ครบถ้วน และต้องเดินทางท่องเที่ยวมากกว่า 1 วัน เพื่อให้เกิดการพักแรม ทั้งนี้รูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับการส่งเสริมปัจจุบันไม่เพียงแต่การท่องเที่ยวโดยรถยนต์เท่านั้น แต่ยังสามารถเดินทางโดยเรือไปยังนนทบุรี และกรุงเทพมหานครได้ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางโดยรถสาธารณะมากขึ้น เพื่อมาท่องเที่ยวที่พระนครศรีอยุธยา และกลับโดยเรือล่องตามแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต้องมีการอำนวยความสะดวกด้านการเดินทางสาธารณะ เมื่อมีการฟื้นฟูสภาพคูคลองโบราณในเกาะเมืองแล้ว ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการสัญจรทางน้ำ มีการสำรวจพื้นที่คลองโบราณที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นย่านตลาด นำของจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวริมคลองและให้นักท่องเที่ยวสัญจรทางเรือ ซึ่งเป็นการย่อนวิถีอยุธยาได้อีกรูปแบบหนึ่ง นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าใจ และแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพระนครศรีอยุธยา โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้าว โดยการสานต่อโครงการปลูกข้าวกินเองที่จังหวัดได้จัดขึ้น ให้นักท่องเที่ยวมีปลูกข้าวร่วมกับชาวนาตั้งแต่การหว่านเมล็ดจนถึงการเก็บเกี่ยว การส่งเสริมให้มีเทศกาลดนตรีไทยและการจัดกิจกรรมการแสดงไทย มีการจำหน่ายอาหารพร้อมชมการแสดง อาจจะเรียกว่า ลานวัฒนธรรมก็ได้ งานกิจกรรมที่สำคัญที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดมาทุกปีคือ การฉลองความเป็นมรดกโลกในช่วงเดือนธันวาคม โดยจัดเป็นตลาดย้อนยุค มีการแสดงวัฒนธรรม นิทรรศการ และยังมี การออกร้านกาชาดด้วย ทั้งนี้เห็นว่าอีกกิจกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ การจัดกิจกรรมวันช้างไทย

โดยจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดกิจกรรมทุกปี แต่ยังเป็นเพียงกิจกรรมเฉพาะพื้นที่ จึงควรส่งเสริมเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวด้วย

4. การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ที่พัก ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว ร้านจำหน่ายของที่ระลึก และขนส่ง ซึ่งการให้บริการที่ผ่านมาผู้ประกอบการมีชมรม สมาคมเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อน แต่ในลักษณะการปฏิบัติยังขาดความร่วมมือกันอย่างจริงจังเพื่อเป็นพันธมิตรทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น การร่วมมือการเพื่อจัดบริการเส้นทางท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ การให้ความร่วมมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากรัฐบาล เป็นต้น หากผู้ประกอบการท่องเที่ยวมีความเข้มแข็งจะส่งผลให้การท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เนื่องจากภาคเอกชนมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการสูง นอกจากนี้แล้ว อุปสรรคที่สำคัญของการท่องเที่ยวคือการใช้ภาษาของผู้ประกอบการขนาดเล็ก เนื่องจากปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวจีน ชาวเกาหลี และญี่ปุ่น หรือประเทศอื่น ๆ ที่ไม่คุ้นชินกับการใช้ภาษาอังกฤษมากนัก ขณะที่ป้ายข้อมูลต่าง ๆ ในพื้นที่เป็นภาษาไทย และมีภาษาอังกฤษควบคู่บ้างในบางพื้นที่ จึงเป็นจุดอ่อนสำคัญของการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการจึงต้องเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมากขึ้น นอกเหนือจากภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้ เบื้องต้น ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของการท่องเที่ยว คือ การที่ผู้ประกอบการหรือผู้ให้บริการเอารถเอาเปรียบนักท่องเที่ยวโดยการคิดราคาเกินจริง การส่งต่อนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเสียค่าใช้จ่ายสูง ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ต้องมีการบูรณาการกัน ระหว่างภาครัฐ ผู้ประกอบการหรือผู้ให้บริการ และประชาชนในพื้นที่

5. การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว ในการท่องเที่ยวแหล่งมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น นักท่องเที่ยวขาดข้อมูลความรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากมีเพียงป้ายกล่าวถึงสถานที่และประวัติสั้น ๆ หากแต่สถานที่เหล่านั้นมีประวัติศาสตร์ มีคุณค่าที่ยาวนาน นักท่องเที่ยวจึงขาดความตระหนักและการซึมซับถึงคุณค่าของสถานที่โดยแท้จริง สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เป็นไฟล์เสียงบรรยายผ่านเครื่องเล่นเพลง นอกจากนี้ด้วยความทันสมัยยังสามารถที่จะพัฒนาแอปพลิเคชันในอุปกรณ์สื่อสารเพื่อให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวก็เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่มีความสำคัญ โดยปกติแล้วสถานที่ทางประวัติศาสตร์ มักจะมีศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวเพื่อให้คำปรึกษาในการเดินทางและมินิทัวร์ การบรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเบื้องต้นก่อนการเดินทางท่องเที่ยว โดยสามารถใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางให้เกิดความน่าสนใจได้ และควรกำหนดเป็นแนวทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวก่อน

เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในพื้นที่ นอกจากสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็นแล้ว จะต้องไม่ลืมสิ่งที่เป็นพื้นฐาน นั่นคือ ป้ายบอกทางและป้ายบอกข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งพบว่า ป้ายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนมากและหลายขนาด ส่วนใหญ่ป้ายเป็นภาษาไทย มีใช้ภาษาอังกฤษอยู่บ้างแต่ยังถือว่ามีปริมาณน้อย ซึ่งภาษานับว่าเป็นข้อจำกัดในการท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังสามารถพัฒนาป้ายบอกทางเป็นรูปภาพและเป็นแผนผังเพื่อสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวได้

6. การส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต้องอาศัยการจดจำของนักท่องเที่ยวผ่านสื่อที่มีเอกลักษณ์ ควรมีการสร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวผ่านสัญลักษณ์มาสคอต เพื่อเป็นจุดทางวัฒนธรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากเดินทางสะดวกและไม่มีข้อจำกัดของฤดูกาล ซึ่งจำเป็นต้องสื่อให้นักท่องเที่ยวได้สนใจเดินทางมาท่องเที่ยวได้ทุกเดือน โดยที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการวางแผนการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้กระจายไปแต่ละเดือนทั้ง 12 เดือน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาร่วมกิจกรรมที่น่าสนใจได้ตลอดทั้งปี ทุกฤดูกาล และควรทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่ดี พระนครศรีอยุธยาที่นักท่องเที่ยวมาแล้วต้องชม ต้องสัมผัส เพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นทางการท่องเที่ยวด้วย จังหวัดพระนครศรีอยุธยายังเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางศาสนา นอกจากจะมีความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นเมืองที่เกิดศาสนาคริสต์และอิสลามในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มชาวมุสลิมที่มีรากฐานบรรพบุรุษอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวนมาก ตั้งแต่อดีตกรุงศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์กับนานาอารยประเทศและหลากหลายศาสนา จึงเห็นว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในฐานะที่มีชุมชนมุสลิมจำนวนมากและมีประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน มีทรัพยากรอนุสรณ์สถานบุคคลสำคัญที่นับถือศาสนาอิสลามที่รับราชการในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีมัสยิดจำนวนมาก ควรต้องส่งเสริมภาพลักษณ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชาวมุสลิมอีกแห่งหนึ่งของประเทศ สอดคล้องกับแนวโน้มของการท่องเที่ยวโลก ที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชาวมุสลิมเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน ขณะที่การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวสำคัญภายในเขตอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา นักท่องเที่ยวต้องซื้อบัตรเข้าชมบริเวณหน้าทางเข้าของแต่ละสถานที่ ในบางครั้งนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวเพียงบางแห่งเท่านั้น ไม่เกิดแรงจูงใจให้เดินทางไปท่องเที่ยวทุกที่ ด้วยเหตุนี้จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงควรพัฒนารูปแบบการจำหน่ายบัตรในลักษณะซื้อแบบเหมาจ่ายบัตรเดียวโดยสามารถเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ทุกแห่ง เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจ

ให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ท่องเที่ยวทุกแห่งได้ในราคาที่ถูกลง อีกทั้งสามารถพัฒนาเครือข่ายร่วมกับร้านอาหารหรือที่พักใช้บัตรดังกล่าวนี้เป็นส่วนลดบริการได้อีกด้วย

7. การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน เนื่องด้วยภาคเอกชนมีการจัดประชุมระหว่างประเทศ อันเกิดจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมากขึ้น และยังมีการจัดนิทรรศการระหว่างประเทศบ่อยครั้ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในฐานะเป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรม มีโรงแรมและสถานที่อำนวยความสะดวกเพียงพอ จึงควรได้รับการส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการจัดประชุม นิทรรศการ และการลงทุนทางด้านของการท่องเที่ยว สอดคล้องกับนโยบายของชาติที่มีการส่งเสริมการลงทุนและอุตสาหกรรม MICE อีกทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยายังเคยได้รับการคัดเลือกจากประเทศไทย เพื่อเสนอตัวเป็นเจ้าภาพจัดงาน World Expo 2020 จึงแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในระดับสากล ทั้งนี้ควรมีการส่งเสริมการประชุมสัมมนาของภาคอุตสาหกรรมภายในประเทศด้วย เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการจัดประชุมสัมมนาอย่างต่อเนื่อง ในการเป็นศูนย์กลางของอาเซียนนั้น วัฒนธรรมนับว่าเป็นสิ่งเชื่อมโยงสำคัญ เนื่องจากในกลุ่มภูมิภาคอาเซียนมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกัน โดยเฉพาะพื้นที่แหลมมลายู มีอาณาจักรสำคัญ ประกอบด้วย พุนาน ขอม อยุธยา ศรีวิชัย ล้านนา ล้านช้าง ซึ่งอาณาจักรสำคัญเหล่านี้มีพื้นที่เกี่ยวข้องกับอาณาเขตของประเทศไทยในปัจจุบันทั้งสิ้น จึงเป็นโอกาสอันดีที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะกำหนดตำแหน่งและนโยบายเพื่อเป็นสถานที่รวบรวมประวัติศาสตร์ของชนชาติในกลุ่มอาเซียน อันจะส่งผลให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางร่วมในการศึกษาศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ เกิดเป็นมิติใหม่ทางการท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียนจะให้ความสนใจมากขึ้นด้วย

8. การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยว พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจว่าการท่องเที่ยวเป็นบทบาทสำคัญในการส่งเสริมรายได้ของประชาชนและกระตุ้นเศรษฐกิจ แต่ประชาชนจำนวนไม่น้อยที่ขาดความรู้ความเข้าใจว่า การปฏิบัติตนในฐานะเจ้าบ้านนั้นควรทำเช่นไร เพราะประชาชนในท้องถิ่นยังขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะทางการท่องเที่ยว หน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะเข้ามาให้ความรู้เรื่องการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้กับประชาชน หากจะทำให้ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ทางการท่องเที่ยว สิ่งสำคัญคือ การสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่หน่วยงานภาครัฐได้สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง มีการจัดอันดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ การพัฒนาความรู้ผู้ผลิตอย่างต่อเนื่อง โดยจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีผลิตภัณฑ์ OTOP ขึ้นชื่อได้รับมาตรฐาน 3-5 ดาว

จำนวนมาก แต่ยังไม่สามารถหาช่องทางเพื่อให้เป็นของฝากทางการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะพบว่าหากมาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้วนักท่องเที่ยวจะนึกถึงโรตีสายไหมเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้เพื่อเป็นการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนจึงควรมีการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การเป็นของฝากทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้เกิดความหลากหลาย มีคุณภาพ บรรจุภัณฑ์ได้มาตรฐาน เก็บได้อย่างยาวนานและมีคุณค่า แม้กระทั่งโรตีสายไหม แม้ว่าจะเป็นที่นิยมแต่ก็ยังขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สามารถเก็บไว้หลายวันได้ เมื่อมีกระบวนการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแล้ว ย่อมส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมาก เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวและชุมชน อีกทั้งเป็นยุคเทคโนโลยีแห่งการสื่อสารและสิ่งอำนวยความสะดวกส่งผลให้วิถีชีวิตและรูปแบบในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนทำให้เอกลักษณ์ของชุมชนค่อย ๆ เลือนหายไป สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการปกป้องให้มีการเก็บรักษา โดยให้ชุมชนมีความเข้าใจข้อดี ข้อเสียของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันของชุมชน ให้ชุมชนคงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองไว้

9. การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ในการเดินทางท่องเที่ยวทุกแห่งความปลอดภัยจากการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด เนื่องจากจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความไว้วางใจในการท่องเที่ยวนั้น ๆ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาก็มีมาตรการดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ทั้งระบบไฟส่องสว่าง ระบบกล้องวงจรปิดและการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อย แต่ก็ยังมีเหตุอาชญากรรมอยู่บ้าง จึงเห็นควรให้มีการพัฒนาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกล้องวงจรปิดให้ครอบคลุมพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวตลอดทั้งเส้นทางท่องเที่ยว ในการติดตามและเป็นหลักฐานเมื่อเกิดเหตุการณ์กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งระบบการตรวจตราของเจ้าหน้าที่โดยแบ่งเป็น 2 หน่วยงาน คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยว แต่ยังคงพบว่ามีจุดอ่อนแหลมในการก่อเหตุกับนักท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งจึงเสนอให้มีการจัดโครงการอาสาสมัครชุมชนเพิ่มมากขึ้น เพื่อช่วยเหลือให้คำแนะนำและป้องกันเหตุ ทั้งนี้โครงการดังกล่าวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดอยู่อย่างต่อเนื่องในระดับหนึ่งแล้ว ทั้งนี้ การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ทั้งปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและการเอาเปรียบของผู้ประกอบการส่วนหนึ่ง จึงได้จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวขึ้นมาเพื่อนำร่องให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการจำนวนมาก โดยยังเห็นว่า ควรเพิ่มศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวให้กระจายทั่วพื้นที่ท่องเที่ยวและจัดสร้างศูนย์ที่เป็นมาตรฐาน มีความเหมาะสมกับพื้นที่

10. การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการพื้นที่ที่เป็นไปด้วยเงื่อนไขหลายประการ เนื่องจากมีชุมชนตั้งอยู่ในเขตโบราณสถานด้วย จนกลายเป็นปัญหาการรुक้าโบราณสถานในปัจจุบัน จนอาจจะถูกถอดถอนจากการเป็นมรดกโลกได้ ขณะที่ชุมชนก็มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงมีความแออัดในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เนื่องจากต้องสัญจรร่วมกับประชาชนในท้องที่ด้วย ตลอดจนการบริหารจัดการพื้นที่ที่มีความซ้ำซ้อนของหน่วยงานราชการ โดยแต่ละหน่วยงานมีภารกิจที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้การดูแลพื้นที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยเหตุนี้เอง หลายหน่วยงานจึงได้มีการนำเสนอเพื่อให้ออกแบบและจัดทำผังเมืองในแหล่งมรดกวัฒนธรรม มีการบังคับใช้กฎหมายควบคุมพื้นที่ เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แก้ปัญหาการบุกรุกโบราณสถานได้ นอกจากนี้ปัญหาการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแล้ว การพัฒนาภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่โดยรอบ มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเดินทางมาในเวลากลางวันอากาศร้อน หากมีการปลูกต้นไม้ใหญ่ให้ร่มรื่น จะทำให้เกิดความสวยงามและลดความร้อนจากการท่องเที่ยวลงได้บ้าง ตลอดจนสวนสาธารณะในพื้นที่เกาะเมืองต้องมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจทั้งประชาชนและนักท่องเที่ยว สร้างความสวยงามและร่มรื่นทั่วทั้งเกาะเมือง รวมถึงการพัฒนาภูมิทัศน์พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ โดยจะเห็นว่าการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อชมวิถีชีวิตชาวอยุธยา ยังคงได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันสภาพบ้านเรือนมีการต่อเติมแบบสมัยใหม่ มีสิ่งก่อสร้างและสิ่งบดบังทัศนียภาพริมน้ำจากบ้านเรือนของประชาชน ทั้งนี้เมื่อแหล่งท่องเที่ยวมีภูมิทัศน์ที่สวยงามแล้ว การท่องเที่ยวในยามค่ำคืน โดยการชมความงดงามของโบราณสถานในจังหวัด เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะต้องได้รับการส่งเสริมอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวยามค่ำคืน เกิดการพักผ่อน โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องมีการประดับไฟโบราณสถานสำคัญทุกแห่ง เพื่อสร้างแรงจูงใจในการชมความงดงามของโบราณสถานเป็นบรรยากาศอีกมิติหนึ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

11. การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ตามแนวโน้มการท่องเที่ยวในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวโดยการปั่นจักรยานได้รับความนิยมอย่างสูง หน่วยงานต่าง ๆ ได้มีการพัฒนาเส้นทางจักรยานเพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากอุบัติเหตุในเกาะพระนครศรีอยุธยา มีร้านให้เช่าจักรยานให้บริการและนักท่องเที่ยวโดยเฉพะกลุ่มชาวต่างชาตินิยมการปั่นจักรยานมากกว่าการเดินทางท่องเที่ยวโดยรถ การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีนโยบายการพัฒนาเส้นทางจักรยานหลายเส้นทาง เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น จึงเห็นควรกำหนดไว้เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

ในพื้นที่ “นักท่องเที่ยวนิยมการปั่นจักรยานมากขึ้น เมื่อก่อนมีเพียงชาวต่างชาติ ตอนนี่คนไทยก็นิยมเช่นกัน จึงถือเป็นแนวโน้มใหม่ในการท่องเที่ยวของอยุธยา ทั้งนี้การสัญจรทางถนนในเวลา กลางคืน ควรมีการเพิ่มไฟส่องสว่างตลอดเส้นทางถนนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะภายใน เกาะพระนครศรีอยุธยาบางจุดนั้น เป็นที่ลุ่มเสี่ยงต่อความปลอดภัย ทั้งจากเหตุอาชญากรรม และอุบัติเหตุจากรถยนต์ ตลอดจนเส้นทางหลักในการเข้าออกจากแหล่งท่องเที่ยว ควรมีไฟส่องสว่างอย่างทั่วถึง ในการนี้การออกแบบไฟส่องสว่างไม่ควรมีความสูงเกินโบราณสถาน เพราะเป็นการบดบังทัศนียภาพ ควรมีการออกกฎหมายควบคุมความสูงของสิ่งปลูกสร้างใน ภาพรวมทั้งหมด อีกประการหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค คือ การจำกัด สิ่งปฏิกูลในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากเกาะพระนครศรีอยุธยามีชุมชนอาศัยอยู่หนาแน่น จึงก่อให้เกิดน้ำเสียที่ต้องได้รับการบำบัดก่อนปล่อยคืนธรรมชาติและสิ่งปฏิกูล ชยะต่าง ๆ จาก การอยู่อาศัยของชุมชน โดยในพื้นที่มีเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยาเป็นผู้รับผิดชอบพื้นที่ ร่วมกับหน่วยงานรัฐอื่น ๆ จึงเห็นควรให้มีการจัดระบบกำจัดน้ำเสียอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดแก้ไขปัญหาชยะและสิ่งปฏิกูลในพื้นที่ ไม่ให้เป็นมลพิษในแหล่งโบราณสถาน คลองโบราณ และภูมิทัศน์โดยรอบ

12. การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร การจัดระเบียบทางเท้าและวางแผน การจราจรในพื้นที่เกาะพระนครศรีอยุธยานับว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง เนื่องจากในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวมีการรูกล้ำพื้นที่ทางเท้า ต้องร้านค้า แผงลอย นักท่องเที่ยวไม่สามารถสัญจรได้ อย่างสะดวก อีกทั้งระบบการจราจรในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ มีความหนาแน่น จึงควรจัด ระเบียบการจราจรให้รถเดินทางเดียวเพื่อป้องกันปัญหาการจราจรติดขัด และเห็นควรให้ปิด เส้นทางศูนย์กลางของอุทยานประวัติศาสตร์ภายในเกาะเมือง เพื่อเป็นเส้นทางสำหรับเดินชม หรือปั่นจักรยานเพื่อชมโบราณสถาน โดยปราศจากรถยนต์ และอำนวยความสะดวกเพิ่มเติม โดยการจัดรถรางสำหรับนักท่องเที่ยวชมโบราณสถานตามเส้นทางท่องเที่ยวที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งนักท่องเที่ยวก็จะลดการใช้รถส่วนตัวเดินทางท่องเที่ยว แก้ปัญหาที่จอดรถและมลพิษได้ การใช้รถรางชมโบราณสถานจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวได้สะดวกมากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาาระบบขนส่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตคือการสร้างเส้นทางเชื่อมโยง การท่องเที่ยว โดยจัดรถประจำทางบริการ จากสถานีรถไฟฟ้ารังสิต ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีการเดินทางที่สะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เพราะในปัจจุบันนี้ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาโดยส่วนตัว จะใช้บริการรถไฟจากกรุงเทพที่ต้องใช้ ระยะเวลาพอสมควรในการเดินทาง หรือนั่งรถประจำทางที่มีสถานีห่างไกลจากระบบเชื่อมโยง รถไฟฟ้า จึงเดินทางมายังจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่สะดวกเท่าที่ควร การที่รัฐบาลมีนโยบาย

สร้างรถไฟฟ้าสายสุดท้ายที่สถานีรังสิต จึงเป็นโอกาสอันดีที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะเพิ่มโอกาสทางการท่องเที่ยวโดยการจําจัดรถประจำทางที่มีมาตรฐานให้บริการในเส้นทางดังกล่าว

วิธีการเชิงปริมาณ

เป็นการสำรวจความคิดเห็นต่อข้อมูลการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ทำการแสดงความคิดเห็นเพื่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงประเด็นการศึกษาและถูกต้องครบถ้วน จำนวน 400 คนประกอบด้วย

เอกลักษณ์ความโดดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การเป็นอดีตราชธานีของชาติที่มีความเจริญรุ่งเรือง การเป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ และการเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญระดับโลก ขณะที่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชาติ และการเป็นแบบอย่างกันอยู่ร่วมกันของชุมชนหลายศาสนา เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังคงมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนานาชาติ การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ และประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติ และหลากหลายศาสนา ขณะที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาในแต่ละหน่วยงาน ขาดความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว และมีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังคงมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

การส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การฟื้นฟู คุ้มครองโบราณในเกาะเมืองให้สวยงาม การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เป็นมาตรฐานระดับโลก และการรวบรวมความรู้พระราชพิธี ประเพณีและวิถีชีวิตอยุธยา ขณะที่การให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมปลูกข้าวร่วมกับชาวนา และการจัดเทศกาลดนตรีไทยสมัยอยุธยา เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังคงมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

การพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาเออาร์ดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ขณะที่การพัฒนาป้ายประชาสัมพันธ์

ให้ข้อมูลการท่องเที่ยว และการพัฒนาศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัด เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังคงมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมากที่สุด

การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์ของเด่น ของขึ้นชื่ออยุธยาในการท่องเที่ยว การส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมของอาเซียน และการซื้อบัตรเข้าชมโบราณสถานแบบใบเดียวเที่ยวทุกที่ ขณะที่การทำมาศคอสเพื่อเป็นทูตวัฒนธรรมการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยวกับกลุ่มชาวมุสลิม เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังคงมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

การยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การให้ความรู้กับชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาระบบกล้องวงจรปิดทั่วแหล่งท่องเที่ยว และการส่งเสริมอาสาสมัครชุมชนเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ขณะที่การจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และการให้ความรู้ชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังคงมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมากที่สุด

การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่สอดคล้องกับพื้นที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การเพิ่มไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทางสัญจร การสร้างเส้นทางจักรยานตามแหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนาภูมิทัศน์วิถีชีวิตริมแม่น้ำรอบเกาะเมือง ขณะที่การจัดไฟแสงสี โบราณสถานยามค่ำคืน และปลูกต้นไม้ในแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาสวนสาธารณะ เป็น 2 อันดับสุดท้าย แต่ยังคงมีความคิดเห็นต่ำสุดอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุปข้อมูลแผนยุทธศาสตร์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามในขั้นตอนที่ 2 กำหนดเป็นข้อมูลประกอบการทำแผนยุทธศาสตร์ โดยการกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น จำเป็นต้องกำหนดให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตลอดจนผลจากการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว มาวิเคราะห์ความพร้อมด้านการท่องเที่ยวและวางแผนยุทธศาสตร์ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามลำดับ ประกอบด้วย

กระบวนการที่ 1 การนำผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและภาคเอกชน ในขั้นตอนที่ 2 ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีผลการแสดงความคิดเห็น ในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดเป็นกลยุทธ์ในเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อนำเอาจุดเด่นจากจุดแข็งมาขยายผลหรือเสริมการพัฒนาที่มีอยู่ ขณะเดียวกันต้องมีการป้องกันและแก้ไขจุดอ่อน รวมถึงข้อจำกัดที่มีอยู่ให้มากที่สุด โดยใช้แบบหาค่าความสัมพันธ์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ แต่ละคู่ดังกล่าว จะทำให้เกิดกลยุทธ์ โดยสามารถแบ่งออกได้ 4 ประเภท คือ 1) กลยุทธ์เชิงรุก 2) กลยุทธ์เชิงป้องกัน 3) กลยุทธ์เชิงแก้ไข และ 4) กลยุทธ์เชิงรับ

กระบวนการที่ 2 เมื่อได้ข้อมูลกลยุทธ์ ทั้ง 4 ด้านแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและภาคเอกชน ในขั้นตอนที่ 2 ในด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ด้านการยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม ที่มีผลการแสดงความคิดเห็น ในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดเป็นลักษณะโครงการตามความสอดคล้องของกลยุทธ์ ทั้ง 4 ด้าน และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป ทั้งนี้ผลการแสดงความคิดเห็นต่ำกว่าระดับปานกลางผู้วิจัยอาจนำมากำหนดเป็นลักษณะโครงการในกลยุทธ์เชิงแก้ไขด้วย

กระบวนการที่ 3 ผู้วิจัยวิเคราะห์กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ โดยการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและภาคเอกชน ในขั้นตอนที่ 2 ในด้านเอกลักษณ์ความโดดเด่นแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมที่มีผลการแสดงความคิดเห็น ในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับพันธกิจ พร้อมทั้งกำหนดพันธกิจตามประเด็นยุทธศาสตร์ และนำกลยุทธ์ จัดหมวดหมู่ตามความเหมาะสม

ตามเนื้อหาที่ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ในภาพรวม

การนำผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและภาคเอกชน ในขั้นตอนที่ 2 ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีผล

การแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดเป็นกลยุทธ์ในเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อนำเอาจุดเด่นจากจุดแข็งมาขยายผลหรือเสริมการพัฒนาที่มีอยู่ ขณะเดียวกันต้องมีการป้องกันและแก้ไขจุดอ่อน รวมถึงข้อจำกัดที่มีอยู่ให้มากที่สุด โดยใช้แบบหาค่าความสัมพันธ์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แต่ละคู่ดังกล่าว จะทำให้เกิดกลยุทธ์ โดยสามารถแบ่งออกได้ 4 ประเภท คือ 1) กลยุทธ์เชิงรุก 2) กลยุทธ์เชิงป้องกัน 3) กลยุทธ์เชิงแก้ไข และ 4) กลยุทธ์เชิงรับ ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตาราง 29 การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ในภาพรวม

TOWS Matrix	โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
	1) รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ 2) มีโอกาสพัฒนาและฟื้นฟูกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ 3) มีโอกาสพัฒนาระบบขนส่งทางรถไฟจากนโยบายของรัฐบาล 4) มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวเพื่อบ้านเพิ่มมากขึ้นจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 5) มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง	1) กระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงกระทบวิถีชีวิตชุมชน ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป 2) การชะลอตัวของสภาพเศรษฐกิจโลกเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3) การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจประเทศไทยน้อยลง
จุดแข็ง (Strengths)	กลยุทธ์เชิงรุก (SO)	กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)
1) แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนานาชาติ 2) เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวมรดกวัฒนธรรมของชาติ 3) ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา 4) มีความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยว	1) การส่งเสริมและรวบรวมความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม 2) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว	1) การส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน 3) การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
จุดอ่อน (Weaknesses)	กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO)	กลยุทธ์เชิงรับ (WT)
1) การท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ในเฉพาะอำเภอพระนครศรีอยุธยา 2) ไม่มีกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยวในเวลากลางคืน 3) ภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม 4) ประชาชนในพื้นที่ มีทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศน้อย 5) มีการบริหารงานแบบทับซ้อนพื้นที่จึงประสบปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยว 6) การวางผังเมืองที่ขาดประสิทธิภาพ 7) การคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยว ขาดความเชื่อมโยงและราคาที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน 8) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาในแต่ละหน่วยงานขาดความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว	1) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว 3) การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว 4) การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร	1) การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา 2) การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 3) การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว

จากตาราง 29 พบว่า การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ในภาพรวมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจุดแข็งและโอกาสที่นำมาวิเคราะห์กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ด้วยการเพิ่มจุดแข็งและการสร้างโอกาสทางด้าน 1) การส่งเสริมและรวบรวมความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม และ 2) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว นอกจากนี้ จุดอ่อนและอุปสรรคสามารถวิเคราะห์กลยุทธ์เชิงรับ (WT) เพื่อลดจุดอ่อนและอุปสรรคทางด้าน 1) การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา 2) การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และ 3) การพัฒนาภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน มีการนำจุดแข็งและอุปสรรคมาวิเคราะห์กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) ทางด้าน 1) การส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว และ 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน และ 3) การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว อีกทั้งมีการนำจุดอ่อนและโอกาส (WO) มาวิเคราะห์กลยุทธ์เชิงแก้ไขเพื่อลดจุดอ่อนโดยใช้โอกาสที่มีอยู่ทางด้าน 1) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว 3) การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และ 4) การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร

2. กำหนดโครงการเพื่อตอบสนองของกลยุทธ์

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและภาคเอกชน ในขั้นตอนที่ 2 ด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาคูณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ด้านการยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมที่มีผลการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดเป็นลักษณะโครงการตามความสอดคล้องของกลยุทธ์ ทั้ง 4 ด้าน และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป ทั้งนี้ผลการแสดงความคิดเห็นต่ำกว่าระดับปานกลาง ผู้วิจัยอาจนำมากำหนดเป็นลักษณะโครงการในกลยุทธ์เชิงแก้ไขด้วย ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตาราง 30 การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ด้านกลยุทธ์เชิงรุก (SO)

จุดแข็ง	ความสัมพันธ์		กลยุทธ์
	โอกาส	อุปสรรค	
1) แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนานาชาติ	1) รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ		1) การส่งเสริมและรวบรวมความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม
2) เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ	2) มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง		
3) ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา	3) มีโอกาสพัฒนาและฟื้นฟูกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่		
1) แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนานาชาติ	1) รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ		2) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว
2) เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ	2) มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง		
3) ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา	3) มีโอกาสพัฒนาระบบขนส่งทางรถไฟจากนโยบายของรัฐบาล		

จากตาราง 30 พบว่า การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงรุก (SO) สามารถนำจุดแข็งและโอกาสมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์การส่งเสริมและรวบรวมความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม และกลยุทธ์การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงรุก ดังนี้

1. กลยุทธ์การส่งเสริมและรวบรวมความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม ประกอบด้วย
 - 1.1 โครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สู่มาตรฐานโลก
 - 1.2 โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พระราชพิธี ประเพณี และวิถีชีวิตอยุธยา
 - 1.3 โครงการการจัดตั้งศูนย์ฝึกมวยไทย นายขนมต้ม
 - 1.4 โครงการจัดตั้งศูนย์สาธิตอาหารและขนมไทยสมัยอยุธยา
2. กลยุทธ์การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 2.1 โครงการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว
 - 2.2 โครงการการพัฒนาศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวพระนครศรีอยุธยา
 - 2.3 โครงการจัดทำป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว

ตาราง 31 การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ด้านกลยุทธ์เชิงรับ (WT)

ความสัมพันธ์		กลยุทธ์
จุดอ่อน	อุปสรรค	
1) ไม่มีกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยว ในเวลากลางคืน	1) กระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงกระทบ วิถีชีวิตชุมชน ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิม เปลี่ยนแปลงไป	1) การอนุรักษ์แหล่งมรดก วัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา
2) ภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว เสื่อมโทรม		
1) ประชาชนในพื้นที่ มีทักษะ การสื่อสารภาษาต่างประเทศน้อย	1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากประเทศ เพื่อนบ้าน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจ ประเทศไทยน้อยลง	2) การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อ รองรับนักท่องเที่ยว
1) มีการบริหารงานแบบทับซ้อนพื้นที่ จึงประสบปัญหาในการพัฒนา การท่องเที่ยว	1) กระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง กระทบวิถีชีวิตชุมชน ทำให้วิถีชีวิต ดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป	3) การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่ง ท่องเที่ยว
2) การวางผังเมืองที่ขาดประสิทธิภาพ		

จากตาราง 31 พบว่า การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงรับ (WT) สามารถนำจุดอ่อนและอุปสรรคมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา กลยุทธ์การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และกลยุทธ์การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงรับ ดังนี้

1. กลยุทธ์การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย
 - 1.1 โครงการฟื้นฟูสภาพคู คลองโบราณในสมัยกรุงศรีอยุธยา
 - 1.2 โครงการการฟื้นฟูย่านการค้าชุมชนโบราณในสมัยอยุธยา
 - 1.3 โครงการการอนุรักษ์ชุมชนดั้งเดิม
 - 1.4 โครงการการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน
 - 1.5 โครงการการจัดการความเสี่ยงน้ำท่วมโบราณสถาน
2. กลยุทธ์การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 2.1 โครงการให้ความรู้ด้านการเป็นเจ้าบ้านที่ดี
 - 2.2 โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ช่องทางทางการท่องเที่ยว
 - 2.3 โครงการอบรมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม

3. กลยุทธ์การพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว

3.1 ออกแบบและจัดทำผังเมืองในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ประกอบด้วย

3.2 การปลูกต้นไม้และพัฒนาสวนสาธารณะ

3.3 จัดแสงสีโบราณสถาน

3.4 พัฒนาภูมิทัศน์วิถีชีวิตริมฝั่งเจ้าพระยา

ตาราง 32 การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ด้านกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)

จุดแข็ง	ความสัมพันธ์		กลยุทธ์
	จุดแข็ง	อุปสรรค	
1) แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนานาชาติ 2) เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชาติ 3) ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา	1) การชะลอตัวของสภาพเศรษฐกิจโลก เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว	1) การส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว	
1) แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนานาชาติ 2) ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับนานาชาติและหลากหลายศาสนา	1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจประเทศไทยน้อยลง	2) การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน	
1) มีความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยว	1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจประเทศไทยน้อยลง	3) การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว	

จากตาราง 32 พบว่า การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) สามารถนำจุดแข็งและอุปสรรคมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์การส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน และกลยุทธ์การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงป้องกัน ดังนี้

1. กลยุทธ์การส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 1.1 สร้างเอกลักษณ์ผ่านทูตวัฒนธรรมการท่องเที่ยว
 - 1.2 ประชาสัมพันธ์ “12 เดือน อัญญา น่านเที่ยว”
 - 1.3 บัตรเที่ยวเที่ยวอัญญา
 - 1.4 อัญญาเมืองท่ามูสลิม
 - 1.5 กรุงศรีอัญญา มาแล้วต้องลอง
2. กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน ประกอบด้วย
 - 2.1 สนับสนุนการจัดประชุม นิทรรศการและการลงทุน
 - 2.2 เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอาเซียน
 - 2.3 เป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา
3. กลยุทธ์การยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 3.1 การพัฒนาระบบกล้องวงจรปิด
 - 3.2 อาสาสมัครชุมชนเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว
 - 3.3 การจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

ตาราง 33 การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ด้านกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO)

จุดอ่อน	ความสัมพันธ์		กลยุทธ์
	โอกาส	โอกาส	
1) ไม่มีกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยวในเวลากลางคืน	1) มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวเพื่อบ้านเพิ่มมากขึ้นจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	2) มีโอกาสพัฒนาและฟื้นฟูกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่	1) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว
1) ประชาชนในพื้นที่ มีทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศน้อย	1) รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ		2) การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
2) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาในแต่ละหน่วยงานขาดความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว	2) มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวเพื่อบ้านเพิ่มมากขึ้นจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน		
1) ภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม	1) รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ	2) มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง	3) การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว
1) การท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ในเฉพาะอำเภอพระนครศรีอยุธยา	1) มีโอกาสพัฒนาระบบขนส่งทางรถไฟจากนโยบายของรัฐบาล		4) การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร
2) การคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยว ขาดความเชื่อมโยงและราคาที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน			

จากตาราง 33 พบว่า การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) สามารถนำจุดอ่อนและโอกาสมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์การพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว กลยุทธ์การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และกลยุทธ์การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมากำหนดเป็นโครงการเพื่อสนองกลยุทธ์เชิงแก้ไข ดังนี้

1. กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ประกอบด้วย
 - 1.1 จัดเส้นทางท่องเที่ยวมรดกโลก วันเดียวเที่ยวไม่พอ
 - 1.2 ท่องเที่ยวมิติใหม่ มารถ กลับเรือ
 - 1.3 ฟันฟูการสัญจรทางน้ำภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา
 - 1.4 ปลุกข้าวกินเอง
 - 1.5 เทศกาลดนตรีไทย อยุธยา
 - 1.6 ลานอาหาร ลานวัฒนธรรม
 - 1.7 งานสมโภชราชธานี ศรีอยุธยา
 - 1.8 งานสัปดาห์ช้างไทย ช่างคู่ชาติ กูราชธานี
2. กลยุทธ์การพัฒนาศูนย์บริการทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 2.1 การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ
 - 2.2 การอบรมให้ความรู้ด้านภาษาให้ผู้ประกอบการ
 - 2.3 มาตรการแก้ไขปัญหาเอารถเอาเปรียบนักท่องเที่ยว
3. กลยุทธ์การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 3.1 การสร้างเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว
 - 3.2 การเพิ่มไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทางสัญจร
 - 3.3 การกำจัดน้ำเสียและสิ่งปฏิกูล
4. กลยุทธ์การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร ประกอบด้วย
 - 4.1 จัดระเบียบทางเดินเท้าและวางแผนการจราจรทางบก
 - 4.2 พัฒนาระบบขนส่งเชื่อมโยงกับกรุงเทพ
 - 4.3 การรกรางเพื่อนักท่องเที่ยว

3. การกำหนดแผนยุทธศาสตร์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ที่กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ โดยการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ ข้อมูลแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและภาคเอกชน ในขั้นตอนที่ 2 ในด้านเอกลักษณ์ความโดดเด่นแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมที่มี ผลการแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไป มากำหนดวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ให้ สอดคล้องกับพันธกิจ พร้อมทั้งกำหนดพันธกิจตามประเด็นยุทธศาสตร์ และนำกลยุทธ์ จัดหมวดหมู่ตามความเหมาะสม

วิสัยทัศน์ วางรากฐานพัฒนาและส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา เชิดชูเอกลักษณ์ชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก ด้วยการบูรณาการเพื่อความยั่งยืน

พันธกิจ

1. ส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว
2. พัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว
3. ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน
4. ยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม
5. พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมและรวบรวมองค์ความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม

- 1) โครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สู่มาตรฐานโลก
- 2) โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พระราชพิธี ประเพณีและวิถีชีวิตอยุธยา
- 3) โครงการจัดตั้งศูนย์ฝึกมวยไทย นายขนมต้ม
- 4) โครงการจัดตั้งศูนย์สาธิตอาหารและขนมไทยสมัยอยุธยา

กลยุทธ์ที่ 2 การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา

- 1) โครงการฟื้นฟูสภาพคู คลองโบราณในสมัยกรุงศรีอยุธยา
- 2) โครงการการฟื้นฟูย่านการค้าชุมชนโบราณในสมัยอยุธยา
- 3) โครงการการอนุรักษ์ชุมชนดั้งเดิม
- 4) โครงการการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน
- 5) โครงการการจัดการความเสี่ยงน้ำท่วมโบราณสถาน

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

- 1) โครงการจัดเส้นทางท่องเที่ยวมรดกโลก วันเดียวเที่ยวไม่พอ

- 2) โครงการท่องเที่ยววิถีใหม่ มารถ กลับเรือ
- 3) โครงการฟื้นฟูการสัญจรทางน้ำภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา
- 4) โครงการปลูกข้าวกินเอง
- 5) โครงการเทศกาลดนตรีไทย อยุธยา
- 6) โครงการลานอาหาร ลานวัฒนธรรม
- 7) โครงการงานสมโภชราชธานี ศรีอยุธยา
- 8) โครงการงานสัปดาห์ช้างไทย ช่างคู่ชาติ กู้ราชธานี

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว

- 1) โครงการการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ
- 2) โครงการการอบรมให้ความรู้ด้านภาษาให้ผู้ประกอบการ
- 3) โครงการมาตรการแก้ไขปัญหาเออาร์ดีเอเปียบนนักท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว

- 1) โครงการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว
- 2) โครงการการพัฒนาศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวพระนครศรีอยุธยา
- 3) โครงการการจัดทำป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมเพื่อเป็น

ศูนย์กลางอาเซียน

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยว

- 1) โครงการสร้างเอกลักษณ์ผ่านทูตวัฒนธรรมการท่องเที่ยว
- 2) โครงการประชาสัมพันธ์ “12 เดือน อยุธยา น่าเที่ยว”
- 3) โครงการบัตรเดี่ยวยุทธยา
- 4) โครงการอยุธยาเมืองท่ามุสลิม
- 5) โครงการกรุงศรีอยุธยา มาแล้วต้องลอง

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน

- 1) โครงการสนับสนุนการจัดประชุม นิทรรศการและการลงทุน
- 2) โครงการเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอาเซียน
- 3) โครงการเป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

- 1) โครงการให้ความรู้ด้านการเป็นเจ้าบ้านที่ดี
- 2) โครงการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ช่องทางทางการท่องเที่ยว
- 3) โครงการการอบรมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

- 1) โครงการการพัฒนาระบบกล้องวงจรปิด
- 2) โครงการอาสาสมัครชุมชนเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว
- 3) โครงการการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาสภาพภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว

- 1) โครงการออกแบบและจัดทำผังเมืองในแหล่งมรดกวัฒนธรรม
- 2) โครงการการปลูกต้นไม้และพัฒนาสวนสาธารณะ
- 3) โครงการจัดแสงสีโบราณสถาน
- 4) โครงการพัฒนาภูมิทัศน์วิถีชีวิตริมฝั่งเจ้าพระยา

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

- 1) โครงการการสร้างเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว
- 2) โครงการการเพิ่มไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทางสัญจร
- 3) โครงการการกำจัดน้ำเสียและสิ่งปฏิกูล

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร

- 1) โครงการจัดระเบียบทางเดินเท้าและวางแผนการจราจรทางบก
- 2) โครงการพัฒนาระบบขนส่งเชื่อมโยงกับกรุงเทพ
- 3) โครงการการรื้อรางเพื่อนักท่องเที่ยว

ภาพ 4 ข้อมูลภาพรวมแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมและรวบรวมองค์ความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม

- 1) โครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สุมาตราฐานโลก
- 2) โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พระราชพิธี ประเพณีและวิถีชีวิตอยุธยา
- 3) โครงการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมไทย นายขนมต้ม
- 4) โครงการจัดตั้งศูนย์สาธิตอาหารและขนมไทยสมัยอยุธยา

กลยุทธ์ที่ 2 การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา

- 1) โครงการฟื้นฟูสภาพคูคลองโบราณในสมัยกรุงศรีอยุธยา
- 2) โครงการการฟื้นฟูงานการกำรชมนโบราณในสมัยอยุธยา
- 3) โครงการการอนุรักษ์ชุมชนดั้งเดิม
- 4) โครงการการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน
- 5) โครงการการจัดการความเสี่ยงน้ำท่วมโบราณสถาน

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

- 1) โครงการจัดเส้นทางท่องเที่ยวมรดกโลก วันเดียวเที่ยวไม่พอ
- 2) โครงการท่องเที่ยววิถีใหม่ มรดก กลับเรือ
- 3) โครงการฟื้นฟูประเพณีแห่ขบวนเรือในแม่น้ำเจ้าพระยาเมืองพระนครศรีอยุธยา
- 4) โครงการปลูกข้าวกินเอง
- 5) โครงการเทศกาลดนตรีไทย อยุธยา
- 6) โครงการลานอาหาร ลานวัฒนธรรม
- 7) โครงการงานสมโภชราชธานี ศรีอยุธยา
- 8) โครงการงานสัปดาห์ช้างไทย ช้างคู่ชาติ ฐราชธานี

ภาพ 5 ข้อมูลประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคูณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว

- 1) โครงการการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ
- 2) โครงการกวดขันควบคุมให้ทิวทัศน์เมืองและให้ดูสะอาดสวยงาม
- 3) โครงการมาตรการแก้ไขปัญหาการจราจรแออัดบริเวณนักท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว

- 1) โครงการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว
- 2) โครงการการพัฒนาศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวพระนครศรีอยุธยา
- 3) โครงการการจัดทำป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว

ภาพ 6 ข้อมูลประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยว

- 1) โครงการสร้างเอกลักษณ์ผ่านจุดวัฒนธรรมการท่องเที่ยว
- 2) โครงการประชาสัมพันธ์ “12 เดือน อยุธยา น่าเที่ยว”
- 3) โครงการบัตรเดียวเที่ยวอยุธยา
- 4) โครงการอยุธยาเมืองท่ามัสยิด
- 5) โครงการกรุงศรีอยุธยา มาแล้วต้องหลง

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน

- 1) โครงการสนับสนุนการจัดประชุม นิทรรศการและการลงทุน
- 2) โครงการเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอาเซียน
- 3) โครงการเป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา

ภาพ 7 ข้อมูลประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว

- 1) โครงการการให้ความรู้ด้านการเป็นเจ้าบ้านที่ดี
- 2) โครงการการพัฒนาทัศนคติและทัศนคติของภาคการท่องเที่ยว
- 3) โครงการการอบรมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

- 1) โครงการการพัฒนากระบวนการป้องกันอุบัติเหตุ
- 2) โครงการอาสาสมัครชุมชนเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว
- 3) โครงการการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

ภาพ 8 ข้อมูลประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาสภาพภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว

- 1) โครงการออกแบบและจัดทาสีผนังเมืองในแหล่งมรดกวัฒนธรรม
- 2) โครงการการปลูกต้นไม้และพัฒนาสวนสาธารณะ
- 3) โครงการจัดแสงสีโบราณสถาน
- 4) โครงการพัฒนาภูมิทัศน์ริมน้ำริมฝั่งเจ้าพระยา

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

- 1) โครงการการสร้างเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว
- 2) โครงการการเพิ่มไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทางสัญจร
- 3) โครงการการกำจัดน้ำเสียและสิ่งปฏิกูล

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร

- 1) โครงการจัดระเบียบทางเดินเท้าและวางแผนการจราจรทางบก
- 2) โครงการพัฒนาระบบขนส่งเชื่อมโยง์กับกรุงเทพ
- 3) โครงการการรกรวางเพื่อนักท่องเที่ยว

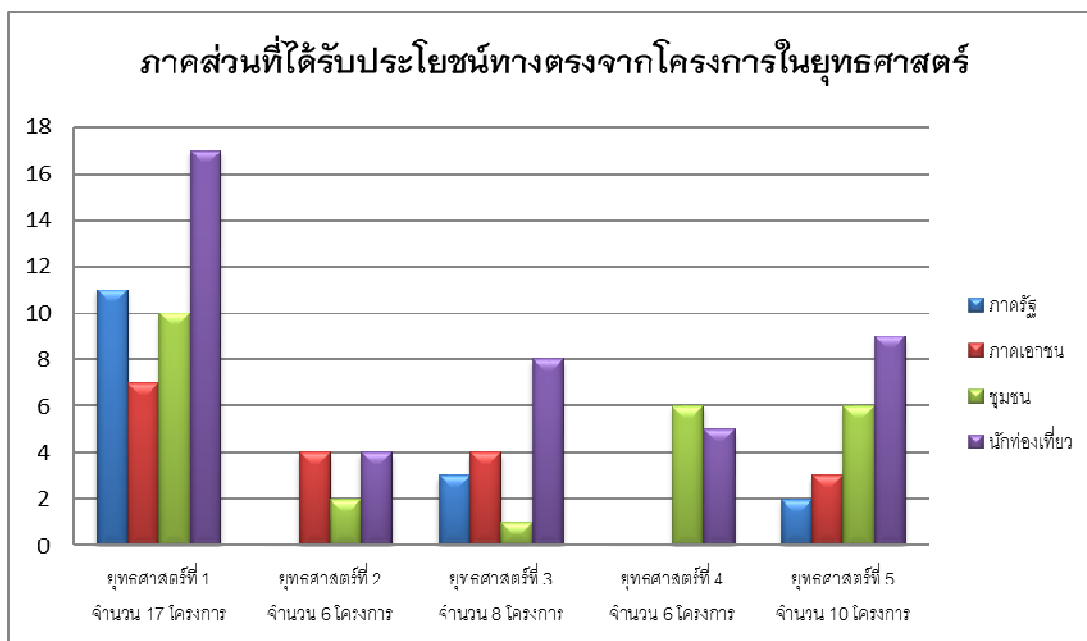
ภาพ 9 ข้อมูลประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5

ภาพ 10 องค์ประกอบของแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิง
มรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. การวิเคราะห์สรุปภาคส่วนที่ได้รับประโยชน์จากแผนยุทธศาสตร์

จากผู้การวิจัยสู่แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สรุปภาคส่วนที่ได้รับประโยชน์จากแผนยุทธศาสตร์ โดยจำแนกเป็นรายโครงการ รายละเอียด ดังนี้

ภาพ 11 ภาคส่วนที่ได้รับประโยชน์ทางตรงจากแผนยุทธศาสตร์

**ตาราง 34 ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรงจากยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากร
มรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว**

ลำดับ	โครงการ	ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรง			
		ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ชุมชน	นักท่องเที่ยว
กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมและรวบรวมองค์ความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม					
1	โครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สู่มาตรฐานโลก	✓		✓	✓
2	โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พระราชพิธี ประเพณีและวิถีชีวิตอยุธยา	✓			✓
3	โครงการจัดตั้งศูนย์นิทรรศการไทย นายขนมต้ม	✓		✓	✓
4	โครงการจัดตั้งศูนย์สาธิตอาหารและขนมไทยสมัยอยุธยา	✓		✓	✓
กลยุทธ์ที่ 2 การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยา					
1	โครงการฟื้นฟูสภาพคู คลองโบราณในสมัยกรุงศรีอยุธยา	✓		✓	✓
2	โครงการการฟื้นฟูย่านการค้าชุมชนโบราณในสมัยอยุธยา	✓	✓	✓	✓
3	โครงการการอนุรักษ์ชุมชนดั้งเดิม	✓		✓	✓
4	โครงการการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน	✓		✓	✓
5	โครงการการจัดการความเสี่ยงน้ำท่วมโบราณสถาน	✓		✓	✓
กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม					
1	โครงการจัดเส้นทางท่องเที่ยวมรดกโลก วันเดียวเที่ยวไม่พอ		✓		✓
2	โครงการท่องเที่ยววิถีใหม่ มารถ กลับเรือ		✓		✓
3	โครงการฟื้นฟูการสัญจรทางน้ำภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา		✓	✓	✓
4	โครงการปลูกข้าวกินเอง			✓	✓
5	โครงการเทศกาลดนตรีไทย อยุธยา	✓			✓
6	โครงการลานอาหาร ลานวัฒนธรรม	✓	✓		✓

ตาราง 34 (ต่อ)

ลำดับ	โครงการ	ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรง			
		ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ชุมชน	นักท่องเที่ยว
7	โครงการงานสมโภชราชธานี ศรีอยุธยา		✓		✓
8	โครงการงานสัปดาห์ช้างไทย ช่างคู่ชาติ กุ์ราชธานี		✓		✓
รวม		11	7	10	17

จากตาราง 34 พบว่า จำนวนโครงการในยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมและฟื้นฟู ทรัพยากร มรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว รวม 17 โครงการ มีภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรง ประกอบด้วย ภาครัฐ 11 โครงการ ภาคเอกชน 7 โครงการ ชุมชน 10 โครงการ และนักท่องเที่ยว 17 โครงการ

ตาราง 35 ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรงจากยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว

ลำดับ	โครงการ	ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรง			
		ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ชุมชน	นักท่องเที่ยว
กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว					
1	โครงการการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ		✓		
2	โครงการอบรมให้ความรู้ด้านภาษาให้ผู้ประกอบการ		✓		
3	โครงการมาตรการแก้ไขปัญหาเออาร์ดีเอเปียนักท่องเที่ยว		✓		✓
กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว					
1	โครงการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว			✓	✓
2	โครงการการพัฒนาศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวพระนครศรีอยุธยา		✓		✓
3	โครงการการจัดทำป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว			✓	✓
รวม		0	4	2	4

จากตาราง 35 พบว่า จำนวนโครงการในยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว รวม 6 โครงการ มีภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรง ประกอบด้วย ภาครัฐ 0 โครงการ ภาคเอกชน 4 โครงการ ชุมชน 2 โครงการ และนักท่องเที่ยว 4 โครงการ

ตาราง 36 ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรงจากยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการตลาด
ท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน

ลำดับ	โครงการ	ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรง			
		ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ชุมชน	นักท่องเที่ยว
กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยว					
1	โครงการสร้างเอกลักษณ์ผ่านทูตวัฒนธรรมการท่องเที่ยว	✓			✓
2	โครงการประชาสัมพันธ์ “12 เดือน อัญญา นาทัวร์”		✓		✓
3	โครงการบัตรเที่ยวเที่ยวอัญญา	✓			✓
4	โครงการอัญญาเมืองท่ามุสลิม			✓	✓
5	โครงการกรุงศรีอัญญา มาแล้วต้องลอง		✓		✓
กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน					
1	โครงการสนับสนุนการจัดประชุม นิทรรศการและการลงทุน		✓		✓
2	โครงการเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอาเซียน	✓			✓
3	โครงการเป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา		✓		✓
รวม		3	4	1	8

จากตาราง 36 พบว่า จำนวนโครงการในยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน รวม 8 โครงการ มีภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรง ประกอบด้วย ภาครัฐ 3 โครงการ ภาคเอกชน 4 โครงการ ชุมชน 1 โครงการ และนักท่องเที่ยว 8 โครงการ

ตาราง 37 ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรงจากยุทธศาสตร์ที่ 4 ยกกระตือรือร้นการมีส่วนร่วม
ทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม

ลำดับ	โครงการ	ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรง			
		ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ชุมชน	นักท่องเที่ยว
กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว					
1	โครงการให้ความรู้ด้านการเป็นเจ้าบ้านที่ดี			✓	
2	โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ของฝากทางการท่องเที่ยว			✓	✓
3	โครงการการอบรมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม			✓	✓
กลยุทธ์ที่ 2 ยกกระตือรือร้นความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว					
1	โครงการพัฒนาระบบกล้องวงจรปิด			✓	✓
2	โครงการอาสาสมัครชุมชนเพื่อช่วยเหลือนักท่องเที่ยว			✓	✓
3	โครงการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว			✓	✓
รวม		0	0	6	5

จากตาราง 37 พบว่า จำนวนโครงการในยุทธศาสตร์ที่ 4 ยกเว้นการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม รวม 6 โครงการ มีภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรง ประกอบด้วย ภาครัฐ 0 โครงการ ภาคเอกชน 0 โครงการ ชุมชน 6 โครงการ และนักท่องเที่ยว 5 โครงการ

ตาราง 38 ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรงจากยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม

ลำดับ	โครงการ	ภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรง			
		ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ชุมชน	นักท่องเที่ยว
กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาศาสนาภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว					
1	โครงการออกแบบและจัดทำผังเมืองในแหล่งมรดกวัฒนธรรม	✓		✓	✓
2	โครงการการปลูกต้นไม้และพัฒนาสวนสาธารณะ			✓	✓
3	โครงการจัดแสงสีโบราณสถาน				✓
4	โครงการพัฒนาภูมิทัศน์วิถีชีวิตริมฝั่งเจ้าพระยา			✓	✓
กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยว					
1	โครงการการสร้างเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว		✓		✓
2	โครงการการเพิ่มไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทางสัญจร			✓	✓
3	โครงการการกำจัดน้ำเสียและสิ่งปฏิกูล			✓	
กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร					
1	โครงการจัดระเบียบทางเดินเท้าและวางแผนการจราจรทางบก	✓		✓	✓
2	โครงการพัฒนาระบบขนส่งเชื่อมโยงกับกรุงเทพ		✓		✓
3	โครงการการรื้อรางเพื่อนักท่องเที่ยว		✓		✓
รวม		2	3	6	9

จากตาราง 38 พบว่า จำนวนโครงการในยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม รวม 10 โครงการ มีภาคส่วนที่ได้ประโยชน์ทางตรง ประกอบด้วย ภาครัฐ 2 โครงการ ภาคเอกชน 3 โครงการ ชุมชน 6 โครงการ และนักท่องเที่ยว 9 โครงการ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 2) เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีศักยภาพการท่องเที่ยวจากการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 6As ในการจัดการการท่องเที่ยวที่ดี ประกอบด้วย ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกด้านการคมนาคม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และด้านรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ นำไปสู่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคูณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม เพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยกกระตือรือร้นการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม และยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษา สามารถนำไปให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดลำดับความเร่งด่วนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้แผนยุทธศาสตร์ไปเป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนด้วยการบูรณาการ อีกทั้งสามารถประยุกต์ใช้แผนยุทธศาสตร์นี้กับพื้นที่มรดกวัฒนธรรมอื่นได้

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสามารถนำมาอภิปรายผล รายละเอียดดังต่อไปนี้

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

1. **สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (Attraction)** สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ **ด้านมรดกวัฒนธรรม** ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความเป็นอาณาจักรอยุธยาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีการปกครองรวม 16 อำเภอ ซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน แต่ส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรเชิงประวัติศาสตร์และเกี่ยวข้องกับศาสนา โดยมีพื้นที่หลักอยู่ใน 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอนครหลวง ประกอบด้วย 1) อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา 2) ปราสาทนครหลวง 3) หมู่บ้านชาวต่างชาติ 4) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา 5) ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา **ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม** อาณาจักรอยุธยา มีศิลปะการแสดง เทศกาล ประเพณี ความรู้ การดำเนินวิถีชีวิต และแนวปฏิบัติ ซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือเรียกว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แต่บางส่วนได้เลือนหายไป สามารถพัฒนาหรือฟื้นฟูให้มีศักยภาพสร้าง

แรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วย 1) การแสดงโขนในสมัยกรุงศรีอยุธยา 2) เพลงเรือ 3) พระราชพิธีสิบสองเดือน 4) ประเพณีกวนข้าวทิพย์ 5) ประเพณีลอยกระทง 6) ประเพณีแห่เทียนพรรษาทางน้ำ 7) ประเพณีสงกรานต์กรุงเก่า พระนครศรีอยุธยา 8) งานไหว้ครูมวยไทย 9) สาธิตพระราชพิธีคล้องช้าง 10) งานประจำปีเพื่อฉลองความเป็นมรดกโลก 11) อาหารสมัยกรุงศรีอยุธยา 12) ดนตรีไทยในอยุธยา 13) วิถีชีวิตอยุธยาเริ่มน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุปล ชัยทร (2552) พบว่า การนำมรดกวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นดั้งเดิมของตนเองที่ได้รับการคัดสรร สามารถนำมาจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ **ด้านสินค้าของที่ระลึกทางการท่องเที่ยว** สินค้าของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวสื่อถึงเอกลักษณ์ในท้องถิ่นโดยเฉพาะในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่การสร้างรูปแบบสินค้าที่ระลึกต้องสื่อถึงความเป็นมรดกโลก มรดกวัฒนธรรม และใช้ความน่าสนใจของทรัพยากรพื้นถิ่นเป็นส่วนประกอบ ส่วนใหญ่ในปัจจุบันได้รับการพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ OTOP หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ทั้งสิ้น เป็นผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว ซึ่งมีคุณภาพการส่งออกไปต่างประเทศได้ ประมาณ 27 ผลิตภัณฑ์ เช่น เรือจำลอง ชุดต่อประกอบบ้านทรงไทย หัวโขนจำลอง หัตถกรรมไม้สัก เป็นต้น และมีผลิตภัณฑ์ระดับ 3-4 ดาว อีกประมาณ 100 ผลิตภัณฑ์ เช่น ตุ๊กตาปั้น กระเป่าสาน ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เป็นต้น ดังนั้น จึงมีโอกาสการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกได้มาก แต่ยังคงส่งเสริมปัจจัยด้านการสร้างความรู้ให้กับผู้ประกอบการ การสร้างตลาดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพรรณ สุจารินพงษ์ (2553) ที่กล่าวว่า สินค้าของที่ระลึกที่ขายในแหล่งท่องเที่ยวหรือศูนย์จำหน่ายของที่ระลึกนั้น เนื่องจากประเทศไทยมีความหลากหลาย ด้านวัฒนธรรมและมีคนหลายเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่ในภาคต่าง ๆ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการดำรงชีวิตและผลิตสินค้าที่ระลึกพื้นเมือง

2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกด้านการคมนาคม (Accessibility)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดในพื้นที่ภาคกลาง มีเส้นทางหลวงผ่านหลายเส้นทาง เป็นทางผ่านการค้ามาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งที่ตั้งยังห่างจากกรุงเทพฯ เพียง 75 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งสามารถเดินทางมาได้โดยทางบก 3 ช่องทาง ประกอบด้วย **การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว** ใช้ถนนสายเอเชีย เป็นทางผ่านสามารถใช้เดินทางไปภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ ได้โดยสะดวก และถนนโรจนะ เป็นถนนสายหลักที่เชื่อมต่อจากเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา สู่ถนนสายเอเชียและถนนพหลโยธิน **การเดินทางโดยรถโดยสารสาธารณะ** โดยบริษัท ขนส่ง จำกัด มีบริการรถโดยสารธรรมดาและรถโดยสารปรับอากาศไป

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทุกวัน วันละหลายเที่ยว โดยออกจากสถานีขนส่งหมอชิต ถนนกำแพงเพชร 2 รถโดยสารปรับอากาศชั้น 1 กรุงเทพฯ-พระนครศรีอยุธยา และรถโดยสารปรับอากาศชั้น 2 กรุงเทพฯ-ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร-พระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังมีรถตู้โดยสารจากกรุงเทพฯมายังพระนครศรีอยุธยาบริเวณหมอชิตและรังสิต **การเดินทางโดยรถไฟ** สถานีรถไฟตั้งอยู่ที่ตำบลกะมัง (ในเขตเทศบาลนครนครศรีอยุธยา) ซึ่งประชาชนสามารถใช้รถไฟเป็นพาหนะในการเดินทาง และขนส่งไปในเส้นทางสายเหนือ สายตะวันออกเฉียงเหนือและ กรุงเทพฯได้โดยสะดวก นอกจากนี้ยังมี **การเดินทางระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวภายในจังหวัด** มีรถตู้บริการในอัตรา 20-40 บาทต่อคนขึ้นอยู่กับระยะทาง ค่าบริการรถตู้จากสถานีรถไฟไปยังตัวเมืองราคาประมาณ 30 บาท ค่าบริการภายในเกาะเมืองราคา 20 บาท ค่าเช่ารถตู้ต่อชั่วโมงประมาณ 200 บาท นอกจากนี้ยังมีบริการรถสองแถววิ่งจากสถานีรถไฟไปยังตัวเมือง และจากตัวเมืองไปยังอำเภอบางปะอิน (รถออกจากตลาดเจ้าพรหม) ราคาประมาณ 30 บาท ใช้เวลาเดินทาง 50 นาที แต่ยังไม่มีการประจำทางเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ นิศา ชัชกุล (2554) ที่กล่าวว่า การคมนาคมขนส่งยิ่งก้าวหน้าและวิธีการขนส่งมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยี ซึ่งเทคโนโลยีมีส่วนในการส่งเสริมให้เกิดการเดินทางเพิ่มมากขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวมากขึ้นและใช้เวลาน้อยลง สามารถเดินทางท่องเที่ยวระยะไกลได้มากขึ้น จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นผลมาจากการคมนาคมขนส่งที่พัฒนาก้าวไกล

3. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว (Amenities) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในภาพรวม ประกอบด้วย ที่พัก ร้านอาหาร ศูนย์การค้า ศูนย์ให้บริการนักท่องเที่ยวและการให้บริการห้องน้ำสาธารณะ ดังนี้ **ด้านที่พัก** ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีที่พักรวมประมาณ 149 แห่ง จำนวน 5,026 ห้อง โดย แบ่งเป็นโรงแรม 28 แห่ง จำนวน 2,988 ห้อง รีสอร์ท 30 แห่ง จำนวน 552 ห้อง เกสต์เฮาส์ 41 แห่ง จำนวน 626 ห้อง โฮมสเตย์ จำนวน 26 แห่ง จำนวน 656 ห้อง และอื่น ๆ อีกประมาณ 40 แห่ง โดยสถานประกอบการที่พักรับบริการหลายระดับและปัจจัยพื้นฐานตามความต้องการของนักท่องเที่ยวแตกต่างกัน ส่งผลให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 10,000 คนต่อคืน ซึ่งสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาพักน้อย มีเพียงบางแห่งที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติและนิยมพักในที่ราคาประหยัดไม่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวยุโรป แต่หากเป็นนักท่องเที่ยวเอเชียจะยังคงต้องการความสะดวกสบายในการเข้าพักระดับหนึ่ง ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทย หากมาท่องเที่ยวโดยส่วนตัว

นิยมมาพักเป็นครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อน และมีกลุ่มนักท่องเที่ยวลักษณะการศึกษาดูงานหรือประชุมสัมมนา ช่วงระยะเวลาการท่องเที่ยวจะมาในวันเสาร์-อาทิตย์ วันหยุดเทศกาลต่าง ๆ แต่วันธรรมดาจะมีนักท่องเที่ยวมาน้อย สถานประกอบการมีห้องพักรางจำนวนมาก **ด้านร้านอาหาร** ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีร้านอาหารจำนวนมาก ทั้งกลุ่มที่เป็นภัตตาคารในโรงแรม ร้านอาหารทั่วไป ร้านอาหารตามสั่งและร้านสะดวกซื้อ 24 ชั่วโมง ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว การบริการด้านอาหารนักท่องเที่ยวนิยมรับประทานอาหารริมแม่น้ำในพื้นที่เกาะพระนครศรีอยุธยาและพื้นที่โดยรอบ ซึ่งเป็นลักษณะรับประทานอาหารพร้อมสัมผัสบรรยากาศคริมน้ำ และส่วนใหญ่ร้านอาหารมีกิจกรรมการล่องเรือรับประทานอาหารเช้าเป็นการเช่าเหมาลำ สำหรับนักท่องเที่ยวมาเป็นหมู่คณะ ไม่มีบริการสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก โดยราคาอาหารตามร้านอาหารต่าง ๆ อยู่ในระดับที่นักท่องเที่ยวสามารถจ่ายได้ ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะต่างชาติ มีความต้องการร้านอาหารทางการท่องเที่ยวที่มีการแสดงและให้บริการอาหารพื้นถิ่นต้นตำรับของอยุธยา **ด้านศูนย์การค้า** มีศูนย์การค้าใกล้แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ จำนวน 4 แห่ง คือ ศูนย์การค้าอยุธยาซิตีพาร์ค เดอะสกายช้อปปิ้งเซ็นเตอร์ ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี และอัมพรดิพาร์ทเมนท์ สโตร์ เป็นศูนย์กลางการจัดจ่ายซื้อสินค้าและเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางหนึ่ง มีโรงพยาบาลและสินค้าหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการซื้อสินค้าสาธารณูปโภคได้อย่างครบครันและเดินทางไม่ถึง 10 กิโลเมตรจากศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวเกาะพระนครศรีอยุธยา **ด้านศูนย์บริการนักท่องเที่ยว** ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวจัดแสดงเป็นหอนิทรรศการประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา แสดงเรื่องราวและประวัติความเป็นมาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนแนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดแก่นักท่องเที่ยว โดยบริเวณท้ายสุดของหอนิทรรศการฯ มีการฉายวีดิทัศน์ให้นักท่องเที่ยวสามารถชมได้ทั้งภาษาไทย อังกฤษ จีน และญี่ปุ่น ซึ่งการจัดการการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านมาพบว่า เนื่องจากนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวไม่สะดวกเดินทางมายังศูนย์ท่องเที่ยวอยุธยา อีกทั้งเมื่อนักท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่าง ๆ แล้วไม่ได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควร การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงได้จัดทำศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เพื่อให้การแนะนำนักท่องเที่ยวและประสานงานเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินตามสถานที่สำคัญที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยเริ่มดำเนินการนำร่อง 3 ศูนย์ ในปี 2559 ประกอบด้วย ศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวประจำสถานีรถไฟอยุธยา ศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวประจำวัดมหาธาตุและศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวประจำวัดพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งยังเป็นศูนย์ชั่วคราวและยังต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง **ด้านการให้บริการห้องน้ำสาธารณะ**

ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนหนึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นวัดมีพระสงฆ์จำพรรษา จึงไม่มีปัญหาเรื่องการให้บริการห้องน้ำสาธารณะ เนื่องจากวัดในปัจจุบันมีการพัฒนาห้องน้ำที่สะอาด จัดคนดูแลและยังติดเครื่องปรับอากาศด้วย มีมาตรฐานของกรรมการท่องเที่ยว จนได้รับรางวัลหลายแห่ง ในส่วนของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเขตอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ก็มีการสร้างห้องน้ำสาธารณะไว้ให้บริการนักท่องเที่ยวทุกพื้นที่ เช่น บริเวณวิหารพระมงคลบพิตรและวัดพระศรีสรรเพชญ์ บริเวณวัดมหาธาตุ บริเวณวัดไชยวัฒนาราม เป็นต้น แต่อาจจะมีปัญหาเรื่องความสะดวกอยู่บ้าง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ และห้องน้ำในหลายแห่งนั้นยังเป็นห้องน้ำแบบนั่งยอง ไม่ใช่แบบนั่งราบหรือชักโครก นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติบางคนอาจจะไม่เข้าใจวิธีการใช้ห้องน้ำในลักษณะนี้ ดังนั้น สิ่งอำนวยความสะดวกจึงมีผลสำคัญต่อนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของจามร วังศรีแก้ว (2553) พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกเป็นปัจจัยพื้นฐานที่แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งต้องมีไว้บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ่อมทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางไปท่องเที่ยวดียิ่งขึ้น

4. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ (Activities) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมที่น่าสนใจ โดยแบ่งตามรูปแบบกิจกรรม ดังนี้ **กิจกรรมชมโบราณสถาน** ในแหล่งประวัติศาสตร์ในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นกิจกรรมหลักของการท่องเที่ยว ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในฐานะเมืองมรดกโลก โดยแบ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวหลายเส้นทางตั้งแต่เส้นทางระยะ 1 วันไปจนถึงเส้นทางศึกษาประวัติศาสตร์ 3 วัน และเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งมรดกวัฒนธรรมในสมัยอยุธยากับจังหวัดใกล้เคียง เช่น เส้นทางประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา-วังนารายณ์ราชนิเวศ จังหวัดลพบุรี เป็นต้น **กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ** ล่องเรือชมทัศนียภาพและวิถีชีวิตความเป็นไทยริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และรอบเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีบรรยากาศร่มรื่น สวยงาม มองเห็นโบราณสถานและวัดต่าง ๆ จากแม่น้ำ และยังสามารถขึ้นไปชมตามแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำได้ โดยกิจกรรมล่องเรือในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามี 2 ประเภท คือ ประเภทแรกเป็นการล่องเรือรับประทานอาหารเย็นและชมความงามของริมฝั่งแม่น้ำรอบเกาะพระนครศรีอยุธยา ใช้เรือบรรทุกชาวสารในอดีตรือเรียกว่าเรือเอี่ยมจุ่น เป็นพาหนะในการเดินทาง ระยะเวลาประมาณ 1-3 ชั่วโมง ต่อ 1 เส้นทาง ประเภทที่สองเป็นการล่องเรือชมวิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำในเวลากลางวันถึงเวลาค่ำ ใช้เรือหางยาวเป็นพาหนะ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 10 คนต่อลำ ไม่มีการรับประทานอาหาร แต่นักท่องเที่ยวสามารถแวะรับประทานอาหารร้านอาหารริมน้ำได้

กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางประวัติศาสตร์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเส้นทางที่สามารถขี่จักรยานไปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้หลายเส้นทาง ได้แก่ เส้นทางช่วงที่ 1 เริ่มต้นที่สำนักงาน ททท. พระนครศรีอยุธยา-ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ฯ ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 2 ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา-วัดพระศรีสรรเพชญ์ ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 3 วัดพระศรีสรรเพชญ์-วัดมหาธาตุ-วัดราชบูรณะ ระยะทาง ประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 4 พิพิธภัณฑสถานเรือไทย-วัดหน้าพระเมรุ ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 5 วัดหน้าพระเมรุ-วัดโลกยสุธา ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 6 วัดโลกยสุธา-วัดไชยวัฒนาราม ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 7 วัดไชยวัฒนาราม-บ้านโปรตุเกส ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 8 บ้านโปรตุเกส-วัดพุทไธสวรรย์ ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร เส้นทางช่วงที่ 9 วัดพุทไธสวรรย์-สำนักงาน ททท. พระนครศรีอยุธยา ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร นอกจากนั้น ยังมีเส้นทางที่สามารถขี่จักรยานได้อีกหลายเส้นทาง และสามารถหาเช่าจักรยานได้ที่ สำนักงานตำรวจท่องเที่ยวพระนครศรีอยุธยา บริเวณด้านหน้าสถานีรถไฟ บริเวณตลาดเจ้าพรหมและตามเกสต์เฮาส์ต่าง ๆ ได้ในอัตราคันละประมาณ 30-70 บาทต่อวัน ทั้งนี้ ยังพบว่า เส้นทางท่องเที่ยวในเขตแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ยังขาดเส้นทางจักรยานตามมาตรฐานสากล **กิจกรรมนั่งสามล้อชมโบราณสถาน** มีบริการรถสามล้อชมโบราณสถาน มีให้เลือก 2 ประเภทสามล้อปั่น มีบริการนั่งสามล้อปั่นท่องเที่ยวบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ในช่วงเวลากลางวันและกลางคืน โดยในช่วงกลางวันรถสามล้อจะติดไฟประดับมีสีสັນสวยงาม ในอดีตนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อได้ บริเวณหน้าวิหารพระมงคลบพิตร แต่ในปัจจุบันสามล้อปั่นเลือนหายไปแล้ว ยังคงเหลือสามล้อหน้ากบ หรือตุ๊กตุ๊ก มีบริการทั่วไปในตัวเมืองพระนครศรีอยุธยา โดยบริการนำเที่ยวโบราณสถาน และรอบนอกเกาะเมือง นักท่องเที่ยวสามารถเช่าท่องเที่ยวได้ตลอดทุกเส้นทางในราคามาตรฐาน 200 บาทต่อชั่วโมง ทั้งนี้ควรมีการรักษาและฟื้นฟูสามล้อปั่นเพื่อเป็นการประหยัดพลังงานเชื้อเพลิง

กิจกรรมนั่งรถม้า หรือกรูเง่ารถม้า นับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่สามารถเลือกพาหนะในการท่องเที่ยวชมรอบ ๆ โบราณสถาน กรูเง่ารถม้าเป็นพาหนะย้อนยุคสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งนำมาประยุกต์ปรับเปลี่ยนต้องการให้เห็นถึงความแปลกใหม่และความสวยงามของตัวรถม้าที่สร้างขึ้นมา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีรูปร่างสูงใหญ่ สามารถนั่งได้แบบสบาย ๆ 2 คน ใช้เวลา 25 นาที, 45 นาที หรือ 1 ชั่วโมง 30 นาทีต่อรอบ โดยอดีตจุดจอดรับนักท่องเที่ยวอยู่ที่หลังอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง ในปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวนี้อาจไม่มีให้บริการนักท่องเที่ยวแล้ว เพราะไม่มีผู้ประกอบการ

ดำเนินการในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา จึงควรกลับมาส่งเสริมมากขึ้น **กิจกรรมนั่งช้าง** บริเวณวังช้างอยุธยาแลเพนียดอยู่ตรงข้ามกับคุ้มขุนแผนในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มีบริการขี่ช้าง การแสดงช้าง ให้อาหารช้าง ทุกวัน และหมู่บ้านช้างอโยธยา ตำบลไผ่ลิง อำเภอพระนครศรีอยุธยา มีบริการนั่งช้างลูนน้ำ เข้าป่า ชมนกป่าหลากหลายชนิดชมโบราณสถาน ไหว้พระวัดมเหยงคณ์ นักท่องเที่ยวยังสามารถสัมผัสชีวิตหมู่บ้านช้างเพนียดหลวงอยู่ติดกับเพนียดคล้องช้างเป็นชุมชนที่มีช้างอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ช้างที่อยู่ในชุมชนนี้เป็นช้างที่เจ็บป่วยและช้างทั่วไป นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของช้างได้อย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ มีที่พักแบบโฮมสเตย์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตการเลี้ยงช้างของเพนียดคล้องช้าง การฝึกช้าง การควบคุมดูแลช้าง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วไลยธรรมา (2554) พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีความต้องการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว เพราะเป็นสิ่งดึงดูดใจในการไปท่องเที่ยววนั้น ๆ และมีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว

5. สาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Ancillary Service) ศักยภาพด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

ด้านการไฟฟ้า ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีไฟฟ้าเข้าถึงร้อยละ 99.84 ของพื้นที่ ซึ่งครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวและจุดบริการนักท่องเที่ยวทั้งหมด และมีเสถียรภาพด้านการให้บริการในระดับหนึ่ง ยกเว้นการเกิดเหตุสุดวิสัยที่ทำให้ไฟฟ้าดับและนักท่องเที่ยวรวมถึงประชาชนไม่ได้รับความสะดวกบ้างเป็นครั้งคราว

ด้านการใช้น้ำ ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสำนักงานการประปาส่วนภูมิภาคในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยาและสาขาในอำเภออื่น ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดและมีน้ำประปาบริการตลาด 24 ชั่วโมง ความสะอาดของน้ำได้มาตรฐานและได้รับการตรวจสอบสม่ำเสมอ

ด้านธนาคารและการเงิน มีธนาคารพาณิชย์โดยประมาณ จำนวน 80 แห่ง ซึ่งอยู่ในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวประมาณ 17 แห่ง และยังมีบริการ ATM ในทุกพื้นที่สำคัญเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ แต่พบว่ายังมีอุปสรรคทางด้านธนาคารและการเงินกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ เนื่องจากจุดบริการแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่ทางการท่องเที่ยว โดยหากนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะพระนครศรีอยุธยา จะสามารถแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศได้ที่ธนาคารพาณิชย์บางแห่งซึ่งจะปิดเวลา 15.30 น. ไม่เปิดทำการในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จุดแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศหลักสำหรับนักท่องเที่ยวมีเพียง 2 พื้นที่ คือ จุดแลกเปลี่ยนเงินบริเวณตลาดเจ้าพรหม ซึ่งต้องใช้บริการยานพาหนะหรือจักรยานมาจากแหล่งท่องเที่ยว ไม่สามารถเดินมาแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศได้ เนื่องจากอยู่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวประมาณ 3-5 กิโลเมตร

และจุดแลกเปลี่ยนเงินพื้นที่วัดใหญ่ชัยมงคล ซึ่งมีที่ตั้งอยู่นอกเกาะพระนครศรีอยุธยา และไกลจากแหล่งที่พักของนักท่องเที่ยว **ด้านการโทรคมนาคมและการประชาสัมพันธ์** สำนักงานบริการโทรคมนาคม สาขาพระนครศรีอยุธยา ให้บริการโทรคมนาคม ทั้งในประเทศและต่างประเทศและมีสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ครบทุกเครือข่ายและครอบคลุมพื้นที่สัญญาณ 3G และ 4G ทุกเครือข่ายที่ให้บริการในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีระบบเสียงตามสาย/หอกระจายข่าวของแต่ละชุมชน เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ข่าวสารแก่ประชาชนได้ครอบคลุมเกือบทั้งพื้นที่ ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารในชุมชนเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว อุปสรรคทางด้าน การประชาสัมพันธ์ที่พบคือ การสื่อสารตามสื่อต่าง ๆ ในพื้นที่จะใช้ภาษาไทยเป็นหลัก นักท่องเที่ยว จึงประสบปัญหาด้านการสื่อความหมายจากสื่อในพื้นที่ **ด้านสาธารณสุข** มีนโยบายการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสุขภาพ โดยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีสถานพยาบาลทั้งรัฐและเอกชน ครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัด โดยเฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยาและใกล้เคียง ที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก มีโรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา ขนาด 522 เตียง ซึ่งเป็นโรงพยาบาลศูนย์ขนาดใหญ่ มีโรงพยาบาลเอกชน ประกอบด้วย โรงพยาบาลราชธานีและโรงพยาบาลพิรเวศ มีสถานพยาบาลสาธารณสุขจำนวนมากและที่สถานที่ขยายยาแผนปัจจุบันจำนวนมากในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ปลอดภัย ปราศจากโรคระบาด และเมื่อเกิดเหตุเจ็บป่วย นักท่องเที่ยวสามารถเข้ารับบริการได้ทันท่วงที มีเพียงอุปสรรคของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลอยู่บ้างที่ส่วนใหญ่ไม่ชำนาญภาษาต่างประเทศ การสื่อสารกับผู้ป่วยต่างชาติจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก **ด้านความปลอดภัย** มีสถานีตำรวจภูธรในพื้นที่ประจำอำเภอทุกอำเภอในเขตเกาะพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญมีเจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยวคอยตรวจตราดูแลความเรียบร้อยและป้องกันเหตุอาชญากรรมร่วมกับเจ้าหน้าที่สายตรวจจักรยานที่เกิดจากการบูรณาการร่วมกันของ ตำรวจภูธรจังหวัด ตำรวจท่องเที่ยวและอาสาสมัคร ที่ลงพื้นที่ดูแลนักท่องเที่ยวตลอดทั้งวัน เดิมมีเจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยวไม่ถึง 20 นาย ทำให้ไม่เพียงพอต่อการดูแลนักท่องเที่ยว ภายหลังมีการบูรณาการร่วมกันจัดสายตรวจจักรยานและจัดอบรมอาสาสมัครเพิ่ม จึงมีเจ้าหน้าที่เพิ่มมากขึ้นหลายสิบนาย นักท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงมีปัญหอาชญากรรมน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นคดีของการชิงทรัพย์ของนักท่องเที่ยวอยู่บ้าง แต่จำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับปริมาณนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ วรรณา วงศ์วาณิช (2546) ที่กล่าวว่า สาธารณูปโภค นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และธุรกิจการท่องเที่ยวดำเนินต่อไปได้ การท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น น้ำ ไฟฟ้า โทรคมนาคม สาธารณสุข

รวมถึงความปลอดภัย ดังนั้น ควรต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม ความมีคุณภาพมาตรฐานของสาธารณูปโภคเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววนั้น ๆ

6. รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ (Available Package) พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม้ว่าจะอยู่ใกล้กับกรุงเทพฯ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวด้วยตนเองได้ แต่ก็ยังมีการจัดการขายโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ประกอบด้วย **การจำหน่ายโปรแกรมท่องเที่ยว** ซึ่งเป็นการจำหน่ายจากบริษัทจัดนำเที่ยว ให้บริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานคร หรือการจำหน่ายโปรแกรมท่องเที่ยวระยะสั้นจากผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่กรุงเทพฯ เช่น ถนนข้าวสาร เป็นต้น สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย แพ็คเก็ตท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีลักษณะการเดินทางเป็นหมู่คณะในการศึกษาดูงาน การประชุมสัมมนา และการทัศนศึกษาของกลุ่มนักเรียน การจัดขายแพ็คเกจท่องเที่ยวข้างต้นนี้ ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและเป็นปัจจัยให้นักท่องเที่ยวพักค้างแรมในพื้นที่ สามารถกระตุ้นรายได้ทางการท่องเที่ยว **การให้บริการโดยรถท่องเที่ยวโดย ขสมก.** ตั้งแต่ปี 2549 จนถึงปี 2559 ที่ผ่านมานี้ทางขนส่งมวลชนกรุงเทพ หรือ ขสมก. ได้ให้บริการพาผู้โดยสารเดินทางไหว้พระ ทำบุญ 9 วัด ตลอดทั้งปี เริ่มจากปีใหม่ปี 2549 พาไปไหว้พระ 9 วัดกรุงเทพฯ หลังจากนั้นก็มีโครงการพาผู้โดยสารที่เรียกกันใหม่ว่า ลูกทัวร์ไปไหว้พระทำบุญวันละ 9 วัด ตามต่างจังหวัดที่สามารถไปเข้าเย็นกลับได้ โดยแต่ละเขตการเดินทางก็มีโปรแกรมไหว้พระ ทำบุญ ออกมาแตกต่างกันไป ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดในโครงการของ ขสมก. ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้สะดวกเนื่องจากใช้รถปรับอากาศและอำนวยความสะดวกตลอดทั้งวัน **การให้บริการโปรแกรมการท่องเที่ยวมารถกลับเรือ** เป็นกิจกรรมที่ผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวทางบกและการท่องเที่ยวทางน้ำ ดำเนินการโดยบริษัทจัดนำเที่ยวต่าง ๆ ที่สร้างศักยภาพการแข่งขันในธุรกิจเส้นทางท่องเที่ยวระยะใกล้ คือ กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยการจัดเส้นทางท่องเที่ยวในการเดินทางมาโดยรถโค้ชปรับอากาศและเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อนล่องเรือกลับตามแม่น้ำเจ้าพระยาไปยังจุดหมายที่นนทบุรีและขึ้นเรืออีกลำหนึ่งในการรับประทานอาหารจนถึงกรุงเทพมหานคร โดยลักษณะการให้บริการแพ็คเกจนี้เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน ไม่มีการพักค้างคืน ซึ่งสอดคล้องกับ เบญญาดา ฉัตรไชยาฤกษ์ (2550) ได้กล่าวว่า โปรแกรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจควรประกอบด้วยสถานที่ท่องเที่ยวที่มีภาพลักษณ์ดี มีความสวยงามและจะเป็นการจูงใจให้นักท่องเที่ยวสนใจเลือกใช้บริการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และแหล่งท่องเที่ยวควรมีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ บริษัทนำเที่ยวควรจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีเอกลักษณ์ความโดดเด่นทางมรดกวัฒนธรรม เป็นอดีตราชธานีของชาติ มีความรุ่งเรือง เป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชาติ สะท้อนความงดงามอันทรงคุณค่า มีโบราณสถานสำคัญจำนวนมากส่วนใหญ่เป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธ แต่ก็ยังมีโบราณสถานหรือพื้นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอื่น นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านชาวต่างชาติที่เป็นหลักฐานสำคัญในการตั้งรกรากในสมัยกรุงศรีอยุธยา แสดงถึงการเชื่อมโยงกับนานาชาติประเทศ ความเป็นปึกแผ่นและยิ่งใหญ่ของอยุธยาแสดงให้เห็นถึงความชาญฉลาดของการสร้างเมืองที่มีรูปแบบการวางผังเมืองที่เป็นระบบทั้งคู คลอง ถนน โอบล้อมด้วยแม่น้ำสายสำคัญที่เป็นปราการของเมืองจากการรุกราน และยังเป็นเส้นทางคมนาคมไปยังทะเลอ่าวไทย เชื่อมโยงทางเรือไปยังอาณาจักรอื่นจนเกิดความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับต่างเมือง แม้ว่าอาณาจักรอยุธยาจะสูญสิ้นอำนาจลง แต่ร่องรอยอารยธรรมเหล่านี้ยังคงแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและความอัจฉริยะของบรรพบุรุษส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมจำนวนมาก โดยพื้นที่สำคัญที่เป็นแหล่งอารยธรรมและความโดดเด่น คือ พื้นที่ในเกาะพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรอยุธยา ฉะนั้นจึงถือได้ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเอกลักษณ์ความโดดเด่นจากความเป็นประวัติศาสตร์ มีมรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของความเป็นชาติไทย เป็นต้นกำเนิดของประวัติศาสตร์ศิลปะของชนชาติไทยที่มีความโดดเด่น สอดคล้องกับ บุญจันทร์ ไทยทองสุข (2548) ที่ได้ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการท่องเที่ยวที่ช่วยอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี โบราณสถานอันเก่าแก่มีชื่อเสียง เป็นแหล่งให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่มีมาช้านาน ขณะที่ สตรีญาลภัสร์ บุรณะกิติ (2555) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนเลียบคลองพระยาบันลือ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนเลียบคลองพระยาบันลือ มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ มีโบราณสถาน ประเพณี แหล่งธรรมชาติ อาหารและสินค้าพื้นเมือง

และ ทรงวิทย์ เจริญกิจฉนวนลาภ, ธีรบุญลักษณ์ เรื่องระวีวัฒน์ และวรรษา พรหมศิลป์ (2551) ได้ศึกษาปัจจัยด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวทางน้ำของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปัจจัยด้านอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวทางน้ำของนักท่องเที่ยวที่มาจังหวัดพระนครศรีอยุธยามากที่สุด คือ ความเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังมีทิศทางเติบโตได้สูงขึ้น จากนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากรัฐบาล สภาพภูมิศาสตร์ทางการท่องเที่ยวและระบบคมนาคมที่จะรองรับในอนาคต ประกอบกับแนวโน้มประชากรนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในฐานะที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจึงต้องหาทางกระตุ้นการท่องเที่ยวและดึงเสน่ห์ของความเป็นอยุธยาออกมาให้เด่นชัด แม้ว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะมีอุปสรรคในการพัฒนาและก็ยังถือว่ามีโอกาส หากเปรียบเทียบความพร้อมของประเทศที่มีแหล่งมรดกวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน ด้วยความพร้อมทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและการรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงมีโอกาสก้าวหน้าสู่การเป็นเมืองทางมรดกวัฒนธรรมติดอันดับต้น ๆ ของโลก อีกทั้งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยังแสดงให้เห็นว่า ในยุคเริ่มแรกของอาณาจักรบนแถบคาบสมุทรอินโดจีนต่างมีความเชื่อมโยงกันและเคยเชื่อมต่อกันเป็นดินแดนเดียวกันมาก่อน วัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์จึงมีความเกี่ยวเนื่องทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว มีประวัติศาสตร์ที่เป็นต้นแบบของการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ จึงควรมีฐานะเมืองต้นแบบของกรุงเทพมหานคร นำไปสู่การเป็นวิสัยทัศน์ของแผนยุทธศาสตร์ “วางรากฐานพัฒนาและส่งเสริมมรดกวัฒนธรรมพระนครศรีอยุธยาเชิดชูเอกลักษณ์ชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก ด้วยการบูรณาการเพื่อความยั่งยืน” สอดคล้องกับ นภัสนันท์ ทองอินทร์ (2553) ที่ได้ศึกษา เรื่องการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะพัฒนาจังหวัดให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตระดับโลกและจะสร้างแบรนด์ของจังหวัดให้เป็นเมืองที่พัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด จะพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ พัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนโดยมีมาตรฐานระดับโลก และจะพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิต ภูมิปัญญาดั้งเดิม ตลอดจนเพื่อพัฒนาจิตใจและปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น และ เอมอร หนูทับ (2552) ได้ศึกษาการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่จำเป็นและเหมาะสม

ควรประกอบด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช พัฒนาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท้องถิ่น อย่างยั่งยืน คือ การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และส่งเสริมการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและโบราณสถานให้ชัดเจนขึ้น 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนานำไปสู่ความสำเร็จตามแนวคิดวิสัยทัศน์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาสังคม อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม พัฒนาจิตใจและการปลูกจิตสำนึก ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาชุมชนแบบอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการส่งเสริมและรวบรวมองค์ความรู้ทางมรดกวัฒนธรรม การอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรม พระนครศรีอยุธยา และพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม สอดคล้องกับ Haug (2007) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมและผู้คนในท้องถิ่นที่จะรักษาพัฒนาวัฒนธรรม โดยสันนิษฐานว่า การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เข้าไปทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิม คนในท้องถิ่นสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวโดยกำหนดกติกาเป็นข้อตกลงร่วมกัน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการเข้าไปศึกษาวัฒนธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสรักษาพัฒนาในความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น โดยทัศนะที่น่าสนใจว่า ถ้าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความชำนาญและรู้ตัวตนของท้องถิ่นก็จะสามารถผดุงรักษาพัฒนาเศรษฐกิจได้ และ ชัยสิทธิ์ ดำรงวงศ์เจริญ (2550) ได้วิจัยการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาอุทยานต์อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร พบว่า มีการวางแผนแบบมีส่วนร่วมและมีแผนปฏิบัติการที่จะขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยผู้นำด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีการฝึกอบรมภาคีให้แก่ชาวบ้าน มีการเตรียมให้มีกิจกรรมการแสดงด้านวัฒนธรรมแก่ผู้มาเยี่ยมชมและพักผ่อนหย่อนใจ ขณะที่ นิวัฒน์ อมาตยกุล (2549) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาปัจจัยทางสังคม ผลกระทบและการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมของชาวชุมชนเกาะเกร็ด พบว่า ยังมีการสืบทอด เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร การประกอบพิธีกรรมยังคงทำในรูปแบบดั้งเดิม การผลิตเครื่องปั้นดินเผา วิธีการแบบดั้งเดิมได้มีการอนุรักษ์ไว้ให้คนทั่วไปได้เห็น อย่างไรก็ตามได้มีการประยุกต์วัฒนธรรมประเพณีบางด้านให้เข้ากับรูปแบบใหม่ ๆ ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐ ควรปรับบทบาทในการสร้างความยอมรับจากคนในพื้นที่

ด้วยการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ และมีการรณรงค์ให้คนในชุมชนรักษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของชุมชนเกาะเกร็ดอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ Antonia (2003) ได้ศึกษารูปแบบของ บาร์เซโลนาหรือนโยบายและการวางแผนพลวัตในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า รูปแบบของ บาร์เซโลนาในการพัฒนาการท่องเที่ยว จากทศวรรษที่ 1980 จนถึง 1990 ตามแนวคิดแบบเขต เมืองแล้วมาพัฒนาที่ดินการปฏิรูปเขตเมืองในบาร์เซโลนาต้องใช้ลักษณะการประกอบการ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามลักษณะนโยบายในเมืองใหญ่ โดยยังขาดการมีส่วนร่วมของ ชุมชนจึงต้องสร้างศูนย์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในเมืองขึ้นและควบคุมแรงงานและ อุตสาหกรรมโรงแรมตามกฎหมาย ทางด้าน พะจิต ตามประทีป (2549) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวางแผนกลยุทธ์แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน จังหวัด ชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานมีความสำคัญเป็นอันดับแรก และท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นอันดับสอง กลุ่มตัวอย่างมุ่งหวังให้ภาครัฐ บูรณะโบราณสถาน และสถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว และต้องการมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการตัดสินใจวางแผน และพัฒนาการท่องเที่ยว และต้องการได้รับความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากหน่วยงาน ภาครัฐด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการพัฒนา บุคลากรทางการท่องเที่ยว และการพัฒนาระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ทัดดาว บุญปัญญาโรจน์ (2545) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว วนอุทยาน ภูชี้ฟ้าตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยว วนอุทยานภูชี้ฟ้า มีความพร้อมในองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 3 ประการ คือ 1) มีสิ่งดึงดูดใจ 2) มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง 3) มีสิ่งอำนวยความสะดวก และพบว่า การบริการข่าวสารข้อมูลยังขาดข้อมูล รายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับบริการนักท่องเที่ยว บ้ายสัญลักษณ์ยังขาดความชัดเจน และขาดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวยังขาดความเป็นธรรมชาติที่พึกและ ร้านอาหารไม่เพียงพอในช่วงฤดูกลาง รวมทั้งไม่มีสินค้าที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของวณอุทยาน ภูชี้ฟ้า ขณะที่ ประกอบศิริ ภัคดิพิณิจ (2550) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวยั่งยืน: กรณีศึกษา การท่องเที่ยวทางน้ำชุมชนริมคลองเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนริมคลองควรมีการดำเนินการใน 5 แนวทาง หนึ่งในนั้นคือ การพัฒนาขีดความสามารถในการให้บริการการท่องเที่ยวชุมชน และ นพดล ธิยะใจ (2554) ศึกษาเรื่อง การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน: ความรู้และความเข้าใจของบุคลากรในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน และศิลปกรรม กรณีศึกษา มรดกโลก (อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า บุคลากรสังกัดภาครัฐและภาคเอกชนมีความเห็นที่ไม่แตกต่างกันโดยเห็นว่า ภาษาอังกฤษนั้นมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานทำให้การปฏิบัติงานมีความคล่องตัว นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งบุคลากรทั้งสองกลุ่มมีความต้องการที่จะได้รับการฝึกอบรมภาษาอังกฤษ (การฟัง การพูด การเขียน เพิ่มเติม)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน มุ่งเน้นการส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยว และพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ศูนย์กลางวัฒนธรรมอาเซียน สอดคล้องกับ เศรษฐวรรค์ ยงวณิชย์, วันชัย อัครทิวทอง และ ยุทธศาสตร์ ภาวะบาลบุตร (2549) ได้ศึกษาเรื่องการสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวและการศึกษาการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวมอหินขาว เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน พบว่า มอหินขาวเป็นกลุ่มหินธรรมชาติที่มีอายุหลายร้อยล้านปี หมวดหินเขาพระวิหารยุคจูแรสซิกตอนกลางถึงตอนต้น (150-135 ล้านปี) และมีขนาดรูปร่างต่าง ๆ กัน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ควรดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ให้ตำบลท่าหินโงมเป็นแหล่งท่องเที่ยว จัดทำป้ายสื่อความหมาย ป้ายให้ความรู้ทางธรณีวิทยาของแหล่งท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์จัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว และ ปิยวรรณ คงประเสริฐ (2551) ได้ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกาะพังงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า แนวทางการวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการ เพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ส่วนหนึ่งภาคเอกชนต้องมีส่วนร่วมในการสร้างภาพลักษณ์ และ branding รวมทั้งการมีส่วนร่วมกับภาครัฐและประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมและก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่ชุมชน ขณะที่ วันดี สีสั่งข์ (2549) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ได้แก่ การเป็นศูนย์กลางและแหล่งความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในภูมิภาค เป็นเมืองปลอดมลพิษมีการบริหารทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้สู่ปัญญาในระดับภูมิภาค และพัฒนาเป็นเมืองการค้าต่างแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นเมืองปลอดคนจน มีสังคมที่มีคุณภาพและเป็นคนดีมีศีลธรรม และ Jagannath (2011) ทำการวิจัยเรื่องการบรรเทาความยากจนด้วยวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเนปาล: ศึกษาในมุมมองยุทธศาสตร์ด้านการตลาด พบว่า เนปาลเป็นประเทศหนึ่งในโลกที่มีศักยภาพทางด้านท่องเที่ยวสูงมาก มีการระบุว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการบรรเทาความยากจนภายในประเทศเนปาล งานวิจัยนี้ได้ยืนยันว่า

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศเนปาล ซึ่งมีความหลากหลายในโครงสร้าง เนปาลมีความได้เปรียบมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วในแง่ของมรดกทาง วัฒนธรรมสภาพธรรมชาติ และภูมิอากาศที่หลากหลาย รวมถึงกิจกรรมพื้นบ้านแบบดั้งเดิม รัฐบาลต้องดำเนินการกำหนดกิจกรรมการตลาดและคณะกรรมการการท่องเที่ยวเนปาล ดำเนินการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศเนปาลและผู้ประกอบการท่องเที่ยว ภาคเอกชน ทั้งในและต่างประเทศต้องทำการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กลยุทธ์ ทางการตลาดของประเทศเนปาลต้องตระหนักถึงเรื่องของความจำเป็นในการทบทวนแนวโน้ม ของตลาดการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในข้อมูลสถิติจำนวน นักท่องเที่ยวภายในประเทศยังไม่สามารถประมาณการแท้จริงได้ และจำนวนนักท่องเที่ยว ต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศเนปาลก็ยังไม่แน่นอน เพราะการพัฒนาและตลาด การท่องเที่ยวยังไม่เติบโตอย่างเต็มที่ สุดท้ายประเทศเนปาลต้องมีการปรับปรุงกลยุทธ์ การตลาดทางการท่องเที่ยวในส่วน ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ราคา สถานที่ คน ผลิตภัณฑ์ และโปรโมชั่น

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม มุ่งเน้น การส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และการยกระดับความปลอดภัยของ นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ พระไชยยา พิณบรรเลง (2552) ได้ศึกษาการอนุรักษ์และสืบสาน ประเพณีการเห่เรือบกจังหวัดเพชรบุรีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า แนวทางใน การอนุรักษ์มี 4 ส่วน คือ 1) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้ความสำคัญกับการเห่เรือบก และเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านนโยบายและทุนสนับสนุน 2) โรงเรียนจัดทำหลักสูตรการเรียน การสอนการละเล่นเห่เรือบกและเพลงพื้นบ้าน สนับสนุนงบประมาณจ้างวิทยากรและหา อุปกรณ์การเล่นอย่างต่อเนื่อง และ 3) พ่อเพลงแม่เพลงจัดตั้งกลุ่มพ่อ เพลงแม่เพลงเห่เรือบก มีการพบปะ ปรึกษาหารือถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไข และ 4) ประชาชน จัดตั้งกลุ่มหรือ องค์การเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการละเล่นเห่เรือบก ขณะที่ สิงห์ โพธิ์งาม (2547) ศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรมประเพณีอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรม ส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีจะนำไปสู่การพัฒนาเอกลักษณ์และอนุรักษ์วัฒนธรรมของ ชาติได้นั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทางประชาชนและชุมชน และหน่วยงานองค์กร ปกครองท้องถิ่นต้องให้ความรู้ความเข้าใจต่อประชาชนในทางที่ว่า วัฒนธรรมประเพณีเป็นของ ประชาชน ทุกคนต้องร่วมสืบสานรักษาให้ดำรงคงอยู่ตราบนานเท่านาน ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของ รัฐบาลเพียงอย่างเดียว องค์กรปกครองท้องถิ่นต้องจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ

ให้แก่ชุมชนเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมประเพณีของตน และ Diedrich (2007) ได้ศึกษาผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งทะเลเมืองเบลีเซสหรัฐอเมริกา พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองเบลีเซกำลังมีอิทธิพลทางบวกต่อจิตสำนึกทางการอนุรักษ์แนวหินปะการังและการสนับสนุนของคนในท้องถิ่น มีสหสัมพันธ์ทางบวกระหว่างระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวกับผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจทั้งทางบวกและทางลบ นอกจากนี้ Robyn (2007) ได้ศึกษามุมมองของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า วิสัยทัศน์ที่จะบอกพื้นฐานที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตต้องสร้างผู้นำภายในชุมชนเพื่อรักษาสมรรถภาพทางการผลิตและการทำงานที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอและขอแนะนำให้ผู้มีส่วนได้เสียควรเริ่มใช้เครื่องมือประเมินเพื่อเริ่มสร้างสำนึก สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ยิ่งไปกว่านั้น Preissing (2007) ได้ศึกษาแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสำหรับชุมชนในชนบทศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ประสบความสำเร็จ พบว่า แผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในโครงการที่ประสบความสำเร็จนั้น เน้นในด้านการเตรียมการของชุมชนก่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อศึกษาจุดด้อยและจุดเด่นของชุมชน ประการที่สองให้ความสำคัญกับการตรวจสอบ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนมีและวิธีการที่จะนำทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่นั้นไป ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยไม่ทำลายสภาพสิ่งแวดล้อมจนเสื่อมโทรม ประการที่สาม ยุทธศาสตร์การพัฒนากระบวนการผลิตของชุมชนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประการที่สี่ แผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและเห็นคุณค่าของตนเองและชุมชน ประการที่ห้า แผนยุทธศาสตร์ในการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนของตนเองและชุมชนอื่น ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการพัฒนาสภาพภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและการพัฒนาระบบขนส่งและการจราจร สอดคล้องกับ รุ่งนภา จันทวีสมบูรณ์ (2546) ได้ศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาประวัติศาสตร์เชียงแสน จ.เชียงราย พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนประกอบด้วย การพัฒนาทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม สะอาด ปลอดภัยต่อการเดินทางการบริหารจัดการในเรื่องการกำหนดนโยบาย กำหนดผังเมือง ควบคุมการก่อสร้างรวมถึงการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ประวัติศาสตร์โบราณสถานและโบราณวัตถุด้วยการดูแลทำนุบำรุง บูรณะซ่อมแซม โบราณสถานให้ยืนยงตราบนานเท่านาน ขณะที่ นิวัฒน์ อมาตยกุล (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัจจัยทางสังคม ผลกระทบและการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษา พบว่า ผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงจากการที่ชุมชนเกาะเกร็ดถูกพัฒนาขึ้นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม 1 ใน 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม พบว่า สิ่งสาธารณูปโภค เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่และช่วยกันดูแลสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น และ นพดล ปราศราศิริ (2547) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาประชาชนในเขตเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยระดับสูงในการดูแลรักษาสถานที่ท่องเที่ยว เช่น การสังเกตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว การแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบเมื่อมีการบุกรุกทำลายแหล่งท่องเที่ยว และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือหากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแจ้งให้ทราบ นอกจากนี้ Hurlbert (2003) ได้ศึกษาการเรียนรู้จากผู้ที่เคยไปก่อน: สามกรณีศึกษาการวางแผนกลยุทธ์เพื่อจัดการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการพัฒนาในสหรัฐอเมริกา จำนวน 3 รัฐ พบว่า วิธีการที่เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมนั้น นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามลำดับ ความสำคัญของชุมชนซึ่งสะท้อนให้เห็นในนโยบายและกลยุทธ์

ข้อเสนอแนะ

การกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นแบบบูรณาการ นำไปสู่การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของหน่วยงานตนเอง ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนะสาระสำคัญ ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ตามรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การพัฒนาการท่องเที่ยวจะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้หากแต่ละหน่วยงานต่างแยกกันดำเนินการ ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งยังมีการบริหารงานบนพื้นที่ทับซ้อนส่งผลให้เกิดความสับสนด้านารดำเนินงานและการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะในเชิงนโยบาย เพื่อนำผลของงานวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. ทบทวนและปรับปรุงโครงสร้างองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในองค์รวมของจังหวัดให้สามารถรองรับภารกิจตามยุทธศาสตร์ที่หลากหลายและต้องการความคล่องตัวสูง

โดยแบ่งให้แต่ละหน่วยงานรับผิดชอบประเด็นยุทธศาสตร์หรือมีหน้าที่ทางด้านการท่องเที่ยวแตกต่างกัน

2. จัดตั้งคณะกรรมการด้านการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานและผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกรรมการ และประชาสัมพันธ์ขอตกลงเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการบริหารพื้นที่และการจัดสรรงบประมาณที่ไม่ทั่วถึง โดยพิจารณาจากประเด็นยุทธศาสตร์และกลยุทธ์จากงานวิจัยนี้เป็นหลัก และนำประเด็นที่ได้รับมอบหมายไปกำหนดเป็นส่วนหนึ่งแผนยุทธศาสตร์หรือพันธกิจของหน่วยงานนั้น ๆ

3. กำหนดนโยบายงบประมาณของแต่ละหน่วยงานในจังหวัดอย่างเป็นสัดส่วน โดยมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนองพันธกิจของต้นสังกัดหน่วยงาน และสนองภารกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานระดับที่สูงขึ้น เพื่อร่วมกันปรับปรุงข้อกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว หรือร่วมกันพัฒนาแผนแม่บทเพื่อเมืองมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารจัดการพื้นที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. จัดตั้งคณะกรรมการกำกับและติดตามประเมินการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ที่แต่ละหน่วยงานรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้ร่วมประเมินความสำเร็จของแผนยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นกลไกกระตุ้นเป็นกลไกภายในจังหวัด ผลักดันภายในองค์กรให้เกิดการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายภาคเอกชนหรือองค์กรภาครัฐอื่นระดับภูมิภาคขึ้นไป ให้เข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ เพื่อเพิ่มศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยว ให้มีงบประมาณและพลังเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พึ่งพาตนเองได้และเป็นต้นแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองมรดกวัฒนธรรมอื่นของประเทศ

7. หน่วยงานภาครัฐ พิจารณามอบสัญลักษณ์รับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวหรือสิทธิพิเศษอื่น ๆ กับภาคเอกชนที่ให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์นี้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและเกิดการพัฒนางานวิจัยอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มาพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติและเพิ่มประสิทธิภาพของแผนยุทธศาสตร์ให้ดียิ่งขึ้น ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลังจากที่ได้ตั้งคณะกรรมการและมอบหมายแต่ละหน่วยงานไปดำเนินการตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่รับผิดชอบ โดยอาจกำหนดเป็นรอบปีงบประมาณ

2. งานวิจัยนี้ แม้ว่าจะมีการศึกษาอย่างครบถ้วนในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน โดยมีทุกภาคส่วนมาเป็นกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัย แต่แผนยุทธศาสตร์จากผลการวิจัยนี้ เป็นผลวิจัยที่นำไปใช้ในเชิงนโยบายระดับจังหวัด ยังไม่ครอบคลุมถึงการศึกษาในเชิงปฏิบัติ จึงเห็นควรให้มีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบ ขั้นตอนหรือแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้เลือกกลยุทธ์ในประเด็นยุทธศาสตร์มาเป็นวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย และนำผลที่ได้เสนอหน่วยงานที่รับผิดชอบกลยุทธ์นั้นเพื่อเป็นข้อมูลของการดำเนินงาน

3. ประเทศไทยเป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก โดยมีทรัพยากรทางประวัติศาสตร์กระจายตัวอยู่ทุกภูมิภาค แต่ในปัจจุบันพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวจะมุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาพรวม จึงทำให้เอกลักษณ์ของมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ไม่ได้ถูกดึงมาเป็นจุดเด่นทางการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ส่งผลให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและมีความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวที่น้อย การจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมเป็นการเฉพาะขึ้นมา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง แต่ด้วยเหตุที่ว่า มรดกวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในแต่ละภูมิกานั้น มีเอกลักษณ์ กายภาพ และลักษณะการบริหารจัดการที่ต่างกัน แต่มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนเหมือนกัน จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัย เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น ๆ โดยประยุกต์การวิจัยนี้ไปปรับใช้ตามความเหมาะสม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล ส่องวัฒนา. (2534). **หลักการวางแผน**. สงขลา: คณะวิทยาการจัดการ ภาควิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- กรมการท่องเที่ยว. (2558). **สถิตินักท่องเที่ยว**. สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2559,
จาก <http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/24246>
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม**. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม
2559, จาก <http://ich.culture.go.th/>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). **โครงการข้อมูลเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**.
กรุงเทพฯ: อัสซา.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2558). **สถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**.
สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2559, จาก <http://thai.tourismthailand.org/%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%97%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%A7/%E0%B8%84%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B8%AB%E0%B8%B2?view=229&sort=0&page=4>
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). **การคิดเชิงบูรณาการ** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ:
ซัดเซสมิเดีย.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554).
แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพฯ:
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- คณิศร วนเวียน. (2554). **การพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน :**
กรณีศึกษาเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนคร, กรุงเทพฯ.
- คลังสารสนเทศอาหารไทย อาหารท้องถิ่น. (2553). **ครัวไทยสู่ครัวโลก**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน
2559, จาก <https://infothaifood.wordpress.com/2010/06/12/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0>

%B9%8C%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A3
%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2/

- โครงการศึกษาวิจัยมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสถาบันดำรงราชานุภาพ. (2541). **คู่มือ
การบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหาร
ส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.)**. กรุงเทพฯ: โอเคอนพรีนติ้ง.
- จตุพล ชูจันทร์. (2553). **การพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในตำบลบ้านใต้ อำเภอ
เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนคร, กรุงเทพฯ.
- จามร วังศรีแก้ว. (2553). **แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด
อุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ วท.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จินตนา บุญบงการ และณัฐพันธ์ เขจรนนท์. (2544). **การจัดการเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ:
ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2526). **การบริหารพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2546). **การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 4)**.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉัตรบงกช ศรีวัฒนสาร. (2546). **การพระราชพิธีสิบสองเดือนในจิตรกรรมฝาผนัง
วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพมหานคร**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- เฉลียว บุรีภักดี. (2548). **ชุดการศึกษาค้นคว้า รายวิชา 2553101 ทฤษฎีระบบและ
การประยุกต์ใช้ในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ชนินทร์ ชุณหพันธ์รักษ์. (2544). **กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ:
สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์. (2544). **พัฒนาชนบทยั่งยืน สำหรับสาขาเศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2549). **การตลาดบริการ**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ชัยสิทธิ์ ดำรงวงศ์เจริญ. (2550). **การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์โดยมี
ส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติ อ่าวอัญชัน จังหวัดสกลนคร**.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

- จิตติมา ตาหาล้า. (2556). **แนวคิด “การสร้างบ้านแปลงเมือง” ของเมืองเกียวโตในฐานะเมืองท่องเที่ยว**. วิทยานิพนธ์ ศศ.บ., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ณัฐพัชญ์ วงษ์เหรียญทอง. (2557). **Content Marketing**. กรุงเทพฯ: เนชั่น อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล เอ็ดดูเทนเมนท์.
- ดำรงค์ วิวัฒนา. (2548). **คู่มือการจัดทำแผนยุทธศาสตร์สำหรับหน่วยงานภาครัฐ**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เดชา ไต้สูงเนิน. (2543). **การบริหารจัดการการท่องเที่ยวการเกษตร: กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่อริ จังหวัดเชียงใหม่**. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ทรงวิทย์ เจริญกิจฉนลาภ, ธัญญลักษณ์ เรื่องระวีวัฒน์ และวรรษา พรหมศิลป์. (2551). **ปัจจัยด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวทางน้ำของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, กรุงเทพฯ.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์
- ทศพล กฤตยพิสิฐ. (2538). **การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้าน เขตหนองจอก ที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง “บวร” และ “บรม” เพื่ออุดมการณ์แผ่นดินทองหนองจอก**. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ทักษิณา คุณารักษ์. (2546). **การตลาดและการตัดสินใจซื้อของนักศึกษา**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทัดดาว บุญปัญญาโรจน์. (2545). **แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยววนอุทยานภูชี้ฟ้า ตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ทิพาพร พิมพ์พิสิฐ. (2549). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาบริเวณเหนือเขื่อนภูมิพลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรี, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2548). **ติดตามวาทะปัญหา: กระบวนการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น** ยั่งยืน ใน เทิดชาย ช่วยบำรุง (บรรณาธิการ), **รวมบทความการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2548** (ฉบับที่ 3, หน้า 1-10). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). **บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา
- ธงชัย สันติวงศ์. (2533). **การบริหารเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นพดล ธิยะใจ. (2554). **การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน: ความรู้และความเข้าใจของบุคลากรในภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน และศิลปกรรม กรณีศึกษา มรดกโลก (อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- นพดล ปราศราศี. (2547). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ประชาชนในเขตเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยาวิทยา**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นภัสนันท์ ทองอินทร์. (2553). **การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- นเรศ สงเคราะห์สุข. (2541). **จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ**. เชียงใหม่: สำนักโครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน.
- นิเทศ ดินณะกุล. (2544). **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตี เอียวศรีวงศ์ และอรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2547). **เที่ยวโตได้ชะเง้อมดอยสุเทพ (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: คัดดีโสภาการพิมพ์.
- นิวัฒน์ อมาตยกุล. (2549). **การศึกษาปัจจัยทางสังคม ผลกระทบ และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ฉะเชิงเทรา.
- นิตา ชัยกุล. (2554). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ: วี พริน (1991),

- เนตรชนก นันท์. (2544). **การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดพระพุทธรบาท ห้วยต้ม อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน**. วิทยานิพนธ์, ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- บุญจันทร์ ไทยทองสุข. (2548). **การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2543). **การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- บุญเลิศ เย็นคงคา และคณะ. (2546). **การจัดการเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ: วี.เจ.พรินติ้ง.
- เบญญาตา ฉัตรไชยาฤกษ์. (2550). **การปรับปรุงโปรแกรมการท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทย สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง บธ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ปกรณ ปรียากร. (2542). **การวางแผนกลยุทธ์แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประกอบศิริ ภักดีพิณีจ. (2550). **การท่องเที่ยวยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวทางน้ำชุมชนริมคลองเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ประชุม โพธิ์ทักษิณ. (2551). **ได้ศึกษาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลตากแดด อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร**. วิทยานิพนธ์ รป.ม., มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ประเวศ วะสี. (2542). **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม**. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ปิยวรรณ คงประเสริฐ. (2551). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ปิยะ อุทัยโย. (2543). **การสร้างมาตรฐานวัดความพึงพอใจของประชาชน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- ผู้จัดการออนไลน์. (24 มิถุนายน 2556). **ท่องเที่ยวไทยแรง โภหารายได้ติดอันดับ 5 ของโลก.** สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2558, จาก <http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9560000076593>
- พนิดา อภิรามเมธา. (2553). **ขนมไทยมีที่มาคู่กับชนชาติไทย.** สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2559, จาก <https://www.learners.in.th/posts/369054>
- พระไชยยา พิณบรรเลง. (2552). **การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีการท่องเที่ยวแบบจังหวัดเพชรบุรีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2544). **พุทธวิธีในการสอน.** กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- พะจิต ตามประทีป. (2549). **การวางแผนกลยุทธ์แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา จังหวัดชัยนาท.** วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- พิบูล ทีปะपाल. (2546). **การจัดการเชิงกลยุทธ์.** กรุงเทพฯ: อมรรการพิมพ์.
- พิมพ์วรรณ สุจารินพงษ์. (2553). **การเจ้าหน้าที่.** กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- พิสิฐ เจริญวงศ์. (2542). **การจัดการทรัพยากรทางศิลปะและวัฒนธรรม ปาฐกถาศิลป์พระศรี.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พูลทรัพย์ สอนเมือง ตูลาพันธ์, สุปราณี ทับสกุล และพูลสมบัติ นามห้ำ. (2544). **รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดร้อยเอ็ด (รายงานวิจัย).** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ไพฑูรย์ พงตะบุตร. (2546). **หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.** สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2559, จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=27&chap=3&page=t27-3-infodetail02.html>
- ไพรัช เดชะรินทร์. (2516). **ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ภูวนิดา คุณผลิน. (2550). **การบริหารการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานครแบบบูรณาการ.** วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- มนัส สุวรรณ. (2544). **โครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว (ฉบับสมบูรณ์).** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- รัฐกรณ์ แสงโชติ. (2554). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. วิทยานิพนธ์ ร.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- รัตติยา คีตานนท์. (2549). **การเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดสมุทรสงครามภายใต้การมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชน**. วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- รัตน์ะ บั้วสนธ์. (2538). **การประเมินโครงการวิจัยเชิงปริมาณ**. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ.
- รัตมี รัตนไชยานนท์. (2549). **2 ทศวรรษอิโคโมสไทย: การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเส้นทางสู่กฎบัตรประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: อิโคโมสไทย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2535** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมี บุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- รายการคิดเล่นเห็นต่างกับคำผกา. (2556). **อาหารไทยมาจากไหนและอย่างไร ตอน 2**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2559, จาก <http://shows.voicetv.co.th/kid-len-hen-tang/66622.html>
- ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2547). **หลักการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน**. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2559, จาก <http://lib.dtc.ac.th/article/tourism/0010.pdf>
- รุ่งภา จันทวิสมบูรณ์. (2546). **การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาเมืองประวัติศาสตร์ เชียงแสน จังหวัดเชียงราย**. การศึกษาโดยอิสระ บธ.ม., มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, เชียงราย.
- วรรณัย พงศาชลากร. (2552). **สัมผัสย้อนเวลา เทียบ “ตลาด-ย่านการค้า” ครั้งกรุงเก่า**. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2559, จาก <http://www.oknation.net/blog/voranai/2009/08/09/entry-1>
- วรรณภา วงศ์วาณิช. (2546). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณิ ศิริมานะพงษ์. (2549). **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

- วชิษฐา เปี่ยมสกุล. (2554). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น.
วิทยานิพนธ์ วท.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วันดี สีสั่งข์. (2549). แนวทางเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน
ของจังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
กรุงเทพฯ.
- วาสิกา แสนคำ. (2545). การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอ
เวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
เชียงใหม่.
- วิษชุดา ให้เจริญ. (2546). การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษาชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.,
มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- วินัย ภูประชาตระกูล. (2549). ยุทธศาสตร์การบริหารแบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว
ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด 3 จังหวัดภาคใต้: ศึกษากรณี จังหวัดสุราษฎร์
ธานี นครศรีธรรมราช และกระบี่. วิทยานิพนธ์ รป.ด., มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต, กรุงเทพฯ.
- วินิจ วีรยางกูร. (2532). การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิภาพรรณ ดาราฉาย. (2556). การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม
การท่องเที่ยวในอำเภอเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาของ
นักท่องเที่ยวชาวไทยกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- วิมล จิโรจพันธุ์. (2551). มรดกทางวัฒนธรรม"ภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2543). แผนยุทธศาสตร์องค์การ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ์.
- วีณา ชุ่มบัณฑิต. (2549). การวางแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ วท.ม.,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

- ศักดิ์ศิริ นันตะสุข, สมนึก ขวัญเมือง และอาวุธ ปะเมโท. (2550). **โครงการการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้**. กรุงเทพฯ: ชุดโครงการธนาคารข้อมูลเพื่อการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เศกสรรค์ ยงวณิชย์, วันชัย อัครทิวทอง และยุทธศาสตร์ ธิปาบุตร. (2549). **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนมอหินขาว**. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สกนธ์ ภู่งามดี. (2553). **การท่องเที่ยววัดภาคกลาง: การพัฒนายุทธศาสตร์ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามโครงการท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.)**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สมประสงค์ อ่อนแสง. (2551). **การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของวัดในจังหวัดมุกดาหาร เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2531). **การบริหารงาน**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมยศ นาวิการ. (2541). **การบริหารเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ (พิมพ์ครั้งที่ 4)**. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.
- สถาบันวัฒนธรรมศึกษา. (24 เมษายน 2557). **ส่วนที่ 2 อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของยูเนสโก**. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2559, จาก http://www.culture.go.th/subculture4/index.php?option=com_content&view=article&id=75&Itemid=20
- สระขวัญลาภัสร์ บุรณะกิติ. (2555). **รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนเลียบคลองพระยาบันลือ**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2546). **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2550). **การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร**. กรุงเทพฯ: จี.พี.ไซเบอร์พรีนซ์.

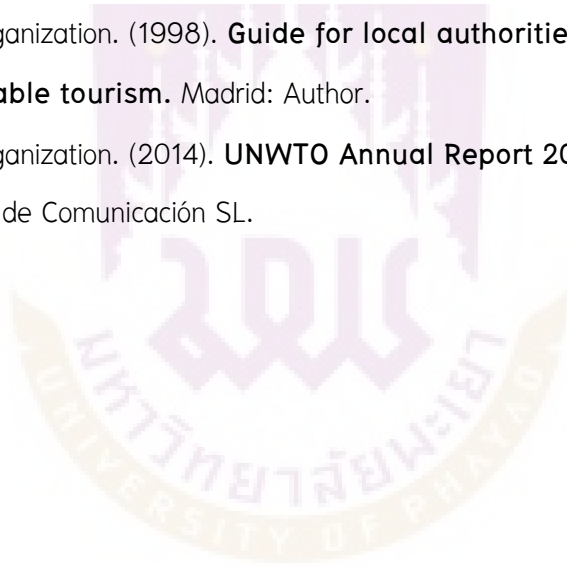
- สายันต์ ไพรัชญาจิตร. (2547). **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในงานพัฒนาชุมชน.**
กรุงเทพฯ: โครงการโบราณคดีชุมชน ภาควิชาการพัฒนาศึกษาชุมชน คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559.** กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2554). **ยุทธศาสตร์การวิจัยการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2556). **แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (พ.ศ. 2557-2560) ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา.
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2541). **ข้อมูลเพื่อการวางแผนมหาดไทย ข้อมูลพื้นฐาน ปี 2541.** กรุงเทพฯ: ศูนย์สารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
กระทรวงมหาดไทย.
- สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2556ก). **ความรู้ด้านการอนุรักษ์คุ้มครองแหล่งมรดกโลก สำหรับเยาวชน.** กรุงเทพฯ: โมนोगราฟ สตูดิโอ.
- สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2556ข). **ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์คุ้มครองมรดกโลก ชุดที่ 4 แนวคิดและตัวอย่างการจัดการแหล่งมรดกโลกในต่างประเทศ.** กรุงเทพฯ: โมนोगราฟ สตูดิโอ.
- สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2547). **รวมกฎหมาย ระเบียบ และหนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กระทรวงมหาดไทย.
- สิงห์ โพธิงาม. (2547). **การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมส่งเสริม ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2546). **อยุธยาที่ยังฟ้า (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพฯ: มติชน.

- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2540). **เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้าพรินติ้ง.
- สุพล ชัยทร. (2552). **การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงและลาวโซ่ง**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุมาลี วงษ์วิฑิต และรพีพรรณ ทองห้อง. (2547). **การท่องเที่ยวทางน้ำ: การพัฒนาเศรษฐกิจการค้าและการบริการภายใต้ข้อตกลง GATS**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรินทร์ สุริยวงศ์. (2553). **รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2550). **การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสถียร เหลืองอร่าม. (2517). **การจัดองค์การและการปฏิบัติงาน**. กรุงเทพฯ: แพร์พิทยา.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2542). **กลยุทธ์การตลาด : การวางแผนการตลาด**. กรุงเทพฯ: ซีระพิมพ์และไซเท็กซ์.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2547). **ครบเครื่องเรื่องการสื่อสารการตลาด**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (2558). **วัฒนธรรมสมัยอยุธยา**. สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2559, จาก <http://haab.catholic.or.th/history/history04/ayutaya8/ayutaya8.html>
- องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. (2552). **อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ: รับรองโดยสมัชชาประชุมสามัญครั้งที่ 17 ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กรุงปารีส 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515**. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- อภิญา จิตรวงศ์อนันท์. (2546). **การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนลุ่มน้ำว่าจังหว็ดน่าน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- อภิรมย์ พรหมจรรยา. (2544). **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต**. วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.

- อัศวิน แสงพิบูล. (2556). **ระเบียบวิธีการวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม.**
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เอกลักษณ์ ทองเสมียน. (2550). **การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาน้ำตกเก้าโจน ตำบลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี.** วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- เอมอร หนูทับ. (2552). **ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแบบบูรณาการในจังหวัดนครศรีธรรมราช.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- Antonia, C. (2003). The Barcelona Model? Agents, Policies and Planning Dynamics in Tourism Development. **Dissertation Abstracts International.** 64(6), 2282-A.
- Bartol, K. and Martin, D. (1998). **Management.** Boston: McGraw-Hill.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. **Tourism Management,** 21(1), 50-51.
- Dalf, R. (2006). **The New Era of Management: International Edition.** Ohio: Thompson Corporation.
- Deutsch, K.W. (1985). The systems theory approach as a basis for comparative research. **International Social Science Journal,** 37, 7-18.
- Dickman, C.R. (1996). **Overview of the Impacts of Feral Cats on Australian Native Fauna.** Canberra: Australian Nature Conservation Agency.
- Diedrich, A. (2007). Assessment of the Impacts of Tourism Development in Coastal Communities in Belize. **Dissertation Abstracts International.** 67(11), 295.
- Greg, R. (1996). **Production and consumption of European Cultural Tourism.** Tilburg: Tilburg University Press.
- Haug, M. (2007). **Indigenous People. Tourism and Development. The San People's Involvement in Community- Based Tourism.** Doctoral Dissertation Ph.D., The University of Troms, Botswana.
- Hollinshead, K. (1988). First-blush of the Longtime: The Market Development of Australia's Liv-ing Aboriginal Heritage. **Proceedings of the 19th annual conference of the Tourism Research Association,** 19, 183-198.

- Hurlbert, D. H. (2003). Learning From Those Who Have Gone Before: Three Case Studies of Planning Strategie to Manage Tourism as Development in the Western United States. **Maters Abstracts International**. 41(2), 407.
- Jagannath, K. (2011). **Poverty Alleviation through Sustainable Tourism Development in Nepal: Marketing Strategy Point of View**. Master Thesis M.B.A., University of Applied Sciences, Finland.
- Kotler, T. K., Bowen, J. and Makens J. (1994). **Marketing for Hospitality and Tourism** (6th ed.). New Jersey: Pearson.
- Lankow, J., Ritchie, J. and Crooks R. (2012). **Infographic: The Power of Visual storytelling**. New Jersey: John Wiley and Sons.
- Lieb, R. (2012). **Content marketing : think like a publisher-- how to use content to market online and in social media**. Indiana: Que.
- Lu, S. (2006). Control Power, Tourism Development and Conservation: Planning an Island with a Traditional Culture. **Dissertation Abstracts International**. 67(4), 1561–A.
- Mckercher, B. and Du Cros, H. (2002). **Cultural Tourism : The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management**. New York: The Haworth Hospitality.
- McNulty, R. and Koff, R. (2014). **Cultural Heritage Tourism**. Washington D.C.: Partners for Livable Communities.
- Nosrai, M., Karimi, R., Mohammadi, M. and Malekian K. (2013). Internet Marketing or Modern Advertising! How? Why?. **International Journal of Economy, Management and Social Sciences**, 2(3). 56–63.
- Pascale, R. T. and Althos, A. G. (1981). **The Art of Japanese Management**. New York: Simon & Shuster.
- Preissing, J. (2006). Community Economic Development Strategic Planning for Rural Communities: A Case Study of Successful Programs. **Dissertation Abstracts International**. 67(09). 299–305.

- Robyn, M. (2007). A Community's Perspective on Tourism Development. **Maters Abstracts International**. 45(3), 72.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2016). **Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage**. Retrieved July 15, 2011, from <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>
- Walker, J. R. (2010). **Introduction to Hospitality Management** (3rd ed.). New Jersey: Pearson.
- Weiler, B. and Colin, M. H. (1994). **Special interest tourism: Edited by Betty**. London: Belhaven Press.
- Wikipedia. (February 12, 2016). **Heritage tourism**. Retrieved March 18, 2016, from https://en.wikipedia.org/wiki/Heritage_tourism
- World Tourism Organization. (1998). **Guide for local authorities on developing sustainable tourism**. Madrid: Author.
- World Tourism Organization. (2014). **UNWTO Annual Report 2014**. Madrid: Impacto Creativo de Comunicación SL.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย

ชุดที่ 1 สำหรับหน่วยงานภาครัฐ

ที่กำกับด้านนโยบาย

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์

เวลาตั้งแต่.....ถึง.....

แบบสัมภาษณ์

แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการ
อย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

A Strategic Plan for Potential Development in Integrated Sustainable Cultural Heritage Tourism
of Phra Nakhon Si Ayutthaya.

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นสำหรับใช้ในการศึกษาและจัดทำวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

ข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จะถูกนำไปใช้ทางการศึกษาผ่านการประมวล วิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นภาพรวมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และข้อมูลจะถูกปกปิดเป็นความลับ ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

โดยประโยชน์จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รู้ถึงศักยภาพ และสามารถจัดลำดับความเร่งด่วนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม โดยใช้แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน หรือสามารถนำประเด็นในแผนยุทธศาสตร์นี้ ไปเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ รวมถึงกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นกรณีศึกษากับพื้นที่ท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ตามความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ขอขอบคุณอย่างสูง

สิบเอกธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ ผู้วิจัย

ประเด็นคำถามสัมภาษณ์ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่กำกับนโยบาย

ประเด็นคำถาม

1. นโยบายการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของประเทศไทยในทัศนคติของท่าน
2. ความนิยมและทัศนคติการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ในมุมมองของท่าน
3. นโยบายในหน่วยงานของท่านที่มีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม
4. มุมมองของท่านต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง

1. ระยะเวลาการสัมภาษณ์ ประมาณ 30 นาที-2 ชั่วโมง ตามความอนุเคราะห์ของท่านหรือประเด็นคำถาม
2. ข้อมูลการสัมภาษณ์จะถูกเก็บเป็นความลับ ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น โดยนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม ไม่เฉพาะเจาะจงผู้ให้สัมภาษณ์ท่านใดท่านหนึ่ง
3. ขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและไฟล์บันทึกจะถูกทำลายหลังกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว
4. ขออนุญาตถ่ายภาพการสัมภาษณ์เพื่อเป็นหลักฐานประกอบการทำวิทยานิพนธ์
5. ขออนุญาตนำผู้ช่วยนักวิจัยร่วมสัมภาษณ์ จำนวน 1-2 คน

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านได้เสียสละเวลาให้ความร่วมมือ
ในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้

โครงสร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้วิจัย

รายละเอียด : แบบสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่กำหนดนโยบายฉบับนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 4 ตอน

ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 นโยบายด้านการท่องเที่ยวระดับชาติ

ตอนที่ 3 ความนิยมทางการท่องเที่ยว

ตอนที่ 4 นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ตอนที่ 5 มุมมองต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล.....
2. สถานที่ติดต่อ..... โทรศัพท์.....
3. ระดับการศึกษา.....
4. อาชีพ/ตำแหน่ง.....
5. ระยะเวลาที่ทำงานในหน่วยงาน.....ปี
6. หน้าที่และความเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว.....

ตอนที่ 2 นโยบายด้านการท่องเที่ยวระดับชาติ

1. ทิศทางการท่องเที่ยวไทย
.....
.....
2. การอนุรักษ์ทรัพยากรทางมรดกวัฒนธรรมและมรดกโลก โดยใช้กระบวนการทางการท่องเที่ยว
.....
.....
3. การส่งเสริมความโดดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม
.....
.....

ตอนที่ 3 ความนิยมทางการท่องเที่ยว

1. ความนิยมของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

.....

.....

2. ความนิยมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

.....

.....

ตอนที่ 4 นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว

1. ด้านเศรษฐกิจ

.....

2. ด้านสังคม/วัฒนธรรม

.....

3. ด้านสิ่งแวดล้อม

.....

4. การส่งเสริมการตลาด

.....

ตอนที่ 5 มุมมองต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. โอกาสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

.....

2. อุปสรรคการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

.....

ชุดที่ 2 สำหรับหน่วยงานภาครัฐ

ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์

เวลาตั้งแต่.....ถึง.....

แบบสัมภาษณ์

แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการ
อย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

A Strategic Plan for Potential Development in Integrated Sustainable Cultural Heritage Tourism
of Phra Nakhon Si Ayutthaya.

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นสำหรับใช้ในการศึกษาและจัดทำวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

ข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จะถูกนำไปใช้ทางการศึกษาผ่านการประมวล วิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นภาพรวมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และข้อมูลจะถูกปกปิดเป็นความลับ ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

โดยประโยชน์จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รู้ถึงศักยภาพ และสามารถจัดลำดับความเร่งด่วนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม โดยใช้แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน หรือสามารถนำไปประเด็นในแผนยุทธศาสตร์นี้ ไปเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ รวมถึงกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ตามความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ขอขอบคุณอย่างสูง

สิบเอกธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ ผู้วิจัย

ประเด็นคำถามสัมภาษณ์ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประเด็นคำถาม

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวและศักยภาพการท่องเที่ยวในทัศนคติของท่าน
2. สถานการณ์และสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ในมุมมองระดับจังหวัดและระดับประเทศ
3. นโยบายการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมหรือเมืองมรดกโลกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า

คำชี้แจง

1. ระยะเวลาการสัมภาษณ์ ประมาณ 30 นาที-2 ชั่วโมง ตามความอนุเคราะห์ของท่านหรือประเด็นคำถาม
2. ข้อมูลการสัมภาษณ์จะถูกรับเป็นความลับ ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น โดยนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม ไม่เฉพาะเจาะจงผู้ให้สัมภาษณ์ท่านใดท่านหนึ่ง
3. ขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและไฟล์บันทึกจะถูกทำลายหลังกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว
4. ขออนุญาตถ่ายภาพการสัมภาษณ์เพื่อเป็นหลักฐานประกอบการทำวิทยานิพนธ์
5. ขออนุญาตนำผู้ช่วยนักวิจัยร่วมสัมภาษณ์ จำนวน 1-2 คน

**ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านได้เสียสละเวลาให้ความร่วมมือ
ในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้**

โครงสร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้วิจัย

รายละเอียด : แบบสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่กำลังดำเนินนโยบายฉบับนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 4 ตอน

ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ทรัพยากรการทอ่งเที่ยวและองค์ประกอบของศักยภาพการทอ่งเที่ยว

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

ตอนที่ 4 นโยบายดำเนินการด้านการทอ่งเที่ยว

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการทอ่งเที่ยว

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล.....
2. สถานที่ติดต่อ..... โทรศัพท์.....
3. ระดับการศึกษา.....
4. อาชีพ/ตำแหน่ง.....
5. ระยะเวลาที่ทำงานในหน่วยงาน.....ปี
6. หน้าที่และความเกี่ยวข้องด้านการทอ่งเที่ยว.....

ตอนที่ 2 ทรัพยากรการทอ่งเที่ยวและองค์ประกอบของศักยภาพการทอ่งเที่ยว

1. เอกลักษณ์ความโดดเด่นทางมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
.....
.....
2. ทรัพยากรการทอ่งเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรอยุธยาที่มีศักยภาพด้านการทอ่งเที่ยว
สถานที่.....
กลุ่มอาคาร.....
พื้นที่.....
ศิลปะการแสดง.....
แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล
ความรู้ การดำเนินวิถีชีวิต และแนวปฏิบัติ.....

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกด้านการคมนาคม

.....

.....

4. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

.....

.....

5. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

.....

.....

6. สาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ชัดจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว

.....

.....

7. รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

.....

.....

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

1. การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลยุทธ์ในการบริหารงาน.....

โครงสร้างการบริหารระหว่างหน่วยงาน.....

รูปแบบการบริหาร.....

ระบบการขับเคลื่อนการดำเนินงาน.....

ความรู้ ความเหมาะสมของบุคลากร.....

ทักษะการดำเนินการ.....

การให้ความสำคัญทางการท่องเที่ยว.....

2. สภาพแวดล้อมภายนอก

สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม.....

เศรษฐกิจ.....

การเมืองและกฎหมาย.....

เทคโนโลยี.....

ปัจจัยระหว่างประเทศ.....

ตอนที่ 4 นโยบายดำเนินการด้านการท่องเที่ยว

1. ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมและการส่งเสริมความเป็นมรดกโลก

.....

.....

2. แนวนโยบายเพื่อกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมและการส่งเสริมความเป็นมรดกโลก

ด้านเศรษฐกิจ.....

ด้านสังคม/วัฒนธรรม.....

ด้านสิ่งแวดล้อม.....

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

1. การอนุรักษ์พื้นที่ทางมรดกวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว

.....

.....

2. การบูรณาการเพื่อการบริหารงานการท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน

.....

.....

3. ผลกระทบการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

.....

.....

ชุดที่ 3 สำหรับหน่วยงานภาคเอกชน
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....
วันที่สัมภาษณ์
เวลาตั้งแต่.....ถึง.....

แบบสัมภาษณ์

แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการ
อย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

A Strategic Plan for Potential Development in Integrated Sustainable Cultural Heritage Tourism
of Phra Nakhon Si Ayutthaya.

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นสำหรับใช้ในการศึกษาและจัดทำวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

ข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จะถูกนำไปใช้ทางการศึกษาผ่านการประมวล วิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นภาพรวมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และข้อมูลจะถูกปกปิดเป็นความลับ ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

โดยประโยชน์จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รู้ถึงศักยภาพ และสามารถจัดลำดับความเร่งด่วนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม โดยใช้แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน หรือสามารถนำไปประเด็นในแผนยุทธศาสตร์นี้ ไปเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ รวมถึงกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ตามความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ขอขอบคุณอย่างสูง
สิบเอกธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ ผู้วิจัย

ประเด็นคำถามสัมภาษณ์ผู้แทนหน่วยงานภาคเอกชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประเด็นคำถาม

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวและศักยภาพการท่องเที่ยวในทัศนคติของท่าน
2. สถานการณ์และสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ในมุมมองระดับจังหวัดและระดับประเทศ
3. แนวทางการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. ประเด็นการท่องเที่ยวที่ควรได้รับการส่งเสริมหรือพัฒนา

คำชี้แจง

1. ระยะเวลาการสัมภาษณ์ ประมาณ 30 นาที-2 ชั่วโมง ตามความอนุเคราะห์ของท่านหรือประเด็นคำถาม
2. ข้อมูลการสัมภาษณ์จะถูกเก็บเป็นความลับ ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น โดยนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม ไม่เฉพาะเจาะจงผู้ให้สัมภาษณ์ท่านใดท่านหนึ่ง
3. ขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและไฟล์บันทึกจะถูกทำลายหลังกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว
4. ขออนุญาตถ่ายภาพการสัมภาษณ์เพื่อเป็นหลักฐานประกอบการทำวิทยานิพนธ์
5. ขออนุญาตนำผู้ช่วยนักวิจัยร่วมสัมภาษณ์ จำนวน 1-2 คน

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านได้เสียสละเวลาให้ความร่วมมือ
ในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้

โครงสร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้วิจัย

รายละเอียด : แบบสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่กำหนดนโยบายฉบับนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 4 ตอน

ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวและองค์ประกอบของศักยภาพการท่องเที่ยว

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน

ตอนที่ 5 ประเด็นการท่องเที่ยวที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล.....
2. สถานที่ติดต่อ..... โทรศัพท์.....
3. ระดับการศึกษา.....
4. อาชีพ/ตำแหน่ง.....
5. ระยะเวลาที่ทำงานในหน่วยงาน..... ปี
6. หน้าที่และความเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว.....

ตอนที่ 2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวและองค์ประกอบของศักยภาพการท่องเที่ยว

1. เอกลักษณ์ความโดดเด่นทางมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
.....
.....
2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรอยุธยาที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว
สถานที่.....
กลุ่มอาคาร.....
พื้นที่.....
ศิลปะการแสดง.....
แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล
ความรู้ การดำเนินวิถีชีวิต และแนวปฏิบัติ.....

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกด้านการคมนาคม

.....

.....

4. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

.....

.....

5. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

.....

.....

6. สาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ชัดจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว

.....

.....

7. รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

.....

.....

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

1. การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลยุทธ์ในการบริหารงาน.....

โครงสร้างการบริหารระหว่างหน่วยงาน.....

รูปแบบการบริหาร.....

ระบบการขับเคลื่อนการดำเนินงาน.....

ความรู้ ความเหมาะสมของบุคลากร.....

ทักษะการดำเนินการ.....

การให้ความสำคัญทางการท่องเที่ยว.....

2. สภาพแวดล้อมภายนอก

สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม.....

เศรษฐกิจ.....

การเมืองและกฎหมาย.....

เทคโนโลยี.....

ปัจจัยระหว่างประเทศ.....

ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน

1. ด้านเศรษฐกิจ

.....

2. ด้านสังคม/วัฒนธรรม

.....

3. ด้านสิ่งแวดล้อม

.....

4. การส่งเสริมการตลาด

.....

ตอนที่ 5 ประเด็นการท่องเที่ยวที่ควรได้รับการส่งเสริมหรือพัฒนา

1. การกระตุ้นเศรษฐกิจหรือมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

.....

.....

2. การมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

.....

.....

3. ความต้องการที่ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

.....

.....

ชุดที่ 4 สำหรับผู้แทนชุมชนที่เกี่ยวข้อง
กับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์

เวลาตั้งแต่.....ถึง.....

แบบสัมภาษณ์

แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการ
อย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

A Strategic Plan for Potential Development in Integrated Sustainable Cultural Heritage Tourism
of Phra Nakhon Si Ayutthaya.

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นสำหรับใช้ในการศึกษาและจัดทำวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

ข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จะถูกนำไปใช้ทางการศึกษาผ่านการประมวล วิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นภาพรวมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และข้อมูลจะถูกปกปิดเป็นความลับ ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

โดยประโยชน์จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รู้ถึงศักยภาพ และสามารถจัดลำดับความเร่งด่วนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม โดยใช้แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน หรือสามารถนำไปประเด็นในแผนยุทธศาสตร์นี้ ไปเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ รวมถึงกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ตามความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ขอขอบคุณอย่างสูง

สิบเอกธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ ผู้วิจัย

ประเด็นคำถามสัมภาษณ์ผู้แทนชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ประเด็นคำถาม

1. ทรรศนะการการท่องเที่ยวและศักยภาพการท่องเที่ยวในทัศนคติของท่าน
2. สถานการณ์และสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ในมุมมองระดับจังหวัดและระดับประเทศ
3. การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ของท่าน
4. ประเด็นการท่องเที่ยวที่ควรได้รับการส่งเสริมหรือพัฒนา

คำชี้แจง

1. ระยะเวลาการสัมภาษณ์ ประมาณ 30 นาที-2 ชั่วโมง ตามความอนุเคราะห์ของท่านหรือประเด็นคำถาม
2. ข้อมูลการสัมภาษณ์จะถูกเก็บเป็นความลับ ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น โดยนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม ไม่เฉพาะเจาะจงผู้ให้สัมภาษณ์ท่านใดท่านหนึ่ง
3. ขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและไฟล์บันทึกจะถูกทำลายหลังกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว
4. ขออนุญาตถ่ายภาพการสัมภาษณ์เพื่อเป็นหลักฐานประกอบการทำวิทยานิพนธ์
5. ขออนุญาตนำผู้ช่วยนักวิจัยร่วมสัมภาษณ์ จำนวน 1-2 คน

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านได้เสียสละเวลาให้ความร่วมมือ
ในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้

โครงสร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้วิจัย

รายละเอียด : แบบสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่กำหนดนโยบายฉบับนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 4 ตอน

ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวและองค์ประกอบของศักยภาพการท่องเที่ยว

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

ตอนที่ 4 การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่

ตอนที่ 5 ประเด็นการท่องเที่ยวที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล.....
2. สถานที่ติดต่อ..... โทรศัพท์.....
3. ระดับการศึกษา.....
4. อาชีพ/ตำแหน่ง.....
5. ระยะเวลาที่ทำงานในหน่วยงาน.....ปี
6. หน้าที่และความเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว.....

ตอนที่ 2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวและองค์ประกอบของศักยภาพการท่องเที่ยว

1. เอกลักษณ์ความโดดเด่นทางมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
.....
.....
2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรอยุธยาที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว
สถานที่.....
กลุ่มอาคาร.....
พื้นที่.....
ศิลปะการแสดง.....
แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล
ความรู้ การดำเนินวิถีชีวิต และแนวปฏิบัติ.....

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกด้านการคมนาคม

.....

.....

4. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

.....

.....

5. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

.....

.....

6. สาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ชัดจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว

.....

.....

7. รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

.....

.....

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

1. การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลยุทธ์ในการบริหารงาน.....

โครงสร้างการบริหารระหว่างหน่วยงาน.....

รูปแบบการบริหาร.....

ระบบการขับเคลื่อนการดำเนินงาน.....

ความรู้ ความเหมาะสมของบุคลากร.....

ทักษะการดำเนินการ.....

การให้ความสำคัญทางการท่องเที่ยว.....

2. สภาพแวดล้อมภายนอก

สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม.....

เศรษฐกิจ.....

การเมืองและกฎหมาย.....

เทคโนโลยี.....
 ปัจจัยระหว่างประเทศ.....

ตอนที่ 4 การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่

1. การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่

.....

2. การกระจายรายได้ทางการท่องเที่ยว

.....

3. การส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

บทบาทของคนในชุมชน.....

บทบาทของภาครัฐ.....

บทบาทของภาคเอกชน.....

4. ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

เศรษฐกิจ

สังคม/วัฒนธรรม

สิ่งแวดล้อม.....

ตอนที่ 5 ประเด็นการท่องเที่ยวที่ควรได้รับการส่งเสริมหรือพัฒนา

1. การกระตุ้นเศรษฐกิจหรือมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

.....

2. รูปแบบหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นเอกลักษณ์ดึงดูดนักท่องเที่ยว

.....

3. การมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

.....

**แบบสอบถามความคิดเห็นข้อมูลเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์
เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการ
อย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**

A Strategic Plan for Potential Development in Integrated Sustainable Cultural
Heritage Tourism

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ จัดทำขึ้นสำหรับใช้ในการศึกษาและจัดทำวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

ข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จะถูกนำไปใช้ทางการศึกษาผ่านการประมวล วิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นภาพรวมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และข้อมูลจะถูกปกปิดเป็นความลับ ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถาม

โดยประโยชน์จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รู้ถึงศักยภาพ และสามารถจัดลำดับความเร่งด่วนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม โดยใช้แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน หรือสามารถนำไปประเด็นในแผนยุทธศาสตร์นี้ ไปเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ รวมถึงกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ตามความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ขอบพระคุณอย่างสูง

สิบเอกธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ ผู้วิจัย

โทร: 08 0666 3300 Email : zztalentzz@live.com

แบบสอบถามความคิดเห็นข้อมูลเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์
เรื่อง แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบ
บูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง: แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การแสดงความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

1. ภาคส่วน นักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ ภาคเอกชน โปรดระบุ.....
2. เพศ ชาย หญิง
3. อายุ ต่ำกว่า 25 ปี 25-34 ปี 35-44 ปี
 45-54 ปี 55-64 ปี 65 ปีขึ้นไป
4. สถานภาพ โสด สมรส หม้าย/หย่าร้าง
5. การศึกษา ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
 อนุปริญญา/ปวส. ปริญญาตรี
 ปริญญาโทขึ้นไป
6. อาชีพ นักเรียน/นักศึกษา รับจ้าง ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
 เกษตรกร แม่บ้าน/พ่อบ้าน ข้าราชการ/พนักงานรัฐ
 พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน อื่นๆ โปรดระบุ.....

- 1.7 รายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 15,000 บาท 15,001–30,000 บาท
 30,001–45,000 บาท 45,001 บาทขึ้นไป

**ตอนที่ 2 การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา**

คำชี้แจง: ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
 ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องไม่มีข้อมูล หากท่านไม่รู้จำหรือไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้

ข้อ	ศักยภาพการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ข้อมูล
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
ทรัพยากรต่อไปนี้ ดึงดูดใจให้มาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มากน้อยเพียงใด							
1	โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์						
2	ปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง						
3	หมู่บ้านชาวต่างชาติ (โปรตุเกส ฮอลันดา ญี่ปุ่น)						
4	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา						
5	ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา						
6	ศูนย์ศิลปาชีพ บางไทร						
7	การฟื้นฟูการแสดงโขนสมัยอยุธยา						
8	การฟื้นฟูเพลงเรือ						
9	การจำลองพระราชพิธีแบบโบราณ						
10	การจำลองพระราชพิธีคล้องช้าง						
11	ประเพณีกวนข้าวทิพย์ก่อนเข้าพรรษา						
12	ประเพณีลอยกระทง						
13	ประเพณีแห่เทียนพรรษาทางน้ำ						
14	ประเพณีสงกรานต์แบบโบราณ						
15	งานไหว้ครูมวยไทย นายขนมต้ม						
16	การสาธิตอาชีพที่ศูนย์ศิลปาชีพ บางไทร						

ข้อ	ศักยภาพการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ข้อมูล
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
ทรัพยากรต่อไปนี้ ดึงดูดใจให้มาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มากน้อยเพียงใด (ต่อ)							
17	อาหารชาววัง อาหารพื้นบ้าน แบบอยุธยา						
18	ดนตรีไทยสมัยอยุธยา (วงเครื่องสาย ปี่พาทย์ มโหรี)						
19	ชมวิถีชีวิตชาวอยุธยาริมน้ำ						
20	งานประจำปีเพื่อฉลองความเป็น มรดกโลก						
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต่อไปนี้ มีความเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มากน้อยเพียงใด							
1	การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว						
2	การเดินทางโดยรถยนต์สาธารณะ						
3	การเดินทางโดยรถประจำทาง บริษัท ขนส่ง จำกัด						
4	การเดินทางโดยรถไฟ						
5	การเดินทางโดยรถตุ๊กตุ๊กสามล้อใน จังหวัด						
6	การเดินทางโดยรถยนต์สองแถวใน จังหวัด						
สิ่งอำนวยความสะดวกดังต่อไปนี้ เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา มากน้อยเพียงใด							
1	ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (โรงแรม เกสต์เฮาส์ โฮมสเตย์)						
2	ร้านอาหารในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว						
3	แหล่งซื้อสินค้า ประเภท ศูนย์การค้า ร้านสะดวกซื้อ						
4	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว						
5	การบริการห้องน้ำสาธารณะ						

ข้อ	ศักยภาพการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ข้อมูล
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
กิจกรรมการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้ สร้างความน่าสนใจต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มากน้อยเพียงใด							
1	กิจกรรมขับรถส่วนตัวไหว้พระ ชมโบราณสถาน						
2	กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ ล่องเรือ ชมวิถีชีวิต						
3	กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทาง ประวัติศาสตร์						
4	กิจกรรมนั่งสามล้อปั่น ชม โบราณสถาน						
5	กิจกรรมนั่งสามล้อตุ๊กตุ๊ก ชมโบราณสถาน						
6	กิจกรรมนั่งรถม้า ชมโบราณสถาน						
7	กิจกรรมนั่งช้าง ชมโบราณสถาน						
สาธารณูปโภคพื้นฐานดังต่อไปนี้ มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา มากน้อยเพียงใด							
1	ไฟฟ้า						
2	น้ำประปา						
3	ด้านการเงิน (ธนาคาร ATM การแลกเปลี่ยนเงิน)						
4	สัญญาณมือถือ						
5	ป้ายประชาสัมพันธ์ (ป้ายบอกทาง ให้ข้อมูล)						
6	เสียงตามสายในแหล่งท่องเที่ยว						
7	ด้านสาธารณสุข						
8	ด้านความปลอดภัยในแหล่ง ท่องเที่ยว						

ข้อ	ศักยภาพการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น					ไม่มีข้อมูล
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไปนี้มี ความเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มากน้อยเพียงใด							
1	แพ็คเกจท่องเที่ยว						
2	โครงการบริการรถท่องเที่ยวโดย ชสมก.						
3	แพ็คเกจท่องเที่ยวมารด กลับเรือ (กรุงเทพ-อยุธยา)						

ตอนที่ 3 แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 คำชี้แจง: ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
 ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องไม่มีข้อมูล หากท่านไม่รู้จำหรือไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้

ข้อ	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น					ไม่มีข้อมูล
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ต่อเอกลักษณ์ความโดดเด่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังต่อไปนี้							
1	เป็นอดีตราชธานีของชาติที่มีความเจริญรุ่งเรือง						
2	เป็นแบบอย่างกันอยู่ร่วมกันของชุมชนหลายศาสนา						
3	เป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ						
4	มีประวัติศาสตร์ศิลปะที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น						
5	เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชาติ						
6	เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญระดับโลก						

ข้อ	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงมรดกวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ข้อมูล
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ต่อสถานการณ์ท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ดังต่อไปนี้							
1	แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของ นานาชาติ						
2	เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิง มรดกวัฒนธรรมของชาติ						
3	ประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับ นานาชาติและหลากหลายศาสนา						
4	มีความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยว						
5	การท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ในเฉพาะ อำเภอพระนครศรีอยุธยา						
6	ประชาชนในพื้นที่ มีทักษะการ สื่อสารภาษาต่างประเทศน้อย						
7	มีการบริหารงานแบบทับซ้อนพื้นที่ จึงประสบปัญหาในการพัฒนาการ ท่องเที่ยว						
8	การคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยว ขาดความเชื่อมโยงและราคาที่ไม่ เป็นไปตามมาตรฐาน						
9	การวางผังเมืองที่ขาดประสิทธิภาพ						
10	ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนา ในแต่ละหน่วยงานขาดความเข้าใจ ด้านการท่องเที่ยว						
11	นักท่องเที่ยวไม่ค้างคืน เพราะไม่มี กิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยวในเวลา กลางคืน						
12	ภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อม โทรม						
13	รัฐบาลให้ความสำคัญในการเป็น แหล่งท่องเที่ยวหลักของชาติ						
14	มีงบประมาณจากภาครัฐและ ภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง						

ข้อ	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงมรดกวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ข้อมูล
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ต่อสถานการณ์ท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ดังต่อไปนี้ (ต่อ)							
15	มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวเพื่อนบ้าน เพิ่มมากขึ้นจากการเปิดประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน						
16	มีโอกาสพัฒนาระบบขนส่งทาง รถไฟ จากนโยบายของรัฐบาล						
17	มีโอกาสพัฒนาและฟื้นฟูกิจกรรม ท่องเที่ยวใหม่						
18	การชะลอตัวของสภาพเศรษฐกิจ โลก เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการ ท่องเที่ยว						
19	กระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง กระแทกวิถีชีวิตชุมชน ทำให้วิถีชีวิต ดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป						
20	การส่งเสริมการท่องเที่ยวจาก ประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้ นักท่องเที่ยวสนใจประเทศไทย น้อยลง						
ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ต่อการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการ ท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้							
1	พัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เป็นมาตรฐาน ระดับโลก						
2	รวบรวมความรู้พระราชพิธี ประเพณีและวิถีชีวิตอยุธยา						
3	ส่งเสริมการฝึกมวยไทยอยุธยา เพื่อ การท่องเที่ยว						
4	สาธิตอาหารและขนมไทยโบราณ แบบอยุธยา						
5	ฟื้นฟู คู คลองโบราณในเกาะเมืองให้ สวยงาม						

ข้อ	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงมรดกวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ข้อมูล
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ต่อการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้ (ต่อ)							
6	ฟื้นฟูย่านการค้าโบราณ ย่านตลาดเก่าในสมัยอยุธยา						
7	อนุรักษ์ความดั้งเดิมของชุมชน						
8	อนุรักษ์สถาปัตยกรรมของศาสนสถานสำคัญ						
9	จัดการความเสี่ยงน้ำท่วมโบราณสถาน						
10	ส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวอยุธยา มากกว่า 1 วัน						
11	จัดเส้นทางท่องเที่ยวมารถ กลับเรือ (กรุงเทพ-อยุธยา)						
12	ฟื้นฟูการสัญจรทางน้ำในคู คลองของเกาะเมือง						
13	ให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมปลูกข้าวร่วมกับชาวนา						
14	จัดเทศกาลดนตรีไทยสมัยอยุธยา						
15	จัดตลาดย้อนยุคพร้อมชมการแสดง ยามค่ำ						
16	จัดงานประจำปี เพื่อฉลองการสถาปนาอยุธยา						
17	การจัดงานสัปดาห์ช้างไทย ช้างคู่ชาติ ภูราชธานี						
เห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ต่อการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้							
1	สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว						
2	ให้ความรู้ด้านภาษาต่างประเทศกับผู้ประกอบการ						
3	แก้ไขปัญหาเอารถเช่าเปรียบนักท่องเที่ยว						

ข้อ	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงมรดกวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ข้อมูล
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
เห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ต่อการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้ (ต่อ)							
4	พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลใน แหล่งท่องเที่ยว						
5	พัฒนาศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวของ จังหวัด						
6	พัฒนาป้ายประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูล การท่องเที่ยว						
ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ต่อการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเป็นศูนย์กลางอาเซียน ดังต่อไปนี้							
1	ทำมาสคอสเพื่อเป็นทิวทัศน์ธรรม การท่องเที่ยว						
2	ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอด 12 เดือน						
3	ซื้อบัตรเข้าชมโบราณสถานแบบ ใบเดียวเที่ยวทุกที่						
4	ส่งเสริมการท่องเที่ยวกับกลุ่ม ชาวมุสลิม						
5	ประชาสัมพันธ์ของเด่น ของขึ้นชื่อ อยุธยาในการท่องเที่ยว						
6	ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางจัดประชุม นานาชาติ						
7	ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม ของอาเซียน						
8	ส่งเสริมเป็นสถานที่จัดสัมมนาของ รัฐและบริษัทเอกชน						
ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ต่อการยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้							
1	ให้ความรู้กับชุมชนในการต้อนรับ นักท่องเที่ยว						
2	พัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP เป็นของ ฝากทางการท่องเที่ยว						

ข้อ	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงมรดกวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ข้อมูล
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ต่อการยกระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ (ต่อ)							
3	ให้ความรู้ชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ทางวัฒนธรรม						
4	พัฒนาระบบกล้องวงจรปิดทั่วแหล่ง ท่องเที่ยว						
5	ส่งเสริมอาสาสมัครชุมชนเพื่อ ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว						
6	จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวใน แหล่งท่องเที่ยว						
ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ต่อการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้							
1	ออกแบบและทำผังเมืองในแหล่ง ท่องเที่ยว						
2	ปลูกต้นไม้ในแหล่งท่องเที่ยวและ พัฒนาสวนสาธารณะ						
3	จัดไฟแสงสี โบราณสถานยามค่ำคืน						
4	พัฒนาภูมิทัศน์วิถีชีวิตริมแม่น้ำรอบ เกาะเมือง						
5	สร้างเส้นทางจักรยานตามแหล่ง ท่องเที่ยว						
6	เพิ่มไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทาง สัญจร						
7	จัดระบบกำจัดน้ำเสียและสิ่งปฏิกูล ในแหล่งท่องเที่ยว						
8	จัดระเบียบทางเดินเท้าและระบบ การจราจรทางบก						
9	จัดการเดินทางจากสถานีรถไฟ รังสิต ในอนาคต						
10	ให้บริการรถรางประจำทาง เพื่อชม แหล่งท่องเที่ยว						

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (โปรดระบุเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย)

- ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ได้กรุณาใช้เวลาตอบแบบสอบถาม -

ภาคผนวก ข ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยจากภาครัฐ ประกอบด้วย

1. นางสาวนันทา มิตรงาม
ตำแหน่ง: รองอธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม
ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (นโยบายการส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม)
2. นางมานัสศรี ตันไล้
ตำแหน่ง: หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมเครือข่ายท้องถิ่นและชุมชน กองกิจการเครือข่ายทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม
ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (นโยบายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น)
3. นายบุญเสริม ชันแก้ว
ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการกองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว
ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (กำกับนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว)
4. นายสมชาย ชมภูน้อย
ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (นโยบายการตลาดท่องเที่ยว)
5. นายธารทิพย์ มีลักษณะ
ตำแหน่ง: ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (พัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่ท่องเที่ยว)
6. นายประทีป เพ็งตะโก
ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา
ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม)
7. นายจรรุภทัต ธิสัมพร
ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (การส่งเสริมวัฒนธรรมในพื้นที่)

8. นายเศรษฐเนตร มั่นใจจริง

ตำแหน่ง: นักวิชาการวัฒนธรรม อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (บริหารจัดการพื้นที่ทางมรดกวัฒนธรรม)

9. นายวิเชียร ตรีณาวงษ์

ตำแหน่ง: หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (ด้านการพัฒนาชุมชน)

10. นายอิสสระพงษ์ แทนศิริ

ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการสำนักงานพระนครศรีอยุธยา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวในพื้นที่)

11. พ.อ.อ. นรชัย กฤษณเกษสกุล

ตำแหน่ง: สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รับผิดชอบศูนย์ท่องเที่ยว อบจ.พระนครศรีอยุธยา

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (บริหารจัดการพื้นที่ในจังหวัด)

12. ดร. จงกล เฮงสุวรรณ

ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการสถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (ด้านการรวบรวมความรู้และภูมิปัญญา)

13. ดร. ชารณี นวสันธิ์

ตำแหน่ง: หัวหน้าสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว)

14. อาจารย์สุชุม คงดิษฐ์

ตำแหน่ง: อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาครัฐ (นักวิชาการด้านการตลาดท่องเที่ยว)

ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยจากภาคเอกชน ประกอบด้วย

1. นายนิธิ สืบพงษ์สังข์

ตำแหน่ง: เจ้าของและผู้จัดการ ห้างหุ้นส่วนจำกัด อยุธยา โบ๊ทแอนด์ทราเวล

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาคเอกชน (ผู้ประกอบการจัดนำเที่ยว)

2. นางสาวพิมพ์พร พิมพ์สุวรรณ

ตำแหน่ง: ผู้ช่วยผู้จัดการโรงแรม Ludia on the river

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาคเอกชน (ผู้ประกอบการที่พัก)

3. นางสาวกุลชา โกมินทร์

ตำแหน่ง: ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ตลาดน้ำอโยธยา

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาคเอกชน (ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว)

4. นายสัมฤทธิ์ เจียมเจริญพรกุล

ตำแหน่ง: ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์

ท้องถิ่นเอทีวี

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนภาคเอกชน (สื่อมวลชนที่นำเสนอข่าวในพื้นที่)

ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยจากผู้แทนชุมชน ประกอบด้วย

1. นางอัมรา หันตรา

ตำแหน่ง: ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนชุมชน (ปราชญ์ชาวบ้าน)

2. นายมณฑล เงินศิริชัย

ตำแหน่ง: ประธานชมรมมัคคุเทศก์อยุธยา และผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์

พระนครศรีอยุธยา

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนชุมชน (ปราชญ์ชาวบ้าน)

3. นายเฉลิม อภิวาท

ตำแหน่ง: รองประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ทรงคุณวุฒิ และ

ผู้แทนชุมชนในภารกิจภาครัฐ

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนชุมชน (ผู้นำชุมชน)

4. นางลำพูน พรณไวย

ตำแหน่ง: อดีตผู้ใหญ่บ้าน ผู้ริเริ่มกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกาะเกิด

ส่วนที่เกี่ยวข้อง: ผู้แทนชุมชน (ผู้นำชุมชน)

ภาพ 12 นางสาวนันทา มิตรงาม ตำแหน่ง: รองอธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม
กระทรวงวัฒนธรรม

ภาพ 13 นางมานัสศรี ตันไล้ ตำแหน่ง: หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมเครือข่ายท้องถิ่นและชุมชน
กองกิจการเครือข่ายทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม

ภาพ 14 นายบุญเสริม ชันแก้ว ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการกองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
กรมการท่องเที่ยว

ภาพ 15 นายสมชาย ชมพูน้อย ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ภาพ 16 นายธารทิพย์ มีลักษณะ ตำแหน่ง: ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ภาพ 17 นายประทีป เพ็งตะโก ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 3
พระนครศรีอยุธยา

ภาพ 18 นายจรรุภัทร์ ธีรัมย์พร ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และ วัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพ 19 นายเศรษฐเนตร มั่นใจจริง ตำแหน่ง: นักวิชาการวัฒนธรรม อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ภาพ 20 นายวิเชียร ตรีณาวงษ์ ตำแหน่ง: หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพ 21 พ.อ.อ. นรชัย กฤษณเกษสกุล ตำแหน่ง: สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา รับผิดชอบศูนย์ท่องเที่ยว อบจ.พระนครศรีอยุธยา

ภาพ 22 อาจารย์ ดร. จงกต เสงสุวรรณ ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการสถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ภาพ 23 อาจารย์ ดร. ธารณี นวสันธิ ตำแหน่ง: หัวหน้าสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรมคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ภาพ 24 อาจารย์สุขุม คงดิษฐ์ ตำแหน่ง: อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว
ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ภาพ 25 นายนิติ สิบพงษ์สังข์ ตำแหน่ง: เจ้าของและผู้จัดการ ห้างหุ้นส่วนจำกัด
อยุธา ไป่ทแอนด์ทราเวล

ภาพ 26 นางสาวพิมพ์พร พิมพ์สุวรรณ ตำแหน่ง: ผู้ช่วยผู้จัดการโรงแรม
Iudia on the river

ภาพ 27 นางสาวกุลชา โกมินทร์ ตำแหน่ง: ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ตลาดน้ำอโยธยา

ภาพ 28 นายสัมฤทธิ์ เจียมเจริญพรกุล ตำแหน่ง: ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และ บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นเอทีวี

ภาพ 29 นางอัมรา หันตรา ตำแหน่ง: ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

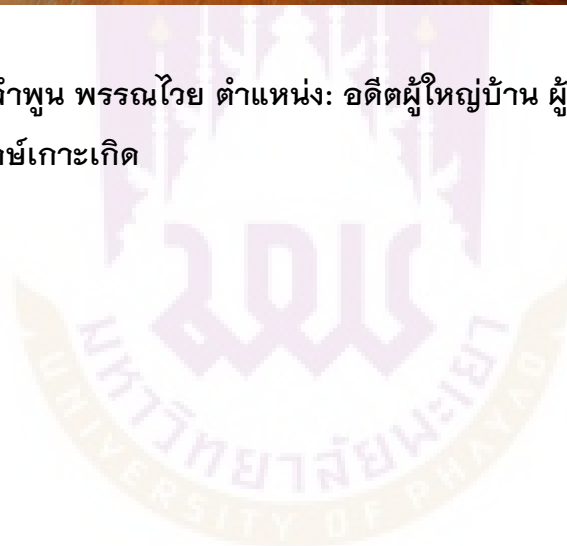
ภาพ 30 นายมณฑล เงินhirัณย ตำแหน่ง: ประธานชมรมมัคคุเทศก์อยุธยา และ
ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ภาพ 31 นายเฉลิม อภิวาท ตำแหน่ง: รองประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด
พระนครศรีอยุธยาผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนชุมชนในภารกิจภาครัฐ

ภาพ 32 นางสาวพูน พรรณไวย ตำแหน่ง: อดีตผู้ใหญ่บ้าน ผู้ริเริ่มกลุ่มท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์เกาะเกิด

ภาคผนวก ค ตัวอย่างแบบตราสัญลักษณ์ในการประชาสัมพันธ์ยุทธศาสตร์

CULTURAL HERITAGE TOURISM
OF AYUTTHAYA

ภาพ 33 ตัวอย่างแบบตราสัญลักษณ์ในการประชาสัมพันธ์ยุทธศาสตร์

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นามสกุล	สิบเอก ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ
วัน เดือน ปี เกิด	7 ตุลาคม 2529
ที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 112/711 หมู่ 3 ตำบลคลองสวนพลู อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำหลักสูตรการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ ผู้ช่วยคณบดีคณะศิลปศาสตร์ (ด้านสื่อสารองค์กร) หัวหน้างานประชาสัมพันธ์
ประสบการณ์การทำงาน	
พ.ศ. 2555-ปัจจุบัน	พนักงานมหาวิทยาลัย สายวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ผู้ประกาศข่าว สื่อมวลชน สถานีโทรทัศน์เอทีวี
พ.ศ. 2551-2553	ผู้บริหารตลาดน้ำกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2554	ศศ.ม. (การจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว), มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก
พ.ศ. 2552	ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล), มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, พระนครศรีอยุธยา
ผลงานตีพิมพ์	
ที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์	
ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ, เสรี วงษ์มณฑา, ชุมนะ เตชคณา และณัฐพล ประดิษฐ์ผลเลิศ (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 4(2).	
ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ, เสรี วงษ์มณฑา, ชุมนะ เตชคณา และณัฐพล ประดิษฐ์ผลเลิศ (อยู่ระหว่างการตีพิมพ์). การศึกษาดัชนีภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดก วัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิจัย มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 10(1).	

